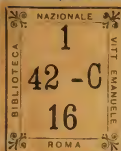
10-9

NATALIS COMITIS
MYTHOLOGIAE,
SIVE EXPLICATIONVM FABVLARVM
LIBRI DECEM.

IN QVIBVS OMNIA PROPE
Naturalis & Moralis philosophię dogmata sub antiquorum fabulis contenta fuisse
Demonstratur.

CVM LOCVPLETISSIMIS INDICIBVS
eorum scriptorum, qui in his libris citantur, rerumque notabilium, & multorum nominum ad fabulas pertinentium explicationibus.

OPVS NON TANTVM HVMANARVM, *sed etiam sacrarum literarum & Philosophiae studiosis perutile, ac propè necessarium.*

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS
M D LXVIII.

SERENISSIMO ATQVE CHRISTIANISSIMO CAROLO GALLIARVM Regi.

Inuictisſimo.

ONSIDERAVI diutius mecum Serenisſ. atque opt. Carole Rex, qui nam foret è Christianis principibus, qui doctorum hominum ingenijs hoc tempore, diſciplinarumq; cognitioni faueret. Inter has meas cogitationes Ferdinandum felicis memoriæ optimum Rom. Imperatorem naturæ conceſsiſſe occurrebat, cuius benignitatem expertus eſſem: Imperatorem verò Sapientisſ. Maximilianum & ipſum optimè de me meritum ita eſſe bellicis rebus implicatum, ut ad leuiora negotia non liceat oculos deflectere, cum hoſtes ſemper habeat finitimos. Ex altera parte tantus Valeſiæ familię ſplendor, tanta, tamque illuſtris humanitas & virtus, tot clariſsima per omnes ætates lumina ſeſe offerebant,

vt oculos inde auertere minime possem. Occurrebat recens adhuc, & quam nulla tacebit posteritas, clarißimi aui tui Francisci Regis memoria, qui ita in rebus bellicis floruit, ut poßit omnibus posteris esse clarißimum rei militaris rectè gubernandæ exemplar. Huius sapientißimis consilijs nisi fortuna sæpius fuisset aduersata, nunc omnium propè Christianorum Imperio cum summa omnium bonorum lætitia & felicitate Valesia familia potiretur, sempiternosque hostes Christiani nominis cum tanta acceßione uirium profligasset. Idem clarißimus auus tuus ita Christi cultum, ita Pontificiam autoritatem, ita æquitatem pro viribus defendit, vt nisi sapientißimus Rex surgentes hæreses oppreßisset, ac nisi sceleratorum audaciæ restitisset, vix tam amplam haberemus Christianam Remp. Idem tanta humanitate fuit, tanta in literatos omnes beneficentia, vt disciplinæ omnes præclarum haberent in Gallia domicilium, quò ex omnibus prouincijs commigrarent. Quid dicam de sapientißimo atque fortißimo Rege Henrico patre tuo? quid de singularibus eius virtutibus? Cum enim duo sint Imperijs rectè administrandis maximè necessaria; legum prudentia, & peritia rei militaris, quæ semimortuis legibus animam quodammodo restituit; ita Rex ille in vtraque facultate excelluit, vt in vtra fuerit præstantior, non facile sit iudicare. Quantum præstiterit ingenio, & in rebus bellicis prudentia, vel illud esse potest argumento, quòd Caroli Quinti fortißimi omnium Rom. Imperatorum, qui unquam fuerunt, iuuenis adhuc vires ita repreßit, vt non modo suum Regnum fortißime defenderit cum summa omnium admiratione; verumetiam præclarum argumentum ad posteros reliquerit magnitudinis animi sui; & quantus Rex erat futurus, si diutius uixisset. Atqui cum religio sit summus prudentiæ & probitatis gradus, ita acrem defensorem illum lex Christi, & Romana Ecclesia sensit, vt, si diutius uixisset, nunc non laboraret. Nunc verò in te vno optime Carole spem reliquam Ecclesia Christi collocauit; te unum respicit, in te vnum oculos conuertit, abs te auxilium implorat, per te omnes de religione controuersias euerti cupit. Te sui cultus protectorem, te rectæ religionis defensorem, te hæresium euersorem esse Christus uoluit; tibi iustißimas animaduersiones in impios fortunabit. Te formidabit sceleratorum manus, te metuent impiorum concilia. Te Rege fi-

dem,

dem, iustitiam, pietatem, sapientiam eximias futuras firmissimis rationibus freti certò scimus. Nam quis fuit vnquam ex ista familia mediocris virtutis? tantus fuit omnium illorum præcipuè splendor, qui isto nomine Caroli vocati fuerunt, vt quibus virtutibus singuli excelluerint, omnem superet dicendi facultatem: quippe cum vel prima Christianæ legis incunabula non mediocre incrementum per Caroli illius celeberrimi Regis virtutes acceperint. Quantum de diuini ingenij tui præstantia expectandum sit, cum ipsum augustissimum, & per maiorum tuorum uirtutes illustratum nomen palàm promittit, tum prudentissima illa indicia animi tui, quæ in tenera ætate edidisti, omnibus significarunt. Neque enim vlli dubium esse debet, quòd omnia quam honorificentissima felicissimè consequeris, Deumq; habebis in omnia tua vota adiutorem, si hoc ita tibi persuaseris; quòd neque auri copia, neque equitum cataphractorum turmæ, neque amplitudo Imperij homines facit illustres; sed prudentia, & in rebus omnibus animi moderatio, & res cum uirtute gestæ; quæ omnia vno nomine Christiana religio intra se complectitur. Neque quidquam sanè plus priuatis hominibus habent Reges, nisi facultatem permulta rectè agendi, in cæteris hominibus pene pares. Cum tanta igitur maiorum tuorum Rex ampliss. benignitas mihi in mentem venit, qua in studiosos homines illi usi sunt, quanta omnibus sæculis cognita fuit: nõ sum veritus ne maiorum tuorum imiteris humanitatem, à quo etiam multo clariora expectamus. Confirmauit me in hac sententia præstantissimorum in omnibus facultatibus frequentia, qui locos apud Maiestatem tuam honorificentissimos obtinent, qui viri certè non eum locum tenerent, nisi sapientes & doctos uiros plurimi faceres. Nam qualis est Princeps, facile se per aulicorum familiariumque ingenia patefacit: quippe cum boni principes, viris bonis, & moderatis, & sapientibus delectentur. His ego tot rationibus impulsus sum, vt Maiestati tuæ meos hosce labores vniuersis studiosis, vt arbitror, perutiles dicarem; vel me ipsum potius Sereniss. Maiestati tuæ consecrarem. Demonstraui in his omnes propè illas antiquorum fabulas, quas aniles nugas imperiti crediderunt, esse grauissimas sapientum sententias, de mundi, elementorum, animaliumque generatione; de uiribus naturę, de diuina prouidentia, de animarum immortalitate, de præmijs &

supplicijs,

ſupplicijs, quæ poſt mortem ſingulis proponuntur, & de alijs his ſimilibus. Peto igitur ſuppliciter à ſingulari, & verè Regia Sereniſs. Maieſtatis tuę clementia & benignitate, vt meum hoc munus humaniter accipiat, meque habeat in ſuorum ſeruorum numero; pro cuius felicitate ac lætitia Deum Opt. Max. aſsiduè precabor.

Venetijs Anno Salutis noſtræ. 1567. pridie Cal. Quintilis.

Sereniſs. Maieſtati tuæ

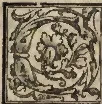
Deditiſs.

Natalis Comes.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum. Cap. I.

VM TANTAM esse perspicio cognitionis antiquarum fabularum utilitatem Seren. ß. atq; Optime CAROLE Rex quas poetæ, ueteresque sapientes suis scriptis inseruerunt; quantam nullo orationis genere complecti possem; admirabile quiddam profectò mihi uideri solet, cur nullus ex antiquis scriptoribus ad hanc usque diem uniuersam insignium fabularum explicationem susceperit. Atque id eò magis; quòd uniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis fabulis antiquitus continebantur: quippe cum non ita multis annis ante Aristotelis, & Platonis, & cæterorum philosophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non apertè, sed obscurè sub quibusdam integumentis traderentur. Græci enim cum occultam philosophandi rationem ab Aegyptijs in patriam adduxissent, ne res admirabiles in uulgus ederentur, quòd illis male perceptis ab religione, & ab omni probitate plerunque id facile desiscat; & ipsi per fabulas philosophari clam cæperunt. Deinde cum sequentibus temporibus res fuisset denudata, omnisque recta philosophandi ratio ex his in lucem educta, pauci fabulas, antiquum philosophiæ domicilium, ut ita dicam, respexerunt: easque modo uanam theologiam stultorum hominum, modo aniles nugas, futiliaque mendacium poetarum figmenta fuisse crediderunt. Hæc una res fuit, ut ego quidem sentio, ignoratio fabularum artificij scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas susceperit: aut siquis non nullas explicauerit, eam tantum declarationem attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc est ad simplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui uero altissima & occultissima fabularum secreta denudauerit, qui philosophiæ dogmata ex obscuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad uires actionesque naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos, uitamque rectè instituendam, aut ad uires motusque astrorum intelligendos,

gendos, adbuc repertus est nemo, ut mihi quidem uidetur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile, quòd neque poetarum, neque philosophorum, neque ullorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectè possumus; cum illius cognitionis præsertim utilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quæ cum ita sint, ego dabo operam pro uiribus ut illa, quæ ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionem prætermissa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conspicua sint scripta nostra legentibus. qd scriptionis genus plurimum & utilitatis & uoluptatis allaturum certò scio. Quis est enim per Deos immortales adeo disciplinarum contemptor, qui ea sapientiæ præcepta scire non magnopere cupiat, quæ ne exirent in uulgus fuerunt sub uarijs figmentis ab antiquis sapientibus occultata? ueruntamen nequis illud a nobis expectet, quod scribentibus iniucundum, legentibusque foret inutile; nullas hominum in arbores mutatorum, aut in corpora uel sensu uel ratione carentia afferemus interpretationes: nisi quæ utiliter afferri poterũt; nullamque habebimus fabularum illarum rationem, quæ insulsè fuerunt a nonnullis excogitatæ. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturæ opificium; cum eas tantum fabulas simus explanaturi, quæ homines ad rerum cœlestium cognitionem erigunt; quæ instituunt ad probitatem; quæ deterrent ab illegitimis uoluptatibus; quæ patefaciunt arcana naturæ; quæ uel ad scientias denique rerum necessarium humanæ uitæ, uel quæ ad integritatem perducant, & quæ plurimum faciunt ad optimos quosque scriptores rectè intelligendos.

De fabularum utilitate Cap. II.

Tanta est sanè vtilitas, quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari posset: quod tamen nemini ferè est perspicuum, nisi siquis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multaque antiquorum scripta diligẽtius considerarit. nos igitur, sicuti solent medici, qui è uenenatis etiam vel herbis vel animalibus utilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit secernunt è singulis, atque vel perniciosa temperamentorum beneficio sanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ uitæ sub illis contineretur, debemus inuestigare; è quo plurimum reportabimus vtilitatis; illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbũtur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione consequemur, vel illud maximum est argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit in libro secundo Reip. cum

inquiat; τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί. Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur; animosque illorum fabulis diligentius, quàm corpora ipsa manibus informare. Nam quis profectò nesciat, omnia propè Deorum gentium mysteria fuisse ab antiquis sub fabulis occultata? Cum enim turbæ fœminarum, & imperitæ multitudini religio, & Deorum metus, & fides, & probitas & temperantia, esset in animis inserēda, qui neque Dei naturam intell gerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent, non solum fabulosæ de Diis narrationes à sapientibus fuerunt excogitatæ; sed etiam fabulosæ imagines, & picturæ monstris propè similes introductæ. Sic fulmina Ioui tributa sunt, tridens Neptuno, sagittæ Cupidini, fax Vulcano; ac varia terrorum instrumenta Diis cæteris. Nam cum minime sit inexpugnabilis mortalium natura, neque ualidissimas machinas expectet; quippe quæ omniū calamitatum semina intra se contineat, si vel paullulum oculos ab illius custodia Deus deflexerit; perse, sine aliis pugnæ instrumentis, continuo labefactabitur. Hanc tantam percipiendam esse ex fabulis vtilitatem aperte declarauit ita Dionysius Halicarnasseus libro primo Rerum antiquarum; καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ με ἀγνοεῖν ὅτι τῶν Ἑλληνικῶν μύθων εἰσί τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι. οἱ μὲν ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι' ἀλληγορίας. οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν. οἱ δὲ ταραχὰς ἐξαιρούμενοι ψυχῆς, καὶ δείματα, καὶ δόξας καθαιροῦντες οὐχ ὑγιεῖς. οἱ δ' ἄλλης τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας. Neque mihi obscurum esse quis existimet, quòd è Græcis fabulis nonnullæ sunt hominibus perutiles; aliæ siquidem sunt, quæ Naturæ opera sub allegoriis contineant, aliæ humanarum calamitatum habent consolationem, aliæ terrores, animorumque perturbationes à nobis depellunt, opiniones que parum honestas destruunt, aliæ alterius cuiuspiam vtilitatis causa fuerunt inuentæ. Nos idcirco vniuersam fabularum diuisionem ita faciendam censuimus; quòd aliæ fabulæ naturæ secreta continent; vt illa, quòd Venus è spuma sit genita, quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quodque illi fulmina Ioui fabricarent. Aliæ fortunæ inconstantiam declarant, nosque ad eam forti animo ferendam instruunt, ut ea quæ de Phœbo dicta sunt quòd armēta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionibus nos retrahunt, vt Lycaonis fabula. Aliæ, ad deterrendos homines à rebus turpibus sunt inuentæ, vt Ixionis supplicium apud inferos. Aliæ cohortantur ad strenuitatem, vt ea quæ tradita sunt de Hercule. Aliæ ex auaritiæ sordibus nos erigunt, vt sitis Tantali. Aliæ ad deprimendam temeritatem confinguntur, vt calamitas Bellerophontis, & cæcitas Marsyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciunt, ad integritatem vitæ, ad fidem, ad æquitatem, ad religionem vt mirifica Elysiorum camporum amœnitas. Aliæ ab omnibus denique flagitiis reuocant, vt seuerissimi Triumuiri apud inferos singulorū animas defunctorum iudicantes, & grauissima conscelerarorum supplicia. Equidem sic existimo, quasi suauissimum humanę vitæ condimentum extitere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum, quas in vita patimur, non mediocre solatium: quas etiam idcirco à sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus vitę recte degendę pręcepta, quibus sine suauitate fabularum terga continuo verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minime possunt ii, qui altiora fabularum sensa non inspexerint, quique primi corticis, ut ita dicam, mirabilitate

ſitate irretiti nihil diuinius ſub illo ineſſe crediderũt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem ſeſsitantes aniles nugas fabellasque è poetis imbibũt, cũ interim de vtiliore ſanctioreq; ſnia minime ſint ſolliciti.

De fabularum uarietate. Cap. III.

SVnt aũt plura fabularũ genera, quæ nũc à locis, in quibus inuẽtæ fuerũt, nũc ab inuẽtoribus, nũc ab argumẽtorũ natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Ciliſſæ, Sybariticę. Cũ multi fuerint earum inuentores, obtinuit conſuetudo vt omnes Aeſopicæ dicerentur cæteris inuentoribus ſilentio prætermiſsis, quia in confingendis fabulis Aeſopus omnium aliorum fuit artifex ingenioſiſsimus. illæ, quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis; quæ Aeſopicæ, de hominibus. Politicæ dictæ ſunt, quibus vſi ſunt ſapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rurſus morales, aliæ rationales ſunt vocatæ, aliæ ex his ambabus formis commiſtæ. inter politicas fabulas argumenta comędiarum & tragediarum ſunt connumeranda, quia etſi ab agreſti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia ſunt nomina; quia aliæ togatę, à togis hiſtrionum dicuntur: aliæ palliatæ à palliis Gręcorum, aliæ tabernariæ pro veſtibus & conditione introductarum perſonarum. Alię planipediæ, quòd neque ſoccis, neque cothurnis, vt in cæteris, horum argumentorum hiſtriones vterentur: Aliæ Attęlanæ à loco vbi fuerunt inuentę; cum tamẽ ſimplex ſit tragędiarum nomen. Ariſtoteles in Rhetoricis libycas fabulas ab Aeſopicis diſiunxit, quia libycæ de hominibus; Aeſopicæ de brutis agerent: id autem idcirco factum eſt, quia cum Aeſopicis aliorum complures fuerunt commiſtæ. Fabularum nomine tam apologi quæ figmenta ſunt Aeſopica; quàm fabulæ, quæ ſunt poetarum argumenta, continentur; vt formæ ſub ſuis generibus. Illæ, quas explicaturi ſumus, fabulę, ac figmenta antiquorum ſapientum, in nullum horum generum ſimpliciter incidunt; ſed uirtute cum omnibus his ferè commiſtę ſunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto conſtant. Quippe cum vel generationem rerum naturalium contineant, vel agant de natura Deorum immortalium, vel de vi planetarum, vel de vita hominum recte inſtituenda; quarum ſingularum natura paulo poſt à nobis explicabitur.

De Apologorum, fabularum, anorumq; differentia. Cap. IIII.

SEd ante quam poeticarum fabularum, & earum, quas explanare inſtituimus, explicationem aggrediamur, operæprecium me facturum eſſe cenſeo, ſi demonſtrauero q̃ ſit inter hæc ipſa genera differentia. E fabulis igitur aliæ ſunt, quæ logi, ſiue apologi dicuntur à Gręcis; alię vocantur μῦθοι, ſiue fabulæ ſimpliciter. Apologi vel de brutis fiunt ſolis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologorumque illud eſt munus vt pro exemplis ſint in concionibus, ſicuti teſtatur Ariſtoteles in Rhetoricis. fabulæ illæ, quæ μῦθοι dicuntur, cum argumenta tragędiarum & comœdiarum complectantur, & omnem vim denique poeſeos, quæ fit per imitationem commu-

ni nomine, poeticas etiam, quas tractaturi sumus, cōtinēt fictiones. Atque sicuti apologi vel agendarū rerū, vel omittendarū sunt in concionibus exēpla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores hominū vel corrigendos vel informandos: quod etiam testantur musicæ formę singulis generibus poematū attributæ; vt comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica. His præterea generibus propriæ fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libello de Musica. Cēsuerunt.n. ex maioribus nōnulli nihil omnino recte fieri posse, qđ musicæ rationi nō couenirer, nihilque tātopere in moribus posse hominum informandis, quam numerorum concinnitatem, & vocum ac fidium harmoniā, ad quarū modulationē omnes & animi & corporis motiones cōponerentur. Sed quoniā summatim de generibus poematum mentionē fecimus, nō erit fortasse iniucundū, si quę de his in mentē veniunt, paucis explicauero, vel quia cū his permistę sunt fabulæ, de quibus tractabimus; vel certe quia nō lōge ab his dissidēt. Omniū igitur poematū fons est id, quod poema cōi nomine appellatur ob suam præstantiā: hoc enim generibus reliquis impertit argumenta. Hęc inter se differunt tempore, vt ait Aristoteles in poetica, quòd poeta dictus ob præstantiam longi temporis res gestas cōplectitur, cum reliqua poemata intra vnum diem suum negotium absoluant, vnamque tantum contineant actionem. In hoc rursus hi poetę omnes conueniunt, quòd omnibus idem est scopus, & ad vnum finem omnes animum intendunt vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atque omnibus virtutibus cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phęacum delitias, & blanditias Circes iniungit, & Cyclopum pericula proponit, & monstrorum marinorum terrores, à quibus eius socii perdantur; cum tamē ipsum admirabili quadam prudentia ac diuino consilio hęc omnia superantem faciat. Idem rursus Agamemnonem multis facit difficultatibus circumuentum, fortissimorum Herońm contentiones excitat, exercitum irā Apollinis prope labefactatum introducit; Troianis aliquando diuinam vim adesse, ac Deos illis præbere admirabilem strenuitatem, commemorat; quo ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinem & constantiam declaret: quippe qui uel tot propositis difficultatibus, tamē Priamum debellarit; fuit enim gloriosum pro tuenda æquitate, & pro violatō iure hospitii, non pro recuperanda meretricula, forti animo pericula subire, cum in arduis, difficillimisque rebus gloria collocata sit, nihilque egregium ignauis & desidiosis hominibus sit expositū. Accedit ꝓpius tragędia ad poema ob maiestatē personarū, ꝙ in ea nihil nō Regiū aut Heroicū sit; quare nullū habēt ꝓlogū tragędię, sicuti comędię; quippe cū res priuatas nemo nisi edoctus scire, publicas calamitates vel si velit, nemo ignorare possit. Quis.n. Regnorum ruinas, fragoreq; euersarū ciuitatū, ex quibus oriūtur tragędię, nō audiuit? aut quis incensarum vrbium & oppidorū caliginē è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poeta hęc duo poemata tēpore, ac inter se personarū dignitate. Atque de his poematū argumētis satis. Differt Aenus ab apologis, quia nuda sit in illis brutorū sententia, nisi Admonitū, qđ ἐπιμύθιον vocant addideris. in eo vnà cū sentētia admista est admonicio, vt sit in his Aristophanis interpres; αἶνος δὲ μύθου διαφέρει, τῷ τὸν αἶνον μὴ πρὸς παῖδας, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας πεποιῆσθαι, καὶ μὴ ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν· τοῖς βούλεται γὰρ ὑπαινίττεσθαί τινα, παραινεῖν καὶ διδάσκειν. Differt Aenus ab apologo scilicet, quia sit Aenus virorum causa, ac non habetur ad

pueros; neq; delectationis tantũ fit causa, sed habet præterea admonitionẽ nam conatur clam docere & adhortari. Neque apologus igitur simplex, neque fabulæ illæ, quæ sunt poematum argumenta, dicũtur Aeni: sed quod ex his vtrisque quodammodo compositum fuerit, cum admonitione intra se inclusa. atque hæc sufficiant de apologorũ, Aenorũ, fabularũque differẽtia.

De Partibus fabularum. *Cap.* V.

FAbularum partes, earum scilicet, quæ apologi dicuntur præcipuè, duæ sunt; rei explicatio, & id cuius causa: siquidem Aeni & poematum argumenta eam uim habent, vt insitas partes has intra se cõtineant: quas nemo propè est, qui suopte ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnesque fabulæ probitatis & prudentiæ causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatũ, quasi præcedens fabulæ admonitus: vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium non habuerint, sed intra se inclusam, collocandę sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt Deorum genealogicę simpliciter, illæ quoniam his maxime vsi sunt poetæ suis poematis exornandis, poeticæ vocantur, quæ vel ad generationem elementorum attinent, vel ad res arcanas naturæ, vel ad motus & vim planetarum; omnes siquidem hę haud simplicem habent narrationem. Cum fabulas has ad veram interpretationem deducimus, esset interpretationi proprium nomen tribuendum, sed adhuc sine illo persistit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ solæ propè fabulæ, quæ iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poemata, eaque locupletarunt: nam si fabulæ hę de scriptis poetarum eximerentur, nihil propè esset in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus *Cap.* VI.

APologorum & fabularum poeticarum antiqui fuerunt scriptores complures: qui tamen ad ætatem nostram peruenerint, non adeo multi. Fuit Aesopus Samius ingeniosissimus confingendorum apologorum artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Aesopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorum ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius Porphyrium etiam libros composuisse, in quibus fabulosas Deorum genealogias ad naturę rationem & opificium perducere conatus est. *Zeno*, Cleanthes, Chrysippus, vt ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularũ antiquarum expositiones in suis voluminibus complexi fuerant, quæ tamen ad nos non peruenerunt. Istud ipsum fecit Orpheus, Musæus, Mercurius, Linus, antiquissimi poetæ, & Phurnutũs, & Palæphatus, & Ponticus Heraclides. Silenus Chius, & Anticlides, & Euartes & alii complures mythologi quorum commentarii vnà cum scriptorum nominibus penè interciderunt, è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorum corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantam aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? ac tot de fabularum scriptoribus.

De Diis variarum gentium. *Cap. VII.*

ENimuero, quoniam vniuersa antiquorum religio & Theologia sub fabulis occultabatur, pluraque sunt in illis ad generationes, & res gestas creditorum Deorum spectantia; necessariò dicendum videtur quam variæ fuerint diuersarum nationum de Diis ipsis sententiæ, ante quam ipsas fabulas explanandas aggrediar: quæ res quantum afferet vtilitatis & commodi ad susceptum laborem, omnibus postea fiet manifestum, vt censeo. Atque in primis ita facienda est Deorum diuisio. Ex antiquis Diis alii cœlestes, alii terrestres, alii aquatici sunt crediti: & aquaticorum aliis maris, aliis fluuiorum, aliis fontium cura fuit commissa. è terrestribus rursus alii montani, alii syluarum & pastorum præsides, alii agricolarũ fuerunt, atque hi in planis locis habitare plerunque putabantur. Cœlestium alii summę rerum humanarum præerant, alii consultores, alii præfuerunt tempestatibus & certis cœli regionibus: alii loca tantum inferna habitare, & sceleratorum præesse suppliciis putabantur: neque vlli præter hos, Dii posse esse crediti sunt. Nam tametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullæque fuerũt tam feræ gentes, (ut insulsissimorum hominum, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceam) quæ hunc mundum aut fortuito genitum esse existimarint, aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari; cum sit è tam variis rebus tam concinno ordine coagmentatus: tamen paucæ fuerunt, quæ Deos introducere ausæ sint, nisi ab aliis acceptos. Cum enim suos Magos haberent Persæ, prophetas Aegyptii, Chaldæos Assyrii, aliosque sacerdotes aliis nominibus vocatos aliæ nationes, omnium propè religionum origo ab Aegyptiis in Græciam, & in Persas prius, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes isti vno ordine falluntur, quòd ante Aegyptios, primi omnium mortalium Hebræi non solum religionem, sed etiam verum Dei cultum acceperint; & non humanis consiliis, sed diuinis præceptis ad ueram religionem fuerunt instituti. Græcia postea sequentibus temporibus cum bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorum ritus immutauit, & tantum Deorum numerum auxit, quamuis disciplinarum cognitionem acquireret, vt magnam Deorum coloniam ad cæteras ciuitates postea transmiserit. In hoc vnum tamen omnium prope populorum ac gentium sententiæ primum conuenerant, vt diuina illa quę uidentur, superna corpora, Solem, Lunam, reliquaque astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse crediderint; vt Plato testatur in cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est; quæ aliud esse Deos, quàm ipsa cœlestia corpora primùm crediderit. Hanc opinionem secutus videtur Homerus, cum Solem omnia audire, omniaque videre inquiat, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solius Dei munus: ita vero se habet Homeri carmen;

ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerunt Aegyptii, à quibus & templorum extruendorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum Gręci in patriam reportarunt, sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis; δυωδεκα θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν βωμούς τε; καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσιν ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους. καὶ ζῷα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι.

Deorum

Duodecim Deorũ nomina primos Aegyptios existimasse, atq; Grecos ab illis cepisse: eosque primos aras, & imagines, & tẽpla Diis sibi erexisse. Neque horũ tñ solã rationẽ extruendorũ in Greciã Aegyptii trãsmiserũt, sed ẽt ipsa nõnullorũ Deorũ nomina, vt idem scriptor testatur in eodẽ libro; σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν, ἐξ αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν ἑλλάδα, & omnia ferè Deorum nomina ex Aegypto in Greciã cõmigrarũt, ac deinde; ὅτι γάρ δὴ μὴ Ποσειδῶνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ ἥρης, καὶ ἱστίης καὶ θέμιδος, καὶ χαρίτων, καὶ νηρηίδων, καὶ ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰέν κοτε τα ὀνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. Nisi pfecto Neptuni, & Dioscurorũ, sicut antea dictũ à me fuit; & Iunonis, & Vestę, & Themidis, & Charitũ, & Nereidũ, & aliorũ Deorũ nomina semp sunt in Aegyptiorũ regione. Neque solos hos Deos coluit Aegyptia simplicitas, sed monstra quędã, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus ĩ eodẽ libro; νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλεύμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ τὴν ἔγχελυν, καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ, οὔνομα φοῖνιξ. Existimarunt ẽ piscibus squãmosum sacrum esse, & anguillam, & ex auibus vulpanserem. Est item alia auis sacra, cui nomen est Phœnix. cũ paulatim ab ipsa religione ad superstitionẽ lapsi essent, (est.n. arctiori religioni superstitio, vt parsimonia auaritia, vitium propinquũ. Nã, vt ait Diuus Paulus ad Rom. 12. rationi cõueniens sit obsequium uestrum) iure Rhodius Anaxandrides cõmicus poeta, his carminibus, quæ olim latina apud Athenæum fecimus, ita Aegyptiorum insaniam.

Haud esse vobiscum queo commilito,
Concordibus nec moribus nec legibus,
Per maxima interualla differentibus.
Bouem colis, Deis ego macto bouem.
Tu maximum anguillam Deum putas, ego
Obsoniorum credidi suauissimum.
Carnes suillas tu caues, at gaudeo
His maxime: canem colis, quem verbero.

Neque tamen his brutis Diis contenti fuerunt Aegyptii, sed multa herbarũ genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis, vbi Aegyptiam simplicitatem carpit hoc pacto;

quis nescit qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat. & alibi;
Porrum & cœpe nefas violare, ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

Atqui non hæc ab Aegyptiis monstra tam absurda acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multo fortasse meliora. Qui Dii fuerint in Græciam primum translati, declarauit Homerus in libro tertio Iliadis, ita inquiens.

ζεῦ πάτερ, ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε,
ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις
καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
Ἀνθρώπους τίνυσθον.
Iupiter ex Ida clarissime, maxime; & vna
Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus:
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui castigatis.

Atque

Atque infinita eſt propè illorũ Deorũ multitudo, quos Græcia poſtea ceremoniis,altaribus,ac tẽplis magnificẽtiſsimis auxit. Perſę hos prope Deos exiſtimarũt,quos antiqui Gręci,qui nõ nati eſſent è mortalibus hominibus, vt aſſerit Herodotus in Clio his verbis; οἱ δὲ, νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες, θυσίαν ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ, καὶ πυρὶ, καὶ ὕδατι, καὶ ἀνέμοισι, τούτοισι μὲν δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. Iſtis vero ſancitũ eſt vt in altiſsimos mõtium vertices aſcendentes Ioui ſacrificẽt: Iouem vniuerſum cœli ambitũ appellãtes. Sacrificãt & Soli, & Lunę,& Telluri,& igni,& aquę,& vẽtis;his enĩ ſolis vt ſacrificent,antiqua obtinuit cõſuetudo. Hi cũ priſcã tantũ Theologiã retinerent, nouos Græcorum Deos irridentes,vbi Xerxes in Gręciã cũ exercitu traieciſſet,omnia Deorum Gręcię tẽpla Magis autoribus inflãmarũt, qđ nullũ in locũ dicerẽt Deorum numen eſſe includendũ,quibus cũcta debẽt eſſe libera & patentia,vt teſtatur Cicero in libro ſecundo de legibus. Nam deridere conſueuerunt Perſæ eos qui res huiuſmodi facerent,vt ait Herodotus in Clio in his verbis; Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοῖσιδε χρεωμένους· ἀγάλματα μὲν, καὶ νηοὺς, καὶ βωμοὺς, οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιεῦσι, μωρίην ἐπιφέρουσι. Perſæ, vt ego cognoui, his legibus vtuntur; imagines quidem,& templa,& aras non erigunt pro ſuis inſtitutis;ſed & illos,qui hæc faciunt,accuſant inſaniæ. Hæc ratio non eſſet magnopere fortaſſe improbanda,ſi vel omnes eſſent ſapientes,vel ſi ſapientum etiam mens ſemper opportunis temporibus ad res diuinas eſſet conuerſa, neque humanis cogitationibus ab inſtituto cultu diſtraheretur. Sed cum res aliter ſe habeat,& templa,quò ad diuinum cultum conuenirent, & imagines Dei & ſanctorum hominum tanquã monumenta amicorum Dei fuerũt inſtituendæ. Nam ſi ſtatuæ clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuiſſent,iure apud Romanos & cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur poſteri ad virtutem, quo pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro ueritate, Chriſtianaque rep. fortiter occubuerunt, tanquam pręclara monumenta virtutis,& fidei,& conſtantiæ,quibusque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo ubique imagines erigendæ? Eſt enim omnium templorum auguſtiſsimum pectus mortalium fide, pietate, innocentia, ſanctitate, manſuetudine, pro pulcherrimis aulæis inſtitutum & communitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim deficeret,quæ anima eſt ciuitatum, & omnis humanæ vitę ſtabilimentum,& templa,& imagines,& dies ſolẽnes, & ſacrorum ritus, & publicæ ceremonię fuerunt in ciuitatibus prudenter inſtitutę. Scytharum Deos Herodotus in melpomene ita recenſuit; θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται. ἱστίην μὲν μάλιστα. ἐπὶ δὲ Δία τε, καὶ γῆν, νομίζοντες τὴν γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε, καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην, καὶ ἡρακλέα, καὶ ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι. Deos autem ſolos hos placant,Veſtã quidem pręcipue, poſtea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis vxorem exiſtimantes. Poſt hos, Apollinem, cœleſtem Venerem,& Herculem ac Martẽ. Hos.n.qẽs Scythę Deos putarũt. Ac i eodẽ lib. ſcribit deinde Libyę populos Soli ac Lunę ſacra facere,neq; vllos pręterea Deos putare. At Iudęi, vt memorię pdidit Cornelius Tacitus lib. xxi. ſolã mentẽ antiquus, vnũq; numen intellexere, pſanosque eſſe putarunt eos, qui Deũ imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingerent; ſummũ illud, & ęternũ, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla ſimulachra vrbibus ſuis, nedum

templis

templis fuerunt, at Strabo libro decimo decimoseptimo Geographię varios fuisse diuersarū nationum Deos ita tradidit, vt singulæ prope ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cū tria ex terrestribus animalibus vniuersa Aegyptus colat, bouem, canem, felem; ex auibus accipitrem, ibim; ex aquaticis squammosum, oxyrinchum; tum Saitæ vt inquit, & Thebani ouem colunt præcipue, latum pisce Nili, Latopolitani: lupum Lycopolitani: Cynocephalum Hermopolitani: cepum Babylonii qui colunt iuxta Memphim. Aquilam Thebani; Leonem Leontopolitani; capram & hircum Mendesii: murem, & araneum Athribitæ. Lōgum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potius delirationes de Diis recensere, qui cum religionis originem ab Aegyptiis accepissent vel antiquam non retinentes Theologiam deriserunt magistros postea, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hanc igitur Deorum notionē cū homines primum habuissent, perspicerentque quòd mūdus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius intelligere possent; quippe cum sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione capti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atque alii alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cum nimio Deorum metu homines opprimuntur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihilque posse committi tam paruū putent, quod Dii maxima cum iracundia ac supplicio non vlciscantur. Hæc res fecit vt iidem Græci, qui Aegyptiorum, aliarumque nationum acceptas ab iis superstitiones deriserant, in multò maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros, & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriores, pro Diis coluerunt. quare cum de Diis loquerentur adulteria, furta, parricidia, prælia, crudelitatemque illis iniunxerunt, quæ propria sunt latronum & sceleratorum hominum facinora, ut res Diis talibus conuenientes. Athenienses tamen cum sapientiores essent, ac horum Deorum turpitudinem intelligerent, neque vllum nisi sempiternum & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset, ignorarent, aut etiam fateri ob cæterorum Græcorum metum nō auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tantam Deorum multitudinem tot fabularum inuolucris postea implicarunt, cum liceret omnibus quidquid de Diis collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamen hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc cōplures impliciti permaneant, & in perpetuum fortasse nōnulli mansuri sint. Qui enim omnia, quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deducturum putarit, idem speret se omnia nauigia, quæ vbique nauigāt, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper cum ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poetæ in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tempora, qui priscam Græcorum theologiam quodammodo immutauit, cum vnū esse Deum crederet, & eum vniuersum assidue gubernare, quem modo mūdi animam, modo mundum ipsum appellauit; modo vim illam, quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa, ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras. Atque horum vterque rectè, si diutius in eadē sententia permansissent: nam cęterorum; qui se appellabant sapientes nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuam Græcorū

religionem

religionem in patriam tranſtulerunt, cum & antea Græcorum ſacrorum ritus permultos haberent, & ſiquid ad abſolutam ſuperſtitionem deficeret, illud totũ ex Hetruria ſæpius acciuerint: donec omnium ſuperſtitionũ euerſor Chriſtus, non modo tantam Deorum impurorum multitudinem profligauit, ſed etiam veram, ſanctam, & omnibus ſaluberrimam religionem introduxit: quæ nulla vnquam vel leuitate gentium, vel impuritate ac ſcelere populorum, vel ſacerdotum auaritia vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatẽ emergere neceſſe eſt. Atque tot breuiter dicta ſint de diuiſione Deorum variarum gentium.

Quòd unus neceſſario ſit Deus. Cap. VIII.

ETſi res eſt, quæ ad veram theologiam potius, quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures eſſe poſſint Dii inquirere: tamen quia non prorſus abhorret à theologia fabularũ expoſitio, videtur conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea, quæ de vno Deo ab antiquis ſapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam ſententiam probandam eſſe magnopere cenſui, qui nefas eſſe dicebat, vbi huiuſce vniuerſitatis parentẽ inueneris, in vulgus proferre: quaſi vero alia ſit omnibus vtilior aut magis neceſſaria cognitio, quàm omnium bonorum autorem Deum cognoſcere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Niſi fortaſſe ita inquiat, nullam oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentia, & neſcio quid colere & beneuolentia proſequi, quãdo amare Deũ maxime omnium opus eſt. Multæ ſunt igitur rationes, quæ vnum eſſe, ac non plures Deos oſtendunt. nam ſi plures ſint Dii hunc ipſum Deorum numerum ob ſingulorum imbecillitatẽ eſſe neceſſe eſt. Ii ſi ſint imbecilli, quo pacto ſunt Dii appellandi? fient enim eo pacto ſupplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cum miſerum ſit, Dei naturæ qui conuenire poterit? videmus ſiquidem in omnibus animantibus eam eſſe naturæ prouidentiam, vt, quanto quæque ſunt debiliora, citiuſque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fœcundioraque ſint. Quòd ſi tantus erat Deorũ numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminæ, breui futurum erat vt tot Diis deficerẽt magiſtratus & imperia, & niſi otioſi ac deſides viuere mallent, cerdones, & agricolas, & fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda noſtris temporibus iam eſſet relicta. Sed quoniam repugnat Deos eſſe, & plures eſſe, & eſſe mares ac fœminas, terra tota hominibus relinquitur. Præterea ſi plures ſint Dii, neceſſe eſt eos eſſe vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si ſint quidam impares, quo pacto debiliores ſint Dii, ipſi uideant. Sin omnes pares exiſtant, nolenſque alius volentem impediat, res iam neque fieri, neque nõ fieri poterit, quod non poteſt ſine riſu intelligi. Multa igitur odia & pugnę aſsiduè inter hos Deos intercedent, quoniam ſempiternæ intercedent cauſę, quæ nunquam ceſſabunt: neque enim par parem vnquam, niſi fortuna profligabit. Alterum igitur horum neceſſe eſt; vel fortunam Diis etiam dominari, vel perpetuas eſſe inter Deos diſcordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire ullo pacto poteſt. Eſt igitur Deus vnus, ſempiternus, potentiſsimus, optimus, feliciſsimus, quorum nihil poteſt eſſe cũ animi perturbatione. Non ſunt igitur antiquorum Dii, cum plures ſint, cum cœlum

contentionibus sit plenum, cum multò sint mortalibus miseriores, cum eos & dormire dixerint poetæ,& potationibus atque conuiuiis indulgere,& Veneris stimulis mirificè exagitari. Quis enim nesciat somnum & epulas esse ob corporis debilitatem,cũ ille ad labores corpus reficiat,hæ ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est vt Alexander Macedo se Deũ esse adulatoribus prædicantibus responderit, se longe diuersa à diuina natura experiri cum & somnum,& Veneris titillationes sentiat. Quòd si horũ Deorum natura deficiente nutrimento deficeret,& ad libidinem illi incitantur,qui possunt nõ esse mortales,aut qui potest eorum genus nisi reparetur, non deficere? Non sunt igitur Dii illi antiquorum,sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent,partim mores informant,partim sunt inania vulgi figmenta,vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerint sempiterni. Cap. IX.

Atque vt pateat vera esse illa,quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit à poetis consideremus,quem modo patrem, modo Regem omnium Deorum vocarunt,sicuti Homerus in primo odysseæ;

τοῖσι δὲ μύθων ἦρχε πατὴρ ἀνδρῶν τε, θεῶν τε.
Hos ita compellat hominum pater,atque Deorum.

modo sempiternum,vt Virgilius lib. 1. Aeneidos in his significauit;

ò qui res hominumq́ue Deumq́ue
Aeternis regis imperiis,& fulmine terres.

& Orpheus in hymnis;

Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄφθιτε·
Iupiter ò venerande,Iupiter sempiterne.

quem eundem facit rerum omnium autorem,vt ex his patet;

Ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε ζῶα.
Γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι.
καὶ πόντος καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε·
Iupiter alme tuo sunt omnia munere nata.
Diua parens Tellus,præcelso vertice montes,
Et maria,& quidquid cœlum complectitur altum.

Hunc tamen sempiternum Iouem, & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretæ nutritum existimauit, quem etiam ab apibus educatum fuisse scribit lib.4. Georgicorum,vt patet in his carminibus;

Nunc age,naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit,expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus,crepitantiaque æra secutæ,
Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur,quòd neque tamen certum est vbi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum Deorũ pater. Messenii enim apud se natum & educatum fuisse Iouem contendebant,cuius ostẽdebant apud se incunabula, & à Neda Ithomeque nutricibus, & à Curetibus seruatum fuisse affirmabant,vt aic Pausanias in rebus Messeniacis. Hãc ipsam de Iouis ortu contentionem ita attigit Callimachus in hymnis;

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,

ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ. πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο;
Iupiter Idæis aiunt te in montibus ortum,
Iupiter Arcadicis: vtri sunt falsa locuti?

Quòd si nutricum varietatē perspiciamus, si modo vera est sententia Aethii medici clarissimi, quòd ingeniū & mores nutricum in lacte referuntur, nōne fera potius Iupiter quàm homo videbitur, qui tot brutorum lac suxerit? qui truculētissimas feras habuerit nutrices? qui ab apibus, à capris, ab vrsis fuerit educatus? atque quòd capræ lac hauserit, ita Ouidius in tertio fastorum libro ait;

Oleniæ surget sydus pluuiale capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Hanc Iouis capram idcirco nominauit Aratus in Phœnomenis, vt est in eo carmine;

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
Oleniam, capramque Iouis dixere poetæ.

Atque de vrsis, cuius lac Iupiter suxerit, ita meminit idem Aratus in his;

Ἄρκτοι, ἅμα τροχόωσι, τὸ δὴ καλέονται ἅμαξαι.
Αἱ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
Ἀλλήλων αἰεὶ κατωμάδιαι φορέονται,
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. εἰ ἐτεὸν δὴ
κρήτηθεν. κεῖναι δὲ Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
Δίκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
Ἄντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτὸν.
Δικταῖοι κούρητες ὅτε κρόνον ἐψεύσαντο.
Vrsæ vertuntur, quas dicunt nomine Plaustrum.
Alterne quarum semper caput ilia tangit:
Inque humeros versæ, his pronis illę vsque feruntur.
E Creta, si vera ferunt, conscendere cœlum
Consilio meruere Iouis: quia cum puer esset
Dicto in odorifero vicino collibus Idæ
Deposuere Iouem, quem nutriuere per annum.
Fallere Saturnum Curetes cum potuere.

Hunc ipsum Iouem, quem Hesiodus in Theogonia hominum patrem atque Deorum appellauit, mortuum ac sepultum fuisse apud Cretenses sermo vulgatus fuit; quamuis eam famam conatur frustra Callimachus refellere, vt patet in his carminibus;

καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
κρῆτες ἐτεκτήναντο. σὺ δ' οὐ θάνες. ἐσσὶ γὰρ αἰεί.
tuum Rex magne sepulchrum
Cretes struxerunt: es semper, viuis & vsque.

Quòd si fatorum necessitati subiiciebatur, vti testatur Aeschylus in Prometheo ita inquiens;

πρ. Μοῖραι τρίμορφοι, μνήμονές τ' ἐρινύες.
χορ. τούτων ἄρ' ὁ Ζεὺς ἐστιν ἀσθενέστερος.
Prom. Parcæ triformes, & memores Erinnyes:
Chor. His ergo cunctis Iupiter impotentior.

Quo pacto Deus, & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat? Sed nō

hominum sermones tantum, at Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus, hunc vel a Mercurio ipse finxit Plautus in prœmio Amphitryonis mortalem appellari his verbis;

Mirari non est æquum sibi si prætimet,
Atque ego quoque & qui Iouis sum filius
Contagione meæ matris metuo malum.
Etenim ille quoius huc iussu venio
Iupiter, non minus quam nostrum quiuis formidat malum,
Humana matre natus, humano patre.

Quare si ipse natus est, vt cæteri homines, & mortuus, & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit? siquidem omnia quæ nascun tur aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, vti dicetur cum de illo tractabimus, cum gloriæ cupidus maxime fuerit, templaq; sibi extrui vbique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum, qui magistratus & imperia admirantur, vt summus Deus putaretur; quare postea nunc vim fatorum, nunc prouidentiam Dei, nunc Deum ipsum, quã mundi animam appellarũt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt, quæ cum sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum. sic, vbi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus. pro Vulcano ignis, pro Venere naturalis procreãdi libido, pro Cerere terræ fera citas. Nam si hoc pacto Dii antiquorum accipiantur, erunt sempiterni: ex illorum sententia, qui mundum, eiusq; elementa sempiterna putarunt. sin eorũ genealogiam inuestigemus, omnes fuerunt mortales, & ab hominibus procreati, vt patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæq; prouidentiæ splendorem sub his humanis velare integumentis; quippe cum minime conueniat res admirabiles horum profanorum nominum colluuione inquinare. At quia viderent sapientes animos multitudinis apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horũ figmentorum suauitate illos ad se allexerunt, quæ sola causa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De sacrificijs superorum Deorum. Cap. X.

VT autem pateat elementorum, rerũque naturalium virtutes, & vires dęmonum eorum, qui in iis inhabitarent, qui Dii à multitudine imperitorum fuerunt existimati, nominibus vocatas fuisse à sapientibus, non erit absurdum si genera sacrificiorum Diis singulis attributorum breuiter explicauero: quippe cum multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimę varię, & varia suffimẽtorum ratio, & non idem habitus sacrificantium. Neq; enim omnibus molæ offerebantur, neq; omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant semper super sublimibus aris, neq; semper per diẽ. Diuersa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorum natura, sacrificia ubique offerebãtur; quòd alia cœlestibus, alia terrestribus, alia aquaticis, alia Diis inferis conueniebant, quorum alia priuatim, alia fiebant publicè. Primum igitur omnium scire conuenit nõ solum in animalibus, aut in plantis, ad vires, bonitatemq; singulorum plurimum conferre ciborum vim, aerisq; temperiem, sed etiam in illis dęmonibus, quibus plenũ esse

esse hoc vniuersum, quod intuemur, tradiderunt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis inhabitãt, multò sunt magis & immites & feri, & crassiore quadam materia, quippe quæ propius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in iis libris, quos scripsit de Dęmonibus; quàm illi sint dęmones, qui regionem ignis vel aeris incolunt; quod accidit ob habitationis naturam, ac vim syderum. Quid enim mirum est astra in his plurimum posse, cum & metallis, & durissimis lapidibus, & plantis dominari putentur? Aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio, alia aliis astris propter quasdam proprietates ac similitudines, quod aliis etiam contingit corporibus, esse attributas? omnem igitur vim sacrorum, omnemque Deorum ritè expiandorum rationem in cognoscenda dęmonum natura consistere arbitrabantur: Quare cum cœlestia corpora ignea esse crederent, quæ opinio non solum fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum; in horum sacrificiis & lumina, & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt; quorum aræ sublimes struebantur, super quibus accendebantur lumina, & victimæ cęsæ imponebantur. Cum igitur sacra fiebant superis, ac Ioui præcipuè, aræ in sublimibus locis extruebantur, vt inquit Melanthes in libro de sacrificiis hoc pacto; πᾶν δὲ ὄρος τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται, ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς ὑψίστῳ ὄντι τῷ θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι. Omnis autem mons Iouis mons appellatur; quoniam mos fuit antiquorum, vt altissimo Deo existenti in loco sublimi sacrificarent. Sic etiã è Iouis ipsius oraculo sacra fiunt in montibus apud Apollonium in lib. ii. argonaut.

καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς Ἰκμαίοιο,
ἱρά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σηρίῳ αὐτῷ τε κρονίδῃ διὶ, τοῖο δ' ἕκητι.
Ingentem Iouis humentis tunc extruit aram,
Et sacra imponit in montibus, hic quoq; sacra
Sirius accepit; sic Iupiter ipse volebat.

et vt est apud Herodotum in Clio, quem locum citaui, cum de Diis variarum gentium loquerer. Qnin etiã & Apollini aram in littore erexerũt Argonautæ, atq; cum mons ibi nullus esset, sublimem illam fecerunt, vt in his ait idem poeta.

τὰ δὲ ῥέξομεν οἷα πάρεστι.
Βωμὸν ἀναστήσαντες ἐπάκτιον
Iustaq; soluentes in primo ereximus aram
Littore sublimem.

Huius rei vel illud argumento est, quòd etiam apud Latinos altare, quasi alta area vocatum fuit. Erat præterea illa templorum erigendorum consuetudo vt non modo sublimia & ampla extruerentur, sed etiam quę orientem solē statim exciperent, vt ait Plutarcus in Numa Pompilio, neque ab vlla re impedirentur, sed forent Vndiq; libera, & minime occupata, vt testatur Promachidas Heracleota, atque Dionysius Thrax his verbis in lib. 3. diæreseon; ἵνα γὰρ καὶ τὸν καλ... καὶ τὸν ἥλιον ὑπερκύψαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι ἠθέλησαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ὥστε καὶ τὰ ἱερὰ ἔρρεξαι. Antiquorum enim templa exorientem solem statim excipere solebant, & statim orto lumine fenestris ac foribus patefactis repleri; vbi sacrificia fiebãt. Erat præterea consuetudo vt Diis superis mane sacra fierent sole oriente, sicuti

cuti vita defunctis & inferis occidente sole, velut ait Callixenus Rhodius in iis, quæ scripsit de Alexandria, hoc pacto; τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις περὶ τοῦ ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν, τοῖς δὲ οὐρανίδαις ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερύομεν. vita defunctis sanè circa occasum solis parentamus, at cœlestibus Diis auroræ tempore sub exortum solis sacrificamus. Et quoniam aliæ arbores Diis aliis fuerunt consecratę, idcirco Diis variis sacrificaturi sacerdotes variis coronis ornabantur; vtpote in Dionysiacis myrto, vt ait Thimachidas in libro de Coronis.& Aristophanes in Ranis in his attigit;

Πολύκαρπον μὲν τινάσσων
Ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
Στέφανον μύρτων
Fructiferam quidem quatiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

At in Cerealibus quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficii memoriam; vt significauit in his Virg. in primo libro Georgicorum.

nec ante
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

In sacris Herculis populo coronabantur, vt testatur idem lib. viii.

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificiis Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollon. lib. ii. Argon.

Ξανθὰ δ' ἐστεφάνωντο δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα.
Flauaq; sunt viridi redimiti tempora lauro.

Scriptum reliquit Andręas Tenedius in nauigatione Propontidis antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris; quem locum etiam declarauit enarrator Apollonii, cum alii capiti superius coronas imponerent, alii ad tempora vsq; deprimerent, alii ad collum usque detraherent. verum non solum coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificantes; sed etiam vasa, quibus vtebantur; & victimæ, quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earumq; cornua inaurabantur, ac vittis coloribus Diis quibusq; gratis innectebantur, vt illud est Ouid. lib. vii. Metamorph.

feriuntq; secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

Quòd autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virgi. lib. iii. Aeneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitq; mero, diuosq; vocauit.

Neque vero victimæ quæuis eligebantur in sacrificia, sed quæ præstantiores essent multo ante reseruabantur; quare cum è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ sunt; at cum eximerentur ex armentis, quibus notæ inurerētur sacræ, eximiæ. Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cum aliam partem destinarent fœturæ, aliam laboribus, aliā reseruarent ad altaria; vt innuit Virg. lib. iii. Georg.

Continuoq; notas, & nomina gentis inurunt.
Et quos aut pecori malint summittere habendo;
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram.

Erant autem singulari diligentia delectæ victimæ, quę Deorum sacrificiis dica-

dicabantur, non solum ob eximiam pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris, cũ diuersi omnino reiicerẽtur, neq; liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atq; hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificiis; ἀλλ' οἱ μὲν θύοντες στεφανώσαντες τὸ ζῶον, καὶ πολύγε πρότερον ἐξετάσαντες εἰ ἐντελὲς εἴη, ἵνα μηδὲ τῶν ἀχρήστων τι κατασφάττωσι προσάγουσι τῷ βωμῷ. enimuero sacrificantes victimam coronant, multoq; prius studio perquirunt num perfecta sit, ne quid inutile iugulent, atq; ad aram deducant. Deinde vestes sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt. quod ita innuit Virg. lib. xii.

puraq; in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsamq; bidentem
Attulit; admouitq; pecus flagrantibus aris.

Nam neq; laboribus assuetas victimas, neq; illas, ex quibus aliqua vtilitas capta fuisset, Diis conuenire arbitrabantur. Deinde aliis Diis alius coloris vestes magis erant idoneæ; nam Diis inferis atræ vestes, cœlestibus purpureæ, vt ait Menander in libro de Mysteriis, conueniebant; quibusdam vero albæ vt sacrificiis Cereris, sicut testatur Ouid. lib. x.

Festa piæ Cereri celebrabant annua matres,
Illa, quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum:

et lib. 4. Fast.

Alba decent Cererem, vestes cerealibus albas
Sumite; nunc pulli velleris vsus abest.

Deinde Diis aliis fœminæ victimæ tantum, aliis soli mares immolabantur, in omnibusque sacrificiis committebatur piaculum siquis cęde pollutus, vel alio flagitio, ad aras accessisset; minimeque grata erant sacrificia, quæ ab impuris manibus sceleratorum hominum offerebantur. Idcirco per nouem dies noctesq; saltem oportebat ab omni libidine sacerdotes, aut mulieres æditua, aut initiaturas abstinere, vt est in his;

Perq; nouem noctes Venerem, tactusq; virorum
In vetitis memorant.

Neque enim ad sacra accedere cuiquam licebat, nisi lotis manibus, quare & Aeneas sacra attingere ita vel per summam pietatis opportunitatem recusat apud Virgil. lib. 2.

Tu genitor cape sacra manu, patriosq; Penates
Me bello è tanto digressum, & cęde recenti
Attrectare nefas; donec me flumine viuo
Abluero.

Et Homerus lib. ζ. Iliad.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι, οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφεῖ Κρονίωνι
Αἵματι, καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.
Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse; cruore
Turpatum me & cęde virum Diis fundere vota.

Existimabant enim antiqui eandem esse animi quàm etiam corporis purgationem; vt cum quis in flumine manus aut corpus abluisset post cędem, ille purus statim efficeretur; quare ita scribit Anticlides lib. 74. reddituum;

ἴδοι

ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ἔτι ἢ φόνον αὐθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν ὕδατι ἀενάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν. Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam seruatur; vt qui cędem hominum, vel aliorum animaliuin commisissent perenni aqua manus abluerent, ad commissi piaculi lustrationem. quare iussit Hesiodus nulli deorum sacra fieri oportere antequàm manus lotæ fuerint mane, cum ita scribat in operibus;

Μηδέποτ᾽ ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
χερσὶν ἀνίπτοισι, μηδ᾽ ἄλλοις ἀθανάτοισι.

Nunquam vina Ioui, superisùe rubentia libes
Ante manus fluuii quàm pura laueris vnda.

Nam cum purus sit Deus, & ab omni prorsus sorde immunis, non conuenire crediderunt illi ministro, qui ad altare accederet, manus, aut aliquam corporis partē habere inquinatā aut impurā. Quare siquis neglecta purgatione ad sacrificia accessisset, illius pces Deos neq; audire neq; respicere arbitrabanť. erat pterea nō parua diligētia in eligendis lignis, quæ conuenirēt singulis sacrorum generibus; quoniam non ex quibusuis lignis ignis accendebatur, sed ex lignis in legibus sacrificiorum nominatis. Sic in sacris Bacchi antiquitus nulla ligna, nisi oporobasilidis, aut Phibaleæ ficus, aut viticis cū foliis vitium vrebantur, vt ait Hegemon lib. 2. Georgicorum. in sacris Veneris myrtus vrebatur: at apud Sicyonios ignis non fiebat nisi è lignis Iuniperi, quibus folia addebantur pæderotis, vt ait Paus. in Corinthiacis. In Iouis sacris ilicis ligna, in Martis fraxinorum, in sacris Herculis, cerri, aut æsculi, aut corni, vt scriptum est ab Ephoro lib. 2. de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. nam nisi omnia seruarentur legitima in sacrificiis, publicæ inde calamitates oriebantur: cuius rei vel illud est argumento, quòd siquis in Iouis Lycæi templum, aut etiam in aream, minime peractis prius lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omnino mori necesse erat, vt scripsit Hegesander lib. 17. & Paus. in Arcadicis. Tanta diligentia & in purgationibus & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obseruantiæ & reuerentiæ Deorum templa fuerunt apud maiores; nam siquis supplex ad aras Deorum confugisset, eum inde diuellere per religionem non licebat, vt scribitur à Paus. in Achaicis. quare cum Atheniēsium magistratus in eos sęuiissent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipsi, & omnes eorum posteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonii cum violassent eos, qui supplices in templū Neptuni confugerant, tam ingentibus tamq; crebris terræ motibus Sparta concussa est, vt nulla propè domus expers tantæ ruinæ fuerit, atque longum esset calamitates eorum memorare, qui propter neglectam vel falsam antiquorum religionem in summum capitis discrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ solæ nonnullorum Deorum sacris initiarentur; sicut Herculi Pinarii, vt est apud Virg. lib. 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrarit, vt testatur Acesodorus his verbis; κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾷκας τοὺς μὲν Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ᾽ Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι, Δήμητρι καὶ Κόρῃ. Habitasse in Eleusine prius indigenas narrāt, at deinde Thraces, qui Eumolpo suppetias tulerunt, per bellum quod fuit illi cum Erechtheo. at alii inquiunt, Eumol-

pum

pum inueniſſe ſacrificia quæ fiunt anniuerſaria in Eleuſine Cereri & Proſerpinæ. Androtiō vero lib. ſecundo de ſacrificiis non eum Emolpum inquit illa ſacrificia inueniſſe, ſed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnauit aduerſus Erectheum; ſic enim inquit; εὐμόλπου γὰρ γίνεσθαι κήρυκα, τοῦδε εὐμόλπου, τοῦδε ἀντίφημον, τοῦδε μουσαῖον τὸν ποιητὴν, τοῦδε εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν, καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. Nā Eumolpū fuiſſe præconē, ex quo naſcitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Muſæus Poeta, ex hoc Eumolpus, qui ritum ſacrorum demonſtrauit, atque functus fuit ſacerdotio. Neque parua adhibebatur prætereа diligentia in obſeruandis victimis, vbi ad aras adductæ fuiſſent, an libēter aſtarent: nam ſi reluctarentur, remouebantur ab aris, quia Diis minime gratæ eſſe putabantur. quare ita ſcripſit Verg. lib. 2. Georg.

Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram.

Enimuero tantum erat in obſeruandis victimis ſtudium, vt non ſufficere videretur ſi quietæ ad aram aſtitiſſent, niſi etiam annuerent ſacrificiis, vt ait Myrtilus lib. 2. rerum Leſbicarum his verbis; οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ ἀνάδασιν ἐνβάλλουσιν εἰς τὸ οὖς τοῦ ἱερείου, ὡς ἐπινεύῃ ταῖς τελεταῖς. Nam ſanè ſacerdotes aquam infundere in aurem victimæ conſueuerunt, vt illa annuat illis ſacrificiis. His ita obſeruatis cum ſacerdotes preces incipiebant, ac paucis præmiſsis vinum inter cornua victimarū effundebant, vt innuit Ouid. lib. 7. Metam.

Admori quoties templis dum uota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum.

Atque Virg. non ſolum ſacerdotes, ſed illos etiam, quorum ergo ſacra fiebant, vinum inter cornua fundere ſolitos ait lib. 4. Aen.

Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Deinde paucis interiectis precibus farina hordei cum ſale permiſto primum in tergus victimæ ſpargebatur, quę iſta de cauſa tenui aqua, tanquam leui imbre, fuerat à miniſtro perfuſa: atque illæ molæ dicebantur; quas Græci οὐλοχύτας vocarunt, cum ſit ὀλὴ hordeum, χέω fundo. Vbi igitur ita conſperſę victimæ aliquandiu ſtetiſſent, dum preces à ſacerdoribus, ſacrorumque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas aut ſecures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus miniſtrorum. Deinde poſt nonnullas precationes aliam molarum partem cum villis è fronte victimę euulſis in ignem ſuper aram tunc accenſum cōiiciebant, quę prima libamina vocabantur. hoc ita ſignificauit Hom. lib. 3. odyſſ.

χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο, πολλὰ δ' ἀθήνῃ
Εὔχετ' ἀπαρχόμενος, κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.
Fudit aquas, fuditque molas; ac multa precatus
Pallada, dat flammæ euulſos de vertice villos.

atque poſtea idem poeta libro etiam ξ.

Ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων
Ἀργιόδοντος ὑὸς, καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.
Verum hic ſacra ferens dat flammæ forte ſuillos
E capite euulſos villos, Diuosque precatur.

Sic Virg. lib. 6. Aeneidos;

Et ſummas carpens media inter cornua ſetas,
Ignibus imponit ſacris libamina prima.

Erat illa præterea conſuetudo, vt illi, quorum cauſa fiebant ſacrificia, altera manu cum precibus, dextra ſcilicet, aram tenerẽt; quem ritum ita attigit Virg. lib. 4 Aeneid.

Talibus orantem dictis, aramque tenentem,
Audiit omnipotens.

Nec longo ſanè interuallo peractis quibuſdam precationibus victimas ſecuri percutiebant; vt patet ex lib. 3. odyſſ. vbi hæc ſunt carmina;

πέλεκυν δὲ μενεπτόλεμος θρασυμήδης
ὀξὺν ἔχων ἐν χειρὶ παρίστατο βοῦν ἐπικόψων.

Sumpta Neoptolemo eſt audaci deinde ſecuris,
Ille bouem cæſurus erat qua proximus aræ.

Atque ſi ſacra fiebant ſuperis, nulla ratio ſanguinis habebatur. Enimuero hunc fuiſſe ritum ſacrorum apud Romanos etiam, eaque in ſacris ſeruari, quæ diximus, ita ſummatim cõplexus fuit Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 7. rerum antiquarum; συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐβουθύτουν εὐθὺς οἵ θ' ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον, καὶ τῶν θυηπόλων. τρόπος δ' αὐτὸς ἦν τὸ παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοί, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ δήμητρος καρποὺς ἐπιῤῥάναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. τῶν δὲ οἱ μὲν ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον. οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας, καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους. ἃς ἀλφίτοις ἀναδεύσαντες ζέας προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν. οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν ἀγιαζομένων. Vbi tranſacta fuiſſet pompa, conſules ſtatim boues immolabãt, & ex ſacerdotibus aut miniſtris cuicunque munus illud cõuenire putaretur, erat idem qui eſt apud nos ritus. Nam manus ipſi lauantes, puraque aqua victimas luſtrantes, ac Cereris fructibus illarum capita ſpargentes, poſtea precati, iubẽt miniſtris illas mactare. Ex iis vero, alii ſtantis adhuc victimæ tempora ſcytale percutiebant, alii ſub illam cadentem ſigilla ſuppoſuerunt, ac poſtea corio nudantes, membratimque diſſecantes è ſingulis inteſtinis primitias capiebãt, cæterorumque membrorum: illas igitur farina hordei conſpergentes in caniſtris ad ſacrificantes afferebant. Illi ſuper altare imponentes ignem accendebant, vinumque libantes in eas victimarum primitias effundebant. Hæc ſummatim à Dionyſio. Adhibebãtur & alia lumina in ſacrificiis Deorum cœleſtium præter ignem vrendis ſacrificiis neceſſarium: per quæ ſignificabant vim clariſsimam Deorum patere in rebus omnibus; atque per ipſa lumina puritatem etiam ipſorum Deorum demonſtrabant, ad quorum ſacrificia non liceret, niſi puros accedere. Vbi igitur purgatæ, & molis cõſperſæ, & diſſectæ fuiſſent victimæ, antequam illarum membra incenſis altaribus imponerentur, thus in flammas iniiciebatur, & in illud vinum è pateris in flammas in Deorum honorem, quod ita innuit Ouid. lib. 13. Metam.

Thure dato flammis, vinoque in thura profuſo,
Cæſarumque boum fibris de more crematis.

Poſtquam hæc egiſſent, elegiſſentque partes victimæ quas Diis offerrent, reliquas in conuiuia, quæ per omnes ſolennitates in honorem Deorum fiebant, reſeruabant. at illæ partes quæ electæ forent ſacrificiis, vt ignem facilius admitterent, molis conſpergebantur; ſicut patet ex lib. 8. Apollon.

Ἀγκαῖος δ' ἑτέρωθε κατὰ πλατὺν αὐχένα κόψας
χαλκείῳ πελέκει κρατεροὺς διέκερσε τένοντας.

ἤριπεν ἀμφοτέροισι περιῤῥηχθεὶς κεράεσσιν.
τοὺς δ' ἕταροι σφάξαντε θοῶς, δεῖράν τε βοείας.
κόπτον, δαιτρεύοντε, καὶ ἱερὰ μῆρ' ἐτάμοντο.
κὰδ δ' ἄμυδις τάγε πάντα καλύψαντες πύκα δημῷ,
καῖον ἐπὶ σχίζῃσιν, ὁ δ' ἀκρήτους χέε λοιβὰς
Αἰσονίδης.

Tum bouis alterius percuſsit colla ſecuri
Aerea ibi Ancæus, fortes neruosque cecidit.
Prolapſus ceciditque ingens in cornua humi bos.
Hos ſocii iugulare citi, his & tergora coſtis
Diripere: & coxas, & cædere ſingula membra:
Hæc adipe & tegere, & ſacris imponere flammis
Aeſonides, atque inde molas conſpergere ſalſas.

Cum ignis poſtea exarſiſſet, vt etiam magis extolleretur, ſupra hæc vinum effundebant, ſicut ait Hom. primo Iliad.

καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
λεῖβε.

Vſsit ligna ſuper ſenior; tum munera Bacchi
Libauit, fuditque merum.

In ſacrificiis illorum Deorum, qui aerii putabantur, præter ignem cantilenas etiam addiderunt, cum illos harmonia delectari arbitrarentur: atque Dei huiuſmodi credebãtur omnes illi dæmones, qui à terra & ab aqua omnem regionem vſque ad locum ſtellarum ſupremum gubernarent. Nam ad triginta millia dæmonum eſſe ſcribit Heſiodus, qui Iouis ſint miniſtri, & obſeruent quæ fiant à ſingulis hominibus; ita nihil, quod Deo cognitum nõ ſit, eſſe exiſtimarunt. At Iamblicus, & Triſmegiſtus, & Pſellus, & reliquorũ ſapientum complures non ſolum triginta millia dęmonum eſſe cenſuerunt; ſed vniuerſum aera & cœlos plenos eſſe dæmonibus crediderunt, qui latè per aera uagarentur, & ad nidores ſacrificiorum accurrerent. His igitur dęmonibus aeriis cum ſacra fierent, præter lumina, & nidores cæſarum victimarum, cantus etiam, & odores multos, & thus adhibebant, vt teſtatur id Virg. lib. 3. Aeneid.

Iunoni Argiuæ iuſſos adolemus honores.

ſic lib. v. Farre pio, & plena ſupplex veneratur acerra.

& Hom. lib. I. Iliadis pro depellenda peſtilentia nidores victimarum Apollini etiam obtulit in his;

Αἴ κέν πως ἀρνῶν κνίσσης, αἰγῶν τε τελείων
Βούλεται ἀντιάσας, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι
Si vult caprarum, ſi vult nidoribus ille
Obuius agnorum fieri, ac depellere peſtem.

Et quoniam cantus, & harmonia, muſicorumque inſtrumentorum ſoni non ſine quadam voluptate aera permouent; illa de cauſa cantu etiam delectari illi dæmones crediti ſunt, quare vt ait ibid. Hom.

οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι ἀχαιῶν.
μέλποντες ἑκάεργον. ὁ δὲ, φρένας τέρπετ' ἀκούων.
Phœbeas iras placabant carmine Graii
Per luces totas pulchrum pæana canentes.

Cantantes Phœbum: huic mulcebant gaudia pectus.

Sic in sacris matris Deum, vt nonnullorum Deorum, addebantur etiam musica instrumenta, quare inquit Ouid. in lib. primo de Ponto;

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Et Ioui, cum mens illa suprema diuina credebatur, non adhibebantur nisi lumina in sacrificiis: at cum Iupiter pars esset summa aeris, tunc adhibebantur musica instrumenta, vt cæterorũ Deorum sacris nonnullorum; quippe cum simulatis sacrificiis etiam paruus per illorum strepitũ paternæ crudelitati dicatur subesse surreptus. In antiquis huius sacrificiis strophe & antistrophe moduli canebantur ad imitationem motuum stellarum, vt ait Aristoxenus in libro primo de foraminibus tibiarum, & Bito in libro quẽ scripsit ad Attalum de musicis instrumentis. Nam modo huc, modo illuc inter illa sacra saltantes voluebantur; atque per strophen motum primum huius vniuersi, per antistrophen, proprias singulorum planetarum motiones, significabant. erant autem cantilenæ in sacris nihil aliud quàm commemorationes eorum beneficiorum, quæ Dii ipsi in homines benignè contulerãt, cum virium ipsorum Deorum, & clementiæ & liberalitatis amplificatione, & cum precibus vt benigni ac faciles precantibus accederent, vt ait Philochorus in libro de sacrificiis, vt significant hymni orphei, & iubet omnis ratio conscribendorum hymnorum; quale est id Apoll. lib. 2.

Ἀμφὶ δὲ δαιομένοις εὐρὺν χορὸν ἐστήσαντο
καλὸν ἰηπαιήον' ἰηπαιήονα φοῖβον
μέλποντες: σὺν δέ σφιν ἐὺς πάϊς οἰάγροιο
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς.
ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι παρνάσοιο
Δελφυνὴν τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθὼς   ἱλήκοις.

Incensa statuere choros altaria circum.
Cuncti ibi Iopæaona Iopæaona Phæbum
Cantantes; vnaq; Oeagri filius Orpheus
Bistonia sumpta cithara canere incipit altè,
Horrendum vt fixit serpentem rite sagittis
Ad iuga Parnasi saxosi paruulus infans
Phæbus adhuc, nudusq;, & gaudens crinibus aureis:
Sis placidus, facilisq; veni.

Sic apud Virgilium Euãdrus accedenti Aeneæ commemorat post conuiuiũ, quæ causa ipsum compulerit ad illa sacrificia instauranda; quippe cum non solum inter sacrificia, sed etiam in conuiuiis, & in omnibus solennitatibus antiquorum essent sermones de rebus ab illis Diis gestis. Laudes autẽ Deorum & hymni dum vrerentur victimarum partes aræ impositæ circa ipsam aram canebantur: at cum vstæ fuissent illæ, & quæ reseruatæ erant in conuiuium coctæ, his vescebantur. Deinde post conuiuium antequam discederent gratias Diis agentes, quòd eos in conuiuium accepissent, vltimam sacrificiorum partem linguas victimarum in sacros ignes coniiciebant, & vini parum super illas, vt testatur Apollon. lib. 1.

τῆς ἐπί τε γλώσσῃσι χέοντες
Αἰθομένῃς.

Interea

Interea accensis fundunt libamina linguis.

Sic etiam Homerus lib.iii. Iliad. γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον. iniiciunt igni linguas. Istud autem fiebat vbique in honorem Mercurii, cui linguæ erant cõsecratæ, atq; post exustas linguas gratias Diis agentes vnusquisque læti ex illis sacrificiis domum discedebant. at nunc de sacrificiis marinorum dicamus.

De sacrificijs marinorum Deorum. Cap. XI.

AT vero quoniam dæmones illi, qui mari præerant, pro natura loci crassiores esse putabantur; idcirco in eorum sacris crassiora quædam corpora quàm essent vel nidores vel cantus offerebantur: quæ ad gustum pertinerent, corpusq; haberent magis solidum. Nam cum vinum in sacrificiis Deorum superorum offerretur, & delectæ partes victimarum, tamen ex illis in ignem coniectis & concrematis nihil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstulatorum animalium fumus perueniebat; vel odor thuris. At in sacrificiis marinorum Deorum res longe aliter se habere credita est. nam cum taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligebatur in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ, sed cultris iugulabantur. Erant autem nigræ illæ victimæ, quæ vel Diis inferis, vel tempestatibus, vel Diis marinis offerebantur; vt patet ex lib. iii. Odyss. cum semper in littore maris sacra fierent marinis;

τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον,
ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι, κυανοχαίτῃ
Ad maris vndisoni faciebant littora sacrum,
Nigranti tauro Neptuno, qui regit vndas.

atq; cum turbato Neptuno taurus immolaretur, tunc vbi esset placidus, mactabatur agnus, & aper aliquando; quæ etiam animalia cum maris naturam variis temporibus indicarent, omnia simul aliquando cędebantur in Nept. sacrificiis, vt indicat Home. lib. λ. Odisseæ;

ῥέξας ἱερὰ καλὰ ποσειδάωνι ἄνακτι
ἀρνειόν, ταῦρόν τε, συῶν τ' ἐπιβήτορα κάπρον.
Legitimè Regi Neptuno sacra peregit,
Agno, tauro, aproq; sues qui sueuit inire.

Iugulatarũ deinde victimarũ in sacris marinorum sanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à sacrificantibus in littore seruabatur. sin autem in naui initiarentur, victimas non in pateram, sed in mare cum precibus iugulabant, vt ait Apollonius lib.4. in his.

ἣ ῥ' ἄμυδ' ἐυχωλῇσιν ἐς ὕδατα λαιμοτομήσας
ἧκε κατὰ πρύμνης.
Ille preces fundens iugulauit in equoris vndam.
Mox de puppe iacit.

cum iugulassent igitur ac dissecuissent uictimas, prius exta cum precibus, deinde vinum in aquam deiiciebant, vt ait Virgilius libro quinto his carminibus;

Ipse caput tonsæ foliis ornatus oliuæ,
Stans procul in prora pateram tenet; extaq; salsos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Neque

Neque vèro conuenire horum Deorum naturæ videtur illud, quod scribitur ab Ouid. lib. xi. Metamor. qui thuris etiam odorem Diis marinis tribuit, cū aeris tantum numinibus, vt diximus, at non etiam aquaticis, id genus sacrificii ad altiora tendentis conueniat: sic enim inquit;

Isq; Deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat.

Apud Virgil. præterea lib. 4. Georg. in sacrificiis Oceani, quæ fiunt à Nymphis, vinum in flammas, at non in mare funditur; quod non fiebat contra ius sacrorum, cum illæ essent sub aquis, quamuis Mathematicus & Philosophus acutissimus Hector Ausonius de antiquorum sapientum sententia ad chemicam artem hanc rem pertinere arbitratur. neque etiam ob eam caussam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum patrem omnium, humorem diuinitus in omnia naturalia corpora, omnemq; materiam diffusum, antiqui significarunt. sic autem ait Virgil.

Oceano libemus ait: simul ipsa precatur
Oceanumq; patrem rerum, Nymphasq; sorores,
Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant.
Ter liquido ardentem perfudit nectare vestam;
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in sacrificiis, quoniam ille numerus perfectus est, non solum ob dimensiones corporum vt ait Aristot. in primo cœli; sed etiam quia Deus est omnium quæ videntur, & quæ videri non possunt, moderator: non aliter atque paris & imparis vim habet trias, cū omnes sint numeri pares aut impares: atq; sicut Deus est principium omnium quæ aguntur, ita prior ternarius numerus omnium reliquorū per se ipsum auctus triangulum constituit parium laterum, quæ prima est earum figurarum, quæ pluribus constant lateribus. In sacrificiis etiam fluuiorum idem ritus seruabatur, cum vina in fluuios effunderentur cum precibus, vt ait Apollon. in lib. 2.

Αὐτὸς δ' αἰσονίδης χρυσέῳ ποταμόνδε κυπέλλῳ
οἴνου ἀκηρασίοιο μελισσαγέας χέε λοιβάς.
Ipse merum è cyatho libamen fudit, & auro,
Aesonides liquidum in fluuium; sic inde precatur.

Nymphæ item cum aquarum Deæ esse putarentur, crassiora quædam & ipsæ sacrificia requirebant: quibus mel & lac offerebatur, & mulsum. ac nunc de sacris inferorum.

De sacrificijs inferorum. Cap. XII.

Sacrificia illa, quæ Diis inferis fiebant, non solo tempore, sed etiam colore victimarum, & ritu plurimum differebant: nam, vt diximus, hæc sacrificia non nisi per noctem fieri consueuerunt, vt ait Virgil. lib. 6.

Tum Regi stygio nocturnas inchoat aras.

quòd autem nigræ victimæ Diis inferis immolarentur, testatur ita idem poeta;

huc casta sybilla
Nigrarum pecudum multo te sanguine ducet:

vt autem victimæ, quæ superis mactabantur, cum iugularentur, cogebantur iugulum superius vertere; ita quæ mactabantur inferis, caput ad terram depressum

pressum tenebant; vt ait Cleon in primo Argonauticorũ; & Myrtilus in secundo rerum Lesbycarum his verbis; εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενα ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλάς. οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις. τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφοντες τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάζοντες. consueuerunt sacerdotes victimis, quæ mactantur inferis, humi capita incidere; sic enim subterraneis sacrificant. At cœlestibus immolantes colla sursum conuertentes iugulant. in horum igitur Deorum sacrificiis victimæ in effosas foueas iugulabantur; vt est in lib. 3. Apollon.

Πηχυϊον δ' ἄρ' ἔπειτα πέδῳ ἐνὶ βόθρον ὀρύξας
Νήησαι σχίζας, ἐπὶ δ' ἀρνειοῦ τάμε λαιμόν.
Inde in planitie foueam defodit in vlnam,
Atq; agni iugulum ferro, cultroq; cecidit.

Sic etiam Ouid. lib. 7. Metamorph.

Aut procul egesta scrobibus rellure duabus
Sacra facit: cultrosq; in guttura velleris atri
Coniicit, & patulas perfudit sanguine fossas.

Cum iugulassent in foueam, vinum deinde cum precibus in sanguinem effundebant; quare ita inquit idem.

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi,
Alteraque inuergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse sanguine tantum cõspergi foueas, at non eò totum infundi. Colligebatur aliquando sanguis ẽt victimarum iugulatarum in his sacrificiis, non autem in foueas effluebat, vt est apud Virgil. lib. sexto;

Supponunt alii cultros, tepidumq; cruorem
Suscipiunt pateris: ipse atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnæq; sorori
Ense ferit, sterilemq; tibi Proserpina vaccam.

Cum vero sacra fierent Plutoni inferorum Regi, isq; mens diuina putaretur quæ in vniuersam terræ molem esset diffusa, omniaq; gubernando penetraret, sicut Oceanus per mare penetrare creditus est; eius sacra non prorsus abhorrebant à superorũ sacrificiis; quare addebatur ignis huius sacris, & illi delectæ cæsarum victimarum partes imponebantur comburendæ, vt patet ex eodem.

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras.
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superq; oleum fundens fumantibus extis.

Nam oleum pro vino sacrificiis Plutonis adhibebatur. omnino vero Diis illis, qui erant benefici, & albæ victimæ, & placidæ mactabantur; at maleficis, ne nocerent, & nigræ & ferociores putabantur conuenire; ea tamen lege seruata vt maribus mares, at fœminis fœminæ victimæ cęderentur. vinum præterea omnium prope Deorum sacris erat accommodatum, at non in sacris Cereris; nam in eius sacrificia vinum inferri non oportebat, vt testatur Plautus in Aulularia;

Cererin' mi strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Verum qui ritus sacrorum singulis generibus dæmonum conueniant, & quæ victimæ

victimæ singulis fuerint dicatæ, atque omnia propè quæ seruabantur in his sacris, non solum in legibus sacrificiorum fuerũt diligenter perscripta, sed etiam ex oraculi mandato ad unguem seruare cogebantur antiqui; quorum omnium leges ita traduntur ab Apolline, vt est eius sententia apud Eusebiũ lib. 4. euangelicæ præparationis ita latine reddita.

Hæc age qui nutu diuorum ingressus amice es
Huius iter vitæ, mactanda est hostia cunctis
Multa Deis; seu qui terras, seu qui mare vastum,
Aera seu qui habitant, latum seu qui æthera, seu qui
Alta tenent cęli, seu qui infima tegna baratri.
Quæ quibus obseruanda modis sint singula dicam.
Tu memori percepta animo mea dicta teneto.
Terna quidem diuis cœlestibus hostia, & ipsa
Candida mactanda est, terna & terrestribus, atque
Atra eadem, gaudent porrò, & capiuntur apertis
Cęlestes aris; foueas cum numina contra
Exposcant atro imbutas inferna cruore.
Nec placeat, nisi quæ terræ mandetur, humata
Hostia. mel verò Nymphæ, atque liquentia vina
Offerri lætantur: at ignem accendier aris
Quæ circumuolitant terram sibi numina quærunt,
Imponique atrum corpus. tum thura simulque
Inijcier salsas fruges, & dulcia liba.
Hæc facito. verum quibus est data cura profundi
His ipso semper fer sacra in litore, totum
Potriceque in fluctus animal. cęlestibus autem
Extremas reddes partes, atque igne cremabis.

Fuit autem illa causa cur Diis inferis sacrificaretur, quòd illi putabantur esse omnium malorũ autores; vt significauit Sophocles in Electra ita scribẽs;

κακῶς ὄλοιο, μηδέ σ' ἐκ γόων ποτὲ
τῶν νῦν ἀπαλλάξειαν οἱ κάτω θεοί.
Perdare pessimè; è malis præsentibus
Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab iis, qui ab aliquo morbo conualuissent, tanquam pepercissent; quod genus καθαρισμὸς, quasi lustratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum sacrificia, quæ pæcipuum ritum habuerunt, vt à tacitis sacerdotibus agerentur; qui Hesychidæ dicti fuerunt, ante quæ sacrificia Heroi Hesyco aries immolebatur; vt testatur Polemo in iis quæ scripsit ad Erathostenẽ; his verbis; τὸ δὲ τῶν γένος εὐπατριδῶν, οὐ μετέχει τῆς θυσίας ταύτης, ἀλλὰ μόνοι οἱ Ἡσυχίδαι, ὃ δὴ γένος ἐστὶ παρὰ τὰς σεμνὰς θεάς, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καὶ προθύονται πρὸ τῆς θυσίας κριὸν Ἡσύχῳ ἱερὸν ἥρωι, τοῦτον οὕτω καλοῦντες διὰ γοῦν εὐφημίαν, οὗ τὸ ἱερόν ἐστι παρὰ τὸ κυλώνειον, ἐκτὸς τῶν ἐννέα πυλῶν. At nobilioribus ad hæc sacrificia accedere nefas est; sed solis Hesychidis; quod genus est deabus Seueris gratum, principatumq; obtinet in illis sacrificiis. solent immolare ante sacrificia arietem Hesyco heroi sacrum, quem ita nominant boni ominis causa, cuius sacellũ est iuxta Cydonium extra nouẽ portas. Mactabatur his ouis nigra pgnãs, vt suo loco dicetur; neq; vinũ harũ Deatũ sacrificiis erat accõmodatũ, cũ Nephalię dicerẽtur. at nũc de sacrificiis defunctorũ dicamus.

De

De sacrificiis mortuorum. Cap. XIII.

NEque verò Diis solum, qui res humanas gubernare putabantur, sacrificia fiebant ab antiquis: sed etiam mortuis, tanquam dęmones quidã & ipsi existerent, sacra offerebantur; siue cum quis ad inferos descendere putaretur, siue cum anniuersariis solennitatibus, aut aliis de causis, ab inferis euocarentur, his parentabant. Cum aliquis igitur propinquus mortuus fuisset, mos fuit antiquorum vt capillos deciderent, & lugerent in eius honorem, qui mortuus esset, vt significauit Hom. lib. 4. odyss.

νεμεσῶμαί γε μὲν οὐδὲν
κλαίειν ὅς κε θάνῃσι βροτῶν, καὶ πότμον ἐπίσπῃ·
τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀιζυροῖσι βροτοῖσι
κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.

Illum nec enim reprehendere fas est,
Qui fleat hunc, cuius fregerunt stamina Parcæ.
Solus honor sequitur mortales ille misellos
Et tondere comam, & lacrymas in funere spargi.

Hos vero capillos, qui cædebantur, mos fuit tanquam inferias mortuis consecrare, & cum lacrymis in tumulum extremum donum coniicere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

τύμβον τε χῶσον, κἀπίθες μνημεῖά μοι.
καὶ δάκρυ' ἀδελφὴ, καὶ κόμας δότω τάφῳ.

Tumulumque congere, & monumenta imponito:
Comas sepulcro det soror cum lacrymis.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulētiores, illis pyra insignis struebatur: & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vtebantur, vt innuit Verg. lib. 11.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret vmbris
Inferias, cęso sparsuros sanguine flammas.

Veruntamen non solum captiui, sed etiam res cariores in pyram vnà mittebantur, vel animalia, quibus maxime delectarentur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

Ἐννέα τῷγε ἄνακτι τραπεζῆες κύνες ἦσαν.
καὶ μὲν τῶν ἐνέβαλε πυρῇ δύο δειροτομήσας
Δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
χαλκῷ δηιόων.

Namque nouem assueti mensæ huic catuli ante fuere.
Atque pyræ geminos iugulatos tradidit horum.
Magnanimum Troum bis senaque pignora ferro
Occidit.

Sic Virg. lib. x. Quatuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens
Viuentes rapit inferias, quos immolet vmbris:
Captiuoque rogi perfundat sanguine flammas.

Vbi has inferias obtulissent, cadauer ad pyram afferebatur; quo pyræ imposito ignis à propinquiore subiiciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad odorem, vel gustum pertinentia, vel vt pyra facilius concremaretur, deinde cineres, & quod reliquum erat ossium colligebatur, vinoq; rig... cum suaui odore extingueretur, & in vasa mo-

do aurea,modo argentea,modo ærea includebatur, vt ait Virg.lib.6.

        & ſubiectam more parentum
Auerſi tenuere facem: congeſta cremantur
Thurea dona,dapes, fuſo crateres oliuo.
Pòſtquam collapſi cineres,& flamma quieuit,
Relliquias vino,& bibulam lauere fauillam:
Oſſaque lecta cado texit Chorineus aheno.

At vbi anniuerſariæ fierent exequiæ,nihilominus munera ſuper aras extructas deponebantur,vt in lib.5. apud eundem;

Nec non & ſocii,quæ cuique eſt copia,læti
Dona ferunt, onerantque aras, mactantque iuuencos.

Erat tamen conſuetudo vt ſterilis vacca animabus mortuorum plerumque mactaretur,vt ait Homerus lib. 11. Iliad.

πολλὰ δὲ γουνούμην νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Ἐλθὼν ἐς ἰθάκην στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη
ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.
Defunctorum animas ſupplex ſum multa precatus.
Inq; Ithaca ſterilem vaccam mactare domi ſum
Pollicitus; multiſq; pyram contexere donis.

Cum colligerentur oſſa & cineres mortuorum pyra exuſta, non facile intelligere poſſum cur potius cadaueris, quàm lignorum eſſent illi cineres, qui colligebantur, ſi corpus ſuper pyra impoſitum cremaretur; quare facile venio in eam opinionem vt credam aliquas fuiſſe lapideas arcas,in quibus incluſa cadauera vrerentur; cum præſertim inquiat Theophraſtus in libro de Igne,omnia quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem conuerti cadauera,cum uſta alioquin deſerant reliquias; καὶ πάλιν, διὰ τί τὸ μὲν ἐν πυρὶ κατακαιόμενον νεκρὸν γίνεται λείψανον, ὁ δὲ κύκλῳ λίθος ἐξ οὗ τοὺς σωροὺς ποιοῦσι, καὶ ὅπου ἄλλοθι τοιοῦτος ἀφανίζει πάντα, καὶ ἐν ἑαυτῷ τέφραν ποιεῖ: ac rurſus, cur cadauer, qđ cõbuſtũ ſit in igne, reliquias deſerit; at lapis circularis, ex quo ſtruem faciunt, & vbi alibi talis extiterit, omnia conſumit, & intra ſe incluſa vertit omnia in cinerem? Sin domi mortui eſſent qui vrebantur, neque vlli eſſent captiui, qui iugularentur in pyram, res quæ cariores extitiſſent viuis vna comburebantur: quare Virg. Didonem facit inter cætera Aeneæ res relictas ſecum in pyram deferentem. Sin exequiæ fierent pro iis, qui mortui fuiſſent abſentes,erigebantur illis tumuli pro aris,atque his vinum & ſanguinẽ victimarum ad radices tumuli offerebant, animaſq; vocabant ad bibendum ſanguinem, vt innuit Virg. lib. 3. Aeneid.

Ante vrbem in luco falſi Simoentis ad vndam
Libabat cineri Andromache: maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ ſiue tumuli, quæ pro abſentibus defunctis erigebantur cupreſſo, quæ arbor funebris putabatur; & vittis nigris aut cæruleis; mulieresque adeſſe his exequiis non ſolebant, niſi ſolutis capillis; cuiuſmodi exequiæ illæ ſunt apud Virg. lib.3.

Ergo inſtauramus Polydoro funus; & ingens
Aggeritur tumulo tellus: ſtant manibus aræ
Cæruleis mœſtæ vittis,atraque cupreſſo.
Et circum Iliades crinem de more ſolutæ.

Inferimus

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis & ſacri pateras: animamque ſepulchro
Condimus, & magna ſupremum uoce ciemus.

Hæc fieri conſueuerunt pro abſentibus, quæ omnia facile poſſunt è poetarũ ſcriptis à quouis cognoſci. At cineres eorum, qui vſti fuiſſent domi, ſepeliebantur, vt teſtatur Sophocles in œdipode tyranuo. Cum vero anniuerſariæ fierent exequiæ, nigræ oues mactabantur, & ſanguis earum in crateres collectus cũ precibus in effoſas foueas effundebatur, animæque vocabantur ad bibendum; vt ſignificauit Euripides in Hecuba;

Δέξαι χόασμου τάσδε κηλητηρίους
Νεκρῶν ἀγωγοὺς, ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν
κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅσοι δωρούμεθα.
Has mortuorum inferias meas cape
Mulcimen, adſis vt bibas hunc ſanguinem
Caſtæ puellæ, quem tibi donauimus.

Sic Hom. etiam lib. 3. odyſſ.

Αὐτὰρ ἐγὼν αὐτοῦ μένον ἔμπεδον ὄφρ' ἐπὶ μήτηρ
ἤλυθε, καὶ πῖε αἷμα κελαινεφὲς.
Aſt ibi ego manſi, genittix donec mea venit
Sanguinem & illa bibit atrum.

Neque vero ſanguinem ſolum, ſed vinum etiam in terram effundebant, vt eſt Iliad lib. 23.

οἶνον ἀφυσσόμενος χαμᾶδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν
ψυχὴν κικλήσκων πατροκλῆος δειλοῖο.
Ad terram fudit vinum, terramque rigauit,
Patroclique animam ſuprema voce vocauit.

His etiam fuit mos lac addere, vt ſuperius patuit in exequiis Polydori. Mulſum præterea, & aqua, & molę ſupra vinum & ſanguinem in foueam iaciebantur, vt in his ait Hom. lib: 11. odyſſ.

Ἔνθ' ἱερήϊα μὲν περιμήδης εὐρύλοχός τε
Εἶχον, ἐγὼ δ' ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
Βόθρον ὄρυξα, ὅσσοντε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ἀμφ' αὐτῷ δὲ χόας χεόμεν πᾶσι νεκύεσσι.
πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνον.
Sacra ſimul ducunt Perimedes, Euiylochuſque.
Aſt ipſe eripui vagina protinus enſem.
Effodi foueam, quæ deſcendebat in vlnam.
Inferias in quam cunctis effudimus vmbris.
Ac primum mulſum, plena hinc carchesia Bacchi:
Rurſus aquam, niuea texi quæ deinde farina.

Omnino vero & res aliæ complures in foueam iaciebantur; & quod putabatur ſuperfuiſſe mortuis, ſiue quæ res è fouea non euanuiſſent, poſt abſolutas exequiarum ceremonias non longo temporis interuallo vrebantur: vt ſignificauit Lucianus ita in Charonte; καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες καίουσί τε ταυτὶ τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ ἐς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσι. Atque foueam quandam excauantes magnificas iſtas cęnas vrunt, & in foueas vinum & mulſum, vt mihi quidem videntur, infundunt, vbi animas

aduocarent supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altisima voce vocabant ipsorum mortuorum, vt ait Euripides in Oreste;

μελίκρατ' ἄφες γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην,
καὶ στᾶσ' ἐπ' ἄκρου χώματος λέξον τάδε.
Mulsumque sparge, lactis atque asperginem,
Tumuloque summo stans loquare talia.

Quod si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur; quare ita scripsit Verg. lib. 1. Aneid.

Spemque metumque inter dubii seu viuere credant,
Siue extrema pati: nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequiis satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus. Cap. XIIII.

ET quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem, & ad metum Deorum deducendos spectabat; idcirco minime grata Diis immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: sed leges rite faciendorum sacrorum, omnem prius iniquitatem, omnemque crudulitatem deponere iubebant; cum illi, qui aliquo flagitio polluti ad aras accessissent, nullo pacto à Diis audiri, sed magis etiam illorum iram in se concitare, crederentur. Ea de causa non solum homines, sed animalia etiam, & loca, & vasa prius purgabantur, quàm ad aram admitterentur. fiebant autem lustrationes, siue expiationes, non simplici modo: nam antequàm ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam protsus sordem haberent, atq; loca a sacrificaturis sulphuris odore leuiter perfundebantur; sicut testatur illud Iuuenalis;

cuperent lustrari si qua darentur
Sulphura cum tædis.

Sic etiam apud Homerum in lib. 16. Iliad. poculũ expiatur atque purgatur prius sulphure, quo vsuri sunt in sacrificiis, deinde aqua perennis fluuii lauitur, vt patet in his;

τό ῥα τότ' ἐκ χηλοῖο λαβὼν ἐκάθηρε θεείῳ
πρῶτον, ἔπειτα δ' ἔνιψ' ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι.
νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας, ἀφύσσατο δ' αἴθοπα οἶνον.
Deprompsit theca; purgauit sulphure primùm.
Post lauit puris lymphæ labentibus vndis,
Inde manus lauit, tunc hausit munera Bacchi.

Addebantur oua etiam his lustrationibus, quæ vnà cum sulphure vtebantur, vt est apud Ouid. lib. 2. De arte.

Et veniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Præferat & tremula sulphur & oua manu.

In his lustrationibus parui porcelli vtebantur, quos nominarunt καθάρσια. Postea vero quam loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat salem in aquam coniicere, & ramo vel lauri vel oliuæ vel alterius arboris, quæ esset illi Deo, cui sacra fiebant, consecrata in illam aquam demerso locum leuiter irrorare, quod fiebat iure lustrationum, vt significauit Theocr. in paruo Hercule;

καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ

Πρᾶτον,

Πρᾶτον, ἔπειτα δ' ἅλεσσι μεμιγμένον ὡς νενόμισται
θαλλῷ ἐπιῤῥαίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.
Incenſo purganda domus eſt ſulphure primum
Puro: tum ſal, lex velut eſt, mirratur in vndam,
Atq; coronarum decet hac perfundere ramo.

Neque vlla ſatis legitima putabatur fuiſſe luſtratio, niſi quæ fieret ab iis, qui ad orientem ſolem fuiſſent conuerſi; veluti ſcriptum reliquit his verbis Cratinus in Chirone;

Ἄγε δὴ πρὸς ἕω πρῶτον ἁπάντων ἵστω.
καὶ λάμβανε χερσὶ σχῖνον μεγάλην,
χέε τάδε. τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κρατήρων χέε.
Age verò ad auroram primum omnium conſiſte,
Et cape manibus iuncum magnum;
Funde hæc; aquam è crateribus funde.

Spargebantur autẽ ter illi, qui luſtrationis aqua irrorabantur, vt ait Virgil. lib. 6.

Idem ter ſocios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

Cum fierent etiam luſtrationes aruorum, ter hoſtiæ circa fruges agebantur, vt ait idem in primo Georg.

Terq; nouas circum felix eat hoſtia fruges.

Si quis igitur, vbi aliquis fuiſſet mortuus, vel in locum impurum ingreſſus eſſet, ille hac aqua ita perfundebatur; quare cum Iuno deſcendiſſet ad inferos, ad ſuperos reditura ita luſtratur ab Iride, vt eſt lib. 4. Metam.

Læta redit Iuno; quam cœlum intrare parantem
Roratis luſtrauit aquis Thaumantias Iris.

Veruntamen non ſine quibuſdam precibus hac aqua ſpargebantur, vt eſt apud Ouid. lib. quinto;

Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos.
Incipit & ſolita fundere voce preces.

Et in ſeptimo Metamorph.

Ter ſe conuertit, ter ſumptis flumine crinem
Irrorauit aquis; ternis & hiatibus ora
Soluit.

Ante omnia porro luſtrationum genera manus lauere ad aras acceſſuris hominibus erat neceſſarium; cum aras ipſorum Deorum precantes eſſent de more apprehẽſuri: neq; liceret illotis manibus, aut aliqua ſorde pollutis ad aras accedere; quare inquit Hector lib. 6. Iliad. apud Hom.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.
Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet feciſſe; cruore
Turparum me & cęde virum Diis fundere vota.

Nam non modo ad aras accedere pollutis non licebat, ſed neque Deos quidem precari. erat illa præterea luſtrationum differentia, vt qui ſuperis ſacrificaturi eſſent, toti lauarentur, ſi fieri poſſet; ſin autem ſaltem manus. at litaturi inferis tenui aqua tantũ irrorabantur; vt patuit ex ſuperioribus.

Pollue-

Polluebantur etiam qui insepultum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem puluerem saltem iniecissent, vt est apud Soph. in Oedip. Tyranno. polluebatur, etiam ager vel classis, quæ inhumatum cadauer haberet, vt illud est Virgil. lib 6.

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici.
(Heu nescis) toramque incestat funere classem:

Quod nisi sepeliretur, publicæ alicuius calamitatis causa putabatur, nisi tñ impii, & Deorum inimici planè haberentur illi, qui mortui essent; tũc enim publicarum calamitatum autores erant iis regionibus, in quibus essent sepulti; nisi id oraculi iussu factum fuisset; sicuti de œdipode scriptum reliquit Lysimachus Alexandrinus libro 13. rerum Thebanarum hoc pacto; οἰδίποδος δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφοράς. ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἴς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλεύμενον κεὸν ἔθαψαν αὐτόν. γιγνομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ κώμῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν οἰδίπου ταφήν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορεύμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρᾳ τὴν ταφὴν ποιήσασθαι καταθάπτουσι νυκτὸς ἐν ἱερῷ δήμητρος ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς θεοῦ, διόπερ αὐτοῦ τέθαπται. Cum mortuus esset œdipus, eumque amci illi Thebis sepelire pararent, Thebani ob præteritas calamitates, quia is esset impius, id facere vetuerunt. tunc illi in locum quendam Bæotiæ Ceum nomine asportantes illum sepelierunt, cũ vero quædam calamitates regionem inuasissent, loci eius incolæ rati sunt causam illarum esse, quòd ibi sepultus esset œdipus, quare iusserunt eius amicos ipsum efferre de regione. Illi ob illa quæ contigerant ambigui quid sibi agendum sit, eum capientes in Eteonum detulerunt: qui cum vellent eum clam sepelire, per noctem in loco sacrato Cereri humarunt, qui locus is esset ignorantes, verum cum res cognita fuisset, incolæ Eteoni miserunt ad oraculum qui percunctarentur, quid esset agendum: quibus responsum fuit supplicem Deæ non esse remouendum, quare ibi demum sepultus est, at nunc dicendum de victimis.

De victimis. Cap. XV.

ERat præterea non parua diligentia in eligendis victimis in singulorum Deorum sacrificia; cũ aliæ Diis bonis vt prodessent, aliæ malis ne obessent, cęderentur. Nam malis nigræ, bonis albæ, conueniebant; sterilibus steriles, fertilibus prægnantes; maribus mares, fœminis fœminæ. vt Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinæ sterilis, Cereri non mare sue, sed fœmina res sacra fiebat; at Bacco non capra sed hircus mactabatur. Præterea victimæ ob aliquam similitudinem aliquando mactabantur, vt equus Soli ob celeritatem, vt est apud Ouid. lib. 1. Fastorum;

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Cereri vero, præter primitias frugum, porca offerebatur ac cędebatur, quòd esset id animal, inuentis ipsius Deæ infestum, vt ait idem Ouid.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ.
Vlta suas merita cęde nocentis opes.

Sic

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal suis inuentis, eius cęde lętari creditus est, vt ait Virg. lib. 2. Georg.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cęditur.

At vero Marti furibundo taurus ferox animal immolari solitus est, & Apollini, cum ob nimium calorem excitaret pestem, & frementi Neptuno, & implacabili Plutoni, quare ita inquit Virg. lib. 6.

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.
Tum Regi stygio nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Ioui verò nefas erat taurum immolari rerum omnium moderatori, neq; furibundum aliud animal; quia rerum omnium gubernatorem minime omnium furibundum, aut ferum esse conuenit: sed omnem suam præstantiam in consilio & humanitate & prudentia collocatam esse putare. Est enim Imperatorium humanitas & liberalitas munus, & in rebus administrandis prudentia; quorum siquid defecerit, quo pacto vel maiorum nobilitas, vel opes amplissimæ, vel alia omnia quæ sunt extra animũ, possint aliquem à vulgo secernere, non video; nisi dicamus syluestres arbores, quæ plurimum fimum circa se habuerint esse cæteris nobiliores, non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint. Putabatur igitur piaculum committi siquis taurum Ioui mactasset. Homerus in Iliade lib. τ. suem cicurem immolari facit Ioui & Soli; quod animal sanè non immite est, neq; ferum; sic autem inquit;

κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ' ἠελίῳ τε
Mactandumq; suem soliq; Iouiq; superno Præpatet.

Sic & Theocr. in paruo Herc.

ξεινὶδ' ἐπιῤῥέξαι καθυπερτέρῳ ἄρσενα χοῖρον.
Atq; marem mactare Ioui decet è grege porcum.

Home. alibi Soli, & Telluri, & Ioui agnos obtulit in sacrificiis, cum ita inquiat;

οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
γῆτε καὶ ἠελίῳ. Διῒ δ' ἡμᾶς οἴσομεν ἄλλον.
Ferte agnum niueum, & nigram portabitis agnam
Telluri, Soliq;, Ioui portabimus ipsi.

Mactabantur tamen aliquãdo Libero patri cum Apolline, & Cereri, & Iunoni iuuencæ iniuges, vt est apud Virg. lib. 4. Aeneidos,

mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phebóq;, patriq; Lyxo;
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Dianæ cerua immolari solebat, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum;

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Fauno capra cędebatur, vt idem ait lib. 2.

Capripedi fauno cęsa de more capella.

quamuis aliquando res sacra illi fiebat agna vel hædo, vt ait Horatius lib. primo carminum;

Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna, siue malit hædo.

Termino

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis & vino, & agno litabatur, vt ait Ouid.in 2.lib. Fast.

> Inde vbi ter fruges medios immisit in ignes,
> Porrigit incisos filia parua fauos.
> Vina tenent alii, libantur singula flammis,
> Spectant,& linguis candida turba fauent.
> Spargitur & cæso communis Terminus agno.

Nymphis vero lac & mulsum conueniebant, variaq; sacrificiorum genera Diis variis offerebantur,vt suo loco pertractabitur,cum de singulis agemus, atq; sacrificia vel ab iis fiebant,qui ab aliquo morbo conualuissent,vel ob cõmissum piaculum,quæ victimæ animales vocabantur. Aliæ mactabantur cõsultandi gratia, quæ vocabantur Consultatoriæ. in his cæsis hepatis & fibrarum situs ab aruspicibus diligenter obseruabatur, ex quibus Deorum voluntatem prædicebant; nam pluribus de causis antiqui Diis sacrificarunt; nunc, vbi gratias agerent, nunc vbi aliquid peterent,nunc,vbi iratos placarent,nunc autem honoris gratia tantum, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi,aut ab aspectu auium, vnde erant auspicia; aut à cibo,vnde solistimum ac tripudium,à garritu auguria, à cãtu oscinæ, à volatu præterea vel dextero vel sinistro; ab afflatu diuino vaticinia,a fulgurum obseruatione,astrorumq; peritia,vt ait Virg.lib.3.Aeneid.

> Troiugena interpres diuum,qui numina Phœbi,
> Qui tripodas, Clarii lauros, qui sydera sentis;
> Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Sic Ouid.primo Tristium.

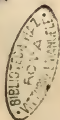
> Hec mihi non ouium fibræ, tonitrusve sinistri,
> Linguave seruatæ, pennaue dixit auis.

Diuinabant præterea inspicientes ignem, vel aquam, vel terram, & visis ostentis, aut prodigiis, portentis, monstris,somniis, aliisque huiusmodi signis. Hæc vbi contigissent opus esse Deos placare per sacrificia crediderũt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de victimis satis, nunc ad reliqua prosequamur.

Quod quales Dij, talia fuerunt postea uota & preces. Cap. XVI.

POterat hæc tam varia, tamque diligens sacrificiorum ratio, quæ superius ex oraculi responsis variis temporibus editis tradita est, hominés fortasse compellere ad credendũ aliquid subesse diuinitatis in ipsis Diis,si vna cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potius quàm corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis animi integritas, & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum Deorum,& quæ victimæ immolandæ, quo pacto potuit sine obliuionis aut auaritiæ nota illud prætermittere quod erat magis Dei proprium,homines admonere scilicet,quod Deus ferè solum animum spectat sacrificantium, cum reliqua terrestria munera parui faciat? nisi forte parasiti & helluonis dæmonis non sit frequentibus hostiarum, rerumque super altaribus vstarum nidoribus perfrui, nulla habita ratione num illę victimę ab impuris latronibus,vel à viris bonis sint oblatæ. Quod si magis acceptæ Deo

Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa; iucundioraque munera ab amicis manibus accipiunrur, illud in his prætermissum fuit, quod erat magis necessarium, vitę integritatem scilicet & æquitatem & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas; q̃bus si quis gratius vllũ sacrificium arbitratur, vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatatem. Nam si muneribus porius, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberenr opulenri; at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi. sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cum homines impuri fabularum figmentis postea induci pro Diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa, quæ eranr fundamentum non veræ ac probandę religionis, vt illa veræ postea locum cederet. Atque cum minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum Deorum aris & sacrificiis impuriores sacerdotes præficerentur, qui artificiose homines deciperent, nullumque fallaciarum genus prætermitterẽt vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum non leue supplicium illis institutum, vt ait Dionysius Thrax in secũdo libro Digresseon, qui vel alios Deos introducerent, vel eos non colerent: quare quos in sua religione impura retinere non poterant fallaciis, cum altaria & templa tanquam lucri tabernæ vbique extruerentur, eos vel Deorum metu, vel legum sacerdotum, vel metu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum Deorum, vt sequebatur ex his principiis, abesse consueuit: cum in animalia omnium scelerum expertia sæuirent, & eorum sanguine crudelissime perfunderenrur, & præclare actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiam prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus; quæ pertinent ad horum Deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dionys. Halicar. lib. 1. magnam pestem aliquando ortã fuisse in Pelasgorum regione, atque omnia propè animalia Deorum ira intercidisse, & fœminas vel mutilos infantes peperisse, vel abortiuos fecisse. Istud vero contigisse quoniam orta sterilitate agrorum, pro ea, vt liberarentur, vouerant quæ optima nascerentur, ea se Diis consecraturos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiserant, cum multò preciosiora cæteris retinuissent. Deinde sciscitantibus quo pacto liberari possent hac tanta calamitate, respondit oraculum; ὅτι τυχόντες ὧν ἐβούλοντο, οὐκ ἀπέδοσαν ἃ εὔξαντο, ἀλλὰ προσοφείλουσι τὰ πλείστου ἄξια. οἱ γὰρ πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, εὔξαντο τῷ Διὶ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς καβείροις καταθύσειν δεκάτας τῶν προσγενησομένων ἁπάντων. Quòd ea consecuti quæ poposcerant, nõ dedissent omnia quæ promiserant, sed preciosiora retinuissent. Pelasgi enim orta in sua regione sterilitate, vouerunt se Ioui & Apollini & Cabiris decumas omnium eorum, quæ nascerentur sacrificaturos, quòd etiam testatur Euseb. lib. 4. Euang. præpar. Mox hominum decumas fuisse ab ipso oraculo petitas ita testatur Dionys. ἀπορουμένων δέ τινος γνώμην τὸν θεὸν ἐπερέσθαι εἰ αὐτῷ φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαβεῖν, πέμπουσι τὸ δεύτερον θεοπρόπους, καὶ ὁ θεὸς ἀνεῖλεν οὕτω ποιεῖν. Sententiam ferente quodam Deum esse interrogandum an sibi gratum esset hominum decumas persolui, rursus sciscitatum mittunt, quibus respondit oraculum ita esse faciendum. Atqui omnium Deorum qui celebres fuerunt, antiquissimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, vt

F testatur

testatur idem Dionys. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ κρόνῳ τοὺς παλαιούς, ὥσπερ ἐν καρχηδόνι, τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ κελτοῖς εἰς τόδε χρόνου γίνεται, καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, ἀνδροφόνους. Fama est antiquos Saturno, veluti Carthagine, antequam vrbs euerteretur, & vt fit apud Celtas hoc etiam tēpore, & in aliis nonnullis locis apud Hesperias nationes, sacra facere solitos, in quibus homines cæderentur. Hanc postea sacrificiorum immanitatem Hercules, cum in Italiam accessisset aram Saturno erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, iussitque pro veris hominibus apud Italos hominum simulachra in Tyberim deiici, vt ait Ouid. in 2. fastorum. Siue ne prorsus tollere religionem videretur, siue quòd mitiorem Deum se habiturum putaret si rē mitigasset, ac non penitus sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini Saturno homines fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorem Iunonis Carthagine. Dianæ vero, quæ nauigationem Græcorum ad Troiam impediebat, eosque Aulide retinebat, quid exposcebatur? an non necesse fuit Agamemnoni ante quam à litore solueret, Iphigeniam illi mactare? aut nonne iussi sunt id ex oraculo facere? rem autem ita breuiter attigit Verg. lib. 2. Aeneid.

Suspensi Eurypilum scitatum oracula Phœbi
Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat.
Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Cum primum Iliacas danai venistis ad oras.

& Lucr. lib. 1. merito inquit;

Religio peperit scelerosa, atque impia facta.
Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassæo turparent sanguine fœdè.

Euripides enim luculentissimam tragædiam composuit, de ipsa Iphygenia in Aulide, in qua omnem hanc sacrificii crudelitatem declarat. Neque tamen solis Diis, sed hominibus etiam, & manibus mortuorum homines cædebantur. Memoriæ proditum est in Taurica regione præterea, cui Thoas iis temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, vt quicunque eò delati maris tempestate fuissent, vel quicunque denique aduenissent, ii mactarentur pro victimis Dianæ Tauricæ, quod licet ex Iphigenia in tauris Euripidis cognoscere; qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus.

τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα,
ἥτις βροτῶν μὲν ἤν τις ἅψηται φόνου,
ἢ καὶ λοχείας, ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν,
βωμῶν ἀπείργει μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη.
Αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.
Deæ probandam non puto sententiam.
Quæ siquis impetiuerit quem, vel thorum
Concusserit mœchus, vel attingat manu
Cadauer, arcet à suis altaribus.
At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene non Dianæ, sed Iphigeniæ Agamemnonis filiæ naufragos in Tauris, qui eo appulissent, aut quicumque è Græcis capti fuissent, immolari solitos. Immolabantur Marti præterea homines apud Scythas, vt idem testatur hoc ritu; ὅσους ἂν τῶν πολεμίων

μίων ζωγρήσωσιν, ἐπὶ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ ᾧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος. quoſcunque ex hoſtibus viuos ceperint, ſingulos è centum hominibus deligunt, quos non eodem modo, quo pecudes mactāt, ſed longe diuerſo, vbi enim vinum in capita effuderint, homines in quoddam vas iugulant ſanguinem eorum colligentes. nam cum Martem præcipua religione colerent id in Martis honorem faciebant. An vero humanior fuiſſe exiſtimandus eſt Neptunus? is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeunti eam immiſit tempeſtatem vt coactus ſit promittere ſe Neptuno ſacrificaturum quod primum ex animalibus ſibi exeunti è naui obuium fuiſſet, mox cum filius primus occurriſſet, eum ſacrificare neceſſe fuit. Lunæ quoque in Albania, quæ regio non procul diſtat à mari Caſpio, homo immolari ſolebat, cum maximè omnium Deorum Luna ibi coleretur: nam multi è ſeruis numine afflati ibi diuinabant, quorum qui plurimum numine correptus eſſet ſolus per ſyluans errans, ſacra cathena comprehenſus à ſacerdotibus vinciebatur, ſumptuoſeque & opiparè per annum nutriebatur, deinde cum aliis hoſtiis ad Deæ ſacrificia mactandus ducebatur, vt ait Str. lib. xi. Neque Lacedæmonii, quidem qui vitæ ſeueritate, ac prudentia cæteros homines antecellere ſtudebant, hanc ſuperſtitionem effugere potuerunt. nam, vt ſcribit Pauſ. in Laconicis, Orthiæ ſiue Lygodeſmæ Deæ nuncupatæ, quæ eſſe Dianæ ſtatua putabatur è Tauris eò ab Oreſte & Iphigenia deportata, homines ſorte deſtinatos immolabant; quem poſtea ritum Lycurgus ad puberes tranſtulit. Huic eidem Deæ cognomento Triclariæ virgo & puer mactabātur apud Achæos, vt eſt in Achaicis Pauſ. Quid opus eſt Leucadum ritum commemorare? illi enim quotannis auertendæ Deorum & Apollinis præcipue iræ impurum aliquem hominem diligebant, quē mactare conſueuerunt, ſed poſtea mutatus fuit ritus, cum è ſpecula deiectum multis pennis & auibus alligatis ſeruandum curarent, ita tamen vt extra patriam poſtea incolumis deportaretur, vt ait Str. lib. x. nam Semnonum, Druidarum, Lycæarumque & Pergæarum victimarum conſuetudinem ſilentio prætereo, & aliarum nationum, qui homines Diis immolare ſolebant. Hoc vnum dicam, cum tanta Deorum crudelitate, tamque impia religione, nullam omnino probitatem eſſe potuiſſe. quid enim feritatis ac ſceleris ab horum Deorum impuriſsimis aris abfuiſſe putandum eſt? neque vero in ſingulos homines tātū aliqñ ſæuierunt, ſed in vniuerſos exercitus: nam cum Brennus Gallorum imperator inſignem cladem accepiſſet à Græcis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquiis exercitus ita agitatus eſt, vt Gallicæ acies inter ſe ita dimicauerint, vt penitus fuerint deletæ. Cum igitur homicidiorum, omniſque crudelitatis autores Deos haberent antiqui, non eſt mirum ſi pro cędibus, & adulteriis, & rebus huiuſmodi impuris vota concipiebant. Nam cum crudeles eſſent illi Dii, tum auaritia maximo vitiorum omnium præcipue laborabant, quare facile muneribus ad omnem improbitatem, omniaque peccata hominibus dimittenda adduci poſſe cenſebantur: Idcirco præclare dictum eſt ab Euripide in Medea;

> Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
>
> Fama eſt Deos parere donis cęlites.

& id ab Ouid. lib. 2. de arte;

Munera crede mihi placant hominesque Deosque.
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Sed quid opus est pluribus? Iupiter ipse cum esset vrbem Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem aut insolentiam uictorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti facit, quanti sacrificiorum iacturam, quæ sæpius a Priamo & à reliquis Troianis capiebat, cum ita inquiat in primo Iliad.

αἳ γὰρ ὑπ' ἠελίῳ τε, καὶ οὐρανῷ ἀστερόεντι
Ναιετάουσι πόληες ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
τάων μοι περὶ κῆρι τιέσκετο Ἴλιος ἱρή.
καὶ πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω πριάμοιο.
οὐ γάρ μοι ποτὲ βωμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης,
λοιβῆς τε, κνίσης τε, τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς.

Quæ sunt sub cœlo, & splendentis lumine Solis
Oppida culta viris mortalibus, omnibus vna
Troia fuit dilecta magis mihi: gratior vna,
Et Priamus, Priamique domus, regnumque, nec ara
Nidore aut libis caruit, quæ munera diuum.

Qui enim fieri potest vt iustus & bonus sit is Deus, qui bonam, & piam aliquam ciuitatem esse fateatur, & tamen illam euertendam concedat nulla satis honesta sui consilii reddita ratione? Sic etiam Neptunus Aeneam ab Achille liberaturus nullã protulit Aeneę probitatem, sed verebatur ne muneribus & sacrificiis in posterum careret, vt est in lib. 7. Iliad.

κεχαρισμένα δ' αἰεὶ
Δῶρα θεοῖσι δίδωσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.
gratissima semper
Dona Deis offert, qui cęli regna frequentant.

Non est igitur mirum si sæpius est ad parricidia accersitus Iupiter, cum ita esset auarus, vt pro acceptis muneribus ad omnia scelera conniueret, quare iure propè optimo Diis omnibus crudelior appellatur à Philætio in libro φ. Odiss.

Ζεῦ πάτερ, οὔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος.
οὐκ ἐλεαίρεις ἄνδρας.

Iupiter haud quisquam Diuum mortalibus est te
Sæuior, atque ferus magis: haud miserere virorum,

Atque Achilles lib. vltimo Iliad. omnium malorum, omniumq; calamitatum autorem Iouem esse demonstrauit his versibus.

οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.
ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
ζώειν ἀχνυμένους, αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσί.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων, οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος.
Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Nil prosunt lacrymæ, nec tristia pellere possunt:
Fata Dei statuere viris mortalibus ista,
Vt viuant tristes, ipsi mala nulla verentes.
Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis
Muneribus repleta, bona hic sunt, idq; malorum

Plenum est. Ista viris miscens dat Iupiter ipse,
Nunc mala multa haurit, nunc & bona plurima cepit.

Non solum in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium, qui non consilio & ratione, sed vt sors obtulerit, bona cuique dispenset. sic igitur Euripides etiam in Hecuba illum malorum autorem facit;

οὐδ' ὤλεσέ με Ζεὺς, τρέφει δ' ὅπως ὁρῶ
κακῶν κακ' ἄλλα μείζον' ἡ τάλαιν' ἐγώ.
Nec Iupiter me perdidit, seruauit vt
Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solum Iouem, verum Deos omnes inclementes vocat apud Virgil. lib. 2. Aeneid. quia Troiam propter inuidiam, & ob accepta à Græcis munera euerterint; sic enim inquit;

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacęnæ,
Culpatusue Paris, verum inclementia diuum
Has euertit opes, sternitq; à culmine Troiam.

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis, quod percussum fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib. 4. Iliad. cum Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere, eosque impellere ad fœdus violandum.

ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Αὐτίκ' Ἀθηναίην ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.
Αἶψα μάλ' ἐς στρατὸν ἐλθὲ μετὰ Τρῶας, καὶ Ἀχαιούς,
πειρᾶν δ' ὥς κεν Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς
Ἄρχωσι πρότεροι ὑπερόρκια δηλήσασθαι.
Annuit his dictis hominum pater, atque Deorum,
Palladaq; arcessens ad sese hæc inde profatur,
Protinus in Troum & Græcorum castra recede,
Experiare volo Troianos, primi vt Achiuos
Marte petant, primi percussaq; fœdera rumpant.

Atq; cum leuissimi hominis & impuri sit dicere mendacium, neq; hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyrtacide vocatus, vt est in lib. μ. Iliad.

Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νυ καὶ σὺ φιλοψευδὴς ἐτέτυξο
πάγχυ μάλα;
Iupiter, an mendax pater es? nec iam vlla loquenti
Danda fides?

Cum fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus, sæpius fuit ad cædes inuocatus, quale est illud Virgil. libro decimo.

Phœbe diu, (res si qua diu mortalibus vlla est.)
Viximus: aut hodie victor spolia illa cruenta,
Et caput Aeneæ referes.

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria ab his Diis se adiuuari crediderunt, & non dubitarunt vt adiuuarentur precari; quippe cum intelligerent vel innocentissimos homines per hos Deos grauissima supplicia subiisse, cum vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimuero, quia nihil diuturnum est, quod ad extremam improbitatem venerit; multò fuit laudabilior, quàm hos pro Diis colere, illa Cyclopis sententia,

tia, quæ homines ad voluptates, vitæq́; ſuauitates percipiendas hortatur; quæ vniuerſam illam religionem euertit, ita enim inquit apud Euripid. in Cyclope;

καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε, καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι.
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν.

Et huic Deorum maximo ventri, viris
Vt ſolus eſt hic Iupiter prudentibus,
Bibendi, edendi vt lex diebus ſingulis;
Viuendi & vſque ſuauiter.

Hoc autem cõſilium eſt non hominis, ſed filii Neptuni, & Iouis ipſius nepotis, cui vanum fuiſſe illum Deorum cultum facile credi poteſt. at contra fieri non poteſt, vt ille ſuauiter viuat, nullaq́; triſtitia afficiatur, qui totus feratur ad voluptates, nulla habita ratione innocentiæ, cum ila ſola omnem vitæ ſuauitatem largiri poſsit. Sed quid opus pluribus? tanta fuit horum Deorum crudelitas, vt Læſionem Iouis ipſius filiam eſſe tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamuis Dei ſola proprium ſit beneficentia;

πρέσβα Διὸς θυγάτηρ ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται.

Læſio priſca Iouis proles, quæ læſerit omnes
Mortales.

Patet ex iis quæ hactenus dicta ſunt, vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota, qualia Deorum ſacrificia, & quales Dii ipſi credebantur, á quibus viuendi rationem acceperant, & quod omnibus vitiis credebantur Dii illi fuiſſe contaminati, & quòd nulla vel religio vel ciuitas, quę ad ſummum malitiæ peruenerit, diuturna eſſe poteſt. nunc conſideremus quales Dii inter ſe fuerunt.

Quales Dij inter ſe fuerunt. Cap. XVII.

NEque mirum eſt ſanè Deos tam ſæuos erga homines extitiſſe, atq; omnia diſcordiæ, crudelitatis, & perfidiæ ſemina in homines á Diis ipſis manaſſe. cum tanta fuerit iam inde ab initio inter hos Deos contentio, quantam neque cœlum, neque terra capere potuit. Quod ſi ſceleratum eſt illum armis perſequi, á quo aliquod magnum beneficium acceperis, profecto ſceleratiſsimus fuit Saturnus, qui illum inſecutus eſt, á quo huius lucis vſuram acceperat. Verum non ſolum inſecutus eſt, ſed etiam captiuo virilia membra amputauit, vt teſtatur Ouid. in Ibim;

Saturnus vt illas
Subſecuit partes, vnde creatus erat.

Hoc paternum exemplum cum ſibi ante oculos ad imitandum Iupiter propoſuiſſet, Saturnum patrem & ipſe cum armis inſecutus eſt, & in Italiam cõ fugere compulit, á quo cum apud Ianum Regem in Italia latuiſſet, quædã pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt eſt apud Virg. lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Iam vero quanta fuit Saturni feritas, qui ſuos filios vorabat? an poteſt is eſſe tolerabilis in alios, qui tam fuit ferus in ſuos filios? an poteſt aurea ætas, hoc eſt iuſtitiæ, humanitatis, pudicitiæ, æquitatis plena adminiſtra-

tio sub hoc rege fuisse, qui tam impius in parentes, & in filios suos extitisset? sed neque Iupiter quidem omnes contentiones patre de regno deiecto sustulit; neque regnum quietum possidere potuit, cum Gigantes, quasi paternæ iniuriæ vltores in illum conspirarint, & penè de regno deiecerint. Enimuero cum hæc quoque certamina absoluisset, victoriamq; fuisset consecutus, non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dii in illum aliquado insurrexerunt', atq; ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est apud Hom. lib. 1. Iliad. ὅτ' ἔφασθα κελαινεφέϊ κρονίωνι

οἴη ἐν ἀθανάτοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι.
ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
ἥρη τ', ἠδ ποσειδάων, καὶ παλλὰς ἀθήνη.
Dixeris vt superos intér depellere pestem
Te potuisse Ioui Saturni sanguine creto.
Cęlicolæ voluere Iouem vt vincire tonantem,
Neptunus, Iunoq;, & Pallas.

Præclarum sanè regnum, ac verè dignum, vt eius Rex beatus appelletur, in quo neq; coniux, neq; soror, neq; filia, nec frater fuit amicus. Neque tamen inter se solum inimicitias hi Dii exercuerunt perpetuas, verum etiam tantum autoritatis ac virium hominibus alius in alium tradiderunt, vt sæpius ab hoībus fuerint vulnerati: sicut Iuno ab Hercule sagitta, vt ait Hom. lib. 4. Iliad. τλῆ δ' ἥρη, ὅτε μιν κρατερὸς παῖς ἀμφιτρύωνος

Δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλωχῖνι.
Perpessa est Iuno cum filius Amphitryonis
Percussit dextram mammam, petiitque sagitta.

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, vt est in his;

τλῆ δ' ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
Εὖτέ μιν ωὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς διὸς αἰγιόχοιο
Ἐν πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.
Passus & est Pluto horrendus, cum dira sagitta
Intulit huic vulnus nati Iouis huius; & ille
Inter defunctos duros tulit inde dolores.

Quin etiam Mars ipse belligerantium Deus, mortalium arma effugere non potuit, vt est apud eundem Hom. in his;

τῇ ῥά μιν οὖτα τυχὼν, διὰ δὲ χρόα καλὸν ἔδαψεν
Ἐκ δὲ δόρυ σπάσεν αὖτις, ὁ δ' ἔβραχε χάλκεος ἄρης.
Huic pulchramq; cutem lacerat, ferroq; cecidit,
Extrahit hinc hastam, Mars alta voce boauit.

Idem postea ab Oto & Ephialte fuit in vincula coniectus; fuit Venus etiā vulnerata á Diomede: atque longum esset sanè commemorare quot incommoda Dii passi fuerint ab hominibus. facile igitur adducor, vt durissima illorum hominum ingenia fuisse credam, quibus erat religionis & Deorum metus in animis imprimendus, cum virorum bonorum exemplis, & sapiētum oratione eo adduci non possent; sed essent vel sceleratorum, quos ipsi admirabantur, autoritate, vel implicitis fabularum figmentis ad Deorum cultum adducendi. nam hæc omnia tradita sunt ab antiquis nulla alia de causa, nisi vt homines ad probitatem instituerent, & res naturæ aperirent obscuras, vt suis locis explicabimus.

NA-

NATALIS COMITIS
MYTHOLOGIAE,
LIBER SECVNDVS.

De vno rerum omnium principio & auctore Deo.

XPLICATA sunt à nobis superius Serenissime Carole Rex nonnulla, quæ ad antiquorum Deorum naturam cognoscendā pertinebant: & qualis illi erga homines, & quales inter se fuerint patefecimus, & quòd nullus denique fuit illorum sempiternus, nisi cum eorum nominibus pro rerum naturalium formis antiqui sapientes vererentur. Nunc autem consequens est vt demonstremus vnum fuisse rerum omnium principium, vnumq; autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lucem edita, cum nullus ex iis Deus fuerit, vt dictum est; neq; plures Dii simul esse possint. Sed hoc quoad fieri poterit quàm breuissimè explicemus, quoniam hæc vna disputatio vel magnum volumen posset implere, si quæcunque necessaria sunt, inuestigemus. Nam cum rerum multarum sub eadem forma positarū numerus imbecillitatem arguat singularum, quia procreatione filiorum indigeant, & morti sint obnoxiæ, frustra in tanta Deorū multitudine colenda laborabimus, quia & illi nos aliquando deficient, & semper noua vota Diis iunioribus erunt concipienda. At quid aliud sexus significat quàm interitum? quod enim oritur, & intereat aliquando necesse est: quia omnia quæ oriuntur constant ex quibusdam principiis, in quæ denique soluuntur. Si omnes Dii sint mares, aut fœminæ, & ad procreandum apti, nihilque producant, multo magis sequetur absurdum: frustra enim potest is, qui nunquam vim suam exercet, quare vbi sit sexus, ibi procreare necesse sit, atque ibidē Dei natura sempiterni esse non potest. Erit igitur necessariò vnus Deus, qui neque genitus erit, neque generabit ex se alium, cuius substantia ab ipso dissideat. Nam veri, piique Theologi Deum generare Filium tradunt, sed eiusdem substantiæ. & idem immortalis existens cum ex nullis principiis constet, nullum sortitus est temporis principium. Rursus cum sit principii expers, potentia existet infinita, quoniam finitorum corporum, rerūq; omnium finitarum finita est pro corporis ratione potentia & virtus; quare omnipotens fuit merito ab antiquis appellatus; & cum nullus ante Deum visus sit, cum primus is extiterit, dictus est Protogonus siue primogenitus ac φάνης, vt est apud Orpheum in Hymnis. erit is igitur rerum omnium quæ sunt, autor necessariò existimandus. Enimuero cum magna fuerit inter sapientes de naturalium corporum materia disceptatio, quòd alii vnum, alii plura rerum naturalium principia generationi subiicerent, nemo tamē adeo fuit inops consilii, qui plures Deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus è septem sapientibus, aquam rerum omnium principium ratus,

tus, mentem inquit cuncta ex illa formasse, & Anaxagoras Clazomenius cũ è similibus inter se particulis corpora naturalia consistere credidisset, inutilem earum præsentiam est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas accessisset, quem diuinam mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circunfertur;

Νοῦς ἐστι διακοσμῶντος πάντων αἴτιον.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius principia rerum omnium numeros ratus, cum monadẽ ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit. Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor, quæ tanquam generationis materiam introduxit, quòd videret ea esse per se segnia & inutilia, amicitiam opificem & conciliatricẽ, dissidium corruptionis causam putauit. Socrates & Plato post materiam & Ideam, quæ vt formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citieus cum formam nusquam sine materia posse consistere crederet, solam materiam & Deum cuncta efficere dixit, quod ex iis forma oriretur cum ad opus accederent. Anaximander qui infinitum, Anaximenes qui aerem, Heraclytus qui ignem, Epicurus qui corpora solida, nõ creata, sempiterna, mente percepta, quas atomos vocat, Aristoteles, qui materiam & formam principia putarunt esse omnium, cum nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullumque crediderunt esse, aut cum res humanas non curare putarunt. Qui enim potest quod nusquam est existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id, quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rẽ tam præclaram ad se accersire, & vt ad se veniat impetrare? An fieri potest vllo tempore poculum vel si sit argentum, nisi artifex ad poculi formam illud perducat? nunquam profectò forma sua sponte accedet ad argentum, neque argentum illam non audientem omnino vllo tempore aduocabit: quæ res vt in iis quæ sunt artis, ita in naturæ actionibus cõtiget. nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina prouidentia. Quare mihi valde ridiculi videntur illi, qui omnia fortunæ attribuunt, mundumque ipsum ex minimis corporibus assidue celeriterque fortuito & temerario motu agitatis multis in vnum conglomeratis coagmentatum fuisse censuerunt: qualis Epicuri & Democriti fuit opinio. Nam tametsi de Deo nescio quid balbutiebant, tamen in idem propè cum Diagora Milesio, & Theodoro Cyrenensi, Eumeroque Tegeate reciderunt. Patet igitur neque sine opifice Deo quidquam fieri posse, nec Deos esse plures, sed vnum, & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium autorem, qui neque mas est, neque fœmina. at num Iupiter is sit ab antiquis appellatus, an alius fuerit Iupiter, nunc perquiramus.

De Ioue. *Cap.* I.

AGe vero Iupiter is, quem patrem hominum, ac Deorum Regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem, nunc inuestigemus. Sed quoniam non vnus, at plures Ioues fuerunt, idcirco varia loca in quibus natus sit, variæque educationes, & variæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referuntur. Nam Iupiter, qui Saturni filius fuit,

ad quem omnia propè aliorum facinora referuntur, modo in Creta, modo Thebis, modo in Arcadia, modo apud Messenios natus esse dr; cũ nullo pacto fieri possit vt hæc inter se tã diuersa cõsentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facile quis accommodauerit, tamẽ vt idem multis in locis natus sit, fieri omnino non potest. Quòd autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriarentur, testatur Pausanias in Messeniacis, vbi longum & difficile fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verum cum Ioues plures extiterint, tum omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, vt ait Isacius his verbis, Δίας οἱ παλαιοὶ πάντας ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς. Ioues Reges omnes vocarunt antiqui, & Zezes in varia historia; τοὺς βασιλεῖς δ' ἀρχαῖοι Δίας ἐκάλουν πάντας. Reges autem olim Ioues vocarunt omnes. Ea causa factum id est, quòd Iupiter is, qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipue contulit, Nam rudes adhuc populos legibus à se cõstitutis parere persuasit, certa matrimonia instituit, ferino more viuentes ad cultum Deorum erexit, omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit, arasque, & sacerdotes & cerimonias illis instituit: qui cum Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutibus ignobilitatem corporis occultantes homines beneficiis affecti Aetheris illũ & Diei filium esse tradiderunt: quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quàm veritatis & sapientiæ. Vt igitur Cęsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspicium vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspicium dicti sunt ab antiquis. Cum vero omnia postea & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poetis, reliquis omissis qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniacis fontem fuisse in Ithomes iugo, cui nomẽ Clepsydræ, in quo ab Ithome & Neda Nymphis nutricibus Iupiter, à Curetibus ob metũ Saturno surreptus, lotus fuerit: atque cum Iouis incunabula Messenii sibi vendicent, tum à furto Curetum fonti nomen datum, & à nutricibus fluuio & monti asserunt, sacrasque solennia Ithomata in honorem ipsius Iouis apud se ostendere ad rem confirmandam solebant. Cum hæc scripsisset in rebus Messeniorum Pausanias, mox in Arcadicis apud suos fontes fluuium illum inquit qui Gortynã præterlabitur, Lusium appellari, quòd in eo Iupiter recens natus lotus fuisse credatur. Hæc loca non parum inter se distant, cum Messana Siciliæ sit ciuitas Peloro monti propinqua, atque Arcadia multo maris terręque spatio interiecto per vnum gradum cum dimidio alterius fere ad cœlestem longitudinem a Sicilia distet. Mox idem Pausanias in Bęoticis Saturno ereptum Iouem in Bęotia scribit, & supra Cheronæ mœnia præruptam esse montis crepidinem, qui mons vocatus est Petrarchus, vbi pro Ioue oblatum esse saxum Saturno à Rhea memorant; qui locus etiam non parum distat ab Arcadia, at à Messana multo etiam magis. Neque credibile est nuper nati Iouis sanguinem, & reliqua immunda excrementa, quibus nascentes infantes operiuntur in tam longinquis fontibus lota fuisse: qui si his non erat, vt cæteri cum nascuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lusio flumine lauari? Sũt qui Thebis Bæotiæ natum esse Iouem autument, quod in his sensit Lycophron, apud quem Cassandra loquitur de Hectore, illa significans, quæ erant illi euentura: vt est in his;

Σὺ δ' ὦ ξύναιμε πλεῖστον ἐξ ἐμῆς φρενὸς
στερχθείς, μελάθρων ἕρμα καὶ πάτρας ὅλης,
οὐκ εἰς κενὸν κρηπῖδα φοινίξεις φόνῳ
ταύρων, ἄνακτι τῷ τ' ὀφίωνος θρόνων,
πλείστας ἀπαρχὰς θυμάτων δωρούμενος.
Ἀλλ' ἐξαναστὰς πρὸς γενεθλίαν πλάκα.

Frater mihi dilecte mente plurimum,
Tutela sola qui domus, & patriæ es;
Cruore taurino inquinabis crepidam,
Regi Ophionis sedium cum plurimas
Mactabis hostias. is inde dux erit
Petas vt eius ipse patrium solum.

Fama est enim quòd cum fames & annonæ penuria cœli vitio Græciam occupasset, responsum datum fuit cessaturam eam calamitatem, si Hectoris ossa in Ophryno loco Troiæ iacentia in eam Græcam ciuitatem comportarentur, quæ Iouis esset patria, & ad Troiam non militasset. Hanc vrbē perquirentes solas Thebas Bœotiæ immunes fuisse ab ea militia inuenerunt. Atque id patrium solum Iouis dictum est, quòd is ibi natus esse à nonnullis credatur, vt testatur illud epigramma, quod adulans Thebanis dicit ibi esse Beatorum insulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino insula;

Αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθι περ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα ῥέη τέκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.

Insulæ ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea, qui nunc fulmina torquet.

Alii in Creta Iouem natum & educatum fuisse dixerunt, vt testatur Lucianus in sacrificiis hoc pacto; οὐδ' αὖ κρῆτες, οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι, Rursus autem Cretenses non solum natum esse apud se Iouem memorant, aut sepultum, verumetiam sepulchrum illius ostendunt. Illud etiam confirmauit Virgilius lib. 4. Georgicorum, vt patet ex eo carmine;

Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Est enim Dicte mons Cretæ, vt ait Ptolemæus. Hunc in antro Dictæi montis habitasse, testatur Apollonius Rhodius ita lib. 1. Argonaut.

ὄφρα ζεὺς ἔτι κοῦρος, ἔτι φρεσὶ νήπια εἰδὼς
Δικταῖον ναίεσκεν ὑπὸ σπέος.

Donec erat paruus, donec puerilia sensit
Iupiter, incoluit Dictæi montis in antro.

Eundem Idæum appellauit Callimachus in hymno in Iouem, quòd in Ida sit natus & educatus;

ζεῦ, σὲ μὲν ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
ζεῦ σὲ δ' ἐν ἀρκαδίῃ

Iupiter Idæis aiunt te in montibus ortum
Arcadicoque solo.

Est enim Ida mons Cretæ, ut ait Dionysius in libello de situ orbis;

κρήτη, τηθήνειρα διὸς μεγάλοιο τιθήνη
Πολλή τε λιπαρή τε, καὶ εὔβοτος, ἧς ὕπερ ἴδη,
ἴδη καλλικόμοισιν ὑπὸ δρυσὶ τηλεθόωσα.

Creta Iouis magni nutrix veneranda, feraxque

Et frugum & pecoris, nemorosa huic imminet Ida,
Ida frequens piceis, & quercubus optima mater

Sic & Virg. lib. 3. Aeneidos;

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostræ.

Qui igitur Cretensem Iouem crediderunt, ab eo monte Idæum appellarunt, vt illud;

Idæumq; Iouem, Phrygiamq; ex ordine matrem.

At qui in Arcadia Olympiũ, quia Lycæus dictus est Olympus vt ait Pausanias in Arcadicis, cuius vertex Sacrum Iugum vocatum est, quòd ibi Iouem vulgo credunt fuisse educatum. Cum tantam igitur de Iouis patria cõtentionem videret Callimachus, ita cecinit in Hymnis.

Πῶς καί νιν Δικταῖον ἀείσομεν, ἠὲ Λυκαῖον;
Ἐν δοιῇ μάλα θυμὸς, ἐπεὶ γένος ἀμφήριστον.

Dictæum'ne Iouem cantabimus, an'ne Lycæum?
Sum dubius, genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & Deorum vocarunt, cum recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore vt è regno à filio pelleretur, vel quod ita conuenisset cum Titanibus, vt filios omnes ex se natos occiderer, statim conatus est Saturnus pater de medio tollere: sed eum Rhea, quã etiam Opim dixerunt, Corybantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idei, clam in Cretam transmittendum concessit: qui simulatis sacrificiis inter cymbalorum tympanorumq; strepitum infantis vagitum occultarunt. Opis vero quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur pro Ioue dicitur saxum fasciis inuolutum illi obtulisse; quod ille continuo deglutiuit, vt scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulo supra Cheronę mœnia, vt idem ait in Bæoticis. Atqui cum tantopere de Iouis patria dissentiãt inter se antiqui scriptores, non minor est numerum numerus & controuersia quàm de locis in quibus sit educatus. Nam alii ab apibus educatum putarunt, vt ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc agè naturas apibus, quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonits, crepitantiaq; æra secutæ
Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Aratus in Phænomenis Iouem à capra nutritam fuisse affetit in his;

αἴξ ἱερὴ, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν.

Sacra Ioui capra est, quod præbuit vbera paruo.

Quod affirmauit etiam Lucianus in sacrificiis. Illa cum apud Olenum Bæotiæ ciuitatem, vbi post Aegarum euersionem, conditum fuit Aegium, nutrita fuisset, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine;

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.

Oleniam Iouis altricem dixere capellam.

Quam rem ita expressit Ouid. in secundo Fastorum;

Oleniæ surget sydus pluuiale Capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Superius etiam de Neda & Ithome nutricibus Iouis mentionem fecimus, quas commemorauit Pausanias in Messeniacis. Apollonius Rhodius de Adrastea Iouis nutrice meminit lib. 3. Argonaut.

vi

καὶ κέν τοι ὀπάσαιμι Διὸς περικαλλὲς ἄθυρμα,
κεῖνο τό οἱ ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια
ἄντρῳ ἐν Ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι.

Perpulchrum tibi ludicrum iſtud munero, nutrix
Adraſtea Ioui paruo quod præbuit ante,
Idæo latuit cum paruus conditus antro.

Habuit enim præter ſupradictas, Adraſteam & Idam nutrices Meliſſei filias, à quibus ſit educatus: cum Lactantius in libro de falſa Religione ab Amalthea & Meliſſa filiabus Meliſſei Cretenſium Regis caprino lacte & melle nutritum ſcribat. Apollodorus Athenienſis grammaticus libro primo Bibliothecæ ab Adraſtea & Ida nutritum quidem ſcribit, ſed lacte Amalthex. Cicero in ſecundo de Diuinatione ſcriptum reliquit caſtiſsime quodam in loco cultum fuiſſe Iouem, qui vnà cũ Iunone in gremio Fortunæ ſedens mammam apprehenderet. at Pauſanias in Arcadicis Nymphas quaſdam nutrices Iouis nominare ſolitos Arcades inquit; Thiſoam, Nedam, Agnò, quarum prima in Parrhaſiorum finibus nomen dedit vrbi, ſecunda flumini, tertia fonti in Lycæo monte, quæ mirum etiam donum à Ioue conſecuta dicitur. Nam cum ſolum laboraret ſiccitate, re diuina rite peracta, mactatisque hoſtiis Lycæi Iouis ſacerdos cum precatione ad aquam conuerſus ramum è quercu in ſummam aquam deiiciebat, inde halitus ex fonte nebulæ ſimilis tollebatur atque obducto cœlo conuocatis nubibus Arcadum fines vberrimis & optatis imbribus perfundebantur. Has in vrſas mutatas fuiſſe ſcribitur in commentariis in Apollonium Rhodium, ſed qua de cauſa, non inueni; ita enim ſcribitur ibi; ταύτῃ οὖν τῇ χεῤῥονήσῳ παράκειται ἄρκτων ὄρος κυρίως οὕτω λεγόμενον, ἐπειδή φασι τὰς τροφοὺς τοῦ Διὸς ἐκεῖ διατρίβουσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι. Huic igitur cheronneſo mons adiacet, qui proprio nomine Vrſus appellatur, quoniam Iouis nutrices aiunt ibi degentes in vrſas fuiſſe mutatas. vtebatur Iupiter cum paruus eſſet eorundem Curetum tutela & familiaritate, quorum ſtudio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt teſtatur Apollonius libro ſecundo;

ὅθι Κρηταίῳ ὑπ᾽ ἄντρῳ
ζεὺς ἔτι κουρήτεσσι μετετρέφετ᾽ ἰδαίοισι.

Inter Curetas Cretæo Iupiter antro
Idæos etiam tum nutribatur.

Atque vt ſummatim rem colligamus, incertum adhuc eſt, & omni contententione plenum, vbi natus ſit Iupiter, aut vbi & à quibus educatus: neque quiſpiam eorum qui Deorum ortus & naturas inueſtigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cum primum natus fuit ab Opi matre, vt dictum eſt, Curetibus alendus in Cretam tranſmittitur: vt Euſebio placuit in Temporibus, etiam Creti, qui tunc imperabat in Creta commẽdatur, & in Gnoſo Regia ciuitate educatur. Alii in Creta natum eſſe volunt, at non alibi natum eò tranſmiſſum; alii in Arcadia natum & educatum putarunt; alii Meſſanæ, alii alibi, quorum omnium longum eſſet opiniones recenſere. Mox aiunt, cum occultandi vagitus gratia cymbala & tympana & alia tinnientia inſtrumenta pulſarentur, apes ad tinnitum aduolaſſe, & illum educaſſe: alii dicunt à Nymphis alendum fuiſſe datum, alii capræ, alii vrſarum vbera ſuxiſſe, atque tot de Iouis incunabulis memorantur. Atqui Cicero libro tertio de Natura Deorum principio tres inquit fuiſſe Ioues ab iis nu-

iis numeratos, qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt; primus patre Aethere, secundus Cœlo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cum ex primo Proserpinam & Liberũ natos asseruisset, paulopost Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum rege & ex Proserpina natos scribit: quare adductus sum vt aliũ fuisse Iouem etiam præter hos crediderim. Neque mirari conuenit si tam varii ortus & educationes fuerunt de tertio Ioue traditę, cum cęterorum omnium & ortus & educationes, & res gestæ postea fuerint ad eundem à variis scriptoribus poetisq́; præcipuè delatæ, vt diximus. Sic nos, quæ cæterorum communia sunt, poetarum secuti opiniones, huic vni concedentes, ea quo pacto instituimus, persequemur. Iam vero cum adoleuisset Iupiter, & capra mortua esset, eius pellem ad perpetuam memoriam ad suum scutum accommodauit, & ob acceptum lactis beneficium inter astra Caprę signum retulit; scutumq́; Aegis à Græcis scriptoribus vocata est, cum αἲξ capram significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cum sæpe nigrantem
Aegida concuteret dextra, nimbosq́; cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Aegiochus, habens ægida scilicet, vt ait Homerus in libro Iliad. ε.

κλῦθί μοι αἰγιόχοιο διὸς τέκος ἀτρυτώνη.
Audi me Iouis Aegiochi Tritonia nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim quòd cũ Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno, cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quem habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa quicumque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his;

τὴν πρόσθ᾽ ἄνασσαν ἐμβαλοῦσα ταρτάρῳ,
ὠδῖνας ἐξέλυσε λαθραίας γονῆς.
τὰς παιδοβρώτους ἐκφυγοῦσ᾽ ὁμευνέτου
θοίνας ἀθοίνους, οὐδ᾽ ἐπίσχεν βορᾷ
Νηδὺν τὸν αὐτόπαιδα ἐγκάψας πέτρον,
ὃν γυιοκόλλοις σπαργάνοις εἰλημένον,
τύμβον γεγὼς κένταυρος ὠμόφρων σποράς.
Regina prima pulsa ad ima tartari est,
Mox ipsa partus à dolore soluitur
Clam, quòd videre coniugis conuiuia
Nefanda nollet. inuolutum fasciis
Saxum ille deglutiuit, haud sit pinguior,
Crudis sepulchrum quòd sit ipse filiis.

Quòd autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sybillinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturienti Rheæ semper assistere solitos; quod iuramentum datum fuit Saturno antequàm susciperet imperium;

ὅρκους δ᾽ αὖτε κρόνῳ μεγάλους τιτᾶν ἐποίηκε,
μὴ θρέψ᾽ ἄρσενα, καὶ παίδων γένος, ὡς βασιλεύσῃ

αὐτὸς,

αὐτὸς, ὅταν γήρας τε χρόνῳ καὶ μοῖρα πέλητα,
ὁ πατὴρ τίκτειν δὲ μὴ τίκτειν, παρὰ τῶν δ' ἐκάθωντο
τιτῆνες, καὶ τέκνα δὲ σπαρτὰ ἄξεινα πάντα
Conceptis verbis Titan iurare coegit
Saturnum, de se natum ne nutriat vllum;
Quo posſint regnare ſenis poſt fata nepotes.
Cum paritura foret Rhea, tum Titania pubes
Aſſedit marium lacerans crudeliter artus.

Mox cum ſenſiſſet Titan clam Saturni filios contra iuſiurandum, legesq; capti imperii educari, ipſe vnà cum Titanibus filiis ira exarſit, atque Saturnum & Opim comprehenſos in vincula & in cuſtodias coniiciunt. Hæc vbi per nuntios accepiſſet Iupiter, collecta magna militum Cretenſium, externorumq; ibi exulantium manu ad liberandos parentes è vinculis quàm citiſsime traiecit, Titanibusque primo impetu debellatis patrem in regnum reſtituit, vt ait Lactantius in libro de falſa religione. Sed huic antequam in bellum exiret ſacrificanti in Naxo augurium futuræ victoriæ aquila dedit, quare illam ſibi ſacram auem in poſterum eſſe voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiē pro ſignis militaribus habuit. Verum poſt eā victoriam cum Saturnus reſponſi oraculi meminiſſet, vt ſibi à filio caueret; futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui inſidias parare clam cœpit, quibus patefactis per vnum è familiaribus, rurſus Iupiter expeditionem ſuſcepit, collectaq; priorum militum manu patrem de regno deiecit, cum regnādi cupiditate iam arderet, & ſuperiores res feliciter geſtæ ad id faciendum facile inuitarent. Nulla ſunt enim vel naturæ vel amicitiæ vel beneficentiæ ſatis firma vincula, vbi maieſtatis & imperandi furioſum deſiderium inuaſerit; illa omnia ſi quidem facillimè conculcantur & proſternuntur. Cum patrem igitur captiuum feciſſet Iupiter primum, dicitur virilia membra illi falce eadem amputaſſe, qua ille Cœlo patri amputauerat, quæ poſtea iacta fuit in inſulam Phæaciam non procul à Corcyra, quod etiam ſignificauit Lycophron in Caſſandra in his;

νῆσον δ' εἰς κρόνου τετμημένην
Ἄρπην περάσας.
Saturno vt inde venerit in inſulam
Drepanum inuiſam.

Nam Corcyræ inſulam, vbi Saturnum ſecuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Iſacius. Saturnoq; igitur paulo poſt è vinculis fugiente, & ad Ianum Latii Regem in Italiam profecto, Iupiter ipſe regnum occupauit, quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Enimuero placidiſsima omnia, & ab omni inſidiarum genere libera ſub Saturni adminiſtratione, atq; adeo ætas aurea fuiſſe dicitur, cum Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuaſerint; nam

Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni.
Nec ſignare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipſaq; tellus
Omnia liberius nullo poſcente ferebat.
Ille malum virus ſerpentibus addidit atris,

Prædarique

Prædariq́ue lupos iuſsit,pontumq́ue moueri.

Quod equidem nihil aliud ſignificare crediderim, niſi latronibus, & ſcelera tis hominibus conceſſam fuiſſe licentiam multa iniqua faciendi, quibus ſociis & adiutoribus in occupando regno paterno vſus fuerat; cum bellorum licentia multos huiuſmodi homines alere conſueuerit, ſicut pax legibus omnes obedientes facit. Quid enim aliud eſt aurea ætas, quàm communis omnium libertas in ciuitate bene legibus inſtituta; cum feræ cum domeſticis animalibus, cum canibus lepores ſcilicet, agni cum lupis, & cætera huiuſmodi impune verſantur? nam pacis tempore viri boni inter ſiccarios & impuros latrones, legum patrocinio ſunt tuti, niſi iudices ipſi propter auaritiam fiant latrones, aut propter deſidiam viros bonos vexari æquo animo patiantur. id ſignificare voluiſſe antiquos teſtatur Tibullus lib. I.

Nunc Ioue ſub domino cædes & vulnera ſemper:
Nunc mare, nunc læti mille repente viæ.

Neque tamen Iupiter,qui regno per vim potitus fuerat, inſidiatoribus caruit:exemplum enim dederat poſteris quo pacto regna per vim ſint occupanda. Aegæon igitur Iouis exemplo inuitatus vna cum cæteris Gigantibus illum è Regno depellere conatus eſt: cui centum manus erant,capita quinquaginta & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignemq́ue ex ore eructabat,vt teſtatur Virg. lib. x.

Aegæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenasq́ue manus,quinquaginta oribus ignem,
Pectoribusq́ue arſiſſe: Iouis cum fulmina contra
Tot paribus ſtreperet clypeis,tot ſtringeret enſes.

Quem idcirco ſub Aetnam montem fuiſſe à Ioue fulmine detruſum fabulãtur,qui quoties latus moueret Aetna flammas ingentes eructaret, vt ait Callimachus in lauacrum Deli;

ὡς δ' ὁπότ' αἰτναίου ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
Σείονται μυχὰ πάντα κατουδαίοιο γίγαντος
Εἰς ἑτέρην βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο
θερμαῦσταί τε βρέμουσιν ὑφ' ἡφαίστοιο πυράγρης.
ἔργα θ' ὁμοῦ.

Monte ſub Aetnæo veluti, cum conditus olim
Perpetuis flammis vſto vult vertere feſſum
Ipſe Gigas Briareus latus,interiora mouentur.
Fornacesq́; fremunt Vulcani, is forcipe maſſam
Vertit, opusq́; ſimul.

Quamuis omnes hi venti ſunt, & ventorum natura fabuloſè ita explicata, vt ſuo loco dicetur. Paucis tamen ante diebus idem Briareus Ioui aduerſus Palladem & Iunonẽ,& Neptunum, & reliquos Deos, qui in Iouis Tyrannidem coniurarant,fuerat auxilio,vt teſtatur Homerus in I. lib. Iliad.

ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς ἀθήνη.
Ἀλλὰ σύ γ' ἐλθοῦσα θεὰ, ὑπελύσαο δεσμῶν
Ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν ὄλυμπον,
ὃν βριάρεων καλέουσι θεοί.

Cum vincire Dei reliqui voluere tonantem,
Et Iuno & Pallas Neptunusq́;, inde tu ad illum

In

In cœlum Briareum, ſuperi ſic nomine dicunt.

Hunc ideo vna cum Gyge & Cotto Iouis cuſtodes ac ſatellites Heſiodus nominauit in Theogonia in his.

Ἔνθα γύγης κόττος τε, καὶ ὁ βριάρεως μεγάθυμος
Ναίουσι, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο.
Hic Cottusq́ue Gygesq́ue colunt, ſimul & Briareus;
Cuſtodes Iouis æterni, quæ pectora fida.

Hic igitur Iupiter ſubactis nationibus orientis, pluribusq́ue viribus ſe ſemper adiungentibus, vt mos eſt in proſperis ſucceſsibus, Reges nonnullos regionum inſtituit; quare dictum eſt in Hymnis Homericis;

ἐκ γάρ τοι μουσάων καὶ ἑκηβόλου ἀπόλλωνος
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθονὶ καὶ κιθαρισταί.
ἐκ δὲ Διὸς, βασιλῆες.
Cantorum Muſis, & Phœbo munera curæ,
Qui tractant plectro citharas aut pollice chordas,
Ab Ioue ſunt Reges.

Mox ad cęteras nationes cum maxima acceſsione virium penetrans vniuerſum propè terrarum orbem perdomuit & ſubiugauit. Tum Regibus illis, qui ab ipſo fuerunt inſtituti, & parendi ſibi, & ſubditis nationibus imperandi leges tradidit, quare ſcitè ſcriptum eſt ab Homero in primo Iliad.

ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵ τε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.
In manibus geſtant dicentes iura Pelaſgi
Qui leges hauſere Iouis.

Nam cum Saturni tempore ante Iouem homines carnibus humanis veſcerentur, Iupiter vetuit nequis eo cibo vteretur, & ab humanis carnibus ad glandes conuertit, quæ arbor, vt ab eo primum monſtrata, conſecrata illi creditur. Poſt orbem ſubiugatum cum duo fratres illi ab inſidiis patris ſuper eſſent, quos ita recenſuit Homerus lib. 16. Iliad.

τρεῖς γάρ τ' ἐκ κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοὶ, οὓς τέκετο ῥέα,
Ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων.
Tres Rhea Saturno fratres nos edidit; vnus
Iupiter, alter ego, & defunctis qui imperat vmbris.

Inter hos vniuerſus terrarum orbis ductis ſortibus communi conſenſu, cum communibus etiam armis ſubiugaſſent, diuiſus fuit: atque mare Neptuno, inferorum imperium Plutoni, cœlum Ioui obtigiſſe dicitur, vt eſt apud Homerum in his carminibus.

τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
Παλλομένων. ἀΐδης δ' ἔλαχε ζόφον ἠερόεντα.
Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν, ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.
Omnia ſunt partes in tres diuiſa: & honorem
Quiſque ſuum cepit, mihi parent æquoris vndæ.
At triſtis Pluto defunctis imperat vmbris.
Mox æther, cęlumq́ue Ioui conceditur altum.

Atque cum iſtud factum fuerit in a Cria, vt quidam tradiderunt, locus vocatus eſt Cla os ἀπὸ τοῦ κεκληρῶσθαι, a ſortiendo ſcilicet Hæc fabuloſè de Ioue dicta ſunt primùm à poetis, qui vt potentiorum gratiā aucuparentur, nihil

H ſibi

ſibi non mentiri licere arbitrati ſunt. Non eſt illud credendum, quòd cœlũ, ac mare, & inferorũ locos ita diuiſerint,ſed magis rationi conueni t id,quod ſcribitur à Lactantio in libro de falſa religione his verbis;Ergo illud verum eſt, quòd orbem terræ ita partiti ſunt, vt orientis regio Ioui cederet,Plutoni pars occidẽtis obtingeret, at Neptuno maritima omnia cum inſulis obuenerunt. Sic cum orientis regio,vnde lux mortalibus exoritur, ſuperior ſit, occidentis inferior,dicitur inferorum imperium habuiſſe Pluto,at cœli Iupiter: qui cum ambitioſus eſſet ſupra modum , gloriamq́ue & exiſtimationẽ plurimam ſibi apud homines comparare vellet,effecit vt magna cum reuerentia coleretur,quare illi Pudorem aſſeſſorem addidit Sophocles in Oedipode in Colono ;

Ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ' ἔργοις πᾶσι.

In omnibus rebus Ioui ſed aſsidet
Pudor, thronoſq́ue ſeruat.

Et quoniam nulla eſſe poteſt vera in malos homines reuerentia,ac vix ſimulata quidem,in eadem tragedia Aequitatem quoque illi aſsidere facit idem poeta ;

εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαίφατος
Δίκη σύνεδρος Ζηνός.

Vetuſta ſi Ioui aſsidet modo Aequitas.

Fama eſt quòd Metim oceani filiam vxorem duxit Iupiter, vt ſcriptum reliquit Atheniẽſis Apollodorus lib. 1. Bybliothecæ. Illa, vt aiunt, pharmacum poſtea bibendum Saturno præbuit, quo ille prius lapidem, deinde voratos filios euomuit; quibus auxiliaribus poſtea vſus eſt aduerſus Saturnum & Titanes. Mox cum decimo eius belli anno, Tellus victoriam Ioui vaticinata eſſet ſi in tartarum deiectos ſibi ſocios aſſumeret, is Campe cuſtode cæſa illos è vinculis liberauit,atque ita iis adiuuantibus victoriam dicitur fuiſſe potitus. Neque minus ridiculum,ac monſtro ſimile eſt illud, quod dicitur; quòd Iupiter Metim vxorem,quam primam duxit,vt ait Heſiodus;

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο μῆτιν.

Vxorem primam Metim ſibi Iupiter addit.

Grauidam factam deglutiuit,vt ſcripſit Ioannes Diaconus his verbis, καὶ ἔγκυον ταύτην ποιησάμενος, καταπίνει αὐτὴν, ἵνα μὴ ἄλλος τὶς τῶν θεῶν ἀποτεχθῇ παρ' αὐτῆς ἀναιδὴς καὶ ἀτάσθαλος: quam cum grauidam feciſſet deglutiuit, ne quis alius Deorum naſceretur ex ea, impudens ac fatuus. Ex eo cibo mox ipſe Iupiter pro vxore grauidus factus Palladem armatam è capite peperit:quod quidem monſtrum tantopere contra naturæ conſuetudinem fictum, neſcio quo pacto primum æquis animis perferri potuit, neque fuerit cum maximo omnium riſu exploſum. Vxorem poſtea duxit Iunonem, quam ſemper tenuit, neque vt primam deglutiuit. Huius filiæ dicuntur fuiſſe Preces, ſicut ait Orpheus in Argonaut.

οὐ γὰρ ἄτιμοι
ἱκεσίου Ζηνὸς κοῦραι λιταί.

non ſine honore
Conuenit eſſe Preces Iouis alto è ſemine natas.

Hoc autem fictum eſt , quia Reges & potentiores homines magna ſemper rogantium aliquid frequentia circumſiſtit. Enimvero ita ab ipſa natura cõparatum eſt,vt animus hominum,ſicuti ſunt res omnes humanæ, nunquam in eodem ſtatu cõſiſtere poſsit; qui niſi honorificis ſtudiis teneatur, ad omnia

nia vitiorum genera maxime fit propensus. Nam ficuti fertilissimus optimarum frugum ager, si cultura hominum, & semina vtilia desint, eximiam spinarum, & vrticarum, & inutilium herbarum copiam alit; neque nihil omnino potest producere: sic animum nostrum, vbi cessauit honesta virtutum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur, quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter igitur, qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus fuerat, post insignes populorum victorias totus in libidines & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quam quidem viderit, à qua abstinuerit, vt testatur Apollonius Rhodius lib. 4. Argonauticorum;

εὐνῆς οὐκ ἔτλης ἰότητι Διὸς ἱεμένοιο
λέξασθαι, κείνῳ γὰρ ἀεὶ ἄδε ἔργα μέμηλεν
ἠὲ σὺν ἀθανάταις, ἠὲ θνητῇσιν ἰαύειν.

Aspernata Iouis quòd lectum sis cupientis.
Semper enim curæ est illi sibi iungere Diuas,
Fœmineosve cupit complexus, munera amoris.

Neque sorori suæ sanè pepercit, cuius concubitum cum palam petere non auderet; se in cuculum vertit, (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo desiderio deterrere.) & in Corinthiorum agrum ad collem, qui ea de causa Coccyx vocatus fuit, aduolauit. Nam illius nutu, vt fertur, maxima cœli tempestas exorta est, quare Iuno in collem Thronacem tunc dictum conscendit; tum cuculus ille tremens super genibus eius consedit, cuius illa miserta, ob frigoris enim iniuriam tremere existimabat, sub vestibus texit: qui postea Iupiter factus illam vitiauit, vt aiunt nonnulli. alii dicunt non prius sororem compressisse, quàm promiserit matri se vxorem illam ducturum, quod & postea fecit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. At verò quam gloriosa sint illa trophæa, quæ ipse ambitiose commemorauit apud Homerum lib. 5. Iliadis, videamus. Neque omnia tamen græca carmina hic scribenda putaui, cum omnibus sint in prōptu, sed sententiam latinis carminibus expressi, sic enim illa incipiunt;

τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα ζεύς,
ἥρη, κεῖσε μὲν ἔστι καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι.

Iupiter altitonans, sic est huic inde locutus.
Huc iterum rediisse licet Iuno. ipsi at amore
Iungamur, Dea nulla vnquam vel fœmina mouit
Corda mihi tantum, quantum nunc vris amore,
Non cum Pirithoum peperit Ixionis vxor,
Non Danae, peperit quæ mox mihi Persea clarum,
Non Europa, tulit præstantem quæ Rhadamanthum,
Et Minoa. nec aut Semele, aut Alcmena; ferocem
Altera cum genuit Alciden, altera Bacchum.
Nec me flaua Ceres, nec me Latona, nec ipsa
Mouisti tantum, quantum nunc vris amore.

Hic idem Deus cum Ledam Tyndari Regis filiam vitiare conaretur, dicitur in cygnum esse conuersus, atque cum aquilam se insequi fecisset, dicitur prę timore deterritus vt simulabat confugisse ad Ledam, vt illius misertæ ope protegeretur, atque ita illam decepisse, ex quo concubitu Leda duo oua peperit, quippe quæ cum aue concubuisset: e quorum altero gemini pulli na-

ti ſunt Pollux & Helena, ex altero gemini item Caſtor & Clytemneſtra: ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus inter aſtra eſſe collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum conuoluitur, vt ait Aratus Solenſis in Phænomenis;

ἤτοι γὰρ καὶ ζηνὶ κατατρέχει αἰόλος ὄρνις.
Cum Ioue formoſa, & cum cœlo voluitur ales.

Et paulo poſt; Αὐτὰρ ἐγ᾽ εὐδιόωντι πετεινῷ ὄρνιθι ἐοικὼς
οὔριος εἰς ἑτέρην φέρεται κατὰ δεξιὰ χειρὸς κηφῆος
Hæc ales volucri ſimilis tranquilla volanti
Dextra petit Cephei.

Quod etiam planius explicauit Euripides in Helena his carminibus;

ἔστι δὲ δὴ
λόγος τις, ὡς ζεὺς μητέρ᾽ ἔπτατ᾽ εἰς ἐμὴν
λῆδαν, κύκνου μορφώματ᾽ ὄρνιθος λαβών.
ὡς δόλιον εὐνὴν ἐξέπραξ᾽ ὑπ᾽ αἰετοῦ,
Δίωγμα φυγών, εἰ σαφὴς οὗτος λόγος. fama eſt enim
Quòd Iupiter volauit ad matrem meam
Ledan oloris alitis forma obſitus.
Fugaque ficta quòd volucris nuntia
Iouis ſit inſecuta, mox compreſsit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo ſanè in dialogo de Mercurio & Sole Iouem exagitat vt adulteriorum autorem, cum ante illum Saturni tempore magna eſſet temperantię & pudicitiæ dignitas & exiſtimatio, vt ſignificauit Iuuenalis in Satyra ſexta ita ſcribens;

Credo pudicitiam Saturno Rege moratam
In terris, viſamq́; diu, cum frigida paruas
Præberet ſpelunca domos, ignemq́;, laremq́;:

Nam cum diuitiis & omnium commodorum facultate deſidia, & remiſsio animi & libido naſci conſueuit, quare ſcitè dictum eſt ab eo Oratore; πλοῦτος γὰρ κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκἀγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν. diuitiæ ſcilicet improbitatis potius, quàm probitatis ſunt miniſtræ. idcirco elegans illud in Iouem dictū fuit eius poetæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerauit;

ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος χρυσὸς δι᾽ ἔρωτα,
λήδης, εὐρώπης, ἀντιόπης, Δανάης.
Fit taurus, cygnus, Satyruſque, aurumq́; ob amorem,
Europæ, Ledes, Antiopæ, Danaes.

Suſcepit filios Iupiter ex Europa Minoem ac Rhadamantum, Arcadem è Calliſto, Pelaſgum è Niobe, Sarpedonem & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alcmena vxore Amphitryonis, Amphionem & Zetum ex Antiope, Caſtorem & Helenam & Pollucem & Clytemneſtram è Leda, Perſeum è Danae, Deucalionem ex Iodama, Britomartim è Carme Eubuli filia, Megarum ex vna Sithinidum Nympharum. Aethlium patrem Endymionis è Protogenia; Pirithous præterea, & Preces, & Titias, & Proſerpina & alii complures Iouis filii nati eſſe dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum ſanè eſſet opus. Quam enim in formam non mutatus fuit Iupiter, vt optatis amoribus potiretur? aut quis formoſioris mulieris maritus domo ſecurus diſcedere poterat? quam multas dolo vitiauit? quam multas ſtuprauit? quam multas extra patriam aſportauit? quid? num fuit is innume-

numerabilium propè fœminarum complexibus contentus? non'ne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuit? at hic tamen & optimus & maximus, vt ait Cicero in secundo de Natura Deorum, & in oratione pro Domo sua, dictus fuit: quo nihil minus meruit. Tanta igitur fuit ambitione, quanta nemo per omnes ætates inuentus est, aut inuenietur; quare alii ipsius iussu, alii vt eius gratiam aucuparentur, templa & altaria Ioui instituerunt, & sacerdotes, & proprios ceremoniarum ritus. Neque id mirabile debet videri, cum multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarum religionum annos aræ erectæ fuerint post mortem & sacerdotes instituti, & publicæ ceremoniæ, & per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem spectantia. Huius ambitionis præclarum habeo testimonium Attæ cędem, qui cum Phrygius pastor esset, & inter pascēdum matris Deorum laudes cantaret, & ab illa mirificè amari idcirco diceretur, id Iupiter ægrè ferens palam quidem occidere ob matris reuerentiam deuitauit, at aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, vt ait Nicandri interpres in illud carmen quod est in Alexipharmacis;

ἤχι τε ῥείης
λοβρίνης θαλάμαι τε καὶ ὀργαστήριον ἄττεω.
hic Rheæ vbi sunt
Lobrinæ thalamique, Attæque ergastula prisca.

At verò quid illud? non'ne maximum ambitionis indicium est, quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione? quòd in Olympo monte plerunque versabatur, omnesque propositis præmiis, qui nouum aliquod inuentum humano generi vtile excogitassent, inuitabat, vt ad se primum deferrent; cuius ipse inuentor postea creditus est, & idcirco huic, vt multis præterea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. Quòd vero in Olympo monte præcipuè habitaret, scripsit ita Pindarus in Olympicis.

Ἀλλ᾽ ὦ χρόνιε παῖ, ῥέας
ἕδος ὀλύμπου νέμων
Sed ò Saturni fili & Rheæ
Solum colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest; quoniam non mortuum esse contendunt antiqui. at quod ad grandiorem ætatem peruenerit, & ad canitiem, facile ex eo coniicere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, qui cum multorum Deorum formam describat, solum Iouem id præcipuum habere dicit, quod sit barbatus. Hunc mortuum tamen & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit; οἱ κρῆτες οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι. Cretenses non solùm natum apud se, & sepultum Iouem testantur; sed etiam sepulchrum eius ostendunt. Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius suis quoque temporibus in Iasio monte Cretę sepulchrum Iouis monstrari solitum; quod etiam affirmat Callimachus in hymnis;

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεὶ.
Cretes mendaces semper. Rex alme sepulchrum
Erexere tuum: tu viuis semper, & vsq; es.

Post

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celebritas & reuerentia, vt nemo postea vocatus sit Iupiter; vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, minimeque illustres fuerint. Illud non parum miratus sum, quo pacto ex oculis hominum Iouem euanuisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmarunt, & postea sempiternum in cœlo regnantem collocarunt, cum neque mortuum fuisse inquiant, neque viuum in cœlum aliquo vehiculo asportatum. Cępit igitur non multo post audire mortalium vota, & ad multorum sacrificiorum conuiuia fuit inuitatus, vt fumantium patinarum nidoribus exaturaretur. quid igitur? inter infinitum votorum numerum si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus continuò aras & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco in quo id euenisset, cognomen Ioui iniungebat. Is colebatur apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante & porriciente, magna quę aderat muscarum copia trans Alpheum auolauerit, vt asserit Pausanias in prioribus Eliacis. Sic cum diuturna siccitate aliquando laboraret Græcia vniuersa, missi sunt in Delphos qui ab oraculo causam & remedium calamitatis sciscitarentur, quibus responsum fuit Iouem placari ab vniuersa Græcia oportere, atq; vti deprecatore Aeaco. Ille Panellenio Ioui (sic enim appellauit,) sacris rite peractis, ac nuncupatis votis Græciæ vberrimam imbrium copiam impetrasse dicitur, vt ait idem in Corinthiacis. Sed quis est adeo fatuus, qui nesciat post diuturnam siccitatem mitti solitos esse imbres; aut contra? quid opus fuit Iouem illum minime audientem iis precibus fatigare? si quoties vana & irrita fuerunt Iouem precantium vota, templa aræque erectæ fuissent, nescio an satis ampla area fuisset vniuersus terrarum orbis tot Iouis ædibus vbique erigẽdis. Neque decet sanè diuinam bonitatem pro facilitate impetratorum votorum metiri: quia omnibus vnus est pater Deus, omnibus pro sua bonitate prouidet, neq; his magis propensus est, illis surdior. Illud vero magis rationi conuenit, si quid petentes impetrare a Deo non possumus, id futurum contra salutem nostram existimare, vel contra honestatem, vel contra diuinam bonitatem expetitum esse, cum nemini Deus perniciosa libenter impartiat. Multa sunt inde cognomina Ioui indita vel ab euentu, vti dicebam, vel à locis, vel à personis quibus felix aspirarat, vt Cragus, Morius, Agonius, Cęneus, Tropæus, Fulminator, Hymettius, Eleutherius, Nemęus, Horcius, Alexiterius, Agoræus, Milichius, Hammonius, Atabyrius, Genethlius, Gyrapsius, Dulius, Drymnius, Epicarpius, Erectheus, Epidotes, Hetęrius, siue Socialis, Ephestius, Icesius, Catharsius, Cosmeta, Ctesius, Cynetheus, Labradeus, Laæta, Larissæus, Laphystius, Promatheus, Sinopyta, Stratius, Hypsistus, Phratius Chthonius, Mæragetа, Xenius, Olimpius, Trophonius, Tarantæus, Pisæus, Pharius, Parthenius, Parnętius, Papæus, Osogus, Omarius, Munychius, Molossus, Milesius, Melistæus, Lycoræus, Lycæus, Carius, Camiræus, Catæbates, Hypatius, Chaonius, Citheronius, Hymettius, Homoloius, Hercæus, Heliopolites, Hecalæsius, Gnidius, Genetæus, Atabyrius, Aratrius, Apesantius, Elexus, Elaratęus, Dodonæus, Hospitalis, Dator, Corniger, Anxurus, Anchesmius, Ambulius, Abretanus, & apud Latinos Latialis, Feretrius, Elicius, Viminius, Vltor, Stator, & multa alia præterea sunt cognomina, quæ possent numerari, si quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea sunt propè omnia quæ de Ioue fabulati sunt antiqui, quæque fuerũt ab illis

ab illis pro variis rerum succeſsibus excogitata: Nunc reliquum eſt, vt quid per hæc ſenſerint ii, qui fabularum figmenta ad naturæ opificium accommodarunt, & qui Iouem ſempiternũ eſſe dixerunt, inquiramus. Iupiter Aetheris ac Diei filius creditus eſt primum, quia cum is humanioris, politiorisque vitæ cultum reperiſſet, vt diximus, omniaq; demonſtraſſet diuina prouidentia gubernari, creditus eſt primus ex ignorantiæ tenebris emerſiſſe, ſplendoremque attuliſſe rebus humanis. Nam ex aduerſo qui vitæ humanæ vim omnem ex æterni Dei adminiſtratione & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto non & Noctis & Inſcitiæ filius dici poteſt? Qui ſecundus itẽ hoc ipſo nomine vocatus fuit, pro diuinitate præſtãtiaq; ingenii dictus eſt Cœli filius, quoniam & ipſe plurimum genus humanum iuuerit, multis rebus vtilibus adinuentis, vnde etiam Ioui nomen apud Latinos poſtea fuit inditum, quamuis à vita potius Græci nominarunt. Tertius Saturni fuit filius, qui Saturnus cum tempus eſſe putaretur, vt ſuo loco dicemus, quo pacto è tempore natus ſit Iupiter, ſi ſit Deus, omnino explicari nõ poteſt. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortaſſe ſequetur abſurdi pro illorum ſententia, qui vniuerſitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuiſſe aſſerunt. Nam Iouem alii ex poetis eſſe arbitrati ſunt aera, vt illud eſt Horatii in primo Odarum, Iacet ſub Ioue frigido.

Et alibi; Quod latus mundi nebulæ, malusq; Iupiter vrget.

Sic etiam Theocritus ægloga quarta;

χ' ὡ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.
Iupiter & quandoque pluit, quandoq; ſerenus.

Euripides non pro aere ſolùm, ſed pro quadam aeris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope.

οὐδ' οἶδα ὅτι ζεὺς ἔσ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.
ὄυ μοι μέλει τὸ λοιπὸν. ὡσδ' οὔ μοι μέλει
Α'κουσον, ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
Ε'ν τῇδε πέτρᾳ, στέγν' ἔχω σκηνώματα.
Ignoro cur ſit Iupiter maior Deus.
Non eſt mihi curæ hic; quòd haud curæ mihi eſt,
Audito. quando fundit imbres deſuper
In hac petra condenſa ſunt mi vmbracula:

Et Aratus in Aſtronomicis; τότε δὴ κρύος ἐκ Διός ἐστι
Ναύτῃ μαλκιόωντι κακώτερον.
Torpenti nautæ peius tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit ſententia, quòd hic aer per omnia penetraret, & idcirco dictus ſit Iupiter in omnia eſſe diffuſus: alii aera non Iouem ipſum, at Iouis oculum crediderunt, vt fuit illud Heſiodi cum de aere loqueretur; πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸν. Cuncta videns oculus Iouis. alii Iunonem potius aera eſſe crediderunt ſororem Iouis, cum Iupiter ab iis ignis regio eſſe crederetur; quam eius vxorem putarunt, quia calefactus aer ab ignea vi Iouis, ſole adiuuãte multa ex his oriuntur. quam ſententiam expreſsit Homerus in lib. ξ. Iliad. hoc pacto.

ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait, vxoremq; ſuam complectitur ortus
Saturno. tellus his herbas fundit vbique.

Nam

Nam quo pacto herbæ & animalium genera procreari possent, nisi per calorem, qui est architectus in omnibus naturæ negotiis? Neque alio tempore terra vestitur herbis, nisi cum calescit, quippe cum frigus inutile sit vniuersis naturæ operibus. idcirco Hippasus & Heraclytus ignem rerum omnium autorem existimarunt, quare scitè in hanc opinionem dictum est in hymnis Orphicis;

Ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε γῆς,
Γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,
καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὅσα οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.
O Rex per te creuerunt hæc omnia solum.
Diua parens tellus, montanaq; flumina, fontes,
Aequoraque, & quidquid complectitur altus Olympus.

Nec defuerunt qui æthera Iouem esse crediderint, quem patrem appellauit Lucretius lib. 1. ac terram matrem, quod ex his omnia oriatur, vt dictum est.

Postremo, pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.

At Virgilius non solum patrem, sed etiam omnipotentem vocauit æthera, quo nomine nulllum neque elementum, neque Deum, neque mundi partem præter vnum Iouem vocarunt antiqui. sic enim scribit lib. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther
Coniugis in gremium lętæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Atqui Cicero lib. 2. de Natura Deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia Aethera summum Deum esse appellandum, vt ex his patet;

Vides sublime fusum, immoderatum æthera:
Qui tenero terram circumuectu amplectitur,
Hunc summum habeto Diuum, hunc perhibeto ætera.

Quid est autem aliud æther, quàm vniuersa regio illa, quàm Anaxagoras igneam esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatam? alii perbenignum Iouis planetam ac stellam esse putarunt; quem idcirco crediderũt esse Deum, quia sidera pro Diis colebantur antiquitus. Deorum vero maximum ob naturæ benignitatem, quippe cum nihil magis quam bonitas & munificentia diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autẽ experiuntur ii, qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniaque audire crediderunt antiqui, vt testatur Sophocles in Antigone ita scribens;

Ἐγὼ γὰρ ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί.
Ego quidem. tu Iupiter qui conspicis
Cuncta, hoc scias.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & solem, quod recte carmen id intuentibus patet;

Ζεῦ πάτερ, ὑψίδρομον, πυραυγέα κόσμον ἐλαύνων
Iupiter impellens ignitum protinus orbem,
Altaque currentem.

Sic Diuinus Plato de Ioue scripsit in Phædro; ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσμημένη, μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. Magnus sanè Dux in cœlo Iupiter volucrem impellens currum, primus incedit

omnia

omnia coordinans atque curans: hunc sequitur Deorum ac dæmonum exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio Deorum permanet. Quis enim magnus est ille Dux Iupiter, nisi quem solem appellamus? is siquidem velocissimum currum impellit & dum conuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ Dii credebantur in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles in atrio harũ stellarum, & in medio mundi immota consistit. Quare, vt ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quàm solem esse credidit; cui sententiæ assentitur & carmen eius poetæ præclarum, quod ita inquit;

εἷς Ζεὺς, εἷς ἀΐδης, εἷς ἥλιος, εἷς Διόνυσος.

Iupiter est idem, Pluto, Sol, & Dionysus.

Qui Iouem æthera, aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Parcis inferiorem putarunt. at Hesiodus in operibus & Diebus cum de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus in hæc verba prorupit;

ἂν μὴ δὴ πρόφρων γε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
ἢ Ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλῃσιν ὀλέσσαι.

Mergere ni cupiat promptus Neptunus in vndas,
Rex superum magnus vel perdere Iupiter optet.

Nam quidam ipsum esse Iouem existimarunt, τῶν ἀνέμων καὶ στοιχείων κρατοῦντα εἱμαρμένην, fatum scilicet ventis & elementis imperans: at omnium fatũ esse sensit Homerus in lib. 1. Odyss.

οὔ νύ τ' ἀοιδοὶ
αἴτιοι, ἀλλά ποθι Ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν
ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.

Non tibi cantores causæ, sed Iupiter ipse,
Qui miseris quæcunque viris vult, munera donat.

Ea de causa efficitur vt Euripides in Supplicibus vanam esse sapientiã mortalium existimarit, cum omnia humana fato, & ineuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his appellauit;

ὦ Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
Δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἃν σὺ τυγχάνῃς θέλων;

O Iupiter quid est misellos vt viros
Dicant sapientes? est necesse quod tibi
Libet, facere. pendemus è nutu tuo.

& in Troadibus;

ὅστις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰδέναι
Ζεὺς, ἤτ' ἀνάγκη φύσεως, ἢ νοῦ βροτῶν.

O Iupiter mortalibus non cognite
Qui sis. vitumne mentis, an necessitas
Naturæ.

Fuerunt alii qui Iouem opinarentur esse cœlum: vt sensit Cicero in secundo de Natura Deorum ex opinione antiquorum, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, idest cœlo; quem etiam omnipotentem olympum vocarunt Virg. lib. x.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alii mundi animam Iouem esse crediderunt, quæ per omnia humana corpora esset diffusa, vt ait Aratus in principio astronomicorum;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄῤῥητον. μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ,
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραὶ, μεστὴ δὲ θάλασσα,
καὶ λιμένες, πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.

Ab Ioue principium: mortales tempore nullo
Prætereamus eum. loca sunt hoc plena viarum,
Sunt fora plena, simul sunt plenæ marmoris vndæ,
Et portus; fit vbique Iouis nam copia cuique.

Atque Orpheus in quodam hymno idem significauit, qui vniuersitatẽ hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus quę, sunt ex illius hymno translata in latinam linguam apparet.

Iupiter omnipotens est primus & vltimus idem.
Iupiter est caput, & medium: Iouis omnia munus.
Iupiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi.
Iupiter & mas est, & nescia fœmina mortis.
Spiritus è cunctis, validi uis Iupiter ignis.

Quid enim esse poteſt idem mas ac fœmina immortalis nisi mundi anima, quæ habeat in se hæc omnia producendi facultatem? nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cum sexu omni sit magis perfectus. Neque spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnibus imperans. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cecropem illum, qui regnauit Athenis, qui & ipse Iupiter fuit appellatus, primum omnium mortalium Deum Iouem cognomine Supremum vocasse, nihilque vita præditum illi immolandum duxisse, sed liba tantum patria, cum omnẽ crudelitatem à suis altaribus repellere diuinam naturam arbitraretur; cui nihil magis conuenit, quàm clementia & beneficentia. Idcirco Deum siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est δωτῆρα ἐάων vocarunt antiqui, & patrem omnium: quia viros bonos multis beneficiis prosequeretur, at teme rarios & scelestos per calamitates & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quod nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id, quod scriptum est apud Sophoclem in Trachiniis?

ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ ὀλύμπιος.

Celestis omnium parens est Iupiter.

Quem tamen non hominum solum, sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia; quia cum omnium rerum humanarum administra tionem exerceat, vt à munificentia pater, ita à sapientia in regenda vniuer sitate rerum, vocatus est Rex: vt hæc carmina indicant Theognidis;

οὐδὲ γὰρ ὁς θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει
Ζεὺς κρονίδης θνητοῖς πᾶσιν ἁδεῖν δύναται.

Omnibus haud placuit Saturni Iupiter ille,
Imperio superos qui regit, atque homines.

Hæc igitur summi Dei bonitas vbi in regendis superioribus consideratur, Iupiter Olympius dicitur. vbi agit in elemẽta, varia nomina sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas vires, Iupiter infernus aut Stygius dicitur. de quo meminit Virg. lib. 4.

Sacra Ioui Stygio, quæ ritè incœpta paraui.

Et Homerus lib. I. Iliadis

Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ περσεφόνεια.

Iupiter

Iupiter inferous, simul & Proserpina Diua.

Hanc triplicem Iouis potestatem, quòd in cœlo scilicet, in mari, & in terris dominaretur, significarunt antiqui cum tertium oculum Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse signũ illud ligneum dicitur, ad quod capta Troia fama est Priamum confugisse, vt testatur Agatharchides in Asiaticis, & Pausanias in Corinthiacis. Age verò nunc quid sub harum fabularum figmento occultauerint antiqui, inuestigemus, rem, vt par est, ab initio repetẽtes. Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt distributi: atque horum alteri hunc mundum sempiternum esse existimabant, alteri aliquando habuisse principium: atque hinc præstantissima erant clarissimorum hominum ingenia, hinc diuini homines, & diuinitus edocti. Apud eos igitur, qui mundi originem de medio tollunt, nullum habet locum huiusce fabulæ explicatio. Apud aliam classem altissimam habebit significationem de rerum vniuersarum origine. Saturnus enim, qui Iouis fuit pater, è Cœlo natus est, qui Saturnus genitales partes patri abscidit. Est siquidem Saturnus tempus, vt suo loco dicetur, quod non, nisi ex cœli creatione & ortu, natum est, vt ait Platonis Timæus: quippe cum ante cœlum nullum esset tempus. Hunc aiunt partes genitales patri cœlo ascidisse, quoniam vnum est tempus, neque alium Saturno similem generare potuit, cum vnus sit, at non plures mundi. Neque aliud est quòd Titan ita cum Saturno conuenerit, vt Saturnus filios omnes necaret; nisi id quod sensit Empedocles Agrigentinus amicitiam & dissidium esse potentissima duo rerum naturalium principia. Neque vlli dubium est, quin subito atque cœlum fuit ab opifice Deo creatum, & ab aliis corporibus inferioribus seiunctum, vt putarunt sapientes, statim nata sit lis & amicitia, quæ intra illam informem materiam delitescere credebantur. Mox ab eodem Deo procedẽte iam tempore, quod nullum ante fuerat, creata sunt elementa: quod illi significarunt, qui Iouem siue æthera, vniuersam scilicet illam regionem, quam igneam putauit Anaxagoras, ex tempore & opi siue terra natam esse, & Iunonem aera, & Neptunum ac Glaucam aquæ elementum, & Plutonem siue Cererem terrestres Deos vim terræ crediderunt. Nam hos à Saturno procreatos fuisse, quid aliud est, quàm primum cœlum à Deo fuisse factum, mox natum ex illo tempus, è quo nata sunt Deo summo è nihilo faciente elementa: quæ cum Saturnus deglutiuisset, deinde coactus est rursus euomere: per quod significatur mutua secundum partes elementorum generatio & corruptio. Lapis ab eodem qui primus editus est per vomitum, significat compositorum corporum itẽ generationẽ & interitũ, quæ digerere non potuit Saturnus, cum elementa sint sempiterna, neque vllo tempore aut vlla vi labefactari possunt, nisi cum opifici Deo euertere aliquando placuerit. Iupiter idcirco non voratus est à Saturno, quia nullam vim sentit temporis, nullamque iniuriam ætherea plaga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus fuisse Vestæ educandus, quoniam cum animalia & plantæ ex terra procreentur, tum crebior elementorum mutatio fit circa terram, circa quam existunt vapores à quibus putauit Thales quòd ætherea regio aleretur. Illa autem regio cum ob celeritatem motus harmoniam efficere putaretur à Pythagoricis, dictus est Iupiter inter cymbalorum tympanorumque strepitum fuisse seruatus. Hunc ab apibus nutritum fuisse memorant, quia sine sexu maris & fœminæ se inuicem gignũt elementa, quibus, vt dicebã, alitur regio ætherea. & à Nymphis eadẽ de causa.

Aiunt nonnulli à capra fuisse educatum, quia semper sublimia petat id animal; quam rem tamen ad inferiorem humilioremque explicationem nō nulli traducunt. Aiūt enim Iouem à Melissa & Amalthea Regis Melissei filiabus caprino lacte fuisse educatum: atque cum melissa dicta sit apis apud Græcos, locum esse datum fabulæ, quòd apes ad Iouem infantem aduolauerint, eumque nutriuerint, & quòd capræ lac suxerit. Qui contra mundū non Dei summi & altissimi prouidentia gubernari, sed fortuna; & ab atomis fortuitò in vnum confluentibus procreatum censuerunt, illi Iouē, ætheream regionem scilicet, & vniuersum denique orbem a Fortuna nutritum putarunt, cuiusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: illi siquidem

Sunt, qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Memoriæ proditum est præterea Iouem Saturnum de regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra naturam agit regionis prædictæ; cuius vim ætherea regio obtudit. Huic partes genitales abscidit Iupiter, quia nullo tempore alius mundus generabitur, cum hic constet ex vniuersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quod scriptū est à nobis superius. quod sub Saturno sanctissima legum maiestas viguerit, & vis æquitatis; & quòd ipse vel naturæ ipsius vincula, quibus homines inter se coniunguntur, tam nefarie violauerit, cum filios suos necaret. At illud scire conuenit, homines tūc simplices, non ad Saturni exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit, & fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum rationem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cum vel filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem inciderit, corruant è vestigio omnia naturæ vincula, neque quidquam magis periculosum est aut minus constans, quàm regnantium amicitia. Huc accedebat quòd homines in Imperio cōstituti seuerissimè cęterorum illa vitia maxime puniunt, quibus ipsi sunt obnoxii, neque comites scelerum habere facilè patiuntur. tunc igitur ob acerbitatem pœnarum homines simplices, vtpote recentiores, & natura perhumani facilè à vitiis refręnabantur; quo accidit vt omnia pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus: quod viuendi genus aurea ætas, & incredibilis ferarum inimicissimarum concordia dicta est. Inde vulgatū fuit flumina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impune cū canibus lusisse, feras crudelissimas cū domesticis animalibus stabulara fuisse: quod nihil aliud sanè significauit, quàm viros bonos legum patrocinio fuisse tutos à ficcariis crudelissimis. Nam cum cœpissent homins sub Ioue pristinam simplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis dū patrem de Regno depelleret, data fuisset sceleribus, omnis pristina liberè viuendi licentia soluta est: via patefacta ad prædas impuris latronibus; ostia patuerunt adulteris, licentia data est siccariis; neque homines iam Regis instituta, sed vitæ lasciuiam ac temeritatem imitati sunt. Nam cum Iupiter patrem de Regno deiiciens propè parricidium commisisset, paternamq; crudelitatem omnino superasset, quibus verbis eos coercere potuit, quos cum priuatis armis scelerum suorum socios habuisset? aut quibus verbis illos poterat ad æquitatem reuocare, quibus ad omnes iniurias animos incitasset? Inde sumpta est fabula à poetis quòd Ioue imperante omnis antiquorum pigritia expulsa est, & in omnes volucres, & feras, & pisces ab hominibus sæuitum. Et hæc fuerunt tantopere, tam mirificis laudibus, tanta cum admi-

ratione á poetis decantanda? Quòd ab humanarum carnium esu homines absterruerit, id vnum præclarum est inter omnia quæ de Ioue commemorãtur facinora: qui cũ ad esum glandium illos conuertisset, meruit iure optimo, vt sibi glandiferæ quercus consecrarentur. atque in Dodonæ monte, qui frequentissimis quercubus vestiebatur in Chaonia Molossorum regione, nobile fuit Chaonii siue Dodonæi patris oraculum, quod vel ex malorũ dæmonum illusione, vel sacerdotum fraudibus á petentibus sortes consulebatur, vbi columbæ duæ dicebantur dare responsa. Hæc ea sunt quæ ad naturalium rerum principia viresq; pertinebant, inter illa quæ de Ioue ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt; quæ ab historia originem sumẽtia, ad philosophicam rationem mox retorquentur. Nam si quis ea, quæ dicta sunt de Ioue, recte perpendat, vniuersa propè naturalis philosophiæ principia sub his occultari comperiet. Nunc quæ spectent ad humanæ vitæ institutionem, perquiramus. Quòd Iupiter cum natus esset fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus, quid aliud significat, quàm diuitiis nullum locum esse tutum, ac neque inter suos quidem natura coniunctissimos? quippe cum opulentia vndique sit insidiis circumuenta, neque vllum videre licet breuissimo tempore diuitem factum, qui sit idem vir bonus. Aegæona igitur aduersus Iouem etiam excitarunt poetæ, vt ab externis & á coniunctis circumueniri demonstrarent Reges, vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel Deorum immortalium religio, vbi maximarum diuitiarum splendor enituerit, vel vbi fuerint vires eximiæ: quibus rebus qui maxime excellunt, vel Deos ipsos solent paruifacere. Huic ãnxerunt antiqui assidere Pudorem & Aequitatem, cum sapientem Principem formarent, quia maxima erga sapientem virum est omnium reuerentia, quæ aduersus tyrannos nulla esse potest, cum illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse confirmatur vel ex eo, quòd Iupiter Μῆτιν siue consilium duxit vxorem, quæ prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria. Hanc vxorem Iupiter deglutiuit, ex quo nata est Pallas cum aurum pluit in Rhodiorum insula, quod significare voluit imbibendum esse consilium virorum bonorũ, vt inde nascatur sapientia, quæ felicitatem sola & tranquillitatem rebus humanis potest impartire. Quòd Iupiter cum Rex esset Deorum ac hominum ad Danaen Acrisioneam aurum descenderit, & postea in tot alias formas brutorum ob amores mulierum fuerit mutatus; quid aliud significat, quàm auaritiæ & largitionibus omnia patere, nihilque tutum esse, quod ab insignibus diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is, qui ad alienas vxores illegitimè accedit, cum vel humanam vim, vel Dei vindictam, vel infamiam timeat, varios effectus induat belluarum; nam modo timidus fit, modo furibundus, vnde illa de Ioue adultero sçpius sunt excogitata. Nemo enim potest retinere Regiam dignitatem & illegitima eodem tempore perpetrare; quare scitè dictum est id ab illo poeta;

Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur,
Maiestas & Amor.

Quo pacto aquila ad Iouem Ganymedem attulerit, non conueniunt inter se scriptores. nam cum fabulati sint poetæ, quòd illa, quæ prima sacrata est Ioui ob auspicium, aduolans rapuerit; inquiunt ex historiographis alii cohortem fuisse, quæ aquilam insigne haberet, alii maluerunt fuisse nauigium, quod aquilam in prora haberet pictam, quod raptum Ganymedem ad Iouẽ detu-

detulerit : quæ res locum dedit fabulæ apud antiquos ſcriptores. nulla eſt enim fabula,quæ ab hiſtoria initium non ſumpſerit. Manifeſtum eſſe ſanè arbitror ex iis,quæ hactenus dicta fuerunt,quod Iupiter homo mortalis extiterit,at quod inter Deos relatus ſit,dictum fuit. cui tamen nullum certum officium, quemadmodum Diis cæteris,conceſſum eſt, ſed modo huc, modo illuc peruagatur, multo magis miſer, quam Dæmones illi Empedoclis, qui nullibi poſſunt conſiſtere;

Impellit æther namq; eos in pontum atrum.
Pontus ſubhinc in continentemq́; proiicit.
Tellus eos rurſus agit ſolem in rapidum.
Hic ætheris dehinc implicat vertigini.

Nam modo in cœlo eſt,modo in æthere,modo eſt aer,modo fatum,modo ſub aquis,modo ſub terra, modo in imbrem, modo in varia animalia ſe mutat, qua conditione quid dici aut excogitari poteſt miſerius? Sed Iouem tam multiplicem ac per omnia vagantem relinquamus, & ad Saturnum orationem noſtram conuertamus.

De Saturno. *Cap.* II.

SAturni qui parentes fuerint, nō ita facile eſt,quemadmodum fuit Iouis, inuenire: quoniam plurimum antiqui ſcriptores inter ſe diſſentiunt. Nos tamen maiorem ſcriptorum partem, communioremq́; ſententiam in huius parentibus diiudicandis ſequemur. Plato Saturnum Oceani & Tethyos fuiſſe filium ſcripſit in Timæo his verbis; γῆς τε καὶ οὐρανοῦ παῖδες ὠκεανός τε καὶ τηθὺς ἐγενέσθην. ἐκ τούτων δὲ φόρκυς τε καὶ κρόνος, καὶ ῥέα, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων. ἐκ δὲ κρόνου καὶ ῥέας, ζεὺς ἥρα τε. καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφοὺς γενομένους αὐτῶν. quę verba ita ſunt à Cicerone in libro de Vniuerſitate latine dicta;Sic igitur vt ab his eſt traditū, horum Deorum ortus habeatur, atq; dicatur,vt Oceanum Salaciamq́ue cœli ſatu,Terręq́ue conceptu generatos, editosq́; memoremus: ex his Phorcyn,Saturnum, & Opem:deinceps Iouem, atque Iunonem,ręliquos,quos fratres inter ſe,agnatosq́ue vſurpare atque appellare vidimus, & eorum, vt vtamur veteri verbo, Proſapiam. At Heſiodus in ortu Deorum,cum Cœli vxorem Terram fuiſſe ceciniſſet his carminibus;

θεῶν γένος αἰδοῖον πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ,
Ἐξ ἀρχῆς,οὓς γαῖά τε καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν.
Diuinumq́; genus celebrant hę carmine Diuum
In primis,quos Terra tulir, Cœlumq́ue ſupernum.

Mox paulo inferius inter eorum filios Saturnum etiam commemorauit, vt patet ex his;

τοὺς δὲ μεθ' ὁπλότατος γένετο κρόνος ἀγκυλομήτης.
Editus eſt iunior poſt hos Saturnus & ipſe.

Et Orpheus in hymno quodam in Saturnum compoſito ita inquit;

Γαίης τε βλάστημα, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Progenies Terræ & pariter ſtellantis Olympi.

Patet ex his modo Cœli,modo Oceani fuiſſe filiū Saturnum, & modo Terræ, modo Tethyos ſiue Salaciæ,ne plures commemorem: quæ res tam diuerſæ vt vno tempore veræ ſint,effici non poteſt.Cum adoleuiſſet Saturnus, audiuiſſetque ex matre quòd Cęlus Cyclopas in tartarum vinctos deieciſſet, id

ægre

ægre ferens, matre inflammante aduersus patrem Titanas præcipue, & falcē Saturno suggerente, insidias Cœlo tetendit, vt ait Apollodorus lib. primo, atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiam sociis vsus est in regno paterno occupando, quod accidit anno trigesimosecundo illius regni, vt ait Eusebius in Theologia Phœnicum. Illi igitur comprehenso genitales partes Saturnus amputauit, atq; à fratribus facile impetratum est, vt expulso patri in regnum succederet. Quanquam non cœlum, sed Saturnum primum omniū mortaliū regnasse indicat illud carmē Sibyllæ Erythrææ, quod ita se habet;

Πρώτιστος μὲν ἄνακσεν ἐπιχθονίων κρόνος ἀνδρῶν.

Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiam Centimanos, & Oceanum, Cœū, Crium, Hyperionē, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Themim, Phœben, Mnemosynen, Thiam, Dionem, vt ait idem Apollodorus, quibus tamen nonnulli Cererem addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando communi cōsilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus;

καὶ βασίλευσε κρόνος, καὶ τιτταν, ἰαπετός τε,
Γαίης τέκνα φέριστα, καὶ οὐρανοῦ ἐξεκάλεσαν.

Regnauit Titan, Saturnusq;, Iapetusq;:
Optima quæ Cœli dixere, & pignora Terræ.

Deinde cum regnum vnum tres Reges perferre non posse videretur, à matre Vesta, sororibusque Ope ac Cerere precantibus impetratum est, vt solus Saturnus imperaret, ea tamen conditione, ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satisq; haberet quòd ipse regnaret; vt ad quos iure hæreditario post ipsum, regnum spectabat, perueniret. Tum Saturnus Opim sororē in matrimonium duxit, cumq; audisset futurum esse vt a filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit: quod grauiter ferens Rhea in Cretam fugit, ibiq; Iouem peperit vt dictum est. Alii dicunt propterea quod iurasset Titanibus se nullos mares educaturum, at non ex responso, Saturnum filios necare solitum, tanta fuit & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnandi cupiditatem. Nullum fuit scelus, nullum latrocinium, nullum parricidiū, à quo isti, qui Dii habiti sunt, abhorruerint, modo aliquam præ se tulerit commoditatem. Quid simile in iis, qui Christum vere imitantur? quare si quid parum honorificum de iis dicitur à poetis, neq; Plato, neq; vir bonus quispiam debet grauiter ferre. Neque nos sanè ista tāquam de Diis antiquorum scribimus, quos irrisos & explosos esse iam diu scimus; sed vt ea quæ ambitiosi homines sibi arrogarunt, & adulatores confirmarunt postea, sub quibus sapientes etiam res mysticas occultarunt, aperiamus: quorū nihil diuinū fuit, præter habita noīa: atq; vt hæc ad res naturæ postea deducta fuisse, explicemus. alii neq; à Titanibus laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæsos, sed voratos ab ipso cōplures, vti significauit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his;

πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι.
καὶ κρατερῷ περ ἐόντι Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.
τῷ, ὅγε οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν. ἀλλὰ δοκεύων
Παῖδας ἑοὺς κατέπινε, ῥέην δ᾽ ἔχε πένθος ἄλαστον.

Audiit

Audiit ex Terræ dicto & stellantis Olympi
Se fore vincendum à nato. sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segniter: omnes,
Atque vorabat eos genitos. Rhea at ipsa dolebat.

Atq; Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his;

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Aeternumq; daret matri sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes Saturni filios contra leges pactionesque superius factas clam educari, Saturnum ac Rheam comprehendunt, & in vincula coniiciunt, muroq; & custodiis circundant. Id cum per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu, vt diximus, cum de Ioue loqueremur, arma mouit aduersus Titanas, iisq; in fugam versis & profligatis liberatos parentes in Regnum restituit, quod ita declarauit Erythræa Sibylla.

ἡνίκα δ' ἤκουσαν τιτᾶνες παῖδας ἐόντας
λάθριον, οὓς ἔσπειρε κρόνος τε ῥέη τε σύνευνος.
καὶ ξ' ἄχ' ἐν δεσμοῖσι κρόνον τε ῥέην τε σύνευνον.
κρύψαν δ' ἐν γαίῃ, καὶ ἐν δεσμοῖς ἐφύλασσον.
καὶ τότε δὴ μιν ἄκουσαν υἱοὶ κρατεροῖο κρόνοιο,
καὶ οἱ ἐπήγειραν πόλεμον μέγαν, ἠδὲ κυδοιμόν.
Ast vbi Saturni Titan de semine natos
Deque Rhea sensit; trahit hos in vincula vtrosque.
Condens sub terra vinclisque coercuit illos.
Hoc vbi senserunt Saturni pignora fortis,
Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in Regnum per Iouem restitutus vt audiuit se pulsum iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit, quod sentiens Iupiter, vt dictum est, illum in Tartarum deiecit consilio Promethei vsus, vt ait Aeschylus in Tragedia Promethei his carminibus;

Ἐμαῖς δὲ βουλαῖς ταρτάρου μελαμβαθὴς
κευθμὼν καλύπτει τὸν παλαιγενῆ κρόνον
αὐτοῖσι συμμάχοισι.
Me consulente Tartarum nunc incolit
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxiliisque.

Deinde classe in Italiam ad Ianum, qui tunc ibi regnabat, vectus, comiter ab illo hospitio capitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidio sui Regni remunerasse, & in pecuniis quæ ex illius ingenio primum sunt impressæ, nauim fuisse ex altera parte impressam, ex altera bifrōtem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur, quam rem expressit Ouidius lib. 1. fastorum;

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis nam Ioue pulsus erat,
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo.
At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnino arborum, & omnium fructiferarum rerum cul turam docuisse, quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo;

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt Trismegisti tempore, Cœlus, Saturnus, Mercurius. quare etiam Charondas earum legum quas dederat Carthaginensibus, autorem Saturnum commemorabat, vt ait Marsilius Ficinus. Huiusce prudentiæ ac sapientiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem, tanta fuit apud gentes Italas admi ratio, tantaq; omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poetis: ac neque tum solicitatum fuisse mare, nec vllam fuisse militiam; sed omnia propter vberrimam terræ feracitatem omnibus fuisse communia, quod ita decantauit Tibullus;

Quam bene Saturno viuebant Rege prius, quàm
 Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat vndas.
 Effusum ventis præbuerarq; sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
 Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus,
 Non domito frenos ore momordit equus.
Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris
 Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsæ mella dabant quercus, vltroque ferebant
 Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit; non bella, nec enses
 Immitti sæuus præsserat arte faber.

Verum hanc sanctissimarum legum, iustitiæque reuerentiam non in libris notatam, aut incisam in ęre, sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virgilius, qui ita scripsit lib. 7.

neue ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo, nec legibus æquam,
Sponte sua, veterisque Dei se more tenentem.

Nam is certe quidem qui ob metum pœnarum solum, aut ad scriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest: quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantum non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa, quæ honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt contendit; at non metu pœnarum; ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit vt scripserint poetæ Iustitiam è terris aufugisse, & in cœlum côuolasse; quę

naturæ fuit æquitas in animis hominum insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiã, ex animis mortalium deleta est: nõ illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantisque iurisperitorum codicibus. Nam quanto simpliciores erant homines, tanto iustiores erant natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astrææ testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros, quare inquit poeta quòd

extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Hanc hominum simplicitatem & innocentiam immẽsi bonorum cumuli sequebantur. Nam sine vlla solicitudine, curaque viuebant; sine laboribus, sine calamitatibus; neque corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduentasset, sine aliqua difficultate, tanquam in suauissimũ somnum deflectentes naturæ necessitati concedebant, quæ omnia Saturno regnante cõtingere solita dicũtur, vt testatur Hesiodus in operibus & diebus.

οἱ μὲν ἐπὶ κρόνου ἦσαν ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευον.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες.
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων.
Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Nam cùm Saturnus cœlo regnabat; habentes
Viuebant homines nullas in pectore curras,
Vt Dii felices. Nec vires curua senectus
Inflexit; similesque pedes, similesque fuere
Vsque manus illis. Ibant conuiuia læta.
Vt somno domiti fatis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senectute aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorem mortem efficiat, quàm rectè anteactæ vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruatæ integritatis memoria. Nõ enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria sua perfuncti sint; quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum sapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia cõstantem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatem pertinentibus potiti sunt, nullisque voluptatibus pepercerunt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortem & curarum plenissimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum, quæ viris nefariis post mortem proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur, coguntur que vniuersæ anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi si nihil sanctum laudabileque inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi solicitudines: & quasi tunc discruciari incipientes decedunt. Fuerunt alii qui bifrontis Iani pecuniam impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta, hominibusque è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cum vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ hoc pacto; ὁ γὰρ ἰανὸς ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ, εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος

μενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τοῦ θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν, καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον. ὡς ἑτέραν ἐξ ἑτέρας τοῦ βίου περιπεποιηκότα τὴν μορφὴν καὶ διάθεσιν, Ianus apud antiquos siue dęmon, siue Rex vrbanus fuit & perbenignus à ferina & agresti vita dicitur homines ad aliam meliorem reuocasse; quare eum bifrontem effingunt, tanquam qui alteram ex altera uiuendi rationem instituerit. Fuerunt tamen qui putarint Saturnum fuisse à Ioue comprehensum & in vincula traditum, non autem fugisse: quorum sententiam secutus est Plato in Euthyphrone; αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον, καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὐτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ ἐν δίκῃ, καὶ ἐκεῖνόν γε αὖ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα: Ipsi enim homines arbitrantur Iouem Deorum optimum ac iustissimum esse; & tamen hunc patrem suum in vincula iecisse inquiunt, quod filios inique voraret; illumque rursus patrem incidisse ob alia his similia. At Homerus in libro. θ. Iliadis non solum Saturnum vinctum fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambosque fuisse coniectos in tartarum, vt in his patet;

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω
χωομένης, οὐδ' ἤν κε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
Γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' ἰαπετός τε κρόνος τε
ἥμενοι. οὔτ' αὐγαῖς ὑπερίονος ἠελίοιο
τέρποντ' οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δὲ τάρταρος ἀμφὶς.
Ipse tuam, haud tanti facio, quam concipis iram:
Nec si extrema petas terræ, pelagique; vbi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetusque,
Saturnusque senex; quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus Saturnum neque fuisse à Ioue vinctum, neque regno priuatum, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse Saturnum, rerumque omnium, vtpote ob ætatem impotentem filio tradidisse administrationem: quippe cum & alii fuerint complures Reges qui istud ipsum fecerint. Neque tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllæ carmen superius; cum ante Saturnum & Rheam, Ophionē & Eurynomen Oceani filiam imperasse cōstet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captum Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum Imperio potitus fuisse dicitur, donec eam ipsam vim passus est & ipse à Ioue, vt ait Isacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam, vt diximus, vitæ humanioris autor fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alii dixerunt eam falcem sibi à matre fuisse datam, cum aduersus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius lib. 4. Argonaut.

Ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος.
ᾗ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις. ἵλατε μοῦσαι.
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος, ᾧ ἀπὸ πατρὸς
μήδεα νηλειῶς ἔταμε κρόνος.
Insula cæruleo nemorosa Ceraunia ponto
Cingitur. hæc cęlat falcem, (mihi parcite Musæ,
Inuitus nam prisca cano hæc,) vt fama, parentis

Saturnus qua olim genitalia membra cecidit.

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cum Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis alii maluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cum eos metere docuit. Timæus vero antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cum antea illa insula Macris a nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, vt testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniique enarratores. Alii crediderunt falcem illam non a matre datam fuisse Saturno, sed Telchinem è Creta Rhodum venisse per Cyprum, indeque ferrum & æs laborasse, falcemque illã fabricasse Saturno, vt memoriæ prodidit Strabo lib. 14 Geographiæ. Ego vero magis illorum sententiæ accedo, qui neque hac, neque illa de causa Drepanum vocari putarunt, sed quia crebræ maris vndæ eò cum impetu irruentes ita terram corroserint, vt insulam in formam falcis excauarint. Fuit Saturnus ad res Venereas maxime propensus, quare illa fabula de illo circunfertur, quòd cum Phyliram amaret opi superueniente in equum se conuertit, vt sub ea forma amores suos occultaret; quod innuit Virgilius lib. 3. Georgicorum his carminibus;

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Huic sacra fiebant humanis hostiis, vt proditum est memoriæ à Platone in Minoe; καὶ ταῦτα ἱερά αὐτῶν ὑιεῖς τῷ κρόνῳ ὡς ἴσως καὶ ἀκήκοας θυόυσι. Atque nonnulli ipsorum vel filios immolant Saturno, vt fortasse audiuisti. Hic ritus sacrorũ per multos annos & vsque ad Herculis tempora perdurauit in Italia: quod fiebat ad Saturni imitationẽ, ne solus is crudelissimus fuisse Deus videretur, qui suos filios omnes interimere conatus sit. Saturni ara cereis accensis excolebatur, cereique mittebantur ditioribus; quia Saturnus quasi lumen fuit humanæ vitæ, quam è tenebris ad bonarum artium cognitionem excitarit. In huius Dei honorem cum celebrarentur Saturnalia apud Romanos, domini seruiebant seruis, ad memoriam pristinæ libertatis omnium, quæ fuit sub illo Rege, cum nemo alteri seruiret. Qui voluerunt Saturnum esse dictum, quòd annis saturetur; quàm ridiculi fuerunt Dii boni. Nam qui ab annis dictus est, & à satietate apud Latinos, erit ne idem κρόνος apud Græcos, an alius? aut male ficta est & ridicula hæc etymologia, aut præclari isti nominum interpretes mihi dicant velim, cum κρόνος ἀπὸ τοῦ κορεῖν hoc est à saturando dicatur, illud ὄνος quod asinum significat, num ipsi addẽdum putent in cõpositione. quod nisi addatur, videbitur nomẽ datũ Saturno aliud apud Latinos quam apud Græcos; quod falsũ est. si addatur, significabit Saturnũ asinis saturari, qua etymologia quid magis ridiculũ est? Sed post res a Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus. Saturnum è Cœlo & Rhea, quæ terra est, natum esse nihil aliud significat, quàm illud idem quod diximus superius; tempus scilicet cum cœli astrorumq; agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi, qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de Natura Deorum; nam cum æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonauticis, cum inquiat;

καὶ κρόνον, ὃς ἐλόχευσεν ἀπειρεσίους ὑπ' ἄλλοις.
Αἰθέρα.

Aethera Saturnum qui late amplectitur altum.

Nunc existimarunt patrem abscidisse, quoniã vnus est æther à Deo siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia. neque alius æther procreari potest: qui si pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre vt filios omnes occideret, quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascantur properarent ad interitum? quippe cum autor sit generationis & corruptionis rerum naturaliũ Sol, quorum nihil fit sine tempore. cum igitur rerum sit omnium vicissitudo, omniaque, quę quidem nata sunt, interire aliquando necesse sit; quia quę cõposita sunt, deniq; in sua principia soluuntur, quorũ oĩum mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnus filios vorasse. ꝙ saxum vomuerit Saturnus, & reliqua omnia quæ comederat, quid aliud est, quam alias res in demortuarum locum sufficí ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace;

ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.

Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet;
Ignota profert, celat inde cognita.

Quod autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni;

ὃς δαπανᾷς μὲν ἅπαντα, καὶ αὔξεις ἔμπαλιν αὐτός.

Omnia qui profers, consumis & omnia rursus.

Et Aeschylus in Eumenidibus;

χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ὁμοῦ.

Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est, cum tempus esse Saturnum dicamus, illũ fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tempus palam Deum appellauit;

χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.

Deus profecto tempus est facillimus.

Cum enim Sol nunc ad Septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporum omnia, quæ terra mariue nascuntur, initia causasque accipiant sui ortus merito dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, vt est in hoc versu;

Αἰθαλὲς μακάρων τε θεῶν πάτερ, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Flammiger ô Saturne hominum pater, atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnũ nisi tempus ipsum, à quo omnia inciduntur, prosternuntur & labefactantur: quippe cum tempori etiam falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertii Epigrammatum;

ψύχει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος· οὐδὲ σιδήρου
φείδεται, ἀλλὰ μιῇ πάντ' ὀλέκει δρεπάνῃ.

Marmora discindit vis temporis; ac neq; ferro
Parcit; inhumana cunctaq; falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti, rerumque victui necessariarũ fertilitatem: nã insu-

insularum omnium prope fertilissima est Sicilia, vt scripsit Polybius lib. I. historiarum. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt; cum ipsa sint ab omni vel senectute vel labore vel mutatione immunia, vt senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarum locum hunc inferiorem corruptioni scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit; cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certe interire non possunt. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum inquit, quod Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisq; sit planetæ illius motus; cum tamē ligatus vnquā fuerit Saturnus neque in tartarum deiectus: qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cum non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu;

Frigida Saturni sese quò stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita, quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in lib. primo; οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ κρόνου τὴν χώραν ταύτην. τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις, εἴτε χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε κρόνον, ὡς ῥωμαῖοι, πᾶσαν δὲ περιειληφότα τὴν κόσμου φύσιν ὁποτέρως αὐτὸν ὀνομάζῃ. Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionē hanc existimarunt; quippe cum omnium bonorum, omnisque feracitatis autorem & largitorem hūc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci, siue Saturnum, vt Romani. hic quocunque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est. Platonicorum præterea classis, cum cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent; at non sublime istud corpus, quod omnia continet; mentemque illam diuinam, quæ cæteras complectitur, hanc mentem modo Iouem, modo Venerem, modo Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipue assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. cum diuina illa mens æthercam regionem gubernans intelligitur, tūc vocatur Iupiter: ast vbi in inferiora corpora descendit ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. Hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium atq; prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alii tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam, at inferioris, Saturnum dixerunt. qui ordo postea seruatur in cæteris. Atq; hæc ea sunt quæ fabulosè de Saturno dicta ad physicas rationes detorquētur: quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ cum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc quid astronomicè ista significent explicandum est. Scriptum est à genethliacis Saturni sidus frigidum esse ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominesq; facit, in quibus præualuerit in ortu, inuidos, malignos, superbos

perbos, auaros, & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque iidem tamen plurimum pollēt consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilíq; sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certe leniri Iouis coniunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cum in angulis cœli, vel in secunda, vt aiunt, domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit; cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel coniuncta, vel recepta, vel per sextam circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnemque feritatem & rabiem propè compescit, sic accidit Saturno ob Iouis aduentum: quare dictus est à poetis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui sub ipso Saturni circulo est; & in tartarum deiectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quòd si vera sit illorum sententia, qui dicunt sidera significare tantum hominibus superarum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullamq; vim in nos habere ad commouendum, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in equū conuersus Saturnus animal in Venerem propensum ac pene furiosum, quia libidini deditos vis planetæ clam facit, ac furorem Venereum penè concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Præterea cum singulis planetis ob similitudinem quandam metalla singula sint attributa, metallorum tortores siue chemistæ artifices, hanc totam fere fabulam ad suam artem retorserunt: cum se Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim fictū fuisse ab antiquis quòd Iupiter Saturno genitales partes absciderit acuta falce, easque in mare deiecerit, ex quibus & è spuma nata sit Venus, quia Saturnus sal sit quidam; pater Iouis, pręparari salis scilicet: qui fit ex eo præparato. Sed quoniam cum Iupiter in vase vitreo existit in peracutam tenuemque aquam soluitur propter vim ign s, quæ sumitur etiam ab ipso Ioue cum viriles partes secum afferat incidens ac separans, sulphur intimum ac in sale latens, quæ recidunt in vas, quod accipiendis apponitur; idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt. & cum sal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo sale ac sulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has, & alias his similes artes excogitare, quibus posint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perteriti, ac semper illam lepidissimi poetæ Timoclis sententiam in animo habentes, qui ita inquit;

ψυχὴ βροτοῖσιν αἷμα τ' ἐστὶν ἄργυρος.
τουτουὶ σωρὸν οὐκ ἀθροίζων ἀθρόον
πλάζει θανόντος ἀνδρὸς ἐν ζώοις σκιά.

Est sanguis atque spiritus pecunia
Mortalibus, quæ nulla cui sit copia,
Viuos pererrat inter vmbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus senex, pallidus, curuus, altera manu falcem gestans, & draconem caudam sibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & super illa erat amictus. Habebat iuxta se quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proiiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is nimirum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam. falcem habebat, quia retrogradus planeta, quòd per serpentem etiam significabant, vorabat filios, quia pauci viuunt qui nascentes habent Saturnum in horoscopo dominantem

nantem, Iupiter virilia amputat, quia coniunctus temperat malitiam, & de imperio deiicit, quia se exaltat in Sat. circulo. hanc enim & picturam & interpretationē Saturni tradiderūt antiqui nōnulli. atq; hæc physicè & astronomicè summatim dicta sint: nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accomodari, vestigandum videtur. Saturnum deiecisse patrem suum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud significat, quàm iniuriarum denique vindicem esse Deum? cū nemo malus diu felix esse possit. At fuit idem Saturnus postea idem passus, quia nulla iniquitas iniquitatis est remedium: idcirco qui iniurias vlciscuntur illud videre debent quo tenus viro bono procedendum sit, atque eædem iniuriæ, quas in parentes contulerimus, sunt nobis à filiis postea expectandæ: cum omnes domesticis exemplis maxime incitentur. Si quis rursus post datas pœnas suorum peccatorum sapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes nationes apertum esse externæ virtuti locum, ac vbique viris bonis esse patriam, & vbique mortalium sapienti viro humanam felicitatem quantulacunq; est, patere. Ac de Saturno satis, nunc de Cœlo dicamus.

De Cælo. *Cap.* III.

Coelus, quem alii Cœlium, alii Vranū Græco nomine appellant, Aetheris & Diei filius fuisse dicitur, vt testatur Cicero lib. 3. de natura Deorum his verbis; Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dii sunt habendi Aether & Dies, eorumque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quam nihil aliud esse, quàm terram, suo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cęlum è terra natum fuisse, vt patet ex his carminibus;

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγένατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.

Terra sibi par stellatum Cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cum Cœlo nupsisset, coniunctaque fuisset insignem filiorum multitudinem illi procreauit, Cęum scilicet. Crium, Hyperionē, Iapetum, Thiā, Rheam, Themin, Mnemosynen, Phœben, Tethym, Saturnū, Brontē, Steropen, Argen, Cottum, Briareum, Gyan, quos oēs cōmemorauit Hesiodus in Theogonia, & Apollodorus Atheniēsis i 1. Bybliothecę, vt dictū est superius, atq; eadem terra postea è Tartari congressu Typhoeum genuit, vt ait idem Hesiodus. In hunc excitatus Saturnus natu minor ex omnibus Cęli filiis, accepta adamantina harpe a matre ob fratres vinctos patrem cepit, ac illi genitalia membra præcidit, è quorum sanguine Alecto, Tisiphone, & Megæra natæ fuisse dicuntur. Scriptum reliquit Lactantius in libro de falsa religione, Cœlum præstitisse potentia cæteris mortalibus, atque cum Reges antiquitus pro Diis colerentur, inde accidit vt Cęlus pro æthere cultus sit; & Saturnus, ad extollendam generis claritatem, quòd gloriæ splendorisque generis desiderium omnibus mortalibus in altissimo fortunæ gradu constitutis, maxime est innatum, se è cœlo Deorum omnium sede, & è terra natū esse gloriabatur. Attamen, siquis recte consideret, idem nobilitatis genus & ranis, & muscis, & cæteris animalibus compluribus natura abunde largita est, quòd ex æthere siue calore siderum, & ex terra per imbres multa huiusmodi semina concipit & producit, vt est in iis carminibus;

Tum

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit; & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Neque plura his fabulati sunt antiqui de Cœlo. Quod Aetheris ac Diei filius fuerit, videtur nihil aliud significare, nisi naturæ ordinem in cœlestibus corporibus collocandis: quæ puriora sunt enim, cæteris superiora sunt, & in sublimiore loco: quare in coordinandis iis corporibus cum à cæteris secessisset, dictus est natus ex Aethere & Die ob inferiorum siderum lumen. alii è terra natum dicunt, qui mũdum ab opifice Deo fabrefactum putarunt, ex informi materia. Veruntamen idem cœlum pars est ætheris, atque æther fuit appellatus, vt testatur carmen illud Pacuuii apud Ciceronem in secũdo libro de Natura Deorum;

Hoc, quod memoro, nostri cœlum, Graii perhibent æthera.

Sic Orpheus in hymnis nihil aliud esse cœlum existimat, nisi hunc æthera, qui constat ex altissimis illis ignibus, vt patet ex hoc;

οὐρανὲ παγγενέτωρ κόσμου μέρος αἰὲν ἀτειρές.

Omnipotens Cœlum, pars & sanctissima mundi
Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quòd κοῖλον significat apud Græcos. Quod autem exectus fuerit à Saturno filio, in neminem adhuc incidi, qui satis probabilem causam attulerit. nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura Deorum hoc pacto; Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit, cœlum exectum à Saturno filio, vinctum Saturnum ipsum à filio Ioue: Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas: Cęlestem enim altissimam ætheream que naturam: idest igneam, quę per se omnia gigneret vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther declarandum fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quòd saturetur annis, cum dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodẽ labefactari ac destrui, cur idem fuit exectus à Ioue filio? nunquid nihil aliud ab eunucho tempore nascetur? Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit, harum rerum interpretatio; aut hæc ad mundi procreationem, vti dicebam, respicit; quæ partim ab historiis, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem. Exectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidem sentio, quia vnus sit æther, vnumque cœlum, neque vllum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cęlum procreari, cum ex vniuersa constet materia. Nam cum vnus sit mundus, at non plures, cum neque esse possent, merito dicunt cœlum exectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non sinet procreari. Vnum est igitur cęlum, & vnũ tempus, quod nascitur ex illius motu; ambo execti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit peripateticorum disciplina. Cęli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam peruenerunt, quare facile adducor vt putem ob prudentiam probitatemque hominis principatum ad ipsum fuisse delatum: vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quòd mortuus est in Oceania (nam Creta, vt opinor, ita vocabatur.) in oppidoque Aularia fuit sepultus vt ait Lactantius. Nec me præterit nonnullos fuisse, qui cœlũ intellexerint animam esse supremi & stellati cęli, quam modo Deum, modo Dei ipsius fœcunditatem putarunt. Atque cum Iouem beneficam volunta-

L tem

tem Dei omnibus prouidentem existimarent, aiebant eum execuisse Saturnum, hoc est ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus execat Cœlum, quia mens ipsa plurima extorquet a Dei optimi fœcunditate, à quo, ea quæ proueniunt, non integra & perfecta sunt, vt in Deo: sed à Ioue ligata & angustioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, similia propè sunt atque in Saturno. nunc de Iunone dicatur.

De Iunone, Cap. IIII.

CVm de Saturno verba faceremus superius, inter cæteros Saturni filios Iunonem etiam commemorauimus: nam duas tantum fœminas è Saturno natas fuisse accepimus, Glaucam scilicet & Iunonem. Erat id fœdus Saturno cum Titano, vt dictum est, vt mares omnes, siqui nascerentur, è Saturno interficeret, at filias vt imperio minime aptum genus, pro arbitrio ac voto educare licebat. Cum eodem partu Iupiter & Iuno nati fuissent; Iupiter, vt diximus, clam per Corybântes in Cretam deportatur, at Iuno, vt quę sola eodem partu nata sit, Saturno oblata, quod facile creditũ fuit. At enim de loco vbi nata fuit Iuno ambigitur, quòd ab aliis scriptoribus in alio loco nata esse dicatur. Strabo libro nono scriptum reliquit Iunonem Argis natam esse, quod videtur significasse Homerus lib. 4. Iliadis hoc versu;

ἥρητ' ἀργειη, καὶ ἀλαλκομενηῒς ἀθήνη.

Iunoque Argiua, atque Alalcomenia Minerua.

Quam tamen Samiam Iunonem esse scribit Pausanias in Achaicis, cum Samii Iunonem apud senatam esse dixerint apud Imbrasum fluuium sub quadam vitice. Atqui vt eadem in vtroque loco nata sit, fieri non potest; communior tamen sententia est quòd in Samo sit edita, cui sententiæ & Apollonius accedit, vt scripsit in primo Argonauticorum his verbis;

δ' ἰμβρασίης, ἕδος ἥρης
Παρθενίης ἀγκαῖος ὑπέρβιος.

Ast hic Imbrasiæ Iunonis sede relicta
Partheniæ præstans Ancæus.

Nam cum Samus antea ita vocaretur, dicta fuit postea Parthenia, quia Iuno virgo in illa sit educata; vt scripsit Callimachus in libro περὶ κτίσεων νήσων καὶ πόλεων καὶ μετονομασιῶν. hoc est de condicis & habitatis insulis, & ciuitatibus, & de illarum nominibus: quam rem explicauit etiã Apollonii Rhodii enarrator in librum primum. Huius nutrices dicũtur fuisse Eubæa, & Porsymna, & Acræa Asterionis fluuii filiæ, vt memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Atque Olen poetam perantiquum carmina quædam in honorem Iunonis composuisse accepimus, in quibus scriptum erat, Iunonem ab Horis fuisse educatam. Idem Pausanias in Arcadicis Iunonem à Temeno educatam scribit; cuius etiam nutrices fuisse oceanitides inquit Ouidius libro secundo Metamorphos.

At vos, si læsæ tangit contemptus alumnæ:
Gurgite ceruleo septem prohibete triones.

Nec defuerunt qui ab Oceano & à Tethye nutritam fuisse dixerint, quorũ sententiam secutus est Homerus lib. ξ. Iliadis, vbi inquit;

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης.
ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθύν.

dij

οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐΰ τρέφον ἠδ' ἀτίταλλον.
Oceanum visura peto nanque vltima terræ,
Vnde genus superis, vnà Tethymque parentem.
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Habitauit igitur Iuno in Samo insula donec virgo fuit, cuiusce rei argumentum fuisse inquiunt, quòd anniuersaria sacrificia ibi fieri solebant in nubentis Deæ morem, vt scripsit Lactantius. Quo autem pacto Iouis fratris facta sit coniux cum ad nubilem ætatem adoleuisset, ira fabulose narratum est à nonnullis. Dicunt Iouem potiundæ sororis desiderio arsisse, quam cum à cæteris Deabus seiunctam vidisset, cuperetque ex eius conspectu euanescere & occultari, sese mutauit in cuculum, & in montem, qui Thronax antea, postea Coccyx ab ipso cuculo dictus fuit, conuolauit. Iupiter igitur eo ipso die magnam tempestatem excitauit, ad quem montem, Iuno cum sola esset, accessit, ibique consedit, vbi Iunonis adultæ postea sacellum erectum fuit. Cum tremens igitur ac frigens cuculus ad Iunonis genua aduolasset, ea illius miserta auiculæ vestem continuo circuniecit. At Iupiter resumpta prima figura rem habere cum illa tentauit, quæ matrem verita, vbi se vxorem ducturum Iupiter promisisset & iurasset, assensit: quare apud Argiuos, qui maximo eam habent in honore, in Iunonis templo, eius statua sedes in throno cum sceptro, & cuculo super sceptro erecta fuit, vt ait Dorotheus in libro secundo Metamorphoseon. Lucianus autem in Mortuorum dialogis scriptum reliquit ex instituto Persarum & Assyriorum id fecisse Iouem, quibus mos fuit vel sanguine coniunctas vxores ducere. Hæc filios Martem Argen. Lithyam, & Heben dicitur habuisse, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Atque Lucianus in iisdem dialogis Iunonem scribit citra vllũ congressum maris è subuentaneo conceptu grauidam Vulcanum peperisse. fabulati sunt præterea fontem fuisse apud Argiuos, cui Canatho nomen fuit; in quo proditum est Iunonem, vbi quotannis se lauerit, denuo virginem fieri: qui sermo manauit ab arcanis initiorum & mysteriorum, quæ solenni ritu apud illos fiebant, vt ait Lysimachus Alexandrinus lib. xiii. rerum Thebanarum, & Pauf. in corinthiacis. Hæc eadem matrimoniorum præses ab antiquis dicebatur, vt sensit Virgilius lib. 4. Aeneidos;

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Quæ idcirco quòd præesset matrimoniis pronuba fuit appellata, vt ait idem poeta; Dant signum prima & Tellus, & pronuba Iuno.

& Ouid. in phyllidis epist.

Iunonemque, thoris quę præsidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti præbuisse, quò immortalitatem assequeretur, cum illum idcirco Pallas ad illam attulisset, quod innuit Lycophron in eo versu;

μύστη τροπαίας μαστὸν ἐξήλκεσ θεᾶς.
Gratumque cultori Tropæę vber Deæ.

Hæc Dea tria loca præcipuè dicitur habuisse, in quibus colebatur summa religione, quæ ipsa sibi gratissima esse memorat apud Homerum lib. 4. Iliad.

τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα βοῶπις πότνια ἥρη.
ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργοςτε, σπάρτητε, καὶ εὐρυάγυια μυκήνη.
At Iuno contra sic est exorsa vicissim.

Sunt mihi tres vrbes dilectæ, Sparta, Mycenæ
Atque Argos, quæ sacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimuero cum multis aliis in locis magna religione Iuno colebatur, tum apud Eleos, vt ait Pausanias in Eliacis, quinto quoque anno matronę sexdecim ludos instituebant, qui Iunonia vocabantur: atque virginibus pro ætate in classes diuisis certamen cursus proponebatur. Currebant primæ impuberes puellæ, mox grandiores natu, post remæ natu maximæ, quæ ad Olympica certamina etiam accedebant, sed iis minora stadia proponebantur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrum extructum fuit apud Lacedæmonios, quo tempore Eurotas agrum Laconicum latè diluit ex oraculi responso. Hanc Iunonem Venerem etiam nominabant, cui vota facete matronæ pro filiarum nuptiis, vtpote pronubæ Deæ, consueuerunt. Colebatur etiam Lacinia Iuno cognomento in agro Crotoniate, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus; ἐγγύθι δ᾽ ὀφιων

ἱμερτὸν πτολίεθρον ἐϋστεφάνου κρότωνος
Ναιόμενον χαρίεντος ἐπ᾽ αἰσάρου προχοῇσιν,
Ἔνθα κεν αἰπὺ ἴδοιο λακινιάδος δόμον ἥρης. hic vbi ab illis
Exigua vrbs colitur valde iucunda Crotonis,
Aesari vbi ad primas herbosi fluminis vndas,
Alta Laciniadis Iunonis templa videntur.

Hanc Deam cum cœlicolarum Reginam putarent cum sceptro & diademate fingere mos fuit antiquorum. fama est Iunonem infensam maxime omnium mortalium Herculi fuisse, quòd è pellice Alcmena natus fuisset; propter quam & vniuersum Thebanorum genus odio habebat. quare fuit etiam ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Homerus in lib. quinto Iliadis his verbis;

τλῆ δ᾽ ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς παῖς ἀμφιτρύωνος
Δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι
βεβλήκει.
Passa fuit Iuno cum filius Amphitryonis
Dextrum vber ferro percussit forte trisulco.

Veruntamen cum infinitas propè difficultates, multaque pericula illi proposuisset, effecit vt immortalis eius gloria apud homines vigeret. neque vllus propè fuit, quin per Iunonis odium gloriosus inter mortales euaserit, & illustris, quando gloria omnis & rerum gerendarum præstantia, non nisi in arduo & difficili loco sit constituta. Neque vlla fuit omnium Dearum quæ magis pellicum multitudine infestata fuerit: idcirco Numa apud Romanos lege sanciuit nequa pellex Iunonis templum ingrederetur his verbis; Pellex ædem Iunonis ne tangito: si tangat, Iunoni agnum fœminam crinibus dimissis cędito. Hæc, cum Dii cæteri territi ob metum Gigantum in Aegyptum aufugerent, ac alii aliam formam sumpsissent, in vaccam se conuertit, vt est apud Ouid. lib. 5. mutationum;

Huc quoq; terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris.
Duxq; gregis dixit fit Iupiter, vnde recuruis
Nunc quoq; formatus Libycis cum cornibus Hammon.
Delius in coruo est, proles Semeleia capro,
Felle soror Phœbi, niuea Saturnia vacca.

Pisce

Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis ales.

Credita fuit esse diuitiarum Dea ab antiquis, quod etiam sensit Ouidius, vt est in Epistola Paridis;

> Tantaq; vincendi cura est; ingentibus ardent
> Iudicium donis sollicitare meum.
> Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.
> Ipse potens dubito, fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, vt testatur Virgilius libro quarto Aeneidos;

> Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
> Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Fama est, quòd Iupiter hanc Deam aliquando altè suspenderit, pedibusq; illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus. Tum vero cum Iuno penderet in æthere Dii cæteri grauiter ferebant, neque soluere tamen potuerunt: vt testatur Homerus in libro ο. Iliadis, his carminibus;

> ἢ οὐ μέμνη ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν
> Α῎κμονας ἧκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα,
> χρύσεον ἄῤῥηκτον. σὺ δ' ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν
> Ε᾿κρέμω. ἠλάστεον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν ὄλυμπον,
> λῦσαι δ' οὐκ ἐδύναντο. παρασταδὸν ὃν δὲ λάβοιμι
> ῥίπτασκον τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ.
> An subit vt te suspendi, pedibusque ligaui
> Incudes binas, manibusq; vt vincula ieci
> Aurea, firma? leui sublimis ab æthere at ipsa
> Pendebas, grauiter superi doluere, sed vllus
> Soluere non poterat. cepi quemcunq; propinquum
> De cœlo ieci.

Istud ipsum significauit aurea Homeri cathena, è qua pendebant Dii omnes Iouem de cœlo detrahere conantes, quorum tamen conatus fuit irritus, vt ait Home. in lib. Iliad. θ.

> Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
> Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι.
> Α᾿λλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
> ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.
> Aurea sit vobis superi suspensa cathena
> De cœlo, hanc trahite ò Diui, cętusq; Dearum.
> Sed non detrahere è cœlo, neque vincere summum
> Vlla Iouem poterit vis. labor omnis inanis.

Per huiusmodi fictas ambages rerum naturalium seriem declararunt poetæ. nam, vt diximus superius, viri sapientissimi nunc rerum astronomicarum scientiam & præcepta, nunc naturalium vires & principia, nunc vitæ humanæ rectè instituendæ rationem sub his fabularum arcanis integumentis occultarunt, quæ non poterant nisi à sapientibus, aut quibus sapientes explicassent, intelligi. Quid autem Iuno suspensa ita significet, & cur Iouem de cœlo Dii omnes detrahere non possent, declarabitur paulo inferius. Attribuerũt antiqui Nymphas quatuordecim Iunoni, quę illius seruitio semper assisterent, vt ait Virg. lib. 1.

Sunt

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ.

Quarum omnium maxime Iridis seruitio vtebatur: Huic Deæ sacer est pauo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam autem mutatus, vt ait Theodorus in libro Metamorphoseon: ubi Io custodiret mandato Iunonis. Illius currū idcirco finxerunt antiqui à pauonibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Mutationum;

habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod fuit in planiore Eubœæ parte situm, inter cætera memoratu digna, quæ visebantur, pauonem ex auro & lucidis preciosissimisque lapillis dicauit, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deæ tributa fuerunt cognomina, vel à locis in quibus colebatur, vel ab illis qui templa dicauerant, vel ab euentu rerum, vel à cæteris rebus huiusmodi. & ab officio Lucina, & Bellona: & à loco Argiua, & Samia. Sic quia Hercules illi capram mactasset, vocata est Aegophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit capram immolare. sic Populonea, Lacinia, Hoplismia, Bunea, Acræa, Hypercheria, Vnxia, Moneta Calendaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Interduca, Socigena, & alia complura his similia. Hæc illa sunt, quæ de Iunone fabulosè ab antiquis sunt tradita. Nunc quid sub his fabulis contineretur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictum fuit, cum de generatione elementorum superius de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aeris esse putabatur, vt in hymno in Iunonem patefecit Orpheus, his carminibus.

κυανέοις κόλποισιν ἐνημένη ἀερόμορφε
ἥρα παμβασίλεια, Διὸς σύλλεκτρε μάκαιρα.
ψυχοτρόφους αὔρας θνητοῖς παρέχουσα προσηνεῖς.
Aeriam ostentans faciem Iuno alma, sinu quæ
Cyaneo resides, præbens mortalibus auras
Magna Iouis coniux faciles, ventosq; salubres.

Quæ apud Virgilium etiam libro quarto se facultatem habere concitandorum imbrium & grandinum inquit hoc pacto;

His ego nigrantem commista grandine nimbum
Desuper infundam, & tonitru cœlum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis amore incaluit, eamque complectitur, omnium pullulant herbarum fructuumque genera. aer enim nisi superiorum corporum calore cōmoueatur, generare omnino non potest, quod significauit Homerus in libro ξ. Iliad.

ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait: vxorem amplexus Saturnius hinc est,
Sub quibus alma parit tellus cum gramine flores.

Et quoniam aer non solum est per quem spiramus, per quem viuimus, per quem videmus, sed etiam qui nobis occultam vim naturalem in sanguinem præbeat, vt vel formidemus pericula, vel ea fortiter subeamus, idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ potestatem habere crediderunt antiqui, vt Orpheus testatur in Argonauticis;

Δεῖμα δ' ἐνὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος ἥρη.

Terro-

Terrorem his menti iniecit Saturnia Iuno.

Fertur in Samo insula nata & educata fuisse, quoniam saluberrimus ibi est aer. Hæc habuisse Horas nutrices dicitur, quia ita sibi vicissim succedunt elementa, vt assidue & singulis horis corrumpantur secundum partes ac gignantur: quod nisi contingeret, periret omnino aeris elementum, cum tam facilis sit aer ad omnes mutationes. educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tethye, vel à filiabus fluuii Asterionis, vel à nymphis Oceaninis, quoniam aer ex aquis præcipue rarioribus factis gignitur; quemadmodum è densioribus terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aer procreat vt frigidior & densior aquam; quod ita expressit Lucretius in libro primo;

Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aetheris; hinc imbrem gigni, terramq; creari
Ex imbri, rursusq; à terra cuncta reuerti.
Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aeris causa est abundantiæ & vbertatis rerum omnium; tum etiam quia affectus quodammodo aer diuinitus bellorum & discordiæ semina imprimit in animis mortalium: eandemque lętitiæ & pubertatis Deam putarunt, quòd ea omnia bene affectus aer agat: inde dicitur,

Adsit lętitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

Neque placet *Zezæ* sententia, qui Marten & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter salubria loca oriantur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugiis præfecta putabatur, quod aeris benignitas omnia in lucem euocet, quare etiam iure credita est diuitiarum Dea. Hæc Iouis cōiux, quia in ipsum aera calor æthereus agit, & quia summa pars aeris propius accedit ad æthereàm puritatem, vt ait Cice. in secundo de natura Deorum. aer autem, vt Stoici disputant, interiectus inter mare & cœlum Iunonis nomini consecratur: quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est ætheris, & cum ea summa coniunctio. Effeminarunt autem eum, Iunoniq; attribuerunt, quòd nihil est eo mollius. Ob eam molliciem cum Dii in Aegyptum propter Gigantum metum fugientes varias formas sumpsissent, in vaccam mutata dicitur, & à cuculo molli auicula decepta. Hæc ligata fuisse à Ioue dicitur, quia aer sit inferior vi naturali cum superiore corpore coniunctus, vt ait Plato in Timæo. Incudes sunt aqua & terra, quæ videntur ex ipso aere pendere, cum aer super his omnibus supernaret: neque Dii omnes possent ipsam Iunonem ab his vinculis liberare, quia tanta est Dei potētia, tantūque artificium in his mundanis corporibus coniungendis, vt nulla vis vel humana vel diuina, quidquam horum dissoluere possit, nisi idem artifex, qui ea fabrefecit. Idem significauit per auream cathenam; quæ est vis æthereorum & superorum corporum inter se diuinitus connexorum. Dicitur fuisse ab Hercule vulnerata, quoniam grauissima semper ferè est fortuna virtuti aduersaria, cum raro vtrunque sidera in alicuius ortu coniungere consueuerint. Nymphæ complures Iunoni seruitio assistentes quid aliud significant, quàm varios in aere mutationum euentus? Sacer est illi pauo quòd superbum, quòd ambitiosum, quòd alta petens, vtpotè aereo tēperamento animal, quòd variis coloribus ornatum, quòd multos habet oculos; quia superbi sunt, ambitiosi, rerumq; arduarum appetētes, qui diuitiarum

Deam

Deam habent tutelarem, quos multos homines obseruare necesse est ad rerum suarum custodiam. neque tamen totum est corpus coloribus distinctũ, sed quædam pars deformis, cum nihil omnino felix posſit contingere. varietates autem colorum quid aliud ſignificant, quàm facultatum iacturas, fortunæque multiplices viciſsitudines, & inſidias ab externis & amicorum cariſsimorumque mortem & calamitates, quæ omnia intimam animi partem eorum qui cæteris felices videntur, infeſtant. Huic Deæ templum in ea via, quæ ducebat è Phalero Athenas, ſine foribus, aut tecto fuiſſe extructũ ſcripſit Pauſanias in Atticis: quod quidem nihil aliud ſignificat, niſi Deam hãc nullum in locum eſſe includendam, cum Dea ſit perquam ſpiramus ac viuimus. Hæc illa ſunt quidem, quæ phyſicè de Iunone ficta fuerunt ab antiquis. Nunc quid horum poſsit ad mores retorqueri veſtigandum eſt. Quod attinet ad auream cathenam, quòd omnes Dii Iouem de cœlo detrahere non poſſent, ego modo auaritiam, modo ambitionem, eſſe auream cathenam crediderim, quæ & ſi potentiſsima eſt, multosq; à vera Dei religione ad falſa dogmata retraxit, multasq; ſectas falſarũ religionũ à Chriſto ſolo veridico, Dei ſummi, ſapiẽtiæq; ſummæ filio deſciſcẽtes, inſtituit; tñ virũ bonum ſuo loco dimouere non poterit, neq; veritatẽ vllo tpe labefactare, quæ aduerſus oẽs iniurias inconcuſſa perſiſtit. Qui.n.vir bonus uerè exiſtit, ille neq; auaritia neq; ambitione vlla loco dimouẽ; quare vnuſquiſq; ſui põt experimẽtum habere, an vir bonus nominari poſsit, cum hæc ſint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cum in rebus ciuilibus pro lege capiatur, neque lex Chriſti, neque ciuitatum bene inſtitutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores, ſi viri boni ſint dimoueri poſſunt de recta ſententia largitionibus, cum poſsit ipſa lex, aut iudices, corruptores & ſceleratos homines labefactare. Non poteſt igitur Iuno per ſuas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditiis Venus nec minis Mars Iouem de cœlo deiicere, neque quantuſcumque fuerit reliquorum Deorum cętus. Chemici artifices prætereà conati ſunt nonnullas fabularum Iunonis partes ad ſuos ignes & ad ſua vaſcula retrahere. Dicitur Iuno, inquiunt, Saturni & Opis filia, Iouiſque ſoror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu, Reginaq; eſſe Deorum & diuitiarum Dea, partubus & matrimoniis pręfecta; quæ nihil eſt aliud quàm aqua Mercurii, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de cauſa eſt filia, quod ab eo & eius terra diſtillat, ac manat. Hæc terra dat opes, ſiue aurum chemicum, quòd vnà diſtillet Iuno & Iupiter ſiue aqua Mercurii, & ſal in ima parte vaſculi vitiei ac in fæce relictus. Cum verò prius effluat aqua Mercurii è vaſculo, naſcitur Iuno ante Iouem. Præeſt eadem partubus, quòd cum manat l'hæbum chemicum educit in lucem, vnde Lucina etiam vocata eſt. Præfecta connubiis putatur eadem, quoniam media eſt coniungendis ſulphureis humoribus Venere ac Marte ſcilicet: quæ quòd antequam manet cum Ioue coniungatur, & ambo gignant Solem chemicum, Iouis vxor vocata fuit. Regina deorum dicta eſt, quoniam illa regit, ſoluit, coniungit, ſeparat, ac reprimit metalla, quæ variis Deorum nominibus appellantur. Ac de Iunone ſatis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe. Cap. V.

Cum de Iunone loqueremur ſuperius, dictum fuit Heben, quam Latini Iuuentatẽ vocarunt, Iunonis fuiſſe filiã. Huius patrẽ fuiſſe Iouẽ alii crediderunt,

diderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib. λ. odyss.

τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην
Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.
Post hunc, Alcidæ mihi nota accessit imago.
Is superos inter conuiuia læta frequentat.
Nata Iouis magni, Iunonisq; additur illi
Nunc Hebe coniux.

Alii magis fabulosum Hebes ortum memorarunt; dicunt enim Iunonem aliquando ab Apolline in domũ Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atq; inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse; quas vbi comedisset, cũ antea esset sterilis, repente fit grauida, atq; Heben filiam postea peperit. ea cum pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datũ est vt Ioui pocula ministraret. Veruntamen cũ lapsa aliquando inter ministrandum fuisset, partesq; pudendas omnibus præsentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganymedes Laomedontis Troiæ Regis ab aquila in cœlum Iouis iussu portatus, sufficitur. Quod Hebe pocula Ioui porrigere antea cõsueuerit, testatur Homerus ita lib. 4. Iliadis;

μετὰ δέ σφισι πότνια Ἥβη
Νέκταρ ἐῳνοχόει, τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
Δειδέχατ' ἀλλήλους. Hos Hebe venerabilis inter
Fundebat nectar pateris; hi protinus aurum
Excipere è manibus, seque inuitare vicissim.

Cum Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tum Iuno grauiter tulit

Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in lib. 1. de natura Deorum ita inquiẽs; at poetæ quidem nectar, ambrosiam epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem. Hanc fuisse aliquando Ganymedam vocatam ab antiquis testatur in Corinthiacis Pausanias. Apud Sicyonios & in Phliunte Dia nominabatur: quibus in locis fuit eximium illius fanum, & illa eximiè colebatur, vt ait strabo libro octauo. Memoriæ prodiderunt antiqui Herculi post absoluta certamina cũ in cœlũ ascendisset, Heben datam fuisse à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienses, aræ in communi templo Herculi & Hebæ consecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pausanias: quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. illi Alexiaren filiam & Anicetum peperit. Hæc breuiter de Hebe, nunc sententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni sanè facile accedo, qui ita scribit in libro primo Tusculanarum disputationum; Nõ enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror; nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur? quoniam è felicissima aeris temperie omnia herbarum, arborumque genera pullulant, & pubescunt. Nam quomodo sine parente Ioue vel nasci vel Iunonis filia esse poterit? nulla est aeris temperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu, cum omnis inferiorum corporum actio ex

agitatione superiorum proueniat. Qui enim potest aer aliquid ad ortum euocare, nisi solis, ætheræque regionis calore concitatus istud ipsum efficiat? Quippe cum litigium & amicitia non solum principia sint ortus & interitus rerum, vt sapiens credidit, verumetiam omnia nata conseruent; quibus suas vires æquè impertiuerint. Martis soror Hebe esse dicitur, quoniã vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiusdẽ aeris temperamẽto oriatur, ex quo etiam bella, & illorum omnium deuastationes. Mars præterea bonitate regionum alitur, cum nemo prope de sterili & inope regione contendat. Quòd autem esis lactucis agrestibus Iuno facta est grauida, quid aliud significat, quàm ex ipsa aeris temperie natam fuisse Heben? Iuno vbi est conuiuio accepta ab Apolline in domũ Iouis, nimio calore solis exarsit, ac ætheris; quare agrestes lactucas, quæ frigidæ sunt comedit, ac fit prægnans. Quis non videat per hæc aeris temperiem significari? qui vbi plus æquo incaluerit, frigus experit & symmetriam ad res generandas. Inde nascitur Hebe, quæ iuuentuti tam plantarum quàm animalium præest. Hæc vbi lapsa fuisset dum ministraret, pudendaque partes superis ostendisset, priuata est à Ioue eo munere quod propter pulchritudinem obtinuerat: hoc quid est aliud, nisi cum folia deciderunt arboribus iuuentutem & honorem plantis delabi? quæ si cum priore conditione comparentur turpes sunt, & parum decoræ. Eo tempore Ganymedes in eius locum subrogatur, qui nihil aliud quàm hyemem significat, quę dicta est etiã à pluuiis; quare & in Aquarium signum denique Ganymedes conuersus est. Hæc ea sunt, quæ mihi spectare videbantur ad naturales rationes. Quod attinet ad mores, ita intelligendum censeo, gratiam atque fauorem principum rem esse inconstantissimam, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neque vlla res est illis tantopere iucunda, cuius non breui tempore nascatur satietas. Hæc leuitas in illis est præcipuè principibus, qui fortunæ ornamentis cæteris præstant hominibus, at prudentia animi illorum vulgo adæquatur: nam facultatum copia multos facit insipientes. Apud sapientes vero principes omnis turpitudo vel exterorum vel familiarium potest animum vel beneuolentissimum alienare: quia pulchritudo omnis ad integritatem morum & æquitatem & innocentiam transferenda est, sine quibus virtutibus omnino est ex oculis viri boni remouenda. Ac de Hebe satis; nunc de Vulcano dicamus.

De Vulcano. Cap. VI.

VVlcanus, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur Hesiodus in Theogonia;

ἥρη δ᾽ ἥφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότητι μιγῆσα γήνατο.

Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore Præstantem.

Hunc, vt dictum est, quidam voluerunt subuentaneo conceptu fuisse genitũ sine patre, quem tamen Homerus è patre Ioue Iunoneque matre natum esse putauit. Neque enim fieri potest vt natus sit sine maris desiderio, vt ostendetur, neque fieri potest rursus vt frustra Iuno marem tantopere cupierit. Sed audiamus quemadmodum incredibili prope furore & desiderio maris concitentur fœminæ, quæ subuentaneos concipiunt;

Continuoque auidis vbi subdita flamma medullis,

Vere

Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantque leues auras; & sæpe sine vllis
Coniugiis vento grauidæ.

Num tantum maris desiderium frustra Iunonem inuasit? ô infelicissimam Iunonem, si neminem neque Deorum, neque hominum inuenire potuit, cum adeo stimulis libidinis agitaretur, qui suo desiderio satisfaceret. Fuerũt qui dixerint Vulcanum Iouis fuisse filium, qui cum deformis natus esset, fertur à Ioue in insulam Lemnum præcipitatus, vt ipse de se ipso testatur apud Homerum in primo libro Iliadis;

ἤδη γάρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα,
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
Πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι
κάππεσον ἐν λήμνῳ, ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.

Me quoque de cœlo pede iecit Iupiter olim,
Contra illum auxilium misero vt mihi ferre pararem:
At ego cum cœlo, Phœboque cadente ferebar;
In Lemnum vt cecidi, vix est vis vlla relicta.

Quòd autẽ diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouisque filius, ita scripsit Cicero lib. 3. De natura Deorum; Vulcani item, primus cœlo natus, ex quo Mineruæ Apollinem eum, cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt. Secundus Nilo natus Opas, vt Aegyptii appellant, quem custodem esse Aegypti volunt. Tertius ex Ioue, & Iunone, qui Lemni fabricę traditur præfuisse. Quartus Męnalio natus, qui tenuit insulas propter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominabantur. Verum Lucianus in dialogo de Sacrificiis fabulam hanc non sine risu recitat, quòd Vulcanus ita fuerit è cœlo præcipitatus; χωλευθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πτώματος, ὁπότε ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ Διὸς, ἐξ οὐρανοῦ. καὶ εἴγε μὴ οἱ λήμνιοι, καλῶς ποιοῦντες ἔτι φερόμενον αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἐτεθνήκει ἂν ἡμῖν ὁ ἥφαιστος, ὥσπερ ὁ ἀστυάναξ ἀπὸ πύργου καταπεσών. Claudum factum esse inquiũt ab eo casu, cum de cœlo fuit à Ioue præcipitatus: ac nisi Lemnii recte facientes, cum ferretur adhuc, illum excepissent, mortuus esset omnino nobis Vulcanus, tãquam Astyanax cũ cecidisset è turri. At Homerus in hymno, quem scripsit in Apollinem, non à Ioue, sed à Iunone Vulcanum se præcipitatum fuisse de cœlo dicentem introducit, ac in mare decidisse, fuisseque nõ à Lemniis, sed a Thetide educatum, vt patet ex his;

Παῖς ἐμὸς ἥφαιστος ῥικνὸς πόδας, ὃν τέκον αὐτή.
ῥῖψ' ἀνὰ χερσὶν ἑλοῦσα καὶ ἔμβαλον εὐρέϊ πόντῳ.
Ἀλλά ἑ νηρῆος θυγάτηρ θέτις ἀργυρόπεζα
Δέξατο, καὶ μετὰ ᾗσι κασιγνήτῃσι κόμισσεν.

Ipse meus natus claudus Vulcanus, ego ipsa
Hunc peperi, manibus capiens & in æquora ieci.
Filia mox cepit Nerei Thetis alma marini,
Germanasque adiit, quibus hunc portauit alendum:

Alii dixerunt fuisse à simiis educatum. Neque mirari conuenit, si cum de Ioue superius loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cum præter supradictos Mercurius quidam, & Venus, & alii nõnulli eius filii extiterint: quoniam ita obscuri fuerunt, vt eorum nomina pene deleta & extincta sint eodem quo vita die. Memorię prodidit in Atticis Pausanias, Vulcanum iniu-

tis acceptæ à matre minime oblitum auream sellam cũ occultis quibusdam vinculis dono matri misisse; quæ Deam, cum assedisset, statim implicauerunt, quod etiam Plato innuit in secundo de rep. καὶ τοὺς ποιητὰς, ἐγγὺς τούτων ἀναγκαστέον λογοποιεῖν, ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέος, καὶ ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρός. Atque poetæ cogendi sunt vt moderata vtantur oratione, vt Iunonis vincula à filio, & à patre Vulcanum deiectum. Habuit vxorem vulcanus Aglaiam vnã è Gratiis, vt ait Isacius. Communior tamen est hominum sententia, quòd Venerem è Lemno duxerit: quare Virgilius eam vxorem Vulcani nominauit hoc pacto in octauo Aeneidos.

At Venus haud animo nequidquam exterrita mater
Laurentumque minis, & duro mota tumultu,
Vulcanum alloquitur, Thalamoque hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum inspirat amorem.

Hunc Deum facem ferre in nuptiis inquit Euripdes in Troadibus, cum faces accensæ ad nuptias afferri solerent, ut patet ex his;

ἥφαιστε δᾳδουχεῖς μὲν ἐν γάμοις βροτῶν.
In nuptias mortalium Vulcane fers Faces.

Certamina currentium præterea cum accensis facibus in honorem Vulcani celebrabantur, quæ dicebantur Lampadophoria, de quibus ita mentioné fecit Herodotus in Vrania; κατάπερ ἕλλησι ἡ λαμπαδηφορίη, τὴν, τῷ ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι. Vt apud Græcos Lampadophoria, quæ in honorem Vulcani peragunt. Erat horum certaminum consuetudo vt currentes summo studio conarentur accensas faces ad metam vsque deferre: at cui fax esset extincta, ille cum infamia cessabat à cursu. Si quis cum accensa face fuisset à sequente superatus currendo, lege certaminum cogebatur sequenti accensam lampadem tradere; quam rem indicauit Lucretius in lib. 2. ita scribens;

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Nam si quis recte consideret, huic certamini simillima vniuersa vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de causa certamen Vulcano cum igne institutum, quòd is ignem inuenisse à nonnullis creditur, vt testatur Zezes in historia 335. decimæ chiliadis, his versibus;

ἥφαιστος τις αἰγύπτιος ἐν χρόνοις τοῖς τοῦ νῶε,
ὃς Νῶε, καὶ Διονύσιος καὶ ὄσιρις καλεῖται,
ἐφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας δὲ τὰς ἐκ πυρὸς, ὁπόσας.
Vulcanus quidam Aegyptius temporibus Noe,
Qui Noe, & Dionysius, & Osiris vocatur,
Inuenit ignem, & artes ex igne quot sunt.

Et quamuis multi fuerint Vulcani; nos, sicuti de Ioue loquentes fecimus, omnes vni res gestas reliquorum tribuentes, communem scriptorũ opinionem sequemur; qui solum ferè Iunonis & Iouis filiũ nominare solent. Neq; enim multum differre putamus ad suscepti laboris vtilitatem, hicne an ille huius nominis hoc vel illud fecerit, modo factum fuisse dicatur à Vulcano. Non enim historicas narrationes, aut res gestas nunc scribimus; sed antiquorum fabulosa figmenta explicare contendimus. Veruntamen neque illud est sine controuersia, quòd Vulcanus ignem primus inuenerit; cum illius inuentionem nonnulli Prometheo ascribant, ac Lucretius multò his probabiliorem inuenti ignis rationem attulit in lib. 5.

Illud in his rebus tacitus ne forte requiras,

Fulmen

Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus; inde omnis flammarum diditur ardor.

Illud fortasse cõtigit ꝙ igne ita inuẽto primus Vulcanus eas artes, quæ fiũt per ignem, inuenerit: qui cum per ignem durissima metalla in varias formas diduceret, creditus est igni imperasse, & fuisse ignis Deus, quem tamen succedentibus temporibus ignem etiam esse putarunt, vt sensit Orpheus in eo hymno;

ἥφαιστ', ὀβριμόθυμε, μεγασθενές, ἀκάματον πῦρ,
λαμπόμενον φλογέαις αὔραις φαεσίμβροτε δαῖμον.
Vulcane & præstans, & fortis, flamma perennis.
Flammatis auris splendens peramabile numen.

Verum quid opus pluribus? vt antiquorum consuetudinem intelligamus, & quòd ii variis nominibus Deorum rem eandem nominarunt, huc ascribenda existimaui carmina quædam ex minore cratere Orphei ad hanc rem valde spectantia; in quibus quid sint Dii nonnulli exprimitur;

ἑρμῆς δ' ἑρμηνεὺς τῶν πάντων ἄγγελός ἐστι·
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ ἥφαιστος, σῖτος δημήτηρ.
ἡ δὲ θάλασσα Ποσειδάων μέγας, ὁ δ' ἐνοσίχθων.
καὶ πόλεμος μὲν ἄρης, εἰρήνη δ' ἐστ' ἀφροδίτη.
οἶνος, τὸν φιλέουσι θεοί, θνητοῖς τ' ἀνθρώποις,
ὅστι βροτοῖς εὗρεν λυπῶν καλλίτερα πασῶν
ταυρογενὴς Διόνυσος εὐφροσύνην περὶ πᾶσιν.
ἠδίστων, πάσησιν ἐπ' εἰλαπίναις πάρεστι.
καὶ θέμις, ἥπερ ῥέζουσι θεμιστεύει τὰ δίκαια.
ἥλιος ὃν καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
φοῖβον ἑκηβελέτην, μάντιν πάντων ἑκάεργον.
ἰητῆρα νόσων ἀσκληπιόν. ἓν τάδε πάντα.
Nuncius interpres Cyllenius omnibus ipse est.
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.
Est mare Neptunus canentia litora pulsans.
Mars Bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigena, & superis animi, curæque leuamen,
Corniger est Baccus conuiuia læta frequentans,
Aurea iustitiamq; Themis, rectumq; tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus & peragens, & Diuinator, & Augur,
Morborum expulsor Deus est Epidaurius. Ista
Omnia sunt vnum, sint plurima nomina quamuis.

Sic etiam suauissimus poeta Mænander stellas & elemẽta ex Epicharmi sententia Deum fuisse creditum inquit in his carminibus;

ἐπίχαρμος ὕδωρ, ἄστρα, γῆν, πῦρ, ἥλιον,
Ἀνέμους, σελήνην, ἢ θεὸς ποτ' ἔμμεναι.
Aquam, Deum, terramq;, Solem, sidera,
Ventosq;, Lunam, ignemq; Epicharmus asserit.

Atque Orpheus in hymnis Vulcanum, Solem, & Lunam, & astra, & lumen purissimum atq; æthera ipsum nominauit, vt est in his;

Αἰθὴρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, φῶς ἀμίαντον.
Aether, Sol, lumen purum, idem; sidera, Luna.

Cum

Cum igitur Vulcanus artes illas excogitasset, quæ per ignem exercentur ac Deus ignis fuisset creditus, Aetnæ montis cauernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat, Vulcani officinam esse crediderunt antiqui, vbi Ioui fulmina fabricaret. idcirco Agathocles in iis commentariis, quos de arte Ferraria Vulcani scripserat, duas fuisse insulas narrat apud Siciliã, quarum altera Hiera, altera Strongyla vocabatur; in quibus per diem ac noctem ignis assiduè emittebatur: cum tamen in septimo Historiarum alterã fuisse Aeoli, alteram Vulcani dixerit. idcirco Apollonius etiam Rhodius in libro 4. Argonauticorum, vbi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuisse Vulcani incudes scribit his carminibus;

αὐτὰρ ἔπειτα
ἐλθεῖν δὲ ἀκτὰς, ὅθι τ' ἄκμονες ἡφαίστοιο
χάλκειοι στιβαρῇσιν ἀράσσονται τυπίδεσσιν

tum rursus adire
Littora, vbi resonant percussæ pondere vasto
Vulcani incudes, fumiq; exęstuat vnda.

Hanc eandem rem expressit Iuuenalis breuiter suauissimis his carminibus in Satyra tertia post decimam;

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris
Nulla super nubes conuiuia cœlicolarum.
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.

Nonnulli voluerunt Vulcanum peritissimum fuisse illius diuinationis, quæ fit per ignem, quæ pyromantia à Græcis nominatur, sicuti Nereus habitus est inuentor hydromantiæ, diuinationis per aquam scilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea insula Lipara Ioui fulmina facere, vti dicebam: cuius famuli erant Brontes, Steropes, ac Pyracmon Cyclopes, vt scripsit Virgilius libro octauo;

Insula Sicanium iuxta latus, Aeoliamq;
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis.
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Aetnæa sonant: validiq; incudibus ictus
Auditi referunt gemitus, striduntq; cauernis
Structuræ Calybum, fornacibus ignis anhelat,
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Huc tunc ignipotens cœlo descendit ab alto.
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesq;, Steropesq;, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cœlo
Deiicit in terras.

Ex quibus patet vbi haberet officinam Vulcanus, & qui essent eius ministri, & quod esset eorum officiũ. fabulantur præterea de Vulcano, quòd, vbi arma Ioui aduersus Gigãtes fabricasset, pro suæ diligentiæ laborisque mercede Mineruæ nuptias expetiuit: illi cum Iupiter perpetuam incorruptamq; virginitatem iuratus concessisset; neque tamen huic abnuere posset, quia p Stygiam paludem iurasset, se quidquid peteret esse daturũ; Mineruam clam

monuit

monuit vt ſuam virginitatem defenderet, atq; huic quod peteret, ſe concedere dixit. Deinde cum Minerua Iouis monitu Vulcani deſiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani ſemen dicitur in terram cecidiſſe, vnde natus eſt Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomen intra ſe continet. Habuit communem aram cum Prometheo Vulcanus, quia crediderũt nonnulli ignem à Prometheo, at artes per ignem à Vulcano fuiſſe repertas. Nam cum multò antiquior Vulcano fuiſſet Prometheus, is idcirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in Oedipode in Colono;

ἐν δ᾽ ὁ πυρφόρος θεὸς
Τιτὰν Προμηθεύς. intus ignifer Deus
Titan Prometheus.

Memoriæ prodidit Sophoclis enarrator de Lyſimachidæ ſententia multò antiquiorem fuiſſe Vulcano Prometheum, atq; illius ſtatuam cum ſceptro effingi ſolitam, aramq; communem fuiſſe vtrique in baſe. Homerus præterea in hymno, quem ſcripſit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade, autoremq; putauit, vt patet in his;

Ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδεο μοῦσα λίγεια,
ὃς μετ᾽ Ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα
Ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ἐπὶ χθονός, οἳ, τὸ πάρος περ
Ἄντροις ναιετάασκον ἐν οὔρεσιν ἠΰτε θῆρες.
Arte mihi clarum Vulcanum dicite Muſæ.
Plurima mortales docuit cum Pallade vt olim
In terris homines ſpeluncas more ferarùm
Incoluere prius vitantes frigora cœli.

Deinde cum Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iuſſu formauit, vt ait Heſiodus in operibus & diebus cum aquam rigaſſet, vt eſt in his,

Ἥφαιστον δ᾽ ἐκέλευσε περικλυτὸν, ὅττι τάχιστα
Γαῖαν ὕδει φύρειν.
Egregium iuſsit Vulcanum ſpargere lympha
Continuo terram.

Fabulantur Venerem huius vxorem fuiſſe, quæ cum maritum ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is eſſet fabrilibus operibus intentus, clam cum Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriumque committebat: Gallumque iuuenem ſecum Mars adducebat cuſtodẽ quem relinquebat ad hoſtium, vt aduentantes nuntiaret, obſeruaretque Solem præcipuè, quem maxime omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vulcano indicaret propter ſingularem inter illos amicitiam. at Gallus fertur in ſomnum verſus fuiſſe, quare nemine præſciente Sol rem conſpexit ſuperueniens, Vulcanoque indicauit. Illud demum ſupplicii à Marte Gallo illatum eſt, vt in animal ſui nominis verteretur, quare nunc etiam ſolis exortum inſigni vociferatione indicat, quaſi Marti ſignificaturus vt ſolem caueat. vbi ſol igitur rem perſenſiſſet, Vulcanoque indicaſſet: is tenuiſsimum rete ferreum confecit, & circa thorum ita tetendit, vt conſpici non poſſet. Mox vtroſque nudos in illo rete implicatos omnibus Diis ridendos expoſuit; quam rem explicauit Ouid. in lib. 2. de arte amandi;

Fabula narratur toto notiſsima cœlo,
Mulciberi capti Marsq; Venusq; dolis.

Quam

Quam etiam Home. multis carminibus cõplexus fuit in lib. 8. Odissea. Habuit Vulcanus filios Ardalum, Periphemum, Ericthonium, Acumque, & alios complures ex variis fœminarum Dearumque congressibus. Atq; hæc ea sunt ferè quæ de Vulcano fabulati sunt antiqui. nunc quid sub his ambagibus verborum occultauerint antiqui perquiramus. Atque illud primũ, quod è sola Iunone subuentaneo conceptu natus sit Vulcanus, vt ait Plato in Cratylo, qui φάεος ἵστωρ ἐστὶν siue luminis præses, fieri omnino non potest. nam præter id quód inauditus est in fœminis huiusmodi conceptus, quę cum Veneris titillationibus infestantur facile medicinam suo dolori inuenire solent, tum si sit ignis Vulcanus, qui ex aere procreatur, vt esse omnium elementorum naturam accepimus à sapientibus, quæ ex sese vicissim oriuntur; certe nulla fieri potest ignis ex aere generatio nisi per calorem, ac superiorum corporum motum. Neque Iuno si consistere possit, & à nulla vi externa calefiat, vllum Vulcanum vel Martem vel Heben è se gignet: quia calor artifex est, marisque locum obtinet in rerum naturalium generatione. quare cum pro igne illo purissimo ac sublimi corpore, quod purissimum est elementorum omnium capitur, Vulcanus ex Iunone & Ioue, siue ex aere superiorum corporum motu calefacto nasci dicitur. Idem è cœlo deiectus à patre dicitur, vel, vt alii maluerunt, à Iunone propter deformitatem, quia ignis ille qui in nubibus cogitur cum è crassiore materia consiet, si conferatur cum eo qui sublimis est, & in purissima supremaque regione constitutus, crassus est & deformis, & vix dignus vt ignis nominetur. & illa de causa ad impuriorum corporum locũ, tanquam ex illegitima possessione depellitur, & vi superiorum corporum, & ab ipsa superioris aeris natura. Hic educatur à Thetide & à marinis Nymphis exceptus, quoniam ex humore & cũ illo vniuersa eius ignis materia colligitur. Enimuero cum terra omnium sit diuitiarum mater, aurea sella fingitur, cui Iuno sit Vulcani artificio alligata: hoc quid significat, nisi partem illam aeris, quæ propinquior est terræ, & impurior superiorum corporum motu non agitari, quippe quód intra mõtium vertices includatur, sed propè firmam esse & alligatam terræ? non enim facile vi superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnũ consistit. Vxorem Aglaiam & Venerem habuisse dicitur, quia è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio fit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaia, quàm splendor & vbertas rerum quæ calorem ipsum consequitur, quod etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, ea causa fuit cur faces in nuptiis accenderentur, quibus præesse putabatur Vulcanus. Effectum est præterea vt qui currerent in Lampadophoriis extinctis facibus cessarent à cursu, quia cum cessauerit calor, rerum omnium vita extinguitur, & cessat. At quód si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successionem rerum omnium, vicissitudinesque ostendendas fictum fuit. Neque mirum est si cum elementa & sidera pro Diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cum idem esse Sol, Luna, æther, astra, ignisq; putaretur, vt diximus. Fulmina dicuntur à Vulcano Ioui fieri solita, qui ignis est in sublime elatus, qui vbi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit, cuius famuli sunt βροντὴ, καὶ ἀστραπὴ, καὶ πῦρ ἄκμαζον: Brontes, Steropes, Pyracmon. nam βροντὴ tonitrum significat, ἀστραπὴ fulgur, πῦρ ἄκμαζον ignem

multum,

multum, sic enim nomina ipsa rem petere significant. Hic igitur ignis cũ sit impurus, vtpote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue repellitur cum incredibili impetu, quæ est fulminũ natura. Nã neq; lapis, neq; ferrũ neq; solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen, cuius tot tergiuersationes, tantamque vim, & tam mirabilem videmus. Sed vis crassioris ignis frigore & antiperistasi magno cũ ĩpetu disrupta, q deorsum impellatur. Eum Vulcanum Minerua, quæ purissima est pars ætheris, è qua nulla nascũtur animalia, cum perpetuam obtinuerit virginitatem, amore sui captum repellit, qui semen in terram effundit, ac inde monstrum nascitur. quid hoc est portenti Dii boni? quod monstrum ita horrendum? Natura illa ætheris superioris ad inferiora vsq; corpora ita pura non descendit; sed calor ille qui generationem adiuuat impurus est, & in materia crassa commistus, quare semen Vulcani in terram decidens multiplicia gignit animalia, quæ res per variam Erichthonii formam indicatur, turbulentus enim ignis & in materia commistus vbique Vulcanus est intelligendus; qui aptus est rerum generationi. Hic formauit Pandoram, omnium Deorum donum, vt nomen ipsum significat, quoniam hic calor & Cereris, & Bacchi, & Palladis, & aliorum creditorum Deorum inuentiones adiuuat. Hanc omnes artes edocuit, quoniam in quibus vis est ignea, quorumq; sanguis subtilior est, & rarius corpus, illi plurimum valent ingenio & prudentia. Hic idem obscuris omnino retibus, & quæ videri non possent, Martem bellorum Deum cum Venere implicauit, & nudos omnibus Diis ridendos exposuit: quod quidem si ad rationes astronomicas transferatur, nihil aliud significat quàm Martis & Veneris planetarum cõgressu adulterorum fieri ortus, sed si sol propius accesserit, minime latebunt adulteria. Quamobrem dictus est Sol Veneris adulterium patefecisse, vt ait Plutarchus in libello de audiendis poetis. Homerus per hanc fabulam videtur homines ad æquitatem adhortari, & ad integritatem vitæ, & ad innocentiàm, cum facile Dii viam inueniant, qua in sceleratos quamuis fortissimos & potentissimos homines animaduertant, ita enim scribit;

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα, κιχάνει τοὶ βραδὺς ὠκύν.
ὡς καὶ νῦν ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι
χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι᾽ ὀφέλλει.
Si quid turpe facis, lento pede magna Deorum
Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum
Retibus implicuit Martem, tardissimus alter
Sit quamuis, superorum at velocissimus alter

Quis enim vir malus, & iniqua faciens, diu felix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequentia, non nobilitas generis, non virium & imperii magnitudo, non armatorum numerus, possunt virum nefarium meritis suppliciis & vindictæ Dei demum surripere. Nam sola est innocentia, vitæque integritas, quæ nullam vel à Diis vel ab hominibus vindictam expectat, quæque vbique tuta & tranquilla est. Nec me præterit illorum, qui torquendis metallis per ignem student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de cœlo fuisse, nihil aliud esse, quàm aut sulphur, aut argẽtũ cursitans; quod nihil, nisi suæ naturæ, in se recipit, sed

ab omnibus ſeparatur. Modo Mineruam dicunt amari à Vulcano, quia exiſtimant ſulphur id & ferrum amare aquam Mercurialem: quam nominant Mineruam: qui cum ſimul ſint, in putrefactione ſeparantur, cum diuerſas naturas ſint ſortiti, quare dicta fuit Mineruafugere Vulcanum. Et ne perſequar huiuſmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorum loculorum fuiſſe certò ſcio, multorumque etiam in poſterum futuras, multi ad has ſuas inuentiones antiquorum fabulas detorquere conati ſunt. ꝙ autem vanam eſſe artem chemicam putemus, & quid de arte illa ſentiamus; ita in epiſtola quadam aliquando expreſsimus, quam aduerſus fuliginoſas chemicorum fallacias ſcripſimus, & ad ampliſs. Antiſtitem, ſummæque probitatis atque integritatis virum Antonium Ianottum Forulenſem Epiſcopum miſimus; è qua nonnulla hic aſcribenda putauimus.

Ars fallax, inuiſa bonis, dulcedine captos
Iucundè vt perimis. dementibus improba ſiren.
Naturam ſuperare putas te poſſe per ignem?
Stulta. quid inſanis? te longis paſsibus illa
Deſerit, ac tandem nil perficis: Illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Proteus ſe in multas vertere formas,
Cum fieret ſerpens dirus, cumque vnda, vel ignis.
Vris opes, properans quas fumus portat in auras.
Inde ardens miſeris torquet præcordia virus,
Exitialis amorque auri, ſæuique dolores
Quos ſemel inſanæ fallacia ceperit artis.
Occupat hæc nulli miſero veſania mentem,
Ni pro peccatis hominum ſator atque Deorum
Supplicia, ingentesque paret mox ſumere pœnas.
Mendici fiunt. Semper caligine barba
Squallet, & immodico turpantur pallia fumo.
Et noua quærentes ſemper mendacia iactant,
Defeciſſe ſibi vires, vbi noua reperta eſt
Mercurium ratio qua poſsint ſiſtere in aurum.
Ad notos homines inde hæc contagia ſerpunt.
Si quenquam arripiant, qui ſtultas præbeat aures,
Non prius effugiet, quàm ſit expertus eandem
Fortunam, ſcopuloque ratem confregerit vno.

Neque ſatis validam rationem illam vnquam fore putaui, qua nonnulli artifices ſuam artem confirmare conantur, quòd ſcribitur à Suida in hanc ſententiam, artem illam aliquando apud Aegyptios floruiſſe; Chemia argenti aurique præparatio eſt, cuius libros aliquando conquirens Diocletianus cõcremauit propter illa quæ aduerſus ipſum Aegyptii innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de chemia auri & argenti ab antiquis conſcriptos inquirens igni abſumpſit; ne Aegyptii ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti arma mouere Romanis auderent in poſterum. Neque enim lex eſt diuina quidquid à Suida dicitur, & multa fabuloſa de ſapientia Aegyptiorum circumferuntur. At nunc de Marte dicamus.

De Marte. Cap. VII.

Dictum est à nobis superius quòd Mars Iunonis fuit filius, at quod nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est, & portento simile. Neque enim omnium partium fabularũ legitima expositio semper inueniri potest; quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, aliæ ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur cum primam vxorẽ Metim, deinde Themim, tertiam Iunonem duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia;

λοισθοτάτην δ' ἥρην, θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν,
ἣ δ' ἥβην, καὶ ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτε.
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι θεῶν βασιλῆι καὶ ἀνδρῶν.
Addita mox vxor post has est vltima Iuno,
Lucinam, Martemque parit; quibus est prior Hebe:
Iuno hominum Regi, Regi coniuncta Deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, vt ait Pausanias in Laconicis. Hic cum Halirrhotium Neptuni filium interemisset Alcippæ filiæ suæ vim inferre conantem, causam capitis dixit audientibus duodecim Diis, de qua cæde meminit Pausf. in Atticis, atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione absolutus. Locus vero in quo dicta est causa, vocatus est ab illo Areopagus, atq; inde causæ capitales ab Areopagitis iudicibus duodecim auditæ. Hic nullam certam ac legitimam vxorem habuisse dicitur, quod ego quidem meminerim, cum quidam Nerienen siue Nerien putarint; cum multos filios è diuersis susceperit, cum quibus congressus est. Nam & Aenomaus, & Aschalaphus, & Biston eius filii dicuntur; & Thespius, Ialmenus Pylus, Parrhasius, Thereus, Molus, Parthaon, Thestius, Euannes, Zesius, Cupido, Hiperius, Flegias, Oxylus, Etholus, Sithon, Euenus, Sinope, Calydon, Hermiona, & alii nonnulli è furtiuis congressibus. fabulantur hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona, sic enim ait Virg.

Quam consanguineo sequitur Bellona flagello.

Hic cum feroci & acri esset ingenio nullam certam habuit sedem, sed tanquam furiosus huc illuc pererrans, omnia luctu & calamitatibus replebat. Verumtamen neque ipse mortalium omnium iram deuitauit, cum fuerit aliquando à Diomede vulneratus, vt scripsit Homerus lib 5. Iliadis. Huic Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit, & apud Thraces eximiè colebatur Mars, vt in hoc carmine ait Lycophron;

ὁρκωμοτοῦσαι τόντε κρηστώνης θεόν.
Sanctè Deum iurare Crestones item.

Est enim Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracum Mars vt ait Lycophronis enarrator. Idea de causa dictum fuit ab Homero in lib. θ. odysseæ, quòd vbi solutus fuit à Vulcano cũ Venere implicitus hic in Thraciam, illa in Cyprum se contulit;

τὼ δ' ἐπεὶ, ἐκ δεσμοῖο λύθεν κρατεροῦ περ ἐόντος,
Αὐτίκ' ἀναΐξαντε, ὁ μὲν θρῄκηνδε βεβήκει.
ἡ δ' ἄρα κύπρον ἵκανε φιλομειδὴς ἀφροδίτη.
Hique, vbi sunt illis durissima vincla soluta,
Discedunt subito. Thracas mox ille petiuit:

Ipſa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis in quibus templa erecta fuerũt, vel ab euentis, vel ab iis qui dicarunt templa. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhaeius, & Equeſtris, dicitur, quẽ tñ nihil eſſe aliud quã bellũ putauit Heraclides Põticus, vt patet ex his eius verbis; ὁ ἄρης οὐδὲν ἐστιν ἄλλο, πλὴν ὁ πόλεμος, παρὰ τὴν ἀρὴν ὀνομασμένος, ἤπερ ἐστὶ βλάβη. Nihil aliud Mars eſt quàm bellum, ita ab imprecationibus nominatum, ſiue à detrimento, & Orpheus in hymno in Martem furorem belli ac rabiem in animis hominum Martẽ eſſe putauit, vt patet in his;

Ἄρες ἄναξ δολόδουπε, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεὶ,
Αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων, πολεμόκλονε φρικτὲ.
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.

Mars Rex perpetua ſanieque & cæde cruente:
Horrende, humano gaudens & ſanguine numen,
Qui gladiisve haſtisve cupis contendere ſemper.

Neque illud prætermittendum ſanè hoc loco duxerim, quòd poetæ bellorũ Deũ Martem exiſtimantes illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui Deum ipſum aſsidue conſequerentur: licuit enim omnibus poetis quidquid collibuiſſet pro ſuo ingenio de Diis confingere. At nunc quæramus quid memoria dignum ſub his figmentis occultaretur. Cur natus eſſe dicitur è Iunone, an quòd Iuno ſit diuitiarum Dea, ex quibus inuidentia & contentio exoritur, vt dictum eſt ſuperius: & ꝙ nemo eſt opulentus cui non aſsiduè ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis enim aduerſus inopem bellum gerit? omnes qui exercitum cogunt alias quidem bellorum cauſas multas proferunt cur arma ſuſceperint, at veram fateri pa lam pudet, vt per has cauſas tanquam lenas, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam ſi pro æquitate tantum pugnaretur, ſupplicium ſume retur tantum de conſceleratis, vrbes relinquerentur. Nutritus fuit apud bar baras nationes Mars ſub ſeptentrionis plaga: quæ gentes cum minime digeſtum habeãt ſanguinẽ calore Solis plurimum vi corporis & proceritate valent, at minimum conſilio & prudentia. Hunc educauit Thero nutrix, quæ feritas eſt. Deinde cum tyrannus ſit Mars, vt dicere ſolebat Timotheus iuxta Plutarchum, merito murorum percuſſor & euerſor dictus fuit; cum lex contra ciuitatum omnium Regina ſit, vt ait Pindarus. Atque Homerus Iouem omnium Regem & patrem non bellica tormenta, neque roſtratas na ues, ſed leges & æquitatem Regibus dediſſe ſcribit ad regna conſeruanda, quę his omnibus ſunt potentiores. Iſtud ipſum fecit vt nullum certum Mars haberet domicilium aut ſedem, cum Iupiter in cœlo omnibus & Diis & hominibus imperaret. Sed quoniam pro variis euentis variè fabulas interpretati ſunt antiqui, ita vt aliæ ad res naturæ, aliæ ad aſtronomiam, aliæ ad mores ſpectarent, aliæ ad hæc ſimul omnia; quid Martis cum Venere adulterium ſignificet explorandum eſt. Quid eſt tam contrarium quam occidere & procreare, expolire & deuaſtare, erigere & proſternere? At Mars tamen qui homines occidit, agros deuaſtat, vrbes proſternit, vt ait Homerus;

ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα.

Mars hominum occiſor, qui agros popularis & vrbes.

Cum Venere, quæ omnia animalia, plantasque in lucem producit, congreditur. Quid ex hac tam diſcordi coniunctione orietur? nihil omnino ſuperueniente

ueniẽte Vulcano pręcipuè. Nã litigiũ & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorũ vtrũque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiaq; vincit, neq; ita illa suis funguntur viribus Ad exprimendũ igitur quòd symmetria necessaria est rebus naturalibus, ista fabulosè cõfinxerunt. Hunc eũdem Deum & Solem esse aliquando putatum superius expresimus, & apud Aquitanos Hispaniæ populos Martis simulacrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriæ proditur. & ratio ipsa, naturaque videtur expetere vt corpora illa superna, quæ calorem rebus inferioribus inferunt, nominibus potius, quàm re ipsa sint diuersa: Et Home. lib. ε. Iliad. Martem vim igneam videtur putasse cum inquiat;

Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ.

Insurgit veluti Mars strenuus, ignea vel vis:

Bellonam aurigam Martis populatoris finxerunt, quia aer pestifer est mortis auriga, & artifex. Quòd Mars omnium Deorum fortisimus & velocisimus arte Vulcani fuerit retibus implicitus, & debilis & claudicantis & tardi Dei, quid aliud significat, quam sceleratos homines nullis viribus, nulla pedum celeritate fretos posse Dei vindicis omnium flagitiorum iram deuitare? quod etiam innuit Theognis his versibus;

καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων
κύρνε, σὺν ἰθείῃ θεῶν δίκῃ ἀθανάτων.

Vel celerem tardus comprendit Cyrne secutus
Iniustum cursu; huic numina cuncta fauent.

Atque tot de Marte dicta sint, nunc dicendum de Neptuno.

De Neptuno Cap. VIII.

Neptunus Saturni & Opis filius, vt dictum fuit: eandem sortem, patrisq; crudelitatẽ expertus propè est, quam ẽt Iupiter. Nam cũ Rhea Neptunum peperisset, puerum in ouili absconditum opilionibus educandum inter agnos tradidit, atque pullum equinum, quem se simulabat peperisse, Saturno, vt fabulantur, vorandum tradidit. Isacius Neptunum educatum fuisse scribit ab Arno nutrice, quam ita appellatam fuisse dicunt, quia quęrenti Saturno Neptunum se non habere responderit, ac negauerit: ex quo etiam ciuitas Bæotiæ ita vocata fuit, quæ antea Sinousa dicebatur, vt scripsit Theseus libro tertio rerum Corinthiacarum: cum alii ab agnorum multitudine maluerint dictam fuisse, inter quos fuit Crato. Alii contra putarunt Neptunum à Iunone educatum fuisse. Hic cum Iouis socius & adiutor fuisset in bellis, post Saturnum è regno depulsum iactis sortibus de totius mundi imperio, mare & omnes insulas, quæ in mari existunt, tenere cũ imperio sortitus est Neptunus; cum cœlum Ioui, infernus locus, vt diximus, Plutoni obtigisset. vxorem habuit Amphitriten, quam cum deperiret, neq; in amorem sui vllo pacto posset allicere, Delphinum misit, qui eam sibi conciliaret, persuaderetque vt maritum Neptunum æquo animo ferret. Id cũ Delphinus impetrasset, ad perpetuam tanti beneficii memoriam dicitur Delphini signum inter sidera relatum, vt ait Hyginius in fabulis stellarum: isque Delphinus est non longe à Capricorno collocatus, vt scripsit Aratus in Astronomicis;

Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει αἰγοκερῆϊ
μεσσόθεν ἠερόεις, τὰ δέ οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται

γλήνεα παρβολάδην,

Quæ carmina ita sunt alicubi elegantissime expressa;

Tum magni currens Capricorni corpora propter
Delphinus iacet, haud nimio lustratu' nitore.
Præter quadruplices stellas in fronte locatas,
Quas interuallum binas disterminat vnum.

Alii Veniliam fuisse Neptuni vxorem crediderunt. Scriptum reliquit Lucianus in Sacrificiis Neptunum nigros habuisse capillos, & oculos cæruleos, vt ait in primo Cicero de natura Deorum: quem nudum cum tridente & concha aliquando introduxere poetæ; aut qui indutum putarunt vestem habere cyaneam dixerunt, vt ait Phurnutus. Memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis Neptunum primum equitandi artem inuenisse, quod etiam Pamphi antiquissimi hymnographi testimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, rostratarumque & turritarum nauium largitorem vocauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primum junxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipode in Colono;

Δῶρον μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν
Αὔχημα μέγιστον,
Εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον.
Ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς
τόδ᾽ εἷσας αὔχημ᾽ ἄναξ Ποσειδάν
ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινόν.
Munus magni dæmonis dicere,
Gloriam maximam,
Equis, pullis, mari bene imperitantem.
O fili Saturni, tu enim ipsum in
Hanc ducis gloriam, Rex Neptune
Equis moderans freno.

Apollonii vero enarrator Sesonchosem Aegypti Regē qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicæarchus in libro secundo rerum Aegyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerunt poetæ in curru vehi super æquore, vt sensit Apollonius in libro quarto;

εὖτ᾽ ἂν δέ τοι ἀμφιτρίτη
Ἅρμα Ποσειδάωνος ἐΰτροχον αὐτίκα λύσῃ
quam mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore soluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu;

κυμοθαλής, χαριτῶπα, τετράορον ἅρμα διώκων.
Quadriiugum impellens currum, summo æquore labens.

Alii maluerunt eius currum trahi a vitulis marinis, quam ab equis: quippe cum eo tempore equum inuenisse dicatur, cum in Areopagum cum Minerua in contentionem descendit de nomine Athenis imponendo, cum ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, vt scripsit Plutarchus in Temistocle. Aedificauit mœnia Troiana Neptunus, qui hac de causa

Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse dr. Cum Iouem ligare Dii voluerunt, id Iupiter cognouit è Thetide, ac in cæteros quidem Deos animaduertit; & Neptuno atque Apollini iussit vt Laomedonti seruirent dum Troiam ædificaret. Laomedon diuinis honoribus prosecutus est Apollinem, at Neptunus vbi diu seruiuisset, nullamque accepisset mercedem, indignatus horrendum ac infestissimum cete immisit, quod mare euomens vniuersam regionem inundauit. illa de causa & filiam Hesionen ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit, ꝙ Laomedonti Neptunus & Apollo seruierint, sed datū esse locum fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatam Laomedon ad extruenda mœnia ciuitatis conuerterit. atqui Virgilius Neptunum scribit suis manibus Troiam ædificasse, vt est in libro nono; an non viderunt mœnia quondam

Vulcani fabricata manu considere in ignes?

Quamuis Ouidius in epistola Paridis mœnia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus;

Ilion aspicies, firmataq; turribus altis
Mœnia Phœbeæ structa canore lyræ.

Cum Amphitriten vxorem, vt diximus, haberet, infinitus propè filiorum est numerus, quos ex variis Nymphis & pellicibus suscepit. Phenicem habuit enim è Lybia & Belum & Agenorem; è Calęno vna Danaidum Calænum; Nauplium ex Amymone; ex Ori filia Laide Alihepum; Ancæum ex Astypalęa & Periclymenum & Erginum. ex Alcyone Atlantis Anthamum; Hippothoum ex Alope Certionis; Asopum è Celusa; Orionem è Brylle; Tritones alterum cum Eurypylo è Celæno, alterum ex Amphitrite. Palæmonem & Neleum è Tyrrho; Delphum è Melantho; Minyum è Callirrhoe; Erycem è Venere; Ogygum ex Alistra; Taphium ex Hippothoe; Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scamandrodice. Minyas è Tritogenia filia Aeoli; è Midea Nympha Aspledonem; Parnasum è Cleodora; Eurypylum & Euphemum è Mecionica. Neque vero hi solùm filii eius commemorantur, sed Euphemus præterea, qui proreta fuit in Argonaui: Amycis, Albion, Aello, Antæus, Amphimanus, Aethusa, Aon, Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Irceus, Lelex, Lamia vates & sibylla, Halirrhotius, Lestrygone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus, Onchestus, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus, Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyretus: vt alios infinitos propè prætermittam. nam plures quàm octoginta me legisse memini; quos tamen omnes non putaui hic esse numerandos. ꝙ si verum est id, quod scribitur à Zeze in historia 51. chil. 2. multò etiam plures fuerunt Neptuni filii. inquit enim;

τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας, καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους,
υἱοὺς καὶ φίλους, ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Elatos animo enim omnes, & omnes strénuos
Filios, & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atq; ea de causa certe-

diderunt

diderunt posteri Neptunum primum equos domuisse. Quòd illi in orbis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit superius. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessalos dicere solitos Neptunum Lacunam fecisse, per quam fluat Peneus; idque iure putari censuit ab iis, qui Neptunū terram concutere existimant: nam loca distantia interiecto maris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam Neptunus fecisse dicitur. Hęc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum causam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles libro tertio Meteoιorum, & Lucretius lib. 6. in his;

Quod nisi prorumpit, tamen impetus ire animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantium curam habere scilicet, & equorum; vt in hymnis Homerus scriptum reliquit;

Διχθά τοι ἐννοσίγαι', θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippii siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuium Milaontem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystii siue inundantis: qui est ita appellatus, quia quo tēpore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nunciarunt, maxima pars agri fuerit inundata atque summersa. Deinde Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Prosclystii Neptuni delubrum erexerunt, vt est apud Pauſ. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriam fortasse factus fuit & dicatus Neptunus apud Athenienses vndam proferens, vt est in Atticis. Multa sunt denique cognomina, quæ propter varios euentus huic Deo sunt attributa, vt Tænarius, Phitalmius, Heliconius, Temenius, Onchestus, Speculator, Natalitius, Hippocurius, Crenesius, Gęaochus, Domatitis, Pater, Rex, Aegæus, Taraxippus. Plutarchus commemorauit in vita Pompeii tria templa fuisse Neptuni opulentissima, vbi loca Deorum à Piratis spoliata recenset: quorum vnum in Isthmo, aliud in Tęnaro, aliud fuit in Calabria. Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homerus in libro 3. Odissex;

ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto;

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum. ferunt enim aliquando euenisse Corcyræ, vt multis bobus per bellum Persarum relictis taurus è pastu rediens sæpius in pelagus mugitus ediderit, ibiq; per totum diem cōstiterit: deinde cum ad mare bubulcus descendisset, magnum atque infinitum propè thūnorum numerum conspexit quod significauit Corciræis. Illi tum capere thunnos conati operam luserunt; quare sciscitantibus oraculū postea responsum est Neptuno taurum mactari oportere; qua re peracta incredibilem piscium numerum cepere, vt ait Pauſ. in Phocicis. quamuis thū-

nus

nus aliquando mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Dictione. Neptunum magna Deorum marinorum ac Nympharum manus commitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum variæ comitum facies, immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inousque Palæmon,
Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.
Læua tenet Thetis, & Melite, Panopæaque virgo,
Nisæ, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatum scripsit Ouidius lib. sexto maioris sui operis. Hæc ea sunt, aut certe non multò plura his, quæ de Neptuno fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. Nunc quid ea significent, perquiramus. Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de Natura Deorum, de Chrysippi sententia; quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum. Veruntamen non aer simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerunque nominabatur; aut aliquando Spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totamque aquę naturam ac molem à corruptione prę seruaret, quod quidē nihil aliud est, q̄ anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit, siue harmonia sit, & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis οὐσία, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparent, tamen diuina quadam virtute & potentia seruante ab interitu ita sunt commista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aere Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quòd Saturno ereptus clam fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cum de Ioue & de Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium, nec vt ait Lucretius lib. 5.

turbida ponti
Aequora lædebant naues ad saxa, virosque.
Nec temerè incursu fluctus mare sæpe coortum
Sæuibat, leuiterque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse constantiam? nā cum leuissimus ventorum flatus aliquando extiterit, tāta oritur tempestas, vt iratæ vndę in cœlum minaces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è lōginquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quòd tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vxor dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides;

Ἄνιμ' ἐπ' ὄχθον εἶμι, καίπερ ὢν τυφλὸς,
Δι' ἀμφιτρίτης τῆσδε προσβαίνων ποδί.
Ego vadum pertransco cæcus licet,

Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cum illa sint maris, at non alicuius Deæ propriè adiuncta;

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείριτον ἀμφιτρίτην.

Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cum aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cum is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno Amphitriten conciliasse fabulantur, quam omnium marinorum piscium maxime ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cum reliqua marina animalia prope stupida sint quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam; ita vt de nonnullis merito dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita vt possint etiam ad rerum naturalium morumue rationem accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est, quàm maris vel natura vel color? quis enim dubitat. Cyaneum colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quē habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quod habet facultatem scilicet tollendi æquoris & placandi & seruandi. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris; quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de causa locū datum esse fabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt; quia ἐκεῖνοι μὲν ὡς λέγεται πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας, ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διέδοσαν λόγον, ὡς ἐρίζοντος περὶ τῆς χώρας τοῦ Ποσειδῶνος τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς, ἐνίκησεν. Illi sanè, vt ferunt, cum studerent ciues à mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quòd Neptuno de regione contendente Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit. Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse, quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quā Dei cultum sine calamitate non negligi? ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat vt

mare

mare piscibus orbatum haberemus; quippe cum vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa causa fuit cur crudeles Neptuni filii dicerentur omnes. Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primum cum virtutum omnium princeps & Regina sit, vt ita dicam liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet, omnium vitiorum grauissimum merito iudicabitur acceptorum obliuio, quæ non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de causa finxerunt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiam adhortatio ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quòd autem ob neglectos Deos Laomedon pœnas persoluerit, multasque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit: quoniam qui piè sanctéque per probitatem & integritatem vitæ Deum coluerit, quique illa quę instituta sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatum in omne tempus habebit, multa incommoda deuitabit, & se in omni molestia rectorum consiliorum conscientia consolabitur. Qui vero beneficiorū omnium autorem omniumque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus & temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto nō in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionem, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientes antiqui adhortabantur: fortunæque in constantiam ante oculos proponebant, cum vel Dii inhumaniter agentes aduersus Iouem de cœlo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quòd eam de stupro interpellasset, at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ Dii boni carissimis illa concedere, quæ in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes lucum eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ac rem diuinā primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari vt æquo animo essemus si quando ad nostra vota Dii surdi viderentur, quoniā perniciosa sæpius expetuntur ab ignaris hominibus, & quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta;

Nil ergo optabunt homines: si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis; rebusque sit vtile nostris.

Quòd autem hæc huius rei causa tantū ficta sint, vel ex eo patet, quòd omniū mortaliū imprudentissimū & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui causam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt; cum

hæc solum institutionis ergo sint inuenta. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. Cap. IX.

PLuto quem inferorũ Deũ putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno: vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerũque gestarũ felices successus cũ Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarũ mũdiq; totius, vt aiũt, imperiũ diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentẽ solem obtigit imperium. Scriptũ reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphiarai statuas quodã in loco fuisse Apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hũc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrũ Ioui, & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonẽ idẽ affirmauit his verbis; πλούτων δὲ κατέχης γαίης κλῃίδας ἁπάσης.

Pluto qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deũ, & in Heberia apud Pyrenæos mõtes habitasse memoriæ prodidit strabo lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorũ Deum esse crediderũt, quẽ appellarunt Deũ terrestrẽ, cui sacra faciebãt pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis;

τοις γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα
τιμὰς διδόντα, χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.

Cum iusta soluit mortuis viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo vero tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur. Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorum equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto;

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat; curruq; atrorum inuectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Aiunt hunc Deum aliquando grauiter tulisse, quòd solus omnium Deorum cœlibem & filiis carentem vitam traduceret, cum tanti imperii Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cum & Iouis esset frater, & Deorum omnium opulentissimus. Nulla enim Dea illum ob deformitatem & obscuritatem Regni maritum esse suum pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel, vt verius dicam, hoc animi furore agitatus atrorum equorum currum conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi forte Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores colligentem visam adamauit; quippe cum omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuium Chemarum deportauit; vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putantur, deportauit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis, & Claudianus rem totam carmine elegantissimo complexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, templumque eius ibidem magnificentissimum, vt ait Strabo libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons, qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quàm dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralii fluuii, vbi sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis aram communem.

munem. Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum;

> Non si tricenis, quotquot eunt dies,
> Amice places illacrymabilem
> Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo libro tertiodecimo Plutonium os in Cybirensium regione apud Hierapolim in paruo quodam mōtis cliuo fuisse; in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis,& admirabilis multò magis potentiæ. Nam huic oppositum fuit vallum quadratum,ambitu dimidii fere iugeri,quod nebulosa crassaq; caligine tegebatur;at ori propinquus aer erat innoxius. Quòd si aliquod animal ingrederetur, continuo moriebatur, tauriq; eò adducti statim cōcidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cice. in actione sexta in Caium Verrem; Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennam,& nō Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur. Dictus est autem Pluto,quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis; τὸ δὲ πλούτωνος, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη. Plutonis vero nomen ob diuitiarum largitionem, quia diuitiæ è terra in lucem emittantur, dictum fuit. quamuis Lucianus in dialogo postea de Luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ πλουτεῖν τοῖς νεκροῖς, quia abundet mortuis scilicet. Dicebantur ad hūc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat implicitas, iudicibusque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel pœnas, vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est in vniuerso æuo prætérquam admodum paucis ad superam regionem reuerti,& id maximis de causis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegethon deuoluitur; ibidem cœno plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squallore cymbæ, portitorisque animarum, deque tremendâ illius voce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps, horrent viperinis capillis furiæ, formidabilis est iudicum iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tam sanctus aut integræ vitę, qui ad id iudicium accessurus non aliquantulum expauescat. Verum de his in sequenti libro pertractabimus. Nunc huius tabulæ explicationem aggrediamur. Pluto siue elementum sit terræ, siue diuitiarum Deus, vtroq; nomine filius est Saturni: nam primum omnium architectatus est cœlum Deus, ex quo natum tempus,in quo reliquum quod erat ædificii expletum est. Si diuitiarum Deus rursus sit Pluto, nemini obscurum esse arbitror ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus, & hominum frequētia repleri: quare Pax illius merito dicitur fuisse nutrix. Rursus quod fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater, quid aliud hoc est quàm genus omne diuitiarum è tempore nasci, & cœli aerisque bonitate ac temperie procreari & adiuuari? Dicitur idcirco illi imperium inferorum obtigisse, quoniam apud occidentis nationes & in Hispania, vt diximus, regnauit, quæ fertilissima est propè omnium prouinciarum, & omnis generis frugum plenissima, præter loca illa, in quibus effodiebantur metalla, vt testatur Strabo libro tertio. Qui vero Plutonem elementum terræ esse putarunt, non

solum

solum diuitiarum Regem, quæ omnes è terra oriuntur, esse crediderunt; sed etiam mortuorum omnium, quia omnia quæ nata sunt, in ea tandem principia soluuntur, è quibus sunt orta; quod etiam expressit Cicero libro secundo de Natura Deorum his verbis; Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est: qui Dis, vt apud Græcos πλούτων dicitur, quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris. & quoniã quod semel mortuum est nunquam idem reuiuiscit, inde dictum est ab antiquis quod Pluto habet claues, à quo ita sedes inferorum clausæ sunt, vt exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis. Hic idem Proserpinam Cereris filiam rapuit, quia, vt ait Cicero in secundo de Natura Deorum, ea est quæ Περσεφόνη Græce nominatur, & quam frugum semen esse volunt, absconditamque à matre quæri fingunt, vt ait Eusebius libro secundo Euangelicæ præparationis. Plutonem esse virtutem terræ, & aliquando terram ipsam, ita scripsit Orpheus in hymno in Plutonem;

Πλουτοδοτῶν γενεὴν βροτέων καρποῖς ἐνιαυτῶν.
Nam facis ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terræ ad se radices frugum inferius, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinam. quadrigis inuectam, cum per tot mensium tempus ad inferiora crescant frugum radices, sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ;

Orphneus crudele micans, Aethonq; sagitta
Ocior; & Stygii crudelis gloria Nycteus
Armenti, ditisq; nota signatus Alastor.

Quæ cũ finguntur, & alicubi fieri necesse sit; scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus;

ἁγνοπόλου Δημήτερος δέ ποτε παῖδα
Νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπαδάην διὰ πόντου
τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον.
Δήμου ἐλευσῖνος, τόθιπερ πύλαι εἰσ' ἀίδαο.
Pluto tibi castæ Cereris, nam filia quondam
Cum legeret flores in prato rapta quadrigis
Imposita est; & Cecropium portata sub antrum,
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuero non solum de rebus gestis, quæ Diis inferis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæq; institutionem pertinent. Nam quibus curis torguentur, quantisq; molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis prius occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborandum est cum breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamen si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocentiam conniueat oportet, omnemque impuritatem induat & crudelitatem, cum primum ingentium opum desiderio capiuntur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cum sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto. Cap. X.

PLutonē ſapientes antiqui vim ac naturā eſſe terræ crediderunt, quāuis illi diuitiarum etiam nonnulli tribuerint imperium. At Pluto, nemo eſt quin omnibus ſuffragiis diſtribuendarum diuitiarum munus conceſſum eſſe ſciat: quem Cerere & Iaſione natum commemorauit Heſiodus in Theogonia;

Δημήτηρ μὲν πλοῦτον ἐγείνατο δῖα θεάων
Ἰασίῳ ἥρωι μιγεῖσ᾽ ἐρατῇ φιλότητι.
Alma Ceres Plutum peperit coniuncta in amore
Iaſio Heroi Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia Aegloga ſignificaſſe videtur dormientem Iaſionem fuiſſe à Cerere adamatum, cum illum inter eos commemorauerit, qui dormientes à Deabus adamati fuerunt; vt eſt in his;

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν, ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων, ζαλῶ δὲ φίλα γυναι ἰασίωνα.
Endymiona velim ſopitum poſſe profundo
Somno imitari, ſum ſimul æmulus Iaſioni.

Hunc Deum cæcum eſſe tradiderunt, & cuiuſmodi ab Ariſtophane in comœdia introducitur: quod paſſus eſt à Ioue propter inuidiam: cum antea dū acutiſsime videret, ad viros bonos tantum accederet, multiq; flagitioſi homines rerum neceſſariarum inopia perirent, vt ex his carminibus indicatur;

ὁ Ζεύς με ταυτ᾽ ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
Ἐγὼ γὰρ μειράκιον ὢν ἠπείλησ᾽ ὅτι
Ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
Μόνους βαδιοίμην. ὁ δέ μ᾽ ἐποίησεν τυφλὸν,
ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.
οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.
His Iupiter me affecit inuidens viris.
Puer minatus ipſe quod ſum, me fore
Solis bonis, ſolis viris prudentibus
Domeſticum: tunc ille me cæcum facit:
Ne quem bonum, ne quem malum dignoſcerem.
Sic is bonis, ſic inuidet prudentibus.

Hunc eundum Deorum omnium timidiſsimum finxerunt antiqui, ſicuti teſtatus eſt Euripides in Phœniſsis;

Δειλὸν δ᾽ ὁ πλοῦτος, καὶ φιλόψυχον κακόν.
Plutus timidus, vitæ ſuæq; amans malum.

Quare ad hoc feſtiuè ſanè alluſit is poeta qui inquit;

Nocte iter ingreſſus gladium, contumque timebis,
Aut motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.

Hunc Deum eſſe minimè cæcum exiſtimauit Theocritus cū dicat; τυφλὸς δ᾽ οὐκ αὐτὸς ὁ πλοῦτος. cęcus non ipſe Plutus. Sic etiam Plato in primo de Legibus ſcribit Plutum non ſolum non eſſe cæcum, ſed etiam acutiſsime cernere; τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέπων, ἄνπερ ἅμ᾽ ἕπηται φρονήσει. Quartum autem Plutus, non cæcus, ſed acute videns, quæ prudentiæ ſunt adiuncta. Hic Plutus Deus eſſe creditus eſt à nonnullis, maiorіq; honore cultus, quam Dii cæteri; vt ſcripſit Theognis;

οὐ

ron fluuius post quem Cocytus, ac alii deinceps, vt explicabitur. Hunc fluuiũ igitur Acherontem, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit, ac traiiciendus est, nonnulli Cereris, alii terræ filium esse fabulantur, quem alii alia de causa missum fuisse ad inferos dixerunt. Acherontem fluuium esse, qui in Acherusiam paludem illabatur, ita scripsit Plato in Phędone; τούτου δὲ κατ' ἀντιπέρυ καὶ ἐναντίως ῥέων ἀχέρων, ὃς δι' ἐρήμων τόπων ῥεῖ ἄλλων, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ γῆν ῥέων, ἐς τὴν λίμνην ἀφικνεῖται τὴν ἀχερουσιάδα, οὗ αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ πολλῶν ἀφικνοῦνται, καὶ τινας εἱμαρμένους χρόνους μείνασαι, αἱ μὲν μακροτέρους, αἱ δὲ βραχυτέρους, πάλιν ἐκπέμπονται ἐς τὰς τῶν ζώων γενέσεις. At contrà, è regione huius fluit Acheron, qui per alia loca deserta labitur, atque sub terram occultatus in Acherusiam paludem ingreditur: quo multæ mortuorũ animæ perueniunt. Ibi tempora quædam diuinitus statura aliæ longiora, aliæ breuiora expectantes, rursus in animalium ortus relabuntur. Alii contrà non ingredi, sed egredi ex Acherusia palude Acherontem fluuium putarunt, vt sensit Strabo libro octauo, qui Acherontem scribit in portum Chimerium dulcem multis acceptis fluminibus intrare, atque eum sinum dulcem efficere, qui non procul distat ab Ephyra Thesprotorum ciuitate, quem etiam Acherontem & Daulium inquit in Alpheum irrũpere. Huic fluuio datum esse inquiũt id nomen, quoniam Cereris, Proserpinæque ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Triphylicam Hypanam fuerunt, alluebat. Enimuero scire cõuenit duo fuisse flumina variis in locis eodẽ nomine appellata: fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam, vbi Molossorum Rex Alexander ab oraculo Dodonæo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo libro sexto; cum iuberetur Acherontem atque Pandosiam deuitare; isque arbitratus esset ea esse loca in agro Tesprotio, quæ erant eo nominé per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude deflués iuxta Pandosiam ciuitatem, qui multis flumminibus auctus, vt dictum est, in sinũ Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus, per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius libro secundo;

κεῖθεν δ' οὐ μάλα πουλὺ διὲξ ἁλὸς ἀντιπέραιαν
Γῆν μαριανδυνῶν ἐπικέλσετε νοστήσαντες.
Ἔνθα μὲν ἐς ἀΐδαο καταιβάτις ἐστὶ κέλευθος.
Ἀκτή τε προβλὴς ἀχερουσιὰς, ὑψόθι τείνει.
Δινήεστ' ἀχέρων αὐτὴν διανειόθι τέμνων
Ἄκρης ἐκ μεγάλης προχοὰς ἵησι φάραγγος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Mariandynam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis;
Atque altè tellus Acherusia prominet. inde
Hanc Acheron scindens sub terra vortice multo
Voluitur; atque specu de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multum a Cichyro oppido distabat, vt ait Pauf. in Atticis, & strabo lib. quinto proximam fuisse scribit Miseno promontorio, quæ deinde redacta profundum litus in sinu Baiano aperiebat, aquasque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cum essent igitur duæ Acherusiæ, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope; iuxta hanc Epiri

Acheruſiam Acherontem fluuium inferorum fluere ſcripſerunt antiqui, quē ſub terram immergi, & ad inferos vſque peruenire, paludemque ibi altiſsimam efficere crediderunt. Iuxta hanc Acheruſiam fuit deſcenſus ad inferos, vt ſcripſit his verbis Aretades Cnidius in lib. ſecundo rerum Macedonicarum, & repetiuit perdoctus. Apollonii enarrator; ἡ περὶ ἡράκλειαν ἀχερουσιὰς καλουμένη πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος, καὶ ἀποκλίνουσα εἰς δυσμὰς ὡς τὸ πρὸ τῆς Βιθυνίας πέλαγος. καὶ προσπίπτον αὐτῇ τὸ κῦμα σφοδροὺς ἀποτελεῖ ἤχους. καὶ περὶ τῶν ἐπ᾽ ἄκρης αὐτῆς πεφυκυιῶν πλατάνων, καὶ τοῦ ἐπ᾽ αὐτῇ πεδίου, καὶ δοκεῖ αὐτόθι κατάβασις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν. Acheruſia vocata, quæ eſt iuxta Heracleam, vbique alta eſt & præceps ſupra mare: atque in occidentem reſpicit in mare Bithyniæ, cui vnda incidens ingentes ſonos efficit. Huius in ſumma parte natæ ſunt platani, & in eius planitie; ibiq́ue videtur eſſe ad inferos deſcenſus, quod ſcripſit etiam Nymphis Samius in primo Heracleæ. Nam apud eum fluuium ſpeluncam fuiſſe, quæ duceret ad inferos, creditum eſt, vti ſcripſit ex prædictorum ſcriptorum ſententia Apollonius in ſecundo Argonauticorum;

ἐκ δ᾽ αὐτῆς εἴσω κατακέκλιται ἠπείροιο
κοίλη ὕπαιθα νάπη. ἵνα τε σπέος ἔστ᾽ ἀΐδαο
ὕλῃ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεφές. ἔνθεν ἀϋτμὴ
πηγυλὶς ὀκρυόεντος ἀναπνείουσα μυχοῖο
Συνεχὲς ἀργινόεσσαν ἀεὶ περιτέτροφε πάχνην.
Nec procul; interius proſpectat terra propinqua,
Ad medium conuerſa diem, ſpelunca remittit
Frigida, vbi exhalat graueolentes vſque vapores;
Semper & hæc aluit ſe circum cana pruinam.

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod eſt orientem verſus, de quo nunc loquimur; qui cum ſub terram occultetur, mox per quandam ſpeluncam vallemq́ue emergit, tanquam ab inferis, ad quos per multum ſpatium accedere creditur, vt eſt apud eundem poetam;

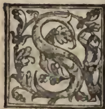
Ἔνθαδὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ ἀχέροντος ἔασιν.
ὅς τε διὲξ ἄκρης ἀνερεύγεται εἰς ἅλα βάλλων
ἠῴην. κοίλη δὲ φάραγξ κατάγει μιν ἄνωθεν.
Hic Acherontæi vaſti ſunt oſtia fluctus;
Qui ſumma de parte fluens prorumpit in æquor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama eſt hinc & per hanc ſpeluncam Herculem Cerberum in lucem eduxiſſe, vt in his ſcripſit enarrator Nicandri; Ἀχέρων δὲ ποταμὸς ἐν ἡρακλείᾳ τῇ ποντικῇ, ἔνθα τὸν τοῦ ᾅδου κύνα ἡρακλῆς ἐξήγαγε, καὶ ὁ λόφος ἀκονίτης λέγεται. Acheron fluuius eſt Heracleæ Ponticæ, quà Hercules Plutonis canē eduxit, atq; collis Aconitus dr. Huius fluminis aquā inſuauiſsimam fuiſſe, ſicuti etiam Cocyti, ſcripſit Pauſanias in Atticis, cuius alumna eſt alba populus, vt oleaſter Alphei, populus nigra Eridani; quare cum ad Cerberum Hercules per eam portam acceſsiſſet, dicitur fuiſſe alba populo coronatus, cum ob caliginem tamen inferorum facta ſit poſtea nigra illa corona, de qua apud Padū defoſſa nata eſt nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Aſcalaphum habuiſſe, qui Proſerpinam accuſauit, quia ieiunium apud inferos ſoluiſſet, de quo ita ſcripſit Apollodorus Grammaticus libro primo; κατὰ μαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς ἀσκαλάφου τοῦ ἀχέροντος, καὶ γοργύρας. cum teſtimonium aduerſus

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER TERTIVS.

Quam præclare dicta de inferis excogitata sint ab antiquis.

SAPIENTISSIMI & optimi sanè illi homines fuerũt, Serenifs. atq; optime CAROLE Rex, qui primi inter mortales hanc opinionem introduxerunt, quòd anima nostra immortalis existens, postquam fuerit ex his corporum vinculis soluta ad seuerissimos iudices accedat, ibique pro meritis vel ingentia præmia, vel grauissima supplicia sortiatur. Nam si nulla esset veræ religionis, si nulla Christianæ veritatis cognitio, poterat tamen vel ratio ista ita homines ad probitatem reuocare, vt se potius prę miis dignos præberent, quàm vt vitare supplicia conarentur, quam ipsam veritatem Iesus Christus postea clarius intelligere volentibus, omnibus nationibus explicauit. Quid enim tam potest ab omnibus sceleribus animos hominum retrahere, quàm si sibi persuaserint omnibus tum reddendam esse anteactæ vitæ rationem, cum neque mentiri, neque tergiuersari licebit; sed omnia quæ fuerint nefarie in vita commissa, vniuersis gentibus conspicua tanquam maculæ, aut putrescentes pustulæ apparebunt? Quæ leges ciuiles, quæ consuetudo ciuitatum, quæ seueritas iudiciorum tantum potest in animis hominum? His enim neglectis multa flagitia clam committi possunt, & nonnulli tormenta paruifaciunt, & mortẽ, si res ita poscat, æquissimo animo perferunt. At vbi neque tunc tamen finem laborum & calamitatum sibi adesse sentiunt, mirum est quantopere ab ipsa conscientia, & ab æternorum suppliciorum metu retardantur. Hoc ita esse, facile fuit viris bonis & temperantibus persuadere; at multitudini, quæ non, nisi crassiore quodã modo, allicitur aut impellitur, non faciebant hæ rationes satis ad persuadendum: sed multa apud inferos terribilia, & vel dictu horrenda ficta sunt, multa ad voluptatem excogitata, quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim non commoueretur magnopere, cum sciret post mortem sibi adeundam esse paludem Acherontis, quæ prima excipiebat obuias animas? cum terribilis animarum portitor Charon squallidus, barbaq; promissa, ac rutilantibus oculis nigram nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa caliginosa antenna velificaret? cum Phlegetontem animo complecteretur frementibus flammarum vndis conuolutum? cum Cocytus subiret grauissimus & tristissimus amnis, cuius fremitus quærularum animarum voces imitabatur? cum Cerberus triceps, cum seuerissimi iudices, cum Furiæ venirent in mentem, quæ singulos cogerent per varia tormenta commis-

Ille nouem procul à Diuis depellitur annos;
Concilio totidem Diuorumq; abstinet, idem
Cum superis pariter conuiuia nulla frequentat.
Pristina condicio decimo cui redditur anno.
Tantus honor stygiis iuratis additur vndis.

Tum idem poeta declarauit qui ritus in Deorum iuramentis seruaretur, dicitque Irim poculum aqua stygia plenum mentientibus Diis afferre solitã, cum Iupiter ita iuberet, vt est in his carminibus;

καὶ ῥ' ὅστις ψεύδηται ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων
ζεὺς δέ τε ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνέγκαι,
τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρὸν. ὅ τ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
ὑψηλῆς. πολλὸν δ' ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης.
Ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν
Ὠκεανοῖο κέρας, δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται.

Cum quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Quæ fluit, è petra & paulatim labitur alta.
Sub terris fluit, & tenebras per noctis opacæ
Flumine de sacro; cornu maris Atlantæi.
Nam decima Oceani pars est styx ipsa profundi.

Alii honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia coniurantium Deorũ aduersus Iouem, cum illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. vbi fuerit styx verè, multa est controuersia apud scriptores; nam alii non procul à Lucrino portu, Auernoque lacu in sinu Baiano existimarunt, quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amœnissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratum inferis esse dicebant, nullique, nisi placatis per solennia sacrificia manibus, locus putabatur adeundus. Ibidem cum fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quòd aquam stygiam è sermone sacerdotum esse opinarentur. At Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua stygia scripsit; ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλι λέγεται εἶναι ὑπ' ἀρκάδων τὸ στυγὸς ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι. ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει ἐς ἄγκος. τὸ δὲ ἄγκος, αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ νώνακρις ἐν τῇ, ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς ἀρκαδίας πρὸς φενεῷ. In hac autem ciuitate dicitur aqua esse stygia ab Arcadibus. Est aũt huiusmodi; apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sæpis cuiusdam circulus ambit, atque Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadiæ parum distans à Pheneo flumine. Hanc aquam memoriç prodidit Pausanias in Arcadicis è prærupta rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solum pniciosa est aqua, verum etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebãtur, neque vllum erat vas, quod aquæ vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phędone non solum quo pacto deflueret styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset; ὁ τέταρτος ἐκπίπτει ἐς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται. χρῶμα δὲ ἔχοντα ὅλον οἷον κυανὸς, ὃν δὴ ἐπονομάζουσι στύγιον, καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων στύγα. Quartus incidit prius in locum grauem ac ferum, vt aiunt; coloremque

loremque habet Cyaneum propè, quem fluuium ſtygium nominant; & paludem, quam is fluuius ingreſſus facit, ſtygiam. Hic fluuius, quoniam fluit ſub terra, aquamque habet inſuauiſsimam, creditus eſt ad inferos vſque deſcendere, & eſſe fluuius inferorum, qui ob inſuauitatem ſuam dictus eſt ſtyx, quaſi στυγερὸς, quod odioſum ſignificat apud Græcos. Hoc in flumine cum alia complura monſtroſa eſſe dicerentur, tum piſces ita graciles, vt magis piſcium vmbris ſimiles, quàm piſcibus viderentur, vt ait Pauſanias in Phocicis. Hic erant omnia animalia nigra, & ranæ nigræ, vt ait is poeta;

> Eſſe aliquos manes, & ſubterranea regna,
> Et contum, & ſtygio ranas in gurgite nigras,
> Atq; vna tranſire vadum tot millia cymba.

Nam cum loquerentur poetæ de rebus fabuloſis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras conſequi ſolent, quo probabiliores viderentur. Nunc ex his veram ſententiam eliciamus. Vbi de Acheronte loqueremur ſuperius, diximus Acherontem eſſe mærorem illum ac triſtitiam, q uæ naſceretur in mente hominis morituri è conſideratione rerum præteritatum, at ſtyx odium eſt illud erga tranſacta facinora, quod pœnitentiam conſequitur: cum enim peccata præterita odio habere incæpimus, tunc dicuntur animæ ſtygiam paludem traiicere, quæ ex Acheronte exoritur. At qui ad fluminis ipſius ortum ſuam orationem conuerterunt, illi omnem vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia confluere, & ex illo fontium imbriumque materiã manare crediderunt. Rurſus qui ex aerè in locis cauis ſub terra concreto & in aquam verſo dulcium aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam ſtygem, vt cætera flumina, arbitrati ſunt: quare non eſt abſurdum ſi res eadem aliis de cauſis varios ortus apud fabularum inuentores ſortita ſit. Quòd autem honorem illum conſecuta ſit Styx, quia Ioui aduerſus Titanas fuerit auxilio, vel quia Ioui inſidias indicaſſet, nihil aliud ſignificare voluerunt antiqui niſi principes ſuos à ſingulis nationibus eſſe pro viribus in imperio retinendos, ſi viri boni ſint præcipuè; atque principes ipſos munificos eſſe oportere erga illos, qui ſceleratorum proditiones & inſidias patefaciunt; qua re nihil eſſe poteſt neque ſanctius, neq; ad ſeruandas ciuitates accommodatius. ac de ſtyge ſatis, nunc de Cocyto dicamus.

De Cocyto. Cap. III.

COcytum quoq; defunctarum animarum multitudini tranſeundum eſſe fabulati ſunt antiqui, prius quàm ad infeios deueniretur. hic fluuius & quo illabatur, & vnde oriatur, ita patefecit Plato in Phædone; ὃδὶ ἐμπεσὸν ἐνταῦθα, καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς γῆς περιελιττόμενος, χωρεῖ ἐναντίως τῷ πυριφλεγέθοντι, καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας. καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὸν, ἐμβάλλει εἰς τὸν τάρταρον, ἐναντίως τῷ Πυριφλεγέθοντι, ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶν, ὡς οἱ ποιηταὶ φάσκουσι, κωκυτός. Hic verò huc delatus, magnasque vires ab aqua aſſumens, terramque ingreſſus ac circũuolutus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illique fit obuius in ſtagno Acheruſiæ: neque huius aqua cum alia cõmiſcetur, ſed in gyrum circũuolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti aduerſus. Scripſit Homerus in lib. λ. odyſſ. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem pefluere, cum ſit Cocytus tamque riuus ſtygis vt patet ex his;

ἔνθα

aduersus ipsam dixisset Ascalaphus Acherōtis & Gorgyrę filius. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τοῦ ῥεῖν ἄχεα, quia fluant vndæ molestiarum scilicet, nam vt ait Isacius ῥεῖ ἄχη καὶ λῦπαι τῶν τεθνηκότων συγγενῶν. quia dolores scilicet & mœrores coniunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiæ potius accesserim, qui Acherontem dictum putarunt, ab Acheróte illo, qui in iis locis regnauit, vt scripsit Andro Teius in sua Nauigatione. Atque ex his patuit primum Acherontem descendentes ad inferos animas excipere solitum, & Cereris, vel vt aliis magis placuit, Terræ fuisse filium. Hunc, quia potum præbuerit Titanibus aduersus Iouem pugnantibus, ad inferos detrusum crediderunt, qui ex Acherusia deflueret, per loca subterranea, atq; per vallem profundam rursus ederetur in lucem, aquamq; haberet insuauissimam. Hæc illa sunt, quæ de Acheronte fabulose scripta inueniuntur; quæ cur ficta sint, nunc perquiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorum animas? quia cum morituri sunt homines, torpor quidam mentem, animumque ita labefactat, vt propinqua mors esse facile sentiatur: tunc enim conscientia, rerumque gestarum memoria animum perturbat: quæ palus est omnibus primum traiicienda, vt fabulose fingitur à poetis: neque enim in hac præteritę vitę inuestigatione potest animus non magnopere commoueri. Cereris autem siue Terræ filius hic fluuius dicitur, quoniā vniuersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirendarum aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius potum Titanibus aduersus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquæ cogitationes aduersus sacra Dei mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera Dei lege desciscit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi vero quis vir bonus vel etiā malus omnem spem in Dei clementia & benignitate collocauerit post hanc præteritæ vitæ ratiocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præsentiam contendit. Hic fluuius insuauissimæ aquæ esse dicitur, quoniam vitæ nostræ ratio, si diligenter perpendatur, multas habet insuauitates. atque vt rem paucis explicem, nihil aliud ꝑ hæc, quæ sunt apud inferos ficta, significare voluerunt antiqui, quam ita vitam nostram oportere comparare, vt recordatio præteriti tēporis quàm maxime animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur in morte, & intrepidos ad omnem iudicum seueritatem nos perducat. sub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus de Styge.

De Styge. Cap. II.

STyx item inferorum fluuius post Acherontem ad inferos accessuris se offert; quam alii ex aliis parentibus ortam crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his;

Δεινὴ Στὺξ θυγάτηρ ἀψορρόου ὠκεανοῖο
Πρεσβυτάτη. νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα ναίει
Μακρῇσι πέτρῃσι κατηρεφέ᾽ ἀμφὶ δὲ πάντῃ
κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.
Styx grauis, Oceani reflui de semine nata.
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis

Marmo-

ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα πυριφλεγέθων τε ῥέουσι,
κωκυτός θ' ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.
Atque Pyriphlegethon, Cocytusque è ſtyge labens
Immenſas Acherontis aquas mox fluctibus augent.

Dictus eſt autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipſum ſignificat; quia morituri plerique poſt commiſſorum pœnitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omnium parentis leges commiſerint. Alii maluerunt dictum eſſe, quia querũtur & grauiter ferunt quia res cariſsimas ſint relicturi: alii ob lamentationes coniunctorum dictum putant hunc fluuium, qui morituris eſt tranſeundus. Neque poteſt quiſpiam ad inferos accedere, niſi per hæc flumina, vel, vt verius dicam, per turbulentiſsimas has animi cogitationes, quas antiqui per ſuas fabulas ſignificarunt. Qui quidem ita viuendũ eſſe per hæc figmenta oſtendebant, vt intrepidi eſſemus ad omnem poſt mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. *Cap.* IIII.

CHaron vero, cuius nomen lætitiam ſignificat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt ſenſit Heſiodus, qui in Theogonia omnia propè inferorum monſtra ex iis nata eſſe affirmauit, portitor animarum & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegeton ſiue Pyriphlegethon, de quo cum fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus eſt ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore ſenex pingebatur; qui Minyadem poeſim fortaſſe ſecutus fuit, in qua erat de Charonte huiuſmodi ſententia;

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras
Puppe vehit parula.

Sic etiam Virgilius lib. ſexto Charontem ſenem eſſe demonſtrauit, vbi illius formam deſcribit,

Portitor has horrendus aquas, & flumina ſeruat
Terribili ſqualIore Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet, ſtant lumina flamma.
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus eſſe dicebatur, quos traiiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cum omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis ſpoliatos cerneret, vt teſtantur ea carmina;

κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνήρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου.
Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἶρος, κρείων τ' ἀγαμέμνων.
θερσίτης δ' ἶσος θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες ἔσονθ' ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα.
Γυμνοί τε ξηροί τε, κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus eſt æquè tumuli qui haud cepit honorem,
Quique fuit nactus prægrandis pondera ſaxi
Non Iro magis eſt Agamemnon clarus: & ipſi
Therſitæ ſimilis Thetidis pulcherrima proles.
Hi pariter nudi atque inopes per regna vagantur
Vmbrarum, apta ſuis referentes præmia factis.

Teſtatur Lucianus i dialogo de Luctu moris id fuiſſe apud antiquos; vt obo-

ſum numiſma perexiguum in os ſingulis mortuis includeretur, quod naulum eſſe Charontis arbitrabantur, cum ita ſcribat; ὥστε ἐπειδάν τις ἀποθάνῃ τῶν οἰκείων πρῶτα μὲν φέροντες ὀβολὸν, ἐς τὸ στόμα κατέθηκαν αὐτῷ, μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας γενησόμενον. Quare cum quis è domeſticis obierit, primùm quidem obolum illi in os depoſitum naulum portitoris fore arbitrantur, is autem nummulus Danace à Græcis dicebatur, ſicuti teſtatur Callimachus his carminibus in Hecale;

τοὔνεκα καὶ νέκυες πορθμήϊον, οὔτι φέρονται,
μοῦνοι ἐπιπτόλιον ὅτι μὴ θυμιασόμεν αὐτοῖς.
Ἀλλὰ κενοῖς στομάτεσσι νέας ἀχερουσιὰς ἴσασι
Βάθρον, καὶ δανάκης ἐπιδεύεται οὔτις ἀπιών.
Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vita functi: ni ſi ſacra feramus
Nos, & ſuffitus. adeunt Acheruſia templa
Ore illi vacuo; danace non indiget vllus.

Ariſtophanes autem in Ranis duos obolos poſtea naulum eiuſdẽ fuiſſe ſcripſit in his verſibus;

ἐν πλοιαρίῳ τυννουτωΐ σ' ἀνὴρ γέρων
Ναύτης διάξει δύ' ὀβολὼ μισθὸν λαβών.
Mercede capta nauta te ſenex vehet
Biniś obolis in naue parua protinus.

Neque tamen ea parua mercede ſemper contentus fuit, ſed aliquando ab Athenienſium Imperatoribus, ne illi æquari multitudini cogerentur, auctũ eſt Charonti ſtipendium, & vſque ad triobolum peruentum eſt. Tanta fuit antiquorum nonnullorum dementia, vt inferos etiam auaritia, & nummorum deſiderio vexari arbitrati ſint. dicitur nonnullos Charon viuos ad inferos traieciſſe; nam Hercules, Vlyſſes, Orpheus, Aeneas, Theſæusque eò deſcendiſſe memorantur, quæ omnia ficta ſunt, vt ſingula ſuis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionenſes nullum naulum mortuis in os includebant, quòd ſibi breuiſsimum eſſe ad inferos deſcenſum dicerẽt quamuis ille poeta vndique tantundem itineris eſſe ad inferos inquiat,

εἰς ἀΐδην ἰθεῖα κατήλυσις, εἴτ' ἀπ' Ἀθηνῶν
στείχοις, εἴτε νέκυς νίσσαι ἐκ Μερόης.
μὴ σέ γ' ἀνιάτω πάτρης ἄπο τῆλε θανόντα,
πάντοθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ἀΐδην ἄνεμος.
Vndique rectà ibis ad Tartara, ſiue ab Athenis
Mortuus accedas, ſeu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd forte peribis.
Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

Nunc quid hæc fabuloſa ſignificent explicemus. Charon Erebi & Noctis filius dicitur, qui animas trans Acherontem, & ſtygem, & Cocytum ac Phlegethontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ prius erat confuſa, peccatorumque tenebris inuoluta, ac minime examinata cõſciẽtia, prius illi motus, qui ſuperius nominati ſunt per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentiæ opinio, aut innocentiæ proxima deliberatio in poſterum integritatis ſeruandæ, ſurrexit; quæ per præteritorum ſcelerum pœnitentiam comparatur, cum piget ſummi Dei voluntatem, per auaritiam, crudelitatẽ, impietatemve offendiſſe, tum ſpes de bonitate Dei exurgit, atque inde læ-

titi,

titia,quæ nos trans ea turbulenta flumina traiicit: & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare siquis recte consideret,inueniet antiquos omnes animorum motus illos,qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmẽtis fuisse complexos. Nam cum senex sit Charon,quid aliud significat,quàm rectum consilium,& quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam? aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa vero quæ ad obolos, naulumque portitoris attinent,ego ridicula esse censeo,& pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem excogitata à sapientibus,si modo hæc ab illis manarunt. nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. *Cap.* V.

VBi superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent,tum Cerberus atrocissimus canis inferorũ custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recũbebat; qui omnibus ingressuris humanissime blandiebatur; at neminem patiebatur exire,sed omnes egressuros altissimis & maxime horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. Quod autem seruaret inferorum sedes ita testatur Virg.lib.6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro:

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in libro tertio Odarum;

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus: quanuis furiale centum
Muniant angues caput eius. atque
Spiritus teter, saniesq; manet
ore trilingui.

Huius totum deniq; dorsum pro villis serpentes habuisse,et anguinea cathena vinctum videtur significasse Tibullus lib.3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, ter geminumq; caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis;

Ἅδου τρίκρανον σκύλακ᾽ ἀπρόσμαχόν τι.
Canemq; Ditis efferum, huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo lib. Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus.

Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειὸν
κέρβερον ὠμηστὴν ἀΐδεω κυνὰ χαλκεόφωνον.
πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα, κρατερόντε
Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem,ferrea cui vox.

Quinquaginta ſimul capita; illis nilque pudoris.

Veruntamen Iſacius illum centum capita habere ſcribit, quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita deſcribit; ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ἃς φυλάσσει ὁ κύων τοῦ ᾅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς. καὶ λέγουσιν ἔτι τοὺς εἰσερχομένους μετὰ κολακείας προσδέχεται, τοὺς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας οὐκ ἐᾷ· εἰ δέ τις τολμήσει τῷ τάχει αὐτοῦ λαβέσθαι καταδαπανᾷ αὐτόν. Ibi hominum animas eſſe inquiunt, quas Plutonis canis cuſtodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quòd accedentes animas cum blanditiis excipit, at egredi conâtes deturbat: quare ſi qua celeriter effugere conetur, illam repẽte corripit ac vorat. Sic etiam Horatius illum centum capita habere ſcribit in ſecundo Carminum;

Demittit atras bellua centiceps
Aures:

De illius forma ita meminit Apollodorus lib. ſecundo; Δωδέκατον ἆθλον ἐπετάγη κέρβερον ἐξ ᾅδου κομίζειν. εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλὰς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος, κατὰ δὲ τοῦ νώτου, παντοίων εἶχεν ὄφεων κεφαλάς. Duodecimum certamen impoſitum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic tria canina capita, caudam draconis, at in tergore variorum ſerpentum capita. Quem Heſiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus, & vorare egredientes animas ita inquit;

δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει
Νηλειὴς, τέχνην δὲ κακὴν ἔχει. ἐς μὲν ἰόντας
Σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.
Ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν. ἀλλὰ δοκεύων
ἐσθίει, ὅτε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.
Hic canis horrendus nigrantia limina ſeruat,
Præditus arte mala: cauda blanditur & aure
Vtraque, accedat ſiquis. ſi euadere contra
Conetur quiſquam, hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui cum nullos eſſe inferos putarent antiquorum nonnulli, ſcriptum reliquit Pauſanias in Laconicis non ſolùm nulla eſſe Deorum regna ſubterranea, quò animæ deuenirẽt, vbi è vita exceſſerint, ſed Cerberum etiam tetrũ ac immanem ſerpentem fuiſſe, qui luſtrum haberet in ſpelũca quadam apud Tęnarum; qui quencunque momordiſſet, continuò vis veneni interimebat, vt ſenſit etiam Hecatæus Mileſius, quare dictus eſt canis inferorum. Hũc ſerpentem primus omnium Homerus, vt ait Pauſanias, canem appellauit, qui nihil tamen de illius forma fabulatus eſt, cum poſteri & Cerberum nominarint, & tot illi belluæ capita iniunxerint. Alii fabulati ſunt illum ab inferis eductum fuiſſe ab Hercule, per eam ſpeluncam, quæ non procul diſtat à Tęnaro qui cum primum lucem ſenſiſſet vomuit, ex quo vomitu, ſpumaque oris natum eſt aconitum, vt aſſerit Strabo lib. octauo. Lucretius Epicureus philoſophus, quoniam hæc reuocare à voluptatibus videbantur, non ſolum Cerberum de medio ex Epicureorum ſententia ſuſtulit, ſed omnia prorſus illa, quæ ſupplicium aliquod nefariis hominibus apud inferos minitarentur; cum ita ſcribat in lib. 3. ſui poematis;

Cerberus, & furiæ iam vero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neque ſunt vſquam, nec poſſunt eſſe profectò.

Fuerunt

Fuerunt qui fabulas has conati sint ad historias, verasque narrationes traducere. Dicunt enim quòd cum Theseus & Pirithous Helenam rapuissent, quæ obuenit Theseo, coactus est Theseus iurare se opem laturũ Pirithoo, dũ is quoque aliquam eximiam mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes eò contenderunt, vt illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filiæ nomen fuit Proserpinæ; matri, Cereti; canemque habuit acerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerbero prius pugnare, qui Proserpinæ nuptias peterent; qui victi laniabantur. hanc Theseus cũ Pirithoo per insidias rapere conati sunt; quos cum non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Aidoneus, in vincula coniecit, ac Pirithoum cani statim vorandum exposuit, Theseo, cum sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit; at in custodias tradidit, vt scripsit Zezes, & Plutarchus in vita Thesei. fabulati sunt postea poetæ Theseum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisq; vxorem Proserpinam rapere voluisse, quod ita attigit Virgilius libro sexto;

Nec vero Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque:
Diis quanquam geniti, atq; inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit,
Ipsius à solio regis, traxitq; trementem.
Hi dominum Ditis thalamo deducere adorti.

Atque hæc ea sunt, quæ de Cerbero fabulati sunt poetæ: nunc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus quàm rerum naturalium generatio: cum enim Typho ardens sit, frigidissimumque animal Echidna, quę viperam significat, ex harum qualitatum cõmistione fit ortus rerum naturalium. hinc efficitur vt animalibus e cœlo ad inferos descendentibus, hoc est nascentibus Cerberus blandiatur; at contra nitentes, morituras scilicet animas deterreat, quia natura reclamat; nec æquo animo interitum ferre potest. Qui terram Cerberum esse putarunt, has easdem vires illi dare nihilominus coguntur. Hunc in spelunca obscura habitare dixerunt, ob ignorationem sui, & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alii propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quę sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quæ plurimum conferunt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrum esse Cerberum, quia κρέας caro est, βορᾶ autem voro. Atque hæc ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulchri & mortis vires infregit, & ab omni temporũ iniuria se vendicauit. Qui ad mores, vitæque humanæ institutionem hæc transtulere, Cerberum auaritiam esse, diuitiarumque cupiditatem arbitrantur: quæ non nisi è malis cogitationibus oritur; cum nemo vir bonus diues breui euadat. Est enim auaritiæ proprium aduenientibus opibus blandiri, at vbi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, discruciari, & prope prę mœrore insanire. quòd si vlla necessitas opes ipsas in lucem extraxerit, tũ reclamat auarus, & nulla cum dignitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce

ſa luce Cerberus vomuiſſe dicitur. habet multorum capitum numerum, vel quia multorum ſcelerum & flagitiorum principium & fons eſt auaritia, vel quia mortales in multas miſerias inducit, cũ alii ferro, alii veneno, alii aliis inſidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cum nullus ſit auarus, quem & filii & vxor, & coniuncti omnes non quàm citiſsime decedere cupiant. Dictus eſt Cerberus in obſcura ſpelunca habitare, quoniã omnium propè vitiorum ſtultiſsimum ſit auaritia: cum neq; ſibi proſit, nec reliquis; nec ſibi vel poſteris gloriam comparare ſtudeat, ſed ſemper inter ſordidos & obſcuros homines verſetur. At Hercules, quæ virtus eſt animi magnitudo, Cerberum in lucem extraxit, ſibique perpetuam gloriam comparauit. Quis enim ſine opibus facilem eſſe ſibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ ſanè nihil aliud putandæ ſunt à viris prudentibus quàm commodiores rationes rerum præclarè gerendarum. nunc de Parcis dicendum.

De Parcis. Cap. VI.

ET quoniam nihil horum ſine Parcarum imperio & voluntate fieri poterat, vt creditum eſt ab antiquis, tempus iam poſtulat vt de illis loquamur. Fuerunt autem Parcæ ſorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum diſſenſio, ſicuti cæterorum Deorum, audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuiſſe filias ſcriptum reliquit Heſiodus in Theogonia hoc pacto;

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν θέμιν, ἣ τέκεν ὥρας.
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ εἰρήνην τεθαλυῖαν.
Αἵ τ' ἔργ' ὡραίουσι κατὰ θνητοῖσι βροτοῖσι.
Μοίρας θ', ᾗς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα ζεύς,
κλωθώ τε, λάχεσίν τε, καὶ ἄτροπον, αἵτε διδοῦσι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.

Inde Themin duxit Saturnius; hæc parit Horas,
Eunomiamq;, Dicenq;, Irenen deinde virentem:
Omnia maturant miſeris mortalibus iſtæ.
Parcas; quis multum mox Iupiter addit honoris,
Clothoq;, & Lacheſim, ſimul Atropon, Hæ bona cunctis,
Hæ mala dant, nutuq; ſuo res quæq; geruntur.

Idem tamen poeta in eodem libello Noctis filias & Parcas & Mortes, ſiue fata malueris nominare, fuiſſe ſcribit, cum illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo verſu;

καὶ μοίρας, καὶ κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνας.

Et parcas parit, & Mortes mala multa ferentes.

Cui ſententiæ acceſsit etiam Orpheus, qui ita ſcripſit in hymno in Parcas;

Μοῖραι ἀπειρέσιοι, νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.

Immenſæ Parcæ nigrantis pignora Noctis.

Alii Neceſsitatis, ſiue vt aiunt Græci ἀνάγκης filias eſſe Parcas crediderunt. Has in ſpelunca quadam ſublimi habitaſſe ſcripſit Orpheus, atque inde ab humana opera, vbi libuerit, euolare ſolitas;

κλῦτέ μου εὐχομένου πολυώνυμοι, αἵ τ' ἐπὶ λίμνης
οὐρανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ νυχίας ὑπὸ θερμῆς
ῥήγνυται, ἐν σκιαρῷ λιθαρῷ μυχῷ εὐλίθου ἄντρου

Ναίουσαι

Ναίουσαι, πωτᾶσθε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
Audite orantem, celebres audite sorores.
Quæ excelsum colitis stagnum, quà murmurat vnda
De Nychia tepida, vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo, celeres hominumq; per arua volatis.

Alii putarunt has ex illa cōfusa & informi materia cum Pane pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit appellata; seque in illam speluncam recepisse, vnde quocunque liberet, facile conuolarent. creditæ sunt ipsæ Parcæ quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominibus impertire, vt testatur Homerus in lib. η. Odysseæ.

ἔνθα δ' ἔπειτα
Πείσεται ἅσσα οἱ αἶσα, κατὰ κλῶθές τε βαρεῖαι
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.
ille deinde
Cuncta feret, quæ facta dabunt, Parcæq; seueræ
Nascenti neuere, parens quando edidit ipsum.

Non defuerunt qui & id munus habere Parcas crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit Lycophron in his versibus.

Γραῖ γὰρ ἐννεατῆρας ἀμναμοὶ Τριτωνίας
Ῥινάς κατεκλώσαντο δυσμαχοῦς ἁλός.
Parcæ senis maris seueræ filiæ,
Filis tribus iam destinant adulteros.

Has Parcas triformes nominauit Aeschylus in Prometheo; quæ pro Diis summa religione colebantur apud Sicyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Harum Parcarum nomina varia fuerunt; nam vt scribit in Atticis Pausanias, Venus cœlestis vna fuit earum, quæ Parcæ appellabantur natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quandam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis fera immaniorem, quam inscriptio vnam fuisse è Parcis significabat Mortam nomine. Idem rursus in Achaicis Fortunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere. deinde in Arcadicis, Lucinam εὔλινον, quasi Lanificam dixerim, vnam esse putauit è Parcis, quę dicta est Pepromene; quę Saturno multò fuit antiquior; quod etiam sensit Lycius Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cum in alios Deos, tum in Lucinam composuit. Patet ex his, è quibus genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earum esset officium, & quæ illarū essent nomina, nunc quid occultatum sit sub his, inquiramus.

Existimarunt antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerant, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ædificia ac ciuitates, non solum proprium habere Genium, à quo perpetuo gubernarentur; sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sita, ita vt quoties nasceretur aliquid, illi post certum dierum numerum ex ordine fatorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine, vel sideratione, vel alio mortis genere esset pereundum : quam necessitatem nulla ratione, nullaque hominis prudentia deuitari posse putarunt; atque eandem vim in omnia sese extendere. Hanc vim Latini scriptores fatum vel Parcam, at Græci μοῖρα vel αἶσαν dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit Aeschylus in Prometheo;

Τὴν πεπρωμένην δὲ
Χρὴ αἶσαν φέρειν.

Statutum

Statutum vero
Opus est fatum perferre.

Id ipsum fatum ineuitabile esse dixit ita Euripides in Ione;

Ἀνοιστέον τάδ' ἐστί, καὶ τολμητέον.
τὰ γὰρ πεπρωμέν' οὐδ' ὑπερβαίη τις ἄν.
Hæc sunt ferenda, conuenit confidere.
Decreta fato præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertius enucleauit Homerus in libro ζ. Iliadis, qui non solum multum tribuit fatis, sed etiam propriam esse Parcam singulorum credidit, quæ quid euenturum esset singulis cum nascerentur, statueret.

μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν.
οὐ κακόν, οὐδέ μεν ἐσθλὸν ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Non potuit Parcam quisquam vitare virorum,
Fortis vel timidus; cum visit luminis auras.

Et Apollonius in primo Argonaut.

μοῖραν ἀνέπλησεν, τὴν γὰρ θέμις οὔποτ' ἀλύξαι
θνητοῖσιν. πάντῃ γὰρ περὶ μέγα πέπταται ἕρκος.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat septa omnia præpes.

Arbitratus est Herodotus fatum non hominibus solum, sed etiam Diis ipsis dominari; qui ita scripsit in Clio: τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ, ipsum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto potest. Quid aliud tres Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet existimatæ sunt? nam vt est in libro de Mundo, siue Aristotelis sit, siue alius cuiuspiam; τρεῖς αἱ μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι νῆμα ἀτράκτου τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν μοιρῶν ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα, κατὰ δὲ τὸ μέλλον λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξι. κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς κλωθὼ συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. Tres sunt Parcæ iuxta tria tempora diuisæ: quarum alia res trãsactas, alia venturas, alia præsentes significat. Nam vna Parcarum Atropos nomine res præteritas spectat; quia quæ præterierunt, nulla ratione possunt conuerti, aut reuocari. Alia quæ futuri curam sortita est, Lachesis dicitur; quoniam qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Clotho præsentia perficit, illaque absoluit, quæ sui sunt muneris. Dictæ sunt Parcæ stamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitæ fortuna contineretur; quia pro primo aeris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à philosophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentũ ac finem fatum siue Parcam appellarunt. Illud sanè non negauerim plurimum posse in nobis aeris vim, quo nascentes primum imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum, & ad fortunæ benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem, quod etiam expressimus ita in nostro libello de Venationibus;

Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores, genitale solum quæ sidera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tantam, quæ vim inferre vel nolentibus nobis possit, vel rationis consiliique potentiam opprimere: siquidẽ

corpus

corpus animi habenis, at non contra, corporis animus paret & obtemperat. Neque me tamen præterit, quidquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alii Fortunam vocarunt, cum mihi me viderent omnia diuino quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere, neque è nullis antecedentibus principiis. at nunc quid senserint antiqui, ex his discutiamus. Cum Parcas Iouis & Themidis, quæ iustitia est, filias esse dicerent, illud significare voluerunt, quidquid vnicuique eueniret, illud & iure & pro meritis, rerumque gestarum dignitate contingere, & altißimi Dei consilio. Qui verò minus erant perspicaces, & in his magis cæcutiebant, illi non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ii Noctis filias Parcas appellarunt. Qui verò obtusiore adhuc fuerunt ingenio, illi neque diuina prouidentia res humanas gubernari, neque quidquam diuino consilio regi putarunt; sed solam suppliciorum acerbitatē considerantes, minime perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filii crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus præterea Plato, Parcas Necessitatis filias nominauit in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominibus debentur, necessariò subeunda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindictam iustam denique effugere potest. Hæ dictæ sunt in spelunca quadam obscura habitare solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia: verum vbi opportunum tempus vindictæ Dei accesserit, nulla neque arx munitißima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictā depellere vel retardare. Atque hæc dicta sint de Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabātur. nunc de iudicibus inferorū dicamus.

De Minoe. *Cap.* VII.

Sed quoniam vulgus imperitorum non facile intelligebat, omnes animi nostri recessus, omnesque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia vel supplicia singulis pro meritis tribuerentur, idcirco necesse fuit crassa quadam & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & tortores animarum post mortem apud inferos constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogerent, vt singulis deinde vel præmia vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus in lib. λ. odyss.

ἔνθ' ἤτοι μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα θεμιστεύοντα νεκύεσσι
ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα
ἥμενοι ἑστεῶτές τε κατ' εὐρυπυλὲς ἄϊδος δῶ.

Hic vidi Minoa Iouis de semine natum.
Iura sedens vmbris dabat hic, sceptrumque tenebat.
Quem Regem stantes, quem Regem iura sedentes
Poscebant; Ditis aulam quæ turba frequentat.

Natus est autem Minos ex Europæ, quam alii Phœnicis, alii Agenoris filiam

crediderunt,& ex Iouis cōcubitu,quæ Sarpedonem etiam & Rhadamanthū peperit,vt ait Isacius. Hic cum furtiuo partu natus esse crederetur,post Iouis Asterii obitum impediebatur à Cretensibus quominus in paternum imperium succederet: Quare cum persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse suscepturum, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cum Taurus insignis repente è mari apparuisset,regnum illi à Cretēsibus delatum est,vt scripsit Zezes in historia. 19. primæ chiliadis. Reliqua quæ ad labyrinthum, Dædalumque pertinent, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerint Minoem fuisse insulæ hospitē Cretæ,alii putarunt fuisse indigenam,at non Iouis filium. Verum difficilimum huiusce rei veritatem inuenire existimo,tum ob varias scriptorum sententias,tum etiam ob temporum interuallum.Ephorus autem Minoem Rhadamanthyos cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiam Iouis filius fuit existimatus. Homerus in odyss. τ. non Iouis filium postea, sed ὀαριστὴν tantum, discipulum scilicet Minoem nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt patet in his;

Κρήτη τις γαῖ᾽ ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
καλὴ καὶ πίειρα περίῤῥυτος. ἐν δ᾽ ἄνθρωποι
πολλοὶ ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες.
Ἄλλη δ᾽ ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη. ἐν μὲν ἀχαιοὶ,
Ἐν δ᾽ ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε πελασγοί.
τοῖσι δ᾽ ἐνὶ κνωσσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε μίνως
Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστὴς.
Creta mari medio iacet insula: fertilis illa est,
Et multis habitata viris. hanc vndique fluctus
Pulsant. sunt vrbes hic nonaginta, nec vnus
Est sermo,è cunctis sed mistus. sunt ibi Achiui
Magnanimi,& veri Cretes,pariterque Cydones,
Martigenæ Dores,gens & diuina Pelasgi.
Has inter Gnosus præclara vrbs; ipseque Minos
Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.

Quamuis Eusebius,& alii scriptores, non parum inter se de numero annorum,quos Minos in Creta regnauit,dissentiunt. Vsus est,vt aiunt,Minos Rhadamanti opera viri quidem boni,sed qui tamen regias artes nō prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem,cum extra vrbem Talais opera vteretur,qui vocatus fuit Aereus,quia tabulas æreas per vicos circumferret. Fama est lōge lateque Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Atheniensibus illato illos tributarios fecisse, vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum, Deucalionemque filios & Phædram & Ariadnā. memoriæ prodidit Zezes. 19. primę Chiliadis Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum;cum fugientem Dędalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo perbenigne hospitio accipitur, tum ab eius filiabus calida aqua perfusus & prope bulliente enècatur. Verum siue Iouis & Europę fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato his in Gorgia; Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς,

ὑμᾶς, ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς ἀσίας, μίνω τε καὶ ῥαδάμανθυν, ἕνα δὲ ἐκ τῆς εὐρώπης, αἰακόν. Ego ſane vel vobis prior cum hæc ipſa cognouerim, filios meos iudices inſtitui, duos quidē ex Aſia Minoem ac Rhadamanthum; vnū ex Europa Aeacum. Atque ne omnia hic aſcribam, eorum quæ ſequuntur hæc eſt ſententia: hi ergo poſtquam mortui homines eò acceſſerint, iudicabūt in prato, & in triuio, ex quo geminæ procedant viæ, altera ad Tartarū, altera ad inſulas beatorum. Aſiaticos Rhadamanthus; eos vero, qui ex Europa accedent, Aeacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt ſiquid fuerit ambiguum diiudicet, vt quā iuſtiſsimum fiat iudicium, ac legitimè in poſterum animæ demittantur. Hæc ſunt illa, quæ traduntur de Minoe inferorum iudice ab antiquis, quæſpectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus tranſigamus.

De Rhadamantho. *Cap.* VIII.

RHadamanthum etiam Iouis Aſterii & Europę filium ob ſingularem prudentiam & æquitatem animarum fuiſſe iudicem antiqui ſcriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum ſuæ ætatis fuiſſe temperantiſsimum, cuius temperantiam admiratus Theognis, hæc de illo cecinit;

οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ.
πλείονα δ' εἰδείης αἰολίδου σισύφου.

Quorum carminum ſententia hæc eſt.

Non tibi ſi ipſius temperantia ſit Rhadamanthi,
Pluraque cognoſcas Aeolide Siſypho.

Fuerunt enim, vt conſtat, legumlatores Cretenſium antiquiſsimi, viri optimi ac iuſtiſsimi; inter quos hi dicuntur excelluiſſe. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuè, quæ quis in vita commiſiſſet, vt teſtatur Virgilius lib. ſexto;

Gnoſius hæc Rhadamantus habet duriſsima regna.
Caſtigatque, auditque dolos, ſubigitque fateri
Quæ quis apud ſuperos furto lætatus inani,
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.

Hic & Aeacus virgam tenere ſolebant dum iudicarent, vt ſcripſit Plato in Gorgia. Memoriæ prodidit Cicero lib. primo. Tuſculanarum Diſputationum, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, non hos ſolos fuiſſe iudices apud inferos, ſed etiam Triptolemum iis fuiſſe additum. Sic enim ſcribit Cicero; id multò iam beatius eſt, te, cum abiis, qui ſe iudicum numero haberi uolunt, euaſeris, ad eos venire, qui verè iudices appellētur, Minoem, Rhadamanthum, Aeacum, Triptolemum, conuenireque eos, qui iuſte & cū fide vixerint. Rhadamanthum tamen exulem è patria profugiſſe ſcribit Iſacius, quia fratrem ſuum interfeciſſet; ita enim inquit; μετὰ γὰρ θάνατον ἀμφιτρύωνος ῥαδάμανθυς ἀνελὼν ἴδιον ἀδελφὸν φυγὼν ἐκ κρήτης, καὶ ἐν ὠκαλίᾳ τῆς βοιωτίας ἐλθὼν, γαμεῖ τὴν ἀλκμήνην. Poſt Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidiſſet, è Creta: atque in Ocaleam Bęotiæ ciuitatem profectus Alcmenam duxit vxorem. Illud eſt proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant; neque vllus eſt locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui ſe in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat; aut qui, niſi vbi natus eſt, ſe viuere non poſſe arbitratur, is omnino vel ani-

mi vel consilii est inops; cum solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de Aeaco dicamus.

De Aeaco. Cap. IX.

Aeacus & ipse mortuorum iudex, ex Aegina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem côuersus compressit, vt innuit Ouidius in libro sexto maioris sui operis, in his;

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

compressit enim illam in insula Aegina, quæ ita ab ipsa vocata est. Fama est Aeginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus Aeacus fuerit superstes: qui cum, vt aiunt, grauiter ferret insulæ solitudinem Iouem precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines repararet, cum ita inquiat apud Ouid. lib. 7.

Iupiter ô dixi, si te non falsa loquuntur
Ille sub amplexus Asopidos Aeginæ:
Nec te magne pater nostri pudet esse patentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoq; conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur, in hoíes mutauit, vt testatur idē poeta. & Hesio. in Theogonia, qui inquit;

Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
οἳ δ' ἤτοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Solus tristis erat: hominum sator, atq; Deorum,
Insula quas habuit formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illis.
Hi falsas primum sulcarunt puppibus vndas.

Tantæ fuit autoritatis & existimationis Aeacus, vt cum diuturna siccitate vniuersa Gręcia laboraret, responsum sit à Pythia iis, qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Iouem: quod facile impetrari posset, si de precatore Aeaco vterentur; qua re impetrata Ioui Panellenio templum fuit erectum, vt diximus. Huic tres filii fuisse dicuntur è duabus mulieribus: Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis, quam vxorem duxit, vt testatur Isacius. Nunc quid significent hi iudices perquiramus. Vbi Parcæ alicuius stamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, vti dicebam, id futurum præsagiēs, vniuersām vitæ suæ rationē examinat: atque ad præsentiam & iudicium côscientię, vt ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cum animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minime obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa est, pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, siquid per iracundiā, aut per huiusmodi animi affectus perpetratum sit, aut si per appetentiam illegitimè, diiudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quæ rursus si quid à prioribus iudicibus non sit discussum, aut siquid sit ambiguum, examinat. Quare siquis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos, quibus plurimum pro acceptis beneficiis debebat, commisisse inuenerit per iram, aut per auaritiam,

aut

aut alicuius libidinis explendæ causa, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ diem necessariò discrucietur, suoque vel ipsius iudicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin cõtra leuissima sint peccata, quæ commiserit; tristatur quidem animus, quia Dei sui voluntatem offenderit, at cum diuinæ clementiæ venit in mentem, statim illi spes veniæ subotitur. Qui verò piè sanctèq; se vixisse inuenerit ꝑ vniuersum vitæ suæ cursum, maior hunc lætitia capit, quàm vllo orationis genere explicari possit. Quid enim tam iucundum, quid tam optabile, aut tã gloriosum cuiquam esse potest, quod tam præclarum viaticum, ante summi Dei tribunal, quàm conscientia ab omnibus sceleribus libera? aut quæ diuitiæ, quæ nobilitas, qui honores cum animi nullius turpitudinis sibi conscii felicitate, vel etiam præclarorum facinorum memoris, comparari potest? illi mærores, qui è conscientia multorum sceletũ exurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phlegethontes, illi Styges, illi Acherontes. At lætitia quæ ex integritatis & innocentiæ memoria oritur, illi sunt campi Elysii, illæ beatorũ insulæ, illa summa felicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictam, vel remunerationem præsagiunt: hæc illa sunt omnia quæ sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarunt. Illa grauitas suppliciorum in sacris libris, quæ sceleratis proponuntur; aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis; iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita; atque eadem nulla vi humana est explicabilis. Dicuntur ab antiquis inferorum iudices fuisse Iouis filii; quòd anima nr̃a, in qua sunt illæ ꝓdictæ iudicandi facultates, diuina est, & ab anima mundi, vt voluerunt antiqui, tanquam aliqua eius portio, in hæc corpora profecta. At enim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia curat, omnia gubernat, omnia quæ veniunt in generationem dispertit ac distribuit? ꝙ fabulati sunt Aeaci ꝓcibus hoĩes in formicas fuisse cõuersos, quid ꝑ hãc fabulã significarẽt antiqui explicauit Theagenes in rebus quas scripsit Aeginetarum. lib. 3. quòd Aeginetæ perrari erant aliquando in insula, quia frequentibus piratarum, aliarumque nationum incursionibus infestarentur; qui cum minimè scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescebant. Aeacus autem naues ædificare illos docuit, populosq; ad rei militaris exercitationem euocauit, quare timore deiecto, externisq; viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertum prodierunt; inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zezes historia 133. septimæ Chiliadis. At Strabo lib. 8. fabulæ locum datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodiẽtes vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent: fossasq; incolerent, ne in ædificia sumptus facerent. Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatore; quia virorum bonorum & iustorum & temperantium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. atque de iudicibus inferorum satis dictum est; nunc de Eumenidibus dicatur.

De Eumenidibus. *Cap.* X.

AT enim quia poterat nonnullos ea fallere opinio, quòd possent descendentes ad inferos sua crimina occultare; cum & pauci homines multis

peccatis

peccatis teſtes adhibeantur, & ſiqui fuerint teſtes, illos non eodem tempore eſſe perituros, cum prius mortui iudicentur, quàm teſtes acceſſerint: neceſſe fuit perſuadere multitudini imperitorum, quibus impreſsi iam erāt in animo hi iudices, & tortores eſſe, & ſuppliciorum miniſtros his iudicibus aſsiſtere, qui mirificis modis, variisq; ſuppliciis reos confiteri quid turpe in vita egiſſent, cogerent. Additæ ſunt igitur illæ quas variis de cauſis modo Furias, modo Erinnyas, modo Eumenides nominarunt: quæ Iouis cœleſtis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequerentur, & quæ miniſtræ eſſent prædictorum iudicum in excutiendis cuiuſque ſceleribus. Dictæ ſunt autem furiæ à furore, quo ſontes homines ob conſcientiam ſcelerum exagitantur. Erinnyes ab ἐρινύω, quod indignari ac magnopere commoueri ſignificat: Seueræ à quibuſdam ob acerbitatem. Eumenides dictæ ſunt ab Oreſte, quia Palladis conſilio illas Argos profectus placaſſet. à beneuolentia & manſuetudine, cum prius ab indignatione Erinnyes dicerentur; vt ſcripſit Sophocles in Oedipode in Colono.

Ὥς σφας καλοῦμεν εὐμενίδας ἐξ εὐμενῶν
Στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτήριον.
Ipſas vocamus Eumenidas, pectore
Quòd ſupplicem ſeruauerint amabili.

Eumenidas fuiſſe Noctis filias, teſtatur Lycophron in Caſſandra his verſibus;

ἦμος ξυναίμους πατρὸς αἱ νυκτὸς κόραι
πρὸς αὐτοφόντην. στρῶσιν ὥπλισαν μόρον.
Fratres vbi patris puellæ filiæ
Noctis, parauerunt graues in mutuas Cædes.

Et Aeſchylus in Eumenid.

ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν νυκτὸς αἰανῆ τέκνα.
Nos filiæ Noctis ſumus grauiſsimæ.

Alii Noctis & Acherontis filias fuiſſe Eumenides crediderunt. At Orpheus in hymno, quem ſcripſit in Eumenides, illas Plutonis, ſiue Iouis terreſtris & Proſerpinæ filias dixit in his;

Δεῦτέ μου εὐμενίδες μεγαλώνυμοι εὔφρονι βουλῇ
Ἁγναὶ θυγατέρες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο.
Φερσεφόνης τ' ἐρατῆς κούρης καλλιπλοκάμοιο.
Audite Eumenides me orantem mente benigna,
Terreſtris Iouis, & caſta, & digniſsima proles
Infernæ Iunonis.

Heſiodus in eo libro, quem ſcripſit de Origine Deorum, è terra & Saturni ſanguine natas eſſe Erinnyes putauit, cum Iupiter patri pudenda abſcidit, a guttæ ſanguinis in terram cecidiſſent, vt eſt in his;

ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' ἐριννῦς τε κρατεράς, μεγάλους τε γίγαντας.
Tum quæ fluxerunt atro de ſanguine guttæ,
Terra bibit cunctas. mox & labentibus annis
Edit Erinnyas hæc triſtes, magnosq; gigantes.

Epimenides poeta Cretenſis ſcriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuiſſe, vt patet ex his verſibus;

Γάμα-

Γήματο δ' εὐωνύμην θαλερὴν κρόνος ἀγκυλομήτης,
Ἐκ τοῦ καλλίκομος γένετο χρυσῆ ἀφροδίτη,
μοῖραί τ' ἀθάνατοι, καὶ ἐριννύες αἰολόδωροι.
Euonymen teneram Saturnus duxit, & illi
Nascitur alma Venus primum, Parcæ inde decoræ,
Aeternæq; : simul nascuntur Erinnyes atræ.

At Sophocles in Oedipode in Colono Terræ & tenebrarum filias illas esse scribit in his.

αἱ γὰρ ἔμφοβοι
θεαί σφ' ἔχουσι γῆς τε καὶ σκότου κόραι.
nam terribiles
Terræ & tenebrarum tenent natæ Deæ.

Has ait Hesiodus in libello de Diebus esse Rixæ filias, vindicesque peierantium, in quos iussu Plutonis animaduertunt, & die quinto Lunæ natas esse;

ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν ἐριννύας ἀμφιπολεύειν,
ὅρκον τιννυμένας, τὸν ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις.
Inde die quinto Eumenides versantur, & errant
Vltrices, quas Rixa parit pœnam periuris.

Et Virgilius in primo Georg.

quintam fugæ; pallidus Orcus,
Eumenidesq; satæ.

Atque id quidem ex Pythagoricornm sententia, qui numerum illum in diebus lunaribus iustitiæ & æquitatis diem esse tradiderunt: Nam & exuperās adimit, & quod deficit, restituit æquitas, quorum vtrunque est iudicis munus. Istud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti, cum altera quinta labentis & occidentis mensis adimat, quod est, exuperans. Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnorum, vt innuit Hora. in secundo Carminum;

et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Sic & Catullus in Argonaut.

Quare facta virum mulctantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primo Elegiarum Tibull.

Tisiphoneq; impexa feros pro crinibus angues
Sæuit; & huc illuc impia turba fugit.

Sophocles præterea in Electra sic Erinnym æripedem nominauit; ἁ δεινοῖς.

κρυπτομένα λόχοις χαλκόπους ἐριννύς, Ingrauibus
Insidiis Erinnys æripes latens.

Licet autem ex libro τ. Iliadis, cognoscere has Furias tanquam aues aerivagas à poetis fuisse vocatas, quia volantes ad iussa sceleratorum supplicia conuolarent;

Ἀλλὰ ζεὺς, καὶ μοῖρα, καὶ ἠεροφοῖτις ἐριννύς.
Iupiter, & Parcæ, quæq; aera transit Erinnys.

Has in vestibulo inferorum habitare dixerunt poetę, de quibus ita Virgilius cecinit libro sexto;

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci,
Luctus,

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ.
Pallentesque habitant morbi, tristisq; senectus.
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas.
Terribiles visu formæ, læthumq;, laborq;,
Tum consanguineus læthi sopor, & mala mentis
Gaudia: mortiferumq; aduerso in limine bellum,
Ferreique Eumenidum thalami.

Qui idem tamen postea in duodecimo illas & ad solium Iouis assistere scribit, & eius nutum obseruare siquando mortalibus calamitates velit immittere;

Dicuntur geminæ pestes cognomine Diræ,
Quas & tartaream Nox intempesta Megæram
Vno eodemque tulit partu, paribusq; reuinxit
Serpentum spiris, ventosasq; addidit alas.
Hæ Iouis ad solium, sæuiq; in limine Regis
Apparent; acuuntq; metum mortalibus ægris.

Harum nomina, & locum vbi habitabant apud inferos, atq; adeo officiū declarauit Orpheus in hymno, quem scripsit in Eumen.

κλῦτε θεαὶ πάντιμοι, ἐρίβρομοι, εὐράστειραι
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ, καὶ δῖα Μέγαιρα·
Νυκτέριαι, μύχιαι, ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι
Ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι παρὰ Στυγὸς ἱερὸν ὕδωρ·
οὐχ ὁσίαις βουλαῖσι βροτῶν κεκοτημέναι αἰεί.

Horrisonæ hæc audite Deæ veneranda propago.
Tisiphone, & simul Allecto, & diuina Megæra.
Nocturnæ, arcanæ, vmbroso quæ habitatis in antro
Sacratas fluuii stygii nigrantis ad vndas.
Consilia ad non recta virumque volatis acerbæ.

Ac deinde;

Ἀλλ' αἰὲν θνητῶν πάντων ἐπ' ἀπήρονα φῦλα
ὄμμα δίκης ἐφορᾶτε δικασπόλοι αἰὲν ἐοῦσαι.

Iustitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,
Iustitiæ asseclæ semper, rectique ministræ.

Cum grauissimæ scelerum vltrices haberentur Eumenides, magna fuit earū reuerentia apud omnes gentes; atque ita vt illarum nomina nemo propè auderet proferre, quare hæc inquit Elẹctra apud Euripidem in Oreste;

ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς
Εὐμενίδας, αἳ τόνδ' ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.

nominare haud audeo
Eumenides, quæ istum pauore territant.

Orestes idcirco cum suas calamitates, quas passus fuerat ob matris cędem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mentionem Eumenidum incidisset, illas ἀνωνύμους θεὰς appellauit; hoc est Deas, quas nominare non liceret, quia propter seueritatem nemo illas nominare auderet, ita enim scribit Euripides in illa tragædia;

ἐνθένδε μοι πόδα
εἰς τὰς Ἀθήνας δήν ἔπεμψε Λοξίας
Δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς.

hinc me pedem
Apollo ferre iussit Atticum in solum.

Anonymis

Anonymis iusta & Deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cum Cęcus Oedipus in Atticam ductus fuisset, Dearumque Erinnyum nemus intrasset, nescius cui Deorũ dicatũ esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum Oedipũ, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cũ ipsi neque aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in ædipode Colono apud Sophoclem;

Πλανάτας τις ὁ πρέσβυς, οὐ
δ' ἐγχώριος· προσέβα γὰρ οὐ
κ' ἄν ποτ' ἀστιβὲς ἄλσος ἐς
τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν κορᾶν,
ἃς τρέμομεν λέγειν.
καὶ παραμειβόμεσθ' ἀδέρκτως.

Erro nam quispiam senex, at non
Indigena; non adiisset is vnquam
Lucum glabrum Erinnyum grauium,
Quas tremimus vel dicere.
Nec intuentes transimus.

Neque id sanè iniuria, cum tantopere essent graues ac implacidę, vt siquis spectandi causa vel cęde vel aliquo incesti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum tẽplum illud intrasset, quod illis Orestes in Gerynea Achaiæ oppido dicarat, continuo fieret mente captus, dirisque terroribus exagitaretur, vt ait Pausanias in Achaicis. Illas arbitrati sunt antiqui vestibus atris fuisse indutas, vt ait Isacius, ac nigras vestes, Erinnyum vestes appellarunt, quas ἐριννύων ἐσθῆτας vocauit Lycophron. Colebantur eximia religione Erinnyes in Telphusia ciuitate Arcadię, vt ait Isacius, quibus ouis nigra pręgnãs mactabatur, totaque comburebatur in Carnia Peloponnesi, vt ait Sophoclis enarrator fiebant vero illa sacra tacite, & quietis tempore, neque quisquam è nobilibus his sacrificiis interesse iure religionis poterat, vt scriptum reliquit Polemo. Tum illi sacerdotes, qui hæc sacrificia faciebant, Hesychidæ nominabantur. Hinc & aries sacer Hero taciturno ante solennia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant, cuius facellum fuit apud Cydonios extra nouem portas. Quòd vero in illis sacrificiis meliceris etiam vterentur, testatur Callimachus in his carminibus;

Νηφάλιαι καὶ τῇσιν ἀεὶ μελιηδέας ὄπας
λήτηρει καίειν ἔλαχον Ἡσυχίδαι.

Mellitos succos semper ieiuna sacerdos
Vrere perpetuis assolet Hesychidis.

Magnus erat omnino labor has inuocare, magnaque opus erat veneficis mulieribus sacrificiorum multitudine, quæ illas ad se allicerent, (nam & hæ plurimum conferre ad veneficam facultatem putabantur) quod patet ex iis carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea sacrificat pro Iasonis incolumitate, veneficiisque conatur draconem sopire. Non enim illa sacrificia quæuis ligna admittebant, ex quibus ignis fieret, sed cedrum tantum, & alnum, & Iuniperum, & rhamnum: è quibus pyra fiebat ante foueam quandã triplici ordine excauatam, tum victimarum illis sacrificiis conuenientium sanguis in foueam effundebatur; at corporum membra super pyra vrebantur cum quibus multæ res, multaque herbarum genera miscebantur cũ pre-

cibus, quorum magna pars continetur in his versibus;

Σκύμνους παμμέλανας σκυλάκων τριασοὺς ἱερεύσας.
Αἵματι δ' αὖ κάλχανθον ἰδὲ στρούθιον ἔμιξα.
κνήκοντε σχιστὸν, ἔπειτα ψύλλιον αἰνὸν,
Ἄγχουσάν τ' ἐρυθρὴν, ἰδὲ χάλκιμον. αὐτὰρ ἔπειτα
Νηδύας ἐμπλήσας σκυλάκων φιτροῖσιν ἔθηκα
ὕδατι, ἐξ δ' αὔμας χολάδας χεύμην περὶ βόθρον.
ὀρφνινὰ θ' ἑσσάμενος φάρη, καὶ ἐπιχθία χαλκὸν
κρούων ἐλλισάμην, αἱ δ' ὀτραλέως ἐπάκουσαν.
ῥήξασαι κευθμῶνας ἀμειδήτοιο βερέθρου,
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ, καὶ δῖα μέγαιρα,
Αἰζαλέαις πεύκαις φόνιον σέλας αἰάσσουσαι.

Mactaui catulos tres toto corpore nigro.
Purpura cum mista & lanaria sanguini eorum.
Scissi lis & cnecus, pulicaria tristis, & vnà
Additur his anchusa rubens, & chalcimus; inde
Oppletos ventres catulorum in vasa repono.
Funditur ad foueas lympha, atque omenta, cauatas.
Induor & nigras vestes, odiosaque pulsans
Aera vocans oro, quæ me audiuere repente.
Rumpentes tetrici feralia monstra baratri
Accensasque tulere faces, crudeleque lumen,
Tisiphone, & simul Allecto, & diuina Megæra.

Existimabatur vinum illis omnino nō placere in sacrificiis, quare Oedipus, vt diximus, cum in illarum lucū accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquā è perenni fonte afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare & labra & ansas lana iuuenis agnæ, vt scribit & Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cum steterit ad orientem Solem inferias effundere mulsū, neque vinū vllo pacto afferre: sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram cum precibus deflectere & deiicere. Fiebant coronæ è narcisso, quibus coronabātur his deabus sacrificantes, quæ planta illis erat dicata: siue quia apud sepulchra plerunque nasceretur, siue quia illæ torporis ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Narcissi nomine. Hanc fuisse plantam vnà cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in Oedipode colono;

ὁ καλλίβοτρυς κατ' ἦμαρ αἰεὶ
Νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν
Ἀρχαῖον στεφάνωμ', ὅ, τε
χρυσαυγὴς κρόκος.

O pulchris racemis in dies semper
Narcisse magnarum Dearum
Antiqua corona, simul &
Aureus crocus.

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cererem aliquando fuisse nominatam Erinnym, quia Neptunus, cum illius filiam quærentis amore captus esset, illam conatus est vitiare: sed cū in equam se Ceres vertisset, & ad Oncium inter armenta pasceretur à Neptuno cognita nihilominus compressa est, cum is equi formam cepisset. Id cum illa grauissime tulisset, quia furere

Arcades

Arcades erinnire dicunt,dicta fuit eo nomine. Apud eosdem erecta fuit Brinnyis statua,quæ manu sinistra cistam,dextera facem præferebat. Plutarchus in libello quem scripsit de sera numinis vindicta, vnā tantum Erinnym esse putauit,quę Adrastiæ Iouis ac Necessitatis esset filia vindex & scelerum ministra:& quæ omnes animas huc illuc cursitantes & tergiuersantes comprehenderet,ad supplicium raperet,& in æternas,inauditas,profundissimasque tenebras demergeret. Nunc quid hæc significent perquiramus. Nullus stimulus vel acrior vel vehementior conscientia homines ad confitendū impellere potest,quæ vel sine testibus se prodit: quare illa est diligentissima iudicum inferorum ministra. Hi timores,qui traditi sunt in fabulis, flagitiosis hominibus assiduè ante oculos obuersantur. Nam,vt ait Cicero in oratione pro Roscio Amerino, nolite putare , quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos,qui aliquid impiè sceleratéque commiserint, agitari, & perterreri Furiarum tędis ardentibus;sua quęque fraus,& suus terror maxime vexat: suum quenque scelus agitat,amentiaque afficit:suæ malæ cogitationes,conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ,domesticæq; Furię,quæ noctes diesque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Atque Orestes nihil aliud esse,quàm conscientiam commemorauit apud Euripidem in sua tragædia,quæ ipsum pro Furiis assiduè torqueret & exagitaret,vt patet ex his.

τί χρῆμα πάσχεις; τίς σ' ἀπόλλυσι νόσος;
ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος.

Menel. Quis conficit morbus? quid est tibi mali?
Orest. Quòd multa feci turpia hinc conscientia.

Quid enim aliud sunt istæ Furiæ, quàm affectuum vindices,vel potius affectus commissorum scelerum causa? omnia enim flagitia, quorum nobis sumus conscii, vel per inuidiam, vel per odium, vel propter spem alicuius cōmodi committuntur. Idcirco τίσις vltio , φόνος cędes est, quod scelus per irā aut odium nascitur,quòd vlciscitur Tisiphone. μεγαίρειν vero inuidere significat,quæ Megæra per inuidiam commissa peccata punit. At ἄληκτος nunquā cessantem significat, quæ titillatio est voluptatum : per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filiæ , propter inscitiam mortalium,& ignorationem rerum futurarum. Quis est enim omnium mortaliū, qui non turpe putet,si rem diligentius perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox æterna supplicia consequentur ? aut quis non intelligat indecorum esse homini tanquam belluam huc illuc his impuris voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus , qui vbi in aliqua scelera homines impulerint , discruciatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi & infestissimi in animo tortores. Alii Iouis terrestris & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo: nam cum Pluto præsit diuitiis,Proserpinaque sit vis frugum,vt patebit; quibus è Diis aptius oriuntur furiæ, quàm è diuitiis,aut vnde apertius originem capient?quippe cum omnia scelera , omnesque voluptates è diuitiarum copia,tanquam ex vbertimo fonte manent.Quæ tamen si ad bonum & temperātem virum affluxerint,illum minime à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates tāquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus,aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus concessisse. Necesse est igitur aut exi-

mię bonum & Dei amicum esse virum opulentum aut egregiè sceleratum, & Diis hominibusque inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia vel bonitatis vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpibus partibus Saturni & ex terra natas esse Erinnyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines quæ in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sũt igitur illæ animi solicitudines, quæ ob diuitiarum facultatem exurgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Hæc, & quæ dictæ sunt superius rationes, in idem recidunt: nam qui Saturni, qui Noctis, qui Terræ, qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt, solo inter se nomine differebant, re ipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, quia imprecationes exaudirent: nam ἀρὰς imprecationes significari inquiunt, αἰνεῖν vero perficere & exaudire. Alii quia in terra habitent, cum ἔρα sit terra, ναίειν habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione quę dicta est superius. Aeripedes dictæ sunt, quia cum Dei sint ministræ, scelerumque vltrices tardè ad impiorum supplicia mitterentur, non enim Deus repente in Sceleratos animaduertit, sed pro tarditate temporis, grauitatem pœnarum compensat. Aeriuagæ dictæ sunt, quia citissime ad impurorum pęnas conuolarent vbi Deus aliquos vel publicè vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aeriuagas ea de causa fingi crediderim, quia vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitantur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto ita Deo iubente proueniat. Nam hæc tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex iisdem parentibus & eodem partu nata sint, quod ita expresit Virg. lib. xii.

> Hæ Iouis ad solium, sæuique in limine Regis
> Apparent; acuuntque metum mortalibus ægris:
> Si quando læthum horrificum, morbosve Deum Rex
> Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia soliciti sunt præcipuè animi morientium, grauiusque torquentur recordatione præteritorum scelerum; quod etiam senserunt ii, qui dixerunt illas ad vndam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud, nisi obscurissimus cordis & conscientiæ recessus, in quo latent hæ cogitationes, & animorum solicitudines? Quòd per hæc significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solamq; integritatem & innocentiam homines intrepidos & tranquillos ad omnem fortunæ commutationem perducere, iam explicauimus superius, ac de furiis satis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro. Cap. XI.

VBi sceleratorum animæ multis grauissimisque vitiis contaminatæ per tormenta fuerint cognitæ à iudicibus; quòd inter voluptates per cæterorum hominum iniurias vixerint, quòd patriam prodiderint, quòd multos ob diuitias fefellerint, quòd propter auaritiam vel amicos, vel viros bonos, vel parentes, vel benemeritos deseruerint, quòd Deorum immortalium religionem ob pecuniam, cultumue neglexerint, illæ Furiis prędictis

traduntur in Tartarum deducendæ: qui locus est pœnarum, luce omnino carens, neque inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus quòd antiquissimus sit locus, omnes affirmant: & Aristophanes Comicus illum Coętaneum cum Nocte, & confusa mundi materia existimauit, vt est in Auibus;

χάος ἦν καὶ νὺξ, ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν. ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις.
Chaos erat & nox, Erebusq; niger primùm, & Tartarus amplus.
Terræ nec aer, nec cœlum erat: Erebiq; immensis finibus.

Hesiodus in Theogonia videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse; vt ex his licet cognoscere;

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ' αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου.
τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.
Ante Chaos natum: post Tellus ampla, Deorum
Firma domus semper, colitur queis culmen Olympi.
Tartaraq; obscura, hæc terra conduntur in ima.

Maximum sanè spatium fuit à Tartaro ad terram, & quanto tellus distat ab ipso cœlo, tantò à terra tartarum distare putarunt, vt expressit idem poeta in his carminibus;

τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
ἶσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς τάρταρον ἠερόεντα.
ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
οὐρανόθεν κατιὼν, δεκάτῃ ἐς γαῖαν ἵκοιτο.
ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
ἐκ γαίης κατιὼν δεκάτῃ δ' ἐς τάρταρον ἵκοι.
τὸν περὶ χάλκεον ἕρκος ἐλήλαται, ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
τριστοιχὶ κέχυται. cum tartarus ipse
Nam patet in præceps tantum, tenditque sub auras,
Quantus ad æthereum cœli suspectus Olympum,
Ferrea nam cœlo si incus mittatur ab alto,
Vix poterit decima terram contingere luce.
Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,
Tartara vix poterit decima contingere luce.
Aerea septa tenent illhæc: nox atra tenebris
Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quòd obscurissimus sit, indicauit his versibus Homerus in libro Iliadis θ.

ἤ μιν ἑλὼν, ῥίψω ἐς τάρταρον ἠερόεντα,
τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον.
ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι, καὶ χάλκεος οὐδὸς
τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἀπὸ γαίης.
Aut ipsum capiens obscura in tartara mittam,
Sunt vbi sub terris vastissima regna barathri.
Aerea sunt ibi septa, solumq; ex ære; sub ima
Tantum tellure, hæc quantum quoq; distat Olympo.

Hunc autem & Erebum & Chaos esse locum, in quo scelerati homines excruciarentur

cruciarentur ita declarauit autor Axiochi; ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη, ἄγονται πρὸς ἐριννύων ἐπ' ἔρεβος καὶ χάος διὰ ταρτάρου, ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος. At illi, quibus per scelera vita fuerit trãsacta, per Tartarum à Furiis ad Herebum Chaosque trahuntur, vbi impiorum locus est, & Danaidum hydriæ nunquam saturæ, & sitis Tantali. Atqui Plato cum in Phædone Tartarum locum esse intellexerit id, quod ab Homero barathrum nominatum fuit superius, quem locum esse putauit sub terra propè centrum, è quo, & in quod omnes aquæ laberentur, sub finem demũ dialogi de Rhetorica scelestorum carcerem appellauit his verbis; τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. Qui vero iniustè ac impiè vixisse comperientur, in punitionis, iustiq; supplicii carcerem, quem tartarum appellant, accedere. Ibi etiam animæ vinctæ tenebantur, vt his, declarauit Aeschylus in Prometheo;

εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν νέρθεν θ' ἅιδου τοῦ νεκροδέγμονος
εἰς ἀπέραντον τάρταρον ἧκε
Δεσμοῖς ἀλύτοισιν ἀγρίως πελάσας.
Nam si me sub terram sub inferos mortuos capientes
In immensum tartarum detrusisset
Vinclis firmissimis aspereque alligasset.

Atq; hæc ea sunt, quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat, perquiramus. Nonnulli antiquorum Tartarum locum esse crediderunt sub vtroque cardine, vt aiebat Crates, tum ob frigoris acerbitatem, tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum. Verum illi meo iudicio falluntur; quia multo maiores sunt tenebræ nocturnæ sub æquante circulo habitantibus, quàm propè cardines. Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum sol à principio Libræ vsque in finem Piscium signa meridiei percurrerit, tamen non est adeo obscura nox vt literæ legi non possint. quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Ego sanè potius accesserim Zezæ opinioni, qui Tartarum subterraneum incendium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus incerti, & tremores apparent, vnde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi ταραχαὶ siue perturbationes existant. Neque id nomen sortitus est is locus quòd ibi præcipuè, ac nullibi pręterea fiant res huiusmodi. Sed varia loca variis nominibus dicuntur; cum id in sublimi fit, æther; cum sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse tartarum, in quem deducantur mortui, vnde non amplius datur reditus? terram ipsam nimirum, sub qua occultantur cadauera, quę vbi semel deciderint in perpetuum carcerem, nunquam omnino resurgere possunt. ibi æstuantes igne plurimo lacus esse dicuntur, & alii rursus conglaciati, in quos vicissim animę sceleratorum à dæmone merguntur, vt ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidem fecerunt loci ignibus subterraneis frementes & æstuantes propter varios vapores, qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur ista de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci siccarii, pauci latrones in omnibus ætatibus fuissent. Atque vtinam iam non fabulis, non vanis inuentionibus, non figmentis poetarum amplius, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, uel saltem ab iis, qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia consceleratis hominibus

minibus minitanti, si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fratrem, vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? cum nulla fides vel antiquorum dictis, vel Christo denique summi Dei filio habeatur; inde accidit vt omnia fraudibus, omnia insidiis, omnia controuersiis plena sint, omnia periuriis. atq; plus potest in iudiciis opulenti hominis, quàm legum humanarum vel diuinarum autoritas. sed malos denique male perdet. hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorum ministris dicamus, ac primùm de Nocte.

De Nocte. *Cap.* XII.

NEque Nox quidem paruo in honore fuit apud antiquos, quam Deorum omnium antiquissimam crediderunt, cum omnes locos ante Deorum ortus occupasset, & informem materiam, quæ Chaos dicta est. Hanc tamen nonnulli ex ipsa informi materia natã esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia;

Ἐκ χάεος δ' ἔρεβός τε, μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο:
Inde Chao est Erebus, Nox & tenebrosa creati,

Hanc antiquissimam vocarunt illi poetę, qui è Chao natam esse crediderũt, cum neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum, vsquam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis;

ἀλλ' ἄρα καὶ περὶ κεῖνο θυτήριον ἀρχαίη νὺξ
ἀνθρώπων κλαίουσα πόνον χειμῶνος ἔθηκεν
εἰνάλιον μέγα σῆμα.
Nox antiqua suo curru conuoluitur aram
Hanc circum, quæ signa dedit certissima nautis
Commiserata virum metuendos vndique casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum ac hominum matrem appellauit, quòd omnia ex illa nata esse credantur, vt in his legitur;

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.
νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ κύπριν καλέσωμεν.
Te canimus Nox alma parens hominumq; Deumq;,
Cunctorum alma parens, quam Cyprida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, vt fictum est à poetis; cuius ante rotas astra nitescere dicebantur, ac præuia esse, sicut in his scripsit Theocritus;

χαίρετε δ' ἄλλοι
ἀστέρες εὐκήλοιο κατ' ἄντυγα νυκτὸς ὀπαδοί.
Saluete q; Noctis
Sidera, quæ canthis tacitè præcurritis alta.

Vehebatur autem à bigis, vt ait Virgilius libro quinto;

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio noctem venientem describens, illam dixit iugum equis imponere;

νὺξ δ' ἵπποισιν ἔβαλλεν ἐπὶ ζυγά.
Nox iniecit equis iuga.

Quod

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nam ad Homeri vsque tempora nemo prorsus poetarum vectam fuisse in curru Noctem scriptum reliquit. alii alatam illam fuisse, sicut Cupidinem & Victoriam, tradiderunt: quam opinionem secutus Virg. ita scripsit lib. 8.

Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.

Alii prętere volueruntt hanc ex Oceano consurgere decedente die, sicut idē poeta lib. 2. Aeneidos;

Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano Nox,
Inuoluens vmbra magna terramq; polumq;.

Quam tamen non vt ex Oceano, sed vt ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit;

Πότνια πότνια νὺξ,
ὑπνοδότειρα πολυπόνων βροτῶν
ἐρεβόθεν ἴθι, μόλε μόλε κατάπτερος.
Verenda verenda Nox,
Quæ das somnia miseris mortalibus
Ex Erebo veni, cede cede volucris.

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac rursus ipsam ad illos accedere scribit in eo carmine;

ἣ φάος ἐκπέμπουσα ὑπὸ νέρτερα, καὶ πάλι φεύγεις
Εἰς ἀΐδην.
Quæ lucem pellis sub terras, rursus & ipsa
Tartara nigra petis.

Huic, vbi sacrificaretur, mos fuit vt gallus immolaretur, tanquàm animal silentio aduersarium, vt ait in libro secundo de Diis Theagenes. Multi Noctis filii fuisse commemorantur: nam & Rabiem eius filiam fuisse scripsit Euripides in Hercule insano;

θαρσοῦντε νυκτὸς τήνδ' ὁρῶντες ἔκγονον
λύσσαν γέροντες.
Rabiem senes hanc noctem natam fidite
Cuncti videntes.

Sic etiam Rixam siue Cōtentionem atque Inuidiam eius filias vocauit Hesiodus in Operibus & Diebus inquiens;

τὴν δ' ἑτέρην προτέρην μὲν ἐγείνατο νὺξ ἐρεβεννὴ.
Namque illam primam pariens Nox edidit atra.

Et quæ in hanc sententiam sequuntur. deinde idem poeta in Theogonia multos scripsit fuisse Noctis filios, vt est in his versibus;

Νὺξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε μόρον, καὶ κῆρα μέλαιναν,
καὶ θάνατον, τίκτε δ' ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον ὀνείρων,
οὔτινι κοιμηθεῖσα θεὰ τέκε νὺξ ἐρεβεννὴ.
Nox peperit Fatumq; malum, Parcamq; nigrantem.
Et Mortem, & Somnum, diuersaq; Somnia. natos
Hos peperit nulli Dea Nox coniuncta marito.

Cicero autem in tertio libro de Natura Deorum cum omnes Noctis filios connumerauit, tum illos patre Erebo genitos fuisse tradidit, vt patet in his; Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dii habendi sunt, Aether, & Dies, eorumq; fratres & sorores; qui à Genealogis antiquis sic nominantur, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ, Miseria,

feria, Quærela, Gratia, Fraus, Pertinacia, Parcæ, Hesperides, Somni, quos omnes Erebo & Nocte natos fuerunt. Verum de iis, quæ fabulosè de Nocte dici solent, satis. Ex illa nuper commemoratæ pestes natæ esse dicuntur. quin inscitia & malitia mortalium, quæ Nox est mentis, omnium prope calamitatum, quæ humanum genus inuadunt, parens est & altrix: cum æquitas, tanquam Aquilo leuissimas nubes, has ex hominum conspectu possit propellere. Hæc enim omnia inscitiam consequuntur, cum ea quoque quæ sunt naturæ possint nonnihil retardari sapientia, aut certe leuiora effici, vt senectus, amor, fatum, mors, & alia huiusmodi. Noctem antiquissimam appellarunt, quia antequàm sol & cœlum fieret, nulla erat lux: quam ex Erebo & ab inferis venire finxerunt, cum terram semper circumeat: nam sole in inferiore cœli parte sub terra occultato, apud nos vmbram esse terræ necesse est, cum nihil aliud sit Nox, quàm vmbra terræ. Hanc in curru vehi finxerunt antiqui, quia nihil cum labore fit diuturnum, & ad narrationis voluptatem. Dicta est eadem mater omnium, quia rerum omnium partum antecesserit, & à nocendo Nox dicta, vt quidã voluerunt, quia noctis humor infestus sit hominibus, quod vel in laborantibus scabie, vel febre, vel aliis morbis, patet: qui quidem grauiores hunc, magisq; infestant per noctem. nunc de morte dicamus.

De Morte. Cap. XIII.

Mors cum esset sola propè & potentissima omnium inferorum satelles, omnesque mortales ad Acherontem fluuium traiiciendos deduceret, nihil propè de se fabulosum audiuit; nisi quòd soror esset Somni, vt scriptum reliquit Homerus in lib. ξ. Iliadis

ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.

Tum Mortis fratrem Somnum conuenerat ipsa.

Quodque à Nocte matre sua fuisset educata. Quare memoriæ prodidit Pausanias in Eliacis apud Eleos in templo quodam fœminam expressam fuisse, quæ pueros sopitos sustineret, manu quidem sinistra, album; at dextra alterum nigrum; & hunc dormienti similem distortis pedibus; quorum inscriptiones iudicabant, alterum esse Somnum, alteram Mortem: at fœmina quæ illos alebat, Nox erat. Hæc ipsa mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo epigrammate suauiter expressit Agathias;

τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενετῆρα;
  τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας;
Μοῦνος ἅπαξ θνητοῖς παραγίνεται· οὐδέ ποτ' αὐτὸν
  εἶδέ τις θνητῶν δεύτερον ἐρχόμενον.
Αἱ δὲ νόσοι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον
  ἐρχόμεναι θνητῶν, καὶ μεταβαλλόμεναι.

Cur timor est vobis genitrix Mors alma quietis?
  Quæ morbos placat, pauperiemque leuat?
Illa semel tantum mortales visere fueuit,
  Nec quisquam vidit mox rediisse virum.
Sæpe recurrentes cum vexent corpora morbi

T Mutati,

Mutati, huc illuc & sine lege fluant.

Hæc vna durissima omnium Deorum, maximeque implacabilis habebatur: quæ cum nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec templa, nec sacerdotes, nec ritus sacrorum obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis.

οὔτε γὰρ εὐχαῖς σὸν πείθῃ μόνος οὔτε λιταῖσιν

Nec prece, muneribus nec tu placabilis vlli.

Hanc miris laudibus antiqui sapiẽtes extulerunt, vt solam portum sedemq; tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hæc principibus adæquat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accidit, nisi quantum naturæ leges repugnant: neque quisquam est, quin eam lætissimo animo excipiat præter sceleratos, qui grauiora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur & quasi præsentiunt. Huius laudãdæ amplissimum & vberrimum argumentum habuit Alcidamus, qui orationem composuit de laudibus Mortis, de qua quoniam nihil mystice dictum ab antiquis video, reliqua quæ de illa dicuntur fabulosè prætermittere decreui, & de Somno pertractare.

De Somno. *Cap.* XIIII.

QVòd Somnus ex Erebo Nocteque natus sit, dictum est iam superius; cui præter supradictas Mortem sororem etiam addidit Orpheus. Hũc tamen non ab inferis, sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virg. lib. quinto;

Cum leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras
Te Palinure petens.

Hunc alatum esse tradiderunt poetæ, quia celerrime vniuersum terrarũ orbem peragraret, & leuissimus ac tacitus inopinantium oculos aggrederetur vt ait Tibullus in secundo Elegiarum;

Postque venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Illud vero, quod scribitur ab Homero in principio secundi libri Iliadis, non facile intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue mittatur ad excitandum Agamẽnonem, quo armari iuberet multitudinem; cum sit Somni munus vel magis etiam opprimere somno grauatos, quàm excitare. Nisi tamen pro Somno Somnia ibi intelligantur. Hic Somnus facit vt vulnera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incommoda mortales, dum adest, æquo animo ferant, vt omnium malorum obliuiscantur, vt omnes animi curæ solicitudinesque recedant, vt ait Euripides in Oreste;

Ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.

Somne ò leuamen dulce, & ægritudinis
Medela dulcis, vt uenis mi optabilis.
Obliuio malorum, vt apto tempore
Nobis misellis aduenis iucundaque.

Nobis

Hic somnus tanquam atrocissimus publicanus, vt dicere solebat Ariston, dimidium ætatis nostræ ad se rapit: quare & Lethes frater iure dictus est ab Orpheo, & rerum omnium quies, vt est in hymno in somnum;

Ὕπνε ἄναξ μακάρων πάντων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
λυσιμέριμνε κόπων ἡδεῖαν ἔχων ἀνάπαυσιν.
καὶ πάσης λύπης ἱερὸν παραμύθιον ἕρδων
καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγων, ψυχὰς διασώζεις.
Αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε.
Somne beatorum Rex, & Rex Somne virorum.
Quem fugiunt curæ, sequitur quem blanda quies; &
Solus habes grauium solamina certa malorum.
Qui mortis formam inducens animalia seruas.
Nam germana tibi cum Lethe pallida Mors est.

Sic Ouidius etiam in lib. xi. mutationum;

Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori.

Cuius mira elegantia poeticaque suauitate domum descripsit idem poeta, cui mille filios, vel potius infinitam filiorum multitudinem tribuit, sed tres præcipue nominauit Morphea, Icelum, & Phantasum. Est enim Somnus omnium prope rerum naturalium dulcissimus optimus ac vtilissimus, si moderatus existat, cui omnia animalia subiiciuntur, quare iure ab Orpheo Rex hominum & Deorum dictus est. Quàm misera sit eorum qui cæteris felicissimi videntur conditio, qui summæ rerum sunt præfecti, demonstrauit Homerus in lib. 2. Iliad. cum omnes Deos & homines dormientes induxerit vno excepto Ioue. Idem poeta lib. ξ. ingentibus donis à Iunone solicitatum Somnum facit, vt Iouem cõsopiret, qui se id facere aliâs aggressum memorat, sed ea causa iratum Iouem ipsum in mare deiecisse: quem nisi Nox hominum ac Deorum domitrix seruasset, ad quam confugit, periisset omnino; quare se id nulla ratione ausurum contendit. tanta est regum summorumque Imperatorum felicitas; qui, cum vt Dii coli videantur, omnium ẽt mortalium sunt miserrimi. Fabulosam Somni ciuitatem, in qua somnia habitare dicebantur, non ineleganter descripsit in libro secundo verarum historiarum Lucianus; qui in amplissima planitie illam sitam esse inquit, circa quam sylua est frequentissimis procerisque arboribus, quæ papauera sunt, altissimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum succi inducant soporem, quæ florent vbique in illa planitie. Magna vespertilionum copia est huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuarum, & bubonum, & noctuenarum auium; neq; vllæ præterea aues ibi esse consueuerunt. Fluuius hanc vrbem alluit placidissimus Lethe nomine, quem alii Nychtiporum appellant, cuius cursus tacitus est, & oleo persimilis. Nascitur is è duobus fontibus in obscuro & nulli cognito loco scatentibus: quorum alter Pãnychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio constructam, in qua omnia prope expressa sunt, tanquam in pictura, quæ dormientibus vera insomnia occurrunt; alteram ex ebore candidissimo; in qua & ipsa sunt Somnia, sed non expressa, at adumbrata tantum. In hac ciuitate templum est Noctis augustissimum omnium, quod eximia religione colitur. Tum aliud est Apates Deæ, & aliud

Alethiæ delubrum, in quibus vtrisque & adytum esse inquiunt & oracula: At Somniorum à quibus frequentissimis ciuitas habitatur, nulli eadem est forma; siquidem alia sunt gracilia & parua, & contortis cruribus & gibbosa & monstris similia, alia procera suauique facie & rubicunda, & aurea, vt ita dicam. Alia sunt terribili aspectu, & alata, & videntur assidue aliquam calamitatem minitari. Alia sunt regali pompa luxuque induta, quam ciuitatem siquis mortalium ingrediatur, continuo illi sunt obuia domestica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliquæ semper prædictarum formarum se illis offerunt, modo aliquid lætum, modo triste nunciantes, quæ modo fidem seruant, quod quidem perraro accidit, (mendax est enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo & subdola) modo contraria etiam loquuntur, atque in animo excogitauerint. Hactenus de Somno, nunc quæ conficta sint de illo, explicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire idcirco fingitur, quoniam illi, cui commissa est rerum omnium cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, vt per illũ vires recuperet, aut incrementum capiat, cum nullum vel laborem vel incõmodum patiatur. Lethenque Somni sororem illa de causa finxerunt, quia per somnum omnium ærumnarum & malorum obliuiscimur: qui cum ad multa animalia eodem tempore veniat & citissimus & alatus fingitur, & Noctis filius. Cum enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebri frigidiores descendũt inferius, atque ita gignant somnum, iure optimo Somnus dictus est Noctis filius. Ab illo maxime plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per ætatem id licet, quod accidit nocturni humoris beneficio; cum vis diurni caloris interim, tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex iis igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formæ pro ciborum, regionum, temporum, impressorum in mente negociorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate; quæ omnia consideranda sunt in explicandis somniis. Alii tamen humana, alii diuina esse somnia contenderunt. Ciuitas autem illa Somniorum quæ descripta est superius, propter humorum abundantiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, vt patet ex his carminibus;

> πὰρ δ' ἴσαν ὠκεανοῦ τε ῥοὰς, καὶ λευκάδα πέτρην,
> ἠδὲ παρ' ἠελίοιο πύλας, καὶ δῆμον ὀνείρων.
> Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,
> Et Solis portas, quæ gens insomnia fertur.

Dicuntur esse duæ Somniorum portæ, vt diximus; atque per corneam vera somnia exire, quod ita fictum est, quia sicut ignis in laterna inclusus si cornea sit, & subtilis materia, facilè lumen transmittit, atque aliquo pacto videtur; Ita si corpus hominum fuerit per temperantiam ab omni sordidorum humorum colluuione expurgatum, facile anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia [illegible]. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum è diuturna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna cui eburnea sint latera & crassioris materiæ, inclusam, veritatem somniorum intueri non patiuntur; quod per somni portas Homerus explicauit & Virgilius. Didymus tamen pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare: ebur dentes sunt, qui falsa insomnia edunt; nam veriora

cer-

certioraq; sunt visa, quàm audita, & ab aliis relata. ac de somno hactenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. Cap. XV.

AT Hecate quibus è parentibus orta sit, non facile dixerim: siquidem alii ex aliis natam esse tradiderunt. Bacchylides Noctis filiam esse dixit, cum inquiat;

Ἑκάτα δαϊδοφόρου Νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ.
Hecate faciferæ Noctis amplæ filia.

Musæus Iouis & Asteriæ, Pherecydes Aristæi Pęonis filii: Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putauit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit;

σὺν δ' αἰολόμορφος ἵκανε
Τρισκέφαλος ὠδῖν' ἀλωκὸν τέρας, ὅττι δαῆναι,
ταρταρόπαις Ἑκάτη.
Cumq; illis Hecate properans horrenda cucurrit
Cui trinum caput est, genuit quam Tartarus olim.

Hesiodus antiquissimi eius Persæ, qui fuit & Cæi filius, & Asteriæ filiam Hecaten scripsit;

Γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης,
ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
ἡ δ' ὑποκυσαμένη ἣν Ἑκάτην τέκε.
Edidit Asteriam pulchram, quam Persea dicunt
Vxorem duxisse domum; quæ mox parit illi
Natam Hecaten.

Quod etiam testatur Ouid. in lib. 7. maioris sui operis in his;

Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus vmbrosum, secretaq; sylua tegebat.

Et Apollodorus lib. 1. Hanc eandem esse Proserpinam, & Hecaten, & Lunã credidit, quæ e Lucifera dicta est ab Euripide in Helena;

ὦ φωσφόρ' Ἑκάτη, πέμπε φάσματ' εὐμενῆ.
Lucifera Hecate benigna da Phasmata.

Hanc terribilem aspectu, proceritateque corporis vel ad mensuram dimidii stadii accedere dixerunt: pedesque habuisse ad serpentis formam, cum vultus & aspectus figura proxime ad Gorgonum naturam accederet. Pro coma densissimi dracones & viperæ, aliç in cincinnorum morem contortæ, atq; sibilantes visebantur: aliæ collum ipsum amplexabantur, aliæ spargebantur in humeros demissæ, vti testatur Lucianus in Philopseud. Dicta est etiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cum illam vitiare conaretur, infremuisset: vel aduersus Mercurium potius, vt sensit Isacius. vocatam autem fuisse Brimo ita testatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum;

δαῖδε φιτροῖς
πῦρ ὑπένερθεν ἱεῖς, ἐπὶ δὲ μιγάδας χεῖλε λοιβάς.
Βριμὼ κικλήσκων Ἑκάτην ἐπαρωγὸν ἀέθλων.
tum vasa cremauit
Ignibus impositis mistim libamina fundens,

Auxilio

Auxilio Brimoq; vocans Hecaten sibi Diuam;

Credebatur esse inferorum Regina, vt idem poeta testatur in eodem libro;

Ε᾽πτάκι δὲ βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέσασα,
Βριμὼ νυκτιπόλον χθονίην ἐνέροισιν ἄνασσαν.

Protinus hæc Brimo stans terq; quaterque vocauit.
Brimo nocturnam, Reginam quæ imperat vmbris.

Hanc canes complures sequebantur, vt apparet in his;

ἀμφὶ δὲ τήνγε
ὀξείη ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.

Hanc circum latrare canes latratibus altis.

Idcirco cum de venefica quadã muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse pro scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rabidi canes illam semper sequerentur;

Sola tenere malas Medeæ dicitur artes,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea, quoniam illi canes immolarentur, vt scripsit in Mimis Sophon, & Lycophron;

Ζήρινθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.

Zerinthon antrum mox canicidæ stat Deæ.

Quidam putarunt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata, quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur: nam cum aer vel æris tinnitu, vel alicuius rei strepitu concutiatur, illa offenduntur grauissimè, quare non possunt diutius consistere. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis, vnde etiam Triuia dicta est: quòd ideo accidit quia eadem Luna & Diana & Hecate sit, de qua sic Virgilius;

Tergeminamq; Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.

Alii dictam fuisse triuiam arbitrati sunt, quia eadem sit Iuno: Diana, Proserpina. Alii triformem illam putarunt, quia nunc in cornua, & propè vacua surgit; nunc diuidua est, nunc orbe pleno. Alii quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninum, medium hominis, vel vt alii maluerunt, suis agrestis. Non defuerunt, qui triuiam vocatam Hecaten putarunt, quia in triuiis sit exposita, & à pastoribus inuenta ac educata. alii quia in cœlo, in terra, & apud inferos polleat, alii quia centum grana pro singulis tritici ferat, alii quia centum hostiis placerur Hecaten nominatunr. Alii quia centũ annos insepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in Triuiis apud Athenienses singulis mensibus in nouilunio, quo tempore illi, qui erant opulenti, cęnam in triuio exponebant, ac pauperes eò per noctem conuenientes vorabant, Hecatenq; edisse dicebant: quam consuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto;

παρὰ τῆς ἑκάτης ἔξεστιν τοῦτο πυθέσθαι
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη,
τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προπέμπειν.
τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι.

Ex Hecate licet id cognoscere;
An ditescere quàm famescere melius. iubet enim ipsa
Habentes & diuites cęnam singulis mensibus exponere.
At pauperes homines rapere vel antequàm exponatur.

Vocabatur autem sordida propter id cęnæ genus & parca, quia vmbræ porro,

ro,

ro, malua, mænidibus, & triglis vesci creditæ sunt, atque in triuiis præcipue colebatur, quòd ibi, vt diximus, exposita fuit, vt quidam putarunt, ab Aeolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur, quare ante fores aras erigebant, vt in his testatur Aeschylus;

Δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος
μελάθρων.
Regalium atriorum præuia Hecate.

Huius vires & officia ita commemorauit Hesiodus in Theogonia;

τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα.
μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ὑπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς.
ῥεῖα μάλ' ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
καί οἱ ὄλβον ὀπάζει, ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστιν.
ὅσσοι γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἶσαν ἁπάντων. nam super omnes
Iupiter ingentes illi largitur, honores,
Muneraq; : imperium terræq; marisq; profundi
Cunctorumq; simul quæ cœlum amplectitur altum
Admittitq; preces facilis Dea, prompta, benigna,
Diuitias præbet, quòd ei concessa potestas.
Imperat hæc cunctis, qui sunt è semine nati
Et terræ & Cœli, cunctorum fata gubernat.

Præerat & veneficiis, quam magicas artes exercentes inuocare consueuerunt cum Luna, vt Theocritus scripsit in Pharmaceutria;

τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι.
Ἐρχομέναν νεκύων ἀνά τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.
χαῖρ' Ἑκάτα δασπλῆτι, καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ὀπάδει.
Terrestriq; Hecate, catulis quæ terror et horror,
Dum per defunctos ruit, & vim sanguinis atri.
Salue Hecate grauis, & nobis hęc perfice Diua.

Hac de causa maximè omnium Deorum illa se colere inquit Medea venefica in his apud Euripid.

οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων, καὶ συνεργὸν εἱλόμην
Ἑκάτην.
Non per Hecaten, ego colo quam maximè
Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autem septies, mox illi sacrificia fiebant, certis ac propriis ritibus, qui omnes propè sunt ab Apollonio expressi ita in libro tertio Argonauticorum;

Δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας
Ἀκαμάτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο
οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
Βόθρον ὀρύξασθαι περιηγέα. τῷ δ' ἐνὶ θῆλυν
Ἀρνειὸν σφάζειν καὶ ἄδαιετον ὠμοθετῆσαι
Αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.

μουνο-

μουνογενῆ δ' ἑκάτην περσηίδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήια ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ' ἐπεί κε θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι.
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο. μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακή. μή πως τὰ ἕκαστα κολούσῃς.
Obserua: medium vt nox fecerit humida cursum,
Fluminis ipse petas vndas; ibi lotus, & vnus,
Cyanea veste indutus, fodere ipse memento
Mox foueam. Iugulata tibi sit protinus agna
Fœmina; & inde super fouea pyra structa cremetur.
Atq; voces Hecaten Perseida, mellaque libans
Dulcia munera apum places hanc. hisq; peractis
Rursus abire pyra moneo. conuertere nullus
Te retro strepitusue pedum, fremitusue caninus
Cogat; nam sacri fiet labor irritus omnis.

His ita peractis sacrificiis quædam phasmata continuò apparebant, quæ solebant vocare Hecatæa; eaque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agrestem esse nonnulli arbitrantur, & laurus, & publicaria. & rhamnus, & salyx, & stella marina, & Iaspris magicis artibus resistere, & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera; quæ tūc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in libro de Lapillis. Præcipuo in honore fuit Hecate apud Aeginetas & Bœotos, vti memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulā hāc ī recitauit, vt ait Theocriti enarrator; cum Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine, quæ Nymphis educanda data fuit. illa cum adoleuisset, vnguentum, quo Iuno perungebatur, cum fieri vellet splendida, occultauit; quod cum pixide Europæ Phœnicis filiæ tradidit. Illud facinus cum sensisset Iuno, velletq; in illam animaduertere, primum Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit; atque inde ad efferentes mortuum, vnde abstitit Iuno. Iupiter Cabarnos illā expiare iussit, qui in Acherusiam portantes expiarunt: deinde mortuorum & terrestris Dea credita est: quæ ob prædictas causas postea vocata fuit Hecate. Nō defuerunt tamen, qui illam natam è Ioue & Cerere crediderunt, quæ, cum robore corporis & magnitudine excelleret ad quærendam Proserpinam missa est; & postea regnis subterraneis præfecta, quæ dicta fuit Hecate ab illo tempore, vt quidam putarunt, quia procul ae sit à nobis. alii quia ab illa recedendum sit, alii quia cētum obeat munia in negotiis naturæ. ac de fabulosis hactenus. Quid per has fabulas significare voluerunt antiqui? Aut cur Noctis filia dicta est Hecate; quoniam fatorum cuiusque ordo ac vis est Hecate, vt patet è superioribus carminibus Hesiodi, quæ diuinitus in mortalia corpora infunditur, illa Iouis est filia vel Persæ; at quia nulli mortaliū ordo ille est conspicuus aut manifestus, ea causa Noctis filia dicitur. Illi, qui Iouem rerum omnium moderatorem existimarunt, cum omnia ab illo proficisci intelligerent, vim illam, quæ occultè per astra ad inferiora corpora agens descenderet, Hecaten Iouis & Asteriæ filiam nuncuparunt. At qui solē omnia prospicere, omniaq; audire tradiderunt, & omnibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illam

lam

iam scilicet prædictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorum ignes descenderet. Eadem rursus inferorū Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est Dei voluntati parent. Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes, quā calamitates & molestiæ, quæ homines è fato assiduè infestant? eius item forma tam formidabilis varietatem ærumnarum præsefert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deiicere, astra deducere de cęlo, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cum vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, omniaq́; & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntateq́ue Deorū, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

De Proserpina. Cap. XVI.

PRoserpinam alii eandem esse voluerunt Hecaten, alii cum Hecaten è superioribus parentibus natā esse affirment, Cererem matrē Proserpinæ fuisse contendunt: quæ si è diuersis parentibus natæ sunt, eædem certe esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia;

Αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν·
ἣ τέκε περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρὸς, ἔδωκε δὲ μητίετα Ζεύς.

Diuitis hic Cereris lectum conscendit, ab illo
Nascitur amplexu Proserpina; quam rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter almus.

Apollodorus Atheniensis in primo lib. Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit strabo lib. septimo, Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima prata esse consueuerunt, quo in loco cum flores legeret Proserpina a Plutone fuit rapta. Verum quoniam rem totam luculentissime expressit Marcus T. Cicero, & loci amęnitatem mirificè oratione pinxit, non grauabor ea ascribere, quæ sunt in actione sexta in Caium verrem ad hunc locum pertinentia; Vetus est hæc opinio Iudices, quæ constat ex antiquissimis græcorum literis atque monimentis; insulam Siciliam totam esse Cereri, & Liberæ consecratam. Hoc cum cæterę gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, vt animis eorum insitum, atque innatum esse videatur: nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore; qui locus, quòd in media est insula situs, vmbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas sibi cum ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autem, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities, & aquæ perennes: tota verò omni aditu circumcisa, atque dirempta est. Quam circa lacus, lucique sunt plurimi, & le-

ctifsimi flores omni tempore anni: locus vt ipse raptum illum virginis, quē iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim propter est spelunca quædam, conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse; ac subito non longe à Syracusis penetrasse sub terras, lacumque repente in eo loco extitisse, vbi vsque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum, mulierumque conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephissum amnem, cui nomen fuit Caprifico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium septū fuisse è lapidibus, vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est, vt, cum omnes è Sicilia raptam Proserpinam putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurare consueuerint, vt est illud Aristophanis in Vespis; ναὶ τὰν κόραν. Sanè per Proserpinā. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone, sed super mare latam fuisse, cum ita scribat;

Ὥς ποτε φερσεφόνην τέρεν᾽ ἄνθεα χερσὶ δρέπουσαν
ἐξάπαφον συνόμαιμοι ἀν᾽ εὐρύτι καὶ μέγα ἄλσος.
Αὐτὰρ ὁ σὺν θ᾽ ἅρμιν πλουτεὺς κυανότριχας ἵππους
ζευξάμενος, κούρην ἐπεβήσατο δαίμονος αἴσῃ.
Ἁρπάσας δ᾽ ἔφερεν διὰ κύματος ἀτρυγέτοιο.

Vt teneros olim carpens Proserpina flores
Sit patrui decepta dolo, & portata frequentes
Per syluas. vt iunxit equos sua sub iuga Pluto,
Terrificos, celeres, rapta vt Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, perque æquoris vndas.

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Plutone cum narcissum colligeret his verbis; ὅτι πρὶν ἢ τὸν πλούτωνα αὐτὴν ἁρπάσαι, τούτῳ ἐτέρπετο. συλλέγουσαν οὖν φασιν αὐτὴν τὸν νάρκισσον ἁρπασθῆναι. Nam vel ante quàm raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam cum narcissum colligeret, raptam fuisse. Obtinuit deinde Proserpina vt eiulatus, & capillorum lacerationes, & plagę, quę in funere familiarium & carissimorū fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædā, sacrificia; quod ita expressit Euripides in Oreste;

κτύπον τε κρατὸς, ὃν ἔλαχ᾽ ἁ κατὰ χθονὸς
Νερτέρων Περσέφασσα καλλίπαις θεά.

Capitisq; plagæ, pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

Quæ cum mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo carminum à Proserpina excipi in his;

Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

Cum rapta fuisset igitur Proserpina, at Ceres eius mater ieiuna illam quæreret ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cercyonis filiæ, & à Meganira in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinū miscuit: at Dea mœrens recusauit, cum diceret, sibi non fas esse bibere vinum in filiæ calamitate: at cinnum è farina sibi parari iussit, quem bibit. Erat Iambe muliercula quædam Meganiræ ancilla, vt tradidit Philochorus, Pa-

nos

nos & Echus filia, quæ cum Deam mœstam videret, ridiculas narratiūculas, & sales Iambico metro ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum dolorem, interponebat: quare genus id carminis nō ante obseruatum, iambicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis;

ἐμπλήδην κυκεῶνα ποτὸν ἐν κύμβεσι τεύξας.
Νεστείρης Δηοῦς μορόεν ποτόν. ᾧ ποτε Δηὼ
λαυκανίην ἔβρεξεν ἀν' ἄστυρον Ἱπποθόωντος
Θρηίσσης ἀθύρμασιν ὑπαὶ ῥήτρῃσιν ἰάμβης:
Ipse mihi reple spumantia cymbia cinno,
Ieiunæ Cereris, potu multa arte parato.
Quo Ceres os olim penes Hipothoonta rigauit,
Ludicris salibus cum læta retur Iambes.

Atque cum nusquam Proserpina inueniretur â Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha â Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum vero Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti promisit se facturum vt filia sibi restitueretur, si ea conditione adeam capiendam accederet, vt nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verum cum illa tria grana mali punici, vel nouem, vt alii maluerunt, edisset indice Ascalapho, filiā liberā educere omnino nō potuit. Verūtamen ad mitigandum Cereris dolorē statuit Iupiter vt alternè sex menses apud maritū, totidemque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorū antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in lib. 1. de Diis Iouem ad placādā Proserpinam, ipsi Siciliam donasse. Fama est Pirithoum ac Theseū audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos, ad inferos descendisse: quippe cum ita coniurassent vt alter alteri in acquirenda muliere opem ferret; ac iactis sortibus vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cum vero Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurādo astrictum habuit adiutorem Theseū, qui ambo per Tænarū ad inferos descenderunt. Illi cum super petra quadā consedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberū profectus, Theseum, vt qui coactus eò accesserat, liberauit: At Pirithoum ibi reliquit, quoniam consulto se in ea pericula coniecerat; quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum;

Θησέα θ' ὃς περὶ πάντας Ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο
Ταιναρίην ἀίδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε
Πειρίθῳ ἑσπόμενον κενεὴν ὁδόν.
Thesea, Erecthidas inter clarissimus omnes
Qui fuit, & celeber, durissima vincla tenebant
Tenaria sub humo; quoniam comitatus euntem
Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. sexto ita de his querentem Charontem inducit;

Nec vero Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque.
Diis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit,
Ipsius à solio regis, traxitque trementem.
Hi dominam Ditis Thalamo deducere adorti.

Proserpinæ mos erat modo canes, modo nigras & steriles victimas immola-

ri, quare ita scripsit Virgilius; ipse atri velleris agnam

Aeneas matri Eumenidum, magnæque sorori
Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.

Hoc in loco non solum varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare conuenit; quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinam poeta nominauit, cũ huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cauernosum antrũ ingressam, quo ansere, à lapide sub quo se occultauerat retracto, statim fluuius ex eo loco emersit, qui fuit nominatus Ercyna. Fuit in agro Phocensi Proserpinæ Venatricis templum, & Soteræ siue seruantis siue Sospitæ apud Arcades. Apud Phlyenses Primogeniæ. Nam & huius Deę pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cum fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poetæ, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiũxerunt. Scriptum reliquit Tzetzes historia 41. Chiliad. 2. Theseum in Molossorum regionem vnà cum Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres, filia Proserpina (nam mos fuit Molossorum omnes formosas mulieres Proserpinas appellare.) canemque habebat Aidoneus eximiæ magnitudinis, qui Tricerberus vocabatur. Hi cum per insidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt: atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & voratur. Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eò ab Euristheo missus ad abducendum Tricerberum, illũ è vinculis liberauit. At nunc cur fabulas has finxerint, explicemus. Cicero in lib. secundo de Natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutoni patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quod omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse volunt, absconditamque quæri à matre fingunt. Illa Ceteris filia nominatur, quia semina, quæ iaciuntur, è prætectis frugibus sunt exempta. At cur cum flores colligeret fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum præcipuè colligens? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aeris tẽperiẽ demonstrarunt scriptores; quippe cum in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lusitania scripsit Athenæus lib. octauo, quòd ibi rosæ ac violæ per maius spatium triũ mensiũ deesse non consueuerunt. Præterea cum sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur: quippe cum à superiore frigore semen depressum excrescat in caput, radicesque in loco tepidiore dilatet; illud semen cum impleatur nutrimento in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum præcipuè, quod torporem & segnitiem significat. Non enim statim erumpit semen vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet; donec anni tepore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quòd ea insula cæterarum omnium tritici feracissima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quæ virtus est seminis, vt nomen ipsum significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex men-

ses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus. Dicta est vt quidam putarunt à Latinis à serpendo, quia semen per terram serpat, quam alii ita dictam existimarunt, quia luna sit, & modo ad dextram, modo ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ: quam tamen lunam esse sensit Orpheus in hymnis, vt in his apparet;

Εὐφροσύνη, κερόεσσα, μόνη θνητοῖσι ποθεινὴ,
Εἰαρινὴ, λαμπουσάεσι χαίρουσα πνοῇσιν.
ἱερὸν ἐκφαίνουσα δέμας βλαστοῖς, χλοοκάρποις.
Splendida, sola viris optabilis, vnaq; vernam
Ostentans faciem, cornutaq;, frugibus almis
Quæ sacrum corpus monstras ridentibus agris.

Qui igitur lunam, & Hecaten, & Proserpinam esse putarunt vnam, illam sex menses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphæriū, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderūt. atq; de Proserpina satis, nunc de luna dicamus.

De Luna. Cap. XVII.

At vero Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefacit: cum Lunam alii Hyperionis filiam esse crediderint, alii Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium;

τάχα δ' ὄρθρος ἐγίγνετο δημιοεργός.
ἡ δὲ νέον σκοπιὴν προσεβήσατο δῖα σελήνη,
Πάλλαντος θυγάτηρ μεγαμηδείδαο ἄνακτος.
Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores.
Diuinæ ad speculum venit præsentia Lunæ,
Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis & Thiæ putauit, cum ita scribat;

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην,
ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentem,
Quæ superis exorta, viris quæ lumina pandit.
Auroram, rebus reddit quæ exorta colores.
Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alii Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, vt testatur in his Euripides in Phœnissis;

ὦ λιπαροζώνου θύγατερ
Ἀελίου σελαναία χρυσεόκυκλον

φέγγος,

φέγγεσιν, ὧν ἀτρεμία κέντρα,
καὶ εὔφρονα πώλοις μεταφέρεις, ἰθύντε
O clarissimi filia
Solis Luna aurei circuli
Lumen: quam certos stimulos,
Et prouidos pullis addens regis.

Cum verò Luna lucem á Sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt Solē Phœbum; & in curru vehi finxerunt, vt scripsit Virg. lib. 10.

Iamq; dies cœlo concesserat: almaq; curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam scripsit, non solū in curru vehi solitam Lunam scribit; sed etiam poetica quadam suauitate vestes splendidas induere, & exuere solitam inquit cum vellet; quippe cum nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore, quam etiam in Oceano lauari inquit priusquam vestes sumeret; vt est in his;

ἐνθ' ἂν ἀπ' ὠκεανοῖο λοεσαμένη χρόα καλὸν,
εἵματα ἑσαμένη τηλαυγέα δῖα σελήνη,
ζευξαμένη πώλους ἐριαύχενας αἰγλήεντας.
Rursus Atlanteis in lymphis membra lauata
Vestibus induta, & nitidis Dea luna, micantes
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus, quo nondum nata esset Luna, quæ iunior esse sole credebatur, cum vel Arcades ante illam nati fuisse putati sint illi, qui non procul ab Apidano incoluerunt, vt testatur Apollonius lib. quarto Argonaut.

οὐδέ τί πω δαναῶν ἱερὸν γένος ἦεν ἀκοῦσαι
πευθομένοις. οἶοι δ' ἔσαν ἀρκάδες ἀπιδανῆες,
ἀρκάδες. οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται
ζώειν φηγὸν ἔδοντες ἐν οὔρεσιν.
Nulli erat auditum Danaum genus. Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim; Arcades illi,
Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis.
Cum glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum, quod ab Hercule aduersus Gigantes gestū est, Lunā apparuisse scribit libro 19. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo suæ Aedificationis idem confirmarunt; vnde & Mnaseas Arcades ante lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonii enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse Proselenos; quasi Antelunares dixerim, ab Aristotele alicubi scripsit. Aiunt præterea lunam ipsam esse cornutam, qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphei;

χλῦθι θεὰ βασίλεια, φαεσφόρε, δῖα σελήνη,
ταυρόκερως, μήνη, νυκτιδρόμε ἠεροφοῖτι.
Audi luna Dea, & clarissima luminis autor.
Cornuta, & noctu currens, quæ curris & altè.

Quam eandem matem esse & fœminam putauit idem, vt est in eodē hymno.

αὐξομένη, καὶ λαπομένη, θῆλυς τε καὶ ἄρσην.
Aucta, & deficiens; eadem quoq; fœmina masq;.

Huic sagittas tribuerunt poetæ, quam Cynthiam á monte Deli celeberrimo & altis-

& altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati creduntur; atque Diana eadem est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius iu tertio Carminum;

Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cynthiæ
Summo carmine.

Credita est luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cum Hecate, quas diuersas fuisse existimatas constat, cum vtraq; inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo à magicis artificibus deduci, vt carmen id octauæ Aeglogæ Virg. declarat;

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam.

Atq; Thessalæ mulieres præcipuè illam artem callere, et in ea excellere putabantur, vt innuit Aristophanes in Nebulis his versibus;

Γυναῖκα φαρμακίδ' ἢ πριάμενος Θετταλὴν,
καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην.

Veneficam si fœminam ipse Thessalam
Coemero, captabo lunam noctibus.

Inde vero natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quod specula quædā rotunda ita parabantur, vt in his luna omnino appareret è cælo deducta. Atque Pythagoræ ludicrum fuit quoddam luna plena existente vt qs in speculo sanguine quæcunque collibuisset, scriberet; atque alteri prædicens à tergo illi assisteret, ea quæ scripsisset lunæ ostentans: atq; ille deinde intenta acie oculorum in lunam, vniuersa quæ forent in speculo scripta perlegeret, tanquam in luna scripta fuissent. Inde existimo artificium Cornelii Agrippæ originem cepisse, qui in occulta philosophia videtur rationem quandam attingere, vt qui maximè à nobis distant, possint quæ volumus in luna descripta perlegere. Id eo tempore contigisse mihi narratum est, cum essem Mediolani, apud nonnullos meos affines (nam inde non ita multis annis antequàm ego nascerer, pater meus, vt aiunt, propter bellorum motus Venetias cum familia concesserat, in patriam, si per fata licuisset, post res compositas rediturus. Atque vt summatim meæ familiæ originem attingam, sicut accepi à maioribus, abauus meus Ludouicus è clarissima Comitibus Romæ familia propter inimicitias quasdam Roma decedens Mediolanum ad Maximianum Sfortiam se contulit, cuius postea virtus in bellis illius vrbis, vt consilium in pace clarissimum enituit. Quanquam gaudeo plurimum quòd natus sim in illa ciuitate, quæ & consilio, & dignitate, & æquitate ac probitate legum cæteris Italiæ ciuitatibus facile præstet.) quo tempore Franciscus Sapientiss. Gallorum Rex multis locis Mediolanensis Imperii in deditionem compulsis multisque per vim captis, denique Mediolano potitus est. Nam non semel quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem significata fuisse dicuntur Parisiis. Existimabantur igitur veneficiorū scientia præstare Thessalę mulieres, quòd essent rerum Astronomicarum peritæ: atque inter cæteras Aglaonice Thessalorum Regis filia hac scientia præstitisse dicitur, quæ quoties immineret lunæ defectus, se velle lunam è cœlo detrahere profitebatur. At enim quia multitudinem imperitorum deciperet, cum Deus nullam fraudem impune committi denique patiatur, in grauissimas calamitates incidit, quare id postea vsurpatum fuit apud posteros, vt, cùm quis ageret infeliciter, lunam detrahere diceretur. Primus omnium

nium mortalium ausus est Anaxagoras lunę defectum hominibus patefacere, vt scripsit Laertius Diogenes in eius vita; primusque illius viam aperuit, cum antea Solis quidem defectum nemo admiraretur, cum scirent omnes id interpositio lunę corpore ita contingere: at lunæ defectum aliquam grauissimam calamitatem minari arbitrarentur. Nam cuius causa esset ignota, id diuinitus fieri semper putatum fuit ab antiquis: & de his rebus non tutum fuit philosophis verba facere; cum potius ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illustrandam veritatem dicere crederentur, vt ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras vero spretis falsarum religionum minis primus declarauit quòd terra inter duos præstantiores planetas interposita, vmbram tanquam pyramidē facit, cuius basis sit in planitie, dorsoq; ipsius terræ, conus verò vel ita extēdatur vt lunæ regionē ptrāseat. Vbi fuerint igitur oppositi isti planetæ, ita, vt alterius cētrū cētro alterius ac cētro terræ p rectam lineā opponatur, tunc luna incidens in vmbram tota occultatur, ac deficit repente illius lumen, cum nequeat tanquam speculum lumen ab eo accipere. At cum centra vtriusque planetæ non opponuntur, tanto minus obscuratur, quanto magis centrum eius à linea recta distiterit alterius. Quantus esset antiquorum timor, quantaque trepidatio cum luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Aemylio; αἰφνιδίως ἡ σελήνη πλήρης οὖσα καὶ μετέωρος ἐμελαίνετο καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολιπόντος αὐτὴν χρόας ἀμείψασα ἠφανίσθη. τῶν δὲ ῥωμαίων ὥσπερ ἐστὶ νενομισμένον χαλκοῦ τε πατάγοις ἀνακαλουμένων τὸ φῶς αὐτῆς, καὶ πυρὰ πολλὰ δαλοῖς καὶ δᾳσὶν ἀνεχόντων πρὸς τὸν οὐρανὸν, οὐδὲν ὅμοιον ἔπραττον οἱ μακεδόνες, ἀλλὰ φρίκη καὶ θάμβος τὸ στρατόπεδον κατεῖχε. Repente vero luna cum plena esset & sublimis, facta est obscura; luminéque deficiente multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romanis, sicut est apud eos consuetudo, æris tinnitu lumen reuocantibus, ignesque multos, & fares, & tædas in cœlum protendentibus nihil simile fecerunt Macedones; sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum. Existimabant enim antiqui æris tinnitu & luminibus alte sublatis lunæ lumen in defectibus adiuuari; quare & Ouid. in lib. 4. mutationum æra lunæ auxiliaria dixit, quæ pulsarentur;

Cum frustra resonant æra auxiliaria lunæ.

Alii tubarum strepitu, musicorumque instrumentorum lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo; Igitur æris sono, tubarumque & cornuum concentu strepere; prout splendidior obscuriorue, lætari ac mœrere: & postquam ortæ nubes officere visui, creditumque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari Deos lamentabantur. Arbitrabantur etiam antiqui non solum in defectu lunæ, sed etiam in morte pereuntium vtilem esse æris tinnitum, quoniam purus esset, & cui nullum piaculum posset accedere; qua de causa in omnibus lustrationibus & expiationibus illo vtebatur, quod scriptum fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de Diis. Eximias esse vires lunæ supra omnes planetas ferè vno sole excepto facilè sentimus, quamuis magnitudine corporis sit illis inferior: luna enim, vt ostendunt Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ, cum alia sydera conspicua maiora vniuersa terra esse dicantur. Neque solum illius forma mutatur tum crescendo, tum ad initia recurrendo; sed ėt regio, cum modo ad aquilonem, modo ad Austrum declinet à circulo animalium; atque in illa modo est quædam brumæ, modo solstitii similitudo. Multa denique

ta denique ab illa manant & fluunt, quibus animantes alantur, & augescāt, & pubescant, & maturitatē assequantur, quæ oriuntur è terra. Idcirco Chaldæi dicere solebant, Lunam ortus nascentium moderari, cum sydera notent & animaduertant ea quæ Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quædā huc asscribenda putaui; quibus vniuersa prope Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur;

Ἐμοὶ τὸ λοιπὸν χρώμενος διδασκάλῳ
ἄκουε λεπτῶς τὴν σεληναίαν φύσιν.
φύσεις ἁπάντων τῶν χυμῶν πληρουμένη.
ὑγρὰ μὲν ἐστὶ δίχα τῆς πρώτης μέχρι,
τὴν βρεφικὴν αὔξησιν ἐκμιμουμένη.
θερμὴ δὲ, πανσέληνον ὡς τρέχει δρόμον.
ἀκμαστικὴ γὰρ καὶ σφριγῶν δοκεῖ τότε.
ἔπειτα λοιπὸν εἰς δεκάδα δευτέραν,
ξηρὰ ταπεινὴ πρὸς παρακμὴν γὰρ τρέχει.
ἔπειτα γηρᾷ καὶ δοκεῖ τεθνηκέναι.
ψυχρὰ δυσειδὴς συγκρυβεῖσα τῷ γνόφῳ.
εἶτ' αὖ ἐξ ἀδήλου πάλιν ἔρχεται νέα,
πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη.
ταυτὶ μὲν οὕτως, εἰ δέ τις πλείω γράφει
κόμπους περισσοὺς, καὶ κενὴ στωμυλία.

In posterum me vsus magistro discito
Natura Lunæ quæ sit aptè: hæc omnium
Vim continet succorum, & hæc potentiam.
Est vda primum, donec illa creuerit,
Infantibus, prorsusque fit simillima.
Tepens at inde plena cursum perficit,
Vigere tum videtur, esse & florida.
Decrescere vt cępit deinde, mox die
Vigesima remissus acta fit vigor.
Aretq; sensim. longa nec fit hinc mora,
Senescit illa, mox videtur emori,
Deformis, algens, atque operta nubibus.
Rursusq; fit noua hæc, prius quæ nulla erat.
Vultu decoro prodit, & repletur hinc.
Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
Nugas loquacis credito, atq; fabulas.

Has autem mutationes sortita est luna pro situ quem tenet solem respiciēs: nam cum semper lunę dimidium illustretur, accidit in coniunctionibus eam lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua; quæ semper propè cum sole supra terram consurgit. Illud autem longe aliter se habet in plenilunio, cum sola pars nobis conspicua illustretur, solique opponatur, quippe cum media sit nox vbi ad cœli medium peruenerit. Hæc autem tāto magis vel minus contingunt, quātò magis luna, vel minus recesserit à sole. Cum vero corpus lunæ non sit ex aliqua materia densa vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in luna habitari dixerit, eamque locum esse multarum vrbium & montium. Ego sanè illam causam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit; quia sicut in

 frequen-

frequentissimis ciuitatibus, multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit: nonnulli enim ne nihil scisse videantur, aliqua noua monstra in philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant, & dicantur. Sic etiam Nicetas Syracusius Cœlum, Solem, Lunam, stellas, supera denique omnia stare dixit, neque quidquam præter terram in mundo moueri: qua circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cœlum stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cicero in secūdo Quæstionū Academicarū, & Ptolemæus in primo Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de luna fictæ; quòd dormiētem Endymionem in Latmo Cariæ monte adamarit, & cum eo concubuerit, vt in his significauit Catullus;

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

Sic Ouidius in ea epistola, quam scribit ad Heronem Leander;

Luna mihi lumen tremulum præbebat eunti,
Vt comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, faueas ô candida dixi.
Et subeant animo Latmia saxa tuo.
Non sinit Endymion te pectoris esse seueri:

Et quòd Panos amore in arietem versi capta fuit, vt significauit Virgilius lib. 3. Georgicorum;

Munere sic niueo lanæ, (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,
In nemora alta vocans; nec tu aspernata vocantem.

Memoriæ prodidit Rhianus in lib. 13. Heracleæ, Lunam cum Endymione dormiuisse in montibus apud Trachinem. Atque Nicander in rebus Aetolis montes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere consueuerint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptū reliquit Pausanias in Eliacis Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Lunæ & Dionysio mos erat sues immolari apud Aegyptios, vt ait Herodotus in Euterpe; τοῖσι μὲν νῦν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὗς οὐ δικαιοῦσι αἰγύπτιοι, σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ τοὺς ὗς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. Cæteris quidem Diis sues immolare nefas esse putant Aegyptii, at Soli Lunæ, & Dionysio eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculcant pedibus: quo in loco ritus multiplex sacrorum, in quibus sues immolabantur apud Aegyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes vt nulli Deorum, nisi Cereri, sus immolaretur; cum Lunæ, cum haberet cornua, taurus mactaretur, vt ait Lactātius in libro de Falsa religione. Ac de his, quæ fabulosè de Luna dicta fuerunt, satis dictum est: nunc ex illis sententiam sapientum explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniam super nos assiduo & celerrimo motu conuoluantur superna corpora, dicta fuit. Alii non ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductam arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus obseruauerit; qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunæ solisq; præcipue, quod ita Homerus videtur significasse in primo odyss.

αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
Νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος ἠελίοιο   ἤσθιον.
Stultitia periere sua, quòd cędere adorti,

Quòd solis mactare boues Hyperionis ausi.

Cum lumen à sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror, quod ex Hyperione cum sole nata creditur, vel quòd illi sol tanquam sorori lumen impertiat, vel quòd fraternè tempora inter se diuiserint, cum luna nocti, sol diei moderetur. Nam cum sol per se sit lucidus, luna nullum habet propriũ lumen, sed tanquam speculum corpus Diaphenes existens receptum à sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem, quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poeticè exornandam. Quòd vestes induceret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes; quodque in Oceano lauaretur dictum est ad opinionem vulgi, cum tantundem vndique distet à terra & ab aquis. Illud sanè ridiculum est fuisse aliquod tempus, cum luna non esset, neque tamen vllum vel architectum, vel ferramenta proferri, vnde luna fabricari cœperit. Hæc eadem mas & fœmina putata est, quia humorem & nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbet calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur, vt ait Ptolemæus in magna Compositione; quare illi sacraficabatur à maribus veste muliebri; à mulieribus virili indutis, vt scripsit Philochorus. Deinde sagittas lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientiũ; cum illi non valde sint dissimiles doloribus vulnerum, acerbitatem eorum exprimentes. Hanc idcirco parturientes ad leuandos dolores inuocabant, vt infantes facilius in lucem ederentur, Lucinam nominantes: atque cũ vna esset varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimũ conferre veneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existentium planetarum, cum per tertiã vel quartam vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur siquis cognouerit Mercurium Trismegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis dæmones solitum accire, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata, nunc de Diana verba faciamus.

De Diana. Cap. XVIII.

CVm eadem luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cum enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Persæ filia dicatur; luna modo Hyperionis, modo Pallantis; quòd illa sit fatorum vis à Deo proficiscens, vt diximus; hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vtitur. Hanc eãdem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheream nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constat, vt est in his;

Πότνια μουνυχίη, λιμενόσκοπε, χαῖρε φεραίη.

Salue Munychia, & portus tutela, Pheræa.

Hanc filiam fuisse Latonæ Cæique Titani constat, quàm Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit;

τὸν δὲ καλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
Σκορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχρα,
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠρίωνι.
Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta
Bæoto meditata necem vt fuit Orioni.

Alii ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in secundo de natura Deorum; Dianæ item plures: Prima Iouis & Proserpinæ, quæ pinnatum Cupidinem genuisse dicitur. Secunda notior: quam Ioue tertio & Latona natam accepimus. tertiæ pater Vpis traditur, Glauce mater: eam Græci sæpe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cæterarum illi vni tribuuntur á poetis. Hanc Deliam nominarunt, quia nata sit in Delo, sic enim vocauit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum;

Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco
Delia, iudicium subsequar ipsa tuum.

Hanc non solùm Iouis filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus in hymnis siue terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hanc eandem lunam esse demonstrauit in his Virgilius lib. nono;

Suspiciens altam lunam sic voce precatur.
Tu Dea, tu præsens nemorum succurre labori
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ,
Esse potest vnquam, semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est, maior si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundò de natura Deorum; Dianam autem & lunam eandem esse putant. hæc cum nata esset ante Apollinem, at eodem tamen partu; obstetricis munere postea apud matrem est functa nascēte Apolline. Quòd autem illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Apollinem,

χαῖρε μάκαιρ' ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες, ἀγλαὰ τέκνα.
ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.
Salue Latona; vt peperisti pignora clara.
Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Et Cornelius tacitus in libro tertio; Primi omnium Ephesii adiere memorantes, non vt vulgus crederet Dianam atque Apollinē in Delo genitos. esse apud se Cenchium amnem locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidā, & oleæ quæ tum etiam maneat adnixam edidisse ea numina: Deorumque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Cereris & Dionysii & ipsam & Apollinem fuisse filios scribit Herodotus ex Aegyptiorum sententia, at Latona fertur illorum fuisse nutrix, vt patet in his; Ἀπόλλωνα δὲ καὶ ἄρτεμιν Διονύσου καὶ ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας, λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. Apollinem vero & Dianam Dionysii & Isidis filios esse inquiunt: at Latonam eorum nutricē & seruatricem fuisse asserunt: quam opinionem secutum postea Aeschylum

inquit

inquit Herodotus Dianam Cereris filiam appellasse, cum Ceres dicta sit Isis ab Aegyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alii Cæi Titanis & Phebes filiam putarunt. Cum mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quę passa erat mater, cum obstetricata est, impetrauit à patre Ioue, vt perpetuam virginitatē seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus.

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.

Da mihi perpetuo vt sim virgo, da pater alme.

Arcus præterea & sagittas & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus, cothurnosque & canes curarent Iupiter postulanti tribuit: deditque venationibus præesse, & viis & portubus, quod patet ex his apud Callimachum; καὶ μὲν ἀγυιαῖς

Ε'σσῆ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.

Nam præfecta viis & portubus ipsa fereris.

Quæ quoniam venationibus delectaretur Dictynna vocata fuit à retibus: nam δίκτυον rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à Nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib. 2. Mutationum;

Ecce suo comitata choro Dictynna per altum

Męnalon ingrediēs, & cęde superba ferarū, Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit ἰοχέαιρα apud Græcos, quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ' ἀπόλλωνα, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων,
γείνατ' ἄρ, αἰγιόχοιο διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

Nascitur hinc Phebus, gaudensque Diana sagittis
Pignora Latonæ. peperit clarissima Diuum
Hæc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Cur venationibus præfecta credita sit Diana, causa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædam Britomartis, vel vt alii maluerunt, Bretimartys, cum venaretur in quædam retia cecidit, vnde cum se explicare nō posset fera superueniente præcipuè, Dianæ sacellum vouit si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Dictynnæ ab iis retibus nominauit, vnde dicta est postea venantibus præfecta Dea, vt scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Hæc eadem Dea choris, & musicis instrumentis delectari solita creditur, vt ait Home. in hymno in Venerem;

οὐδέ ποτ' ἀρτέμιδα χρυσηλάκατον κελαδεινὴν
δάμναται ἐν φιλότητι φιλομμειδὴς ἀφροδίτη.
καὶ γὰρ τῇ ἅδε τόξα, καὶ οὔρεσι θῆρας ἐναίρειν,
φόρμιγγές τε χοροί τε διαπρύσιοί τ' ὀλολυγαί,
ἄλσεά τε σκιόεντα, δικαίων τε πόλις ἀνδρῶν.

Dianæ haud potuit mentem peruincere amore
Alma Venus, quam circunstant risusq; iociq;.
Huic arcus placuere, feras & cędere syluis.
Huic citharæ atq; chori, clamor concinnus; & vrbes
Iustorum huic hominum, vmbrosæ super omnia syluæ.

Cum virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, à tot Nymphis sociis obseruari impetrasset à Ioue in syluis perpetuò ferè degebat, vt marium consuetudinem deuitaret, quare & venatrix dicta est, & nemorum atq; montium custos existimata; vt ait Hora. lib. 3. Carminum;

Montium

Montium custos nemorumq; virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisq; letho
Diua triformis.

Et Virgilius libro vndecimo;

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Pręfecta fuit pręterea parturientibus, vt intelligeret quantum malorum cumulum deuitasset, cum virginitatem expetiuit; vt licet ex his Callimachi versibus intelligere, vbi se nunquam in vrbem adituram dicit, nisi cum á parturientibus vocabitur;

πόλισ. δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
μοῦνον ὅτ' ἐξείαισιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
τηρόμεναι καλέωσι βοηθόον.

Vrbes accedam solum, ac sub tecta virorum,
Pressa dolore graui nisi cum me fœmina partus
Auxilio arcesset.

Multiplex denique officium fuit Dianæ, quippè cum virgines pertęsæ iam virginitatis, vt eius Deæ, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitarēt, consueuerint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod á Græcis κανηφορεῖν dicebatur. neque eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cū ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta Zona vti amplius non possent, eam Zonam mos fuit in templo Dianæ Λυσιζώνου cognomento, Zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere, quare postea dictum est Zonam soluere, pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonii lib. primi;

μίτρην πρῶτον ἔλυσα καὶ ὕστατον, ἔξοχα γάρ μοι
ἐλειθυῖα θεὰ πολλέος ἐμέγηρε τόκοιο.

Prima soluta mihi est, postremaq; Zona, quòd ipsa
Inuidit multos natos Lucina misellæ.

Cum igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est á Græcis ἐιλειθυῖα, á Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem euocaret. Cum vero venatum exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate;

ἄρτεμι, ποῦ σοι τόξα, παρ' αὐχένι τε φαρέτρη.
ποῦ δὲ λυκαστείων ἐνδρομὶς ἀρβυλίδων.
πέρπνητε χρυσοῖο τετυγμένη, ἠδὲ πρὸς ἄκρην
ἰγνύην, φοῖνιξ πέπλος ἑλισσόμενος;
κεῖνα μὲν εἰς ἄγρην ὁπλίζομαι. εἰς δὲ θυηλὰς
εἶμ' αὕτως, ἱρῶν αἰτομένη θυίων.

Arcus vbi Diana iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis Endromis arbylidis?
Fibulaq; ex auro, fucataq; murice vestis,
Qua solita est summi poplitis ora tegi?
Arma ea sunt prædæ: sed cum mihi sacra parantur,
Vt cernis, lęta ad pocula inermis eo.

Huic Deæ currum aureum á ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus;

ἄρτε-

ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε, χρύσεα μέν τοι
ἔντεα, καὶ ζώνη, χρύσεον δ' ἐζεύξαο δίφρον.
ἐν δ' ἐβάλευ χρύσεια θεὰ κεμάδεσσι χαλινά.
Aurea nam domitrix Tityi sunt arma Diana
Cuncta tibi, & Zona, & iuga quæ ceruicibus aurea
Ceruatum imponis currum cum ducis ad aureum.

Memoriæ prodidit Pausanias alatam fuisse Dianæ effigiem apud Eleos, quæ dextra pardum, sinistra leonem porrigeret. Ignifera præterea siue lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in Tauris; qui eandem putauit esse & lunam, vt diximus. Illā facultatem idcirco Dianæ tribuit Callimachus, vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his;

Σχέτλιοι, οἷς τύνη χαλεπὴν ἐμμάξεαι ὀργὴν.
κτήνεά σφιν λοιμὸς καταβόσκεται, ἔργα δὲ πάχνη.
κείρονται δὲ, γέροντες ἐφ' υἱάσιν. αἱ δὲ γυναῖκες
ἢ βληταὶ θνήσκουσι λεχωίδες.
O miseri, quibus ipsa grauem tu concipis iram:
Nam morbus depascit oues, segetemq; pruinæ.
Orbanturq; senes natis, & fœminæ abortum
Mox patiunt.

Nam horum omnium facultas est lunæ concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginem admirabilem quandam fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidem temporibus neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, nemine quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitum in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solum, quos demētes faciebat, erat formidabilis ac grauis: sed etiam arbores vel faciebat infœcundas, vel fructus deiiciebat, quacunque lata fuisset. Et Strabo libro 12. Castabalim fanum fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illęsis pedibus super prunas ambularent. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eò appulissent, virgini Dianæ immolarentur, vel, vt alii maluerunt, præcipites è quodam sublimi loco deiicerentur. Alii id moris fuisse inquiunt vt caput eorum claua percuteretur, qui cum essent mortui, eorum capita in crucem tollebantur, quæ alii tamen humari putarunt. Fuerunt qui putarint Tauricam illam Dianam Iphigeniam fuisse Agamemnonis filiam, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quòd Alpheus amore Dianę captus vbi neq; gratia neq; precibus se quidquā ad nuptias proficere intelligeret, sic ad vim conuersus: at illa fugiendo insequentem Alpheum vsq; ad Letrinos ad nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Ibi Dea sibi, suisque sociis os cęno obleuit, quam cū dignoscere non posset Alpheus elusus abiit; tum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare, quare apud Persas Persicæ Dianę in traiiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per regionem vagabantur lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Hora. verrem illi mactari dicit in his;

Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

Alii

Alii dicunt omnium quę nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas, vt apparet ex his versibus Euripidis;

ἔτι γὰρ ἐνιαυτὸς τίκοι
κάλλιστον, ηὔξω φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ.

Ego quod annus optimam produxerit,
Voui immolare Luciferæ certe Deæ.

Sic cum ab Oeneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum Oenei infestaret, quod expressit Oui. in libro octauo Mutationum;

Huius opem Calydon, quamuis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece. causa petendi
Sus erat infestæ famulus, vindexq; Dianæ.
Oenea namq; ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cęptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognomēto Eucliam placare sacrificiis, quòd cum esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium, quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum: in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nā ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cęlatæ, cum aptis tanto artificio columnarum Epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ magnificentiæ eius templi conuenientes; quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac rōne, cū ingenii pręstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quo die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesii propositis grauissimis suppliciis ne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclare expressit poeta in illo Epigrammate, quod etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum Thalamum;

τίς πεῦ ἀπ' οὐλύμποιο μετήγαγε παρθενεῶνα,
τὸν πάρος οὐρανίοις ἐμβεβαῶτα δόμοις.
Ἐς πόλιν ἀνδρόκλειο θεοῦ βασίληος ἰώνων,
τὰν δορὶ καὶ μούσαις αἰπυτάταν Ἔφεσον;
ἦ ῥέ σὺ φιλαμένα τεκνώτορε μεῖζον ὀλύμπου
τὰν τρόφον, ἐνταυθοῖ τὸν σὸν ἔθου θάλαμον.

Quis tulit è cœlo sublimem partheneonem,
Qui fuerat superis cognitus ante Deis?
Mœnia vbi Androchi, Imperiumque extitit Ionum,
In claram Musis, militiaque Ephesum?

An quia grata magis cœlo tibi terra fit altrix,
Diana hic thalamum percupis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in lib. 14. quòd cum illud templum, quod affabrè & multo artificio à Chersiphrone extructũ fuerat, conflagrasset, aliud Ephesii non minus magnificum construxerunt refectis prioribus col mn s, detractis mulieribus aureis ornamentis, multisque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc inuocare consueuerunt cum fierent sacrificia veneficæ, vt est in lib. Epodon apud Horatium, in his; O rebus meis

Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis,
Arcana cum fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana, a locis in quibus culta est, ab iis qui tẽpla dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est. Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hægomache, Isora, Limnæa, lycea, Lucifera, Patroa, Pherea, Propylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia, Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, condyleatis, Alpheia, Hymia, Agrestis, Pyronia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chrysylacathe, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes; nam Cretenses Dictynnam, Thraces Vpim, Arcades Orthesiam, parturientes Lucinam tãtum vocarunt. Atque tot de Diana dicta sufficiãt, nũc sensa horum explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam a λανθάνω, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit; Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alii ad mores hoc referentes, Latonam iniuriarum obliuionem putarunt, vt sensit idem Plato. alii qm̃ illi, quibus est lunæ tẽperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt, quod Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cum illorum natura venationibus, aliisq; exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus, maxime conseruetur ac vigeat. Alii Dionysii & Ceteris filiam putarunt, alii Cæi & Phœbes; cum tamen omnes ad lunæ naturam respicerent, scirentq; Dionysium ac Cæum Titanem solem esse; Cererem nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi lunæ corpus apparet. Atq; cum luna lumine luceat alieno, iure solis & crassioris materię filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos, quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiã facilius partus oriuntur, & cum maxime viget, in plenilunio scilicet facilius. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ autorem dixit esse Callimachus; cui pinus merito dicatur, qa lunæ temperamẽtũ illa arbos obtineat. Illius velocitatẽ admirati antiqui alatã esse finxerũt, & in curru à Ceruabus cãdidis velocissimis trahi, qa color albus lunæ pręcipuè tribuitur: qua de causa argẽtũ inter metalla est illi cõsecratũ. At dicatur iã de cãpis Elysiis.

De Campis Elysiis. Cap. XIX.

Atque quoniam superius locuti sumus de omnibus monstris,quibus impiorum animæ torquendæ tradeientur: nunc reliquum est,vt quæ præmia illis,qui sanctè pieque vixissent,proponerentur , breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur; & in eos, qui præstantes viri fuissent,atque optime de patria,vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent,non illiberalis, cum minime æquam rationem ignaui & scelerati,atque viri boni post mortem sortirentur.Pro scelerum igitur grauitate vbi tandiu pœnas dedissent animæ, vt essent ab omni humana colluuie, & contagione corporis expurgatæ,tunc in Elysios campos transmittebantur, si modo illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari ac dilui. Id etiam sensit Virgilius, qui ex antiquorum sententia ita scripsit libro sexto;

> Ergo exercentur pœnis,veterumque malorum
> Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
> Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
> Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
> Quisque suos patimur manes; exinde per amplum
> Mittimur Elysium,& pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operęprecium facturi si perquiramus,vbi fuisse dicantur campi Elysii, quoniam apud inferos non esse videbantur,cum purgatæ animæ eò transmitterentur. Alii igitur campos Elysios esse circa aplanes sphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquissimis per tria elementa descendere putabantur. Alii circa lunarem globum, vbi purior est aer, alii in medio inferorū,alii in Hispaniis,& in insulis fortunatis. Isacius nō procul à columnis Herculis,vbi Gades est insula,quæ prius Cotinusa dicebatur, fluuiusque Bœtis,campos Elysios esse sensit; vbi dies non paulatim, sed repente tanquam fulgur decidit,quod fit in extrema parte & in margine Europæ. Ibi enim fuerunt Insulæ beatorum, & in illis regionibus, quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt sanè Herculis columnæ, quarum altera Alybe, altera Abena dicta est,in occidente ab ipso Hercule ex ære extructæ: in quibus scriptum fuerat non esse vlterius progrediendū; quoniam nullum littus post illas columnas inuenire liceret, vt ipse credidit; quia amplissimum & infinitum propè spatium Oceani nauigandum relinqueretur. At Caroli Quinti eius nominis Romanorum Imperatoris iussu vel vlterius nauigatum est,multaque fertilissima loca, eaque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut ante Orphei tempora homines viuebant. Non defuerunt tamen,qui non columnas,sed montes fuisse arbitrati sint columnas Herculis;quorum alter in extrema Europę à sinistra,alter in extrema Africæ parte a dextera ex Oceano redeuntibus sese offerebant,qui cum essent altissimi,illis, qui mare mediterraneum ingrederētur,columnis persimiles e longinquo apparebant.Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum insulas fuisse iuxta Herculis Briarei columnas,ad quas in Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutarchus Sertorium inquit in extremam Iberiæ oram haud multum super Betæ fluuii ostia ad Gades transuectum, vbi Betes in mare

Atlanticum ingreditur, profectum esse: quo in loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorum redeuntes. Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisas, atque ventos ibi plurimum suaues & odoriferos leniter spirare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Hic in syluis motorum sensim foliorum iucundissimi sunt susurri. Solū verò ita est pingue, vt non solum facile arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus præter Zephyrum aspirare solet, locusque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plantis vestitur. At vineæ fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutationem temporum: nam Aquilo, & alii acerrimi venti prius per inania spatia defatigantur, quàm eò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò perueniunt Zephyri & Argestę placidissimos imbres aliquando excitant: nam locus imbribus plerunque non indiget, cū ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus huc illuc ad ramos arborum volitantium: ibi cantilenæ suauissimæ exaudiuntur, chorosque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt; quales fuisse dicuntur Arion Metymnæus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himerçus, & Teius Anacreon. Epulæ, quæ ibi nascuntur, saluberrimæ sunt, nullisque noxiis succis refertæ: neque ibi senectus, neque ægritudo, neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, nō diuitiarum cupiditas, nō magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicæ seruituti anteponunt: nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Tanta denique loci eius tranquillitas & aeris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysii collocarentur; quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando molestum, alium æthera, alia sidera vt scripsit Plato in Gorgia & Virg. in lib. sexto;

Deuenere locos lætos, & amæna vireta,
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
Largior hic campos æther, & lumine vestit
Purpureo, solemque suum sua sidera norunt.

Fuerunt nonnulli qui Thebanorum agrum tantum habere felicitatis crediderint, quantum de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus;

Αἱ δ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι τόθι περ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Ῥέη τέκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.
Insulæ ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea.

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno;

Τύμβος γεγῶσι κέσταυρος ὠμόφρων σπορᾶς,
Νήσοις μακάρων ὃ ἐγκατοικήσας μέγας.
Sæuum sepulchrum filiorum qui fuit.

Magnus beatorumque habebis insulas.

Atqui cum Thebanus ager neque insula fuerit omnino, quo pacto beatorũ insula esse potuit? aptius igitur credetur Homero, qui scripsit in lib. quarto Odysseæ iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas, & campos Elysios;

ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθυς
τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος.
ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας
ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

Te verò Elysium ad campum, vel ad vltima terræ
Cœlestes mittent, flauens vbi nunc Rhadamanthus.
Victus vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres.
Stridula sed semper Zephyrorum sibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amæna vireta.

Tibullus propterea poetica quadam suauitate vniuersas camporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in 1. lib.

Sed me, quòd facilis tenero sum semper amori,
  Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic choreæ, cantusq; vigent; passimq; vagantes
  Dulce sonant tenui gutture carmen aues.
Fert casiam non culta seges, totosq; per agros
  Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
  Ludit; & assiduè prælia miscet Amor.

Atq; cum fortunatæ insulæ, campiq; Elysii in ea parte Britanniæ de communi omnium, propè præstantiorum scriptorum sententia, quę est inter occidentem Britanniam & Thulen ad ortum solis, dicerentur; piscatores quidam fuisse in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam insulam; qui ab aliis rebus omnibus & tributis essent immunes, quia defunctorum animas ad se eũtes eò traiicerent, vt aiunt. Hi homines per noctem domi suæ dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & strepitum sentiebant circa fores: surgentes autẽ Lembos quosdam non suos viatoribus plenos inueniebant, quos ingressi citissime in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem aptissimis vsi ventis in suis nauiculis nauigantes possent peruenire. eò igitur adeuntes educebant quos ferrent viatores nescientes; nẽminemq; videntes voces illos excipientium audiebant, q̃ singulos nomine & tributim & ex affinitate arteq; appellabant, illosq; pariter respondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citissime domum redeuntes lembos leuiores factos sentiebant, quam cum illos ferebant. Huic rei addiderunt scriptores C. Iulium Cæsarem, cui multa felicissimè successerunt, in has insulas cum triremi, in qua centum erant milites, appulisse; atq; loci amęnitate captum habitare decreuisse; sed inuitum ab iis, qui erant in insula fuisse depulsum. Scriptum reliquit in 2. lib. verarum historiarum Lucianus homines, qui ibi sunt, neq; carnem, neq; ossa, neque quidquam quod tangenti resistat, habere: sed solam esse corporis formam, & animas quasdã corpori simillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocem emit-

emittant, ac cętera omnia faciant, quæ viuêtes solent; cum nulla tamen temporis diuturnitate senescant, sed semper eâdem ætatem, eundemq; vigorem retineant. atq; quales sunt ipsi homines, talia sunt omnium fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neq; id admirabile videbitur illis, quibus fide digna videbuntur ea, q̃ scripta sunt ab Arrhiano in Lybica nauigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit vltra columnas Herculis, quam etiam nauigationem diligentissime descriptam in templo Saturni depositam fuisse constat. Scriptum autem fuit ibi Hannonem in magnum sinum, qui Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus, puenisse; in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi sylua densa videbatur: at per noctẽ multi ignes accensi erant, & tibiarum soni exaudiebãtur, cymbalorumq; & tympanorum strepitus erat permultus. Sic autem scribit Arrhianus; ἐνδὲ ταύτῃ νῆσος ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν ὅτι μὴ ὕλην. νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον, καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quidem, nisi syluam, nihil videbamus. at per noctem multi erant ignes accensi. sonumq; tibiarum audiebamus, & cymbalorum tympanorumq; strepitum, clamoremq; immensum. tunc autem timor nos inuasit, territus igitur Hanno, & qui cum ipso erãt, locum fugientes reliquerunt. Neq; audiendi sunt illi qui nullos esse inferos tradiderunt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit;

Esse aliquos manes, & subterranea regna
Et contum; & stygio ranas in gurgite nigras,
Atq; vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.

Nam etsi non illa sunt ad vnguem, quæ de iis traduntur, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, qui locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt alliciendę ad honestatem multitudini accommodata, quàm illa quę per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est; aut cum solus is id facere possit, in omnes sceleratos animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclare gestis præmia impertiat. Nullus autem facilior modus est, neq; verior quàm vt à malignis dęmonibus tanquam crudelissimis tortoribus improbi torqueantur. Cum enim vera non esse dicantur ea, quæ pertinent ad supplicia apud inferos; neq; illa vera sunt; quę spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum, vt in his scripsit Theognis;

οὐδεὶς ἀνθρώπων, ὃν ἐπεί ποτε γαῖα καλύψῃ
Εἴς τ' ἔρεβος καταβῇ, δώματα Περσεφόνης,
τέρπεται οὔτε λύρης, οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων.
οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσαειράμενος.

Non vllus, quem terra tegat post funera; quiq;
Iuerit ad Ditis, Persephonesq; domum,
Mox cithara, sonituq; tubæ lætatur; & illum
Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.

Acce-

Accedebat ad cæteras voluptates, quas viris bonis tribuebant antiqui in campis Elysiis, quod vel mortui delectabantur iisdem studiis & exercebãtur, quæ magis viuentibus placuissent. Ita vulgus suauissimorum conuiuiorum spe post mortem, multa scelera deuitabat. Sic Homerus in lib. λ. Odysseæ idolũ Achillis inquit minitabundum sagittas feris intentare. Atq; Virg. rem totã pluribus verbis expressit, & quemadmodum eadem in campis Elysiis exercerentur, quibus delectabantur viuentes singuli in his;

> Pars in gramineis exercent membra palæstris:
> Contendunt ludo, & fulua luctantur arena.
> Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
> Necnon Threicius longa cum veste sacerdos
> Obloquitur numeris septem discrimina vocum.
> Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

Ac deinde paucis interpositis;

> Arma procul, currusq; virum miratur inanes.
> Stant terræ defixæ hastæ: passimq; soluti
> Per campos pascuntur equi. quæ gratia currum,
> Armorumq; fuit viuis, quæ cura nitentes
> Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Propterea cum philosophis optimis hominibus summam felicitatem excogitare niterentur antiqui; nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quam veritatis inuestigationem; & quam illud, quod scriptum reliquit Cicero in lib. 5. de Finibus his verbis; Ac veteres quidem philosophi in beatorum insulis fingunt, qualis natura sit vita sapientum, quos cura omni liberatos, nullum necessarium vitæ cultum, aut paratum requirentes, nihil aliud esse acturos putarunt, nisi vt omne tempus in quærendo ac discendo, in naturæ inuestigatione consumant. Atq; de campis Elysiis tot à nobis dicta sint. Quid significare voluerint antiqui per hos campos Elysios manifestum esse arbitror. Nam vbi vitæ nostræ ratio diligenter examinata fuerit; si sanctè pieq; vixerimus, incredibilis lætitia sub extremum vitæ diem mentes nostras capit, sicuti mœrore afficimur ob multorum scelerum recordationem, & ad eos inferorum fluuios traiicimur intrepidi, omniaq; monstra horrenda & terribilia præterimus, quæ quidem lætitia quantum valere debet ad homines ad probitatem adhortandos nulla orationis copia explicari potest. Hæc ea sunt, quæ apud inferos vel bona, vel mala ab antiquis proponebantur, cũ simplex & magis vera ratio à summæ veritatis autore Christo proposita sit, ignis sempiternus improbis scilicet; at viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuio dicamus.

De Lethe fluuio, Cap. XX.

POst huiusmodi vitæ examinatæ diligenter considerationem exoritur paulatim omnium rerum obliuio, sensusq; amittuntur, neq; vlla est amplius rerum præteritarum recordatio: quare effectũ est, vt antiqui scriptores multa de Lethe fluuio commenti sint. Verum nos pauca prius ad hãc rem pertinentia inuestigemus, deinde quid de Lethe senserint antiqui, explicemus. Illa fuit Pythagoræ, & nonnullorum philosophorum opinio, nõ solùm quòd animæ immortales existant, verum etiam sempiternæ fuerint

antequam

antequàm in animalium corpora peruenirent. Huiusce sententiæ his similes rationes afferebant; nam si immortalis existet anima,& ex aliquo nascatur, vel ex immortali,vel è mortali necessariò nascetur. E mortali non orietur,quia sic omnia fieri possent immortalia : neq; sempiternum quidquam in natura mortalis rei commistum est suopte ingenio, nisi è Deo misceatur aliquando secernẽdum. Neq; rursus ex immortali, quòd illud quod tale est, nihil è se gignit. Atqui cum immortales animæ existant,multaq; tamen nascãtur animalia,illud cõtingere putabant,quia circuitum animæ intra duodecim annorum millia peragant, per omnesq; sphęras & choros dæmonum ac Deorũ discurrant, quod Plato in Phędone, Gorgia, Phędro, & aliis in locis variis modis scripsit. Est autem per duodenarium numerum intelligendus numerus mundanarum sphęrarum apud antiquos,qui supra quatuor elementorum globos octo cœlos esse putarunt,per quos animæ à corporibus solutæ,satisq; purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec suos circulos perfectè absoluerent : tunc autem Deo ita iubente putabantur in corpora pro prioris vitæ rebus gestis demitti. Nonnulli tamen crediderunt annum magnum,quo spatio anima hominis suum circuitum expleret,& in idẽ reuerteretur,,duodecim horum annorum millibus comprehẽdi : cum annus mundi magnus,tribus annis huiusmodi absoluatur : nam & ipsa mundi anima per motum firmamenti eo spatio suum circuitum absoluit,quod efficitur intra triginta & sex millia nostrorum annorum. Si quis enim firmamentum aut aplanes quæ vocatur sphęram,proprio motu cõtra motum diurnum cœli centesimo quoq; anno per gradum vnum ferè secundum successionem signorum procedere intellexerit,numerumq; annorũ collegerit,is facile magnum annum mundi ex ambitu ipsius firmamenti intelliget. Hæc res quoniã ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt permulta poetæ ad vtiliter adducendam multitudinem, quibus illam in hac sententia confirmarent,quòd immortalis anima existat,vt spe aliquando melioris vitæ, & prẽtes calamitates æquo animo, fortiq; perferret, & ne nimium rebus prosperis tolleretur, cum sciret omnibus reddendam esse anteactæ vitæ rationem;& quàm maximè se ad integritatem innocentiamq; compararet, cũ iucundissima præmia harũ virtutum post mortem à Deo esset relatura. Finxerunt igitur post diuturnas voluptates Lethen esse fluuium apud inferos, qui obliuionem significet, cuius aquam siquis bibisset, illi continuo rerum omnium præteritarum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio facilius eã dubitationem diluere poterat,cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidissent, nullo pacto prorsus recordarentur. Hic igitur fluuius Deus suauissimus & Somno simillimus ab Euripide putatur:quando Orestes cum ab insania aliquantulum conquieuisset verisq; gratias egit Somno & Lethe,siue Obliuioni hoc pacto;

Ὠ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου
Ὠς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
Ὠ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ.
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.

Gratum leuamen Somnule ægritudinis,
Quàm suauis aduenisti, & opportunus huc.
Et tu malorum Obliuio quàm dulcis es,
Optabilis viris misellis & Dea.

Solus

Solus ex omnibus hominibus dictus est Aethalides rerum præteritarũ memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptum reliquit Apollonius in primo Argonauticorum;

οὐδ' ἔτι νῦνπερ ἀποιχομένου Ἀχέροντος
Δίνας ἀπροφάτους ψυχὴν ἐπιδέδρομε λήθη.
nondum illum ex Acheronte profectum
Vorticibus rapidis Lethe persuderat vnda.

Hunc enim munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquiunt, vt aliquando esset apud superos, aliquando apud inferos. Hunc aiunt Pytahgorici, cum anima sit immortalis, primum Troianis temporibus reuixisse, atq; fuisse Euphorbum Troianum Panthi filium, deinde Pyrrhum Cretẽsem, postea quẽdam Eleum, mox Pythagoram, quam rem plane expressit Ouidius in quinto libro Mutationum;

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis
Materiem vatum, vastiq; pericula mundi?
Corpora siue rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent animæ, semperq; priore relicta
Sede nouis domibus viuuntq;, habitantq; receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram.

Plato præterea in Memnone non solum animas esse immortales commemorat, sed postquàm certum temporis spatium, & quædam munia absoluerint, à Proserpina in hominum corpora remitti, sic enim scribit; φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γινέσθαι, ἀπόλλυσθαι δ' οὐδέποτε. δεῖν δὲ διὰ ταῦτα, ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον. οἷσι γὰρ ἂν Περσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξεται, ἐς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰς πάλιν. ἐκ τᾶν βασιλῆες ἀγαυοί, καὶ σθένει κραιπνοί, σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται. Aiunt enim hominis animam immortalem esse, ac tunc quidem decedere, quod mori appellatur; atque iterum redire, interire vero & extingui nunquam, quare vita est quàm sanctissime transigenda. Qui enim Proserpinæ pęnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges fiunt gloria, potentia, sapientiaque præstantissimi, atque isti in numerum Deorum aut Heroum capiuntur. Physici duos tropicos signiferum circulum intersecantes portas duas esse putarunt, per quas animæ è cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur; Capricornus Deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant: hinc Pythagoras à lacteo circulo Ditis imperiũ incipere credidit, quòd animæ inde lapsæ à superis recessserint, inde in corpora lapsurę. Hæ quandiu in Cãcro sunt, nondum à superis recessisse creduntur, at ad Leonem profectæ vitę exordium auspicari, cum in corpora defluãt. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fluere ait, atque potum materiæ circũfusæ alluuionem intelligit, nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontisque, ac dignitatis suæ singulæ obliuiscantur. Cum ad inferos igitur animæ descenderint, diuque fuerint in campis Elysiis, vt ad communiorem opinionem reuertamus,

uertamus, antequàm ad supernum solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto;

animæ, quibus altera fato
Corpora debentur, Lethęi ad fluminis vndam
Securos latices, & longa obliuia potant.

Bibebatur autem duplici de causa aqua Lethæi fluminis, tum vt obliuiscerentur animæ illarum delitiarum, quibus fruebantur in campis Elysiis, tum etiam vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent: quarum rerum si perdurasset memoria, nemo reperiretur qui vellet reuiuiscere, aut qui cum primum posset non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterum Deos iubere dicebant, alterum quominus fiat repugnat natura. Quis enim eorum qui mortui sunt, vellet, si posset, in hanc vitam molestiarum plenam redire, in tot animi perturbationes, corporisque incommoda, nisi grauissimis suppliciis apud inferos vrgeatur? nam quanto diuturnior est hominum vita, tanto fit maior incommodorum cumulus. sunt filiorum vel amicorum vel propinquorum mortes, facultatum iacturæ, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordiæ, lites, quæ tantò plura videre necesse est, quantò diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum vt purgarentur animæ antequam in Elysios campos peruenirent; alterum vt post longissimum temporis spatium epota aqua Lethæa omniū præteritorum obliuiscerentur, quare dictum est;

exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Aetherium sensum, atque aurai simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotas voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Quis enim, vti dicebam, in hanc plenam miseriarum vitam, plenam infortuniorum, plenam calamitatum sanæ mentis venire elegerit, nisi & antiquarum miseriarum prius fiat immemor, & voluntati Deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeo felix hominum conditio, quam non multo plura incommoda infestent, quàm bona consolentur, vt ego quidem sentio. Cum tot facultatum iacturę, tot morbi, tot modo filiorum, modo coniunctorum, modo carissimorum obitus discrucient, tot morbi corpus debilitent, tot curæ solicitent animum: cum nulla sit denique tam felix, tamque fortunata hominum conditio, quæ non sit magnopere, si fieri commode posset, fugienda. Quamuis parum firmis & subfrigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in supplicibus;

Ἔλεξε γάρ τις ὡς τὰ χείρονα
Πλέω βροτοῖσιν ἐστὶ τῶν ἀμεινόνων.
Ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
Πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
Εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ᾽, οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει.

Quidam vir olim protulit mortalibus

Mala esse plura, quàm bona adsint. ast ego
Diuersa longe sentio: viris bona
Puto esse multo plura, quam sint iis mala.
Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valde videtur absurda, quia non est, tanquam frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viuentibus corporibus, calamitatum, & molestiarum, & incommodorum, natura; nam tametsi iactura filiorum, aut carissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerumq; huiusmodi euentus animum perturbant, tamen non necessariò interimunt: nisi forte hæc non esse mala, aut raro contingere, inquiat Euripides. Plura enim horum contingunt nonnullis quàm bona in vniuersa vita ad quæ iterum subeunda nullæ animę omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenæ, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hæc partim ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuo redire conficta; partim etiam declarant morituri iam hominis conditionem, cum sensus, animique vigor paulatim post vitæ præteritæ considerationem deficit, omnesque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER QVARTVS.

Cur Lucinam parturientibus præfectam antiqui putarint.

XISTIMO me in ſuperioribus libris oſtendiſſe partim animorum affectus & cogitationes, quę in moriturorũ animis naſcerentur, partim vires elementorum, cœleſtiumq; corporum, quæ transfunderentur in hæc inferiora corpora, diuinis nominibus fuiſſe ab antiquis appellatas, & diuinis ẽt honoribus cultas Sereniſs. CAROLE Rex Sed quoniam eò ſcribendo perducti ſumus, vt res interire, & iterum poſt quoddam annorum ſpatium reuiuiſcere, & animas eaſdem in alia corpora tranſmitti diceremus, quæ res ſub Lucinæ tutelam primum cõ cidebant, videntur rationes illæ inueſtigandæ, quibus adducti ſunt ſapientes vt ſibi perſuaderent Lucinam præeſſe parturientibus. Hac in re illud horum omnium debet eſſe fundamentum, quod ſuperius dictum fuit, quòd Græci, id quod ceperunt ab Aegyptiis, Solem, Lunam, cæteraq; ſydera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos eſſent conſpicuæ, Deos putarunt; quos ſuffimentis, & cantilenis, & cęſarum victimarum nidoribus placarunt, cum res poſtularet. Cum Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alii à luce, alii à circũuoluendo nũcuparunt. Aliæ ſimiliter rationes ſunt à rerum naturalium peritis traditæ, aliæ ab aſtronomis. Atqui luna a rerum naturalium peritis partubus præeſſe credita eſt, quia illius ope propter vim propriam humoris fętus adiuuetur, cum illius beneficio is in vtero intumeſcat; ad quam rem & ſolis & lunæ ratio præcipuè conferre putatur. Nam manifeſtum eſſe arbitror omnibus vel mediocriter eruditis, quòd lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis eſt conſpicua; ſed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cum lunæ lumine augentur & decreſcunt. Huc accedit quòd parturiendi tempore plurimus humor ſero perſimilis in membranis cum fętu continetur in vtero, quare & vterus inſurgit ad expellendum cum fœtu humorem: cui rei cum moderator humorum ſit lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco luna parturientibus præeſſe credita eſt. Qui verò ex aſtrorum potẽtia omnia humana pendere cenſuerunt, has omnes cauſas ad aſtronomicas rationes retulerũt: vt ex doctiſsimis ſermonibus viri optimi & medici clariſs. Frãciſci Marini collegi, cuius ingenium admiror, & conſuetudine plurimum delector. Nã is ita ſenſit, vt homines rerum cœleſtium periti, quòd ſeptimo menſe fœtus perficiatur & abſoluatur, qui menſis dicatus eſt lunę, quare iure optimo luna præeſt parturientibus. Atque huiuſce rei talis eſt ratio & ordo. Primus menſis eſt Saturni, qui ſuo frigore ac ſiccitate facit vt ſemen quod

fluebat aquæ simile densetur & consistat. Deinde sequenti mēse Iupiter suo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur; quippe cum superioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret si perduraret diutius. Tertio deinde mense Marti cura ista committitur, qui per naturalem suum calorem humores superuacaneos exiccat, fetumque calefacit, & motum in illo procreat: est enim calida vis & sicca maxime ad motum propensa. Hunc eundem fętum excipit mox Sol astrorum omnium & mūdi princeps ac moderator, qui & vigorē plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic succedit Venus Martis Solisq; calorem & siccitatem suis his aduersariis viribus temperans, multoque magis auget fętum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negotium ipsum mox in manus tradere Mercurio putatur, qui superuacaneum quodque exiccando temperiem & ipse inducit, vniuersasque corporis partes etiam magis distinguit, & clariorem formā exprimit. At septimus mensis lunæ tribuitur, quæ ita fętum suo humore nutrit, vt perfectus completusque sit; possitque vel si tunc ex vtero exeat viuere. Quod si humoris copia adhuc suppetat, & respiratio nondum sit prævalida, quam per vmbilicum capit infans, ita vt oris respiratione non magnopere indigeat, natura optima horum alimentorum cellaria & moderatrix in nonum mensem partum prorogat: at si inops sit humorum, & non amplius satis magna aeris copia per vmbilicum trahatur, ac si vterus tractabilis mollisque sit, qualis esse solet fere puerperarum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino lunæ humor plurimum ad emittendos fętus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commoti antiqui Lucinæ tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerunt, percurramus.

De Lucina. Cap. I.

Lvcinam filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororemq; Phębi iam dictum est superius, cum de Diana loqueremur. Atqui cum re ipsa vna eademq; sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sint nomina, & res variæ, in quibus illæ suas vires exercent, tamē varii parentes earum siue Dearum siue facultatum, siue eorum nominum, fuisse traduntur. Cum enim Luna filia esset Thiæ & Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecate vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriæ: ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonemq; habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis, qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiā esse dixerunt, hanc in Ortygia natam esse inquiunt, atq; statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cum mox Apollinem esset paritura, vt dictū est superius. Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduētasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hęc varia habuit nomina: nā Ilithyia in Encomio Ptolomæi vocata ēst à Theocrito, quam Lysizonam appellat siue soluentem Zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci in primis vsurpare, Zonam soluere, pro eo quod est rem cū viro habere, quia pręgnantes mulieres priorem Zonam gestare non amplius possent, quam soluere cogebantur: quare cum venirent sub tutelam Lucinæ

Zonam

Zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti;

Ἔνθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον
Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν.
Hic Lysizonam Lucinam nata vocauit
Antigones, tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his;

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Tanta fuit Lucinæ reuerentia apud antiquos, vt non solum præesse parturientibus credita sit, cum inuocaretur, illisque opem ferre; verum etiam tanquam custodis, cui ortus & vitæ salutisque humanæ initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur, quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyræam nominauit,

κλῦθί μοι, ὦ πολύσεμνε θεά, πολυώνυμε δαῖμον
ὠδίνων ἐπαρωγὲ, λεχῶν ἡδεῖα πρόσοψι
Θηλειῶν σώτειρα, μόνη φιλόπαις ἀγανόφρον,
Ὠκυλόχεια, παροῦσα νέαις θνητῶν, προθυραία.
Audi me veneranda Dea, cui nomina multa.
Prægnantum adiutrix, parientum dulce leuamen.
Sola puellarum seruatrix, solaque prudens.
Auxilium velox teneris Prothyræa puellis.

Atque paulo post eandē esse & Dianam, & Ilithyiam, & Prothyræam apertè demonstrat in his;

μούνην γάρ σε καλοῦσι λεχοί, ψυχῆς ἀνάπαυμα.
Ἐν γάρ τοι τοκετῶν λυσιπήμονες εἰσὶν ἀνίαι.
Ἄρτεμις, ἠλείθυια, καὶ ἡ σεμνὴ προθυραία.
Solam animi requiem te clamant parturientes.
Sola potes diros partus placare dolores.
Diana, Ilithyia grauis, simul & Prothyræa.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus præfecta, quoniam neque cum illam mater gestaret in vtero, neque cum pareret, vllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus;

ἧσί με μοῖραι
γεινομένην τὸ πρῶτον ἐπεκλήρωσαν ἀρήγειν.
ὅττι με καὶ τίκτουσα, καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα
μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ φίλων ἀπεθήκατο κόλπων.
hisce leuare
Vix bene me natam Parcæ statuere dolores.
Quòd me cum pareret, vel cum gestaret in aluo
Mater non vnquam doluit, sine læta dolore
Deposuit quòd onus.

Mos fuit apud antiquos, vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videretur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina;

Tisco-

Τεθαμμένη θαλεροῖσι συνήντετο δικτάμνοισι
Obuia dictamis teneris redimita fit illa.

Neque hominibus solum præesse parturientibus hæc Dea putabatur, sed etiā brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert: quare ita Virgil. inquit de bobus;

Aetas Lucinam, iustosq; pati Hymenæos,
Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Aegienses, quæ alterā manum vacuam porrigebat, altera gerebat facem: ita enim & infantem suceptura videbatur, in lucemque eductura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco conuenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarū, exuri maximè vires naturę fœcunditate fœtuum tum in animalibus, tum ēt in plantis, quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam quæ minus fœcunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnū quēdam Lycius Delius, vt diximus, cum loqueremur de Parcis; qui illam Eulinum, quasi Lanificam appellauit; quam fati sororem esse credidit, vt est apud Pausaniam in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina, cuius ope victoriam Elei ex Arcadibus reportarunt. Nam cum Arcades Eleorum agrum hostiliter inuasissent, omniaque incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est mulierē, quæ puero mammam præberet, ad Eleorum duces accessisse, quæ se puerum illum peperisse diceret, hortataq; est, vt eū eius belli socium sibi asciscerēt, quòd ipsa ita fuisset per somnum admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos hdem mulieri præstantes puerum nudum ante signa locandum curarunt: deinde cum facerent impressionem in hostes puer is in serpentem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugam vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens, vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue vrbis seruatorem appellarunt; ibidemque sunt Lucinæ solennes honores decreti, quòd illam puerum illum peperisse & attulisse Elei interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quæ Lucinæ sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sosipolim vero nemini accedere licebat, nisi vetulæ sacerdoti, quam etiam certo ritu ornatam esse oportebat; nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulachrum accedebat. In templo Lucinæ tum virgines tum etiam nuptæ remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cum vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Culta est apud Hermionenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quā summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quàm plurimis decorabant; neque illius signum cuipiam, nisi illis mulierculis, quæ rem sacrā facerent, conspicere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc illa sunt ferè omnia, quæ de Lucina dicta sunt ab antiquis, quæ ex iis, quæ dicta sunt superius, manifesta esse censeo; nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. explicatum fuit superius Lucinam esse lunam, humoresque ab ipsa luna aliquando augeri, quod cum fiat per aera, quem modo Iunonem, modo Iouem appellari ostendimus; iure Lucina, siue vis illa, quæ agit per aera in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est. vocata fuit luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præ-

beat fœtibus, qui nati ante septimum lunæ mẽsem hac solis luce perfrui minimè possunt, vel quia maturos fętus in lucem ex vtero euocet. Dicitur eadẽ à Græcis Ilithyia, quia præstò sit parturientibus. reliqua nomina, quæ illi tribuuntur sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus. *Cap. II.*

IAm vero statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dii suscipiebant, vt fuit opinio antiquorum: qui Penates qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli, qui Penates Deos esse putarunt illos, per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos solem intuemur: Iouem scilicet, & Iunonem, & Mineruam, & Vestam: hanc etiã siquidem nonnulli addiderũt. Nam Iouem æthera medium, Iunonem aera imum, Mineruam summam ętheris partem, quę vis est diuina intelligentiæ, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præsides & priuatarum domorum custodes nominarunt & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua; vosque qui maxime me repetistis, atque reuocastis; quorum de sedibus hæc mihi proposita est contentio, patrii Penates, familiaresque, qui huic vrbi & reipub. præsides estis. Sic & Halicarn. in primo Antiquitatum; τοὺς δὲ θεοὺς τούτους ῥωμαῖοι μὲν πενάτας καλοῦσιν, οἱ δ' ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν τοὔνομα, οἱ μὲν πατρῴους ἀποφαίνουσιν, οἱ δὲ γενεθλίους, εἰσὶ δ' οἱ κτησίους, ἄλλοι δὲ ἑρκίους, οἱ δὲ μυχίους. Deos autem hos Romani Penates vocant: atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretati sunt; alii vocant Deos patrios, alii domesticos ac familiares, alii possessionum præsides, alii arcanos. At verò cur erant hi patrii, ac non potius communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modo singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque adeo singulos homines, & animalia & plantas certos ac peculiares habere Deos crediderunt, quorum essent illi tutelares. Idem propè sensisse videtur Cicero, vbi ita scribit in secundo de Natura Deorum; nam Vestę nomen à Græcis; ea est enim quę ab illis ἑστία dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. itaque in ea Dea, quæ est rerũ custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec lõge absunt ab hac vi Dii Penates, siue a Penu ducto nomine, (est enim omne, quo vescuntur homines, penus.) siue ab eo quod penitus insident, ex quo etiam Penetrales à poetis vocantur. Erant igitur Penates Dii familiares, penes quos nos nati essemus, qui superius commemorati esse putabantur. Alii tamen voluerunt Penates esse Apollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxere, & Vestam; qui eximia religione apud Samothraces sculpti colebantur; mox à Dardano in Phrygiam, è Phrygia in Italiam ab Aenea fuerunt delati, quam rem ita expressit Virgilius lib. 2. vbi Hector Aeneæ Penates Deos ita commendat;

Sacra, suosq; tibi commendat Troia Penates.
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære;
Magna pererrato statues quæ denique ponto.
Sic ait; & manibus vittas, Vestamq; potentem,
Aeternumq; effert adytis penetralibus ignem.

Hæc

Hæc si quis recte consideret, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quam elementa ipsa, penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nonne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cum ex humore tanquam materia, & è calore tanquam artifice ad formam euocante, omnia nascantur? humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus Naturæ. His meritò Vestam communem addiderunt, tanquā condensandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videtur illi, qui corporis generationem elementis concedunt, at animi vim de cœlo deducunt, vt illi superiores, qui Iouem, Iunonem, Mineruam, ac Vestā censuerunt. Finxerunt nonnulli adolescentes duos esse Penates, qui sedentes pilam vtrinque tenerent, qui quidem nihil aliud esse putabant, quam ꝓpriā singulorū fortunam atq; euentus, cū penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potētes, quod penes illos vniuersam humanę vitæ moderationem singulorū esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum Principes aut apud Reges, rerum vniuersarum ciuitatum tutelam credebantur habere; at quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum; quippe cum omnia serie quadam fatorum gubernari & seruari crederentur; quam etiam Genium nominarunt, quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. Cap. III.

ENimuero Genius Iouis & Terræ filius fuisse dicitur, vt asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœminæ congressu è semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana, sed ambiguo sexu, quem postea Agdistem appellarunt. Huic cum sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vinumq; illi in pateris offerebatur, vt innuit Horat. in 2 Epistolarum;

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt,
Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Crediderunt siquidem antiqui singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere, alterum malum, alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Dictus est autem Genius, vt placuit Latinis, a gignendo, vel quia nobiscū gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clam nunc suadēs, nunc dissuadens vniuersam vitam nostram gubernare, esseque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genii dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum fit, in quæ spectra cum anima nostra clam respexerit, illa sibi veniunt in mentem, quæ si ratione perpendantur, tum recta fit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorū spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse est, si spectra fuerint præcipue à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles aut auari, quæ omnia ad genium referuntur. Inde factum est vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sæpius. Quòd vero Genius dęmon fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita in eius vita;

vbi

ἤδη συλλογιζόμενός τι καὶ σκοπῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἔδοξεν αἰσθέσθαι τινὸς εἰσιόντος. ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. τολμήσας δὲ ἐρέσθαι, τίς ποτ' ὢν εἴποι ἀνθρώπων ἢ θεῶν ἢ τί βουλόμενος ἥκοι ὡς ἡμᾶς, ὑποφθέγγεται δὴ αὐτῷ τὸ φάσμα, ὁ σὸς ὦ Βροῦτε δαίμων κακὸς, ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος οὐ διαταραχθεὶς, ὄψομαι εἶπεν. ἀφανισθέντος δ' αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐκάλει, μήτε ἀκοῦσαι τινὰ φωνὴν, μήτ' ἰδεῖν ὄψιν φασκόντων. Is igitur, cum quiddã fecũ ratiocinaretur, visus est sibi ingredientem quendam ad se persensisse: quare oculis ad ingressum cõuersis monstrosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astitit. Hãc interrogare ausus est Brutus, & quis inquit hominum es, aut Deorũ? aut quid tibi vis? cur ad nos venisti? ad quæ submurmurans illa forma tuus sum inquit ô Brute malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus minime exterritus, videbo respondit: Cum verò is dęmon euanuisset, pueros ad se intro vocauit Brutus, qui nullam neque vocem se audiuisse, neque quidquam vidisse responderunt. Alii igitur crediderunt elementorum symmetriam, quæ corpora humana ac viuentia omnia conseruaret, Genii nomine fuisse vocatam. Alii occultam vim planetarum, qua ad singulas res gerendas impelleremur. Nam dæmones illi primum Geruli, deinde Genii vocati sunt. Neque vero homines solum Genios habere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, vt in his ait Virgilius libro septimo;

> Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
> Implicat; & Geniumq́; loci, primamq́; Deorum
> Tellurem, Nymphasq́;, & adhuc ignota precatur
> Flumina.

Sed quoniam Symmetria elementorum mores pro sua bonitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis syderum efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessitate, & non sponte facimus. Defraudamusq́; Genium, vel illi indulgemus, cum iucunda voluntati nostræ subtrahimus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè esse dicatam, quoniam illa pars plerũq; indicio est an inuiti, vel sponte quid faciamus. & an lęti simus, vel tristes. Ac de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. Cap. IIII.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurii Laræq; Almonis filiæ concubitu Lares geminos fuisse genitos: quia cum Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset, Iupiter iratus illi linguam præcidit, & ad infernam paludem relegauit, quam, cum Iouis mandato eò deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex quo nati creduntur ii dęmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. secundo fastorum in his;

> Iupiter intumuit: quaque est non vsa modeste,
> Eripit huic linguam, Mercuriumque vocat.
> Duc hanc ad manes, (locus ille silentibus aptus.)
> Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit.
> Iussa Iouis fiunt, accepit lucus euntes.
> Dicitur illa duci tum placuisse Deo
> Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur.

Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque grauis, geminosque parit, qui compita seruant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares,

Hanc Laram, siue vt alii dixerunt, Larundam, nonnulli Maniam etiam appellarunt; cui vnà cum Laribus Compitalia ex oraculi responso sacra fiebant; atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nã credita est Mania si qua pericula familiis imminerent, ea depellere cũ fuisset expiata. Sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos alliorum papauerumque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitorum & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouidii. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ, dicati, quia communes familiarum custodes putabantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabanturque tanquam Penates domorum curam habere, quos etiam esse Penates quidã crediderunt, quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domum vocauerint. Alii agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in primo lib. Elegiarum;

Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis horti
Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam Penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam conuenire sunt putanda. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade. Cap. V.

EXistimo sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorũ Deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos iis artibus excipiebãt, ad quas Genius ipse credebatur impellere; illis interim fabulosis ac ridiculis Diis Deabusque prætermissis, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerũt introducti, vt Edulia, Potica, Cuba siue Cunina, & reliquis Diis huiusce modi autoritatis. Et quoniam Pallas sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eaque non inutilis Dea formandis credita est adolescentum ingeniis, de hac primum verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Heredotus in Melpomene; τινδὲ ἀθηναίην φασὶ ποσειδέωνος ἔιναι θυγατέρα, καὶ τῆς τριτωνίδος λίμνης. Mineruam inquiunt Neptuni fuisse filiam & Tritonidis paludis; cui fabulæ faciunt fidem quòd; per eius natalem diem virgines certare inter se ludicris solebant apud eam paludem, natalem Mineruæ celebrantes. Est enim & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, vt scripsit Apollonius lib. 4. Argonaut. in his;

ἡρῶσσαι λιβύης τιμήοροι, αἵποτ' ἀθήνην
ἦμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς θόρε παμφαίνουσα
Ἀντόμεναι τρίτωνος ἐφ' ὕδασι χυτλώσαντο.
Egregiæ Libyæ Heroinæ, Pallada quondam,
Cum patris è capite exiliit clarissima, paruam
Lauerunt Tritonis aqua, sordesque puellæ.

Atqui

Atqui primus omnium Stesichorus Mineruam è Iouis capite natam fuisse dixit; quem secutus est Apollonius: & acerrimus derisor humanæ dementiæ Lucianus in dialogis Deorum Iouem parturientē introducit, & Vulcanū cū acutissima & prævalida securi, vt sibi caput diuidat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso armatam virginem erupisse inquit. neque Ioui, vt cæteris parturientibus, Lucina, aut obstetricum mulicrcularum turba astabat, cum nata sit Minerua sine matre. Illud autem idcirco contigisse memorant, quia Iupiter, cum Iunonem sterilem esse videret, grauiterque ferret orbitatem, cerebrum sibi percussit, vt aliquem filiū procrearet, vnde nata est Pallas. At Homerus lib. 4. Iliad. non à Tritonide palude, sed ab oppido Bæotiæ Alalcomenio Alalcomeniā nominauit, quòd apud se natam fuisse Mineruam dicerent Alalcomenii, vt ait Strabo lib 9 qui postea lib. 14. scriptum reliquit in insula Rhodiorum aurum pluisse cum Minerua è capite Iouis nata est. Apollodorus inquit lib. primo Biblyothecæ Persen, & Astræum, & Palladem fuisse Crii & Euryba æ filios. Qui tamen videtur lib. tertio diuersas Mineruam & Palladem credidisse, cum ita scribat; φασὶ γεννηθεῖσαν τὴν ἀθηνᾶν, παρὰ τρίτωνι τρέφεσθαι, ᾧ θυγάτηρ ἦν παλλάς. ἀμφοτέρας δὲ ἀσκούσας τὰ κατὰ πόλεμον, εἰς φιλονεικίαν ποτὲ προελθεῖν. Fama est natam Mineruā apud Tritonem educatam fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas cum res bellicas exercerent, in contentionem venisse: verum cum Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Minerua vulnerata obiit: quod ægrè ferens Minerua eius effigiem effinxit, thoracique ac pectori illius ægidē, quā timuerat, iniunxit; quod Palladiū postea sequētibus tēporibus fuit ad Troianos delatū. Nā vt ait Apollodorus Pallas Tritonis filia fuit, at Minerua alūna. Alii dicunt, inter quos Athenodorus fuit Byzantius, Thetidem in varias formas versam denique compressam à Ioue fuisse; quæ cum esset grauida, audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cœli imperio potiretur, illam absorbuit; quare ipse grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur, quòd modo è Ioue, modo è Tritonide palude, modo è Cranao, vt sensit Zezes, nata sit. Verū illud accidit, quia plures fuerūt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorum; Minerua prima, quā Apollinis matrē supra diximus. Secunda orta Nilo, quā Aegyptii Saitę colūt. Tertia illa, quā Ioue generatam supra diximus. Quarta Ioue nata est Coriphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominant, & quadrigarum inuentricem ferunt. Quinta Pallantis: quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem: cui pinnarum talaria affingunt. Atqui harum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam tertiā refertur, sicuti de Ioue & reliquis Diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenuis erudiit, vt scriptum reliquit Posidonius in lib. de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solum eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verū etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, idē Iouis nutu comprobari, in his;

ὣς φαμένα κατένευσε, τὸ δ' ἐντελὲς ᾧ κ' ἐπινεύσῃ.
Παλλὰς, ἐπεὶ μούνᾳ Ζεὺς τόγε θυγατέρων
Δῶκεν ἀθηναίᾳ πατρώια πάντα φέρεσθαι.

Annuit his dictis Pallas, quodque annuit illa
Perficitur. Natæ Iupiter hoc tribuit
Ipse Mineruæ vni, quæ sunt patris omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpomene cum Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam asciticiam rursus vocauit, ut est in his; καὶ μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ, δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διὶ τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. Atque illam quadam de causa succensuisse patri, seque ipsam Ioui tradidisse; Iouemque suam ipsius asciuisse filiam, quare ita inquit Homerus;

Διὸς θυγάτηρ κυδίστη τριτογένεια.
Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus, aut reliqui poetæ illam Tritoniam appellarunt, quia sit è palude genita; quod quidem foret ridiculum, sed quia vel à Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata cum ibi primum apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Auses habitasse dicebantur; quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cędebant. Harum siqua acceptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem. quæ vero constantissima omnium fuisset, pluraque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistaque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & lætitia circunferebatur, domumque quam lætissima deducebatur, vt scripsit Herodotus in Melpomene. Alii Itonii potius filiam fuisse crediderunt, & in Deorum numerum relatam, quia bellicosissima extiterit, vt in his ait Isacius; ἔθεν αὐτὴν ἰτωνίαν Ἕλληνες, καθάπερ καὶ τὴν πολεμικωτάτην Ἀθηνᾶν ἰτωνίου μὲν τοῦ ἄρχοντος θυγατέρα. Vnde ipsam in Deorum numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, quæ fuit Itonii filia. fuerunt qui Pallantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primum fuisse vocatam; deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem obtruncarit; cuius pellem in ægidem composuerit, alasque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Isacius; ἢ πάλλαντα τὸν ἴδιον πατέρα πτερωτὸν τὸν ἄρχοντα, καὶ βιαζόμενον ταύτην ὡς θέλοντα συγγενέσθαι, ἢ τὴν παρθενίαν τιμῶσα τοῦτον ἀνεῖλε, καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ὡς αἰγίδα περιεβάλλετο, καὶ τὰ πτερὰ τούτου τοῖς ποσὶ ταύτης προσήρμοσεν. Vel Pallantem patrem suum alatum, ipsamque violantem, vt volentem cum illa concumbere, quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cecidit; eiusque pellem vt ægidem gestabat, atque alas suis pedibus accommodauit. Alii Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cum aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Callim. In lauacra Palladis,

οὐδ' ὅκα δὴ λύθρῳ πεπαλαγμένα πάντα φέροισα
τεύχεα τῶν ἀδίκων ἦνθ' ἀπὸ γηγενέων.
Non armis quando permulta cęde cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis.

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idem Isacius. Alii vocatam fuisse Palladem putarunt, a iaculis mittēdis, cum bellicosa sit Dea. alii quia cor palpitans Dionysii ad Iouem detulerit. Nam Dionysius Iouis & Proserpinæ filius frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouē Minerua, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cum armata dicatur è capite Iouis cum armis exiliisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horatius

ratius in primo carminum;

Iam galeam Pallas & ægida,
Currusq; & rabiem parat.

Callimachus iam tum illi currum fuisse, cum pugnauit aduersus gigantes air, & equos multo sanguine, multaq; cęde consparsos; quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani Loti, vt est in his;

Ἀλλὰ πολὺ πράτιστον ὑφ' ἅρματος αὐχένας ἵππων
λυσαμένα παγαῖς ἔκλυσεν ὠκεανῷ.

Sed prius illa iugis fumantia soluit equorum
Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miroq; artificio extructum inquiũt; cuius formam ita describit Virgil. lib. octauo;

Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma,
Certatim, squamis serpentum, auroq; polibant.
Connexosq; angues, ipsamque in pectore Diuæ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, quibus cupiebat: aut in bellum accendebat. Dictus est is clypeus ideo Aegis, quod ita vocaretur ante scutum Iouis, quia è pelle capræ factũ fuerat; nam postea obtinuit cõsuetudo, vt omnium Deorum scuta Aegides vocarentur, quippe cum Herculis scutum Aegidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cice. in 3. de Natura Deorum hoc pacto; Liberum alterũ patre Cœlo, qui genuisse Mineruam dicitur, quam principem & inuentricem belli ferunt: quam etiam Virg. lib. 11. præsidem belli nominauit;

Armipotens, belli præses Tritonia virgo.

Nam & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum is erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, vt Diana, & Vesta, quas omnes Home. in hymno in Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virginitate & inuentis;

τρισσὰς δ' οὐ δύναται πεπιθεῖν φρένας, οὐδ' ἀπατῆσαι.
κούρην τ' αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκώπιδ' ἀθήνην.
οὐ γάρ οἱ εὔαδεν ἔργα πολυχρύσου ἀφροδίτης.
Ἀλλ' ἄρα οἱ πόλεμοί τε ἅδον, καὶ ἔργον ἄρηος.
ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, καὶ ἀγλαὰ ἔργ' ἀλέγυνον.
Πρώτη τέκτονας ἄνδρας ἐπιχθονίους ἐδίδαξε
ποιῆσαι σάτιρα, καὶ ἅρματα ποικίλα χαλκῷ.
ἡ δέ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
Ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν, ἐπὶ φρεσὶ θεῖσα ἑκάστῃ.

Sed tribus aut potuit suadere, aut fallere mentes,
E Ioue prognatæ, cui lumina glauca, Mineruæ.
Aurea non illi Veneris sunt munera cordi.
Prælia sed placuere, feri sed munera Martis:
Sed cędes, sed bella, sed & certamina, pugnæ.
Prima viros docuit currus; orbesq; rotarum

Suppo

Suppoſuiſſe: ligent quas partes robora ferri.
Virginibusq; eadem monſtrauit prima, domi quæ
Munera conueniant, animisq; impreſſa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inueniſſe dicitur, vt teſtatur Lucianus in Hermotimo; φησὶ γὰρ ὁ μῦθος, ἐρίσαι ἀθηνᾶν καὶ ποσειδῶνα καὶ ἥφαιστον εὐτεχνίας πέρι, καὶ τὸν μὲν ποσειδῶ ταῦρόν τινα ἀναπλάσαι, τὴν ἀθηνᾶν δὲ οἰκίαν ἐπινοῆσαι. Inquit enim fabula Palladem, Neptunum ac Vulcanum de artificio contendiſſe: atque Neptunum taurum fabricaſſe, Palladem excogitaſſe domum. eiuſdem inuentũ eſt colus, vt ait Theocr. Aeglog. 34. & Virg. lib. 7.

non illa colo, calathisue Mineruæ
Fœmineas aſſueta manus.

Hæc eadem acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, claſsicaq; adinuenit, quorum inuentorum mentionem fecit Ouidius lib. 6. Mutationũ, & ita lib. 3. Faſtorum;

Pallade placata lanam mollire puellæ
Diſcant: & plenas exonerare colos.
Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
Erudit: & rarum pectine denſat opus.
Hanc cole, qui maculas læſis de veſtibus aufers.
Hanc cole velleribus quiſquis ahena paras.
Nec quiſquam inuita faciet bene vincula plantæ
Pallade; ſit Tychio doctior ille licet.

Inuenit etiam oliuam, vt ait Virgil. lib. 1. Georg. oleæque Minerua inuentrix. nam vt teſtatur Herodotus in Terpſichore, quibuſdam tẽporibus, apud neminem, niſi apud Athenienſes oliua inueniebatur. Atque cum Epidaurii ex oraculo Apollinis Delphici ſtatuas erigere Damiæ & Auxiſiæ iuberentur, percunctati ſunt æreas'ne an lapideas erigerent. Cum reſpondiſſet Pythia ex oliua domeſtica, ad Athenienſes confugerunt. ἐδέοντο ὦν οἱ ἐπιδαύριοι ἀθηναίους ἐλαίην σφὶ δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὴ κείνας νομίζοντες εἶναι. λέγεται δὲ ὡς ἐλαῖαι ἦσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἢ ἀθήνῃσι. Rogarunt igitur Athenienſes Epidaurii, vt ſibi oliuam cædere permitterent, cum maxime ſacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quòd per id tẽpus nullibi, niſi apud Athenienſes, erant oliuæ, quare etiam annua ſacrificia mittere Athenas pro cæſis oliuis Epidauri pepigerunt. Cum vero oliuæ fructus ad omnes artes ſit accomodatus, oleum ſcilicet, omnes denique artes Minerua inueniſſe creditur. Fama eſt adeo virginitatis fuiſſe ſtudioſam Mineruam, vt cum forte ſe lauãs in fonte Heliconidis Hippocrenes conſpecta fuiſſet à Tireſia, illum cæcum fecerit; quoniam periniquum ſibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloriari poſſet, ſe nudam lauantemque Mineruam vidiſſe. verum tamen Chariclo Tireſiæ mater ab eadem poſtea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis ſplendorem & artem diuinandi ab ipſa Minerua Tireſias obtineret, vt patet ex hymno Callimachi in lauacra palladis. Quare illud non ſatis conſiderate dictum eſt à poetis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis Deabus iudicarit. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuiſſe inquiãt à Vulcano, cum ad illum acceſsit petens, vt ſibi arma fabricaret, vt ſcribit Apollodorus libro tertio. Nam Vulcanum abſente Venere conſtupranda Mineruæ cupido inceſsit, quæ cum reluctaretur, neque virum vllo modo pati vellet, fertur Vulcanus ſemen in eius femur denique eludiſſe, quod ab ea lana deterſum

tersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen cõtinet, qui Pandrasi Cecropis filiabus in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa pręcipitarunt. Vel vt aliis magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladii ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt; appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cœlo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimum Palladium. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cœlo in Pesinuntem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiocheus Palladium illud non quidem de cœlo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac Mathematico per optimum horoscopum fabrefactũ; ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatũ seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quòd vbi Ilus Ilium condidit discolorem bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur dextra hastam tenens, at sinistra manu colum & fusum. Huic Ilo postea responsum fuit ab oraculo tamdiu ciuitatem Troiæ incolumem futuram, quamdiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cum Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ & Aesculapii filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue Salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria & Mamersa apud Athenienses, vt meminit Lycophron in his;

εἶδε λαφρίας
δόμοι μαμέρσας ἠθαλωμένοι φλογί.

atq; Laphriæ
Domus Mamersæ exulta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia, quæ de captiuis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur. & rursus Pylætis, quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Budiam & Aethyiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protegere & seruare putabatur. Dicta est & Itonia à ciuitate Bœotiæ, vt ait Apollonii enarrator. Fuit eadem Ismenia & Actæa apud Thebanos, vel vt putarunt alii Alalcomenia & Cadmea culta est & Tritoria, & Telchinia, & Polias, & Machinatrix, Pronea, Zosteria, Panadæis, Halea, Ergana, Cydonia, Coria, Hippolętis, Pania, Tithrone, Sospita, Ergare, Ophthalmis, Alea, Axiopœna, Narcęa, Cissæa, Promachorma, Saitis, Poliuchus, Chalciæcus, Equestris, Apaturia Cyparissia, Fręnatrix, Ambulia, Hospitalis, Perspicax, Pęonia Scirias, Stenias, atq; multa denique fuerunt illi variis de causis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem Deæ, vt alibi dicemus, cui vacca immolari consueuit ab antiquis, vt testatur Ouid. lib. 4 Metamorph.

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit:

Læuum

Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de iis, quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant: Nunc reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significare uoluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quàm sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus, exagitari? nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorū est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & inscitiæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis merito Minerua è Iouis capite fuisse nata, quando memoriæ & sapiētiæ sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificiū. Nata est armata, quòd nunquā inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ vel cōsilio, vel patientia superandos. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia perrara est in fœminis sapientia. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt, qui trito caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cum craniū in tres partes findatur. alii lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere soleat. quamuis eodem die aliquando nonnullis causis cumulatis & vetus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires ratiocinandi, cupiendique, & q ira concitetur. Alii aera esse maluerunt, qui tribus temporibus maxime immutatur & generatur, vere, æstate, hyeme; cum annus fuerit in hæc tria tēpora diuisus. Hanc marem & fœminam esse inquit Orpheus in hymnis; Ἄρσην μὲν, καὶ θῆλυς ἔφυς, fœmina, masque eadem es. quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclarè sanè fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Mineruę impertiuisse, quia Deus maxime amat sapientem virum; neque vlla esse potest sapientia, quæ à Deo dissideat: quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Demonstrauit hæc præterea in bello giganteo omnem vim humanam, quæ aduersus Deum insurgeret; omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cum nonnullos ex iis nullo propè negotio trucidarit. Sed quoniam in bellis gerendis prę cipuè necessaria est sapientia, hæc bellis pręfecta est, cui scutum perlucidū, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim quæ natura est anguium? vt acutissime cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longe prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit quis non videat sæpius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorū & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præseferret, clarissimum & crystallinum effingitur; quoniam sapientis veritatem, & omnem vitæ rationem omnibus conspicuā esse, maximum est aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbiq; videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur. Datur illi crista & galea; quia non solis viribus vti conueniat, sed etiam vrbanitate

nitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis vero tribuitur propter necessarium acumen ingenii: Nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, hunc vel decem Mineruæ expolire nūquam poterunt. Insidebat casſidi huiusce Deæ gallus gallinaceus, vt ait Pauſ. in prioribus Eliacis, quia pugnax ſit id animal. vel potius, vt ego arbitror, quia præſcia ſit futurorum temporum illa auis & vigilantiſsima. Hæc amica Musarum & ſemper virgo exiſtimata eſt, quoniā voluptates omnes grauiſsimæ ſunt ſapientiæ aduerſariæ, ac Venus præcipue, quæ memoriam, bonitatemq; ingenii maxime debilitat. Neque aduerſus hanc inſurgere quiſquam audet, cum faciem horrendam Gorgonis geſtaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maxime formidabilis eſt ſceleratis hominibus vir ſapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnam ex omnibus Diis proximum Ioui locum tenere putarunt poetæ, quare ita ſcribit Horatius;

Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.

Eſt enim vir ſapiens Deo ſimilis cum ob rerum humanarum contemptum, quas longo interuallo ſub ſe relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis tranſigendis felicitatem. Tanta eſt enim ipſius ſapientiæ præſtantia & ſplendor, vt Pallas artes propè vniuerſas excogitaſſe dicatur. Hæc oleam inueniſſe etiam dicitur, quoniam diſciplinæ & præſtantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tireſiam idcirco cęcum feciſſe dicitur, quòd ipſam nudam vidiſſet, quia qui dulciſsimum ſapientiæ fructum guſtauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, vt alii maluerunt, quia cum diuinam ſapientiam inſpicimus, nos cæcos eſſe & nihil ſcire omnino cognoſcimus. At ſi poſtea diuina ope adiuuante res inſpiciamus, tunc quod demptum fuerat corpori, mentis oculorum, & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras ſapienter prædicimus. Neque videntur rem altius conſideraſſe, qui Paridem nudas inquiunt has Deas iudicaſſe Venerem, Iunonem Palladem: quia ſi diuinæ ſapientiæ ſuauitatem ſemel percepiſſet, eamque paulo diligentius fuiſſet intuitus, omnes voluptates omnemque humanam potentiam pedibus conculcaſſet. Nam illas indutas iudicauit, cum non bene cognouiſſet, & donis potius, quam conſcientia commotus. Credita eſt portis ciuitatum, priuatarumque domorum præfecta, vt ait Aeſchylus in Eumenidibus;

καὶ κλῇδας δωμάτων μόνη θεῶν.

Claues domorum ſola Diis èx omnibus Seruo.

Quia ſapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur; cum illa ſola ciuitas, vel domus, diu incolumis eſſe poſsit, quæ Mineruæ legibus obtemperarit, modeſtiæ ſcilicet, & parſimoniæ, & temperantiæ; cum Martis opus ſit pernoctare extra ciuitatem, vrbesque ab hoſtibus defendere. Nam domi leges, & conſilium in rebus deliberandis, foris induſtria & robore opus eſt, non ſegniter iis quæ deliberata ſunt cito peragendis. Erit igitur tandiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hoſtibus, quandiu inuiolatum in ea Palladium ſeruabitur. Quid hoc ſignificabat Dii boni? an adeo ſtupidi ſunt homines, vt neſciant neque lapideam, neque ligneam, neque æream ſtatuam per hæc rectè ſignificari? an credendum eſt ſtatuarios eſſe in cœlo, è quorum officinis, vt primum abſolutæ ſunt ſtatuæ, ad nos aufugiant? quid hoc eſt

monſtri Dii boni. Quis non intelligat mirificam quandam ſapientiam ſub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus par uiſiat, in qua ſapientia deſit in rebus publicis adminiſtrandis, in qua iuſtitia nulla ſit, in qua non viri boni, ſed opulenti & gratioſi ſummæ rerum præficiantur, diutius conſiſtere non poteſt. At vbi ſapienter omnia gubernantur, neque vlli impune fit iniuria, tunc inuiolatum perſiſtit Palladium, neq; vlla vis eſt humana, quæ ciuitatem illam vel poſsit vel cupiat euertere. Quòd ſi Paris vel res alienas per iniuriam non attigiſſet, vel ſi Priamus male ablatas reddidiſſet, & eandem rationem ſecuti fuiſſent poſteri, nunc etiam ſtaret am pliſsimum Troianorum Imperium. Dicitur Palladiū è cœlo delapſum, quia res diuina ſit ſapientia, & quòd initium ſapientiæ eſt timor domini Dei noſtri. Hæc neceſſaria eſt terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cum omnia ſapientiæ pareant; quod ea Mineruæ cognomina ſignificarunt. Non defuerunt tamen, qui Mineruam eſſe crediderunt vim Solis, quæ mentibus humanis ſapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum ſolis curſum in ſignifero circulo. Splendorem clypei clariſsimam ſolis naturā putarunt. Gorgonis caput in pectore geſtabat, quia nemo contra ſolis claritatem aciem oculorum intendere impune poteſt. Hæc nata eſt è Iouis capite, è ſumma ſcilicet ætheris parte, quæ puriſsima eſt, pareſque ſibi vires Iupiter impertiuit, quoniam poſt Deum ipſum omnium agentium in res humanas vis ſolis potentiſsima eſt, quæ facit vt aliæ res intereant, alię oriantur, ſemperque nouetur præſentium rerum viciſsitudo. Atque de Pallade ſatis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. *Cap.* VI.

Atqui Prometheum omnes conſentiunt Iapeti fuiſſe filium, ſed de matre magna eſt controuerſia, ſiquidem, vt aliis placuit, Aſiæ Nymphæ filius fuit; alii ex Aſope, alii ex Themide natum eſſe putarunt. Heſiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuiſſe ſcribit in his;

κούρην δ' ἰαπετὸς καλλίσφυρον ὠκεανίνην
ἠγάγετο κλυμένην, καὶ ὁμὸν λέχος εἰσανέβαινεν.
ἡ δέ οἱ ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα.
τίκτε δ' ὑπερκύδαντα μενοίτιον ἠδὲ προμηθέα
ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' ἐπιμηθέα.

Iapetus Clymenen duxit dehinc Oceaninen
Perpulchram, ſimul hique thorum preſſere iugalem.
Mox Atlanta parit prudentem, deinde Menæti
Te genuit, pariterque Prometheu callida cui mens.
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum eſt.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus, qui aduerſus Iouem arma ſumpſerūt, de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terra nefando
Cæumque, Iapetumque creat, ſæuumque Typhæa.

Quare cum herbas, quas colligebat Medea, recenſeret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obſeruarat Prometheus, vel vt alii maluerunt, rem fabuloſè explicantes, ex ipſo Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in lib. tertio;

μυκηθμῷ ὑπένερθεν ἐρεμνὴ σείετο γαῖα,
ῥίζης τεμνομένης τιτηνίδος. ἔστενε δ' αὐτὸς
Ἰαπετοῖο πάϊς ὀδύνῃ πέρι θυμὸν ἀλύων.
Terribili tremuit mugitu terra ſub ipſa
Radice inciſa Titanide. at ipſe dolore
Filius Iapeti gemuit, tenuitq́; querelas.

Hic habuit vxorē Aſiam, vt inquit Herodo. in Melpomene, & præterea Heſionem, & Axiotheam, vt Iſacius meminit. Habuit ſororem Ephyram, fratrē Epimetheum, Buphagum, Menætium, Atlantem, & aliōs complures: nam ad triginta fratres fuiſſe dicuntur. filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib. 3.

ἔνθα προμηθεὺς,
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.
ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἱδείματο νηοὺς
Ἀθανάτοις.

Hic ipſe Prometheus
Filius Iapeti genuit mox Deucalionem
Primus templa Deis, primus qui condidit vrbes.

Habuit filium præterea Lycū & Chimaræum è Celeno, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti ſunt Græci. Suſcepit ex alia Nympha etiam Theben, quæ nomē dedit Thebanæ vrbi. Hic fertur homines primum è luto finxiſſe, & vniuerſi generis hominum fuiſſe parens, vel potius artifex, quod ita teſtatur Ouid. in libro primo maioris operis;

Siue recens tellus, ſeductaq́; nuper ab alto
Aethere cognati retinebat ſemina cœli.
Quam ſatus Iapeto miſtam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Nam fama eſt Prometheum cum hominem fingeret portiones captas è ſingulis elementis ſuo operi admiſcuiſſe; atque pro ipſorum elementorum tēperamentis non ſolum vires ſingulis corporibus addidiſſe, ſed etiā motus animorum & mores. Qui vero etiam magis fabuloſè rem aggreſsi ſunt explicare, dixerunt timorem leporis, aſtutiam vulpis, pauonis ambitionem, tigridū feritatem, leonum iracundiam & magnitudinem animi fuiſſe hominibus ab ipſo Prometheo iniunctas: quod ita ſignificauit Hora. in primo Carminum;

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndiq;
Deſectam; & inſani leonis
Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.

Nam memoriæ prodidit in Phocaicis Pauſanias non procul à Panopenſibus apud torrentem quendam ſaxa fuiſſe ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuerſum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cum ſuauitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cum plurimum operæ in corpore hominum rectè formando conſumpſiſſet, mentem neglexerit, in qua ſcitè & optimè formanda totum ſtudiū erat adhibendū; ſic enim inquit;

O prima infelix fingenti terra Prometheo,
Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora diſponens, mentem non vidit in arte.
Recta animi primum debuit eſſe via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolaſſe, atque eorum

carnes ab ofsibus diuifiſſe: tum in alteram pellium carnes, in alterã oſſa incluſiſſe; deinde Ioui dediſſe optionem vtrum mallet taurum eligendi. Iupiter capta optione cum dolos eius viri grauiter ferret, vt iuſtam opportunitatem vltionis nactus videretur, oſſa elegit, atque illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt teſtatur his verbis Heſiodus in Theogonia;

τῷ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονι δημῷ
Ε'ν ῥινῷ κατέθηκε καλύψας γαστρὶ βοείῃ.
τῷδ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ
Ε'υθετίσας, κατέθηκε καλύψας ἀργέτι δημῷ.
Δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Ἰαπετιονίδη πάντων ἀριδείκετ' ἀνάκτων
ὦ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας.

Pelle ſub hac bubula carnes, & pinguia cuncta
Viſcera compoſuit, rectèque ligauit in vnam.
Altera repleta eſt, quæ condidit arte doloſa,
Oſsibus, iiſque adipis tectis candore supernè.
Talia deinde refert hominum pater, atque Deorum;
Iapetoniade cunctorum maxime Regum
Stulte, quid has partes componis ita arte doloſa?

Cum verò iratus Iupiter illa de cauſa ignem hominibus rapuiſſet, fertur Prometheus Mineruæ auxilio aſcendiſſe in cœlum, ibique ferula ad currum ſolis admota ignem rurſus in terras detuliſſe, quod inquit Horatius in primo carminum,

Audax Iapeti genus
  Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem ætheria domo
  Subductum

Id cum reſciuiſſet Iupiter Vulcano imperauit vt fœminam è luto componeret, quæ cum aſtutiſsima eſſet & omnibus artibus à Diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitiſſe fœmineum ſexum crediderunt, vt teſtatur Pauſanias in Atticis. Hanc fabulantur miſſam fuiſſe à Ioue ad Prometheum cum omnibus malis in vaſculo incluſis, quod munus cum ſpreuiſſet Prometheus, illa ad Epimetheum contendit, qui dempto vaſculi operculo omnia mala euolare ſentiens, vix vltimam, & in imo reſidentem ſpem occluſit, cum qua vas illud ſeruauit. Cum vero Prometheus Iouis munus reiecisſet, quod inſidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iuſſu ad Caucaſum montem adductus, & in ſpelunca, quæ erat apud Paropamiſſadas, vinctus, vt teſtatur Strabo lib. 15. ne tantum furtum videretur impune contra Iouis voluntatem commiſiſſe. dicunt præterea huic additam fuiſſe aquilam, quæ iecur illius aſsiduè renaſcens laniaret ac deglutiret, vt ait Apollonius lib. ſecundo.

καὶ δὴ καυκασίων ὀρέων ἀνέτελλεν ἐρίπναι
ἠλίβατοι, τόθι γυῖα περὶ στυφελοῖσι πάγοισιν
ἰλλόμενος χαλκήησιν ἀλυκτοπέδῃσι προμηθεὺς
Αἰετὸν ἥπατι φέρβε παλιμπετὲς ἀίσσοντα.

Exoriebantur rupes, & grandia montis
Culmina Caucaſii, vinclis vbi membra Prometheus
Prædurisſ, ferroque miſer iacet ipſe ligatus.

Sæpius atque aquilam redeun tem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllo pacto se mouere poterat: cui quātum iocinoris per diem ab aquila consumebatur, tātundem per noctem excrescebat, ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiod. in Theog.

Δῆσε δ' ἀλυκτοπέδῃσι προμηθέα ποικιλόβουλον
Δεσμοῖς ἀργαλέοισι μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας.
καί οἱ ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον, αὐτὰρ ὅ γ' ἧπαρ
ἤσθιεν ἀθάνατον, τὸ δ' ἀέξετο ἶσον ἁπάντῃ
νυκτὸς, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος ὄρνις.

Implicat indomitis, nectitq; Promethea vinclis:
Astrictumq; columna tenet medium. fera semper
Pascitur immortale iecur Iouis ales: at illud
Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris
Carpserit, huic misero tantum nox vda reponit.

Duris autem Samius scriptum reliquit non ob ignem raptum, sed quia Palladem amauerit Prometheum coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatū: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montem Caucasum habitantes populi soli Ioui & Mineruæ non sacrificabant, vt illius supplicii autoribus, cū eximiè colerent Herculem, qui Prometheum è vinculis liberasset. Fabulam quandam attigit Nicander in Theriacis, quæ apud antiquos circunferebatur, quòd ingrati homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtū Promethei Ioui indicarūt, pro qua accusatione præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc igitur cum super asello clitellario imposuissent redeuntes, asinusque graui siti in itinere laboraret, ad fontem quendam peruenit, vbi serpens ne ad aquam accederet prohibuit, nisi prius pacto precio. Tum vero pactus est asinus se quodcunque haberet esse daturum, ne siti periret, inde senectutem exeunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander;

Ὠγύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται,
Ὡς ὁπότ' οὐρανὸν ἔσχε κρόνου πρεσβύτατος υἱὸς,
Νειμάμενος κασιγνήτοις ἑκὰς περικυδέας ἀρχὰς
Ἰδμοσύνῃ. νεότητα γέρας πόρεν ἡμερίοισι
κυδαίνων. δὴ γάρ ῥα πυρὸς ληίστορ' ἔνιπτον,
ἄφρονες, οὐ μὲν τῆσδε κακοφραδίης ἀπόνηντο.
Νωθῇ γὰρ κάμνοντες ἀμορβεύοντο λεπάργῳ
Δῶρα, πολύσκαρθμος δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψῃ
ῥώετο. γωλειοῖσι δ' ἰδὼν ὁλκήρεα θῆρα
οὐλοὸν ἐλλιτάνευε κακῇ ἐπαλαλκέμεν ἄτῃ
Σαίνων. αὐτὰρ ὁ βρῖθος ὃ δή ῥ' ἀνεδέξατο νώτοις,
ᾔτεεν ἄφρονα δῶρον, ὁ δ' οὐκ ἀπανήνατο χρειῶ.

Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus æuo
Vnus natorum Saturni. præmia honorisq;
Indicium cepere domestica turba iuuentam.
Mortales preciosa Deum sed munera posthæc
Dementes carpsere; nihil iuuere querelæ.
Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
Dona Dei; cui sicca siti præcordia vbi essent

Ad

Ad fontem properat. prægrandem hic repperit anguem;
Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
Quod gestet precium lymphæ, pondusq; petiuit.
Ille siti pressus facile annuit ista petenti.

Quare merito Prometheus de hominibus ingratis queritur, vt scripsit Iulianus poeta in eo Epigrammate;

τέχνης πυρσὸν ἔπασσα φερέσβιον, ἐκδ' ἄρα τέχνης,
καὶ πυρὸς, ἀλλάκτου πήματος ἔψιλ' ἔχω.
ὦ μερόπων ἀχάριστα ἀεὶ γένεα, ἦχε Προμηθεὺς
ἀντ' εὐεργεσίης ταῦθ' ὑπὸ χαλκοτύπων;

Lumina sunt artis nobis inuenta: sed ignis,
Arsq; repertori grandia damna ferunt.
Ingratum genus est hominum, si pœna Prometheo
Tanta repertori, pro meritisq; dolor.

Nam si qui beneficium acceperant non tales fuissent, quales diximus, quo pacto ingrati possent appellari? Scripsit tamen Pausanias in rebus Corinthiorum non Promethei, sed Phoronei cuiusdam ignem fuisse inuentum: quare apud Corinthios templum fuit Apollinis Lycii, in quo statua erat Phoronei ignem accendentis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiam supra Caucasum montem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheo,& de Sacrificiis. At Menander suauissimus poeta merito torqueri Prometheum inquit, non quia ignem, sed quia multo grauius malum, quia fœminam scilicet omnium humanarum calamitatum autorem, & scelestū omnino animalis genus inuenerit, vt est in his;

εἶτ' οὐ δικαίως προσπεπατταλευμένον
Γράφουσι τὸν Προμηθέα πρὸς ταῖς πέτραις;
καὶ γίνετ' αὐτῷ λαμπὰς ἄλλο δ' οὐδὲ ἕν
Ἀγαθόν. ὃ μισεῖν οἶμ' ἅπαντας τοὺς θεοὺς,
Γυναῖκας ἔπλασεν. ὦ πολυτίμητοι θεοὶ
Γένος μιαρὸν.

Ergo immerentem dictitant Prometheum
Pendere fixum Caucasi de rupibus?
Repertus ignis huic, aliud nihil boni.
Sed, quod Deos odisse cunctos credidi,
Inuenit idem fœminas. ô Dii boni
Genus scelestum.

Huic ipsi Prometheo ara fuit in Academia cum Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitq;, vt scripsit Lysimachides, Vulcano multo antiquior Prometheus, cuius statua cum sceptro in dextra manu erigebatur. Scriptum est à Pausania in Atticis non solum aram illi fuisse erectam in Academia, sed etiam Lampadiferorum cursus certamen inde incæpisse, qui in vrbem accensas faces deferentes decurrebant; in quo certamine studebant vt accensæ faces seruarentur. Nam cuius fax extincta fuisset, is victoriam succedenti concedebat, atque hic eodem modo sequenti si sua extingueretur, & reliqui eodem ordine. Quod si nemo accensam facem tulisset, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem Promethei, quòd is omnium artium fontem & autorem ignem putabatur inuenisse, vt ait Aeschylus in eius nominis Tragædia; πυρὸς

πηγὴν κλοπαίαν, ἣ διδάσκαλος τέχνης
πάσῃ βροτοῖς πέφυκε, καὶ μέγας πόρος.
Artis magistrum ignem, fuit namq; is viris
Magnum iuuamen, pluribus perutile,
Inuenit.

Sed non solam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verum etiam medicinæ, Pharmacorumque mistiones, & leges diuinationum, & somniorum interpretationes: primusq; Prometheus inuenisse auguria, & obseruasse auiũ volatus, eorumque qualitates, & quarum essent auium, & quid significarẽt. Inuenit idem extorum obseruationes, & colores, & situs, & quibus victimis, & quo ritu mactatis Dii singuli lætarentur: idemque fulgura, & signa de cœlo notauit, inuenitque metallorum vsum, & omnium denique artium est inuentor, vt ipse de se ipso apud Aeschylum testatur: cuius carmina, etsi plura sunt, tamen ob mirificam argumenti suauitatem huc ascribenda putaui;

τὰ λοιπά μου κλύουσα θαυμάσῃ πλέον,
οἵας τέχνας τε, καὶ δόλους ἐμησάμην.
τὸ μὲν μέγιστον, εἴ τις ἐς νόσον πέσοι,
οὐκ ἦν ἀλέξημ' οὐδέν, οὐδὲ βρώσιμον,
οὐ χριστόν, οὐδὲ πιστόν, ἀλλὰ φαρμάκων
χρεία, κατεσκέλλοντο πρὶν ἐγὼ σφίσιν
ἔδειξα κράσεις ἠπίων ἀκεσμάτων,
αἷς τὰς ἁπάσας ἐξαμύνονται νόσους.
τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐστοίχισα.
κἄκρινα πρῶτος ἐξ ὀνειράτων ἃ χρὴ
ὕπαρ γενέσθαι, κληδόνας τε δυσκρίτους
ἐγνώρισ' αὐτοῖς. ἐνοδίους τε συμβόλους,
γαμψωνύχων τε πτῆσιν οἰωνῶν σκεθρῶς
διώρισ', οἵτινές τε δεξιοὶ φύσιν,
εὐωνύμους τε, καὶ δίαιταν ἥντινα
ἔχουσ' ἕκαστοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους τίνες
ἔχθραι τε καὶ στέργηθρα καὶ συνεδρίαι.
σπλάγχνων τε λειότητα, καὶ χροιὰν τίνα
ἔχοντ' ἂν εἴη δαίμοσι πρὸς ἡδονήν.
χολῆς, λοβοῦ τε ποικίλην εὐμορφίαν.
κνίσῃ τε κῶλα συγκαλυπτά, καὶ μακρὰν
ὀσφῦν πυρώσας δυστέκμαρτον εἰς τέχνην
ὥδωσα θνητούς, καὶ φλογωπὰ σήματα,
ἐξωμμάτωσα πρόσθεν ὄντ' ἐπάργεμα.
τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτα. ἔνερθε δὲ χθονὸς
κεκρυμμέν' ἀνθρώποισιν ὠφελήματα,
χαλκόν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε, τίς
φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ;
οὐδεὶς σάφ' οἶδα μὴ μάτην φλῦσαι θέλων.
βραχεῖ δὲ μύθῳ, πάντα συλλήβδην μάθε.
πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Miraberis mage audiens ac cætera.
Artes repertæ quæ mihi sunt, aut doli.
Illudq; primum, siquis ægritudinem

Senſiſſet, vllum non erat remedium.
Nulla vnctio, nullum fuit potabile
His pharmacum. arebant prius quam ipſis ego
Commiſtiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines.
Modosq; multos vaticinandi repperi.
Quæ ſint putanda vera dixi ſomnia,
Quæ ſint viarum ſigna, quæ ſint omina.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ ſiniſtræ nominentur alites:
Quis ſingulorum victus, & benignitas
Inter ſe, odiumue, primus ipſe comperi.
Tum qualia exta ſint, colores qui Deis
Grati magis videntur immortalibus.
Bili decora forma, quæ fibris ue ſit.
Oſtendi ego quo ſacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atq; victimas.
Artemq; feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuere incognita.
Hæc ſic habent. quid proferam quot commoda
Educta ſunt per me ſub humo latentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis æs,
Ne mentiatur, repperit? quis me prior?
Nemo profectò, ni velit mentirier,
Vt cuncta dicam, pluribus ne te morer,
Artes repertæ quæque ſunt Promethei.

Memoriæ prodidit Pauſ. in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque cenſeri, quòd aquilam ſagitta transfixerit, Prometheumq; è vinculis exemerit: quod teſtatus eſt Pherecydes in lib. 10. de Nuptiis Iunonis, qui à ſole Herculem poculum accepiſſe ſcribit, ac in eo nauigaſſe per Oceanum, qui eſt extra terras cum ad aurea mala Heſperidum contenderet: à quo etiam Pometheo poſt quam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus vero in Dialogis Deorum Prometheum à Ioue ſolutum fuiſſe ſcribit, quoniam illi vaticinatus eſſet, quòd ſi rem cum Nerine Nympha haberet, futurum erat vt filius naſceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipſo paſſus fuerat Saturnus. Atque hactenus fabuloſa dicta ſint de Prometheo; nunc quid illa ſignificent, explicemus. Eſt autem Prometheus, vt ſenſit Zezes, mens, quæ res futuras multò ante præuidet: ſicut Epimetheus cognitio quam acquirimus poſt rerum euentus, cuius filia eſt Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum, Prometheum tempus eſſe, ſiue Saturnum putauit, cum ita inquiat;

ῥέας σύνευνε σεμνὲ προμηθεῦ.
Rheæ coniux alme Prometheu.

Eſt enim tempus rerum omnium & artium magiſter & inuentor, vt dictum eſt de Prometheo. Dicitur fuiſſe filius Iapeti, qui nihil aliud eſt, vt ſenſit Proclus, niſi celerrimus mótus cœli, & huius vniuerſi: qui vocatus eſt Iapetus apud Græcos ἀπὸ τοῦ ἰέσθαι καὶ πέτεσθαι. à motu ſcilicet & volatu. cum Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus

in ani-

in animis nostris, qui ex impressione cœlorum nobis nascitur; mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia, & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis, & rerum humanæ vitæ necessariarum inuentiones exurgũt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa, & ex æquitate, iustitiaque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erit Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alii Clymenen matrem Promethei putarunt, qm̃ æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam de causa Clymenus dictus est Pluto. Qui aliarum filium putarũt, in eandem sentẽtiam sensim delabuntur. Quòd Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quam prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alii rem hanc ad historiam magis transtulerunt; dicuntque illos è Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cum primum aer & aqua & ignis secesserunt inuicem, terraque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant, ex quibus per diem à sole calefactis, lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verum terra postea calore solis paulatim exiccata cessauit & ipsa è terra generatio, & animalia ex mutuo congressu cõiunctione que sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandi viam neque artem vllam sciebant: neque morbos esse aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant; viuebantque ferarũ more agrestium arborum fructibus aut oleribus vescentes, nudique aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cum nullam omnino futuri temporis haberẽt rationẽ, nullis fructibus in hyemem reseruatis inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia paulatim necessitateque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegebantur: quod genus vitæ degebãt omnium fraudum & ignis expers: neque quid essent leges, quid Reges, quid furta, quid cædes, quid militia cognorant. Verum cum diuturna incommoda illos prudentiores fecissent, (nihil enim facit magis ingeniosos, quàm pericula & difficultates.) dictus est Prometheus siue prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim propè est ars, quæ igne non egeat. Quòd verò Prometheus homines ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit, iisque domos extruxerit, quòd illorum linguam formauerit, quòd illos rationes siderum docuerit, quòd literarũ cõpositionem inuenerit, ipse testatur ita apud Aeschylum;

οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην.
κλύοντες οὐκ ἤκουον. ἀλλ' ὀνειράτων,
Ἀλίγκιοι μορφαῖσι, τὸν μακρὸν χρόνον
ἔφυρον εἰκῆ πάντα, κοὔτε πλινθυφεῖς
Δόμους προσείλους ἦσαν, οὐ ξυλουργίαν.
κατώρυχες δ' ἔναιον ὥστ' ἀήσυροι
μύρμηκες ἄντρων ἐν μυχοῖς ἀνηλίοις,
ἦν δ' οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ,
οὔτ' ἀνθεμώδους ἦρος, οὔτε καρπίμου
θέρους βέβαιον. ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν

ἔπρασσον. ἔστε δή σφιν ἀντολὰς ἐγὼ.
Ἄστρων ἔδειξα, τάστε δυσκρίτους δύσεις:
καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων,
ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις.
Μνήμην δ᾽ ἁπάντων μουσομήτορ᾽ ἐργάτιν.
κἄζευξα πρώτως ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα,
ζεύγλαισι δουλεύοντα σώμασιν θ᾽, ὅπως
θνητοῖς, μεγίστων διάδοχοι μοχθημάτων,
γένοινθ᾽ ὑφ᾽ ἅρματ᾽ ἤγαγον φιληνίους
ἵππους ἄγαλμα τῆς ὑπὲρ πλούτου χλιδῆς.
θαλασσόπλαγκτα δ᾽ οὔτις ἄλλος, ἀντ᾽ ἐμοῦ
λινόπτερ᾽ εὗρεν ναυτίλων ὀχήματα.
τοιαῦτα μηχανήματ᾽ ἐξευρὼν τάλας.
Videre frustra qui videbant antea.
Nec audiebant audientes, somniis
Simillimi turpate cuncta nouerant,
Stultè, indecorè. nec domos effingere,
Dolare ligna nec sciebant arborum.
Formicę vt antra nam colebant concaua:
Vmbrosa, luce solis & carentia.
Non vlla cogitatio: nec frigoris,
Nec floridi veris fuit, nec vtilis
Aestatis illis. ast agebant omnia
Vt sors ferebat: donec ipse repperi
Signorum obitusq; ortusq; qui mortalibus
Sint vtiles: & multitudinem artium
His repperi, componere inde literas.
Matremq; Musarum auxi ego Memoriam,
Perutilem cunctis. ego iunxi prior
Iugo feroces belluas, quæ pro viris
Ferrent labores. additi sunt curribus
Equi trahentes, quos habenæ flecterent.
Liniuola inde nauitæ vehicula
Inueni ego prior freto currentia.
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia.

Fabulati inde sunt antiqui, quòd Iupiter ob ignis inuentionem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit hominibus: quia nullum est malum quod non ex voluptaria vita, quæ multas artes habet ministras, proueniat. Nam vnà cum artibus ipsis, & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & sollicitudines animorum erupetunt, & omnia illa denique, quibus humana vita vndique vexatur. Dicunt præterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellem inclusas, in alteram ossa obtulisse; quia cum voluptatibus & delitiis non solum legum & æquitatis ob spem commodorum, sed etiā Deorum immortalium contemptus in genus humanum irrumpit. Quis enim vere gloriari potest, aut certe quam pauci sunt, qui magis sint solliciti de vero & legitimo Dei cultu, quam de bonitate prædiorum, aut numero pecuniarum? Hæc vna contentio multas fecit hæreses; atque si auaritia & spes diuitiarum priuatorumque commodorum de medio tollatur, collabentur omnes

nes hæreses facillime, eritque omnibus gentibus vnus Deus, vna religio, vnus ritus, vnus pastor, vnum ouile. Verum ob has fallacias sub forma religionis latentes & bella intestina, & cędes, & calamitates è cœlo, & perpetuę animorum curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hę auaritiæ radices in animis hominum insidebunt. Nam certe quidem omnes qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Romanæ Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quòd viri boni esse non possunt; tum id fateantur necesse est (si modo verum fateri velint) se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos ab ecclesia Romana, hoc est a Spiritu sancto & ab omnium bonorum cętu desciuisse; non quòd ita sentiant. horum nos temeritatem & dementiam aliquando ita reprehendimus in quibusdam carminibus, quæ misimus ad clarissimum virum Valerium Faenzum Hæreticæ prauitatis Quæsitorem prudentissimum apud Venetos, & ob singulares animi sui dotes Romano Pontifici gratissimũ, ac bene de me meritum. Sic enim quędam ex illis carminibus se habent;

Improba Lutheri soboles, quæ dogmata Christi,
Iuraque Naturæ pariter contemnis, & æquum.
Qui tua ferre putas cœlestia numina mente
Delicta, erroresque? modo nos turpia quæque
Autore ac cogente Deo facere inquis: eundem
Et modo segnitie caprum facis. ac nihil illum
Humanum curare putas. delira vagaris
Huc illuc, certaque nihil ratione, modoue
Conaris; de Diis plena inter pocula quæris,
Fortunæque regi credis moderamine cuncta.
Sic etenim sentis, sic & fateare necesse est.
Esse Deo si forte putas mortalia curæ,
Respicere & res humanas; hæc accipe paucis.
Vna fides, vna est pietas, est vna colendi
Rite Deum ratio: dementia cætera cuncta.
Quòd si nostra videt summi clementia patris
Pectora, si exauditque preces diuina potestas;
Quo magis illa mouet mortalia tempore corda
Aptè, quàm populus cum sacris rite peractis
Inspirare Deum delectis patribus orat
Quas statuant leges Christi cultoribus; & quo
Lætetur ritu magis. Hæc sententia cunctis
Quæ placuit, latam diuino numine remur.
Adde quòd æterni patris, sine labe, carensque
Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
Filius, has leges primus tulit: vtque colendus
Sit pater omnipotens docuit. quia legibus orbem
Viuendi recte instituit, scelerumque profundas
Radices tetigit, subiit sub Rege nefando
Diræ supplicium mortis. prior edidit aras
Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
Atque alios ritus idem mox protulit, illis
Nunc colimus sanctum numen. sic edidit esse

Cuncta Deo curæ mortalia, nullus auarus,
Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
Impius: huic notæ fraudes sub vulpe latentes.
Nunc quoque Pontifices oderunt impia sanctos
Sęcula, quòd leges curent seruarier illas.
Nec mirum. semper probitas inuisa figuris
Mille fuit scelerum, circunstant plurima namque.
Est vna, & similis semper sibi viuida virtus.
Quos iuuat ebrietas & crapula, sobrius illis
Displicet; insanumque vocant, solatia vitæ
Qui non gustarit. Quos vexat dira libido,
Quos Veneris stimulus, quos immoderatus habendi
Vrget amor, stupidum dicunt, qui temperet illis.
Sobrius at contra tutus cum sæua podagra
Articulos tumidos fecit, capitisque dolores
Infestant, tanquam nautas è litore ridet,
Qui se consulto turbantibus æquora ventis
Crediderint, quorum prædixit sibilus auras.
An quia diuitiis & nobilitate parentum
Te Latio præstare putas, populisq; Latinis
Idcirco Christi leges audire recusas
Vt magis obscuræ venientes gentis ab ore?
Fabula nobilitas maiorum, & nomina picta.
Deniq; nobilitas sola est, atque vnica virtus.
Quid cum diuitiis & nobilitate parentum
Legibus est sanctis, & veræ relligioni?
Scilicet auratis donantur lancibus aræ
Munera grata magis superis, iucundaque; quàm si
Fictilibus puris veniant de paupere tecto.
O vanas hominum mentes, ò pectora multo
Plena mero, quando cœlestia numina auara
Creditis; & pro opibus voces audire precantum.
Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
Siue decem vertas saxosæ iugera terræ,
Seu iuga mille boum tibi sudent pondere aratri,
Tantundem referes, nec gurges cuncta vorabis.
Munera grata Deo credas, quæ pectore casto,
Quæ manibus sint lata piis. tolle ambitionem,
Tolle & auaritiam, quæ Diis inuisa beatis,
Cuncta regi dices diuino numine rectè.
Quòd si persistes in eadem mentis iniquæ
Stultitia, vt rectè viuendi spernere leges
Libertas sit visa tibi: nec iura, nec æquum
Esse putes, nisi quod libeat; si denique Christi
Dogmata, Pontificis si spernas iussa, piumque
Consilium; quanto spargetur sanguine campus
Teutonicus? video splendentes ære cateruas,
Armorumque grauem sonitum, radiosque tremisco.

Alter ab Eois veniens exercitus oris,
Alter ab occiduis, compleuit milite campos.
Iam quatiunt muros magno tormenta boatu
Bellica, ſternunturque ſolo cum mœnibus vrbes.
Stat fumo cœlum, atq; atra caligine nubes
Tollitur. ira Dei, & crudelis regnat erinnys.
Exciſi luci veteres, & peruia cuncta
Militibus: fluuii non tardant, non iuga montis
Vlla negant iter; ampla patet via numinis iræ.
Iſta mouente Deo loquimur. iam dira bipennis
Credite adeſt ſterilis radicibus addita plantæ.
Dum licet, & veniæ locus eſt, temeraria vitæ
Crimina corrigite, & veſtras conuertite mentes
In melius, precibusq; piis orate tonantem
Vt cladem vertat mox relligionis in hoſtes,
Et donet vobis longam per ſæcula pacem.

Dicta eſt Iouis aquila iecur Promethei aſsidue lacerare, quia prudentioribus hominibus mens ſemper ad varias cogitationes diſtrahitur. Et quoniā nullus dolus, nullumque latrocinium diuturnam ſociam habere tranquillitatem conſueuit, inde traditum eſt in fabulis, quòd igne inuento Iupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Creſcere per noctē tantum iocinoris ſolitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutiuerit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibusque determinauit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata eſt anima, prudentię ſedes & domicilium, quod ipſum per ſe eſt tanquā ſaxeum, cum nullam habeat cognitionem. At hepar eſt rationis motus, quia nonnulli ſapiētes id cogitationibus mentis ſedem eſſe crediderunt. Quid verò ſignificant Lampadoforia quæ in honorem Mineruæ, Vulcanique & Promethei celebrabantur, in quibus curſores accenſis facibus currebant? nihil aliud ſanè, quàm vniuerſum præſentis vitæ curſum eſſe nobis moleſtiarū atque curarum plenum, quæ vbi ceſſauerint, à curſu ipſius vitæ ceſſandum eſt, & ſuccedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorumque ſolicitudines in manus tradendæ. Atque vt ſummatim colligam, ſignificare voluerunt per hæc ſapientes maximam eſſe vitæ prçſentis perturbationem, auaritiam cuncta recta ſubuertere; viris bonis eſſe ſemper aduerſus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam eſſe curarum plenam; neque vlli ſperandam eſſe quietem dum viuimus. Hæc ſub Promethei fabula, & alia his ſimilia continebantur. Nonnulli tamen ad hiſtoriam hæc detorquenda putarunt: quippe cum Cicero etiam libro quinto Tuſculanarum Diſputationum Prometheum, Atlantem, Cepheum ſcribat aliosque nonnullos, ob rei aſtronomicæ peritiam locum fabulæ dediſſe. Sic enim inquit; Nec vero Atlas ſuſtinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaſo, nec ſtellatus Cepheus cum vxore, genero, filia traderetur, niſi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxiſſet. At alii ad aliam hiſtoriam tranſtulerunt. Nam Herodorus memoriæ prodidit in eo libro, quē compoſuit de Vinculis Promethei, Scytharum fuiſſe Regem Prometheum; qui, cum ſubditis populis res victui neceſſarias ſuppeditare non poſſet, quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inundaret, in vincula coniectus à Scythis fuit.

At Hercules cum eò diuertisset, fluuiumque derorsisset in mare, ita vt non amplius inundaret regionem, dictus est interemisse aquilam, & ipsum Prometheum è vinculis liberasse. Agrætas autem libro decimoterrio reū Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partem Scythię, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum esse datum fabulæ scripsit, ꝙ aquila hepate Promethei vesceretur; idque Iouis iussu, quoniam imbres frequentes eius impetum & amplitudinem augerent. At Theophrastus in quibusdam cōmentariis, quos mihi ostendit Franciscus Caluinus Vrbinas, vir optimus, mihique amicissimus, scriptum reliquit, Prometheum dictum fuisse ignem ad homines è cœlo detulisse, quia rerum diuinarum & philosophiæ cognitionem primus omnium mortalium hominibus ostenderit, primusque oculos illorum ad illa cœlestia & sempiterna corpora speculanda erexerit: cui sentētiæ astipulantur ea, quæ scripta sunt ab Aeschylo: atq; scripsit Duris Samius, quòd ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante. Cap. VII.

DE Atlante verò quòd frater fuit Promethei, ac filius Iapeti, & Clymenes vel Asiæ vel Asopes vel Libyes, dictum fuit superius. Verum ex hac matrum varietate facile coniicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos, cum tamen cæterorum res gestæ omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas vxorē Pleionen Oceani filiam & Tethyos, vt patet in lib. 5. Fastorum apud Ouid.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethym,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadesq; parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vna cum matre cum Orion per quinquennium insecutus esset, vt cum iis congrederetur, illæ Deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur. Iupiter igitur earum precibus commotus illas inter sydera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit Aratus in Astronomicis;

ἑπτὰ δ' ἐκεῖναι ὀπλειάδες καλέονται,
Ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν.
Ἀλκυόνη, μερόπη τε, κελαινώ τ', ἠλέκτρη τε,
καὶ Στερόπη, καὶ ταυγέτη, καὶ πότνια μαῖα.

septem illæ esse feruntur,
Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa.
Alcyone, meropeq;, Electraq;, diua Celeno,
Taygete, Sterope, præclaro lumine Maia.

Quas etiam, cum in capite sint tauri, ita vt duæ cornua, duæ nares, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili vertuntur, collocatę sint, Atlantidas appellauit Virg. in primo Georg. & sole cum Scorpione exoriente, in vndas cum oppositæ sint demergi inquit, in his;

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyan-

Hyantem fuiſſe illarum fratrem: qui cum à ſerpente ictus obiuiſſet, quinq; illarum ita eius mortem defleuerunt, vt præ dolore denique mortuæ ſint. At Iupiter illarum miſertus, dicitur in Hyadas eas mutaſſe, quarũ nomina hæc ſunt apud Heſiodum;

φαιέλη, ἠδὲ κορωνὶς, ἐυστέφανός τε κλέεια,
φαιώθ' ἱμερόεσσα, καὶ εὐδώρη τανύπεπλος,
νύμφαι δὲ ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.
Phæola, ſiue Coronis, & hinc formoſa Cleia,
Phæoq; Eudoreq; implexis crinibus auro.
Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt.

Alii Ambroſiam ſiue Coronidem nominarunt, & Eudorã, & Dionen, & Aeſilam, & Polyxo: alii Phileto, Thyenen, & Proydilen his addiderunt. Quas etiam Bacchi fuiſſe nutrices crediderũt, & Dodoninas à Dodono Europæ filio nuncuparunt; qui etiam non ex his, ſed aliis parentibus natas arbitrantur, cum alii Erechthei, alii Cadmi filias fuiſſe putent. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuerſia; quoniam Thales Mileſius duas tantum eſſe putauit, quarum altera Borealis, altera Auſtralis, nominaretur. Euripides in Tragædia quam de Phaethonte ſcripſerat, tres: Achæus autẽ quatuor, at Pherecydes, ſex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionyſium educauerint, qui Hyes dictus eſt, vt teſtatur illud Euphorionis;

ὕη ταυροκέρωτι Διωνύσῳ κοτέσασα.
Hyæ cornuto Dionyſio irata.

Alii à pluuia dictas putarunt, quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Mentionem fecit Pauſanias in Arcadicis de Mæra Atlantis filia, quæ nupſit Tegeatæ Lycaonis filio. Et Home. de Calypſo in 1. Odyſſ. in his;

θεὰ δ' ἐν δώμασι ναίει
Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοιόφρονος ὅς τε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδεν. colit atria Diua
Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi
Omnia cognouit pelagi.

Fama eſt Atlantem nationibus Heſperiis imperaſſe, habuiſſeque reſponſum à Themide Parnaſia futurum eſſe, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod teſtatur Ouid. lib. 4. Metamorph.

memor ille vetuſtæ
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnaſia ſortem:
Tempus Atla veniet, tua quo ſpoliabitur auro
Arbor: & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.

Deinde cum Perſeus abſciſſum caput Meduſæ reportaret, petiiſſetque ab eo vt in hoſpitium caperetur, reiectus fuit & vi depulſus ab Atlante; quia ſemper recens in memoria illud oraculi reſponſum haberet. Huic igitur Meduſæ caput Perſeus oſtendit ita inquiens;

at quoniam parui tibi gratia noſtra eſt
Accipe munus ait: leuaq; à parte Meduſæ
Ipſe retrouerſus ſqualentia protulit ora.
Quantus erat mons factus Atlas.

Polyidus tamen dithyrambicus poeta paſtorem fuiſſe ait Atlantem, qui fuerit in montem ſui nominis à Perſeo conuerſus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem eſſe ſcribit in Libya extra columnas Herculis

proce-

procedenti ad ſiniſtram, qui fuit etiam Dyris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti ſunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Eſſe verò Atlantem montē altiſsimum ita teſtatur Herodo. in Melpomene; ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου, οὖρος, τῷ οὔνομα ἄτλας, ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς πάντῃ. ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι οὐδέκοτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα, οὔτε θέρεος, οὔτε χειμῶνος. τοῦτο κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσιν οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ οὔρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο. Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas. Eſt autem vbique peranguſtus & teres. ita vero ſublimis eſſe dicitur, vt ad illius verticem oculi mortalium peruenire non poſsint. Neque ibi vnquam vel per æſtatem vel per hyemem nubes deeſſe conſueuerunt. Hūc incolæ cœli columnam eſſe dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine quo mons vocantur. Hi populi ſunt in extrema parte Libyæ ac Mauritaniæ, qui exorientem ſolem conuitiis inſectabantur, quòd ipſos, ipſorumq; regionem radiis exureret. Sic etiam Pauſanias in rebus Atticorum famam eſſe inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta eſt eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatemq; arborum, & ob aquarum defluentium copiam interclusus, nemini acceſsibilis dicebatur. Huius montis ſitum ac ſublimitatem ita attigit Virgil. lib. quarto Aeneidos;

Oceani finem iuxta, ſolemq; cadentem,
Vltimus Aethiopum locus eſt, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Qui poeta in eo monte deſcribendo omnia hæc & hiſtoricè & fabulotè, tanquam in deſcriptione alicuius hominis expreſsit;

Iamq; volans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit.
Atlantis, cinctum aſsiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulſatur & imbri.
Nix humeros infuſa tegit. tum flumina mento
Præcipitant ſenis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuerſus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis eſt in extrema parte Mauritaniæ Atlanticum mare appellatur, quod idē & Rubrum dicitur, vt Herodotus teſtatur in Clio; καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ, μία τυγχάνει ἐοῦσα. Atq; mare illud, quod extra columnas Herculis eſt, Atlanticum vocatum idem eſt quod & rubrum. quamuis ſcriptum reliquit Plato in Critia mare Atlanticum ab Atlāte Neptuni filio fuiſſe vocatum. Huius finxerunt eſſe Oceanum ſocerum, at alii fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam vt in Heſperiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expoſitum, glaciale dicitur: alii mortuum vocarunt, quoniam ſol & tardos & imbecillos radios ſupra hoc mare tranſmittit. vbi verò prius apparet exoriens, Eoum vocatur aut Indicum. Quod verò ad Auſtrum eſt Aethiopicum, & rubrum nominatur. Cum verò altiſsimus ſit Atlas mons ille Mauritaniæ, ita vt vertex cerni non poſsit, locus datus eſt fabulæ, quòd Atlas is qui regnauit in Mauritania, cœlum ſuſtineret, vt ait Aeſchylus in Prometheo, quē Oceani ita fratrem nominauit;

ὠκεανός. οὐ δῆτ᾽ ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι
τείρουσ᾽ ἄτλαντος, ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους

ἕστηκε

Ἕστηκε κίον᾽ οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
ὤμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Ocean. Non sic profectò: torquet infortunium
Atlantis inde fratris. ille pondera
Solem ad cadentem sustinet prægrandia,
Cœli columnam, totius terræq; onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominauit in primo odyssex, & vna cum illo alium montem, qui non procul distat è columnis Herculis, vt est in his;

Ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
μακράς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν
habet ille columnas
Prælongas, cœlum ac terram fulcire valentes.

Atque hæc ea sunt, quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significent explicemus. Atque illud primum, nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in secundo lib: cœli & Mundi; quia si cœlũ vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas prę labore aliquando deficiet, quoniam nihil cum labore est sempiternum. Scriptũ reliquit Zezes hist. 1 quintæ Chil. Atlantem Aegyptiũ, qui multis annis libyco Atlante fuit antiquior, dictũ fuisse cœlum humeris sustinere, quia rerũ cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Aegyptios. Atq; illa quę de Hercule Aegyptio Atlanteque dicta sunt ab Aegyptiis, Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cœlum sustentandum Herculi ab Atlante parumper datum fuisse, quia res astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Refert Pausanias in Bœoticis Polosum vicum fuisse nõ procul à Tanagris, in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, resque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse, qui lunæ cursum obseruauerit; quod alii tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia: quare Arcades ante lunam, vel potius antæ lunæ obseruationem, vt ego quidem iudico, gloriantur se natos esse. Alii obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alii Typhoni, inter quos fuit Xenagoras philosophus. Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alii dictum esse in fabulis existimant, quòd Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem; quod ait Arist. in lib. de causa motuum animalium; quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur diameter, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus disterminat Atlantem igitur & cœlestium & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat: dicitur enim ἄτλας à particula incrementum aliquando significante & τλῆμι perfero & sustineo, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt, quòd ab his cardinibus mũdus sustineri videatur. Atlantis filiæ Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peri-

tissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorum filiorũ astris indidit, quod & alii plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocauit Berenices. Proclus in cõmentariis, quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit, omnium sphærarum animas, viresque diuinas, illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celeno Saturni sit anima, Sterope sphæræ Iouis, Merope Martis, Electra solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurii, Taygete lunæ; quarum aliæ cum suis planetis, aliæ cum aliis Diis rem habuisse dicuntur, quod Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum;

Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quòd in amplexus sex hinc venere Deorum,
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt.
Neptuno Alcyonen, & te formosa Celeno.
Maiam, atq; Electram, Taygetenq; Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet: & facti sola pudore latet.

Cætera multa, quæ de his fabulantur antiqui, prætermittẽda censui in præsenti, quia ad hanc partem suscepti negotii non attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione. *Cap.* VIII.

ENdymion autem fuit Aethlii filius & Calices. Hic vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, a Luna fuit amatus, ex qua filias qnquaginta suscepisse fabulantur, cum tamen alii tres tantum filios inquiant, Pæonem, Epenum, ac Aetolum; filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisæ Olympicæ nomen dedit. Huic alium filium addidit Isacius cum ita scribat; οἱ φάσκοντες, ὅτι φθὶρ υἱὸς τοῦ ἐνδυμίωνος. Alii dicunt quòd Phthir filius fuit Endymionis. Hũc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cum Aethlius Iouis & Protogeniæ fuisset filius; qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitæ mortisq; sibi esset arbiter, vt traditum est ab Hesiodo, Acæsilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicandro in secũdo rerum Aetolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse: quem, cum Iunonem, vitiare conatus esset, deceptum ab Idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem, atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue vt perpetuò dormiret, quem alii Spartanũ, alii Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicũt Lunam in illud antrum venire solitam, & cũ Endymione congredi, quod ita attigit Oui. in Epistola Leandri;

Non finit Endymion te pectoris esse seueri.
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen lib. primo Tusculanarum Disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Cariæ monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neq; vnquam experrectum fuisse, cum ita scribat; Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes,

censes, cum luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiã Lucianus in dialogo Veneris & Lunę. Theocritus felicem putauit Endymionẽ, quia semper dormiret, neque vllas sentire molestias, cum ita scribat in tertia Aeglog.

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων.
Inuideo dulci somno, semperque grauato
Endymioni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulose ab antiquis tradita. Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primum scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quæ postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa, quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari; quia cum dormiret per diem, per noctem, quo tempore ferę exire solent de suis latebris, ad lunæ lumen venaretur; neque vnquam per diem videbatur. Alii dicunt primum Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cum de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus; qui cum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, lunę rationem mortalibus ostẽdit, sicuti Phaethon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in lib. secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnèm, ac somno desidiæque deditum fuisse putarint, vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum; somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeo aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cum etiam Aeneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in lib. vigesimo Iliadis;

Αἰνεία τρώων βουληφόρε, πεῦ τοι ἀπειλαὶ,
τὰς, τρώων βασιλεῦσιν ὑπίσχεο οἰνοποτάζων;
Aenea Troum ductor, quo grandia facta,
Quæ Reges inter, repletaq; pocula lætus
Pollicitus fueras?

Quæ res forte causa fuit cur Aeneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endimionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cum alii pastores clausos greges in stabulis haberent; atque cum huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus, ꝙ Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elei, qui insigne sepulchrũ illi erexerũt. Nihil aliud aũt ꝑ hæc significatur, quã diligentiam omnibus in rebus esse vtilẽ, cũ maxime Dei auxiliũ iis ꝑcipue præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter implorauerint. Nã certe qdẽ Deus nõ fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna. Cap. IX.

DE Fortuna, quæ maxime omnium Deorum in quotidianis ſermonibus nominatur,& penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omneque facultatum & honorum,& amicitiarũ, & commodorum arbitrium eſſe creditur,nihil neque certum,neque vna multorum ſcriptorum voce confirmatum habemus,niſi quòd rerum omnium ſit inconſtantiſsima, neque vllo in loco diutius poteſt conſiſtere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuiſſe Oceani filiam innuit, & teſtatur Pauſanias in Meſſeniacis,quippe cum illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proſerpina colludentibus connumerauit,quam Tychen Græci appellant,quorum carminum hęc eſt ſententia;

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phęnoque,Electraque,Ianthe,
Melobosiſque, Tyche, Ocyrhoe præſignis ocellis.

Orpheus in hymno,quem ſcripſit in Fortunam,illam natam fuiſſe è ſanguine ait in his;

Αἵματος ἐκγεγαῦσαν, ἀστρόμαχον τύχος ἔχουσαν.
Sanguine prognatam,vi & inexpugnabile numen.

Quamuis ſcripſit quidam quòd ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poeta, neque Heſiodus quidem, qui Deorum omniũ ortus conſcripſit, de Fortuna meminit omnino. Eſt enim recens,vt ita dixerim, & Homeri inuentum,Fortuna; quam permulti ſcriptores poſt Homeri tempora nobilitarunt. Nam ſiue ante ea tempora nominata fuit,nullum nomen obtinuit:ſiue ab Homero primo, certe poſt eius tempora, vires aſſumpſit. Hanc ferunt res humanas ſurſum ac deorſum ſubuertere pro ſuo arbitrio,hanc in ſingulos homines ius habere, hanc ciuitates,hanc regna, hanc amicitias euertere cum libuerit,hanc omnia illa euerſa & iacentia erigere, opulentia, hominumque frequentia replere,& florentiſsima efficere.Quare ſiquid proſperum,ſiquid ex voto,ſiquid felix ex obſcurris cauſis eueniat;aut contra,ſiquid turbulentum,moleſtum,calamitoſum cõtingat, id totum Fortunæ tribuitur. Atque,vt vno verbo dicam,hæc vna rerum omnium domina fuit exiſtimata, vt ait Euripides in Hecuba;

ὦ ζεῦ, τί λέξω; πότερά σ' ἀνθρώπους ὁρᾶν;
ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην,
ψευδῆ δοκοῦντας δαιμόνων εἶναι γένος,
τύχην δὲ πάντα τἀν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;
Dicam viros te Iupiterne cernere?
An fruſtra eos inuaſit illa opinio,
Quòd vſpiam ſit forte dæmonum genus,
Fortuna cuncta cum regat mortalia?

Quamuis idem poſtea poeta factus ſanioris mentis, vel minus inſanam perſonam introducens in Electra,Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit,illamque Deorum miniſtram;

θεοὺς μὲν ἡγοῦ πρώτους ἠλέκτρα τύχης
ἀρχηγέτας τῆσδ', εἶτα κἀμ' ἐπαίνεσον
τὸν τῶν θεῶν τε, τῆς τύχης θ' ὑπηρέτην.
Deos putato Electra fortunæ prius

Istius autores fuisse. postea

Laudato Fortunæ ministrum me,& Deum

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Fortunam vnam esse è Parcis, quæ potentia cæteras sorores antecelleret,quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administrationem ita tribuit;

Ἐν σοὶ γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλος ἐστιν.

Ipsa regis variam mortalem numine vitam.

Cum de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiæque tribuit, quantum posterorum plęrique, quippe cum Diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari cępit: quare Plut.in libello de fortuna Romanorum multa cognomina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, vt est apud Athenæū in carminibus Ionis,quæ ibi ita Latina fecimus; Longissimè a sapientia Fors dissidet:

Sed multa perficit tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit,quamuis illa tam præclara fortunę Orph.tribuerit; quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse;

Ζεύς, γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιῤῥέπει ἄλλοτε ἄλλῳ.

ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν.

Iupiter huc illuc interdum pondera flectit.

Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclare scriptum est à Iuuenale stulte inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potius,quàm temeritate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarentur, oblitesceret penitus è mentibus hominum fortunæ nomen; fieretque sibi quisque illa fortuna,quam sibi parasset, vt nos in epistola quadam scripsimus,quam metro compositam ad singularis tum prudentiæ & probitatis, tum etiam scientiæ virum clarissimum Senatorem Venetum Petrum Sanutum, quem ob singulares animi sui dotes facile principem suæ ciuitatis ausim dicere, misimus.

Aut tam occulta via est prudentiæ, & alta: futuri
Vt solis sit nota Deis series: ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo.
Aut si nulla regit mentes vis ætheris alti, &
Ingenium fit cuique suum Fortuna; miselli
Erramus cęci terra caligine mersi.
Nec quidquam rectum certa ratione, modoq;
Conamur. velut in tenebris erramus; & ipsa
Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capi contingit, at optima sordent,
Candida nigrescunt,nigrantiaq; alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet, sæpius illi admonendi sunt, ꝙ

Nullum numen abest,si sit prudentia; sed te
Nos facimus fortuna Deam, cœloq; locamus.

Sapientissimè igitur Bupalus,opinionem hominum secutus,vt est in Messeniacis Pausaniæ,ædificandis templis, fingendisq; simulachris ingeniosus ac solers, Fortunę signum apud Smyrnęos omnium antiquorum primus effinxit;

tit; cuius capiti polum imposuit, cum altera manu vocatæ Amalthe æ cornu teneret. Neque aliud Archilochus significare voluit, qui anum dextra flãmas, at sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam; quæque donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cum perditis, & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumque obueniant, multique viri boni sint inopes, Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac titubans dicta est, vt patet ex his apud Ouid. in lib. 2. de Ponto;

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
  Et manet in nullo firma, tenaxq́; loco.

Sic etiam Palladas inquit in his carminibus;

οὐ λόγον, οὐ νόμον οἶδε τύχη, μερόπων δὲ τυραννεῖ,
  τῇ ἰδίῃ δ' ἀλόγως κύμασι συρομένη.
μᾶλλον τοῖς ἀδίκοις ῥέπει. μισεῖ δὲ δικαίους,
  ὡς ἐπιδεικνυμένη τὴν ἄλογον δύναμιν.

Improba non nouit leges Fortuna, modumue.
  Sed semper, quo fert impetus, illa ruit.
Illa odit plerunque bonos, blanditur iniquis.
  Et monstrat quæ sint robora stultitiæ.

Qua de causa fuit existimata à poetis super rota quadam perpetuo circumuolui; ita vt nunquam in eodem loco diutius persisteret, vt in eo versu significauit Tibullus in primo Elegiarum;

Versatur celeri Fors leuis orbe rotæ:

Et Ouid. secundo de Ponto;

Scilicet indignum iuuenum rarissime ducis
  Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.

Quod ideo fictũ est, qm̃ nõ solũ ea, q̃ bona hoium sunt, assiduè subuertuntur; verum etiam quia consiliorum incerta est ratio, cũ multa sint quæ nullo pacto præuidere possimus, vt nos in quadam epistola lusimus his versibus; quã ad clarissimum & integerrimum Causidicum, singularisq́; eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus.

Nondum onerata ratis cum staret vincta sereno
Aethere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuere, suis vbi compedis arcta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
At contrà; quoties qui vincla frementibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus æquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cum cæcam finxissent antiqui in curru vehi solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouid. in epistola ad Liuiam;

Furtuna arbitriis tempus dispensat vbiq;.
  Illa rapit iuuenes, corripit illa, senes.
Quaq́; ruit, furibunda ruit: totumq́; per orbem
  Fulminat; & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quam ab hominibus tanquam scopum cõtumeliarum, ne de diuina administratione tam nefariè pro stultitia nostra queremur

remur, introductam fuisse iudico. Hanc cęcam, hanc stultam, hanc temerariam, hinc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perraræ sunt gratiarum actiones, ac frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadē tantum existimationis, tantumq; imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea prope fuerit detrusus, omnemque rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Ioui prope extorserit, sicut ere diderunt insulsi homines. Atque vt summatim dicam, nulla alia de causa exeogitatum fuisse Fortunæ nomē ab antiquis crediderim, nisi vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire constat, cum omnia à Deo proueniant. Quod si homines omnes sapientes essent, facile cū eo viro optimo dicerent; si bona de manu domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniā pauci sunt sapientes, cū pro acceptis malis doleamus, non'ne præstat de vano nomine Fortunæ, q̄ de diuina prouidentia queri? at de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. Cap. X.

FVit Apollo, vt diximus, Latonæ Iouisque filius, siquidem Latona à Ioue compressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, vt ait Hesiodus in Theogonia;

Λητὼ δ' ἀπόλλωνα καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων,
γείνατ' ἄρ', αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

At Phœbum peperit, peperit Latona Dianam.
Pignora cunctorum quæ sunt clarissima diuum,
Cęlicolum regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouid. se è Ioue natum esse;

mihi Delphica tellus;
Et claros, & Tenedos, Panopæaque regia seruit.
Iupiter est genitor.

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionysii filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his; ἀπόλλωνα δὲ καὶ ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ ἴσιος λέγουσιν εἶναι παῖδας. Λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι, καὶ σώτειραν γενέσθαι. Apollinem ac Dianam Dionysii & Isidis filios esse aiunt; Latonamque illorum fuisse nutricem, cum illos seruauerit. Nam Latona cum esset vna ex octo Diis Aegyptiorum, à Cerere depositum apud se Apollinem seruauit, cum in insula Plote siue natāte ab impetu Typhonis Osiridis filios quærentis protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione 3. in Verrem. Postridie eum spoliatum fanum viderent ii, qui Delum incolebant, grauiter ferebant: est enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborem fuisse inquit, quæ ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his;

κεκλιμένη πρὸς μακρὸν ὄρος, καὶ κύνθιον ὄχθον.
ἀγχοτάτω φοίνικος ὑπ' ἰνωποῖο ῥεέθρου.

In monte excelso deflexa, in vertice Cynthi,

Inopi

Inopi ad primas ripas, palmæq; propinqua.

Et Ouid.in Epist.Cydippes;

Miror & innumeris structam de cornibus aram.
Et de qua pariens arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit,& templum Apollinis magnificentissimum,& aras tergeminas,& arbores tũ fructiferas,tũ et steriles, permultas. Plutarcus in vita Pelopidæ in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinẽ scribit, ibique esse duos fontes,quorum alter Palma, alter Oliua dicitur: montemq; Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur, possunt omnia ad hunc ortũ perduci. Sed vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi ascribenda duxi; μικρὸν δὲ ὑπὸ ταύτην, ναός ἐστιν ἀπόλλωνος τεγυραίου, καὶ μαντεῖον ἐκλελειμμένον οὐ πάνυ πολὺν χρόνον ἀλλ' ἄχρι τῶν μηδικῶν ἤκμαζε τὴν προφητείαν, ἐχεκράτους ἔχοντος. Ἐνταῦθα μυθολογοῦσι τὸν θεὸν γενέσθαι, καὶ τὸ μὲν πλησίον ὄρος, δῆλος καλεῖται, καὶ πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ μέλανος καταχύσεις, ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ, δύο ῥέουσι πηγαὶ γλυκύτητι καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοῦ νάματος, ὧν τὸ μὲν φοίνικα, τὸ δὲ ἐλαίαν ἄχρι νῦν ὀνομάζομεν, οὐ φυτῶν μεταξὺ δυεῖν, ἀλλὰ ῥεέθρων τῆς θεοῦ λοχευθείσης. Nec longe hinc sanè distat Apollinis Tegyræi templum & oraculum non multo iam tempore euersum, quod vsque ad Medorum bellum cum præsideret summæ rerum Echecrates vaticiniis ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus,ad cuius montis radices vndę Melæ fluuii cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum,& copia,& frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alterum Oliuam nominant his etiam temporibus. Neq; verum quidem est quòd inter duas arbores,sed inter duo fluenta vteri pondus Dea deposuerit. Multos fuisse Apollines scribit Cicero lib.3. de natura Deorum his verbis; Apollinum antiquissimus is, quem pauloante ex Vulcano natum esse dixi, custodẽ Athenarum. Alter Corybantis filius,natus in Creta: cuius de illa insula cũ Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona: quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia,quem Arcades Nomionem appellant,quòd ab eo se leges ferunt accepisse. Atque cum tot Apollines fuerint,reliqui omnes silentur, omnesq; res aliorum gestæ ad vnũ Apollinẽ Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è variis mulieribus; ex Aethusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, è Corycia Nympha, Lycorum. è Thyia, vel, vt aliis magis placet, è Melæne filia Cephissi,Delphum.ex Acachallide,Phylacidem,& Philandrum & Naxum. è Cyrene Nympha, Aristeum. Chæronem, è Thero Phylantis filia. è Chrysorte, Coronum. è Syllide Nympha, Xeuxippum. ex Asterie, Idmonem è Sinope, Syrum. è Dia Lycaonis, Dryopem.è Manto, Mopsum. è Melia Oceani,Tęnarum vatem ac diuinatorẽ, & Ismeniũ. et ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerandis diutius immorer,Linus,Philisthenes,Iamus,Laphitus,Anius, Argeus,Ilaira, Psyche,Philemon,Garamantes, Actous,Branchus,Nomius,Eurynome,Dorus,Laodocus Polypetes,aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filii. Fuit autem Aesculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus,quem Iupiter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cum vlcisci non posset Iouis in se iniurias,omnem iræ impetum cõuertit in Cyclopas, quos,quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indi-

re indignatus Iupiter Apollinem è cœlo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus;

ἄδμητος δ' ἀφίκανε φεραῖθεν. ὅν ποτε παῖς σε
Λητῴων, ὑπέθητε Διὸς δ' ἠλεύατο μῆνιν
οὕνεκά τοι κύκλωπας ἀμαιμακέτους ὀλέσειεν, οἵ τοῖς
Ε'ν φθιτοῖσιν ἔτευξε ἀσκληπιοῖο ἕνεκα λύθας.

Inde Pheris Admetus adest; seruiuit Apollo
Huic olim, cuperet vitare is cum Iouis iram.
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,
Atq; neci dederat Asclepi pignoris ergò,

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorũ. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui necessariarum mortaliũ omnium miserrimus factus operam suam Admeto Thesaliæ Regi pascendis armentis concessit. Vel, vt alii maluerunt, datus est in seruitutem Admeto, qui, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, vt ait Pindarus in Pythicis in his;

καὶ ἀγρέα ἀπόλλων'
Ἀνδράσι χάρμα φίλοις,
Ἄγχιστον ὀπάονα μήλων.

Et clarum Apollinem
Viris lætitiam amicis
Propinquum custodem ouium.

Huic eodem die natus Mercurius vesperi boues surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium;

ἠῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
Ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου ἀπόλλωνος.

Editus is mane est. cytharam pulsauit eadem
Luce, boues Phębo celauit vespere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriumq; minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas sibi restitueret, idem Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Hora. in I. Carminũ;

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Cum Pindarus oues, alii boues pauisse Apollinem inquiant, Callimachus tñ in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his;

φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κείνου
ἐξότ' ἐπ' ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτραφεν ἵππους

Dixerunt Nomium Phębum, ex quo tempore ad vndas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cum Pale, vt ait Virgil. in Aegloga quinta;

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio. Georg.

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cum infestum sit animal gregibus & ar-

mentis Apollinis tamen armento pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicum animal mactari solitum armentorum Deo, eadem causa qua sus Cereri & caper Baccho immolantur. Arati tamen enarrator ob præstantissimum oculorum acumen sacrum Apollini perspicaci existimari censet. Sic enim inquit; ὡς γὰρ ἐκεῖνος μακρόθεν ὢν ὁρᾶν δύναται, οὕτω δὴ καὶ ὁ λύκος ὀξυδερκὴς, καὶ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς αὐτοῦ προσήρμοσται αὐτὸν τῷ ἀπόλλωνι. Vt enim ille cum procul extiterit, tamen potest perspicere, sic lupo magnum est aciei acumen: qui etiam quoniam est perspicax Apollini sacer putatur. Hic idem Deus mox cum ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret, Hyacinthum imprudẽs occidit, vt ait Ouid. lib. mutationum. 15. Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum forte mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cũ ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedẽ ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouid. non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epist. Paridis, sed per sonum lyræ; quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit;

Ilion aspicies, firmataque turribus altis
Mœnia Apollineæ structa canore lyræ.

Neque solum in extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo cõtrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruendis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Nõ defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regem; qui cum seuerius imperaret pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperii dignitate ad priuatam vitam, tanquàm è cœlo in terram deiectus, ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit; qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cum Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένες siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus vtilitatem suorum reges antiqui procurabant, atque vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum, ποιμένας λαῶν vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cum ad eos qui curant armenta translata sit postea, locum dedit fabulæ. Herodotus in Euterpe omnes illos, qui ab Aegyptiis Dii habiti sunt, regnasse apud Aegyptios ostendit, atque inquit eorum omnium postremum Orum Osiridis, quem Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt est in his; τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οὐκ ἐόντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ τούτων αἰεὶ ἕνα τὸν κρατέοντα εἶναι. ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι ὦρον τὸν ὀσίριος παῖδα, τὸν ἀπόλλωνα ἕλληνες ὀνομάζουσι. τοῦτον καταπαύσαντα τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον αἰγύπτου. Atque prius horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Aegypto, qui non amplius inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, qui reliquos autoritate anteiret. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius quem Græci vocarunt Apollinem. Est enim Osiris Bacchus, vt dictum est. Dictus est Apollo cum boues Admeti custodiret ociĩ pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pauſ. in Prioribus Eliacis, cum lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorph. Ouidii;

Iupiter

Iupiter est genitor: per me quod eritq;, fuitq;,
Estq; patet: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quæ tanquã solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remedium, quibus vita hominum vndique septa est, fuit inuenta. verum illam nunc magis effeminarunt quam côueniebat, vt Chromaticum melos adhibuerunt ad demulcendos animos; nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam, sicuti requirebat rerum præsentium ratio. Neq; rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit musicæ modus, cum per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter Deorum sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facile ad omnia tempora musicam rationem accommodabit. Fuerũt hac ipsa de causa Musæ in eius tutela creditæ, quarum & dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse; qui cum omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus: cui etiam parentant ante sacra Musarum. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palman natus sit, vt quidam putarunt. ego vero crediderim, quòd illa planta solem maxime amet, cum in locis frigidis non nascatur. Quòd illi sacer sit ita Theocr. ait in Herc. Leonicida;

χλωρή τ' ἀγριέλαιος ἀπόλλωνος νομίοιο
ἱερὸν ἁγνὸν ἔπεστι, τελειοτάτοιο θεοῖο.

Atque virens oleaster Apollinis ipse sacratus,
Ac purus; coma sacra Deo frondescit adulto.

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimarunt, & fidiculã piscem, vt Bocam Mercurio, Triglem Hecate, phalaridem Veneri, fusaneos Dionysio, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniensibus, ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Atheniensibus comam nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides; καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. Atque antiqui, qui inter illos diuitiis præstiterũt, nec longum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarũt, & aurearum cicadarum corymbos è capillis capitum dependentes. Verũ rem hanc apertius patefecit Aristophanis enarrator, in his; ἀρχαιότατοι τῶν ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν ταῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν εἶχον, διότι οἱ τέττιγες μουσικοὶ ὄντες, ἀνάκεινται τῷ ἀπόλλωνι, ὅς ἐστι πατρῷος τῇ πόλει. Antiquissimi Atheniẽsium aureas cicadas capillis implicitas gestabant, quoniam cum musicæ sint cicadæ, sacratæ sunt Apollini; qui patrius est Deus illius ciuitatis. Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eoquæ maximè omnium Deorum ab omnibus ferè gentibus in honore habebatur: cuius taberna quędam & officina responsorũ diutissime patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Astrologia, virginem quãdã apud Delphos prædicendi munere functam fuisse: cum tamen draco esset sub tripode, qui vocem emitteret. Fabulantur tamẽ nonnulli Apollinem vaticinãdi artẽ à Pane didicisse, vt ait Apollodorus lib. 1. in his; ἀπόλλων δὲ τὴν μαντι-

οὖν μαθὼν παρὰ τοῦ Πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβρεως, ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον Πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τοῦτον ἀνελὼν τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει. Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymbreis Nymphæ filio percepta Delphos se contulit, quo tẽpore Themis dabat responsa. At vbi illum Pyrho serpens impediret quo minus penetraret ad hiatum, eo cæso Apollo loco oraculi ipse potitus est. Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus: sub quo serpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco responsa dabantur: atque is tripos hac de causa illi dicatus fuit. Fama est, vt testatur Plutarchus in Solone, Milesios hospites nonnullos à Cois piscatoribus aliquãdo emisse retium iactũ, & certa mercede conuenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepissent, id esset hospitum Milesiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferũt Helenã cũ Troiam nauigaret iussu oraculi in eo loco deposuisse. Deinde cũ nata esset cõtrouersia de illo tripode inter piscatores & Milesios, ciuitates ambæ causam illam publicè susceperũt, donec ad arma ventum est. Deinde cũ vtrique Pythiam consuluissent, responsum tulerũt sapientissimo omniũ tripodem illum mitti oportere: tum omnibus assentiẽtibus Cois, qui pro illo antea decertauerãt, tripos ad Thalerẽ Milesium defertur, vt ait Laertius in eius vita: quem tamen Thales ad Biantem, vt se sapientiorem remisit; & ab eo rursus ad alios eodem pacto trãsmissus, demum ad Thaletem denuo remittitur; quem ille tãdẽ Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit quòd Bianti primũ fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuo remissus, Apollini Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos, vt est in lib. ψ. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansasque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorũ vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alii seruabantur ab igne intacti atque τρίποδες ἀναθηματικοὶ dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet; quorum formæ ita fecit mentionem Hom.

καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν.
Et tripoda auritum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυριβῆται, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit idem poeta;

τῷ μὲν νικήσαντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυριβήτην
τὸν δὲ δυωδεκάβοιον ἐνὶ σφίσι τῖον ἀχαιοί.
Impositumq́ue igni victori dat tripodem, quem
Bis senos superare boues rebantur Achiui.

Sunt qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas cortinas vocarũt, à corio Pythonis ita dictas, cum eo tripos Delphicus tegeretur. Alii tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alii sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret; quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ;

οὔπω μοι πυθῶνι μέλει τριποδήιος ἕδρη.
Nondum cura mihi sedes tripodis fuit ante.

Alii vas pulueribus plenũ, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domiciliũ, speluncã scilicet profundã. Huic Deo laurus sacra putabatur, non solũ quia Ladonis filiam ab Apolline amatam in illam arborem conuersam esse fabulantur,

lantur, vt testatur Ouid. lib. 1. Metamorph. sed etiã quia naturæ ipsius Apollinis conuenit, cũ arbor sit natura calida, quæ fulmine minime tãgitur, quare fuit ἀλεξίκακος dicta siue arcẽs ac repellẽs mala. neque timet anni iniuria, sed semp frõdet, neq; vnquã senex apparet. eius odor ad vitãdã pestilẽtiã cõmodus est, vt ait Herodianus; atq; nõ mediocriter cõfert diuinationibus, siquidẽ eius folia sub puluinari dormientiũ posita vera somnia gignere putãtur. Huius arboris coronæ Apollinis tẽplis appendebãtur, & vates coronabãtur, dicebanturque lauri foliis vesci, quòd vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, vt testatur Isacius. Nicander Aetolus is, qui Alexipharmaca scripsit, quique Apollinis Clarii fuit sacerdos, scriptum reliquit in Aemonia primum apud Tempe laurũ fuisse inuentam, quod innuit in his;

Πολλάκι δ' ἢ οἴνης ἀμιγῆ πόσιν, ἢ ἀπὸ δάφνης
Τεμπίδος, ἢ δαυκεῖο φέρειν ἐν καυλία κόψας.
Vel purum vitis potum fer, vel dato lauri
Aemoniæ, pastinacamque, aut caulia cędens:

Apollinis Ismenii diuinatio non fiebat per responsa, sed per illa animalia q̃ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & p alias multas aliorum arbustorũ virgas, quod genus vaticinii à Medis etiam seruari solitum sciptum fuit à Dione lib. primo Tertiæ Compositionis. Sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impositarum, si recte inciderentur: cum aliàs astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomẽ ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiis. Scriptum reliquit præterea Archæus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Appollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis Imperatori, qui ramum gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarũt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de Consuetudine, antiquissimam plantam esse myricã putasse videtur, qua etiam Aegyptii per pompam Iouis coronarentur. Verum hanc sentẽtiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis;

καὶ μυρίκης λάζεο νέον πολυκαρπέα θάμνον,
μάντιν ἐνὶ ζώοισι γεράσμιον, ᾗ ἐν Ἀπόλλων
μαντοσύνας κορυπαῖος ἐνήκατο, καὶ θέμιν ἀνδρῶν.
Inde nouum fruticem sterilis tu sume myricæ,
Quæ vates veneranda viros est inter. Apollo
Iura virum huic tribuit, venturaq; dicere clarus.

Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, siquidem vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cœlo, vel prodigia, vel portenta, vel rñsa Deorum, vel somnia, vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant ac præmonstrabant, vel alii modi, quos omnes recensere foret superuacaneum. Nam & Virg. quosdam numerauit in 3. Aeneid. hoc pacto;

Troiugena interpres Diuum, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis;
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Fuerunt autem duo Dei tantum, quorum celebrarentur responsa, Iupiter &

Apollo:

Apollo: quorum ita fecit mentionem Aeschylus in Eumenidib.

κἀγωγε χρησμοὺς, τοὺς ἐμούς τε καὶ Διὸς
ταρβεῖν κελεύω.
Oracula ipse cum Iouis, tum dein mea
Confidere impero.

Veruntamen idem Aeschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue prius accipere responsa solitum, deinde eadem dare petentibus, vt est in his carminibus;

σέλλειν ὅπως τάχιστα. ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθιεῖ Λοξίᾳ.
Citissimè huc venire; namq; talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Vocatus fuit autem Apollo Ἀμειβεὺς à Delphicis, quia cum prius Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem; sic.n. illum vocauit Lycophron;

τοῦ τειχοποιοῦ γαπέδων ἀμείβιος.
Locum Dei mutantis, atq; mœnia Condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia canter, cum prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certe quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam causam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tuscul. disput. Itaq; commemorant, vt cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt: sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia prouidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cum vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, vt testatur Zezes hist. prima, vt aurea tota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus propè Regum & Imperatorum munerum numerus angustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes;

Et modo porticibus spatior, modo munera Regum
Miror; & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouid. lib. 1. Methamorph.

Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbem
Dicor; & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. in hymno in Apollinem;

τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔ τις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων.
κεῖνος ὀιστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
κείνου δὲ θριαί, καὶ μάντιες, ἐκ δέ νυ Φοίβου
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάκλησιν θανάτοιο.
Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæ: ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterq; oracula, vates,
Suffragia. ex illo didicerunt funera primum
Diserte, & gelidæ vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia prope aurea habere finxit

Calli-

Callimachus ex antiquorum opinione; & semper esse iuuenem, neq; vnquã pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, vt est in his versib.

χρύσεα τῷ πόλλωνι, τὸ, τ' ἐνδυτὸν, ἥ τ' ἐπιπορπὶς,
ἥ τε λύρη, τό, τ' ἄεμμα τὸ λύκτιον, ἥ τε φαρέτρη.
χρύσεα καὶ τὰ πέδιλα. πολύχρυσος γὰρ ἀπόλλων,
καί τε πολυκτέανος, πυθῶνί κε τεκμήραιο.
καὶ μὲν ἀεὶ καλὸς, καὶ ἀεὶ νέος, οὔποτε φοίβου
θηλείαις οὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Aurea sunt Phębo hæc; vestisq;, & fibula in illa;
Tum lyra, cum chordæ, ex humero pendensq; pharetra.
Calcei & ex auro vtriq;. auri diues Apollo est.
Possidet is multa; quod Pytho ostendit. & idem
Formosus semper, semper iuuenisq;: nec illi
Fœmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatum fuisse Pythium, quia Typhonem sagittis interemerit; qui solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit. Nam πύθεσθαι putrescere significat, vt est in his carminibus;

ἔνθ' ἐπηύξατο φοῖβος ἀπόλλων
Ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ.

sic inde precatus Apollo est;
Putrescas tellure iacens, campoq; feraci.

Tum idem paulopost; νῦν δὲ ἄνακτα
Πύθιον καλέουσιν ἐπώνυμον, οὕνεκα κεῖθι
Αὐτοῦ πῦσε πέλωρ μένος ὀξέος ἠελίοιο.

inde vocarunt
Pythion hunc regem cognomine, putruit illic
Quòd monstrum radiis, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno percussa natum esse, quẽ serpentem fuisse crediderunt, at non Typhonem; vt scripsit de illo Nicander Colophonius in his;

ὣς ἄρα φωνήσασ' ἤλασε χθόνα χειρὶ παχείῃ·
κινήθη δ' ἄρα γαῖα φερέσβιος.

Sic effata grauis percussit robore dextræ
Tellurem; motumq; solum est cum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephisso flumine, qui fluit ad radices montis Parnasi, vt ait Dionysius in libello de situ orbis. Scriptum reliquit Oui. in 1. lib. Metamorph. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, sed a serpente, fuerunt instituta, vt in his scribitur;

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem in ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in his carminibus;

ῥύονται δ' ἀπόλλωνι χορούς ἀνάγουσιν ἅπαντες
ἀρχομένου γλυκεροῦ νέου εἴαρος, εὖτ' ἐν ὄρεσσιν
ἀνθρώπων ἀπάνευθε κύει λιγύφωνος ἀηδών.

Instituere choros omnes, victoria quando

Graia fuit, cum iucundum ver incipit; & cum
Arboribus dulces nidos subtexit Aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerũt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cum effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Ilio redeuntibus immissa est, apud Træzenios templum Apollinis Incensoris dicauisse, & Pyticos ludos in eius honorẽ instituisse. Erat antiquissimus mos vt pulchrior ex omnibus hymnis qui offerrẽtur, in honorem Apollinis caneretur: postea vero cantus ad cytharam fuit institutus, & aulædorum atque tibicinum certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium dũtaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia, in hæc recepta certamina. Deinde paulopost repudiata fuit ars aulædorum, & ex his ludis exclusa, quia iniucundum quiddam & triste præ se ferrent, cum elegi, funebresq; lamentationes his tibiis conuenirent. Mox additus est equorum cursus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ; atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum cursus, & singulorum instituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. libro primo Metamorpho.

Hic iuuenum quicunq; manu, pedibusue, rotaue
Vicerat, æsculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua consuetudo iam tum à Thesei temporibus è Creta reducis incepta, vbi ludos Deli instituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis mansit tamen consuetudo, vt omnes victores vbicunque essent, palmam manibus gestarent, vt ait Pauſ. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorum præmiorum, idque cum ob perpetuum vigorem, tũ quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verum de his ludis alio loco pluribus pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Apolline cęsum institutos fuisse, sed ob incolam quendam Pythus, (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabuit. Atque per id tẽporis ita nominabantur ea quæ corrumperentur, vt in Phocicis inquit Pausanias. Scriptum reliquit Ephorus quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines syluestribus fructibus viuentes ac ferarũ more, mansuefecisse; atque id contigisse in Delphis primum, mox ad Panopeam vrbem profectum crudelissimum & violentum tyrannum Tityum interemisse, audisseq; è Parnasiis hominibus alium esse tyrannum non minus hominibus infestum Pythonem nomine, atq; cognomine Draconem, quem & ipsum sagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cum Io Pęan clamitatum esset, quod mitte Apollo significat, mansit postea consuetudo vt in Pęanibus & in omni lætitia alicuius victoriæ Io Pęan conclamaretur, vt illud est Ouid. in secundo de Arte;

Dicite Io Pęan, & Io bis dicite Pęan.
Decidit in casses præda petita meos.

Inde Pęanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis compositi canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille plerumq; qui à Sophocle seruatur in hoc carmine in Oedipode Tyranno;

ἰὴι δάλιε παιάν. Ieie Delie Pęan.

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vsus erat etiam in bellis: nam

nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum; alterum Apollini post victoriam. Cum cępissent igitur Pęanes in Apollinem cantari, cępit & Apollo vocari Ieius, vt Eueius Bacchus. Alii igitur ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι hoc est à medendo, alii ἢ ἀπὸ τοῦ ἵεναι à mittendo scilicet dixerunt: quippe cum radii solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conseruēt, at contra lætiferi sunt iidem radii si immoderatus calor extiterit. Alii vtrunque coniunxerunt, dixeruntque ἰήιε, Ieius deinde dictus fuit. Quòd autem Pęanes vocarentur cātilenæ in Apollinē compositæ, declarauit id Homeri in 1. Iliadis;

οἱ δὲ, πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι ἀχαιῶν.
μέλποντες ἑκάεργον. ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phębeas iras placabant carmine Achiui
Per totas luces pulchrum Pęana canentes.
Cantantes Phębum, huic mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pęanas dictos fuisse non quidem ἀπὸ τοῦ παίειν, vel à feriendo; sed potius ἀπὸ τοῦ παύειν quod placare significat: quoniam canebantur istæ cantilenæ vbi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquod imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Aesculapius Pæon dictus fuit ab Aristoph. in Pluto. quia morbos mitiget ac cessare faciat. Ἀσκληπιοῦ παιῶνος εὐμενοῦς τυχών.

Aesculapium nactus benignum quòd fuit
Pæonem.

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placandum, quòd iis delectari putaretur, cum primus is, vt fama est, Iouis victoris laudes Saturno de regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisq; vestibus indutus, & coma mirificè ornata: vt ait in secundo Eleg. Tibullus;

Sed nitidus, pulcherq; veni; nunc indue vestem
Sepositam, longas nunc bene pecte comas,
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victori laudes concinuisse Ioui.

Hic Deus eximie colebatur in Soracte Phaliscorum monte, cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas accensas calcabant illæsi; sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. 11. in his;

Summe Deum, & sancti custos Soractis Apollo
Quem primi colimus: cui pineus ardor acernus
Pascitur, & medinm freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur. Nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllamque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur, nā vt de Ioue dictū est, & de Diis reliquis; vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus tēplorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnosiis nautis apparuerit, sibique arā erigi in litore iusserit, vt est in hymno Hom. in Apoll.

Ὡς μὲν ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
Εἰδόμενος δελφῖνι θοῆς ἐπὶ νηὸς ὄρουσα.

Sic mihi Delphino ſimili ſuper æquoris vndas
Cæruleas primum in nauim fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuiſſe ſcripſit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem ſagittis confecerit; cuius hæc ſunt carmina;

ὅππότε πετραίῃ ὑπὸ δειράσι Παρνησσοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Vel cum ſaxoſis Parnaſi in collibus arcu
Serpentem horrendum confecit is, atque ſagittis.

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuiſſe, quia Caſtalium Cretenſem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphino vectus; alii quia Delphino ſimilis nauis fuerit dux vſque ad ſinum Criſſæum, & in Phocidem. Alii quia ſub forma delphini nauim conſcenderit, & vſque ad eum locum per mare deuenerit, mox exilierit illuc, vbi Delphi poſtea ſunt vocati. Verum nos has fabuloſas, variasque opiniones, & fabuloſa cognomina prætermittentes, illa tantum ſummatim percurramus, quæ cognitu neceſſaria ſunt noſtro huic ſuſcepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab iis cauſis, quas ſuperius recenſuimus dictus. Abæus ab vrbe Lyciæ, Acrita, Actius, Aceſius, Agræus Alexicacus, Argenetes, Agyræus, Aegyptius, Boedromius, Cerdous, Curator, Carneus, Canus, Carnias, Carmeus, Clarius, Delius, Didymeus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Iſmenius, Latous, Læmius, Loxias, Libyſtinus, Lycius, Maleates, Nomius, Napæus, Orchieus, Paſtor, Pythius, Ptous, Phanæus, Pataræus, Patrous, Plataniſtius, Parnopius, Phileſius, Præſagus, Præſtes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spondius, Sciaſtes, Theoxenius, Thyrxeus, Tymbræus, Telphuſius, Lilius, Zoſterius, aliaque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum eſſet. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuiſſe mutatus, in Leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, vt teſtatur Homerus lib.4. Iliadis;

Εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ, κλυτοτόξῳ,
Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.

Ipſe roga Lycium Phæbum, qui eſt clarus ob arcum,
Et voue agnorum tenerorum ſacra referre.

At Virg. in lib. 3. Aeneidos taurum illi immolari ſolitũ ſcribit his verſibus;

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Teſtatur Pauſanias etiam in Bœoticis Thebanos taurum Apollini immolare ſolitos, at poſtea immutatum fuiſſe morem vt bos domitus mactaretur: quòd ii qui miſſi fuerunt aliquando ad capiendum taurum cum nimis tardi fuiſſent, & cædendæ victimæ tempus inſtaret, bos à tranſeunte plauſtro ſolutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ poſtea manſit conſuetudo. Memoriæ prodidit Euarches in Fabuloſis accipitrẽ fuiſſe ſacratum Apollini, vnde illud eſt Homeri;

κίρκος Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.

Nam celer accipiter fit Phæbi nuncius ales.

Atque hæc ea ſunt ferè, quæ de Apolline fabuloſè tradita ſunt ab antiquis. Nunc quid per hæc ſenſerint, veſtigemus. Appellarunt antiqui, vt ſæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel ſiderum, vel ſummi Dei in humanas

ctiones, variis Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebāt, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit id Cic. lib. 3. de Natura Deorum; illa autem, Balbe, quæ tu à cęlo, astrisque ducebas, quam longe serpant, non vides: Solem Deum esse, lunamque: quorum alterum Apollinē Græci, alteram Dianam nuncupāt. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationē perquirit, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiamque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc à rerum simplicitate dictum contendit, quę Soli conueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatem magis aperit quam sol, & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbæ quæ in apricis locis nascuntur, multò magis rei medicę cōferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus autor, vt in lib. de iis sensit iure Arist. Hic longissimè è cœlo in terras radios suos minime debilitatos iaculatur; vnde dictus est à poetis ἑκάεργος è longinquo operans scilicet: & Loxias, quia obliquum habeat incessum sub Ecclíptica, & Phœbus à splēdore luminis; & Delius, quia occulta manifestet: & ab huiusmodi causis multa nomina obtinuit quæ nulli certè, nisi Soli cōuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salusque continetur. Hic medius inter cæteros planetas, tanquam dominus cæterorum collocatur; quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis prius muniebatur, vt ait Virg. lib. 6.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cum plurium chordarum instrumenta musica recentiora sint vel Pythagorę temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus; quia post illam confusam mundi, vt vocant, materiam, ex qua vniuersa, quæ sunt, creata creduntur, quæ Λητώ quasi Ληθώ, vt ait Plato, à latendo & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primū Solem & Lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omnipotens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuo exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cum prius in confusa & informī materia omnia delitescerent. Qui Dionysii filios putarunt esse, vim & actiones Solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysium esse Solem ipsum, cuius filia sit Luna, cum à Sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur Aesculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestemque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti. cuius cum duæ sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Ieium vocabant ab immittendis sagittis, at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius Aesculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cum benignitas solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aere pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa solis clementia vertitur: quare grauior fit pestilentia mediis

temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in male affectis corporibus idem contingit: nam quę firmis sanisque conferunt, eadem ægrotantibus plerunque solent obesse, vel propter imbecillitatē concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia, humorumque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerū vniuersitate aliquādo astrorū quorundā concursus; vnde concitetur aeris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quā necessariò sequitur annonæ penuria; cum omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia nō nisi Dei supremi & altissimi nutu quidquā agāt. Apollo dicitur mortem filii grauiter ferens Cyclopas Iouis ministros, fulminumque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi solis beneficio rabiem illam vaporum, qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti; & è vaporibus fulmina Ioui confici, cum illi sint fulminum artifices. Cum enim Aesculapius sit Apollinis filius medicus peritissimus, isque sit aeris optime affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumuntur, neque vsquam possunt consistere. Cū aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, vt fabulati sunt de Phaethonte, ita ob hanc rem datus est locus fabulæ, quia ob fulmine occisum filium Apollo Cyclopas, quòd fulmina faciebant, occiderit. E cęlo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quàm antea, solis natura sentiebatur. Id cum ita contigisset, cognouerunt mortales Solem esse rerum omnium moderatorem: quare cum tepor illius conferat animantibus pauisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non vltimum locum sortitus est. Laurus illi tum ob innatum calorē consecrata est, cuius ex attritu lignorum facile ignis elidicur, tum etiam ob diuinationem; quia eius folia sub puluinari dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi, quibus natura Solis plurimum dominatur, (nam alii aliorum planetarum naturæ magis clam adhæremus) multa facilius præsentiunt, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentiendi dicati sunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu Gratias gestaret, at sinistra sagittas & arcum, quia multò plura sunt eius in humanum genus beneficia, quàm incommoda, quæ inferuntur. Hunc Deum semper iuuenem finxerunt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiunt senectutem, & quia semper eadem uis est solis, quamuis minime appareat nonnullis ob signiferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos, ad explicandam vim radiorum, quem etiam intonsum vocauit Horatius in his;

> Dianam teneræ dicite virgines,
> Intonsum pueri dicite Cynthium.

sic & is poeta in his;

> ὑμνέω παιᾶνα, μέγαν θεὸν ἀπόλλωνα.
> ἄβροτον, ἀγλαόμορφον, ἀκερσεκόμην, ἁβροχαίτην.
> Cantamus Pæana Deum, qui est magnus Apollo,
> Perpetuum, pulchrum, intonsum, semperque comantem.

Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephebi nutrire solebant,

bant, quam eo tempore decisam Apollini dicabant & deponebant, cum similes esse Apollini cessarent: hoc est cum labra vel malæ prima lanugine vestiebantur. Eam fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Theseo; ἔθους δὲ ὄντος ἔτι τότε τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ παίδων ἐλθόντας εἰς Δελφοὺς ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ τῆς κόμης. Cum mos esset illis temporibus, vt qui ex ephebis excesserant, in Delphos venirent, atque comæ primitias Deo offerrent: sicuti Zonam Dianæ consecrabant mulieres, cum virginitatis pertæsum esset. Lucianus tñ in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit, vt barbatum Apollinem fingerent, cum reliqui homines eum iuuenem & imberbem formarent. Istud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrii, cum neq; ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quòd Pythonem serpentem sagittis confecit, cum paruus adhuc esset, quid aliud significant, quam solis naturam, & mundi nuper nascentis? cum enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, cępit sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra, multisque nebulis ex illis procreatis tecta, cum recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum vero sol suis radiis nouam terram assiduè illustrãdo, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens, paulatim exiccauit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabulaũ putauerim, nisi ꝙ modo vires elementorum, modo sidera pro Diis colentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ, quæ de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Aesculapio dicatur;

De Aesculapio, Cap. XI.

Aesculapium quidam Apollinis & Nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his;

ἰητῆρα νόσων ἀσκληπιὸν ἄρχεμ' ἀείδειν.
υἱὸν ἀπόλλωνος, τὸν ἐγείνατο δῖα κορωνὶς.
Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, κούρη φλεγύου βασιλῆος.

Morborum medicum canto, quem Diua coronis
E Phębo peperit Phlegyæ olim filia Regis,
Dotius est vbi lętus agerq; Amyniq; fluenta.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponessum ingressum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamẽ ille non sensetat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Tithias postea fuit vocatus. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quã canis, à grege quem custodiebat, discedens, obseruabat. Hos cum deesse gregi pastor cognouisset, vniuersum pascuum peragrans puerum tandem & capram & canem inuenit; veruntamẽ cum ignis è capite infantis emicuisset, diuinum quiddam ratus eius rei famã per vniuersam regionem diuulgauit. Deinde fama dissipata est, quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt

qui

qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischyæ Elati filio concubuisse; quod grauiter ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre non posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Aesculapium extraxit, vel Phœbus ipse; vt testatur Ouidius libro secundo Metamorph. in his;

Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina; sed natum flammis, vteroq; parentis
Eripuit; geminiq; tulit Chironis in antrum.

Alii dicunt non ex Nympha Coronide natum, sed ex ouo corniculæ; quia Coronis vtramq; significat & Nympham ita vocatam, & corniculam, vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguum in ouum vacuum corniculę inclusisse, ceraque studiosè oblitū in luto in loco quodam occultasse; mox ara extructa populū in concionem ad eum locum aduocasse, cum nunciaret omnibus palàm se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus Apollinem & Aesculapium inuocauit, vt dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vnà cepit, quod præsentibus multis fregit, pullumque recentem serpentis inueniens cunctos homines in admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscuro ostendens artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Aesculapium Apollinis filium. Inde vero serpentes in eius tutela crediti sunt, & eius gestamen putatus fuit baculus serpente inuolutus, vt scripsit Dercylus. Atq; Ouid. lib. 15. Metamorph. Aesculapium inquit aliquando fuisse in serpentē mutatum. Pausanias autem in Messeniacis natum fuisse Aesculapium ex Arsinoe Leucippi filia, at non è Coronide memorat de nonnullorum sententia; cum tamen in Corinthiacis contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Laceream ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius lib. 4. hoc pacto;

χωόμενος περὶ παιδὶ, τὸν ἐν λιπαρῇ λακερείῃ
Δῖα κορωνὶς ἔτικτεν ἐπὶ προχοῆς ἀμύνοιο.
Ob natum iratus propè pinguem quem Lacercam
Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.

Huius nutricem fuisse Trygonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Pausan. in Arcadicis, quem apud Chironem Centaurum educatum fuisse cōstat, & ab eodem eruditum cum adoleuisset; sicuti dictum est ab Ouid. in his;

Geminiq; tulit Chironis in antrum.

Lactantius in libro de Falsa Religione Aesculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Aesculapius prius Apius vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit;

ἀρωγὸν αὐδήσουσιν ἠπίου γόνον
ἄστοισι καὶ ποίμναισι πρευμενῆ μολεῖν.
Opem ferentem concinent satum Apio
Gregibus venire, ciuibusq; commodum.

Scripsit Zezes chil. x. non solum à Centauro Chirone Aesculapium fuisse edoctum, sed cum Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinē, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret, ἤπιος enim blandum

significat

ſignificat, mox quia Aſclen quendam Epidauri tyrannum ſanauerit, dictum fuiſſe Aeſculapium vtroque nomine coniuncto: nam ἀσκληπιὸς ex Aſcle & Apius componitur; ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alii non Aſclen, ſed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo ſanatũ fuiſſe malunt, qui eum nominatum fuiſſe contendunt ab artis præſtantia, q̃a homines mori non pateretur: nam σκέλλεσθαι mori ſignificat, at à litera priuationem adiungit. Dictus eſt igitur eo nomine, quòd homines non ſineret morbo aut dolore abſumi: quamuis inuentionem medicinæ alii aliis inuentoribus tribuerunt. Ouidi. vt diximus, Apollini illam tribuit, Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem Aeſculapii magiſtrum inuentorem medicinę putauit. Aeſchylus illam omnium primum Prometheũ ait inueniſſe, Homerus in libro quarto Odyſſ. videtur inuentionem medicinæ Pæoni tribuiſſe, vt eſt in his;

ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων
ἀνθρώπων, ἢ γὰρ παιήονές εἰσι γενέθλης.
Eſt medicus prudens cunctis præſtantior vnus
Ille viris, cui Pæoniæ ſit gentis origo.

Hunc ſororem habuiſſe Eriopen ſcriptum reliquit Myrleanus Aſclepiades. Cicero multos fuiſſe Aeſculapios inquit in tertio de Natura Deorum his verbis; Aeſculapiorum primus Apollinis, quem Arcades colunt, qui ſpecillum inueniſſe, primusque vulnus dicitur obligauiſſe. Secundus ſecundi Mercurii frater: is fulmine percuſſus dicitur humatus eſſe Cynoſuris. Tertius Arſippi filius & Arſinoæ, qui primus alui purgationem, dentisq; euulſionem, vt ferunt, inuenit: cuius in Arcadia non longe à Luſio flumine ſepulchrum & lucus oſtenditur. Hunc lucum ſcribit Pauſa. in Corinthiacis fuiſſe montibus vndique præcinctum, in quo ambitu quenquam vel mori vel naſci religio fuit, ſicuti in Delo inſula. Enimuero pauca prorſus morborum remedia protulit in medium vel Aeſculapius, vel eius filii; vel quia moderatior diæta non afferrebat tantam morborum varietatem, vel quia res medica nõdum ſatis validum ceperat incrementũ. Nam ad Troiana vſque tempora perexigua fuit medicorum peritia; quando vel Aeſculapii filii, Eurypylo vulnerato farinam & tritum caſeum mulierem commiſcentem, potumque præbentẽ cum vino Pramnio non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de Rep. Dialogo; cum illa omnia maximè inflammare vulnus, at non ſedare dolores vllo pacto poſſent. Fertur fuiſſe primus Herodicus paleſtræ magiſter, vt ſcripſit Panyaſis, qui cum eſſet valetudinarius ſe ipſum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisque medicamentis medicæ artis dogmata inuenit, quibus & ſe, & alios poſtea diutius ſuſtentauit. Obtinuit tamen poſtea conſuetudo propter aliqua, vt arbitror, quæ feliciter illi obuenerunt, vt peritiſsimi medici, qualis fuit Hippocrates, Aeſculapii dicti ſint, vt teſtatur Zezes x. chil. hiſt. 349. Fabulantur præterea Hippolytum ab equis laniatum Aeſculapii arte reuixiſſe, quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem, qua homines in vitam reuocari poſſent, repertorem artis fulmine confeciſſe, vt ait Virgil. libro ſeptimo in his;

Namq; ferunt fama Hippolytum, poſtquam arte nouercæ
Occiderit, patriasq; explerit ſanguine pœnas,
Turbatis diſtractus equis: ad ſidera rurſus
Aetheria, & ſuperas cœli veniſſe ſub auras

Pęoniis

Pęoniis reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinę talis & artis
Fulmine Phębigenam stygias detrusit ad vndas.

Fertur Apollo grauiter tulisse mortem filii, ac magnopere luxisse; cuius lacrymę in electrum dicuntur fuisse conuersæ, vt testatus est Apollonius lib. 4. Argonaut. his carminibus;

κελτοὶ δ' ἐπὶ βάξιν ἔθεντο
Ὡς ἄρ' ἀπόλλωνος τάδε δάκρυα λητοΐδαο
Ἐμφέρεται δίναις, ὅτι μυρία χεῦε πάροιθεν.
Celtæ famam fecere quòd illic
Latoidæ Phœbi lacrymæ voluuntur in imo
Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Aesculapii fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritißimus, qui vnà cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit Home. lib. 4. Iliad.

ταλτύβι, ὅτι τάχιστα μαχάονα δεῦρο κάλεσον
φῶτ', ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος.
Taltybi ades, celeremq; Machaona ducito nobis
Præstantis medici natum, huic Aesclepius olim
Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Apollinis & Epiones filius, fraterq; Machaonis, vt ait Paus. in Messeniacis. atque in Eliacis prioribus multas illis filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiæa fuisse memoratur, vt ait Aratus ptęrea. Orpheus in hymno quodam in Aesculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Aesculapii censuit Hygięam, cum ita scribat;

φοῖβον ἀπόλλωνος κρατερὸν θάλος, ἀγλαόμορφον,
Ἐχθρὲ νόσων, ὑγίειαν ἔχων σύλλεκτρον ἀμεμφῆ.
Stirps Phębi præclara, thori cui splendida consors
Est Hygiæa, grauis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Aesculapii, die nono post Isthmios, ante Megarenses tamen incipiente vere, iique apud Epidaurios, penes quos natus fuisse dicebatur, in Aesculapii honorem. Hunc Deum alii imberbem, alii barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragędo prægrandem barbam fuisse Aesculapio tradidit his verbis; ὥστε μὴ μειρακιεύου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ λέγε θαῤῥῶν ἤδη τὰ δοκοῦντα, μὴ αἰδεσθεὶς εἰ ἀγένειος ὢν δημηγορήσεις, καὶ ταῦτα βαθυπώγωνα καὶ εὐγένειον, οὕτως υἱὸν ἔχων τὸν ἀσκληπιόν. Quare ne te adolescentulum erga nos geras, sed quæ tibi videntur, ea loquere animo intrepido; nec verea te quod imberbis concionem habeas, cum habeas filium tam ingentis ac promissæ barbę Aesculapiũ. Pausanias tñ in Corinth. imberbis Aesculapii statuã erectã apud Phliasios fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Aesculapii fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. octauo fanum fuisse Aesculapii insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum, qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Trica. Somniauerat

enim

enim insulsa antiquorum multitudo, quòd si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset Aesculapium inuocare, illud Aesculapii opera factum fuisset, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorũ, & alia nuncupata vota persoluebant. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pauſ. & Didymus scripsit libro tertio; vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur, cum laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phędone Platonis se gallum debere Aesculapio medico inquit, cum gallus illi mactari consueuerit. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis; vt Aulonius, Medicus, Oncęata, Leuctricus, Gortinius, Corylæus, Agnitas, Booneta. Nam, vt ait Cice. lib. 3. de Legibus, Aesculapius, veluti Dii cæteri, propter beneficia, quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit; Diuos, & ollos, qui cœlestes semper habiti, colunto: & ollos quos endo cœlo merita vocauerint, Herculem, Liberum, Aesculapium, Castorem, Pollucem, Quirinũ. Atque hactenus ea explicata sunt, quæ de Aesculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiã ex his eliciamus. Dicitur fuisse Aesculapius Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quę fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor solis, vt nomen ipsum videtur significare, φλέγειν enim comburere est. Huius filia fuit Coronis aeris, temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim solis calor aera purget ac rariorem faciat, & nisi vis quædam humoris in ipso aere relinquatur à calore, nulla esse potest salubritas. Cum igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis quasi ἀπὸ τοῦ κεραννῦσθαι. Aesculapium inquit Pauſ. in Achaicis nihil esse aliud q̃ aera, cuius fuit filia Hygiæa; quæ nihil est aliud quam bona valetudo. Est siquidem aeris temperies non homini solum, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris: Iure optimo igitur antiqui Apollinem Aesculapii patrem finxerunt, atque ipsum Aesculapium salubrem vim de sole animis corporibusque mortalium subuenientem, hoc est sanitatis artificem, quia solis calor vniuersis elemẽtis dominatur. Ex ipsa igitur vi solis aer assidue mouetur & generatur, quare Aesculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aeris, idcirco mater eius fit Coronis. Ex hoc aere ita affecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Aesculapii fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inuentor. Dicuntur fuisse multæ filiæ Aesculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aeris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi: nam Iaso ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia sol per anniuersarios sui cursus conuersiones, vicissitudinesque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc cõmoda hominibus impertit: quare Titane, quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum Aesculapii Apollinis filii, salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Aesculapio dicatus draco, quia sol, è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponẽs, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat; atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum, quæ maxime Soli conuenit, quoniam ὄψις ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modo draconem, modo serpentem vocamus. Sol enim, cui ille dicatus est, omnia vide-

re existimatus fuit;quę non sols ratio fecit vt coruus illi facer putetur, sed ēt illa,quòd hæc auis sit auspiciis accommodata, nā non solum artis medendi peritus fuit Aesculapius,sed etiam diuinandi, quæ ad medendi artem tamen pertinent,quoniam non solum præsentia,sed præterita etiam quæ acciderunt ægrotantibus,& quæ mox euentura sunt,debet laborantibus medicus prædicere,quæ res non mediocriter fidem medico comparat, & plurimū postea cōferet vniuerso negotio,vt ait Hippocrates. Hæc ea sunt,quæ de Aesculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis,quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Diis finxerunt antiqui,id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum. Verum de Aesculapio satis,nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone. Cap. XII.

CHironem Aesculapii magistrum alii ex aliis parentibus natum esse tradiderunt. Ouid. lib. 6. Metamorph. Saturni filium putauit, vt est in hoc versu;

> Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius lib. 1. Argonauti. Philyræ filium fuisse dixit in his;

> Αὐτὰρ ὅγ' ἐξ ὑπάτου ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης
> χείρων φιλλυρίδης.
> Ad mare descendit montis de parte suprema
> Chiron Phillyrides.

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide compressisse,qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur,sese in equum mutauit,è quo concubitu natus est Chiron ab vmbilico superiores partes corporis habens hominis,inferiores equi,vt testatur Apollonius lib. 2. his carminibus;

> Νυκτὶ δ' ἐπιπλόμενοι φιλυρηΐδα νῆσον ἄμειβον.
> Ἔνθα μὲν οὐρανίδης φιλύρῃ κρόνος εὖτ' ἐν ὀλύμπῳ
> τιτήνων ἤνασσεν. ὁ δὲ κρηταῖον ὑπ' ἄντρον
> ζεὺς ἔτι κουρήτεσσι μετετρέφετ' ἰδαίοισιν
> ῥείην ἐξαπαφὼν παρελέξατο. τοὺς δ' ἐνὶ λέκτροις
> τέτμε θεὰ μεσσηγύς. ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας
> Ἔσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἐναλίγκιος ἵππῳ.
> ἡ δ' αἰδοῖ χῶρόν τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα
> ὠκεανὶς φιλύρη, εἰς οὔρεα μακρὰ πελασγῶν
> ἦλθ' ἵνα δὴ χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ
> ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίῃ τέκεν εὐνῇ.
> Aequora sulcantes adeunt Philyreida tandem.
> Huc,vbi cœlestis Saturnus,cum puer esset
> Iupiter,Idæis & nutriretur in antris
> Curetes inter,regeret Titanas at ipse;
> Congressus Philyræ est formosę. Sed Rhea nullo est
> Capta dolo,in lecto hos ambos inuenit,vt ille
> Diffusis ceruice iubis,hinniuit equinis.
> Ipsa pudore locum montes, collesque reliquit
> Oceani Philyra,ac montes petit inde Pelasgos.

Hic

Hic chirona parit, cuius pars altera Diuis
Persimilis, hic equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cum reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic vxorem habuisse Chariclo memoratur, quę accedentibus ad littus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cum Chirone Achillem, quē educandum & erudiendum acceperat, vt ait Pauſ. in Laconicis, secum attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorum;

Σὺν καὶ οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα
Πηλείδην Ἀχιλῆα, φίλῳ δειδίσκετο πατρί.

Peliden vxor paruum portabat in vlnis
Dulce onus, id charo properans ostendere patri.

Memoriæ prodidit Staphylus in lib. de Thessalia quòd Chiron astrologiæ peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui, cum vellet Peleum esse virum celeberrimum, Actoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famamque dissipandam dixit, quòd Peleus Thetidem Ioue ita concedente vxorem esset ducturus, ad quas nuptias Dii cum ingentibus imbribus & tempestate accedēt. Ea cum dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierent pluuiæ ac venti de cœlo: quo etiam tempore Peleo Philomelam dedit, atque inde fama increbuit, quòd Peleus Thetidem duxerit. Deinde cum adoleuisset Chiron, in syluas adiisse dicitur, viresque herbarum primus obseruasse; qui etiam ob peritiam postea chirurgiæ & ob leuitatem manuum in tractādis vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo Nympha Ocyrhoen filiam, quæ ita fuit ppellata, quia ad ripas fluminis celerrimi nata sit, vt testatur Ouidi. lib. 2. Metamorpho.

Ecce venit rutilis humero protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam Nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit
Ocyrhoen.

Fertur idem Chiron cum primum se in syluas contulisset fuisse à Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus;

Quis primus tulit ista viris? hominumne Deumne
Igeniis inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyriden primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluaque vagantes
Armauit, fecitq; vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, citharæq; potens, cœliq; perite.

Nam præter cognitionem herbarum, rerumq; cœlestium, fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pulsandæ peritus, qua etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus, & Boethius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiam percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cum postea Herculis sagittas veneno Lerneæ hydræ perlitas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnam illarum cecidisse affirmant: qui dolore vulneris diu discruciatus cum natus esset ex immortali patre, mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mortali esse liceret, vt testatus est Acusilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id verò cum Iouis mi-

fericordia obtinuiffet, inter fydera relatus fuit, vt teftatur Hyginius in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum effe vaticinata patri fuo fuerat Ocyrhoe, vt eft in his apud Ouid. quamuis eum mortuum fuiffe dicat;

Tu quoq; chare pater nunc immortalis, & æuis
Omnibus vt maneas nafcendi lege creatus,
Poffe mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine ferpentis per faucia membra recepto.
Teque ex æterno patientem numina Mortis
Efficient; triplicesque Deæ tua fila refoluent.

Conuerfus eft igitur Chiron in fignum illud cœlefte, quod nunc etiam à fagitta illa nomen retinet, atque ita formatur vt videatur fagittam è vulnere extractam oftentare. Cum verò eximie fuiffet pius, & Deorum immortaliũ cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter fidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonftretur. At Mnefagoras non vulneratum fuiffe, fed longioris vitæ pertæfum cenfuit mortem à Diis immortalibus precatũ fuiffe: quare etiam Theocritus in Thalyfia illum fenem ac longæuum nominat in his;

ἆρά γέ πα τοιόνδε φόλῳ κατὰ λάϊνον ἄντρον
κρατῆρ' ἡρακλῆϊ γέρων ἐστάσατο χήρων;
Talia nonne Pholi faxofo rupis in antro
Alcidæ ftatuit longæuus pocula Chiron;

Atque hæc ea funt, quæ de Chirone ab antiquis fcriptoribus tradita funt; nunc vnde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cum artis medẽdi & chirurgiæ peritiam inueniffe putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Eft enim φίλη amica, πεῖρα verò experientia; quare inuentionis chirurgiæ mater φιλύρα, quafi φιλπειρα dicta eft. Nam fi à πεῖρα dictione prima litera abiiciatur, id nomen exifter. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars neceffario viam aperit corruptis humoribus; qui quo citius & commodius defluxerint, eò citius vulnus fanari poteft. Atque, vt fummatim dicam, vniuerfum ferè chirurgiæ negotium in fcitè eliciendis malis humoribus confiftit: qua in re primum eft vt per diætam & viuendi moderationem quàm maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quantò magis expurgatum fuerit, quafi faciliorem vitæ noftræ decurfum tranfibimus: proximum vero vt male affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus; quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines folum, fed etiam ad alia animalia, & ad vfum iumentorum fe extendat. Hunc ex immortalibus parentibus natum effe dixerunt, quia infinita propè videatur illa cognitio, quæ nunquam fatis percepta aut abfoluta ab humanis ingeniis fuerit. Fabulati funt poft longum annorum numerum à Ioue hunc impetraffe, vt aliquando mori poffet, quia fæpius rerum omnium fcientiæ & cognitiones fint per temporum vicifsitudines immutatæ, quæ cum ad fummũ excreuerunt, mox vt res cæteræ humanæ decrefcunt & relabuntur. Dicitur inter fydera Chiron fuiffe relatus, non folum quia hominibus de reliquis benemeritis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter fidera collocabant; fed ẽt quia per hæc hominum religionem & pietatem a Deo nõ negligi volebant oftẽdere, vt cæteros homines ad probitatem hortarentur, cum viri boni & integri calamitates tandem Deus fubleuet, & pro iis magnã ac per-

ac perpetuam & felicitatem & gloriam denique largiatur. At de Chirone satis, nunc de Venere rerum omnium parente dicatur.

De Venere, Cap. XIII.

Venerem illam, quam vulgus mortalium delitiarum, voluptatũque omnium, & blanditiarum, & elegantiæ Deam esse putauit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cęsis, & in mare proiectis sine matre, ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, vnà cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt; quorum in potestate esse dixerunt omnia commoda ad libidinem spectantia largiri. Nam si de medio Veneris & Cupidinis nomina tollantur; aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur, vt re ipsa sunt, quid reliquum erit nisi fędissimum & turpissimum libidinis, effrenatæque lasciuiæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, vt minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hęc res sanè vt necessaria propè est aimalibus, ita frequens & immoderatus eius vsus in multa adducit illegitima, corpusq; & animum labefactat: ad qua in re vt honestior culpa libidinosorum videatur & currus triumphantium, & castra, & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verum quod turpe est, cum nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus & immundis suibus ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis inuestigemus. Tibullus libro primo Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, vt dictum est, natam arbitratur in his;

Nam fuerit quicunq; loquax, is sanguine natam,
Is Venerem e rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro;

ἀγνώσσεις ὅτι κύπρις ἀπόσπορος ἐστι θαλάσσης;
καὶ κρατέει πόντοιο, καὶ ἡμετέρων ὀδυνάων;
An nescis Venus orta maris de semine quòd sit?
Imperat hæc vndis, nostrisq; doloribus ima.

Cum nuper nata fuisset Venus, hanc ex vndis maris egredientem ambabus manibus è capillis, & è facie aquam marinam expressisse inquiunt; quare omnium pictorum facile princeps Apelles Cous celeberrimam illam Venerē emergentem, quæ diuinum prope opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater;

τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάσσας
κύπριν ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος.
ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν,
ἐκθλίβει νοτερῶν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν ἀθηναίη τε, καὶ ἥρη,
οὐκ ἔτι σοὶ μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα.
Egressam nuper Venerem de marmoris vndis
Aspice, præclari nobile Apellis opus.
Exprimit æquoream manibus de crinibus vndam.
E longis spumas exprimit illa comis.

Hæc viſa Pallas ſic cum Iunone oculta eſt;
De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuiſſe concepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum; quare cum de formoſa muliere loqueretur Venus apud Papinium, illam dignam eſſe inquit quæ ſua eſſet ſoror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus;

Hæc & cęruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus; & noſtra potuit conſidere concha.

Hanc vero fuiſſe ab Horis educandam ſuſceptam, poſtquam in Cyprum ſuper vndis à Zephyro fuit delata, teſtatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus;

Αἰδοίην χρυσοστέφανον καλὴν ἀφροδίτην
Ἄσομαι, ἣ πάσης κύπρου κρήδεμνα λέλογχεν
ἐναλίης. ἔθι μιν ζεφύρου μένος ὑγρὸν ἀέντος
ἤνεικεν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
ἀφρῷ ἔνι μαλακῷ. τὴν δὲ χρυσάμπυκες ὧραι
Δέξαντ' ἀσπασίως, περὶ δ' ἄμβροτα εἵματα ἕσσαν.

Formoſam canto Veneream, cui tempora ſertis
Aureis cinguntur: cui Cypri terra marinæ
Florida paret: eam Zephyrus quò dulcis & aura
In molli ſpuma pepulit ſuper æquoris vnda.
Molliter hanc Horæ ceperunt, veſtibus illam
Diuinis texere: quibus nodantur in auium
Crines: reticulumq; legit capitis decus ingens.

Hic enim poeta non in concha, ſed vnà cum ſpuma delatam fuiſſe in Cyprũ ſenſit. Scriptum reliquit Cice. lib. 3. de Natura Deorum ita & plures Veneres fuiſſe, & illas è diuerſis parẽtibus fuiſſe ortas; Venus prima cœlo & Die nata; cuius Elide delubrũ videmus. Altera ſpuma procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem ſecundum natum accepimus. Tertia Ioue nata & Dione, quæ nupſit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuiſſe ſcripſit Pauſa. in Bæoticis, quarũ vna Cœleſtis, altera Popularis, altera Apoſtraphia dicta eſt. At Diuinus Plato in Conuiuio duas eſſe Veneres, & duos Cupidines inquit in his; πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ ἔρωτος ἀφροδίτη. ταύτης δὲ μιᾶς μὲν οὔσης, εἷς ἂν ἦν ἔρως. ἐπεὶ δὲ δύο ἐστὸν, δύο ἀνάγκη καὶ ἔρωτε εἶναι. πῶς δ' οὐ δύο τὼ θεὰ; ἡ μέν γέ που πρεσβυτέρα καὶ ἀμήτωρ οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπονομάζομεν. ἡ δὲ νεωτέρα, διὸς καὶ διώνης, ἣν δὴ πάνδημον καλοῦμεν. Omnes enim ſcimus quòd nulla eſt Venus ſine Cupidine: quæ ſi vna ſit, vnus erit etiam Cupido. At cum ſint duæ, binos eſſe Cupidines neceſſe eſt. At quo pacto non duæ ſint Deæ? altera ſiquidem antiquior & ſine matre Cœli filia exiſtit, quam cœleſtem nominamus; altera iunior Iouis & Diones, quam vocamus Popularem. At Orpheus tamen in hymnis eandem & Cœleſtem, & maris filiam nominauit in his;

οὐρανία, πολύυμνε, φιλομμειδὴς ἀφροδίτη,
ποντογενὴς, γενέτειρα θεά.

Cœleſtis, genitrixq;, ſonori filia Ponti,
Lętitiæq; parens Venus.

Hanc alii nominatam fuiſſe putarunt à ſpuma, cum ἀφρὸς ſpuma ſit apud Græcos dicta, alii ab Aprile menſe, quòd eo menſe nata fuerit, vt teſtari videtur

detur Horat. in quarto Carminum;

Vt tamen noris quibus aduoceris
Gaudiis, idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ   Findit Aprilem.

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cęlum ab Horis ductam postea fuisse, cuius Dii omnes dextrā complexi sunt, ac singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Home. in hymn. cum igitur hanc Diones filiam esse dixerit Theocritus in Syracusiis hoc pacto;

κύπρι Διωναία τυ μὲν ἀθανάταν ἀπὸ θνατᾶν
ἀνθρώπων, ὡς μῦθος, ἐποίησας Βερενίκαν.

Nunquam posse mori mortalem tu Beronicen,
Fabula vt est, olim dederas Venus orta Dionæ.

Sic Virgi. illam Iouis filiam dixit;

Olli subridens hominum sator atq; Deorum,
Vultu quo cœlum tempestatesq; serenat
Oscula libauit natæ; dehinc talia fatur.
Parce metu Cytheræa.

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem itá inquit.

Γείνατο τοῦ εὐωνύμη θαλερὰν κρόνος ἀγκυλομήτης;
ἐκ τοῦ καλλίκομος γένετο χρυσῆ ἀφροδίτη.

Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa
Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit q̄ è mari & è spuma nata fuerit, quodque ad Cytherum montem primum appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiod. pluribus verbis in Theogonia. Verū de prima Venere Cœli ac Diei filia nulla est prope mentio apud antiquos scriptores; at de posteriore nulla habita generis differentia permulta scripserunt poetæ. Enimuero cum è mari nata putaretur, inter sidera vel Deos nautis salubres ita numeratur ab Horatio;

Sic te diua potens Cypri,
Sic fratris Helenæ lucida sidera,
Ventorumq; regat pater.

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam artem meretriciā exercuisse & inuenisse inquiunt, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniacis, & Plutarchus in Problematibus, qui præfectos esse nuptiis. Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam. Hæc eadē quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Hora.

Siue tu mauis Ericina ridens,
Quam Iocus circum volat, & Cupido.

Quare effectum est, vt φιλομμειδὴς fuerit à poetis sæpius nominata. Atque cū certa munia sint Diis singulis, certaque officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur cum vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa, hortaturque illam Iupiter matrimonia curare, vt est apud Home. in lib. 4. Ilia.

καί ῥα καλεσσάμενος, προσέφη χρυσῆν ἀφροδίτην.
οὔ τι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήια ἔργα.
ἀλλὰ σύ γ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.

ταῦτα δ'

ταῦτα δ᾽ ἄρηϊ θοῷ, καὶ ἀθήνῃ πάντα μελήσει.
Tum Venerem alloquitur, tum soluit talibus ora.
Filia, non ars est tibi bellica tradita: sed tu
Virgineas rixas, sed tu connubia cura.
Hæc Mars, hæc teneat communia munera Pallas.

Cum his præesset muneribus Venus illi merito baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorem, in quo Suauitas. & Dulcia colloquia, & Beneuolentia, & Blanditiæ, Suasiones, Fraudes, Veneficiaque includebantur, de quo ita scripsit Homerus Iliad. ξ.

ἦ, ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
ἔνθ᾽ ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ᾽ ἵμερος, ἐν δ᾽ ὀαριστὺς
πάρφασις. ἥ τ᾽ ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Sic ait; & lorum cesti de pectore soluit;
In quo Blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, Sermo iucundus, Amorq́;,
Gratia; quæ mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptũ est ab Herodoto in Melpomene Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his; οἱ δὲ ἐνάριες, καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι, τὴν ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι. Fatẽtur Enaries & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse. Hæc Dea cum amores blanditiasque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum, qui per ipsam peierassent, rideret: vt asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc pacto;

Nec iurare time: Veneris periuria venti
Irrita per terras, & freta longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi, quem alii à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. x. Metam. his versib.

Vecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Idem postea poeta lib. 15. eiusdẽ operis illum à columbis trahi inquit in his;

Perq́; leues auras iunctis inuecta columbis
Litus adit Laurens.

Sappho tamen eius currum à passeribus salacissimis auibus trahi finxit, alii putarunt passeres esse Veneri consecratos; quia στρουθοὶ vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Tribuerunt illi sagittas prætereà, vt significauit Euripides in Medea his carminibus; ῆ

μήποτ᾽ ὦ δέσποιν᾽ ἐπ᾽ ἐμοὶ
χρυσέων τόξων ἐφίης,
ἱμέρῳ χρίσασ᾽ ἄφυκτον οἰστὸν
Nunquam Regina nobis
Ab aureo arcu dimittas
Dulcedine vngens certam sagittam.

Et Iulianus Aegyptius in his;

Αἰεὶ μὲν κυθέρεια φέρειν δεδάηκε φαρέτρην,
τόξα τε, καὶ δολιχῆς ἔργον ἑκηβολίης.
Vsq; Venus plenam didicit portare pharetram,
Atq; arcus, longè spicula quæ feriunt.

Atqui cum variæ essent Veneres, varii fuerunt illarum cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi, quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minime licuit, vt testatur Polemo. in illo libro, quem scripsit ad Timæum his verbis; ἀθηναῖοι γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκριβεῖς ὄντες, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσιοι, νηφάλια ἱερὰ θύουσι, μνημοσύνῃ, μούσαις, ἠοῖ, ἡλίῳ, σελήνῃ, νύμφαις, ἀφροδίτῃ οὐρανίᾳ. Athenienses harum rerum obseruandarum studiosi, & in sacrificiis Deorum faciendis diligentes ac pii, Nephalia sacra faciunt Mnemosynæ, Musis, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri cœlesti: quamuis Pythium oraculum postea iussit mel atque liquentia uina, ut dictum est Nymphis offerre. uocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam uinum omnis propè intemperantiæ fundamentum in illis nesciretur. tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, ue sensit Philochorus, quæ neque è genere ficuum, neque uitium essent, quæ in sacrificiis Deorum uterentur. Lucianus in Dialogis meretriciis uidetur aliam cœlestem putasse Venerem, aliam popularem, quam publicam uocauit, aliam Hortensem: atque publicæ captam candidam mactari significat, Hortensi & cœlesti iuuencam. Alii tamen putarunt iuuencam, Mineruæ mactari oportere, quòd illi esset sacra, ut fuit agnus Iunoni, Isidi anser, Veneri columba. Sed Strabo libro nono sues etiam admissos aliquando fuisse ad Veneris sacrificia scribit. Quòd alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatus est Pauf. in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Suadelæ cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quòd ad omnia ueniat, ut ait Cic. in secundo de Natura Deorum; Quæ autem Dea ad res omnes ueniret, Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis cum semper uictoriam reportet;

Μέγα τι σθένος ἁ κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεὶ.

Magnum quoddam robur
Venus, refert uictorias semper.

Idcircò præclarè Leonidas inquit in armatam Venerem frustra illam armari in homines, cum uel Martem ipsum bellorum Deū nuda uicerit, hoc pacto;

Ἄρεος ἔντεα ταῦτα, τίνος χάριν ὦ κυθέρεια
Ἐνδέδυσαι, κενεὸν τοῦτο φέρουσα βάρος;
Αὐτὸν ἄρη γυμνὴ γὰρ ἀφώπλισας. εἰ δὲ λέλειπται
Καὶ θεὸς, ἀνθρώποις ὅπλα μάτην ἐπάγεις.

Hæc Martis sunt arma, Venus cur cingeris istis?
Cur Cytheræa geris tam graue pondus iners?
Mars est à nuda uictus, cum cesserit ipse
Vel Deus, hæc frustra num geris arma uiris?

Tantæ uerò eius uires dicuntur esse, ut nullus prope sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit; quæ cœlo, & terris, & omnibus elementis credita est dominari; quare omnia ab illa produci scripsit Eurip. in Coronifero Hippolyto, omniaque illius imperio parere, ut est in his carminibus;

Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς, ἢν πολλὴ ῥυῇ.
ἣ τὸν μὲν εἴκονθ' ἡσυχῇ μετέρχεται.
ὃν δ' ἂν περισσὸν, καὶ φρονοῦνθ' εὕρῃ μέγα
τοῦτον λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς καθύβρισε;
φοιτᾷ δ' ἀν' αἰθέρ'. ἔστι δ' ἐν θαλασσίῳ

κλύδωνι Κύπρις. πάντα δ' ἐκ ταύτης ἔφυ.
ἥδ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ' ἔρον.
οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔκγονοι.
Non eſt Venus ferenda, ſi multa affluat.
Cedentibus quæ ſit benigna, quæ leuis.
At ſi ſuperbum repperit quem, quo putas
Tractauit illum more, qua ue iniuria?
Percurrit æthera illa, rurſus in maris
Vndis pererrat; inde nata cuncta ſunt.
Hæc una Amorem ſeminauit, hæc dedit.
E cuius orti ſemine omnes adſumus.

Idcirco Homerus in hymno in Venerem omnes feras, & uolucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & ſiænari inquit in his carminibus;

Μοῦσά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης
κύπριδος, ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε.
καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων,
οἰωνούς τε διιπετέας, καὶ θηρία πάντα,
ἠμὲν ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδ' ὅσα πόντος.
Muſa refer Veneris formoſæ munia, Diuis
Quæ ſuperis olim teneros immiſit amores.
Quæ genus humanum domuit, pictasque uolucres;
Atque feras omnes, quas paſcunt æquora ponti.
Quæq; errant campis, quæ latis fluctibus errant.

Hanc uel Ioue ipſo potētiorem eſſe ſcribit Theocritus in Europa his uerbis;

θυμὸν ἀνωΐστοισιν ὑποδμηθεὶς βελέεσι
κύπριδος, ἣ μούνη δύναται καὶ Ζῆνα δαμάσσαι.
Perdomitus Veneris iaculis, leuibus ue ſagittis,
Quæ domuiſſe Iouem ualet una, Deosq; ſupernos.

Hanc unam denique mundum procreaſſe, & procreatum nutrire & conſeruare crediderunt; quem nullo pacto ſine Veneris opera exiſtimarunt coagmentari potuiſſe, ut ait Orpheus;

πάντα γὰρ ἐκ σέθεν ἐστίν, ὑπεζεύξω δὲ κόσμον.
καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα.
ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστὶ καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
Ἐν πόντῳ τε, βυθῷ τε.
Omnia iunxiſti, per te ſtant pondera mundi.
Imperitasq; tribus Parcis, atque omnia gignis,
Quæ mare, quæ cœlum latè, terramq; pererrant.

Fabulantur poetæ Venerem Adonidis deſiderio captam fuiſſe, qui natus fuerat è Rege Cinyra & Myrrha eius filia; q paſtor fuit, ut teſtatur Virg. in Gallo. Enimuero poſtea Martis inuidia ab apro immiſſo cæſus eſt, ut ait Ouid. lib. x. Metam. eo, cum iuuenis eſſet & præualidus, plurimum Venus delectabatur, quare eius mortem grauiſsim è tulit, ut ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque ullam tamen de illo ſtirpem ſuſcepit. cum Anchiſe congreſſa Aeneam peperit; ex illo celebri Martis adulterio, ſuſcepit Harmoniā; ut teſtatur Heſiodus in Theogonia, quam tamen alii Iouis & Electræ filiam fuiſſe putarunt. è Mercurio ſuſcepit Hermophroditum, ut nomen ipſum ſignificat;

gnificat; quod ita ait Ouid. lib.4. Metamorph.

Mercurio puerum, & diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris;
Cuius erat species, in qua materq; paterq;
Cognosci possent; nomen quoque traxit ab illis.

Concepit Erycem è Bute; uel ut alii maluerunt, è Neptuno; quem Hercules palæstra suffocauit, ut ait Isacius. fertur etiam Meligunis fuisse Veneris filia. fama est præterea quòd Venus Dionysium amauit, quoad Indicam expeditionem militante Venus Adonidis consuetudine fruebatur; mox coronata redeunti Dionysio occurrens & ipsum coronauit,& rogauit ut se sequeretur,quia iam nupsisset. mox in Lampsacum profecta est,quia ibi uellet parere, quod gestabat in utero. At Iuno Zelotypia capta illius uterum per dolum contrectauit, fecitque ut deformem puerum pareret, qui ingentia maximè haberet pudenda, quem postea Priapum nominauit, ut ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Nō defuerunt qui Suadelam quoq; Veneris filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphus. at Hesiodus in Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his;

αὐτὰρ ἄρηι
ῥινοτόρῳ κυθέρεια φόβον καὶ δεῖμον ἔτικτε.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, unaq; Timorem.

Suscepit Rhodum filiam præterea è Neptuno, ut sensit Herophilus; quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonem & alios quinque filios è Sole peperisse. At cum Vulcanum maritum haberet, nullus ex illo filius commemoratur, cum multos è uariis cōgressibus, diuersisq; adulteriis à scriptoribus natos fuisse Veneris acceperimus. Sortita est autē Venus multa cognomina uel à locis,uel conditoribus,uel euentis rerum; nā dicta est Salaminia, Acidalia, Paphia, Idalia, Cytherea, Erycina, Gnidia, Cyllenia, Melanis, Migonitis, Ascræa, Colias, Epistropha, Ambologera, Olympia, Speculatrix, Pontica, & multa alia præterea quæ numerare mihi uidetur superuacaneum. multa fuerunt loca, in quibus eximiè Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouid. lib.x. Metam.

Capta uiri forma non iam Cythereia curat
Littora; non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamq; Cnidon, grauidamq; Amathunta metallis.

& Virg. lib.x.

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
Idaliæq; domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse diximus superius, nō est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sicyonius illam ex ebore & auro ita fecit,ut capite polum gestaret, atque altera manu papauet altera malum punicum, ut scripsit Eratosthenes libro tertio. In huius Deæ, sacrificiis id moris fuit ut femora uictimarum omnium, præter quam suum consecrarent,cum alias partes Sicyonii iuniperi lignis adolerent. uerum cum torrerentur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, ut ait Pausf. in Corinthiacis. Hæc Dea, uelutietiam cæteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat; quare cum Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maximè iram in se concitasse creditæ sunt,quod etiam

non impune putantur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, ut à suis maritis contemnerêtur. Earum mariti cum bellū aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiusq; captiuas inde abducerent, ac proprias uxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solum fecerunt, sed etiam captiuas una cum illis trucidarunt. deinde ueritæ ne cum filii adoleuissent patrum iniurias ulciscerentur, illos etiam ad unum obtruncarunt, atque uniuersum genus de medio sustulerunt. illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ non leuiter ferre solet neglectum sacrificiorum honorem obliuisci, si ab aliquo paruifiat, ut ait Euripides in Hippolyto Coronifero in his;

Πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι, κ'οὐκ ἀνώνυμος
θεὰ κέκλημαι κύπρις, οὐρανοῦ τ' ἔσω,
ὅσοι τε πόντου, τερμόνων τ' ἀτλαντικῶν
Ναίουσιν εἴσω, φῶς ὁρῶντες ἡλίου,
τοὺς μὲν σέβοντας τἀμὰ πρεσβεύω κράτη.
Σφάλλω δ' ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα.
Ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν γένει τόδε,
τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.
Inter uiros permulta, non ingloria
Venus uocata sum; poli intra circulum,
Pontum'ue quisquis incolit, uel terminos
Atlanticos, spectatque solis lumina,
Si me colit, uires, decusque præbeo.
Superbientes rursus in me deprimo.
Hoc est Deis commune, quod mortalium
Honoribus lætantur, & coli à uiris.

Dicitur hæc Dea una cum Iunone & Pallade de formæ præstantia contendētes ad Paridis iudicium uenisse, quæ, cum iudici Helenæ adulterium ad illū corrumpendum promisisset, uictoriam ex illo iudicio reportauit. Veruntamen dolosum illud iudicium uniuerso Troianorum imperio postea fuit calamitosum: quoniam stulta sunt omnia iniqua, sed omnium maximè Veneris opera quæ fiunt, ut ait Euripides in Troadibus; quippe cum non solum à spuma, sed etiam ab insania Veneris nomen deduci possit, ut est in his carminibus;

τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν ἀφροδίτη βροτοῖς,
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:
Recteq; cœpit nomen hoc insania.

Nam cum animorum motus, qui nos ad aliquam deformitatem morum, uitæque turpitudinem inducunt, maximè uitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnemq; lasciuiam conuenit aspernari; quibus nihil neq; turpius, neque minus honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nam quis se hominem esse uerè audeat dicere, quum se effrænata illa belluarum libidine in Venerem rapi patiatur? omnium sanè uoluptatum, quibus homines uexantur, maxima & deterrima est libido rei Venereæ, quæ opes dilapidat, obest memoriæ, uim oculorum labefactat, stomachum frigidiorem & imbecilliorem efficit, cum uim illam semen genitale secum afferat, qua cibus in stomacho concoquitur; ex quo plurima rerum

rum redundantium copia fit, malorumq; humorum abundantia in stomacho procreatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, semperque ad seruandam sanitatem in ore habendum; VESCI citra satietatem; IMPigrum esse ad laborem; VITAle semen conseruare; Res esse saluberrimas. Quare scite dictum est ab eo poeta;

οἶνος, καὶ τὰ λουτρὰ, καὶ ἡ περὶ κύπριν ἔρως,
ὀξυτέρην πέμπουσι τὴν ὁδὸν, εἰς ἀΐδην.

Vina, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt:
Et citius Ditis Tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio; facilia sunt, & omnibus eiusce rei remedia, victus moderatio in primis; vnde præclare illud defluxit; sine Cerere & Baccho friget Venus. Neque id parum confert mandatũ medicorum secundum, quod etiam ita recitauit Oui. in lib. de Remedio Amoris;

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriæ prodidit Plutarchus in Symposiacis problematis rutam quoque, quam πήγανον ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι vocarunt, non mediocriter conferre ob insitã illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat, quare etiam de illa ita scripsit Ouid. de Remedio;

Verlius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poetæ, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere depositũ fuisse inquiunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilæ vsum, cum illa frigida sit, Venerem sedare, quare in Thesmophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes & adeuntem populũ oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Silemnus fluuius non procul à Patris, vt refert Paus. in Achaicis, in quo viri vel fœminæ lotæ priscorum amorum obliuiscebantur. & Sappho apud Oui. sublimem esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare præcipitantes, amoris obliuiscebantur: sic .n. inquit;

Constitit, & dixit, quid nunc non ignibus æquis
Vreris? Ambraciæ est terra petenda tibi.
Phœbus ab excelso quantum patet aspicit æquor,
Actæum populi, Leucadiumq; vocant.
Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore
Misit, & illæso corpore pressit aquas.
Nec mora iussus amor fugit lætissima mersi
Pectora; Deucalion igne leuatus erat.
Hanc legem locus ille tenet; pete protinus altam
Leucada; nec saxo desiluisse time.

Hoc oium remediorũ vltimũ, & non nisi furiosis hominibus adhibendũ censuerim, vt è præcipiti loco in mare nõ sine maximo periculo desiliant. Quãuis Cicero etiam libro quarto Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco, vtpote è quo multi se præcipitarint; qui modum igitur vitio quærit, similiter facit, vt si posse putet eum, qui se è Leucade præcipitauerit, sustinere se cum velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniã vtraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem; rosa inter flores scilicet, myrtus inter arbores, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virg. Aeglog. septima;

Populus

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,
Formosæ Veneri myrtus, sua laurea Phœbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atque victoriā reportarit, quòd innuit Nicand. in Alexipharmacis in his;

πρὸς δ' ἔτι τοι δικτύννα τεὰς ὀχθήρεα κλῶνας.
ἥρη τ' ἰμβρασίη μύρτου στέφος οὐχ ὑπέδεκτο
κάλλεος οὕνεκα κύπρις ὅτ' εἰς ἔριν ἠρίδηναν
ἀθάναται, κόσμησεν ἐν ἰδαίοισιν ὄρεσσι.

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos
Aspernata; tuam nec cæpit Iuno coronam.
Quòd Venus Ideis est illa in montibus olim
Compta comas, vbi de forma contentio nata est.

Huic Deæ Gratiæ dicuntur esse dicatæ, quòd nihil iis ignaris faciat: nam cū pomum á Paride esset captura Hymenæū, & Cupidinem, & Amores, & Gratias iussit aduocari, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt. Atque hæc ea ferè sunt, quæ de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quàm occultum coitus desiderium á natura insitum ad procreandum, quod nos, non ineptè vt arbitror, alicubi ita expressimus illā amorem appellantes;

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Et Lucretius libro quarto;

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur,
Seu mulier toto iactans e corpore amorem:
Vnde feritur, eò tendit, gestitq; coire,
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Nanq; voluptatem præsagit multa Cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quòd omnia verno aeris tepore ad procreationem excitantur; quippe cum idem poeta Zephyri auram suauissimam Veneris nuntium appellarit, vt in his ait idem poeta;

It ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quàm spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud Aristo. quare locus datus est fabulæ, quòd è spumā genita sit. Venerem amorum Deam credidit Lactantius putatam, quia læna fuerit, quæ prima meretriciam artem instituerit. Ducuntur verò similia similium desiderio, vt canes canum, equi equarum, leænarum leones: quoniā dissimilium formarum prorsus nulla est inter se couiunctio. Efficitur istud ipsum naturæ ductu, quæ spectra quædam á valde diuersis abhorrentia indidit singulis animalibus, vt irritum & inutilem coniunctionis laborem deuitent. Vt enim è magnopere differentibus arboribus surculos arbores non recipiunt, ita neque marium fœminæ plurimum differentium congressu delectantur.

lectantur. Nam tametsi viperę anguillarum attritu demulcentur, canesque luporum coniunctionem non omnino respuunt, cum è similibus propè corporibus simile semen profundatur, quod plurimum confert ad procreationē; tamen ex anguillis & auibus, aut dissimilibus plurimum animalibus, nihil nasceretur, si coniungantur: quare è consimilibus omnino aut parum differentibus fieri debet & solet generatio. Sunt igitur in singulis animalibus spiritus quidam ad conciliandos amores præpotentes, quibus tempeties aeris pro læna est: atque eorundem spirituum alii ad id munus tardiores sunt, alii promptiores & magis ingeniosi: quare accidit aliquando vt mas fœminā vel non visam amauerit, aut marem fœmina. Alii naturam sapientissimam rerum harum parentem similium & animorum & temperamentorum conciliatricem crediderunt, quæ radios quosdam occultos è toto corpore mitteret; quos tamen alii ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, atque illum, qui sit ictus, conuersum eò vnde percussus fuit, quandam voluptatem diuinantem, & quasi præsentientem, similisque coniunctionem appetentem, in eius desiderium delabi, quod desiderium Amor, & proprio nomine Cupido appellatur. Cum tamen eueniat aliquãdo vt ex altero tantum illi radii manent, cum ad scopum ob dissimilitudinem hi peruenire non possint, nullam se facere impressionem sentiunt, quare neque ita intenduntur, neque sunt diuturni, & à suscepto negotio facile recedũt. Nihil enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa, quam animus è similium coniunctione futuram præsensit, quare Dea credita est conciliandorum animorum. Alii motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aeris temperiem, Venerem vocaruut. Quòd nata sit è spuma, vt diximus, illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semen secernitur: cuius rei indicium est, quod non minus stomacho, & memoriæ & aciei oculorũ obest vsus Veneris, quàm venarum incisio. Alii natam è Ioue & Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materia, quæ est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui Cœli & Diei filiam tradiderunt; ii cum Theologis Christianis consenserunt: quoniam cum Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendi amoris ad procreandum illis vim addidit, quare creatis animalibus & herbis statim inquit, crescite & multiplicamini. Hæc eadem causa fuit, cur fuerit præfecta nuptiis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiam amor conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cum apta sunt generationi, quod efficit apta elementorum symmetria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam ac retibus implicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia fieri non poterat vt Dii occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parumque viro bono, nedum Deo conueniens; cum vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demonstrare, quæ apud vulgus increbuit, quòd libidinosæ vxoris lasciuia viri boni existimatio & integritas possit contaminari. Nemo enim alienorum peccatorum pœnas dare merito debet. Præclare igitur statutum fuit apud Lacedæmonios, vt adulterorum, siqui deprehensi fuissent, pudẽdæ partes publicè in foro per tortorem villicarẽtur, deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent. Dicitur vulnerata

fuisse a Diomede, vt est apud Homerum; quoniam illi, quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatibus dediti, at corpora debilia & rei bellicæ minime accommodata; quare cum illa in ortu Paridis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist. Helenæ;

Apta magis Veneri, quam sint tua corpora Marti;
Bella gerant fortes; tu Pari semper ama:
Hectora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deæ non conuenire aliorum Deorum officia dixit Iupiter, cum singuli Dii singulis officiis sint præfecti; quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit, nulliusque alterius indigeat auxilio: Hoc enim maxime faciebat ad deprimẽdam mortalium arrogantiam & temeritatem, cum vel Dii ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere, dicerentur. Fabulati præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res concitantur, non sunt sui compotes, sed eo affectu, quò fert impetus, rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac siquis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iurauerit; quippe cum vterque horum quò fert impetus, at non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris currum ab oloribus trahi, quia munditiès & corporis ornatus mirificè confert ad amorem conciliandum: est enim omniũ ferè auium candidissima & maxime munda olor: alii tamen ob salacitatem colũbas ac passeres illius currum trahere finxerunt. Atque cùm tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filii. Illa quæ cœlestis est Venus appellata siue Vrania, purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem; qualis est erga Deum & patriam & viros bonos ob aliquam virtutem, aut erga benemeritos; qui amor cęlestis, & purus, & diuinus, cum humana labe careat, potest appellari. Popularis Venus naturæ coniunctiones animalium quærit. At Venus cognomento Apostraphia, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum, quia cum multa turpiter per nefarios congressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercendas cupiditates parũ honestas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, vt nomẽ ipsum significat. Atque cum cœlestis illa Venus, non, nisi ab animo temperatissimo procedere possit, merito in eius sacrificiis obseruatum fuit ab antiquis ne vinum omnium deliramentorum, omnisque intemperantiæ causa, offerretur. Illa Venus, quæ popularis est, neque vinum neque tumulentiam reiicit, cum vulgi & turbulentorum motuum multitudinis Dea sit. Hanc Venerem, tum ex aeris temperie gignatur, omniaque animalia ad procreandũ impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui, cum illa sit pręcipuè verni temporis benignitas, quam ita expressit Virg. in 2. Georg. lib.

Ver adeo frondi nemorum, ver vtile syluis.
Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aether
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.
Auia tum resonant auibus virgulta canoris:
Et Venerem certis repetunt armenta diebus.
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arua sinus. superat tener omnibus humor.

Nam physicas rationes in his complexus est Virg. quibus efficitur vt eo tem-

pore

pore præcipuè animalia in Venerem concitentur; quam rem ita mira quadã poetica ſuauitate etiam Lucretius cum de Venere loquitur, complexus eſt;

Aeneadum genitrix, hominum Diuumq; voluptas
Alma Venus; cœli ſubter labentia ſigna,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras; per te quoniam genus omne animantum
Exoritur, viſitq; exortum lumina ſolis.
Te Dæa, te fugiunt venti, te nubila cœli;
Aduentuq; tuo ſuaues tibi dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora ponti,
Paccatumq; nitet diffuſo lumine cœlum.
Nam ſimulac ſpecies patefacta eſt verna diei,
Et reſerata viget genitabilis aura Fauoni,
Aeriæ primum volucres te Diua, tuumq;
Significant initum perculſæ corda tua vi.

At grauiſsimus & ſuauiſsimus ſcriptor Euripides multò etiam clarius demonſtrauit rerum omnium procreationem ex elementorum eſſe ſymmetria; atq; vim illam ſiue diuinã quę naſcitur è motu cœleſtium corporum, ſiue naturalem vocemus, quæ facit vt in hanc commiſtionem elementa ipſa deducantur, vel potius deducit, Venerem appellauit; quã ita de ſe dicentem is introducit, vt apud Athenæum illa carmina latina fecimus, cum variis ſimul & multis occupationibus diſtracti eodẽ tempore, & nuper poſt longum interuallum temporis ad libros reuerſi, opus illud omnium ſanè difficillimum & corruptiſsimum latinum facere conaremur.

Non ſentis ipſe quanta ſit Venus Dea?
Nam nec referre, nec queas metirier,
Sit quanta, quantum poſsit in mortalibus.
Te nutrit ipſa, meq;, & omnes hæc viros.
Conſidera: ſermone ne ſolo ſcias,
Enucleabo robur ipſe te Deæ.
Amauit imbrem terra: cum ſiccum ſolum eſt,
Non eſt ferax ſquallore, poſcitq, humidum.
Amatq; cœlum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorſum cedere.
Vbi duo miſcentur iſta, vnumq; fit,
Naſcuntur inde cuncta quæ nos nutriunt:
Ob quæ viret, vigetq; vis mortalium.

Hanc Deam iure Adonim amaſſe dicunt, qui Adonim ſolem eſſe arbitrati ſunt: quoniam ſine vi ſolis, nulla eſſet Venus. Hunc per brumam extingui dicunt, quia ceſſat eo tempore herbarum, & rerum multarum generatio. nam cum ſol obtuſos angulos facit, minor fit eius virtus, ac frigora ſunt omnibus naturæ actionibus maxime aduerſaria. Nam cur illum mortuum inter lactucas depoſuit? propter frigus hyemis nimirum atq; per id tempus fiebant ſacra Adonia: cui fabulæ addiderunt per Adonia fluuium Adonim vocatum è Libano monte defluentem ſanguinolentum fluere ſolitum. Addiderunt & Gratias illi filias, quæ cęleſti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatem. Harum vna auerſa eſt, cum duæ Venerem reſpiciant, quia liberalis & magnanimi eſt maiori menſura reddere, quam acceperit. Sorores illę di-

cuntur manibus implicitis se tenere inuicem, virginesque esse, & ridentes; quia nulla spe motos oportet dici liberales, cum mercatores sint potius qui ob aliquam spem benefaciunt. atque quæ in aliquem extat beneficentia, tū demum grata est, quæ ex hilari animo, minimeque inuito aut renitenti procedit. traditum est in fabulis Venerem iudicatam à Paride fuisse pulchriorē Iunone ac Pallade, quia multò sunt plures qui corporis voluptates, quàm qui animi; qui uitia, quàm qui uirtutē: qui turpitudinem, quā qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt qui dignitatem, qui honores, qui gloriam, qui præclaras gerendarum rerum opportunitates pro impuris uoluptatibus reliquerunt; & amplissimas opes in eas profuderunt, qui tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas miserias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam fere explicauimus, quo in negotio siquid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine. *Cap.* XIIII.

De Cupidine uerò, quibus ortus sit parentibus, nō parua dubitatio est apud scriptores: quoniam alii unum esse Cupidinem, alii plures senserunt. Plato in Symposio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem; ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ ἔρως καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις καὶ θεοῖς, πολλαχῆ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβύτατον εἶναι τῶν θεῶν, τίμιον, ἦ δ' ὅς. τεκμήριον δὲ τούτου, γονῆς γὰρ ἔρωτος οὔτ' εἰσὶν οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενὸς οὔτε ἰδιώτου, οὔτε ποιητοῦ. Quòd magnus Deus sit, & hominibus, deisque admirabilis Cupido, id iam compertum est sæpius cum in aliis, tum in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præterit esse quidpiam præclarum inter antiquissimos Deos recenseri. Cupidinis autem parentes neque sunt, neque ab ullo uel priuatorum, uel poetarum fuisse dicuntur. Hesiodus in sua Theogonia uidetur Amorem siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ chaos dicta est, in lucem eduxisse, cum ita scribat;

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου.
Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.
ἠδ' ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
λυσιμελής, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
Δάμναται ἐν στήθεσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Ante chaos natum: superùm firmissima sedes
Inde solum terræ latæ; tum tartara nigra
Intra adytum terræ, & feralia claustra baratri.
Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes
Dulce Deum, pariterque uirum, gratumq; Cupido
Solamen, qui corda domat, mentesq; feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidinem inquit, eumq; eduxit ex illa informi materia. at Aristophanes in Auibus Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus sit Cupido, qui cum chao mistus omne Deorum genus ex illo excitauerit; ita verò se habent carmina Aristophanis;

χάος ἦν, καὶ νὺξ, ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ τάρταρος εὐρύς.

γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν. ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις,
τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν.
Ἐξ οὗ περιτελλομέναις ὥραις, ἔβλαστεν ἔρως ὁ ποθεινὸς,
στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν.
Chaos erat,& Nox,Erebusq; niger primũ,cũ Tartarus altus.
Terræ nec aer, nec cœlum erat. Erebiq; in finibus amplis
Parit prius Zephyrium Nox alis nigrescentibus ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureis alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit,quem ut est in his carminibus, ante omnia natum putauit;

Πρωτογόνον καλέω διφυῆ, μέγαν, αἰθεροπλάγκτον,
ᾠογενῆ, χρυσέαισιν ἀγαλλόμενον πτερύγεσσιν,
ταυροβόαν, γένεσιν μακάρων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
Aethere labentem, geminum, magnumque vocamus,
Qui prior est natus, qui ex ouo, qui nitet aureis
Alis lætatus. per quem superumque virumq;
Est genus exortum tenues in luminis auras.

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superius esse dixit, mox fabulam quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memorauit. fama est Deos aliquando natalitia Veneris celebrantes in cœlo mẽsis accubuisse: tum Porus consilii & abundantiæ Deus fertur nectare paulo copiosius hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quã etiam compressit. ex eo igitur congressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandataque obseruaret, quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hyla è Diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, ut ex his patet;

οὐχ' ἁμῖν τὸν ἔρωτα μόνοις ἔτεχ' ὡς ἐδοκεῦμες
Νικία, ᾧτινι τοῦτο θεῶν ποκα τέκνον ἔγεντο.
Non solis natus nobis est ipse Cupido
Vt pater: è superis quicunque fuere parentes.

Non defuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, quod ex illo carmine significatur;

Αὐτὰρ ὁ ἔρωτα κρόνος, καὶ πνεύματα πάντ' ἐτέκνωσε:
Sunt Amor & venti Saturni è semine nati.

Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto;

Ὑμνέομεν σεμνὴν πολυώνυμον ἀφρογενείην,
καὶ πηγὴν μεγάλην βασιλήϊον, ἧς ἄπο πάντες
Ἀθάνατοι πτερόεντες ἐβλάστησαν ἔρωτες.
Cantamus Venerisque genus, fontemq; perennem,
De quo immortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam, & à Suada coronatam. qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum uulgò creditum dixit, & Veneris filium. Cicero lib 3.de nat.Deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, ut in his scribit; Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur. Secundus

cundus Mercurio & Venere. Tertius quidem est Anteros Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisq; parentibus geniti, tamen ad unũ Veneris filium omnia propè, quæ de amore dicta sunt, transferuntur. Præclarè igitur Arcesilaus statuarius leænam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alii e cornu bibere cogebant, alii soccos illi inducebant, alii saxo alligatam fune tenebant, cum multos fuisse cupidines uellet significare. Horum quæ uires sint, aut quæ facultates. & qui habitus illi tribuerentur, ita patefecit Orpheus in hymnis;

κικλήσκω μέγαν, ἁγνὸν, ἐράσμιον, ἡδὺν ἔρωτα,
τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ἑρμῇ.
Συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις.
Εὐπάλαμον, διφυῆ, πάντων κλῆιδας ἔχοντα.
αἰθέρος, οὐρανίου, πόντου, χθονὸς, ἠδ᾽ ὅσα θνητοῖς
Πνεύματα παντογένεθλα θεὰ βόσκει χλοόκαρπος.
ἠδ᾽ ὅσα Τάρταρος εὐρὺς ἔχει, πόντος θ᾽ ἁλίδουπος.
μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴακα κρατύνεις

Iucundum, magnum, grarum cantamus Amorem,
Arciferum, alatum, celerenı, flammisq; potentem.
Ludentem pariter cum diisq; virisq;, gemellum.
Tu maris, & terræ claues, tuque ætheris alti
Sceptra tenes: tu quot uentos Dea parturit alma
Frugifera, aut pontus tumidus, vel tartarus ipse,
Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illum Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum rosis coronatum; nam & Cupido & Victoria alati fingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt; de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus;

Αὐτίκα νίκη πέτεται πτερύγαιν χρυσαῖν. καὶ νὴ Δί᾽ ἔρως γε.

Statim Victoria volat alis aureis, & per Iouẽ Cupido simul.

Deinde addita sunt non solum nomina, sed insignia cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus;

Γυμνὸς ἔρως, διὰ τοῦτο γελᾷ, καὶ μείλιχός ἐστιν,
οὐ γὰρ ἔχει τόξον, καὶ πυρόεντα βέλη.
Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει Δελφῖνα καὶ ἄνθος.
τῇ, μὲν γὰρ γαῖαν, τῇ δὲ θάλατταν ἔχει.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille; nec arcus,
Nec flammata gerit spicula, vel pharetram:
Iure quidem recto florem, delphinaq; gestat.
Continet hac terras, hac maris alta manu.

Tantam illi potestatem antiqui poetę, tantumq; audacię Cupidini tribuerũt, ut omnes Dii antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus; vt Philippus quidam poeta in his luculentissimis carminibus expressit;

Συλήσαντες ὄλυμπον ἴδ᾽ ὡς ὅπλοισιν ἔρωτες
κοσμοῦντ᾽ ἀθανάτων σκῦλα φρυασσόμενοι.
Φοίβου τόξα φέρουσι, Διὸς δὲ κεραυνὸν, Ἄρηος
ὅπλον καὶ κυνέην, ἡρακλέους ῥόπαλον.
Εἰναλίου τε θεοῦ τριβελὲς δόρυ, θύρσα τε βάκχου,

πτηνὰ

Πτηνὰ πέδιλ' Ἑρμῆς, λαμπάδας Ἀρτεμίδης·
οὐκ ἄχθος θνητοῖς εἴκειν βελέεσσιν Ἐρώτων,
Δαίμοσιν οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.
Exuuiis superum læti decorantur Amores.
Alta quibus cœli est iam spoliata domus.
Extorsere Ioui fulmen, Phœboq; sagittas,
Alcidæ clauam, Marsque caret galea.
Mercurio desunt talaria, faxq; Dianæ,
Sic Baccho thyrsus, sic pelagoque tridens.
Nec mirum est iaculis homines quoque cedere Amorum,
Queis sua uel superi sceptra dedere Dei.

Cum tanta fuerit igitur potencia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium felicissimũ, & cui Dii omnes subiicerentur, appellauit ita Plato in Symposio; φημὶ οὖν ἐγώ, πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων, Ἔρωτα (εἰ θέμις, καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. Ego sanè ita sentio, omnibus Diis felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorem, cum & pulcherrimus sit & optimus. Atque in his cum duos esse Cupidines dixisset, alterum Cœlestem, alterum Vulgarem appellat; Ἀναγκαῖον δὲ δὴ καὶ Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν Πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ Οὐράνιον. Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alteram sequentem & adiutorem vulgarem recte vocari; hunc verò cœlestem. Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hunc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est, nedum experiri: quæ cum breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa;

Quis puer hic? Veneris. plenæ quæ causa pharetræ?
Non bene prouisus certa quòd arma mouet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ille senes.
Quis pennas humeris dedit? inconstantia. quare
Nulla Deo frons est? signa inimica facit:
Quæ sors eripuit lucem? immoderata libido.
Cur macies? vigiles cura, dolorq; facit.
Quis cæcum præit? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui comites? Rixæ, Bella, Odium, Opprobrium.
Qui cœlo dignati? homines. quæ causa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc è crapula, deliciarumq; copia nasci denique tradiderunt antiqui, cum nihil sit, quod magis morum probitatem, vitamq; humanam, quam delitię labefactet. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides;

Οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ.
ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.
Vtiliter nulli nimia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pelluntur Amores.

Atque vt summatim dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia, tam sæui comites, tam deformis oculorũ cæcitas, & ætas minime apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poetis, ad exprimendam libidinis hominum insaniam,

vt nihil tãtopere abhorrere videatur ab ingenuo, & bene instituto homine, quæ tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptatem, vt etiam cum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur, cui, propter stomachum pessime affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur. Hũc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium; cum non intelligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, tẽperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinẽ hunc vulgarem Deum Bella, Rixas, Contentiones, Dolos, Iniurias, honoris facultatumq́; iacturam habere perpetuos comites. Quare præclarè scripsit poeta ille in his versibus;

Τίς θεὸν εἶπεν ἔρωτα; θεοῦ κακὸν οὐδὲν ἐρῶμεν
 Ἔργον. ὁ δ' ἀνθρώπων αἵματι μειδιάει.
Οὐ θεὸς ἐν παλάμαις κατέχει ξίφος; ἠνὶδ' ἄπιστα
 Τῆς θεοδηλήτου σκῦλα μιαιφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
 Sanguine lætatur, sunt bona grata Deo.
Non'ne ensem manibus præacutum sustinet? ecce
 Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia contemnatur, omnesq́; exoriantur iniuriæ, vt est in his lib. 4.

Σχέτλι' ἔρως, μέγα πῆμα, μέγα στύγος ἀνθρώποισιν.
Ἐκ σέθεν οὐλόμεναί τ' ἔριδες, στοναχαί τε, γόοι τε,
Ἄλγεά τ'.

Supplicium crudele viris, ac pœna Cupido.
E te sunt rixæ, certamina, bella, querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta, & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorum Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam & parentes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contra illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filii à matribus fuerunt laniati & trucidati? atque, vt vno verbo dicam, nihil est propè nefarium, impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quamuis illud magis verum est, quòd non malus est Cupido, sed occasio potius facinorosis & perditis hominibus male agendi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus;

Οὐχ ὁ ἔρως ἀδικῆ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστοι
 Ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐσθ' ὁ ἔρως πρόφασις.

Nullum Amor offendit: prauis occasio sed fit
 Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter concessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturæ necessarias: quare vt præclare ille inquit poeta, cum quis modum excesserit in animi motibus, il-

lisque

lisque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cum voluntas cuiusq; inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in lib. nono;

Dii'ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuiq; Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est prçcipuè, quòd per eum tanquam per fenestrã animus spectra & imagines concipiat, & interius admittat, quibus perculsus incidit in rei spectatæ desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit;

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν. ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
Ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.
Si mulier fuerit pulcherrima, forma sagittis
Corda virum figit velocius; est via ocellus.
Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus
In mentes, illasq; domat, seq; imprimit altè.

Atque de fabulosis ad Cupidinẽ spectantibus satis, nunc quid sub his lateat serii, vestigemus. Quòd omnium Deorum antiquissimum Cupidinem crediderunt, id significare visi sunt, quod sensit Empedocles, quòd res prius inter se confusas amicitia & odium inuicem discreuerint, cum illæ per se sine his nihil gignere possint. Nam tametsi Thales aquam rerum omnium principium posuit, aptissimam sanè gignendis rebus & accommodatam materiã, tamen nihil ex illa simpliciter gignitur sine hoc artifice, siue amicitiam siue marem, aut maris vice fungentem, siue calorem quis appellauerit, vim diuinam scilicet res ad ortum euocantem, neque illud sanè verum est, quod dicitur ab eo poeta;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
Vos aqua, vos tellus fiatis protinus omnes.

Fieri enim non potest vt hęc sola sint elementa, in quæ composita dissoluantur: vel ex his solis composita sint omnino inutilibus, si diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, esse Cupidinem antiqui senserunt, nisi illud quod Empedocles, vim similium diuinam coire & coalescere cupientium; vel, vt melius dicam, mentem diuinam, quæ has ipsas motiones ipsi Naturæ inducat. Idcirco alii multos parentes tribuerunt Cupidini; alii cum primum illum apparuisse in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alii Veneris filium crediderunt, cum Venus sit desiderium, vt diximus, procreandi in rebus naturalibus, quod nascitur è symmetria corporum, & ex aeris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabulosè dicitur, quòd è tam diuersis parentibus natus sit Cupido, etsi potest ad has ipsas res accommodari, tamen ad mores magis videtur spectare: siquidem auaritia non magis ex insignibus opibus fit, cum à viro parũ prudenti & prope ebrio possidentur, quàm ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuersa rerum natura ad effrenatam singulorum appetentiam quasi personatus inductus est. Hunc alatum finxerunt ob inconstantiam mortalium in rebus eligendis; at melius alatus dicitur, quia diuina bonitas velocissima conuolet ad res naturales gubernandas. Huic sagittas tribuerunt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cum potius ob mirificam diuinæ mentis celeritatem, quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illæ conueniant. tum cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines,

tes, quæ ab hominibus dignitatis suæ oblitis committuntur; cum illud potius ad diuinorum consiliorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cum nulla vis humani ingenii possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio, rationeque, & gloriæ splendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omissis rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis ad impuras voluptates stultè feratur, non'ne & stultus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinosorum: quod tamen ad res diuiniores translatum immēsam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuco & fallaciis mens diuina prouidet rebus humanis, cum nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cum igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, merito optimum & pulcherrimum Deum esse dixerunt, quem ab hominum cupiditatibus secernentes cœlestem Cupidinem appellarunt. Atqui in parte animi nostri rationis experte fit, cur nō erit potius Furor & Insania quàm Deus vocandus? at nunc de Gratiis dicamus.

De gratijs. *Cap.* XV.

GRatiæ, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis χάριτες, aliorum parentum filiæ ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiod. in Theog. illas ex Eurynome Oceani filia & è Ioue natas esse tradidit in his versib.

Τρῆς δέ οἱ Εὐρυνόμη χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
ἀγλαΐην, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν.
Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceano forma præstanti & corpore Nympha.
Euphrosynen, atque Aglaiam, Thaliamq; decoram.

Orpheus vero in hymno quodam in laudem Charitum composito non Eurynomes, sed Euonymiæ & Iouis filias esse ait in his;

Δεῦτέ μοι ὦ χάριτες μεγαλώνυμοι, ἀγλαότιμοι.
Θυγατέρες ζηνός τε καὶ εὐνομίης βαθυκόλπου.
Ἀγλαΐητε, θάλεια, καὶ εὐφροσύνη πολύολβε,
χαρμοσύνης γενέτειραι.
Huc agite ò Charites celebres, veneranda propago;
De Ioue prognatæ, Eunomiaq; parentibus olim.
Aglaia, Euphrosyneq;, Thaliaq; splendida: claræ
Letitiæ matres.

Alii Iouis & Autonoes illas filias esse tradiderunt, nominaruntq; Pasytheā, Euphrosynen, & Aegialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Aegles & Solis filias esse censuit. Has alii duas tantum putarunt, Clitan & Phenam. Alii Auxò & Hegomonen, vt ait Pauf. in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nōnullis inter Gratias numerata. At cōmunior tamen fuit sententia ꝙ tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager;

τρισσαὶ μὲν χάριτες, τρῆς δὲ γλυκυπάρθενοι ὧραι.
Sunt triplices Charites, tres Horæ; castæ & vereq;.

Inu-

Iunguntur vnà ferè semper à poetis, vt iunxit Hora. in quarto Carminum, cum Horas Nymphas appellet;

Gratia cum nymphis, geminisq; sororibus audet
Ducere nuda choros.

Harum vnam cæteris sororibus iuniorem Aglaiam vulcani aiunt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur;

Ἀγλαΐαν δὲ ὁ ἥφαιστος ποιήσατ᾽ ἄκοιτιν.
Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes tamen scriptores Veneris asseclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio: siquidem alii nudas esse, alii inductas fuisse voluerunt. Pauſ. in Bæoticis Gratias antiquitus tam à sculptoribus quàm à pictoribus, & à poetis cum vestibus introductas fuisse testatur; quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitere; & Socrates Sophronisci illas inductas in vestibulo arcis Atheniensium collocauit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, vt in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem;

Αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι χάριτες, καὶ ἐΰφρονες ὧραι.
Pulchricomæ Charites, & lætæ protinus Horæ.

Horatius præterea libro primo carminum illas soluisse zonas inquit, cum frustra zona sine vestimentis portari soleat, quæ cingulum est vestium, cum inquiat;

Feruidus tecum puer & solutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ.

Illæ igitur cum vestibus operirentur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumæ frigora formidarent, vel quia inciderunt in recentiores tanquam in latrones, à quibus spoliatæ sint: aufugere denique ex orbe terrarum sunt coactæ, vt præclarè inquit ille poeta;

ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεός. ὤχετο δ᾽ ἀνδρῶν.
Σωφροσύνη, χάριτές τ᾽ ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.
Ipsa Fides periit magnus Deus, ipsa virorum
Et Probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles quidam Rex Orchomeniorum; nam sæpius ad Orchomenios has lotum ire solitas ad fontem Acidalium dixerunt antiqui, vt testis est Strabo libro 9. atque de Gratiis hactenus fabulose. Dicuntur Gratiæ filiæ esse Iouis & Eurynomes, quod nihil aliud significat, quàm fertilitatem agrorum, frugumque abundantiam; nam εὐρὺ latè significat, at νόμος legem. hæc nimirum agrorum vbertas nô nisi pacis beneficio prouenit, quod ipsum significat etiam Eunomia. vbi enim leges & æquitas dominantur, cessatq; vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerum, tunc agri ridenr, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda sunt, omnibusq; rebus ornamentum accedit. hoc tamen munus non est solius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomen prudentiam signficat; sed etiam Iouis, nam humanæ facultates nullæ sufficiunt ad Gratiarum procreationem, cum diuina clementia opus sit, & aeris temperie optimè affecti. Id enim senserunt illi, qui Solis & Aegles Gratias filias putarunt, cum nihil sine diuina bonitate, Solisque calore nasci posse crediderint. Est enim profectò Sol omnium elementorum gubernator, è cu-

ius vi radiorum vbertas agrorum & omnium rerum nitor exoritur. sunt illæ tres sorores creditæ, quia triplex est vtilitas agriculturæ, è cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium; quare illa nomina merito data sunt Gratiis. Est enim θάλεα amæna arborum pullulatio, quippe cum θάλλειν pullulare significet, vnde Thalia ducta est. Aglaia splendor est, & Euphrosyne lætitia, quæ ex agrorum cultu & vbertate dominum afficit. Hanc Aglaiam Vulcani vxorem dixerunt, quia splendor etiam fit e singulis artibus proueniens. alii Pasitheam vnam Gratiarum pro Aglaia esse dixerunt, quod ad gregis aut iumentorum huc illuc cursitantiũ lætitiam spectat; nam θεῖν currere significat πάντη quouis. Istæ dictæ sunt beneficiorum Deæ, quoniam sine fertilitate agrorum nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarum nos respiciunt, cum vna auertatur, quia multiplex est messis & terræ liberalitas, quæ tantum frugum aceruum pro exiguo seminum cumulo red diderit, si cœli clementia ita patiatur. Neque placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicem gratiam referre conuenire; quoniã viri boni multiplicem referunt: at mali non modo nullam, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis facessunt, quidam enim cum gratias referre nolunt, tum demum se liberos fore arbitratur, si aliquam iræ simulationem inueniant, atque is non vir bonus plane est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt, quia honestissimum est lucrum è rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse côcesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus & omnium pa ter nulla spe oblata est munificus. nam quæ in Deo laudabilis est munificen tia & liberalitas, illa stultitia est in homine, nisi cum prudentia fuerit coniuncta. vocaræ postea sunt Charites non solum illæ superiores, sed omnia quæ iucunda viderentur, gratias continere, quasi lætitiam dicta sunt; vt in his inquit Musæus;

Πολλαὶ δ' ἐκ μελέων χάριτες ῥέον. οἱ δὲ παλαιοὶ
Τρεῖς χάριτας ψεύσαντο πεφυκέναι. εἷς δέ τις ἥρως
ὀφθαλμὸς γελόων, ἑκατὸν χαρίτεσσι τέθηλε.

Tres charites prisci falsò dixere; fluebant
Nam charites plures è membris: vnus ocellus
Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerunt antiqui? homines ad pacem & ad probitatem hortabantur, quoniam ex his, per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret. atque ita homines ad studium honestissimum agriculturæ hortabantur. Verum cum iniuriæ & auaritia omnia recta consilia subuertissent, omnemque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium profanassent, has terram reliquisse inquiunt poetæ; quas cum ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis cõfinxerunt, quæ illis explanãda relinquimus. nunc verò dicamus de Horis.

De Horis. Cap. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus, nulla est dubitatio, aut certe perexigua; cum omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide

Themide natas esse inter quos fuit Hesiod. qui in Theogonia ita scribit;

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν ὥρας.
Εὐνομίην τε, δίκην τε, καὶ εἰρήνην τεθαλυῖαν.
αἳ τ' ἔργ' ὠρεύουσι κατὰ θνητοῖσι βροτοῖσι.
Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas.
Eunomiamq; Dicenq;, Irenen deinde vigentem.
Maturare quibus curæ est mortalia facta.

Orpheus non solum ex iisdem parentibus sed etiam verno tempore natas esse dixit in his;

ὧραι θυγατέρες θέμιδος, καὶ ζηνὸς ἄνακτος.
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ εἰρήνη πολύολβε,
Εἰαριναί, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι.
Et Iouis & Themidis Horæ de semine natæ.
Eunomia, atque Dice, atque Irene Diues: & omnes
Florentes, vernæ, prati velamine lætæ.

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina attulit longe diuersa; vocauitque aliam Carpò, aliam Thalloten, alterius nomen non dixit. nam κάρπος fructum significat, θάλλειν pullulare: quas idcirco ἐπικαρπίους siue fructiferas vocauit Aratus in his carminibus;

Ἐν τοῖς, ἠέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πάσας
Πάντ' ἐνιαυτὸν ἄγων. καί οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
Κύκλῳ, ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι ὧραι.
Per duodena redit mundi Sol aureus astra,
Deducens annum; dum circlo labitur illo
Fructiferæ semper crescunt, augentur & Horæ.

Has portas cœli seruare dixit Ouid. in primo Fastorum,

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omnium Deorum tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocritus in Syracusiis;

Μηνὶ δυωδεκάτῳ μαλακαὶ πόδας ἄγαγον ὧραι.
Βάρδισται μακάρων ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναὶ
Ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσιν αἰεί τι φέροισαι.
Mollibus hinc Horæ pedibus uenere secundo
Post decimum mense, vt gratæ tardissimæ at illæ
Sunt superum; ac noua ferre solent mortalibus usque.

Homerus libro quinto Iliad. non solum portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cum libuerit, inquit: quippe cum apertum serenum cœlum nominent poetæ, at clausum tectum nubibus. sic enim inquit;

Αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον ὧραι.
Τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς οὔλυμπός τε
ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ' ἐπιθεῖναι.
Sponte fores cœli patuerunt, numine seruant
Quas Horæ: queis cura polus, regioq; superna est.
Nubila quæ pellunt, quæ ducunt nubila cœlo.

Nam Horæ dictæ sunt ἀπὸ τοῦ ὠρεύειν, quod custodire significat: illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur, & fauere diligentioribus ac studiosis. Dicuntur Iouis & Themidis filiæ, quoniam cum hilaritas

& lætitia ex agrorum fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper fere poetæ vnà cum Venere, at cum Gratiis semper certè coniunxerunt. Hæ igitur iisdem artibus quibus & Gratiæ nascuntur, cum Themis sit æquitas, vt νόμος lex. Nam & Leges, & Iustitia, & Pax, quæ nomina sunt Horarum, si latinè proferantur, cultum agris inducunt; cum bella, iniuriæ, contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascuntur ex obseruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium; quoniam cum Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita, diuinum est principium, vnde leges originem ceperunt. tum Iupiter aeri temperiem impertit, diuina clementia viris bonis scilicet. nam rerum omnium abundantia comes est probitatis, vt annonæ penuria scelerum & impietatis est assecla: neque ullum ferè est speculum illustrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ, quàm temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui, cum Horas cœli portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum serenũ facerent, & omnibus temporibus moderarentur. atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. verum quid essent Horæ, & quòd semper cum Gratiis coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quòd per has proposita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus cõsequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum, de quibus hæc dicta sufficiant.

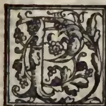

NATALIS

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliaq; certaminum genera fuerint instituta.

RAECLARE sanè antiqui fecisse mihi videntur, Serenissime CAROLE Rex, qui, cum humanam vitam viderent multis calamitatibus, miseriisq; circumuentam, multisq; incommodis assiduè vexatam, permulta ad excitandos animos iacentes propè ac defessos ad hilaritatem excogitarunt, vt à quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen & cũ voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitarentur. Nam & comœdiæ, & tragœdiæ, & multa ludorum genera inuenta sunt, quibus non solum ad corrigendos animi mores instituerentur, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cum quadam voluptate. Ita enim fiebat vt populus qui spectatũ conuenerat, eruditus cum voluptate discederet, cum vitæ moderationem nõ sine delectatione imbibisset. Atque cum illa fierent animi relaxandi causa, tum in honorem Deorum immortalium multa certamina fuerunt instituta, quibus & ad cultum rerum diuinarum, & ad exercendas vires corporis homines excitarentur. Conueniebat igitur ex vniuersa Græcia ingens ad certamina partim spe victoriæ, partim spectandi desiderio, multitudo: vbi post peracta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutẽ vel gloriam totius Græciæ spectantibus, consultabatur. Et quoniam illa certamina ad religionem antiquorum Deorum pertinebant, me operæprecium facturum existimo, si quibus de causis, & vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerentur, explicauero. Fuerunt igitur quatuor certaminum genera, Olympia, Pythia, Nemæa, Isthmia, quæ celeberrima fuerunt, de quibus singulatim dicemus: ac primum de Olympicis.

De Certaminibus Olympicis, Cap. I.

FVerunt Olympica certamina, quibus cum voluptate ad immortalium Deorum cultum, & ad exercendas corporis vires homines excitabãtur, à Dactylis Idæis vocatis primum instituta, vt fama est. Nam ferunt illos fuisse quinque, qui ab Ida Cretæ monte in Elidem venerunt, vbi vnus eorum natu maximus Hercules nomine, certamen cursus per ludum fratribus proposuit: quorum nomina fuerunt ista; Pæoneus, Ida, Iasius, Epimedes; atque victorem Oleastro coronauit; quæ arbor ab ipso Hercule primum fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus autor

autor fuit certaminum Olympicorum, & cum quinque fratres fuissent, placuit quinto quoq; anno, & quinq; certaminũ gña diuersis modis celebrari. Quæ ꝙ quinto quoq; anno fierent, ita testatus est Aristophanes in Pluto;

ὁ ζεὺς δήπου πένεται. καὶ τοῦτ' ἤδη φανερῶς σε διδάξω.
εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ποιῶν αὐτὸς τὸν ὀλυμπικὸν ἀγῶνα,
ἵνα τοὺς ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείρῃ,
ἀνεκήρυττεν τῶν ἀθλητῶν τοὺς νικῶντας στεφανώσας
κοτίνου στεφάνῳ, καίτοι χρυσῷ μᾶλλον ἐχρῆν, εἴπερ ἐπλούτει.

Iupiter sanè pauper est: quod te palam profectò docebo.
Nam si diues sit, quo pacto faciens is certamina Olympi
Illic, quò Græcos omnes quintò quoq; anno coegit,
Per præconem nuntiaret athletas victores, vbi coronasset
Oleastri corona? nam magis auro decuit, si diues is esset.

Fuerunt qui victis Titanibus Iouem ipsum hæc certamina instituisse putarint; in quibus Apollo Mercurium cursu superauerit, cum Mars vicisset pugillatu: cuius rei indicium faciunt Pythicos tibiarum modos, qui salientibus quinquertionibus accinnebantur, quod carmen cõsecratum fuit Apollini, vt memoriæ prodidit Pauſ. in prioribus Eliacis. Fuerunt variis temporibus varii modi in certaminibus Olympicis seruati. nam præter homines, pueri etiam, & pulli equorum, & fœminæ, & varia vehiculorum genera in hos ludos admissa fuerunt; & iudices in singula certaminum genera delecti, pro quorum arbitrio præmia darentur victoribus. Postea verò institutum fuit vt grauioris armaturæ cursus peditum admitteretur, quòd cum ad rem bellicam non inutilem fore existimabant, in quo certamine primus victor declaratus est Demaratus Heræensis. Quod enim armati currerent, facile licet ex Epiniciis cognoscere. Alii singulos ex Idæis Dactylis singulos ludos instituisse putarunt, qui quòd quinque essent, a digitorum numero sunt vocati. Erant autem ista quinq; ludorum genera; cursus, palæstra, discus, saltus, ars pugilum, de quibus ita meminit in eo Epigrammate Simonides;

ἴσθμια, καὶ πυθοῖ, Διοφῶν ὁ φίλωνος ἐνίκα.
ἅλμα. ποδωκείην. δίσκον. ἄκοντα, πάλην.

Isthmia deuicit Diophon & Pythia; disco,
Et saltu, & pugnis, & leuitate pedum,
Atque palæstra.

In his præmia victoribus coronæ proponebantur, atquè ingens honor illis habitus est, vt testatur Xenophanes Colophonius in his carminibus, quæ olim latina fecimus;

Quòd siquis leuitate pedum certamina tentet,
Pentathlum siquis est vbi sylua Iouis,
Hic propè Pisæas vndas vbi surgit Olympus,
Seu grauis ars pugilum, siue palæstra iuuat:
Seu graue bellum quod dicunt pancration illi,
Ciuibus ad summum mox venerandus erit.
Huic dabitur sedes inter certamina prima.
Impensa hinc illi publica victus erit.
Ex vrbe accipiet mox munera plurima, opesq;.
Atq. hæc vel celeri consequeretur equo.

Scriptum reliquit Isacius Herculem Alcmenæ filium, at non Idæum Dactylum, Olympia in" cuisse in honorem Iouis, vt videtur in his attestari Pindarus in Olv- .picis in Epinicio Theronis Agrigentini;

ἤτοι πίσα μὲν Διὸς	Nam Pisæ sanè Iouis
ὀλυμπιάδα δ' ἵστα-	Olympiadem statu-
σεν ἡρακλέης	it Hercules
ἀκρόθινα πολέμου.	Præludia belli.

Ferunt enim Herculem post debellatum Augeam Elidis Regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniã sibi promissam mercedem ob fimi boum purgationem non accepisset, ex Elidis populationibus & præda certamen Ioui instituisse Olympio, atque illud Olympicum nominasse. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, vt dictum est, vel vt melius dicam, quinquagesimo quoque mense, & eo mense, qui Parthenius fuit vocatus, aut Ἀπολλώνιος, vt ait Pindari enarrator. Id vbi Hercules instituisset dicitur omnes volentes ad palęstram prouocasse, quò cum nemo prodire auderet, fama est Iouem in palæstritam conuersum cum Herculè fuisse colluctatum, cum vero pugna diu anceps fuisset, Iupiter, qui esset, se ostendit, atque ita id certamen Ioui gratum fuisse creditum est. Incipiebant Olympia die lunæ decimoquinto transacto peractis ante solennibus, vt mos erat, sacrificiis, atque per dies quinque agebantur: cum ante id tempus per dies triginta exercerentur Athletæ. Scribit Strabo libro octauo Olympia certamina post Troiana tempora incępisse, cuius rei illud facit argumentum, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Home. cum meminerit tantum de nonnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Eliensium non procul à Pisa ciuitate, & Alphæo flumine, vt testatur Virgil. in tertio libro Georg. in his;

Sin armenta magis studium, vitulosq; tueri;
Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ.

Erat proposita victoribus corona ex Oleastro, (nam multa coronatũ genera fuerunt in diuersis temporibus & locis: neq; omnes ex eadem arbore coronabantur: cum alii gramineis, alii salignis, alii oleagineis, alii laureis vel myrteis, vel querneis coronis, vel apio, vel palma coronarentur.) vt patuit è superioribus carminibus Aristophanis, & Plutarchus in Catone Vticensi meminit. Nam Faonius factus ædilis, vt is ait, spectaculum in Theatro edidit, ac certantibus non ex auro coronas proposuit, sed quemadmodũ in Olympicis fieri solet, ex oleastro. Herodotus in Vrania Xerxem Persarum Regem Græciam inuasisse scripsit, quo tempore agebantur Olympia, qui cum Arcadas nonnullos percunctatus esset, quę præmia proposita essent victoribus, illique coronam ex oleastro respondissent miratus est magnopere. Ita se habent Herodoti verba; εἷς δέ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ ἐρωτῶν αὐτοὺς ταῦτα. οἱ δέ σφι ἔλεγον ὡς ὀλύμπια διάγοιεν, καὶ θεωρεῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. ὁ δὲ ἐπήρετο ὅ, τι τὸ ἄθλον εἴη σφι προκείμενον, περὶ ὅτου ἀγωνίζονται. οἱ δ' εἶπον, τῆς ἐλαίας τὸν διδόμενον στέφανον. Vnus præ cæteris illos interrogauit de his: qui responderunt quòd agerent & spectarent gymnica & equestria certamina. Tum rursus quæsiuit is, quod præmium illis esset propositum, de quo contenderent: qui responderunt coronam oleaginam, quæ dabatur. Tum dicunt Tigranem Artabani filium silẽtium continere non potuisse, quin tanquam timidus, ac parum strenuus miles diceret, papæ Mardoni in quotum hominum regionem

nos

nos adduxisti; qui non pro diuitiis, sed pro gloria decertant. Nam præter superiora ludorum genera mox additi sunt equites armati, qui cursu certarent, vt ait Pind. in Psamide Camerinæo, & multa alia à primis differentia. Enimuero non è quouis oleastro tamen coronæ victoribus dabantur antiquitus, sed è vocata Callistephano, vt his verbis testatur enarrator Aristophanis de Aristotelis sententia; ἐν τῷ πανθείῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλαίαις πέφυκε. ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος, εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρους. ἀπὸ ταύτης λαβὼν ἡρακλῆς ἐφύτευσεν ὀλυμπιάσιν, ἀφ᾽ ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. ἔστι δὲ αὕτη περὶ τὸν ἰλισσὸν ποταμὸν σταδίους ξ. τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. περιῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θίγοντι αὐτῆς ἐστίν. ἀπὸ ταύτης ἔφερον λαβόντες ἠλεῖοι τῶν ἀθλητῶν ἐν ὀλυμπίᾳ τοὺς στεφάνους. Oliua quædam est in Panstethio, quæ vocatur Callistephanus, cuius folia è contrario se habent ipsa natura, atque folia cæterarum oliuarum. Demittit ramos tanquam myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cepit Hercules, atque in Olympicis plantauit. è qua dantur coronæ Athlethis. Est verò ipsa circa Hilissum fluuium sexaginta stadiis distans ab ipso flumine, atque circumsepta est. Proposita est magna pœna siquis illam attigerit, è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant. Hanc & ab Hercule fuisse ita portatam, & ea coronari in Olympicis Athletas consueuisse, ita significauit Pindarus in Epinicio Thetonis Agrigentini;

αἰτωλὸς ἀνὴρ ὑψόθεν
ἀμφὶ κόμαισι βάλῃ γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας τάν ποτε
ἴστρυ ἀπὸ σκιερᾶν παγᾶν ἔνεικεν
ἀμφιτρυωνιάδας
μνᾶμα τῶν ὀλυμπίᾳ κάλλιστον ἀέθλων.

Aetolus vir altè
Circa comas ponat vi-
rens ornamentum oliuæ, quam olim
Istri ab vmbrosis fontibus tulit
Amphitryoniades.
Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum:

Atque de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint, nunc de Pythiis dicatur.

De Pythijs Cap. II.

FVerunt & Pythia multis annis ante Isthmia instituta, post Olympia tamen, & ea in honorem Apollinis agebantur, cœptaque sunt eo tempore, quo Apollo latronẽ in Delphis sagittis cõfixit, qui postea insepultus ibi cõtabuit, quem tamen draconem quidam esse crediderunt, vt dictum est. Alii instituta dixerunt, quia cum artem vaticinandi sit à Pane doctus, qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, vbi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pythone præside tunc tripodis prophetici cęso ipse vaticiniorum locum occupauerit. Cum cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici, antiquissimum omnium fuit certamen, vt hymni in Apollinem canerentur. Deinde altera Pythiade instituerunt Amphictyones cantum ad citharam & ad tibiam octaua post quadragesimam Olympiade. Postea verò

indicta

indicta fuerunt eadem certamina, quæ etiam athletis in Olympicis, quadrigis exceptis, (nam curruli etiam certamine in Olympicis certabatur) atque lege sancitum fuit vt soli pueri longiore repetitoque cursu certarent. Auledi deinde repudiati, quia nescio quid triste auditu ab iis caneretur, nam elegi, & funebres modi cum iis tibiis congruebant, remotisque præmiis coronarium institutum est certamen. Septima deinde Pythiade additus est equorum cursus, at vigesima tertia ad cætera ludicra accessit cursus armatorum, & bigis deinde decertari cœptũ, & pancration inter pueros, & pulli iniuges tũ singuli, tũ bini introducti sunt. At in omnibus his certaminibus corona laurea victoribus donabatur, vt testatur Pindarus multis in locis. Id gratum esse Apollini putabatur, quia traditum est in fabulis, quòd Apollo Ladonis filiam in eã arborem mutatam amauerit. conuentum autem hũc ab Amphictyone Deucalionis filio prius institutum fuisse tradidit in Phocicis Pauf. sed ante quam Apollo Daphnem amaret instituta sunt Pythia, & antequam laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex æsculo coronæ dabantur victoribus, vt ait Ouid. lib. primo Metamorph. in his;

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibus ue, rota ue
Vicerat, æsculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat.

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabulæ, & coronæ victoribus Pythiorum ex illa confectæ. apparet autem ex Ouidii carminibus non Amphictyones, neque filium Deucalionis, sed Apollinem ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis, in quo Pythonem ceciderat, Pythicos ludos instituisse, atque eadem propè ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alii dixerunt neque palmam, neque æsculum, neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donari solita vt scripsit in libro de coronis Ister. Verum istud accidit, quia & ludicra, & præmia victorum, & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpius immutata sunt: nam cum nono quoque anno primum agerentur Pythia, perducta sunt postea ad quinquennium, quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini, cum feram trucidasset, obtulisse. at de Pythiis satis, nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis. Cap. III.

CElebrabantur Nemea in sylua quadam ita vocata, quæ fuit inter Philuntem & Cleonas Achaiæ ciuitates, in Archemori Lycurgi filii honorem quoniam in illa sylua dicitur à serpente morsus interiisse. fuerunt verò eadem ludicra in his, quæ etiam in superioribus instituta, at victores apio coronabantur, quæ funebris erat planta; idque ad perpetuam Archemori memoriam. Alii Nemea instituta fuisse maluerunt ab Hercule, quia Nemeum leonem ibi occiderit. alii ob Opheltam, qui per propriam mortẽ in Thebas militantibus Lacedæmoniis vaticinatus fuit: erat enim certamen epitaphium siue funebre, in quo milites aut militum filii solum primũ certabant, quamuis & populus in id postea fuit admissus. alii non ob illum

prædictum Opheltem, sed ob Opheltem Creusæ & Euphetæ filium instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit à dracone absente Hypsipyle nutrice, cum illa aquatum iuisset, quòd ab illa aquam Argiui petiuerant. instituta verò sunt illi Nemea ad Hypsipylæ consolationem. Dictus postea fuit hic Opheltes Archemorus, quia illi mortem Amphiaraus vaticinatus esset à principio vitæ. nam ἀρχὴ principium μόρος mortem significat. Coronabantur, vt fama est, antiquitus oliua victores Nemeorum, sed post cladem à Medis captam in honorem cæsorum apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt Nemea à bobus quæ Argiuæ Iunoni erant consecratæ, quæ in ea sylua pascebantur. His ludis enim Argiui & Corinthii & Cleonæi homines præerant. Lucianus in dialogo de Gymnasiis ita mentionem fecit de singulorum horum certaminum præmiis; Ὀλυμπιάσι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. in Olympicis quidem ex oleastro, in Isthmiis è pinu, in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythiis mala Deo consecrata victoribus erant proposita. Non defuerunt qui in honorem Archemori primum instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule fuisse in melius correcta cum leonem Nemeum occidisset; qui illa postea Ioui consecrarit, & post triennium tempus peragendis statuit diem duodecimum eius mensis, qui Πάνεμος à Corinthiis, ab Atheniensibus autem Βοηδρομιὼν dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit. atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus.

De Isthmijs. Cap. IIII.

SCriptum reliquit Plutarchus in vita Thesei, Theseum ipsum Isthmia in honorem Neptuni, ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cum illa, quæ in honorem Melicertæ fierent noctu agerentur, & magis initiandi, quàm spectaculi causa constituta viderentur. Non defuerunt tamen qui in Scyronis honorem Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scyronis expiandam. Alii ob Sinim Procustem Neptuni filium à Theseo cæsum, alii aliis de causis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo consensere; quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Peloponnesi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias autem poeta non in Neptuni, sed in Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo epigrammate;

Τέσσαρες εἰσὶν ἀγῶνες ἀν' ἑλλάδα τέσσαρες ἱροί.
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
ζηνὸς, λητοΐδαο, παλαίμονος, ἀρχεμόροιο.
Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Quatuor in Græcis certamina; quatuor illa
Sacra; duo superis, sunt duo sacra viris.
Sunt Iouis hæc, Phœbique, Palæmonis, Archemoriq;:
Præmia sunt oleæ, pinea, mala, apium.

Nam tametsi in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superius commemoratis, tamen mos omnibus fuit vt vbique locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, vt ait Pauf. in Arcadicis. ac tantus

honor

honor victoribus habebatur, tantaque erat victricium ciuitatum lætitia vt multa millia passuum victores ita manibus suorum ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent: neque ingrederentur per portas ciuitatum, vt reliqui homines, sed pontes illis tumultuarii fierent supra mœnia ciuitatum; eorumque nomina in foro publico sumptu columnis inciderentur. Primus autem fuisse dicitur Theseus, qui cum venisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plutarchus. Alii non illis de causis instituta fuisse illa certamina memorant, sed ob insepultum Melicertam cũ in Isthmum appulisset. ferunt enim Corinthiorum agrum famem inuasisse atque responsum fuisse Corinthiis non prius malum cessaturum, quam honorarent per certamina Melicertam: cui dicatum fuit apium planta funebris. Deinde illata fuit pinus ob affinitatem cum mari, quia sterilis fit, vt litus maris. alii instituta à Sisypho dixerunt ob affinitatem, quam cum illo habebat. fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, vt apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pytheæ, fuerunt & alia alibi præmia victoribus, vt phialæ argenteæ in Sicyone in Pythiis. in Pellene vrbe Achaiæ præmiũ erat vestis in Theoxeniis, vel, vt alii maluerunt, vocatis Mercurialibus. in Aegina Aeacia bos præmium fuit dithyramborum poetis, qui præclarius in Dionysium cecinissent; quod certamen dictum fuit Amphorites. quæ, quoniam non erant valde illustria, raroque de his mentio fit à scriptoribus, superioribus abundè vt arbitror explicatis, in præsenti omittemus. nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. *Cap. V.*

MErcurium omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum; quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pateretur; Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia;

ζηνὶ δ' ἄρ Ἀτλαντὶς μαίη τέκε φαίδιμον ἑρμῆν,
κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λ' έχος εἰσαναβᾶσα.

E Ioue Mercurius, Nymphaque Atlantide cretus,
Est præco superum: compressit Iupiter illam.

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclarè Virgilius, ea capiens, quæ ad genus Mercurii attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his;

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul à Tanagris in monte vocato Cerycio Mercurium natum esse scribit. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis; ἑρμῆς ὁ ἐν κυλλωνίῳ ὄρει ἀρκαδίας ἀνατραφείς. Mercurius in Cyllenio Arcadiæ monte educatus. Hunc educatum fuisse inquiunt sub arbore portulaca, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Paus. in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone Mercurium educatum fuisse non procul ab Alpheo fluuio in ciuitate quæ Acacesium vocabatur, ab Acaco Lycaonis filio. alii Iunonem lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse. At enim plures fuerunt Mercurii vt ait Cicero in libro tertio de na-

tura Deorum in his; Mercurius vnus Cœlo patre, Die matre natus; cuius obscœnius excitata natura tradatur, quod aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is, qui sub terris habetur, idem Trophonius. Tertius Ioue tertio natus, & Maia, ex quo & Penelopea Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Aegyptii nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneatæ, qui & Argum dicitur interemisse, ob eamque causam Aegypto præfuisse, atque Aegyptiis leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurii exstiterunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cæterorum res gestæ referuntur. Quare & nos quæ propriæ sint singulorum minime soliciti, aut quæ inuenta, vel quæ educationes, quia negotium ob antiquitatem esset omnium difficillimum: vt in cæteris fecimus, ita in hoc institutum nostrum persequemur. scriptum reliquit Lucianus in Dialogo Apollinis & Vulcani, hunc insignem fuisse furem. nam cum paruulus esset infans à Vulcano susceptus instrumenta fabrilia illi surripuit ex officina. Cupidinem eodem die natus palæstra superauit. Veneri, quæ ipsum ob victoriam complexa fuerat, cingulum furatus est. Ioui sceptrum sustulit, fulmen quoque surrepturus nisi vim timuisset flammarum. Hunc Mercurium alatum finxerunt, quem in suasoria Galenus antiquos finxisse inquit pictores & plastas iuuenem formosum sine fuco, ac sine aliquo comptu; vultu hilari, atque acribus oculis. Hunc finxerunt antiqui aurea cathena auribus hominum annexa, mortales quocunque collibuisset trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Multa porrò officia Mercurio fuerunt iniuncta, vt testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurii; siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiam Deorum, & Iouis mandata per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modo palæstris, modo concionibus illum adesse oportebat: ita, vt nullo tempore posset quiescere. horum negotiorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Aeneidos;

Dixerat; ille patris magni parere parabat
Imperio; & primum pedibus talaria nectit
Aurea; quæ sublimem alis siue æquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virga capit; hac animas ille euocat orco
Pallentes. alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Huius simulacrum Aegyptii partim atra facie, partim aurea & clara confinxere, quia modo ad superos, modo ad inferos adiret; caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac fœmina scilicet mutuo connexu circumuolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducæi, qui concordiæ securitatem significabant. Aiunt prætereà hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascenti Apollini surripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittasq; in eum iaculari paranti, pharetram euacuasse, vt ait Homerus in his;

ἠῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου ἀπόλλωνος.
Editur hic mane, hinc citharam pulsauit: & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.

Fabulantur Batto pastori cuidem Mercurium vaccam largitum esse, vt taceret, qui solus furtum illud cognouerat. Deinde cum hominis fidem vellet experiri mutatis vestibus, duplici præmio pro indicãdo furto proposito inconstantiam ac perfidiam Batti cognouit, eumq; in saxum indicem conuertit, vt ait Oui. lib. 2 Metam. in his carminibus;

Ac senior postquam est merces geminata: sub illis
Montibus inquit erunt: & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait, periuraq; pectora vertit
In durum silicem: qui nunc quoq; dicitur index.

Hunc Deum postea quia surripuisset armentum, tanquam pastorum Deum coluerunt antiqui, vt asserit Pausan. in Corinthiacis, quem & greges seruare, & augere posse putabant. Quia verò alia permulta furatus esset, habitus est Deus latronum, vt ait Home. in hymnis;

τοῦτο γὰρ οὖν καὶ ἔπειτα μετ' ἀθανάτοισι γέρας ἕξεις.
ἀρχὸς φηλητέων κεκλήσεαι ἤματα πάντα.
Hunc superos inter post hæc retinebis honorem
Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriæ prodidit Zezes hist. 202. chil. 8. Autolycum Laertæ patrem, qui fuit auus Vlyssis omnium propè mortalium pauperrimum artem furandi à Mercurio didicisse; quare ditissimus postea euasit. aiunt hunc tam peritum fuisse latronem, vt cum optimum equum furatus esset, asinum scabie corrosum pro illo restituerit, effeceritque vt eum recipientes minime id sentirẽt. atque cum alteri pulcherrimam sponsam rapuisset, anum edentulam, mucosam, & laruam propè restituerit: atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem; nam fuerunt qui præstigiatorum artem à Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse inquiunt, qui lyram inuenerit, vt ait Pausan. in Eliacis prioribus, quam etiam Apollini, cum pax inter illos post furtum orta esset, largitus est, vnde lyra quasi lytra dicta fuit, præmium scilicet pro redimendis. Erat autem testudo, quæ χέλυς à Græcis vocatur, in hunc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apolli. & Vulc. cum testudinem mortuam inuenisset, brachia adaptauit, ac iugum induxit, calamosq; postea agglutinans & fundo subiecto quodam, ac nouem deinde chordas super calamis, tanquam ansulis intendens, iucundum quid modulatus est. Id verò cum in monte Cyllene proximo fecisset, mons Chelydorra vocatus fuit, vt ait Paus. in Arcadicis. Atque de hac re ita breuiter meminit Nicander in Alexipharmacis;

αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης, σαρκὸς γὰρ ἀπονόσφισε χέλυν
αἰολον. ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις.
Muta prius fuerat, vocalem reddidit illam
Mercurius; dempta carne è testudine, fundo
Brachia bina locat, super his chordasq; tetendit.

Quod etiam affirmat Home. in hymno in Mercurium eo carmine;

Ἑρμῆ σοι πρώτιστα χέλυν τεκτήνατ' ἀοιδόν.
Mercurius, prior ipse chelyn facit arte canoram.

Primus enim Mercurius tres fidium tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astrorum ac siderum cursus obseruasse, diesq; & annum ad

certum ordinem redegisse; cum astronomiæ & philosophiæ autor Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maxime has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo lib. 17. Geographię. Idcirco fortasse dies lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus & septimus Apollini, octauus Theseo. Eadem de causa inter arcanos illos Samothracum Deos Mercurium à Mnasea connumeratum censuerim, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonii enarrator solennia quædam apud Samothraces celebrari solita, quibus siquis fuisset initiatus inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atque Vlyssem initiatum in Samothracia ferunt, sed vita alba pro tęniis vsum fuisse: quippe cum initiantes tænias purpureas circa ventrem innexuerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris; atque Deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerũt; Axioerus, Axiocersa, Axiocersus. Erat autem Axioerus Ceres, Axiocersa Proserpina, Axiocersus Pluto, quibus quartus accedebat Casmilus, qui erat Mercurius, vti scripsit Dionysiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus, & sacra prior instituit, hominesque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ita cecinit Horat. libro primo Carm.

Mercuri facunde nepos Atlantis
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti, catus & decoræ More palęstræ.

Hunc vnà cum Hercule palęstritis præfectum esse crediderunt; quia cum prudentissimus existeret, non mediocriter conferre ad palęstram putabatur, quoniam cum viribus vbique coniuncta esse debet prudentia: quæ quoniam multa in explicatione insomniorum requiritur, somnia Mercurio consecrata creduntur, vt in his carminibus videtur testari Apollon. lib. 4. Argonau.

ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖθεν ὑπεύδια πείσματ' ἔλυσαν,
μνήσατ' ἔπειτ' Εὔφημος ὀνείρατος ἐννυχίοιο,
ἁζόμενος Μαίης υἷα κλυτόν. εἴσατο γάρ οἱ
δαιμονίη βῶλαξ ἐπιμάστιος ᾧ ἐν ἀγοστῷ
ἄρδεσθαι λευκῇσιν ὑπαὶ λιβάδεσσι γάλακτος.
Ast vbi soluerunt illo de litore funem,
Nocturna in mentem veniunt insomnia: clarum
Ille colit Maia genitum. namq; vbera visus
Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albis
E mamma guttis miscere, & lacte rigare.

Quod etiam inquit Home. in hymno in ipsum Mercurium composito;

λῃστῆρ', ἐλατῆρα βοῶν, ἡγήτορ' ὀνείρων,
Νυκτὸς ὀπωπητῆρα, πυληδόκον.
Prædonem, furemq; boum, cui somnia certa
Lege patent, seruasq; fores, noctemq; gubernas.

Aeschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numerauit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his;

Ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοὶ
Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων,
πέμψατ' ἔνερθεν ψυχὴν ἐς φῶς.
Terrestres casti dæmones.
Tellus, Mercuri, & inferum
Rex, in lucem animam remittite.

Neque

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animam hanc diuinitus corpori alligatam, à mortali vinculo soluisset; quare ita scripsit Sophocles in Oedipode in Colono;

τῇδε γάρ μ' ἄγει
Ἑρμῆς ὁ πόμπος, ἥτε νερτέρα θεός.

Hac enim Mercurius
Dux est mihi, sic inferum ducit Dea:

Quamobrem & Home. lib. ω. Odyss. non potuisse prius procos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset: vt patet ex his;

ἑρμῆς δὲ ψυχὰς κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο·
ἀνδρῶν μνηστήρων, ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
χαλὴν, χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Euocat hic animas Atlantides ipse procorum
Mercurius, manibusq; tenet virgam: euocat orco
Hac animas, alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos, adimitq;, & lumina morte resignat.

At Ouid. Fast. libro quinto hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupauit in his;

Pacis & armorum superis, imisq; Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Scripsit Philocorus diem festum agi solitum apud Athenienses die decimotertio lunæ nouembris, quo tempore Choes vocata solennia celebrabantur terrestri Mercurio consecrata: atque morem fuisse, vt ex omnibus generibus semina, vt nomen significat, in olla miscerentur, atque coquerentur ab iis, qui per diluuium fuissent seruati, qui Hydrophoria etiam aliàs agebant. At nemini tamen ex ea olla gustare licitum erat. Credebatur hic idem Deus animas quę suum tempus in Elysiis campis expleuissent, lethenq; bibissent, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebant quicunq; periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pauf. in Atticis. Hic Iouis mandato Argum occidit, qui Io in vaccam versam seruabat. Huic statuæ pro foribus domorum ab antiquis erigebantur, quia fur credebatur cæteros fures coercere, vt ait enarrator Aristoph. Huius filium Pana fuisse scripsit Anytes in his versibus;

ἑρμάωνα γὰρ ὕπατα τίκτε νεφεληγερέτα ζεὺς:
αὐτὰρ ὅγ' ἑρμάας Πᾶνα τὸν αἰγιλάταν.

Mercurium peperit supremus Iupiter, ipse
Pastorem peperit Panaq; Mercurius.

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia; ex Daira Oceani Eleusinem; Bunū ex Alcidamea; è Philodamea Danai filia Pharim; Polybum è Chthonophyla; Myrtilum è Cleobula filia Aeoli; è Nympha Ladonis filia Euandrum; ex Erythea Geryonis Noracem; Cydonē ex Acacallide; ex Issa Nympha Prylim, Lycaonem, Cupidinem, Eudorum, Dolopem. Lares, Autolium, Erytum, Echionem, Aethalidem. Suscepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filiæ Angelitæ etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex variis mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur, vt ait Ouid. in 4 Metam.

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit.

Læuum

Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, vt in his carminibus scripsit Antigonus.

Εὔκηλος ἑρμᾶδε ὦ ποιμένες, ἐνδὲ γάλακτι
χαίρων, καὶ δρυίνῳ ἐπισπενδόμενος μέλιτι.

Mercurius facilis pastores, munere lactis
Lætatur: mox & dulcia mella capit.

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse, Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Home. in his; γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον, linguas in ignes iecerunt. Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cum linguas in ignē iacerent, quam consuetudinem primi Megarenses incęperunt. Nam scriptū reliquit Direchidas in rebus gestis Megarensium Alcathoum Pelopis filium ob Chrysippi cædem exulem Megaris in aliam ciuitatem habitaturum profugisse: qui cum in leonem Megarensium agrum vastantem incidisset, ad quem cędendum & alii à Megarensium Rege missi fuerant, & illum ipse cecidit, & linguam eius cęsam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cum dicerent, qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacii: quare cum Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguam postremam aræ imposuit, atque ita manauit ad posteros consuetudo. Multa cogomina sortitus est Mercurius, vt Dii cæteri, nam Caduceator, Deorum nuntius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus, Acacesius, Cyllenius, Ctarus, & quia pręesset mercaturæ, quia vēdēdi & emēdi rationem prior ostendisset, cum multa dolosè vendantur, hunc Deum Dolium dixerunt. Atque hæc de Mercurio fabulosè dicta sunt, nunc veritatem inuestigemus. Fuit Mercurius homo singulari ingenio & sapientia, vt commemorauit Lactantius in lib. de Falsa Religione: nam tres tantum numeratos fuisse à Mercurio trismegisto scribit, in quibus esset summa sapientia, Vranum siue Cœlium, Saturnum, Mercurium. Hic enim literas inuenit, vt ait Zezes histo. 26. chil. 2. multaque vitæ mortalium commoda excogitauit; quare Iouis & Maiæ, cœlestis benignitatis scilicet filius creditus est. Nam quemadmodum humanæ est naturæ semper re aliqua indigere: ita diuinæ multis bonis abundare: humanum est semper incommodis vexari, diuinum vexatis succurrere; humanū semper à Diis aliquid petere, diuinum largiri; humanum accipere, diuinum cōferre bnficia. Hęc res fecit vt multi mortaliū Iouis filii & diuini homines sint crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, proprios sacerdotes antiqui instituerunt. Ego sanè ita censeo; antiquos, cum nos ad studium sapientiæ adhortarentur, ista de Mercurio confinxisse; nam cum eloquentiæ & orationis quanta vis esset vellent ostendere, dixerunt Mercurium esse nuntium Deorum & hominum, per orationem nimirum Deorum voluntas, & sententia diuinarum legum, & recta animorum nostrorum consilia, quæ non nisi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus est etiam cathenæ illi aureæ annexos homines auribus quocunque libuisset attrahere. Hunc latronum, & impostorum, & fraudum Deum putarunt, non solum quia si eloquentia cum malo & flagitioso sit ingenio plurimum obest cæteris hominibus, verum etiam quia illorum,

quibus

quibus planetæ Mercurii natura in ortu dominatur, ingenia sunt ad furta, & ad omne astutiæ genus accommodata. Nam cum siccus & calidus sit planeta, versutos & eloquentes facit homines, & ad omnem calliditatem celerrimos; quippè cum planeta ipse Mercurii tot habeat motuum varietates & tergiuersationes, quot vix omnes simul reliqui planetæ. Nam modo procedit, modo retrocedit; modo sublimis est, modo depressus; modo celerrimus est, modo stare videtur; ad quam varietatem motuum explicandam nō amplius vt cæteris circularem motum tantum tradiderunt; verum ad oui formam, vt seruarentur, quæ apparerent, illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem, vel ingeniorum, quibus dominatur, celeritatem explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt antiqui, quæ illum ferrent vnà cum ventis: quæ omnia non minus oratori & sapienti, quā planetæ ipsi conueniunt, nam acutissimum & oratione & ingenio ad res celerrime inueniendas & explicandas oratorem esse conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ quibus adhæret se accommodat; quia prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem causa palæstræ, vt diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis voluntatem Io custodiebat, quia vis illa cœlestis & ratio, quæ est in nobis, quam Mercurium putarunt, omnes motus surgentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad iram, placat & componit, omnemq; minus ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars vbi quiescit, Argos potest appellari, cum ἀργὸς tardùs sit ac deses; at eadem vbi excitatur, centum habet oculos: quia si furorem & impetum iræ sequamur, illiusque cupiditati obtemperemus, multa committentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostræ. Et quoniam ex ingenio versuto, tanquam ex vberrimo fonte, manat omnis vbertas & copia dicendi; eloquentiæ Deum ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatem tempestatum, quia sicuti Dii marini crediti sunt maris tempestates placare, ita turbulentissimarum ciuitatum discordias & contentiones vis orationis mitigare consueuit: quæ res fecit vt linguæ Mercurio, tanquam illi Deo, qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inuenisset, consecrarentur. Nam hunc & literas, & astrorum cursus primum homines docuisse dictum est, & leges dedisse, quibus homines ad humanitatem informarentur, & nomina rebus imposuit, & instrumenta musica excogitauit, & omnia quæ ad doctrinam eruditionemque spectant, inuenir, quod ita significauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cum homines ad studia adhortaretur, ad speluncam Mercurii hortatus est omnium bonorum & commodorum plenam;

ὅν δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγῃ
ἐς σπελύγγετον ἄντρον ἐσελθέμεν Ἑρμείαο,
ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον.
αἶψά κεν ἀμφοτέρῃσιν ὀνήατα πολλὰ κομίζων
οἴκαδ' ἀποστήχοι, προφυγὼν πολύδακρυν ὀϊζύν

At quemcunque virum ducit prudentia cordis
Mercurii ingredier speluncam, plurima vbi ille
Deposuit bona, stat quorum prægrandis aceruus,
Ambabus valet hic manibus sibi sumere, & illa
Ferre domum: valet hic vitare incommoda cuncta.

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neq; fortunæ minas pertimuit. Hunc, quoniam Deorum nuntium putarunt, non solùm pro orationis vbertate, aut pro sapientia, quæ voluntatẽ Deorum indicaret, acceperunt; sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascentium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium: ita vt modo sit ratio animæ nostræ, modo ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit Mercurius appellatus. Hæc autem illi fuerunt tributa, quòd is primus mundum à Deo creatum, & nõ sine diuina prouidentia gubernari hanc tam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset; omnemque Deorum cultum inter mortales instituisset, vidissetque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de causis quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset Deorum nuntius creditus est. quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earumque legum arcana hominibus explicasse, quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cum alias ad inferos, alias in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. Cap. VI.

Pan vero, quem pastorum, venatorumque Deum, & vniuersæ vitæ rusticanæ præsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat; quippe cum varius eius ortus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurii filium, & bicornem, & capripedem in his;

Ἀμφί μοι ἑρμείαο φίλον γόνον ἔννεπε μοῦσα,
Αἰγιπόδην, δικέρωτα, φιλόκροτον.
Dicite Mercurii mihi prolem, dicite Musæ.
Capripedem, cantus & amicam, deinde bicornem.

Duris autem Samius in eo libro, quem scripsit de Agathocle, Penelopen cũ omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum congressu Pana inquit natũ fuisse. Epimenides verò poeta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Callistus natos fuisse sensit; cum tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha Oeneide procreatum fuisse maluerit. Alii Penelopes & Vlysis filium putarunt, alii ex æthere & Oeneide siue Nereide natum inquiunt; Achæus poeta è Cœlo & Terra: nõ defuerunt qui Iouis & Hybreos siue iniuriæ, vt testatur Isacius. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurii filium fuisse scripsit, vt est in his; *Πανὶ δὲ τῷ ἐκ πηνελόπης. Ἐκ ταύτης γὰρ καὶ ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ ἑλλήνων ὁ Πάν.* Pani verò Penelopes. Ex hac enim & Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis. Qui Penelopes & Mercurii filium tradiderũt illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarii custodientem à Mercurio conspectam & amatam fuisse inquiunt, qua cum alio modo se non potiri posse speraret, in hircum pulcherrimum vertitur, cuius illa capta vel

amore vel fallaciis, vt diuersi senserunt, cũ illo cógressa Pana peperit, capite cornuto, barbaque ac pedibus hircinis, vt ait Homerus in hymnis. Hunc memoriæ prodidit Paus. in Arcadicis à Nymphis susceptum & educatum, & à Sinoe nympha præcipuè, quippe cum vel adultus cum illis assiduè versari fingatur, vt est in hymno Homeri ὅστ' ἀνὰ πίση

Δενδρήεντ' ἄμυδις φοιτᾷ χοροήθεσι νύμφαις.
Cum placidis Nymphis syluis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphæ fistula Panos delectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet siue aquaticæ, & Hamadryades;

Σιγάτω λάσιον δρυάδων λέπας, οἵτ' ἀπὸ πέτρας
κρουνοί, καὶ βληχὰ πουλυμιγὴς τοκάδων.
Αὐτὸς ἐπεὶ σύριγγι μελίσδεται εὐκελάδῳ Πάν,
ὑγρὸν ἱεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὑπὲρ καλάμων.
αἱ δὲ πέριξ θαλεροῖσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο
ὑδριάδες νύμφαι, Νύμφαι ἀμαδρυάδες.
Conticeant Dryadum colles, fontesque perennes;
Ipsaque conticeant pignora parua gregis;
Fistula dulce canit quia Panos, labra canoris
Humida vt illius addita sunt calamis.
Hunc circa statuere chorum molli pede Nymphæ
Hydriades, pariter Nymphæ & Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum ducem vocarunt antiqui, vt apparet ex his carminibus;

κρημνοβάταν, δίκερων, νυμφᾶν ἡγήτορα Πᾶνα
Ἀζόμεθ', ὃν πέτρινον τόνδε κέκευθε δόμος.
Montiuagum colimus cornutum Pana, ducemque
Nympharum; cuius saxea structa domus.

Hunc Deum pingebant & sculpebant facie caprina, hirciq; cruribus, quamuis illum non esse huiusmodi censerent, vt ait Herod. in Euterpe; γράφουσι δὲ, δὴ καὶ γλύφουσιν οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ πανὸς καθάπερ ἕλληνες τὤγαλμα, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὔτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὅμοιον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. pingunt verò & sculpunt pictores ac statuarii, sicuti etiam Græci, Panos imaginem; caprina facie, ac hirci cruribus: non quia illum huiusmodi esse arbitrentur, sed similem Diis cæteris. Lucianus in dialogo Pan. & Merc. illi etiam hirci caudam super natibus iniunxit præter hirci nasum & barbã, fama est hunc etiam fuisse Deorum nuntium, tanquam patrem, & greges pauisse, cum amore Dryopis incaluisset, vt est apud Homerum in eo hymno;

οἷον δ' ἑρμείαν ἐριούνιον ἔξοχον ἄλλων
ἔννεπον, ὡς ὅγε ἅπασι θεοῖς θοὸς ἄγγελός ἐστι.
καί ῥ' ὅγ' ἐς ἀρκαδίην πολυπίδακα μητέρα μήλων
ἐξίκετ', ἔνθα δέ οἱ τέμενος κυλλήνιον ἐστίν.
ἔνθ' ὅγε, καὶ θεὸς ὢν ψαφαρότριχα μῆλ' ἐνέμευεν
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ. θάλε γὰρ πόθος ὑγρὸς ἐπελθὼν
νύμφῃ ἐϋπλοκάμῳ δρύοπος φιλότητι μιγῆναι.
Mercurius veluti superorum nuntius ante
Esse ferebatur, sic nuntius iste Deorum est.
Arcadiamque ouium petiit terram iste feracem,
Est sibi sacratum nemus, & Cyllenius hic mons:

Hic Deus existens ouium fit pastor, & idem
Mortali seruit Dryopis calefactus amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho. At Theocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse, cum scribat in Amaryllide;

τὸ, τι γένος ἢ Σατυρίσκοις
Ἔγγυθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδεις.
Es simili genere ortus
Vel Satyris, vel crura retortis Panibus ipse.

Existimarunt antiqui Pana montium esse præsidem, omniaque armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in huius esse tutela: quippe cum is ab Arcadibus fuisset in Mænalo monte educatus. quòd verò montibus præesset, ita testatur Hom. in hymno;

ὃς πάντα λόφον νιφόεντα λέλογχε,
καὶ κορυφὰς ὀρέων, καὶ πετρήεντα κάρηνα.
Ille niuosa iuga est sortitus, summaq; montis
Culmina; saxosos colles custodit & idem.

Ea de causa Virgilius in primo Georg. Pana custodem ouium, & pastorum præsidem appellauit in his;

Ipse nemus linquens patrium, saltusq; Lycæi
Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ: & inde
Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes,
Panaq;, Syluanumq; senem, Nymphasq; sorores.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades coluerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur à venatione reuersis: at si frustra laborassent, scillas in illum coniiciebant, vt testatur in his Theocritus in Thalysia;

κἢν μὲν ταῦθ' ἔρδοις ὦ Πὰν φίλε, μή τί τυ παῖδες
ἀρκαδικοὶ σκίλλαισιν ὑπὸ πλευράς τε καὶ ὤμους
τανίκα μαστίζοιεν, ὅτε κρέα τυτθὰ παρείη·
Illud si facies scillarum verbere crebro
Mox latus, aut humeros non percutiere reuersis
Arcadicis, cum parua caro est venantibus illis.

Atque Ouid. in epist. Phædræ vna cum Diana Panes & Satyros venantium ita præsides facit;

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit,
Syluaque perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri, montanaq; numina Panes.
Et cadat aduersa cuspide fossus aper.

Sed quid venatorum Deum fuisse dicimus? ipsemet Pan fuit venator, vt ait Theocritus in Thyrside;

τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες. ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται· ἐντὶ δὲ πικρός.
nam Pana timemus,
Venatu vt rediit defessus, fit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Pana Deum Echo adamasse, quare eum maritum Echus appellauit Theætetus in his carminibus;

ὑλοβάτας, φιλόδενδρος, ἐρατὰ αὐλοῦ, πόσις ἠχοῦς,

ναίοντες

ἀστεροπαῖε, ἰουτρόφον μηλοφύλαξ ἀγέλαις.

Montiuagus, cultos ouium, cornutus, & Echus
Coniux, cuncta videns, lætus & arboribus.

Ex illa filiam Iryngem suscepisse dicitur, quæ Medeæ dedit medicamina ad capiendam Iasonem. Hic idem amauit postea Syringa nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Oui. in 1. Metam.

Panaq; cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis, sonumque facientibus syringis fistulam ex iis fecit, vt ait Oui. Fuit etiam à Luna amatus, cum in niueum arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virg. in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis, (si credere dignum est,)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum, & victum. Dicũt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum; vt vero alii Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cum Ceres ea, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, aiunt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat vt omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cum Dii omnes ad Cererem quærendam missi fuissent. Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererẽ vidisse ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, vt testatur Pauf. in Arcadicis. Multæ res gestæ Panos commemorantur: nam & timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cum Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versi: & Atheniensibus in bello nauali opem tulit, & Medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminib.

τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα, τὸν ἀρκάδα, τὸν κατὰ μήδων,
τὸν μετ' ἀθηναίων, στήσατο μιλτιάδης.

Arcada, capripedemq; in Medos Pana locauit
Me pro Cecropiis gloria Miltiadis.

Hic etiam Typhonem dicitur retibus implicuisse. Colerunt Pana piscatores etiam, cum in locis mari propinquis plerunque versaretur, quem etiam ἁλίπλαγκτον, siue per mare vagantem Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontoriis præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Viatoribus;

στασῶ δ' ὀκτὼ μὲν γαυλὼς τῷ Πανὶ γάλακτος,
ὀκτὼ δὲ σκαφίδας μέλιτος πλέα κηρί' ἐχοίσας.

Pani octo statuam spumantis pocula lactis.
Totq; scyphos cum melle fauos, ceramq; tenentes.

Quare non rite sacrificabant, qui tauros illi immolabant, aut qui in aureis poculis lac vel vinum offerebant, cum vasa ex eo metallo superis ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quod significauit Apollonius Smyrnæus his versibus;

Ἀγρότεροι θεοί εἰσι, τίπτε χρυσέοις δεπάεσσι
σπένδετε; ἠδ' ἱερὰ χεῖτε μέθυ βρομίου;
καὶ πυρὶ ταύρους πέτρῃ προσάγετε τίοντες;
φείσασθ', οὐ τοιοῖσδε θύμασι τερπόμεθα.

Πὰν ὁ πετροβάτας, αὐτόξυλος, ἀγροτέρας
Εἰμὶ· τί μοι ἐγχεῖτε γλευκοπότης κύλικας.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris
Pocula? quò vinum funditis Italicum?
Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?
Parcite: non hæc est victima grata mihi:
Pan montanus ego sum, ligneus, ipsaq; vestis
Pellicea est; mustum è fictilibusq; bibo.

Atque de Pane Deo quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis, explicauimus; nūc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in concilio Deorum Bacchum semihominem mitra ornatum ac ebrium semper ferè, effœminatum, mollem, propè infantem, vinum à matutino tempore ad siderum vsque ortū redolentem hunc deformium Deorum agrestium chorum introduxisse scribit; Pana, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custodes saltarionibus dediti: quorum corporum formæ ob deformitatem fuerūt insignes. Dictus fuit Pan, vt alii voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit. at Homerus in hymnis quia Deorum omnium mentes delectauerit cum citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his;

Πᾶνα δέ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερψε.
Panaq; dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Pana vniuersam naturam esse intellexit, quippe cuius elementa & cœlum sint membra, vt patet ex his versibus;

Πᾶνα καλῶ κρατερὸν θεὸν, κόσμοιο τὸ σύμπαν.
οὐρανὸν, ἠδὲ θάλασσαν, ἰδὲ χθόνα παμβασίλειαν,
καὶ πῦρ ἀθάνατον. τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ Πανός.
Pana voco magnum, qui totum continet orbem,
Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,
Aeternumq; ignem. hæc Panos sunt omnia membra.

Alii Pana solem esse putarunt, tanquam gubernatorem & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana idcirco dixerunt esse Mercurii filium, quia cū Merrcurius sit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia simplicia corpora, vniuersa illa a diuina voluntate gubernantur; quam eandem vim cum aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil vero est aliud Pan, quàm natura ipsa à diuina prouidentia, menteq; proficiscens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putasse, quæ à Mercurio, siue ab animi cogitationibus ratiocinationeque proficisceretur: atque cum superior pars esset Panos pulchra, & homini persimilis, inferior deformis, & persimilis brutis; putauit diuinum ac verum in Diis esse, falsum in multis hominū. Quòd verò ex omnium procorum congressu cum Penelope natus sit, id prorsus abhorret ab ipsa natura, quippe cum vasculum fœminæ, quæ semen genitale excipit, statim claudatur, ita vt neque accipiendo neque emittendo omnino pateat cum ex vno viro acceperit, donec fœtum auxerit & absoluerit. Neque potest vllum animal è diuersis maribus procreari. At quoniam Pan vniuersa corpora naturæ continet, vt nomen significat, dicitur ex vniuersis quæ existunt esse genitus, siue ex omnibus consistere. Qui Mercurii filium esse tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuisse inuolutum, & in cœlum portatum, vt testatur Home. in hymnis;

ἀμφαδ'

ἷμφαδ' ἐς ἀθανάτων ἕδρας κίε παῖδα καλύψας
Δέρμασιν ἐν πυκινοῖσιν ὀρεσκῴοιο λαγωοῦ.
Montani leporis vestitum pelle Deorum
Mercurium, superum in sedes pater attulit ipsum.

Illud sanè significat nihil aliud quàm rerum naturam statim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam quis nesciat omnia quæ sunt velocissimo cœlorum motu circundari? Aiunt præterea hunc à Nymphis educatum fuisse Thaletis Milesii opinionem secuti, quia non solum humor rerum omnium autor creditus est, vt ait poeta, qui Oceanum rerum omnium patrem, matrē Tethym appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare & nutrire: qui idem Pan cum omnia postea complexus sit, dux & princeps Nympharū dictus fuit. At nūc formam corporis, & cur talem illum finxerint, inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cū eundem Solem esse crederent. Alii pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerunt, quā formā alii ad stellarū similitudinē datam putarunt, alii ad terræ formā, q̄ multiplicia animalium & plantarum genera procreat, fluuiorumq; & montium varietatem mirificam, mariaque complura, cum alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significant, quàm syluarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel vt alii maluerunt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quę fiunt in aere, significant. facies rubra ætheris naturam, fistula septem calamorum modo ventorum varietatem, modo harmoniam septem tonorum cœlestium. Huic alii falcem, alii virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt quā industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conseruandum singula necessarium est. qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cum illi quasi sceptrum tribuerint, alii cornua Pani tanquam soli tribuentes barbam eius promissam solis ipsius lumen esse dixerunt; qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem solis omnes ventorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, quòd ea vis, quæ in omnia corpora per solem porrigitur diuinis corporibus adiuuātibus in terræ elementum peruenit ac desinit. Neque illum alium quàm solem putarūt ii, qui montium præsidem Pana, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol siquidem animalibus omnibus plurimum cōfert, per quem & pabulorum vbertas fit, & penuria: quare illum in prato amœnissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Home. in his;

λιγυρῇσιν ἀγαλλόμενος φρένα μολπαῖς,
ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος, ἠδ' ὑάκινθος
εὐώδης θαλέθων καταμίσγεται ἄκριτα ποίην.
Cantibus est tota lætatus mente sonoris
In molli prato. crocus illic, atq; hyacinthus
Spirat odoratas inter quam plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, vt diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dùm cum illo colluctatur. Fama est prętere a Echo fuisse à Pane amatam, quippe cum cœlorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septē plane-

planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica prius fuerunt inuenta, quamuis Seuerinus Boethus in libro de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cœlos harmoniam efficere censuerunt, cum nulla fiat sine aere. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potius, creditur è septem calamorum concinnè inter se connexorū fistulam excogitasse, quare ita ait Virg. Aeglo. 2.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit.

Hæc eadem causa fuit, cur Syringa Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cum vim effugere non posset in calamum fuit conuersa. Nā cum ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventusq; calamos leuiter agitasset quidam perforati harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt; hos carpens Pan fistulam, cum illos inflasset, paulatim inuenit: qui calami cum nati essent in Ladone flumine, & syrinx siuē fistula quæ sonū emittebat vocata fuit, Ladonis filia scilicet, quę nihil aliud erat, quā calamus. Nam syrinx vel fistula vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Amauit etiam Lunam, quia materia rerum omnium naturalium astrorum beneficio & lunæ præcipuè informatur, & ad procreationem properat. Ea materia cum Pan vocetur, mareq́ue ipsum etiam intra se contineat, iure Pan piscatorum etiam fuit Deus, quæ omnia breuiter complexus est Orph. in hymnis hoc pacto;

ἁρμονίαν κόσμοιο κρέκων φιλοπαίγμονι μολπῇ.
φαντασιῶν ἐπαρωγὲ, φόβων ἔκπαγλε βροτείων.
αἰγονόμοις χαίρων ἀνὰ πίδακας, ἠδέ τε βούταις.
Εὔσκοπε, θηρητὴρ, ἠχοῦς φίλε, σύγχορε νυμφῶν.
παντοφυὴς, γενέτωρ πάντων, πολυώνυμε δαῖμον.

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus.
Terrorumq́; autor mortalibus, & moderator.
Caprarum gaudens pastoribus atque bubulcis,
Musarum dux, & venator, amator & Echus.
Cunctorumq́ue parens idem celeberrime dæmon.

Atque totus ferè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippè cum illud fuerit antiquorum institutum, vt sub fabularum figmentis vniuersa naturæ consilia & seriem occultarent, vnà cum vitę rectè instituendæ præceptis: cum tamen Deorum fabulæ magis ad res natura; hominū, ad mores magis pertinerent. ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris, *Cap.* VII.

Satyrorum origo quæ fuerit, aut è quibus parentibus sint geniti, vel vbi, vel qñ esse cęperint, vel qua de causa fuerint Dii habiti ab antiquis, neque in quēquam antiquorum scriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit, neq; ipse excogitare potui. At q̃ de his mihi cognita sunt putaui esse breuiter explicanda. Horum sententiam prætermittendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cum nullis certis rationibus nitantur. Plinius libro 7. nat. hist. animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanis Indorum montibus, humana

mana

mana effigie, ac rectè currentia. Hi manibus esse dicebantur aduncis, cornua habere in fronte, cum pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pauſ. in Atticis Euphemũ Carthaginenſem in extremas Oceani partes delatum multas deſertas insulas inueniſſe, in vnam quarum Satyridam vocatam cum tempeſtate coactus egreſſus eſſet, incolas rufos, & caudas habere intra clunes haud multò minores equinis, reperit. Dicebantur eſſe Satyri Bacchi ſocii, vt Sileni, ſicuti teſtatur Plato in illo Epigram. in Satyrũ;

Εἰμὶ μὲν εὐκεράοιο φίλος θεράπων Διονύσου
Λεῖβω δ' ἀργυρέων ὕδατα Ναϊάδων.

Nam ſum ego cornuti gratus ſeruus Dionyſi.
Libo pulchrarum flumina Naiadum.

Hos etiam conuitiorum amicos appellauit Nilus in eo carmine;

Πάντες μὲν σάτυροι φιλοκέρτομοι.

Omnis amat Satyrus conuitia.

Dicti ſunt autem Satyri à ſalacitate, vt ait Theocr. enarrator: cum σάθη tentigo ſit & titillatio ad Venerem. Hi cum eſſent ſeniores, dicebantur Sileni, vt ait Pauſ. in Att. At Nicandri enarrator non antiquiores fuiſſe Satyros vocatos ſcribit, ſed ab antiquis Silenos dictos fuiſſe Satyros hoc pacto; οὗτοι δὲ οὓς ἡμεῖς σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν ὅ ἐστι λοιδορεῖν. at verò quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos ab eo quod eſt Sillænin, quod conuitiari ſignificat. Hos tamen nonnulli arbitrabantur eſſe dæmonas, ac pro Diis coluerunt. Scripſit Pomponius Mela insulas quaſdam vltra Atlantem Mauritaniæ montem fuiſſe, in quibus per noctem lumina viderentur, cymbalorumque ac tympanorum, & fiſtularum & tibiarum ſtrepitus audiretur, cum tamen nemo per diem cerneretur: quas inſulas Satyri habitare crediti ſunt. Sic ſcriptum fuiſſe inuenimus in ea nauigatione Annonis ducis Carthaginẽſium, quam fecit vltra columnas Herculis in Libyæ partibus, quam reuerſus Carthaginem in templo Saturni depoſuit, vt ſcripſit Arrhianus; nam præter cætera auditu admirabilia hæc etiam in illa ſcribebantur; Ἄχρι ἤλθομεν εἰς μέγαν κόλπον, ὃν ἔφασαν οἱ ἑρμηνέες καλεῖσθαι ἑσπέρου κέρας. ἐν δὲ τούτῳ νῆσος ἦν ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν, ὅτι μὴ ὕλην. νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. Donec ad magnum quendam ſinum peruenimus, quem interpretes Veſperi cornu vocari dixerunt: in quo alia erat inſula, in quam egreſsi, nihil per diem, niſi ſyluam videbamus. at per noctem ignes permultos accenſos, & vocem fiſtularum audiebamus, cymbalorumque ac tympanorum incredibilem ſtrepitum, quare nos timor inuaſit. in his enim locis magna Satyrorum multitudo habitare credebatur. Huiuſmodi monſtra cum aliquando mortalibus apparuiſſent, homines rudes & ad timorem propenſi, minime conſiderantes naturam eandem malignam & diuinam eſſe non poſſe, quicquid formidabile vel admirabile apparuiſſet pro Deo habuerunt. atque cum Satyri per ſyluas crederentur vagari, quibus armenta vel greges fierent obuii, ne his nocerent, inter Deos paſtorum illos retulerunt, at nunc de Silenis dicamus.

De Silenis. *Cap.* VIII.

ATqui multi fuerunt etiam Sileni, ſed vnus præcipue inter illos cæteris antiquior memoratur; qui cuius filius fuerit, non conſtat; niſi quòd in

ciuitate Malea Laconum natus est vt ait Pauſ. & Pindarus, at Catullus in Nyſa Indiæ ciuitate natum eſſe Silenum memorat ita in Argonauticis;

At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thyrſo Satyrorum, & Nyſignenis Silenis.

Ferunt præterea Silenum Bacchum educaſſe, vt teſtatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto;

Κλυθί μευ ὦ πολύσεμνε τροφὶ βάκχοιο τιθηνὲ,
Σιληνῶν ὄχ' ἄριστε, τετιμημένε πᾶσι θεοῖσι,
καὶ θνητοῖσι βροτοῖς, ἐπιτριετηρίσιν ὥραις.

Hæc audi Silene pater, Dionyſi & alumne.
Optime Silene, & cunctis gratiſsime diuis.
Grate viris pariter cunctis, prædulcis & Horis.

Hunc ſcribit Lucianus in concilio Deorum ſenem fuiſſe, & caluum, & ſimum, & aſino plerunque vtentem, breuis ſtaturæ, corpore obeſo ac ventricoſo, auribus magnis & arrectis, tremulum, baculo innitentem. at plures fuiſſe Silenos, & Dionyſium ab iis educatum, ſcripſit Nicander in Alexipharmacis;

ὡσδ' ὅποτ' ἀγριόεσσαν ἀποθλίψαντες ὀπώρην
Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθηνοὶ

Sic vbi ſylueſtres vuas preſſere, Lyæi
Sileni comites cornuti, & patris alumni.

Hunc ſemper ferè ebrium fuiſſe inquit Virg. ita Eglog. ſexta;

Chromis & Mnaſylus in antro
Silenum pueri ſomno videre iacentem,
Inflatum heſterno venas vt ſemper Iaccho.

Hunc Satyri ſemper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte aman.

Ebrius ecce ſenex pando delapſus aſello,
Clamarunt Satyri ſurge age, ſurge pater.

Hic vnà cum ipſis Satyris ſemper ferè Bacchum ſequebatur, vt eſt in lib. 4 Metamorph.

Bacchæ, Satyrique ſequuntur,
Quique ſenex ferula titubantes ebrius artus
Suſtinet; & pando non fortiter hæret aſello.

Fama eſt hunc Silenum à Mida vino in fontem quendam infuſo captum fuiſſe, quòd vino maximè delectaretur, vt ait Pauſ. in Atticis, atque id ita ſcripſit Ouid. lib. xi. Meram.

Hunc aſſueta cohors Satyri, Bacchæq; frequentant:
At Silenus abeſt, titubantem anniſque meroq;
Ruricolæ cepere Phryges: vinctumq; coronis
Ad Regem duxere Midam.

Crediti ſunt fuiſſe mortales Sileni, quippe quorũ ſepulchra apud Hebræos & Pergamenos oſtenderentur, vt ait in poſterioribus Eliacis Pauſ. at Strabo lib. x. ſatyros, Silenos, Bacchos, Tityros, dæmonas fuiſſe ſcribit; qui, vt crediderunt antiqui, cæterorum Deorum eſſent miniſtri. alii memoriæ prodiderunt, quòd Bacchus ætate confectos Silenos in Italia reliquit, cũ ad bellũ aduerſus Tarſenſes exiturùs eſſet; quibus mandauit vt vites curarent, quo vini ferax efficeretur Italia, quare poſteri ſtatuas deinde Silenorum vinum in vtribus ferentes, ad perpetuam Silenorum memoriam erexerunt, vt

teſtatus

teſtatus eſt Androtion in libro de Sacrificiis ſecundo, & Dionyſiocles. cum Ioui aduerſus gigantes pugnanti opem tuliſſet Silenus, dicitur eius aſinus, quo in eo bello vſus fuerat, inter ſidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte Arx conſiſtere, cuius mentionem fecit Aratus in his in libro de ſignis aquarum & ventorum;

Σκέπτεο καὶ φάτνην ἡ μέν τ' ὀλίγη ἐοικυῖα
Ἀχλύϊ βορραίῃ ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.
Ἀμφὶ δέ μιν δύο λεπτὰ φαινόμενοι φορέονται
Ἀστέρες, οὔτέ τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μάλ' ἐγγύς.
Ἀλλ' ὅσσον τε μάλιστα πυγούσιον οἰήσασθαι.
Εἷς μὲν βορραῖος, νότῳ δ' ἐπικέρχεται ἄλλος
Καὶ τοὶ μὲν καλέονται ὄνοι, μέσση δέ τε φάτνη.
Ἥ τε καὶ ἐξαπίνης πάσῃ διὸς εὐδιάοντος
Γίνετ' ἄφαντος ὅλη. τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
Ἀστέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται
Οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι: τότε κλύζονται ἄρουραι.

Quæ carmina ita ſunt à Ruſo Auieno latinè verſa;

Conuenit hic etiam paruum Præſæpe notare,
Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
Græcia docta dedit, quapropter denique Aſellos
Suſpice, quorum vnus ſeptem vicina Trioni
Aſtra adolet: tepidum procul alter ſpectat in Auſtrum,
In medio quod nube quaſi concreſcit adacta,
Id Præſepe vocant. porro hoc præſepe repente
Si ſeſe ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruis aeriis late rubor ignis Aſellis:
Nequidquam tenues agitabunt ſtagna procellæ.

Alter enim eorum Aſellorum eſt aſinus Sileni. at quoniam Auieni carmina parum Arati ſententiam, vel certè ſumma cum difficultate, explicare mihi videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa latina facere & clarius exprimere poſſem experiar. Eſt autem Arati ſententia, quòd nubecula quædam in Cancri oſtraco inter ſcapulas exiſtens, habet vtrinque ſtellas, quæ Aſelli vocantur, quare illa iure dicitur Præſepe. Vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cęlum ſerenum ſignificat, quod etiam inquit ita Theophraſtus in libro de Signis futuræ ſerenitatis; καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ἐὰν καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνηται, εὔδιον. & Aſini Præſepe cũ purum ſplendidumque apparuerit, ſignum eſt futuræ ſerenitatis. at verſus Arati, quos latinos facio, ita ſe habent;

Hinc Præſepe nota: nubes id parua videtur
In Boream ſurgens, vbi fulgent ſidera Cancri:
Hoc propter geminæ voluuntur lumine ſtellæ
Pertenui, nec longinquæ nimis; haud tamen illæ
Coniunctæ, ſpatioque vlnæ diſtare videntur.
Altera fit Boreæ propior, deuergit in Auſtrum
Altera: & hæ dicuntur Aſelli, ſeparat illas
In medio Præſepe. polo idque repente ſereno
Ex oculis hominum vaneſcit, at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ ſtellæ, & ſimul eſſe videntur,

Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam asini Præsepe vocauit Theophrastus; quod quidem accidit ob condensatum humorem, cum illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futurum tempestatem significat. Illud autem fit, vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam propè versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia, atque hæc fabulose de Sileno, deque eius Asino dicta sint. Hunc Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cum obesos faciat & ventricosos, tum caput plerunque grauat, & titubantes facit, & ad senectutem citius perducit; hæc enim omnia incommoda, & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. quidam putarunt Silenum fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerunque & inutiles negotiis, qui plus potare solent, quâm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ; quippe cum non animum solum, sed corpus etiam rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quâm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatum fuisse tradiderunt. ac de Silenis satis nunc de Faunis dicamus.

De Faunis. *Cap. IX.*

FAuni etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerunt, qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ab antiquis scriptoribus percipere possimus: nisi quòd Faunus quidem fuit Pici Latinorum Regis filius, qui regnauit in Italia, quo tempore Orpheus liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium in testatur Virg. lib. 7.

Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert; tu sanguinis vltimus autor.

Floruit autem Faunus Latinorum Rex, quo tempore Pandion regnauit Athenis. Hic religionem, & Deorum immortalium metum Italis gentibus introduxit, vt ait Lactant. in lib. de falsa religione, cum ante illum parua omnino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum ac Faunorum fuisse patrem, sororemque habuisse Faunam, vel, vt alii maluerunt, Fatuam. Habuit filium Sterculium; qui primus agrorum stercorationem inuenit, & idcirco inter Deos fuit relatus. videntur mihi poetæ, quamuis nihil certum affirmare possum, Faunos animalia putasse, cũ tanquam equos cornipedes illos Ouidius appellauerit; ita in 2. Fastorum;

Cornipedi Fauno cæsa de more capella,
Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua præterea, vt testatur idem in eodem libro;

Tertia post idus nudos aurora Lupercos
Aspicit; Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis ramis, quòd illa arbor grata sibi esse putaretur, vt testatur Ouid. in Oenone;

Corni-

Cornigerumq; caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immensis, qua tumet Ida, iugis.

Existimabantur à nonnullis esse dæmones, qui attonitos redderent oēs obuios, vt est apud Ouidi. in Phędra;

Nunc feror, vt Bacchi furiis Eleeides actæ,
Quæq; sub Idæo tympana colle mouent.
Aut quas semideæ Dryades, Fauniq; bicornes
Numine contactas attonuere suo.

Hi igitur Fauni siue fuerunt animalia, siue dæmones crediti, omnino ꝑ Diis ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virgi. in primo Georgicorum, hoc pacto;

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, vt patuit è superioribus carminibus Ouidi. neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt, quia Faunus, vt diximus, in Italia regnauit; & solis prope Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionem instituit, multaq; ad agriculturam excogitauit inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorum teneri poterat, idcirco & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est: quippe cum multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, vt qui ad cultum Deorum rationibus adduci non possent, rerum terribilium mirabilitate demum ad metum cultumq́ue eorum impellerentur. At cum non plura his de Faunis habeamus, nunc de Syluano est dicendum.

De Syluano, *Cap.* X.

OBscurū sanè & ipsius Syluani genus, vtpote agrestis Dei, existit: quippe cum neque qui fuerunt eius parentes, neque è quibus, aut quo in loco natus sit, constet. Fuerunt tamen qui Fauni filium putarint, cum alii Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat Syluanum fuisse syluarum Deum, pastorumque, & finium agrorum, vt ait Hora. in lib. Epodon in his;

Qua muneretur te Priape, & te pater
Syluane tutor finium.

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, vt pastorum præsidi, cuius nulla est mentio apud Græcos, nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, vt testatur Virg lib. 8.

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Aruorum, pecoriq; Deo, lucumq; diemq;:
Qui primi fines aliquando habuere Latinos.

Offerebatur illi etiam lac, vt testatur Horat. in lib. secundo Epistolarum, in hoc carmine;

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Fama est Cyparissum puerum fuisse à Syluano amatum, quare vbi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Syluanus dictus fuit, vt testatur Virg. lib. 1. Georg.

Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum.

Neque

Neque plura his in mentē veniunt, quæ de Syluano fuerint ab antiquis tradita. Hic quidem Deus, vt superiores, excogitatus fuit, vt existimarent homines nullum locum esse, qui carere Deo posset, nihilq; agi aut in agris, aut in syluis posse, quod à Deo aliquo non videretur: ac neque armenta, neque arbores, neque agrorum fœtus sine diuina bonitate posse augeri aut seruari. Quamuis non defuerunt, qui Syluanum crassiorem materiam elementorum concretorum putauerint, eumque & agrorum, & syluarum, & pastorum Deum crediderint: quippe cum inde vniuersa animalium plantarumq; salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit. At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus, Cap. XI.

ORēades Nymphæ, quæ ita vocabantur, quia natæ essent in montibus, vel quia in montibus assidue versarētur, natas fuisse è filia Phoronei & Hecatęo testatur Strabo lib. 10. Home. vero in lib. ζ. Iliad. illas non Hecatęi, sed Iouis filias, & Orestiades easdem appellauit, vt patet ex his;

ἠδ' ἐπὶ σῆμ' ἔχευεν, περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν
Νύμφαι ὀρεστιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
Plantarunt vlmos, vbi fusa est terra sepulchro
Circa id, Orestiades Nymphæ Iouis inclita proles.

Has quinque fuisse inquit Strabo lib. x. quas tamen fuisse multas, & Dianæ venatricis comites ait Virg. in I. Aeneid.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros; quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Hæ Nymphæ putabantur esse Deæ montium præsides, & arborū curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana insectabantur; nullaq; illis domesticorum animalium vel pastorum cura fuit. Ita vero antiqui religione tenebantur, vt nullum, neque publicum, neque priuatum locum aliquo numine carere arbitrarentur: quippe cum elementa singula, & herbæ, & radices & arbores, & arborum, aut terræ fructus suos Deos habere crediderint. Hinc Deas, quæ montibus vniuersis præessent, Oreades siue Orestiades nominarunt: quæ nemoribus & syluis, Dryadas; quæ singulis arboribus Hamadryadas. Creditæ verò sunt Dryades fuisse Nymphæ, quæ cum arboribus & nascerentur & interirent, vt testatur Callimachus in hymno in Delum;

ἐμαὶ θεαὶ ἤπατε μῦσαι
Ἦ ῥ' ἐτεὸν ἐγένοντο τότε δρύες ἥλικα νύμφαι;
Νύμφαι μὲν χαίρουσιν, ὅτε δρύας ὄμβρος ἀέξει.
Νύμφαι δ' αὖ κλαίουσιν, ὅτε δρυσὶν οὐκ ἔτι φύλλα.
mex mihi dicite musæ,
Num verè genitæ Nymphę cum sunt, vbi quercus?
Lætantur Nymphæ cum quercus irrigat imber.
Tristantur Nymphæ Ilicibus cecidere vbi frondes.

Quæ fuerint harum nomina, non constat; nisi quòd vnam Tithoream nominauit Pausa. in Phoc. qui etiam in Arcadicis aliam vocauit Erato, & aliam Phigaliam. Has tamen fuisse septem, quas etiam nominauit, tradidit Claudianus in laudibus Stilliconis. Scriptū reliquit Charon Lampsacenus Rhę-

cum quendam genere Gnidium in Nino regione Asſyriorum pulchram quã-dam quercum iam prope lapſuram aliquando vidiſſe, quam cum aggeribus firmaſſet, fecit vt diutius poſſet viuere. Huic Nympha, quæ cum planta erat peritura, cum gratias egiſſet, ac referre vellet, dixit, vt qdqd vellet à ſe peteret, quoniam fuerat eandem ætatem cum illa planta victura: hic illi reſpõdit ſe eius congreſſum petere, quod illa annuit, atque ſe apem temporis nun tiam miſſuram inquit. Scriptum reliquit etiam Apollonius lib. ſecundo Argonaut. Paræbii patrem, cum inſignem quercum eſſet exciſurus, Nymphã vidiſſe, quæ ipſum ſupplex rogauit, vt ſibi parceret; cum vitæ ſuæ tempus in arboris ætate contineretur: cui cum ille non paruiſſet, dicitur iratum numẽ in illum, & in eius filios ſæuiiſſe, vt patet in his;

ἀλλ' ὅγε πατρὸς ἑοῖο κακὴν τίνεσκεν ἀμοιβὴν,
ἀμπλακίης. ὁ γὰρ οἶος ἐν οὔρεσι δένδρεα τέμνων
Δὴ τότ' ἀμαδρυάδος νύμφης ἀθέριξε λιτάως.
ἣ μὲν ὀδυρομένη ἀδινῷ μειλίσσετο μύθῳ,
μὴ ταμέειν πρέμνον δρυὸς ἥλικος, ᾗ ἔπι πουλὺν
αἰῶνα τρίβεσκε διηνεκές. αὐτὰρ ὁ τήνγε
ἀφραδέως ἔτμηξεν ἀγηνορίῃ νεότητος.
τῷ δ' ἄρα νηκερδῆ νύμφη πόρεν οἶτον ὀπίσσω
αὐτῷ καὶ τεκέεσσιν.

Stultitiæq; ſui pœnas dedit ille parentis,
Cędere vt ſolus quercus in montibus olim
Fertur Hamadryadis Nymphæ ſpreuiſſe querelas.
Sępius illa quidem ſupplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus concideret, ipſa coæua
Quòd foret; amborumq; vireret in arbore vita.
Viribus hic fretus, fretus iuuenilibus annis
Proſternit quercum: funeſtam quam ſibi Nympha,
Pignoribusq; ſuis fecit.

Dictæ ſunt autem Dryades, quod in quercubus illarum ſit vita, vt ſenſit Mneſimachus; at Hamadryades quòd vnà cum illis ſint genitæ: vel vt voluit Apoll. enarrator & Iſacius, quia cũ ipſis quercubus perirent. Memoriæ prodidit Charon Lampſacenus Arcadem Iouis filium & Calliſtus, vel, vt aliis magis placuit, Apollinis, obuiã habuiſſe in ſyluis, cum venaretur vnã ex Hamadryadibus Nymphis, quæ cum propius eſſet periculo ne quercus à flumine conuelleretur, cum qua nata fuerat, ac periret; rogauit ipſum Arcadem vt quercum ſeruaret, quare ille fluuium aliò diuertit, & quercum terra communiuit. At Nympha, cui nomen erat Proſpelex, cum illo congreſſa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum & Aphidãtem peperiſſe. Hæc vera'ne an falſa fuerint, quis pro certo affirmare poſsit? nam ſi vana & mendacia extiterunt, vt ego fuiſſe arbitror, nulla alia de cauſa ficta ſunt, niſi propter antiquorum ſuperſtitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cum ſingulis rebus Deos adeſſe demonſtrarent. Sin credita fuerunt vt vera ab iis, qui illa in medium attulerunt, eſſet ſanè pluribus verbis de illorum ſententia diſputandum, an quiuis eſſent dęmones, vel potius plantarum illarum Genii, qui mortalibus apparuerint. Verum hæc in præſenti prætermittamus, vt altioris veſtigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

De

De Nymphis, Cap. XII.

NYmphas Oceani filias & Tethyos esse dixerunt antiqui; vti testatur Orpheus in hymno in Nymphas;

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ὠκεανοῖο.
ὑγροπόροις γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι.
Nymphæ magnanimæ Oceani certissima proles,
Sub tellure domos colitis quæ humentibus antris.

Virgilius Nymphas fluuiorum matres putauit, cum ita scribat in lib. 8.

Nymphæ laurentes, Nymphæ genus amnibus vnde est.

Has non solum communi nomine appellauit Nymphas Orph. in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cum inquiat;

κοῦραι ἁμαδρυάδες, φιλοπαίγμονες.
Nymphæ & hamadryades festiuæ.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres; aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præsides; quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Home. de quadam varietate harum ita meminit in hymno in Venerem;

ἤ τις νυμφάων, αἵ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται.
ἢ νυμφῶν, αἳ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,
καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ πίσεα ποιήεντα.
Si qua es Nympharum syluarum tecta colentum.
Si qua es Nympharum quæ montem hunc numine seruant,
Aut fontes, molliue indutas gramine valles.

Illæ Nymphæ, quæ cœlestes putabantur, credebantur esse animæ sphærarũ; quas etiam Musas vocarunt, ac vires quæ inde ad nos manarent. Terrestriũ aliæ syluis præerant, vt Dryades; aliæ montibus vt Oreades aut Orestiades, aliæ singulis arboribus vt Hamadryades: aliæ pascuis & floribus, vt Napeæ, nam νάπαι saltus ac pascua significat. Fluuiorum præsides Naiades dicebantur, quia fluuii perpetuò fluerent, νάειν enim fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limniades nominarunt, cum λίμνη sit stagnum. Aliæ marinæ putabantur, vocabanturque Nereides. Quòd verò loca nonnulla forent Diis variis consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion. Halicarn. libro primo, hoc pacto; ὄρη μὲν καὶ νάπας Πανὶ, λειμῶνας δὲ καὶ τεθηλότα χωρία νύμφαις, ἀκτὰς δὲ καὶ νήσους πελαγίοις δαίμοσι. τῶν δ' ἄλλων, ὡς ἑκάστῳ τι θεῷ καὶ δαίμονι οἰκεῖον. Montes quidem & saltus Pani, prata & loca virentia Nymphis, litora & insulas marinis numinibus, ex cæteris locis vnicuique Deo, sicut illius naturæ conuenit. Pauf. in Phocens. quandam ex Nymphis Liliam nominat Cephissi filiam, atque alibi de Nomia mentionẽ fecit indigena Arcadum Nympha, atque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas aut mortis expertes, sed innumerabilem pene annorum numerum viuere, & id de antiquorum poetarum senteutia. Afflabantur vates non minus Nympharum, quàm cæterorum Deorum numine, quare scripsit Pauf. idem in Messeniacis nonnullos Nympharum numine afflatos ciuitatum ruinas prædixisse: quippè cum illæ diuinationũ etiam putarentur autores. lac & oleum illis offerebatur, cum sacra fierent, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his;

Τᾶν δὲ κρατῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
ταῖς νύμφαις, τᾶν δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.

At sta-

At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguis ponetur oliui.

Consueuerunt capras etiam illis immolare, vt testatur idem poeta in eadem Aegloga;

τὸ, κρεκύλος μοι ἔδωκε τὸ ποικίλον αἶγ' ἔθυσα
ταῖς νύμφαις τὰν αἶγα.

Hanc mihi dat Crocylus cum Nymphis forte capellam
Mactaret.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, è quibus mel conficitur: è quorum opinione Virg. illas flores colligentes ait in his; tibi lilia plenis.

Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpens.

Alii id contigisse maluerunt, quòd illæ Aristæum, quem putantur educasse, mellis & olei conficiendi viam docuerint. offerebatur & vinum, vt Apollinis responsum apud Eusebium declarauit. atque hæc de Nymphis fabulosè dicta sint. Has Oceani filias, & fluuiorum matres esse crediderunt, quia vires humoris esse putarunt terræ & stirpibus insitas, & aquæ naturam quæ conferret ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno;

κρυψίδομοι, Βάκχοιο τροφοὶ, χθόνιαι πολυγηθεῖς,
καρποτρόφοι, λειμωνιάδες, νόμιαι, πολύκαρποι.
Σὺν Βάκχῳ Δηοῖ τε, χάριν θνητοῖσι φέρουσαι.

Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ
Fructiferæ, & lætæ pratorum floribus estis:
Pascitis & pecudes, & opem mortalibus ipsæ
Cum Cerere & Baccho vitam portatis alumnæ.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia non tota materia aquarum vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars, in illud, quod nascitur, absumitur; quædam permista est ad eius nutrimentum quod procreatur; vt in ouis conspicitur; alia pars exit in excrementum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio consistit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cum essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerũt, quia inde primum nascerentur. Cum ex his viribus omnia orirentur, quæ primum videbantur se in flumina diffundere, fluuiorum matres dictæ sunt, & per hos denique vniuersæ generationis parentes sunt vocatæ. hinc fructiferæ meritò, hinc florum feraces, hinc homines & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnæ dictæ fuerunt, & pastorum deæ, & pratorum, & omnium animaliũ præsides. Harũ Nympharũ eam esse vim humoris, indicio est vel herbæ illius natura quæ Nymphæa vocatur à Dioscoride quasi aquarica, quia plurimum gaudeat humore, dictæ sunt habitare sub terra, quia dulciũ aquarum origo putetur sub terra in locis cauernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augentur vaporibus maris conuersis in pluuias. Et quoniam in mari, fluuiis, stagnis, fontibus, riuisque, & in montibus diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem, idcirco omnibus his locis Nymphas præfecerũt; & cum sydera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarentur, in sphæris quoque Nymphæ ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis propriis no-

minibus carere passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura facile declarat sacrificiorum genus, quæ illis offerebantur: nam sicuti Diis cœlestibus ignem in sacris, & figuras, & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerunt; sic vt aeriis numinibus musicos cōcentus, & odores, qui suauiter aera inficerent; sic in terrestrium & marinorū sacris, siue prætectorum deorum aquis, illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent, & quæ essent solida: quippe cum illa crassiorem naturam significarent, vt dictum est. Omnium verò Deorum, vt summatim dicam, qualis erat natura, tales & loci, & sacrificia, & ceremoniæ dicabantur, ex quibus facile possent cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. *Cap.* XIII.

Bacchus, quem Dionysium etiam vocarunt, è quibus parentibus ortus sit, diuersæ fuerunt antiquorum poetarum opiniones. nam Orpheus in hymno in Dionysium Semeles illum filium dixit, & apud mare natum hoc pacto;

Ἀμφὶ διώνυσον Σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
Μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θὶν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.
Te Dionyse pater canimus Semeleia proles,
Quem videre maris ventosi ad litora primum:

Idem postea poeta in alio hymno Iouis & eiusdem Semeles filium inquit;

κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ' ἀείδειν,
ζηνὸς καὶ Σεμέλης ἐρικυδέος ἀγλαὸν υἱόν.
Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem;
Et Iouis & Semeles claram de sanguine prolem.

Fuit autem mortalis Semele, & Cadmi filia, vt ait Euripides in Bacchis;

ἥκω Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραποφόρῳ πυρί.
Accedo Thebas Bacchus è Saturnio
Natus Ioue & Semele puella, filia
Cadmi edidit me olim ferenti fulmina.

Fabulantur poetæ Iouem Semeles præstantissima forma captum, illam aliquando compressisse; quod cum grauiter ferret Iuno, pellicumq; numerus in dies cresceret, dicitur è cœlo descendisse, seque in anum mutasse, ac persuasisse Semele vt Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, quòd is esset sibi munus, quod vellet, concessurus. fore enim pulcherrimum spectaculum, si Iupiter cum maiestate ad eam accessisset, dicebat; eamq; tum demum se à Ioue compressam fuisse posse gloriari. cum igitur iurasset Iupiter se concessurum sine nomine quidquid peteret, illa petiuit vt talis ad se adiret, qualis ad Iunonem accedere solebat. Verùm cum ipsa esset mortalis, vim fulminis sustinere non potuit, quare continuo, vt dicitur, in cinerem est conuersa. Id explicauit ita Ouidius in lib. 3. Metamorph.

rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus elige ait; nullam patiere repulsam;
Quoque magis credas; Stygii quoque conscia sunto
Numina torrentis; timor, & Deus ille Deorum est.

Læta

Læta malo, nimiumque potens, periturаque amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initis;
Da mihi te talem. corpus mortale tumultus
Non tulit aerios, donisque iugalibus arsit.

Non defuerunt tamen qui insulsam causam attulerint cur Semele igne cœlesti conflagrarit: quia Iupiter scilicet iratus fuerit, quòd iurare per Stygiam paludem rogaretur, ac in illam fulmen contorserit. Alii flagrasse Semelen igne cœlesti inquiunt, quia cum diceretur cum Ioue congressa, illa negauerit, quod indigne tulit Iupiter, & in eam fulmen iaculatus est, vt ait Euripides in Bacchis in his;

ἐκεῖνος εἶναί φησι Διόνυσον θεὸν.
ἐκεῖνος ἐν μηρῷ ποτ' ἐῤῥάφη διὸς.
ὃς ἐκπυροῦται λαμπάσι κεραυνίαις,
σὺν μητρὶ, δίους ὅτι γάμους ἐψεύσατο.
Ille & refert adesse Dionysum Deum.
Assutus ille olim femori vt Iouis fuit.
Flammis vt idem fulminis flammatus est
Cum matre, quæ Iouis negauit nuptias.

Orpheus tamen in hymno quodam in Dionysium, Iouis & Proserpinę filium putauit, vt est in eo versu;

Εὔβουλ', εὐπολύβουλε, Διὸς, καὶ περσεφονείης.
Persephones prudens Iouis & de semine nate.

Idem in alio hymno, quem scripsit in nomen μίσης, Isidis Aegyptiæ filium Dionysium appellat;

Σὺν σῇ μητρὶ θεᾷ μελανηφόρῳ ἴσιδι σεμνῇ,
Αἰγύπτου παρὰ χεῦμα σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.
Iside prudenti cum diua matre, fluenta ad
Aegypti, Nymphisque suis nutricibus vnà.

Hunc Deum bimatrem vocarunt, non quia duas habuerit matres, sed quòd cum Semele mater arsisset, ex igne surreptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere functus fuit, vt ait Ouid. in lib. 3. Metamorph.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur; patrioq; tener, (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaq; tempora complet.

Orpheus in hymno in Sabazium Dionysium inquit à Sabazio Iouis femori assutum fuisse; cum tamen alii Sabazium fuisse filium Bacchi inquiant, alii Bacchum ipsum, alii alium dæmonem · de quo ita scribit Orpheus;

κλῦθι πάτερ κρόνου υἱὲ σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον.
ὃς βάκχον Διόνυσον, ἐρίβρομον, εἰραφιώτην
Μηρῷ ἐγκατέραψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἠγάθεον.
Audi magne pater Saturno nate Sabazi
Qui Bacchum horrisonum Dionysum vt adultus adiret
Frondosum Tmolum femori mira arte suisti.

Vocatus fuit autem Dionysius, quia pupugerit Iouis femur cum natus esset cornutus, vt asserit Stesimbrotus, quamuis Aristodemus dictum maluerit quia Iup. pluuiam demiserit, cũ natus fuit. At Demarchus in lib 9. Dionysiacorum

ſiacorum eum vocatum fuiſſe Dionyſium ſcribit, quia Iupiter claudus eſſet cum illum aſſutum femori geſtaret, vt patet in his, & ab ipſo Ioue geſtum fuiſſe, & femori aſſutum;

λαβὼν Μαιήϊος Ἑρμῆς
τὸν Διόνυσον ἔθηκε πατρώϊον ἐπώνυμον,
κικλήσκων Διόνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
Ζεὺς χωλαίνων Κρονίδης βεβριθότι μηρῷ.
νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρακοσσίδι χωλὸς ἀκούει,
καὶ θεὸν ἀρτιλόχευτον ἐφημίσσαν ὑψιφαῶντα.
ὅττι μιν ὠδίνων πατὴρ ἐῤῥάψατο μηρῷ.

capiens Atlantide cretus
Hinc Bacchum, patris illum de nomine dixit
Mox Dionyſum, quod geſtans hæc pondera tanta
Poplite claudus iit Saturnius ipſe grauato.
Nanque Syracuſii ſoliti ſunt dicere Nyſum,
Claudum. Hic aſſutus, nuper natusque vocatus
Tum fuit: ipſe parens femori nanque aſſuit illum.

At verò Meleager non aſſutum fuiſſe femori Iouis arbitratus eſt, ſed ab ipſis Nymphis è cineribus maternis ſtatim ereptum & educatum, cum ita ſcribat;

Αἱ νύμφαι τὸν βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον,
τοὔνεκα σὺν νύμφαις βρόμιος φίλος. ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον

E`cinere vt Bacchum Nymphæ cepere ſorores,
Membraque lauerunt fonte perennis aquæ,
Iunctus amicitia eſt Nymphis. Si forte repellas,
Natum de flammis experiere Deum.

A qua ſententia videtur non magnopere diſſentire & carmina illa, quæ ſunt in lib. 9. Dionyſiacorum apud Demarchum, qui ſcribit Dionyſium ab Horis fuiſſe educatum, vt eſt in his;

Τὸν μὲν ἀποῤῥύψαντες Θεμερῶνος τοκετοῖο
Στέμματι κισσήεντι λοχεύδεος ἔστεψαν ὧραι.

Erexere illum diuino ſemine natum
Horæ: mox hederæ crines cinxere corona.

At ſuauiſsimus Euripides in Bacchis Iouem ſibi femori aſſuiſſe inquit his verbis;

ὅ, τε μηρῷ πυρὸς ἐξ ἀθανάτου ζεὺς
ὁ τεκὼν ἥρπασέ νιν
τάδ' ἀναβοάσας,
ἴθ' ὦ διθύραμβ' ἐμὰν
Ἄρσενα τάνδε βᾶθι νηδύν.

Cum femori igni ex immortali Iupiter
Patiens arripuit eum,
Iſta ita locutus eſt:
Veni ò Dithyrambe, meum
Maſculum hunc in vterum, veni.

Fuiſſe vero Semelen apud Acheloum fluuium percuſſam fulmine, & à Dirce Acheloi filia ſuſceptum Dionyſium, antequam Iouis femori aſſueretur, ita idem ſignificauit;

Ἀχελώου

ἀχελώου θύγατερ — Acheloi filia
πότνι, ἐυπάρθενε Δίρκα. — Verenda pura virgo Dirce
Σὺ γὰρ ἐν σαῖσί ποτε παγαῖς — Tu enim tuis fontibus
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες. — Iouis cepisti infantulum:

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorum Dionysium statim natū fuisse deportatum à Mercurio in Nysam Arabiæ vrbem Aegypto finitimam ad Nymphas educandum. At Orpheus in hymnis illum educatum fuisse in Aegypto significauit in his;

αἰγύπτου παρὰ χεῦμα σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.
Flumen ad Aegypti vnà cum nutricibus ipsis.

Alii Hyadas fuisse Bacchi nutrices putarunt, vt ait in lib. 2. de Diis Apollodorus Cyrenaicus, & Fast. lib. 5. Ouid. in his;

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat,
Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceaniq; senis.

Pauſ. scribit in Achaicis, fuisse sermonem Patrensium quòd Bacchus fuerit apud se educatus intra Messatim oppidū, quodq; Panum insidiis propè fuerit circumuentus. At Sidonius Antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus;

ἀμφότεροι θήβηθε, καὶ ἀμφότεροι πολεμισταὶ,
κὴκ ζηνὸς. θύρσῳ δ᾽ αὐτὸς, ὃ δὲ ῥοπάλῳ.
Ambo Thebani, metuendiq; hostibus ambo.
Et Iouis: hic Thyrso, hic terribilis ropalo est.

Lucianus in concilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verum hæc locorum nutricumq; differentia inde exorta est, quòd varii fuerunt Bacchi; de quibus ita scripsit Cicero in tertio libro de Natura Deorum; Dionysios multos habemus; primum è Ioue & Proserpina natum: Secundum Nilo, qui Nysam dicitur interemisse: Tertium Caprio patre; eumq; Regē Asiæ præfuisse dicunt; cuius Abazea sunt instituta: Quartum Ioue & Luna, cui sacra Orphica putantur confici. Quintum Niso natum, & Thione; à quo Trieterides constitutæ putantur. at de nullo horum propè fit mentio à poetis, nisi de Iouis filio. Fuerunt qui dixerint statim natum Dionysium fuisse à Mercurio Iouis mandato in Eubœam ad Macrim Aristæi filiam portatum, quæ labra melle illi primum perunxit, eumq; educandū cepit, quare nos ab Aristæo in Eubœa educatum fuisse scripsimus ita in 4. lib. nostrarum Venationum;

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras.
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni;
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere; & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice; primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.
Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter Nympas, Dryadasque puellas,

Aoniasq;

Aoniasq; nurus multos feliciter annos.

Id vero cum sensisset Iuno, quòd Macris natum è pellice educaret, Macrim ex vniuersa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiam in insula sibi sacra educaretur; quæ in Phæacum regionem profugit, atque in antro duas portas habente illum educauit, vt ait Apollon. in 4. Argon.

αὐτοῦ ἐνὶ κούρῃ θαλαμήϊον ἔντυνον εὐνὴν
ἄντρῳ ἐν ἠγαθέῳ, τόθι δή ποτε Μάκρις ἔναιεν
κούρη ἀρισταίοιο μελίφρονος, ὅς ῥα μελισσέων
ἔργα πολυκμήτοιό τ' ἀνεύρατο πῖαρ ἐλαίης.
κείνη δὴ πάμπρωτα διὸς νυσήϊον υἷα
εὐβοίης ἔντοσθεν ἀβαντίδος, ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
Δέξατο καὶ μέλιτι ξηρὸν περὶ χεῖλος ἔδευσεν.
εὖτέ μιν ἑρμείας φέρεν ἐκ πυρός. ἔδρακε δ' ἥρη
καί ἑ χολωσαμένη πάσης ἐξήλασε νήσου.
ἡ δ' ἄρα φαιήκων ἱερῷ ἐνὶ τηλόθεν ἄντρῳ
νάσσατο, καὶ πόρεν ὄλβον ἀθέσφατον ἐνναέτῃσιν.

Atq; chorus sponsæ in sacro consternitur antro,
Macris Aristæi coluit quod filia: oliuum
Qui reperit, qui mella fauis liquentia pressit.
Illa sinu primum Nyseia pignora cepit
Euboicos intra fines, mellisq; liquore
Perfudit pueri primum sitientia labra,
Hunc vbi Mercurius de flammis sustulit, ecce
Persensit Iuno, ac Eubœa absistere iussit.
At hæc Phæacum procul hinc habitauit in antro,
Diuitiasq; dedit grandes cultoribus agri.

Orpheus in hymno in Hippam, illam fuisse Bacchi nutricem significauit his verbis;

ἵππαν κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, εὐάδα κούρην.

Hippam cantamus forma præstante puellam,
Nutricem Bacchi.

Qui idem tamen in hymno in Nymphas illas Bacchi nutrices nominat, vt sensit etiam Homerus in hymno in Dionys.

ὃν τρέφον ἠΰκομαι νύμφαι παρὰ πατρὸς ἄνακτος
Δεξάμεναι κόλποισι, καὶ ἐνδυκέως ἀτίταλλον.

Pulchricomæ Nymphæ quem Rege à patre receptum
Nutriuere suis capientes rite sub antro.

Oui. lib. 3. Metam. primum à matertera Ino educatum scribit, deinde Nymphis datum fuisse in his;

Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat, inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisq; alimenta dedere:

Oppianus in Cynegeticis Ino, Autonoen, Agauen scribit fuisse Dionysii nutrices, cuius sententiam nos in libris nostrarum Venationum ita expressimus;

huic præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem, pariterq; timens hæc Penthea Regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus

Orgia

Orgia ſpreuit, & hinc ſoluit pro crimine pœnas.
Hunc hederæ texit ramis: hunc texit Agaue,
Autonoeq; ſoror.

Fabulati ſunt præterea Nymphas illas, ad quas educãdum Dionyſium Mercurius in ciuitatem Nyſam detulit, fuiſſe a Libero patre ob acceptum lactis & educationis beneficium in ſtellas mutatas, & vocatas Hyadas, vt ait Apollodorus libro 3. Atque Arati enarrator vocatas fuiſſe Hyadas non à pluuia, vt crediderunt alii, ſed à Baccho, qui vocatus eſt Hyes. Memoriæ prodidit præterea Orpheus in hymno in Miſen Bacchum eundem marem ac fœminam fuiſſe creditum;

ἄρσενα καὶ θῆλυν διφυῆ.
Fœmina masq; ſimul, gemina huic natura.

Sed Ouid 4. Metam. lib. hunc ſemper iuuenem eſſe contendit, cum ita ſcribat; tibi enim inconſumpta iuuenta eſt:

Tu puer æternus, tu formoſiſsimus alto
Conſpiceris cœlo.

Teſtatur Iſacius Dionyſium eundem iuuenẽ & ſenem fuiſſe ab antiquis exiſtimatum. Hic Deus cum fuiſſet in cœlum aliquando à Ioue portatus, & antequam Iouis femori aſſueretur, illum de cęlo Iuno deiicere voluit, vt teſtatus eſt in his Euripides in Bacchis;

ἐπεί νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου
ζεύς, ἐς ὄλυμπον βρέφος ἀνήγαγεν νέον,
ἥρα νιν ἤθελ' ἐκβαλεῖν ἀπ' οὐρανοῦ.
Exemit illum ex igne poſtquàm fulminis,
Cœloq; paruum Iupiter infantem tulit.
Cœlo volebat Iuno eum depellere.

Cum verò aliquantulũ Bacchus apud Nymphas adoleuiſſet, apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles feciſſe dicitur per Bacchas, vt eſt in his Euripidis carminibus;

ὅσαις δὲ λευκῆ στόματος πόθος παρῆν
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
Γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον. ἐκ δὲ κισσίνων
θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.
Albiq; potus vt cupido ceperat,
Terram ſecantes vnguibus ſummis ſtatim
Riuos habuere lactis. atq; rurſus his
Fluxere mellis dulcis altè riuuli è Thyrſis.

Admirabiles omnino erant res geſtæ ipſarum Baccharum, quippe cum illæ vel terram virga percutientes dictæ ſunt vini riuos è terra excitaſſe, & mel, & lac, & ſuaues liquores huiuſmodi, vt eſt in his verſibus;

θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν ἐς πέτραν.
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.
Thyrſoq; capto percutit quædam petram,
Hinc lympidæ vndæ protinus fons exilit.
Diuerberauit vt ſolum virga altera,
Fontem meri profudit inde mox Deus.

His

His persimilia sunt illa miracula quæ puer fecisse dicitur Dionysius, quæ nos ita in libro Venationum quarto expressimus;

Has inter ferulam ludendo forte cecidit.
Et ferro lapides ictu percussit eodem;
Exiluit dulcis vini de vulnere riuus.
Hinc lacerauit ouis frustatim viscera tabo
Inficiente solum, canis albentia setis
Membraq; iecit humi, rursus, mirabile dictu,
Diuisæ pecudis coierunt membra repente,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
Errando virtute sua compleuerat omnes.

Fabulātur præterea Bacchum, vbi illum Iuno persequeretur, labore fessum itineris se quieti sub arborem quandam dedisse: atque Amphisbęnam (id .n. viperæ vtrinq; caput habenti nomen est, vt ait Nicander in Theriacis.) eius tibiam momordisse: tum excitatum Dionysium illam palmite vitis, qui forte propinquus adiacebat, occidisse. Nam, vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neq; ligno, neq; vlla re alia, nisi ligno vitis, facile pōt interfici. Illud illi contigisse aiunt, post vitem inuentam cum furore à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret. cum igitur in Aegyptū & in Syriam peruagaretur, illum primus omnium Proteus Rex Aegyptiorum fertur hospitio accepisse, mox ad Cybellam Phrygię vrbem profectus, & à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorum, qui iuxta fluuium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit, cui Dionysius, cum euasisset, furorem iniecit: nam cum pampinos vitiumq; germen se cędere putaret, Dryantis filii crura obtruncauit, atq; cum extremas quoque sui corporis partes abscidisset, resipuit denique; atque ex oraculi responso ab Edonis ob sterilitatem agrorum in vincula coniectus ab equis denique pro Dionysii voluntate laniatus fuit; vt scripsit Apollod. lib. 3. Dicebantur Cobali dæmones immites, & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchæ, & Sileni ipsum comitari cū cymbalis & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, vt ait Ouid. lib. 4. Metamorph.

Tu biiugum pictis insignia fręnis
Colla premis lyncum: Bacchæ, Satyriq; sequuntur,
Quiq; senes ferula titubantes ebrius artus
Sustinet.

Circa hunc lynces, & tigres, & pantheræ esse consueuerunt, vt ait idē poeta in lib. tertio;

Ipse racemiferis frontem circundatus vuis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraq; inania lyncum,
Pictarumq; iacent fera corpora pantherarum.

Nam & Virg. libro sexto hunc inquit in curru à tigribus tracto vehi solitū, & pro habenis, lorisq; teneris pampinis vti, vt patet ex his;

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et Oui-

Et Ouidius libro primo de Arte;

Iam Deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Consueuit & pro sceptro thyrsum gestare, quæ hasta erat frondibus vitium aut hedræ aliquando suauiter ornata: & cerui pellem, quam nebrida vocabāt vt scripsit Euripides in Bacchis;

Πρώτας δὲ Θήβας τᾶσδε γῆς ἑλληνίδος
Ἀνωλόλυξα, νεβρίδ' ἐξάψας χροὸς,
Θύρσον τε δοὺς ἐς χεῖρα κισσινὸν μέλος.
Thebasq; primas vrbem adiui Græciæ,
Ibi fremuiq; pelle sumpta nebride.
Hederæq; thyrsum tradidi illo tempore.

Nam hedera, & smilax, & abies, & quercus erant arbores Baccho sacræ, quibus Thyades vtebantur in sacris, vt est in his;

ἐπεὶ δ' ἔθεντο κισσίνους
στεφάνους, δρυός τε, μίλακός τ' ἀνθεσφόρου.
Hederæ dederunt hæc coronas crinibus,
Quercusq; milacisq; onustæ floribus.

& illud;

ὦ Σεμέλας τροφοὶ Θῆβαι,	ô Semeles attrices Thebæ
στεφανοῦσθε κισσῷ	coronemini hedera.
βρύετε βρύετε χλοηρᾷ	cingite cingite virenti
Σμίλακι καλλικάρπῳ	Smilaci fructifera:
καὶ καταβακχιοῦσθε δρυὸς	atq; bacchemini quercus,
ἢ ἐλάτας κλάδοισι.	siue abiegnis cinctæ ramis.

Huius Dei sacerdotes fœminæ plerunque fuerunt, quæ nunc ab insania Mænades, nunc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quæ prima sacra Bacchi instituit: nunc ab intemperantia, morumque prauitate Bacchæ vocabantur. Dictæ sunt & Mimallones, quia Dionysium imitarentur: nam in montibus plerunque versantes leones manibus secum adducebant, aliasque feras. deinde iis crudis vescebantur, terramq; ferulis percutientes, aut saxa cum sitirent, vinum, vel lac, vel mel scatere faciebant: anguesque habebant comis implicitos. Huius Dei Satyros, & Silenos, & Lenas, & nymphas, & Naiades, & Tityros, sacerdotes fuisse, inquit Strabo libro 10. Dionysii res gestas conscripsit Diodorus libro quinto historiarum, & Orosius primo. fama est hunc in Nysa Arabiæ felicis ciuitate imperasse, multaq; humano generi vtilia inuenisse; nam præter vinum & mellis conficiendi rationem, sacrificiorum ritus quoque inuenisse dicitur, vt scripsit Ouid. in tertio Fastorum;

Ante tuos ortus aræ sine honore iacebant
Liber, & in gelidis herba reperta focis.

Cum hic de omnibus nationibus benemereri studeret, orbemque terrarum illa, quæ sciebat, docendo peragraret, Mercurium Trismegistum vxori consultorem, ac Herculem Aegypti præsidem reliquisse dicitur: Prometheoq; primum ab Hercule locum dedit. mox Busiride Phœniciæ, Antæo Libyæ præfectis, ipse coacto ex agricolis mulieribusq; exercitu ad Indos, & intima Asiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aspernabantur, & vniuersis Orientis regionibus subiugatis ad primum Oceani litus in montibus Indiæ non procul a Gange fluuio columnas duas erexit, tanquam ad vlti-

mιs hominibus peruias oras ex parte Orientis penetrasset; de quibus columnis ita scripsit Dionysius in Situ orbis;

Ἔνθά τε καὶ στῆλαι Θηβαιγενέος Διονύσου
Ἑστᾶσιν, πυμάτοιο παρὰ ῥόον ὠκεανοῖο,
Ἰνδῶν ὑστατίοισιν ἐν οὔρεσιν. ἔνθά τε γάγγης
Λευκὸν ὕδωρ νυσαῖον ἐπὶ πλαταμῶνα κυλίνδει.

Hæc & Thebani Dionysi terra columnas
Monstrat ad Oceanum, atque extremi littora ponti:
Montibus Indorum, quà vasto gurgite Ganges
In mare se voluit, Nyssæam impellit & vndam.

Testatur & Sidonius Antipater in eo carmine columnas à Baccho in Oriente, vt in Occidente ab Hercule fuisse positas, cum inquiat;

Ἀμφοῖν δὲ στῆλαι συστέρμονες, ἴκελα δ' ὅπλα.

Arma eadem ambobus, sunt termini vtrique columnæ.

Quòd autem eò arma intulerit Dionysius, vniuersamque Indiam debellauerit, & vrbes orientis subegerit, ita innuit idem Dionysius;

Αὐτὸς δ', ὁππότε φῦλα κελαινῶν ὤλεσεν ἰνδῶν
ἠμωδῶν ὀρέων ἐπιβήσατο.

Vt genus Indorum nigrorum Marte feroci
Perdomuit, montes Emodos scandit.

Ac neque per Indiam solum, è qua post triennium rediit, sed mox per Libyam & Hispanias peruagatus est, mulieresque choreis & saltationibus indulgentes multas in castris habuit, ob quas non minus quàm ob armorum, reique militaris scientiam fuit celeber. Hic vbi Nysam florentissimam ciuitatem in India condidisset apud Indum fluuium, ac postea in Diam insulam rebus Indicis compositis traiecisset, Ariadnam duxit. Hic Deus cum aliquando in Naxum nauigare iuberet nautas, atque hi in alios locos illum asportarent, repente hederæ per remos serpebant, ac nauis nulla vi remorũ loco dimoueri poterat. At Homerus in hymno quodam in Bacchum à piratis Tyrrhenis illum captum fuisse scribit cum in littore maris peruagaretur. Illi hunc filium Regis alicuius rati eum ligare voluerunt, sed cum à gubernatore reprehenderentur, illum minime audientes & obiurgantes prætera vela intumescentia ventis tetenderunt, tum verò;

οἶνος μὲν πρώτιστα θοὴν ἀνὰ νῆα μέλαιναν
ἡδύποτος κελάρυζ' εὐώδης, ὤρνυτο δ' ὀδμὴ
Ἀμβροσίη. ναύτας δὲ τάφος λάβε πάντας ἰδόντας.
Αὐτίκα δ' ἀκρότατον παρὰ ἱστίον ἐξετανύσθη
Ἄμπελος ἔνθα καὶ ἔνθα. κατεκρημνῶντο δὲ πολλοὶ
Βότρυες, ἀμφ' ἱστὸν δὲ μέλας εἰλίσσετο κισσὸς
Ἄνθεσι τηλεθάων. χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει:
Πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους ἔχον.

Dulcia per nauim scatuerunt vina repente,
Mirus odor quoquum surgebat. pallida membra
Concussit nautis timor, & reuerentia diuum.
Hinc illinc velo in summo concernitur altè
Vinea, quæ multos fudit frondosa racemos
Pendentes. hederæ malum texere corymbis,
Frondibus & nigris: scalmiq; habuere coronas.

Fuerunt

Fuerunt qui dixerint malum & remos, & antemnam in serpentes fuisse versos, vt scripsit Demarchus in certaminibus Dionysiacis. Ipse verò Dionysius leo factus ita omnes nautas, præter ipsum gubernatorem, in fugam vertit, vt in delphinos versi, in mare statim desiliuerint. At non semel tantum hoc accidisse dicitur, vt cum nauigaret vites & hederæ in nauibus repente sint exortæ, multaque alia plantarum sibi consecratarum genera: quippe cũ nata sint etiam tum, cum puer à Nymphis in Eubœam traiiceretur, vt nos lusimus in libro quarto Venationum his carminibus;

Cum medii nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent litore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes,
Et similax, apiumque comis frondescere adultis.

Fabulati sunt præterea Bacchum triennium apud Proserpinam dormiuisse, deinde excitatum choreis indulsisse cum Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno;

Ἀμφιετῆ καλέω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον
ἐγρόμενον κούραις ἅμα νύμφαις εὐπλοκάμοισιν.
ὃς παρὰ περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων
κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, βακχήϊον ἁγνόν.
αὐτὸς δ' ἡνίκα τὸν τριετῆ πάλι κῶμον ἐγείρει,
εἰς ὕμνον τρέπεται σὺν ἐυζώνοισι τιθήναις.

Terrestrem canimus Dionysum, & numina Bacchi,
Cum Nymphis experrectum, quibus est coma pulchra.
Qui prope Persephonen sacris penetralibus olim
Dormiuit Bacchi tempus tres segniter annos.
Vt tribus exactis conuiuia læta nouantur,
Ille suis repetit mox cum nutricibus hymnum.

Hunc eundem Deum θεσμοφόρον, siue legislatorẽ idem poeta appellauit, quia cum ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorum, & eorum, quibus regnum commiserat, perfidiam expertus, elatos iã sceleratorum animos insolentia legum infregit, hostesque profligauit, & res Imperii in meliorem statum, quàm antea fuerant, perduxit. fuit Dionysius etiam Osiris vocatus ab Aegyptiis, vt testatur Herodotus in Euterpe; θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν ἴσιός τε καὶ ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι. Deos autem ipsos non æquè omnes colunt Aegyptii, præter Isidem & Osirim, quem Dionysium esse inquiunt. fama est Bacchum in eo bello, quod aduersus Iouem Titanes gesserunt, fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Isacius his verbis; Διόνυσον γὰρ τὸν καὶ ζαγρέα καλούμενον, υἱὸν διὸς καὶ περσεφόνης ὑπάρχοντα, μεληδὸν οἱ τιτᾶνες ἐσπάραξαν. οὗ τὴν καρδίαν ἔτι παλλομένην εἰσήνεγκεν. Dionysium enim illum, qui & Zagreus, aut Sebasis fuit vocatus, Iouis & Proserpinæ filium Titanes membratim discerpsere, cuius cor adhuc palpitans attulit. hic cum sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. hic Dionysius, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vtilia excogitauit, vt dictũ est: primus enim colendorum agrorum rationem Aegyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his;

Τῇ, παρανιστάουσιν ἀρειμανίων γένος ἀνδρῶν,
οἳ πρῶτοι βιότοιο διεστήσαντο κελεύθους.

Πρῶτοι δ' ἱμερόεντος ὑπηρύσαντο ἀρότρου.
καὶ σπόρον ἰθυτάτης ἐπὶ αὔλακος ἁπλώσαντο
Πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διαμετρήσαντο
Θυμῷ φρασσάμενοι λοξὸν δρομὸν ἠελίοιο.
Ad Nili ripas habitat clarissima gens, qui
Humanæ vitæ statuerunt iura priores.
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primi rectis sparserunt semina sulcis.
Qui primi cœlum sunt certo limite mensi,
Obliquosque animo solis cinxere meatus.

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit;

Primus aratra manu solerti fecit Osiris.
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ.
Pomaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem.
Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primum matura sapores
Expressa incultis vua dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium prope eorum quæ humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit, cum obliuionem omnium malorum, & somni autorem, & tristitiæ solatium Bacchum inuenisse dicat, vt ex his patet;

σεμέλης γόνος
βότρυος ὑγρὸν πόμ' ηὗρε, κἀσηνέγκατο
θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
ὕπνον τε, λήθην τῶν καθημέραν κακῶν
δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.
Semele satus.
Potum racemi repperit, mortalibus
Ac protulit, mæroris & ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnusque fit mali diebus singulis
Obliuio; nec pharmacum malo aptius.

Cum vinum igitur vtile inuentum mortalibus Dionysius excogitasset, mos fuit apud antiquos vt Bacchi datoris lætitiæ, quem Bonum dæmonem appellabant, poculum extremum post cœnam remotis mēsis circumferretur: quod boni dæmonis dicebant, quia bonus deus Dionysius illud inuenisset, vel quia cum moderatione sumptus vtilis fit & bonus potus; de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus;

Μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.
Non per Iouem potum boni sed dæmonis.

Memoriæ prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis Icarium cæsum fuisse apud Indos, quia cum palmitem, & vini faciendi rationem à Baccho didicisset, creditus est primum ab Indis venenum in conuiuio exhibuisse: nam Indi vino primum gustato in insaniam sunt conuersi, vt ait idem in Nigrino. Atque Plutarchus etiam in eo dialogo, in quo disquiritur ignisne an aqua sit vtilior, vitem ex India in Græciam primum portatam fuisse testa-

tur,

tur, cum tamen apud Thebanos primū vitis nata esse dicatur, vt asserit Pauſ. in Bœoticis, & inde ad Indos deportata. Neque mirum est ſanè cæſum fuiſſe Icarium propter vinum, cum immoderatus illius vſus nō parum obſit mortalibus, ſecretaq; animi aperiat, & in inſaniam propè impellat, vt ait Hom. libro ξ. Odyſſeæ, in his verſibus;

οἶνος γὰρ ἀνώγει
ἠλεὸς, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ, μάλ' ἀεῖσαι,
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,
καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.
Pocula prudentes etiam fœcunda choreis
Indulgere iubent, cantareque voce ſonora.
Pocula, quæ vtiliter tacuiſſent, multa profari.

Nam vbi vires corporis, mentemq; vini imperium ſubegerit, multa effutire coguntur homines, vt ſcripſit in his etiam Theognis,

ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς καὶ σώφρονος οἶνος, ὅταν δὴ
πίνῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον.
Prudentis ſtultiq; viri immoderatius hauſta
Vina leuem mentem reddere ſæpe ſolent.

Sed neq; hæc ſola incommoda vini vſus immodicus affert, verum etiā corpus mirifice labefactat, vt nos ſcripſimus in noſtro libro Aucupii, quē Græcis verſibus imparibus inceptū, vbi abſolutus fuerit mittere decreuimus ad doctiſſimum & ſapientiſs. RENALDVM Ferrerium Præſidētem Parlamenti Pariſienſis; quem Senatorem Regium non ſolum propter inſignem autoritatem diligo mirificè & obſeruo, ſed multo magis ob ſingularem eius humanitatē & ſapientiā. Nam cū Orator proximis annis fuiſſet in ſacra Tridentina Synodo, & nuper apud Illuſtriſsimum Senatum Venetum; omnes in his locis eius eruditionem ac ſapienter dicta tanquam oraculi Delphici ſunt admirati. Ita verò ſe habent carmina quædam;

οἶνος πινόμενος πολὺς, ὀργὴ, κύπρις, ἀμυδρὰς
θᾶσσον ἄγει θνητοὺς εἰς ᾅδου καταχθονίων.
Importuna trahunt in triſtia tartara Ditis
Rectà mortales, ira, merumq;, Venus.

Scriptum reliquit Pauſ. in Laconicis in monte ſupra Migonium, quem locū vocabant Laryſium, vuam maturā prius inuentā fuiſſe; quo in monte ineūte vere dies feſtos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gratia illi aſino habenda eſt, quem Naupliæ incolæ lapideum erexerunt, quia putationem vitium adinuenit, quam Baccho, qui vites tantum oſtendit mortalibus: nam niſi vitis cultura & putatio inuenta fuiſſet, breui totum id munus erat interiturum, aut inutile futurum. Cum igitur aſinus vitis pampinos Naupliæ abroſiſſet, ſarmentorum putationem vtilem eſſe vitibus oſtendit: quippe cum illa ſit arbor omnium cæterarum humidiſsima, pluraq; gignat ligna ſuperuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturā & nauigationem, vt teſtari videtur Dionyſius in Situ orbis, q è Phœnicia, & è regione mari rubro propinqua, & nauigationem & aſtrorum cognitionem profluxiſſe ait, cum Phœniciæ imperaret Bacchus, vt eſt in his;

Τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς, οἳ ἐρυθραῖοι γεγάασιν·
οἳ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης.
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.

και

καὶ Βαβυῶ ἠρασίων ἄστρων πόρον ἐφράσαντο.
Qui rubrum coluere fretum genus inde virorum.
Qui primi spreuere maris ventosq́; minasq́;.
Primi sunt ausi merces committere ponto.
Et cœli cursus seruare, & sydera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida quæq; hominum animos ad Deorum cultum erexisse, vt testatur in his Oui. libro 3. Fast.

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoq́; Oriente subacto
Primitias magno sepofuisse Ioui.
Cinnama tu primus, captiuaq́; thura dedisti.
Deq́; triumphato viscera tosta boue.

Hunc Deum, quem superius semper iuuenem è sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt, vt ait Pauf. in prioribus Eliacis: Qui cum cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare cōsuerunt, vt ait Isacius: ac neq; solum cornutus, sed ēt taurino capite ab antiquis fingebatur, vt idem testatur. Fuit & diuinationum Deus creditus Dionysius, vt in his testatur Euri. in Bacchis;

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε. καὶ γὰρ βακχεύσιμον,
καὶ τὸ μανιῶδες, μαντικὴν πολλὴν ἔχει:
Deusq́; vates est: furor nam Bacchicus
Vim vaticinandi rite plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunq; Libero patri erant initiaturi, vt significauit Euripides in Bacchis, vt alii crediderunt, quia paruus Dionysius in cunis illa arbore fuit occultatus, vt vero alii, quia racemos vuarum imitatur, vel quia semper sit viridis & iuuenis, qualis Deus ipse fingebatur, vel quia cum frigida sit arbor natura, ob insitum frigus adiumento sit aduersus ebrietatē. Alii ad imitationem Bacchi id factum crediderūt, quòd ille cum esset puer hedera & lauro coronatus incederet, vt ait Hom. in hymnis;

Δὴ τότε φοιτίζεσκε καθ' ὑλήεντας ἐπαύλους,
κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος.
Tum quoq; paruus erat, syluisq́; errabat in altis
Ornatus lauro atq; hedera.

Atque non solum initiantes, sed etiam coronæ sacrificantium, quibus caput vinciebantur ad illius Dei imitationem Bacchi dictæ sunt, vt testatur Nicāder in libro Linguarum, in his;

Βακχείοις κεφαλὰς περιανθέσιν ἐστέψαντο.
Tempora cinguntur Bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitum, vt coronarentur hedera quicūq; Baccho initiārentur, vt ait Dionys. in Cosmographia;

ὀρνύμεναι τελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὰ Βάκχῳ
Στεψάμεναι κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
ἐννύχιαι, πάταγος δὲ λιγύθροος ὄρνυται ἠχή.
Concitæ agunt, vt lex, Baccho sacra tempora ramis
Deuinctæ nigris hederæ, ac pallente corymbo
Nocturnæ; clamorq́; ingens consurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cum Bacchum ab Indica

Indica expeditione redeuntem humaniter accepiſſent, illum egregie colere, cingulaq; & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait;

καὶ καμαριτάων φῦλον μέγα, τοί ποτε Βάκχον
ἰνδῶν ἐκ πολέμοιο δεδεγμένοι ἐξείνισσαν.
καὶ μετὰ ληνάων ἱερὸν χορὸν ἐστήσαντο,
ζώματα καὶ νεβρίδας ἐπὶ στήθεσσι βαλόντες.
εὐοῖ Βάκχε λέγοντες.

Et Camaritarum genus ingens, Bacchus ab Indis
Hoſpitio rediens quibus eſt acceptus, vt illi
Lenarum ſtatuere chorum, quæ cingula, & vnà
Damarum pelles poſuerunt pectora circum.
Euoe Bacche frementes.

Nam Lenæ vocatæ ſunt Nymphæ, quæ torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem Bacchi ſacrificia cum tripudiis, quare Dionyſius vocatus eſt ἐνόρχης δαίμων ſiue tripudii Deus, vt ait Lycophron;

δαίμων ἐνόρχης, φιγαλεὺς φαυστήριος.

Deus tripudii, Phigaleus, Phauſterius.

Nam ὀρχεῖσθαι tripudiare ſignificat; qui idem dictus eſt Phigaleus, quod in Arcadia coleretur; & Phauſterius, quia lampades & lumina adhiberentur in huius ſacrificiis. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus ob ea, quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclarè geſtas, ob diſcordias & contentiones à ſe compoſitas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus; vt teſtatur Horat. lib. 2. Epiſt.

Romulus, & Liber pater, & cum Caſtore Pollux,
Poſt ingentia facta Deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumq; colunt genus, aſpera bella
Componunt; agros aſsignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei ſacra à mulieribus, vt diximus, quòd illas habuiſſet ſocias in Indica expeditione; quæ dictæ ſunt Bacchæ ab inſanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus accenſis per noctem, quibus vtebantur in illis ſacrificiis, atque crinibus paſsis ita clamabant currentes; eu, hæ, quæ voces ſunt bene ac feliciter precantiũ. His poſtea vocibus in vnum cõpoſitis Euhæus Bacchus vocari cępit; deinde Euhyius ſiue bonus filius, qđ cum gigantes bellum Ioui intuliſſent in leonem verſus vnum eorum prior laniauerit ac diſcerpſerit. Ea re preclarè geſta Iupiter lętatus dicitur Dionyſium Bonum filium vocaſſe. Lucianus in Dea Syria Oſirim, ſiue Dionyſiũ apud Byblios Aegypti populos mortuum & humatum fuiſſe ſcribit, & anniuerſarios luctus, ritusq; ſacrorum in eius honorem inſtitutos. Atqui quòd & ipſe & Herc. Eandem patriam haberent diximus, & iiſdem propè armis vterentur, & quòd pariter combuſti ſunt; quod etiam declarauit ipſe Sidonius Antipater in his carminibus;

ἀμφοῖν δὲ στῆλαι συντέρμονες, ἄκελα δ' ὅπλα.
Νεβρὸς, λεοντῆ: κύμβαλα δὲ, πατάγη.
ἥρη δ' ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεὸς, οἵδ' ἀπὸ γαίης
ἦλθον ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

Amborumq; columnæ: atq; arma ſimillima vtriq;.
Cymbala clamori: pellem & vterq; tulit.
Et grauis ambobus Iuno Dea: adiuit vterq;

E terra

E terra ad ſuperos, igne cremante, Deos.

Multa huius Dei ſacrificia multis in locis celebrabantur, quæ & nominibus & ritibus & temporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi ſacra inſtituerunt, quæ poſtea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus laniatus fuit. Agebatur dies feſtus apud Athenienſes, quo die Liberi patris cultum à Pegaſo Eleutherienſi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Oſchophoria, vt ait Pauſ. in Atticis. Erat autem cõſuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus geſtãtes tributim è ſacro Dionyſii templo in ſacellum Palladis cognomento Scirrhadis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertiſſet, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouid. in primo Faſt.

Sacra corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ ſoliro tempore bruma refert.

Horum ſacrificiorum & tempus, & inſtrumenta, & habitum Baccharum demonſtrauit idem poeta lib. 6. Metamorph.

Tempus erat, quo ſacra ſolent trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conſcia ſacri.
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti.
Nocte ſua eſt egreſſa domo Regina: Deiq;
Ritibus inſtruitur, furialiaq; accipit arma.
Vite caput regitur: lateri ceruina ſiniſtro
Vellera dependent, humero leuis incubat haſta.

Nam his armis inſtructæ cum vociferatione diſcurrentes crinibus paſsis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenęa ſacrificia, & certamẽ, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemiæ tempore cum torcular exprimendis vuis eſſet inuentum apud Acharnanes, vt ait enarrator Ariſtophanis. Nam certabant intercalcandas vuas, quis citius plus muſti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabantq; vt quam ſuauiſsima muſta defluerent: cum agerentur hæc in agris, Dionyſia ibi ſimplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum ineunte vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributaque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerunq;, Bacchumque lætitiæ autorem canentium, cuiuſmodi carmina ſunt illa Euripidis in Bacchis;

τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δῶναι βροτοῖς.
οἴνου δὲ μηκέτ' ὄντος, οὐκ ἔστιν κύπρις,
οὐδ' ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.
Obliuionem palmitem mali dedit.
Si vina tollas, & Venus ſtatim perit,
Nec dulce quidquam reſtat hinc mortalibus.

Fuerunt & Phallica in Dionyſii honorem inſtitura, quæ apud Athenienſes agebãtur, apud quos primus Pegaſus ille Eleutherienſis Bacchi cultum inſtituit: in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienſes liberauit, & quemadmodum multorum bonorum autor mortalibus extiterit. Fama eſt enim quòd Pegaſo imagines Dionyſii ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienſes Deum neglexerũt; neq; vt mos erat, cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infeſtauit, qui erat illis grauiſsimus, tunc eis ab oraculo, quo

pacto

pacto liberari possent, petentibus, responsum datum est solum esse remedii malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent; quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim phallus vocatum membrum virile. Alii phallum ideo consecratum Dionysio putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Caniphoria in honorem Dionysii, quod genus erat consuetudinis quale scribitur his verbis à Demarcho in certaminibus Dionysiacis, κατὰ τὴν τῶν διονυσίων ἑορτὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις, αἱ εὐγενεῖς παρθένοι τότε πρῶτον ἥβωσαι ἐκανηφόρουν. ἦν δὲ ἐκ χρυσοῦ κατεσκευασμένα τὰ κανᾶ, ἐφ' ὧν τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν καρπῶν ἐτίθεσαν. per festum Dionysii diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primum canistros ferebant, qui canistri erãt ex puro auro; in quibus erant fructuum omnium primitiæ impositæ. quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysii, sed Dianæ, Caniphoria instituta crediderint, cum dicerent virgines nubiles per ea sacra canistros earum rerum, quas pulchriores acu laborassent, plenos Dianæ consecrare solitas; atque ita significasse se prioris vitæ, virginitatisque pertæsas, cupere exautorari, vt asseruit Dorotheus Sydonius, quæ sacra celebrabantur, vt quidam voluerunt, sub finem mensis Aprilis. fuerunt & Apaturia Dionysio consecrata, quorum initium & causa huiusmodi fuisse perhibetur à Charicle in Cathena: cum bellum exortum esset inter Athenienses & Bœotos, Xanthus Bœotus Thymotem Atheniensium Imperatorem ad singulare certamen prouocauit, quo recusante Melanthus Messenius postea illi in id imperium succesit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriundus. His igitur singulari certamine dimicantibus quidam à tergo Xanthii nigra pelle capræ indutus apparuit, tunc ille iniquè facere inquit cum ad singulare certamen cum socio accederet: ac dum respiciens conuertitur ab aduersario dolo cæditur, cum verò Dionysius creditus sit, quem pelle capræ indutum apparuisse autumant, dies festi fuerunt in eius honorem ab Atheniensibus mense Octobri instituti. celebrabantur per hos dies Apaturia sic dicta à decipiendo; quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia vespertino tempore conuenirent in vnum locum, qui essent eiusdem tribus, & vnà conuiuium pararent. secundum dixerunt Anarrhusim, quòd eo die victimæ immolarentur; nam & Ioui tribuli, & Palladi sacrificabant, & ἀνερύω sursum traho significat, & sacrifico, quia immolantes victimarum iugulandarum colla sursum conuerterent. Tertius dies dictus fuit Cureotis, quo die iuuenes mares ac puellæ nomina dare consueuerunt, vt in tribus ascriberentur. Alii quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdam, vt scriptum reliquit Panyasis. Celebrabantur & Ambrosia vocata, qui dies erat mense Ianuario Dionysio sacer, quem etiam mensem Lenæonem vocarunt, quia per id tempus vina in ciuitatem importari essent solita: ac mensem nominarunt à Dionysio, quòd is præesset torcularibus: vnde Lenæus etiam dictus est. Pithœgia vero cum dolia relinirentur fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysii munus in honorem Dionysii impartiebant, quod commune erat amicorum symposium vt scripsit Philochorus. Hæc eadem cum à Romanis celebrabantur dicta sunt Brumalia, cum Brumus dictus sit Bacchus. fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, vt ait Zezes in commentariis in Hesiodum; ἐγίνετο δὲ τὰ ἀσκώλια οὕτως. ἀσκοὺς

πεφυσημένους καὶ πνεύματος πεπληρωμένους τιθέντες κατὰ γῆς, ἑνὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, ἄνωθεν τούτων ἐφέροντο. καὶ πολλάκις κατολισθαίνοντες εἰς γῆν ἔπιπτον. τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν Διόνυσον. ὁ γὰρ ἀσκὸς δέρμα ἐστὶ τράγου. ὁ δὲ τράγος τοὺς θαλλοὺς τῆς ἀμπέλου τρώγων λυμαίνεται ταύτην. Fiebant autem hoc pacto Ascolia; vtres inflatos ventoque plenos humi deponentes altero pede insiliebant, atque super iis ferebantur. Tum sæpius labentes in terram decidebant, faciebant autem id in honorem Dionysii, quoniam vtris pellis est hirci, qui pampinos vitium comedens illis obest plurimum. Est enim hircus animal maxime vitibus infestum, vt testantur illa carmina;

κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ.

Rodas me licet ad stirpem, de palmite fundam
Dulcia mactando vina sed hirce tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Ascolia vocabantur; plurimumque conferre credebantur ad vinearum fertilitatem, quorum ritum ita præclare expressit Virgilius lib. 2. Georgicorum;

Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstas:
Quantum illi nocuere greges, duríque venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cęditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Theseidę posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.
Nec non Ausonii Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto,
Oraque corticibus sumunt horrenda cauatis.
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinia fœtu.
Complentur vallesque cauæ, saltusque profundi;
Et quocunque Deus circum caput egit honestum.
Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancesque & liba feremus.

Proponebantur autem præmia illis, qui sapientius super vtres saltarent: deinde Bacchi statua cum carminibus in concinne ebriorum more compositis in eius laudes patrio idiomate singularum nationum circunferebatur circa vineas; quæ res plurimum ad fertilitatem conferre putabatur, atque ii qui ista faciebant, personas sumebant è corticibus arborum & vini fæce aliquando perungebantur, ne cognosci possent, quia multa ridicula, multa parum decora, multa turpia & pudore plena dicebant, quæ sine personis dicere omnino puduisset. deinde vineis lustratis ad altare Bacchi, vnde discesserant, redeuntes, sacras victimas in lancibus offerebant, & comburebant. Deinde altissimis arboribus imagines quasdam modo fictiles, modo ligneas Baccho sacras & illi similes appendebant, quas à paruitate oris dicebant oscilla, vt longissime possent prospicere, quia vineis conferre putabantur. His ita actis in conuiuium, et e conuiuio domum discedebant; quæ omnia propè in superioribus

perioribus

perioribus carminibus Virgilii continentur. Cædebantur hirci plerunque in Bacchi sacrificiis, vt ait Euripides in Bacchis hoc modo ἀνύων αἷμα τραγόκτονον. perquirens sanguinem cæsi hirci. quamuis scribit Herodotus in Euterpe in quadam solennitate, quæ Dorpia dicebatur, Aegyptios singulos ante portas priuatarum domorum sues iugulare solitos in honorem Bacchi, ita verò scribit; τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ἑορτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεσθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ἑορτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ αἰγύπτιοι, πλὴν χοίρων, κατὰ ταυτὰ σχεδὸν πάντα ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφι ἐστὶ ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ, περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός. αἱ δὲ, ἕπονται ἀείδουσαι τὸν διόνυσον. Dionysio die solennitatis Dorpiæ suem ante fores singuli iugulantes reddunt subulco illi, qui attulerat ipsum suem. atq; aliam solemnitatem sine suibus in honorem Dionysii agunt Aegyptii eodem propè ritu, quo Græci: at pro phallis res alias illi excogitarunt, imagines scilicet cubiti magnitudinis, quas circumferunt mulieres per agros cum virile membrum reliquo corpore non multò minus, nutet. Præcedit autem tibia, atque illæ Dionysium cantantes sequuntur. Cum verò multa impura facinora Orgiorum, sacrorumq; Bacchanaliorum simulatione committerentur, Pentheus Agaues & Echionis filius Rex Thebanorum eo tempore conatus est pro viribus tantum turpitudinis euertere: sed cum periculosum sit regibus inueteratam lasciuiam & auitam aliquam intemperantiam vno die velle obliterare; cum nihil repenrinum æquo animo natura patiatur, paulatimque delenda sint, quæ minime conueniunt, proditum est in fabulis Bacchas in pardales fuisse à Baccho mutatas, & Pentheum in taurum qui fuit ab illis vnguibus discerptus, vt lusimus in nostro libro 4. Venationum;

Denique Thebarum populos peruenit, & omnes
Occurrunt matres Cadmeides. impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic sociis hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi, multique sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiuntque coronas
Compositas hederæ ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum, regemq; profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.

Alii dixerunt illum vexasse contumeliis Liberum patrem, & alia fecisse insolenter; atque vt fœminarum occulta sacra intueretur, arborem, quà erant transituræ ascendisse, quod cum illæ cognouissent, eum discerpserunt. deinde ex oraculo arbori inuentæ diuini honores habiti sunt, & duo signa Liberi patris suspensa; vnum Lysium, alterum Baccheum vocarunt. mox ibi templum fuit cum iis signis extructum. At verò Euripides in Bacchis non in pardales mutatas Bacchas facit, sed Cadmi filias, sororesque Semeles, quæ Dionysium educauerant, Pentheum discerpsisse scribit, qui etiam commemorat quas corporis partes singulæ abstulerint. fuerunt qui dixerint Lycurgum cum sacra Liberi patris spreuisset, cæcum factum fuisse à Ioue, ac

non à Dionysio, neque laniatum, vt diximus; quippe cum Homerus etiam in libro ζ. Iliadis ita de illo scribat;

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν.
Ὅσποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας,
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήιον. αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου,
Θεινόμεναι βουπλῆγι. Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
Δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ
Δειδιότα, κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ.
Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες.
καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς.

Nec diuturnus & ipse Dryantis semine natus
Inde Lycurgus erat, superos vt temnere cœpit.
Qui quondam, vt Bacchi altrices furor egit, inique
Collibus exagitat Nysseis vndique. at illæ
Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus
Vt voluit; Bacchus petiit mare, cum Thetis ipsum
Accipit in gremium trepidantem, & multa timentem.
Illum odere Dei felicia tempora vitæ
Degentes; cæcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autem Thraciæ Rex Lycurgus, vt ait Horatius in 2. lib. Carminum;

Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disiecta non leui ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, vt hic attigit Horatius, coronam, quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse, quare ita scripsit Aratus in astronomicis;

Αὐτοῦ κἀκεῖνος Στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
Σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.

Atque corona nitet, clarum inter sydera signum,
Defunctæ quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

Diagondas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neq; publicas incurrit, qui, vt testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines ꝑpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula quæ contingebant in sacrificiis illorum Deorum, quę homines ad illorum cultum, religionemque impellebant. Nam scriptū reliquit Pauſ. in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianæ Eurypylo obtigit, quod in arca quadam includebatur, subito visum mentis inopes facere solitum omnes, qui illud vidissent. Neq; illud sanè paruæ fuit admirationis, quod accidebat in Elide, vt ait Pauſ. in posterioribus Eliacis; quòd tres lagænas vacuas per diem eius festum ties sacerdotes deponebant in templo præsentibus ciuibus & peregrinis, siqui adesse cuperēt: mox foribus clausis & vel a sacerdotibus, vel ab aliis volentibus obsignatis suo cuiusq; annulo postero die cognitis signis ac reclusis foribus lagęnas plenas vino suauissimo inueniebant. Dicitur Staphylus Bacchi fuisse filius, & Hymenęus, & Thyoneus, atq; Bacchus ex Ariadna Ceranaum, Tauropolim,

lim, Euanthen, Latramym, Thoantem, Oenopionem suscepit. E Chthonophyle Phliãtem, qui fuit cum reliquis Argonautis, Narcęum è Physcoa, qui primus honores Bacchi apud Eliéses instituit. Herodotus in Euterpe Apollinem & Dianam ex Iside & Osiri, quē Liberum patrem esse diximus, natos esse scribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina vt Deorum cæterorũ, quibus de causis dictum est. Nã Hedereus Bacchus dictus est Acharnis, quia ibi primum hedera fuit inuenta: & Cantor, quia cum Musis versaretur; & Seruator, Melanęgis, Lysius, Psilaneus, Leucanica, Lamptera. Dictus est Dionysius à Dia insula vna e Cycladibus, quæ & Naxos vocabatur, quæ illi post ductam Ariadnam consecrata fuit, & à Nysa ciuitate, in qua regnauit. Alii maluerunt dictum fuisse Dionysium, quia mentem excitet; nam Δία mentem appellant, νύσσω autem pungo significat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus à furore dictus est, Bromius à strepitu, & clamore ebriosorum; Liber pater aut Lyæus, quod idem est, quia vinum liberius haustum à curis liberet, ac lætos faciat. Lenæus à torcularibus; Nysæus quia stimulus sit ad furorem: Dithyrambus, quia è duobus portis exierit; vel, vt alii sentiunt, quia in antro duas portas habente fuerit educatus. Bimater, quòd eum Semele mater in vtero, Iupiter alligatum femori vsque ad iustum pariendi tēpus gestauerit. Ignigena, quia natus sit è matris incendio. Bassareus ab oppido Lydiæ Bassara, vbi præcipua religione colebatur; vel à Bassaride veste talari, qua in eius sacrificiis Bassarides Bacchæ vtebantur. Brisæus a Brisa Lesbi promontorio, in quo colebatur; vel à Brisa pressarum vinaceorũ massa, vel à βρμίν, quod fremere ac vociferari significat. Iacchus ab ἰαχχεῖν clamo Eleleus, quia furoris & bellorum sit autor plerunque: nam vtebãtur hac voce ἐλελεῦ in hymnis & pæanibus, quibus homines incitabant ad bellum. Thyoneus à matre Semele, quæ dicta fuit etiam Θυώνη, quam grauidam furentem introduxit Aeschylus. Euan, quòd ea voce vterentur diuinitus afflati. Nyctileus, quia per noctem vociferationis esset autor. Euchius, qa largè fundar, vel in cyathos in conuiuiis, vel è torcularib9 p vindemiã. Atq; hęc ea sunt ferè, q̃ de Baccho ab antiqs scriptoribus sunt prodita. Cũ Thebanus fuerit Bacchus, & Penthei, Actęonis, Learchiq; infelicissimorũ hominum affinis, vt ait Lucianus in Cõcilio Deorum, patet illũ hominē mortalem, & mortalium calamitatibus obnoxium fuisse. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum & Herculem ob virtutum præstantiam patiēdi facultatem deposuisse scribit; ὡσαύτως δὲ τὸ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ θεοῦ συνοικειοῦσι. τὰ γὰρ πάντα παραλείπω τῶν τεκμηρίων. ἡ γὰρ ἐν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ἀθανάτοις γενομένοις γενητοῖς ὁ πάτριος λέγει τὸν θεὸν τοῦτον ἀπολαπεῖν δαίμοσιν, ὥσπερ ἡρακλέα καὶ Διόνυσον. ἐκ μεταβολῆς ἀρετῇ τὸ θνητὸν καὶ παθητὸν ἀποβαλόντας. ἀλλὰ τῶν ἀϊδίων καὶ ἀγεννήτων εἷς ἐστιν, εἰ δεῖ τοῖς ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων καὶ παλαιοτάτων λεγομένοις τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν τηλικούτων. Eodem pacto & ortus rationem his conuenire inquiunt: nam coniecturas plurimas relinquendas censui. Non enim iis, qui nati sunt, immortalibus factis ex aliqua mutatione, lex aut mos patrius Deum hunc coniungere patitur, sicuti Herculem & Dionysium, qui ob virtutum suarum præstãtiam patiendi facultatem ac mortalitatem abiecerunt. Sed vnus est Apollo, quantum coniectura assequi possumus ex iis, qui & sempiterni, & nunquam geniti ab antiquissimis & sapiētissimis hominibus crediti sunt. Bacchus filius Semeles fuisse fingitur, quia vinum filius est vitis; nam Semele nuncupata est ἀπὸ τοῦ σείειν τὰ μέλη, à concutiendis membris scilicet, vel quòd

arbor

arbor ipsa maximè cæterarum arborum membra, ramos scilicet, mollia & ventis facile agitanda præbeat; vel quòd vitis per vinum membra hominum inflectat, ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidam, & ab ipsa natura insitus; neq; potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltem, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustę natus è cineribus, quia cineris natura cum inclusum calorem intra se, ac nescio quid pingue habeat, plurimum prosit vitibus. Alii Iouis & Proserpinæ filium Bacchum esse dixerunt, quòd vitis, sicuti reliqua omnia ferè, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tanquam artificem, esse arbitrentur. Iouis femori assutus fuisse dicitur, quia caloris maxime cupida sit vitis; neque sine illo viuere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur è matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborum vitis est humidissima, cuius fructus si aquam modicè sortiatur, multo fit salubrior & crescit eodē tempore. Dicitur delatus in Aegyptum ob loci calorem, terræque feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus pro bibentium ingenio alios facit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefaciat secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi dæmones, inter quos Acratus principem locū obtinebat; quoniam multa sunt, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum consequuntur; loquacitas scilicet, & temeritas, & rerum domesticarum profusio, impudentia, inimicitiæ, multaq; huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu, quę malos dæmones, & Cobalos, & dolosos antiqui vocitarunt. Enimuero ex ipsa ebriosorum natura lynces, & tigres, & pardi, & pantheræ sectari, & eius currum trahere dicebantur: nam harum ferarum ingenium & immanitatē vinum immodicè bibentibus imprimit, furiososque efficit. Fingebatur hic Deus hinnulorum & capratum pellibus indutus, quorum animalium alterū effœminatam ebriosorum naturam significat, alterum infensum est vitibus. Idcirco etiam à mulieribus sacerdotibus plerunque colebatur, quòd ebriosorum natura magis fœminis, quàm hominibus est similis. Illæ thyrsis & coronis ex hedera in sacrificiis vtebantur, & smilacis, & abietis, & quercus, qa illæ arbores vites imitentur, ac non infestæ natura sint vitibus. Quòd colūnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. Sed tamen & ad vitis peregrinationē spectat, quæ prius in Aegypto nata sit, & postea in Oriētis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico. Cur laniatus fuit à Titanibus, ac sepultus, deinde integer reuixit? hoc nihil aliud quàm plantationem significat: nam è singulis propaginibus cæsis, vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites & fertiles oriuntur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus cum non sint feraces, dicuntur dormire; apud Proserpinam, cum maxime in radices crescant. Capite fingebatur taurino & cornutus, quia obest immoderate bibentibus. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alii Dionysium solem esse arbitrati sunt, vt Cererem lunam, sicuti testatur Virgil libro primo Georgicorum in his;

vos ò clarissima mundi
Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum

Lerib

Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis;

Πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διόνυσος δ' ἐπικλήθη,
οὕνεκα δινῆται κατ' ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον.

Primus it in lucem, ac Dionysus dicitur idem,
Immensum circa cœlum quòd voluitur altè.

Verum id apertius carmen eiusdem poetæ significauit, eundem esse scilicet Solem & Dionysium;

ἥλιος, ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσι.

Sol clarus, Dionysum quem cognomine dicunt.

Ad solis igitur motus imitationem illum per tripudia coluerunt, significantes assidue vapores è terra extrahi, sursumque attolli, ex quibus deorsum postea per imbres delatos omnia genera plantarum & animalium aluntur. Hæc eadem causa fuit cur Phallus in sacrificiis Dionysii tāquam patris generationis cum pompa portaretur. Hunc è Ioue & Semele combusta natum arbitrati sunt, quia astra ignea esse putarunt, & ex ignis natura à Deo fabrefacta. Alii Proserpinam matrem tribuerunt, quod sub terra latere putetur. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuisse diximus, iniunxerunt, propter vim modo caloris nimii, modo frigoris, modo ob temperiem, cum per illum cuncta gignantur. Hunc sepultum integrum reuiuiscere fabulantur ob anniuersarias caloris vicissitudines; quippe cum debilissimus aliquando existens paulatim vires resumat, dum integer & validus fiat. At de Dionysio tot dicta sint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere, *Cap.* XIIII.

CErerem Saturni & Opis filiam, sororemque Plutonis, & Iouis & Iunonis fuisse memoriæ prodidit ita Hesiodus in Theogonia;

Ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα.
ἱστίην δήμητρα, καὶ ἥρην χρυσοπέδιλον,
ἴφθιμόν τ' ἀίδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.

Hinc Rhea progenuit Saturno pignora clara,
Iunonem, & Vestam Cererem, quiq; imperat vmbris
Plutonem fortem, sub terris cui domus alta est.

Hæc Dea cum pulcherrima esset, Iupiter, qui nullum stuprum, nullamque turpitudinem vel domesticam deuitauit, captus fuit sororis desiderio, eamq; compressit, ex quo nata est Proserpina, vt testatur in his idem;

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν,
ἣ τέκε περσεφόνην λευκώλενον, ἣν ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός.

Diuitis ille thorum Cereris conscendit, & inde
Edita formosa est Proserpina: quam sibi Pluto
Surripuit de matre.

Cum Neptunus etiam alter è fratribus eandem Cererem compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos nominare: quam tamē & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, vt scriptum reliquit Paus. in Arcadicis. Fuerunt tamen, qui non Heram, sed equum è Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quòd Ceres ob equum à

se genitum partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem, nigras vestes sumpsit eo tempore, atque lucem Deorumq; conspectum fugiens se in specum obscurissimum abdidit. Deinde cum omnes terræ fructus corrumperentur, pestisque passim homines & animalia omnia conficeret, Diis omnibus Cereris latebras ignorantibus, Pan, cum per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit, ac Ioui indicauit, quò à Parcis missis, iram deponere precantibus placata est. Fuerunt tamen, qui non hac de causa id contigisse inquiant, sed cum ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt. Hæc tamen non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiã, sed semper, vt plerçque mulieres, noua & maiora appetens, Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, vt testatur Home lib. 5. Odyss.

ὡς δ' ὁπότ' ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ
ὧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
Νειῷ ἐνὶ τριπόλῳ. οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.
Sic olim dilexit, vbi Ceres Iasionem
Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, noualis
In terra, ter passa fuit quæ vulnus ararri.
Non tamen ille Iouem latuit; sed fulminis igne
Flagrantis cecidit cinerem conuersus in atram.

Cum enim Iupiter filium haberet riualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus est Plutus, vt ait enarrator Theocriti: quẽ cæcum immerito finxerunt antiqui: cum paupertati magis illud conueniret; quoniam vel sapientissimi homines si sint inopes, apparent omnibus propè insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cum horum omnium opinionem diuitiæ secum afferant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur, & aureum; quod proficiscatur ab opulento ore. Ipsum tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electræ filium fuisse senserunt, vt putauit Isacius, sed Minois & Phroniæ; cum quo in prato dormiente cõgressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyræ aliquando, cum illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius libro quarto Argonauticorum;

Α'μφιλαφὴς πίειρα κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος.
ᾗ δ' ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις. ἵλατε μοῦσαι,
Οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος, ᾧ ἀπὸ πατρὸς
Μήδεα νηλειῶς ἔταμε κρόνος. οἱ δέ ἑ Δηοῦς
κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἔμμεναι ἅρπην.
Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε νάσσατο γαίῃ.
Insula præpinguis, statio gratissima nautis,
Fluctibus alluitur, sub qua (mihi parcite Musæ
Non dico hæc arcana lubens) falx conditur illa
Qua secuit patrem Saturnus. sunt quoque falcem
Qui dicant Cereris, qua sueuit cædere messes,
Nanque Ceres quondam terris habitauit in illis.

Fuerunt enim qui non à Saturni falce, sed ab illa, quam Ceres à Vulcano expetiuit, vt Titanes metere doceret, vocatũ Drepanũ putarint; vel qua ipsa meteret, vt ait Isacius. fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Eryce monte; atque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit

actione

actione sexta in C. Verrem Cicero in his; vetus est hæc opinio iud. quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monimentis; insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone, & ad inferos delata, vt diximus, quæ prorsus recuperari non potuit, quoniam apud inferos mali Punici grana gustasset. celebrabantur Thesmophoria in honorem Cereris, quæ à Triptolemo primum pro accepto serendi munere ac frugibus in Eleusio oppido fuerunt instituta. Nam fama est Cererem cum per orbem terrarum filiam quærens vagaretur peruenisse ad Eleusium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres vltro se obtulit, puerumq; diuino lacte nutritum noctu clam sub igne occultabat. Is cum egregie nutriretur per noctem, pater obseruans quo pacto id fieret, re visa exclamauit, quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus tractum dedit, vt vniuersos mortales sationem frugum doceret: sicuti testatur Callimachus in hymno in Cererem. Alii fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatum fuisse tanquam filium: quem cum Dea vellet facere immortalem, assidue sub igne tegere solebat. verum cum id diutius fecisset à quodam conspecta id facere destitit; neque immortalem reddere curauit, sed illum frumenti sationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. Fuit autem mos Thesmophoriis ne vinum adhiberetur, matronæque initiarentur apud Athenienses quæ perpetuam & incorruptam pudicitiam seruare decreuissent, quæ coronis viticeis ornabantur: atque horum sacrorum ritum & consuetudinem Thesmophoriorũ ita descripsit enarrator Theocriti de sententia Thelyti Methymnæi ex Bacchicis carminibus. νόμος γὰρ ἦν Ἀθηναίοις κατ' ἔτος τελεῖν τὰ θεσμοφόρια ταῦτα, παρθένοι γυναῖκες, καὶ τὸν βίον σεμναί, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς, τὰς νομίμους βίβλους καὶ ἱερὰς ὑπὲρ τῶν κορυφῶν αὐτῶν ἀνατιθεῖσαι, καὶ ὡσανεὶ λιτανεύουσαι, ἀπήρχοντο εἰς Ἐλευσῖνα. Lex enim fuit Atheniensibus vt hæc Thesmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, & vitæ honestæ: quæ per solennitatis diem legitimos sacrosq; libros super vertice gestantes, tanquam supplicantes Eleusinem contenderent. Hæc sacrificia cũ prius Eleusini celebrarent, primus Eumolpus Deiopes & Triptolemi filius ad Athenienses detulit; vel, vt alii sunt arbitrati, inter quos Acesodorus, quintus ab illo Eumolpus, vt patet ex his Acesodori verbis; κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾷκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ κόρῃ: Condidisseque Eleusinem ciuitatem memorant, primùm quidem indigenas, postea Thraces eos qui cum Eumolpo suppetias ferentes accesserunt ad id bellũ, quod aduersus Erechtheum exarsit. Alii verò dicunt Eumolpum ritum illum sacrificiorum inuenisse, quæ quotannis apud Eleusinos agebantur in honorem Cereris & Proserpinæ. Quòd vero illa fuerit consuetudo vt idcirco Eumolpidæ sacris Cereris initiarentur, essentque eorum sacrificiorum sacerdotes, ita testatur Sophocles in Oedipode in Colono;

ὧν καὶ χρυσέα	quorum & aurea
κλὴς ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακε	Clauis in lingua constitit,
προσπόλων Εὐμολπιδᾶν	Sacerdotum Eumolpidarum.

Herodotus tamen in Euterpe non à Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuisse scribit Thesmophoria, sed ex Aegypto ad Pelasgas mulie-

res primum à Danai filiabus fuisse delata; καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι, καὶ ταύτης μοι πέρι εὔστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίη ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ αἰγύπτου ἐξαγάγουσαι, καὶ διδάξασαι τὰς πελασγιώτιδας γυναῖκας. Atq; de Ceteris solennitate, quã Græci Thesmophoria nominant, mihi faustum, fœlixque sit omen, vt quantum fas est per religionem proferam. Fuerunt autem Danai filiæ quæ hanc solennitatem ex Aegypto transtulerunt, mulieresque Pelasgas docuerunt. Vtebantur in Sicilia in sacrificiis Cereris non floreis quidem coronis, neque in aliis eius sacrificiis, quia ob memoriam raptæ filiæ colligentis flores, illi fuerunt vetiti. at myrteis coronis, & è smilace, vel narcisso, vel croco vtebantur, vt ait enarrator Sophoclis. cum igitur Ceres Proserpinam quærens vniuersum terrarum orbem perlustrasset, facibus ex Aetna Siciliæ monte accensis ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri, per noctem cum accensis facibus vociferantes, Proserpinamque vocantes discurrebant, quare Tædiferos antistites appellauit Strabo lib.10. cum igitur fuisset à Metanira & Hippothoonte Neptuni & Alopes filio in hospitium perbenigne accepta Triptolemum sationem dicitur docuisse, quem alii Eleusii, alii Celei, alii Oceani, alii Dysaulis filium fuisse tradiderunt, vt testatur Pauf. in Atticis. Crediderunt nonnulli Triptolemum & Eubuleum fratres sationem à Cerere d dicisse, quia illi primùm filiæ raptũ matri indicassent. Fabulantur prætetea quòd cum hospitio accepta fuisset à Metanira Ceres, illique Metanira sacra faceret, eius filius Abas inuidit illius Deæ sacrificiis, grauiterque tulit quòd mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parũ decorum in ipsam Deam susurrauit. tunc verò Dea irata mistionem quandam, quam habebat in cratere, in illum infundens in stellionem dicitur Abantem conuertisse, quod ita testatur Nicander in Theriacis;

Ἔνθα καὶ οὐτιδανοῦ περ ἀπεχθέα βρύγματ' ἴασιν
Ἀσκαλάβου. τὸν μέν τ' ἐρέει φάτις ἥνικ' ἀχαιὴ
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅθ' ἄψεα σίνατο παιδὸς
καλλίχορον περὶ φρῆαρ, ὅτ' ἐν κελεοῖο θεράπναις
Ἀρχαίη Μετάνειρα θεὴν δέδεκτο περίφρων.

Inuisi hic adsunt stridores, stellio vilis
Quos edit. fertur talem sumpsisse figuram
A Cerere irata deriso numine Diuæ
Infelix puer ad puteum, Metanira labore
Hospitio vt fessam cepit, dum pignora quærit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales, vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus.

ἣ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα,
καὶ βίον ἱμερόεντα βροτοῖς πολύολβον ἀνεῖσα.

Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,
Felicemque dedit victum mortalibus ægris.

Fama est prætetea quòd cum fuisset apud Phytalem aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est vt ait Pauf. in Atticis. neque vero ficum solum aut frugum sationem Cereri tribuunt, sed inuentionem omnium leguminum, præter quam fabæ. quippe cum de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemereri studeret, vt scripsit Pauf. in Arcadicis. neque solum serendi rationem mor

talibus

talibus tradidit Ceres, cum inutilis fore videretur illa scientia, nisi quo pacto frumentum cæderetur, & excuteretur, & è paleis secerneretur; & frangeretur didicissent, ad panem conficiendum, quòd illa igitur cædere & triturare docuerit, ita testatur Callimachus in hymno in Cererem;

κάλλιον ὡς καλάμαν τε καὶ ἱερὰ δράγματα πρῶτα
ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βόας ἧκε πατῆσαι·
Ἁνίκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάσκετο τέχναν.

Pulchrius vt calamos primum, sacrosq; maniplos
Strauit aristarum, calcare bouesq; coegit:
Tunc, vbi Triptolemus perpulchras combibit artes.

Satæ fuerunt & creuerunt primæ fruges apud Cephissum amnem, qui per agrum Eleusinum multo concitatiore cursu, quàm in aliis locis deferebatur: in campis, quos Rharios vocarunt, vt testatur Pauf. in Atticis. atque ibidem locus ostendebatur, vbi Pluto Proserpinam rapuit, & vbi Eleusiniorum fœminæ primùm chorum in honorem Cereris instituerunt non procul ab Agelasto Petra vocata, super qua sedit Ceres audito casu Proserpinæ, cui petræ propinquus fuit locus vocatus Callichorus. Fuerunt tamen qui nō solam Cererem autorem fuisse dixerint & inuentricem sationis, sed Osirim & Isidem etiam eius vxorem, Bacchum scilicet inuentionis socium addiderunt. nam hi cum magno exercitu & cum magno tibiarum fistularumq; concentu orbem peragrasse, & agriculturam mortales docuisse, memorantur. Alii frumentum sua sponte natum fuisse in Sicilia dicunt, quod cum à nemine colligeretur in terram rursus recidebat: quod cum Cecrops Athenarum Rex è quodam percepisset, m sit qui colligerent, & ad se asportarent. id cum Triptolemus prior cepisset, terramque arasset, & id fecisset, vt quidam putarunt ibi, ubi nouæ fuerunt Patræ, vt arbitrati sunt alii in agro Eleusino, messemq; succidisset, commentarios postea de cultu agrorum scripsit, qui ad omnes mortales peruagati sunt, è qua re fabula fuit confictа quod Triptolemus orbem terrarum agrorum cultum omnibus mortalibus ostendens peragrauit. Quòd autem Bacchus vnà cum Cerere orbem eadem de causa perlustrauerit, videtur illud esse argumento quòd communia sacrificia apud Eleusinos Baccho & Cereri agebantur, vt testatur Sophoclis enarrator. Fuerunt Cereri non solum delubra, sed nemora etiam cōsecrata: quare fabulati sunt antiqui, quòd cum eius nemus Erisichthon quidam Thessalus abscidisset, illi Ceres perpetuam famem immisit, fecitque ne vnquam posset cibo saturari. Hic filiam habebat Mestram nomine veneficiorum peritissimam, quam in varias animalium, rerumque cæterarum formas mutatam frequenter vendebat, quæ paulo post aufugiens rursus ad patrem priore forma recepta redibat, ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deæ sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter coniunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus;

Ἄνερες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι
Ὄλβω ἀπαρχόμενοι. μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ
Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.

Nanque viri Cereri celebrant conuiuia læta,
Primitiasque ferunt; quoniam plena area frugum
Frugiferæ messes siccauit munere Diuæ.

Agebantur & ambarualia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationesque aruorum esse putabantur, & plurimum ad fertilitatem conferre. per ea vnusquisque paterfamilias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam quernea corona circa collum posita ornabat, eamque ter circa sata ducebat, quam vniuersa familia querneis ramis coronati, Cererisque laudes canentes cum tripudiis comitabantur: idque fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur, cum alioquin vinum solum interesse Cereris sacrificiis iure sacrificiorum minime posset. Hunc sacrificiorum ritum vniuersum prope monstrauit Virgilius libro primo Georgicorum in his;

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret;
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho:
Terque nouas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socii comitentur ouantes:
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque ante
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebant eo ritu, vt non sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod membrum quisque prius apprehenderat, id præcidebat, ac Deæ offerebat, vt ait Pausanias. Hāc eandem deam legum inuentricem fuisse scripsit Cicero actione septima in C. Verrem his verbis; à quibus initia vitæ atque victus, legum, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data, ac dispertita esse dicuntur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. sic & Lucretius in libro sexto ab Atheniensibus initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit;

Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenę.
Et recreauerunt vitam, legesque rogarunt.

Significat & ipsum Thesmophoriorum nomen præterea legum autorem Cererem extitisse, cum θέμις lex sit, φέρω ferre significet, quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cum frumenti semina inuenta fuissent; homines, qui prius nullis legibus parebant, glandibusque communi cibo vescebantur, atque omnia habebant communia, leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata; deinde leges latæ sunt de regundis finibus, de testamentis, & de emptionibus, quæ primum latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum causa. Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metam.

Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaq́; mitia terris;
Prima dedit leges; Cereris sunt omnia munus.

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poetæ, quē Triptolemo dicitur dedisse, vt frumenti semen in varias regiones asportaret, vt ait Ouid. lib. quinto;

geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frenisque coercuit iras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisset, meritas luit pœnas, nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri

putauit,

putauit, si animal eius inuentis infensum immolaret: quare suem ipsam ad aram Cereris extraxit, frugesq; in caput conspersit, vt appareret qua de cã; & mox illam Cereri mactauit, vt ait Ouid. lib. 1. Fast.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
  Vlta suas merito cęde nocentis opes.

Mactabatur & aries Cereri Virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti testatur Eupolis in his;

ἀλλ' ἰθὺ πόλεως εἶμι, θῦσαι γάρ με δεῖ
κριὸν χλόῃ Δήμητρι.

Sed rectà ad vrbem eo, mihi quòd est opus
Mactare arietem illic Virenti Cereri.

Sacrificabant Cereri olitores præcipuè hoc nomine die sexto mẽsis Aprilis, quia per illa sacra feracitatem hortorum impetrare se putabant. Huic Deæ coronas spiceas offerebant, quæ pro foribus templorum appendebantur, vt ait Tibullus in his;

Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
  Spicea, quæ templi pendeat ante fores.

Erant etiam papauera Cereri sacra, vt quidam crediderunt, ob feracitatem seminum; vt malunt alii, quia inter sata plerũq; nascerẽtur, & eũdẽ cultum ament. Alii, inter quos fuit Dercylus, quia somnum non posset percipere ob filiæ molestiam; in quem fuit papauerum beneficio adiuta. Multa fuerunt huius Deę cognomina ob rerum variarum euentus, vel ob loca, in quibus colebatur. Fuit Euchloa bene virens, Erinnys, quia preces exaudiat, vel quia habitet in terris. Ercynna, Panachæa, Mycalesia, Eleusina, Lepreata, Anesidora, Legifera, Ouifera, Pelasgis, Prosymna, Theumesia, Præses, Terrestris, Sacrosancta. Hanc vocarunt Græci Δηὼ, quia in omnes homines fuerit distributa, cum nihil aliud sit Ceres, quàm frumentum, vt est in eo carmine;

Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.

Nimphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vlcanus & ignis.

Cicero tamen in primo de Natura Deorum Cererem terram esse scribit hoc pacto: idemque disputat, æthera esse eum, quem homines Iouem appellarent; quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum; terram, eam quæ Ceres diceretur. Atque in secundum, Etymologiam Platonis transtulit è Cratylo, qui Δημήτηρα quasi γῆν μητέρα vocatam fuisse tradit, terram matrẽ scilicet. At quæ nunc sub his occultata fuerint, denudemus. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cum Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe, quòd vis illa, & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indigeat. Alii, qui Cererem fruges esse putarunt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt, quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemem ignaua commorentur, cum possint, vel si per hyemem minime fuerint sata, satis vberes fructus producere. Cum vero Proserpina filia sit Cereris, radix herbarum scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clam per humum, illa merito ex Ioue siue ex ætherea benignitate & è semine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficiente frustra prouentus frugum expectatur. Qui finxerunt Cererem equum è Neptuno peperisse, aut Heram quam nominare nefas erat; illi tantam esse fertilitatem aquarum, & ex illa, quæ sit illarum cum terra commistione, crediderunt; vt vel monstra

ſtra oriantur ob ſuperuacaneam materiæ copiam, vel nominare ſingula propriis nominibus, omnium difficillimum, propter naſcentium varietatem. Fama eſt illam aliquando in ſpecu latuiſſe cum rapta fuiſſet ad inferos Proſerpina, fuiſſeque à Pane Ioui indicata, quia iactum ſemen per aliquot dies occultatur, antequam radices agat; mox Pane, natura ipſa ſcilicet, quę inſita eſt in ſeminibus, indicat Ioui, q̃m neceſsitate naturæ & ob inſitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem eſſe putauerint, cuius filia ſit Proſerpina vel ſeges; ſiue ſemē ſit Ceres, cuius filia ſit radix, res vtroque modo poteſt intelligi. Non defuerunt tamē qui incredibilem annonæ penuriam fuiſſe ſignificari crediderint per eam fabulam, quod Pluto Proſerpinam rapuit ſub terras, quia ita corruptæ ſint ſementes, cœli vitio & inclementia, vt penè extincta ſint frumenti ſemina in Sicilia per id temporis. Dicta eſt Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatem ſigniferi circuli: nam dum ſol ſub eo percurrit non ſolum excitat ſemina è terra, ſed etiam ad maturitatem perducit. Fama eſt Iaſionem Iouis & Electræ filium fuiſſe amatum à cerere, cum quo in nouali congreſſa ſit dormiente. Quid hoc ſignificat? Nam cum Iupiter ſit calor ætheris aut æther, Electra diligentia, (etenim Sol quoque ἠλέκτωρ vocatur, quia ad opera homines excitet è lecto,) patet Iaſium horum amborum filiū nihil eſſe aliud quàm æſtatis calorem; quem Ceres amauit, & in nouali pręcipuè, quia plurimum confert ad agrorum fertilitatem vt arua quieſcant aliquando, cum terra per quietem poſtea validior ſi aptam agricolæ diligentiā conſecuta ſit, efficiatur. Alii filium Minois iuſtiſsimi viri, & Phroniæ prudentiæ ſcilicet a Cerere amatum fuiſſe putarunt, quòd hæ res otium gratiſſimum parant agricolis; cum ſplendor ex iuſtitia, paceque ciuitatum plurimus rebus vniuerſis accedat. Ex his igitur naſcitur Plutus diuitiarum Deus, quoniam terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominum diligentia plurima fiat: quamuis tamen nonnulli, quia primus Plutus diuitias cumulauerit illum diuitiarum Deum putarunt; cum ante illum nemo vllam diuitiarū curam haberet, nemoq́; diuitias cumularet. Dicitur Ceres orbem terrarum peragraſſe, quoniam propter ſigniferi obliquitatem variis temporibus in variis locis ſit æſtas; neque Ceres niſi per æſtatem ad maturitatem poteſt peruenire. Hæc Triptolemum, cui ſemina frugum dedit, ſub igne per noctem fuit occultare ſolita, quare is mirificè nutriebatur: hoc quidem nihil aliud eſt quàm ſeminis ratio. Nam cum noctes longiores æquo ſentiuntur poſt æquinoctium, ſub initium frigoris & hyemis ſcilicet, calor ſub terram paulatim includitur à circumſtante frigore, quo fit vt radices frugum mirificè augeantur, plurimoque impleantur nutrimento, quo terra ob autumni pluuias referta eſt. Idcirco cum non valde lenia ſunt frigora per hiemem cum radices ſub terra eximie creſcant & impleantur nutrimento in futurā ęſtatem fertiliſsimas meſſes parant, niſi quid diuinitus impedierit ad reprimendam hominum improborum ſuperbiam & petulantiam, quæ plurima cum vbertate annonæ creſcit. Inde ſcitè fictum eſt ab antiquis quòd filiam quęrens faces ex Aetna accenderit, quia ſemper cum infra eſt calor, inferiores partes frugum aluntur, cum vero ſuperius eſt idem calor, ſuperiores creſcunt. Multa ſacrificia fuerunt Cereri inſtituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatæ inuentrici frugum verè, vel terræ ipſi; quando non ſolum ſydera, ſed etiam elementa ipſa, aut elemētorum partes variis Deorum nominibus appellan-

pellantes, tanquam Deos coluerunt, illisque templa, aras, sacerdotes, certas victimas, certum ceremoniarum ritum, instituerunt. Id vero, quod de filia Erisichthonis dictum est, ita quidam interpretantur, vt Erisichthon vir imprudens, rerumq; suarum profusus fuerit: quippe cum omnia sua dilapidauerit ac ingurgitauerit; mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam prostituerit, quæ modo bouem, modo ouem pecunias in concubitus mercedem accipiēs, modo res alias ab amantibus extorquens, ita paternæ inopiæ subueniebat. Atqui nullam ego satis idoneam horum fingendorum causam in hac explicatione inesse video, atque aliud quidpiam illustrius sub his latere iudico. cum præsertim illud Deæ ita propter contemptam eius religionem & cultum passus sit. Significare voluerunt sanè antiqui per hanc fabulam neminem, qui religionem Deorum immortalium contempserit, domesticas calamitates deuitare posse: quippe cum omnis improbitatis miseriæ sint comites. Deinde patet ex hac fabula imprudentem hominem necesse esse in multa scelera & incommoda incurrere: quippe cum Erisichthon etiā, vbi sua per luxuriam & crapulam profudisset, postea victum per sordes domesticas, & per turpitudinem sibi malis artibus comparare cogeretur. Quare, vt summatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in præsentibus bonis conseruandis parsimonia maxime viro bono est necessaria, quod per Erisichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuersa quæ de illa conficta sunt, nihil aliud continebant, nisi sationis rationem, & quo pacto frumenta crescerent, & qua diligentia in illis colligendis vti conueniret. At de Cerere satis, nunc de Priapo dicamus;

De Priapo, *Cap.* XV.

PRiapus, quem hortorum Deum esse antiqui crediderunt, è quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter scriptores; siquidem alii Naiadis Nymphæ ac Dionysii filium fuisse tradiderunt, vt ait Strabo libro tertiodecimo; alii non Naiadis, sed Chiones fuisse dicunt. Hūc natum fuisse in Lampsaco, ibiq́ue ciuitatem sui nominis condidisse memorant. Apollonius Venerem cum Baccho congressam fuisse scribit: deinde cum is ad Indicam expeditionem exiuisset, cum Adonide sæpius congressa Priapum concepit. Cum vero Dionysius reuerteretur, illi obuiam cum corona processit, illumq́ue coronans sequi quidem noluit, quia puderet, quòd nupsisset; at in Lampsacum recedens ibi parere decreuit. Tum Iuno capta Zelotypia simulans se opem ferre manu venefica vterum attigit, fecitq; vt puerum deformem, & præ cæteris incredibilem membri pudendi magnitudinem habentē pareret, quem Priapum nominauit. id cum vidisset Venus, noluit illum capere ob membri magnitudinem, sed in Lampsaco reliquit. Huius deformitatem ita complexus est Archias in his carminibus;

Βαιὸς ἰδεῖν ὁ Πρίηπος, ἐπ' αἰγιαλῖτιδα ναίω.
  χηλὼν αἰθυίαις οὔποτε, αὐτιβίης.
φοξὸς, ἄπους, οἷόν κεν ἐρημαίῃσιν ἐπ' ἀκταῖς
  ξέσαιεν μογερῶν υἱέες ἰχθυβόλων.

Littora paruus ego hic habito saxosa Priapus.
  Nullaq; cum mergis bella cruenta gero.
Distortus vultus, pes nullus: falce dolando

Piſcator talem finxerit, aut melius.

Deinde cum adoleuiſſet, pergratusq; foret Lampſacenis mulieribus Lampſacenorum decreto ex agro Lampſaceno exulauit. Memoriæ prodidit Euſebius in libro de Falſa Religione, Priapum aliquando cum vno ex illis aſellis, qui Bacchum in Indicam expeditionem proficiſcentem trans quendam fluuium tranſvexere, de membri magnitudine decertaſſe, (fuit autem tanti id aſellorum beneficium creditum, vt illi ſint idcirco inter ſidera relati, & alteri eorum conceſſum ēt vt loqui poſſet.) qui cum victus fuiſſet, victorem ob inuidiam occidit. Manſit deinde ea conſuetudo in ſacris, vt aſinus Priapo, tanquam inuiſum & inuidioſum animal immolaretur. Scripſit Ouidius lib. primo Faſtorum per ſolennitatem matris Deorum, ad quam omnes Dii cōuenerāt, poſt epulas lautiſsimas Priapum fuiſſe pudicitiæ Veſtę inſidiatum. Nam cum Dii cæteri luſibus indulgerent, veſtaq; in molli herba ſomnum caperet, ab aſino Sileni excitata fuit, ne vim Priapi pateretur: tum vero deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnesq; conciderūt inſidiæ, & aſinus ex eo tēpore Priapo mactatus fuit in ſacrificiis. Fuit portus Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare ſita; quibus in locis eximiè Priapus colebatur. Poſtea cum nonnullis interiectis temporibus Lampſacenos grauiſsimus pudendorum membrorum morbus inuaſiſſet, Dodonæum oraculum adeuntes percunctati ſunt, an vllum eſſet eius morbi remediū. His reſponſum eſt morbum non prius ceſſaturum, quàm Priapum in patriam reuocaſſent: id cū feciſſent templa & ſacrificia illi ſtatuerunt, Priapumque hortorum Deum eſſe decreuerunt. Atque tot ſunt de Priapo ab antiquis memoriæ prodita. Priapus Naiadis & Dionyſii filius dicitur, quia pro ſemine rerum naturaliū capitur: Dionyſius enim Sol eſt, aut calor, at Nais humor, vt dictum eſt, è quibus ſemina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filiū putarunt, quia album ſit, & lacti vel niui ſimile rerum prope omnium ſeminā Gręci Chiona niuem vocarunt. Qui Veneris & Adonidis filium eſſe crediderunt, in idem denique relabuntur, ſoliſque differunt hominibus. Fuerūt tamen nonnulli, qui Priapum nullum eſſe alium, quàm Pana putauerint. Verum vel nominis ipſius etymologia indicat Priapum eſſe ſemen. Quod Venus ipſum ob deformitatem in Lampſaco reliquit, nihil aliud ſignificat, niſi res multas naturæ eſſe neceſſarias, quas tamen ob turpitudinem natura occultauit: ſic pudenda hominum uillis occultantur, & ſunt in parte corporis occultiore; ſic anum modo intra nates occuluit, modo ſub caudarum integumento locauit, modo ita fecit occultum, vt in nonnullis eum dignoſcere haud facile ſit, vt in piſcibus; modo non apparet omnino, vt in genere cōchyliorum, & teſta intectorum. Nam cum deformia ſint, & ab ipſa natura conſulto abſcondita illa membra, tum turpia ſunt illorum officia, quamuis neceſſaria, idcirco & nos aliquando rei Venereæ obſcęnitatem ita breuiter expreſsimus;

Nil amor eſt aliud, Veneris quàm parua voluptas,
Quæ ſimul expleta eſt, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obſcęnus Priapus iure optimo fingitur, quia turpis eſt illa naturæ actio; & quam nemo prorſus appeteret, niſi illam cęca ſuauitate natura reſperſiſſet. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni. Cap. XVI.

ADonis Priapi pater Myrrhæ filius fuit & Thiantis, quæ cum in furiosum patris amorem incidisset, clam cum eo congressa hunc concepit; ac patre id postea sentiente Deos precata est, vt in aliam formam, quæ neq; inter mortuos esset, neq; inter viuos, mutaretur; quare in arborem sui nominis fuit conuersa, vt testatur Lycophron in his;

ὄψεται δὲ τλήμονος
Μύῤῥας ἐρυμνὸν ἄστυ, τῆς μογοστόκους
ὠδῖνας ἐξέλυσε δενδρώδης κλάδος.

Myrrhæ cernet is
Tutam misellæ ciuitatem : nam dolor
Vt fama ramo est huic opertus arboris.

Ouid. lib.10. Metamor. non ex Thiante, sed ex Cinyra patre, qui Rex fuit Cypriorum, Myrrham Adonim concepisse scribit, quod multis versibus cōplexus fuit. hunc Naiades nutriuerunt susceptum, vt est in his;

Reddit onus, vagitque puer: quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.

Fuerunt autem duo Adones alter in Biblo ciuitate natus, alter in Cypro vt ait Isacius, cum tamen res amborum gestæ ad vnum Cyprium referantur. cum igitur Myrrha in arborem mutaretur, filiumque eximiæ pulchritudinis pepetisset, iam tum eius amore capta est Venus, qui cum adoleuisset monitus est à Venere vt feras immitiores caueret, eumq; venando sequebatur, & precabatur Venus, vt ab armatis feris abstineret, vt in his ait Ouid. lib. x.

Per iuga, per syluas, dumosaque saxa vagatur,
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ.
Hortaturque canes: tutæque animalia prædæ,
Aut pronas lepores, aut celsum in cornua taurum,
Aut agitat damas: à fortibus abstinet apris.
Raptoresque lupos, armatosq; vnguibus vrsos
Vitat; & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque vt hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet: fortisque fugacibus esto
Inquit: in audaces non est audacia tuta.

Veruntamen cum ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum postea erruisset, ab illo in femore percussus interiit, vt testatur Theocritus in Epithaphio Adonis;

κεῖται καλὸς Ἄδωνις ἐπ' ὤρεσι, μηρὸν ὀδόντι
λευκῷ λευκὸν ὀδόντι τυπεὶς.

Dente femur niueo niueus iacet ictus Adonis
Montibus in summis.

Scriptum reliquit Sappho Adonim mortuum fuisse à Venere inter lactucas depositum. fama est præterea Venerem pactam esse cum Proserpina vt sex menses mortuus Adonis esset apud Proserpinam, sed ea lege ne illum Proserpina in thorum, aut in amplexum acciperet: alios sex menses esset apud Venerem. Fuerunt tamen qui dixerint nō ipsum quidem Adonim in aprum irruisse, sed ab apro impetum factum fuisse in Adonim, & id Martis consilio contigisse. Nam cum Mars Venerem, Venus Adonim amaret & sequere-

tur, ratus est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset; atque illi apro immisso cum Venus opem ferre properaret pede à spina rosæ vulnerato perpureum colorem rosæ, cum prius esset candida, datum fuisse fabulantur. fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quæ Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis Autumni fructus cuiusuis generis adhibebantur, quæ ἀκρόδρυα dicuntur à Græcis. consueuerunt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atq; ea loca in quibus hæc sata fuissent, multæque essent fructiferæ arbores, hortos Adonios appellare; quia locis huiusmodi Adonis delectaretur. atq; de iis fructibus, qui offerebantur Adonidi, ita meminit Theocritus in Adonia celebrantibus;

Πὰρ μὲν οἱ ὥρα κεῖται, ὅσα δρυὸς ἄκρα φέροντι.
Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt
Autumni.

Agebatur Alexandriæ præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur; qui colebatur etiam in illa vrbe Macedoniæ, quam Dium vocabant, quo cum Hercules venisset, multosque vidisset exeuntes è sacello interrogauit quēdam de præsentibus, eò & ipse ingressurus, cuius esset Deorum illud fanum. Cum is Adonidis dixisset, nihil est inquit religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adoniis declarauit Lucianus ita in Dea Syria; λέγουσι γὰρ δὴ ὦν τὸ ἔργον τὸ ἐς ἄδωνιν, ὑπὸ τοῦ συὸς, ἐν τῇ χώρῃ τῇ σφετέρῃ γενέσθαι, καὶ μνήμην τοῦ πάθεος, τύπτονταί τε ἑκάστου ἔτεος, καὶ θρηνέουσι, καὶ τὰ ὄργια ἐπιτελέουσι, καὶ σφίσι μεγάλα πένθεα ἀνὰ τὴν χώρην ἵσταται. ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνταί τε, καὶ ἀποκλαύσωνται πρῶτα μὲν καταγίζουσι, τῷ ἀδώνιδι, ὅκως ἐόντι νέκυϊ. μετὰ δὲ, τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ, ζώειν τέ μιν μυθολογέουσι, καὶ ἐς τὸν ἠέρα πέμπουσι. Dicunt enim in sua regione contigisse, vt Adonis ab apro ictus fuerit; atque ad eius rei memoriam singuli quotannis se plectunt, & lamentantur, & diem celebrant, & magnus luctus in illa regione per id tempus exoritur. vbi vero se percusserint, & luxerint, primum Adonidi inferias persoluunt tanquam vita defuncto; deinde altero die ipsum viuere inquiunt, & in cœlum mittunt. Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eriphyles vocatum est, quia illo accepto hæc virum suum per proditionem perdiderit, vt ait Pauſ. in Bœoticis. Est Adonis præterea nomen fluuii, qui per Libanum defertur, dicebaturque cruentus fluere quo tempore Adonia agebantur. atq; tot de Adonide memoriæ prodita sunt ab antiquis. Fabulati sunt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti optasse, quia quod concubuisset cum patre hominum conspectum deuitare cuperet, quod ad muliebrem cupiditatem pertinet. nam hominum fabulas magis ad mores, Deorum ad physicas rationes spectare diximus. hoc autem quæ sit flagitiorum & libidinum conscientia declarat, quantopereque vel metu vel pudore anteactorum scelerum scelerati, conscientiaque exagitentur; & qualia sint mortalium vota, cum quid parum honestum à Diis impetrare contendimus. nam qui votorum compotes facti fuerunt aliquando, tum demum intelligunt quam absurda, vel turpia, vel damnosa, vel iniqua & impia cupierint; quæ antequam consequerentur se infelices, & miseros exclamabant. Fuerunt qui hactenus dicta de matre Adonis ad historiam flectant, & ad matrem cuiusdam Adonidis, cum tamen Adonim tritici semen esse sentiant, vt testatur

Theocriti

Theocriti enarrator, λέγουσι δὲ περὶ τοῦ Ἀδώνιδος, ὅτι καὶ ἀποθανὼν, ἓξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ἀφροδίτης ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς περσεφόνης: τοῦτο τὸ λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστιν ἀληθῶς. ὅτι ὁ ἄδωνις, ἤγουν ὁ σῖτος σπειρόμενος ἓξ μῆνας ἐν τῇ γῇ μένει ἀπὸ τῆς σπορᾶς, καὶ ἓξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ ἀφροδίτη, τουτέστιν, ἡ εὐκρασία τοῦ ἀέρος, καὶ ἔκτοτε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. Aiunt enim de Adonide quod mortuus ſex menſes moratus eſt in complexu Veneris, quot etiam apud Proſerpinam. Hoc reipſa ita ſe habet; quòd Adonis frumentum eſt ſatum, quod ſex menſes degit ſub terra; ſex menſes illum habet Venus, aeris temperies ſcilicet, ex quo illum meſſores colligere cœperunt. Senſit tamen Orpheus in hymno in Adonim illum eſſe ſolem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentum, & eſſe germinandi autorem dixerit, in his;

Εὔβουλε, πολύμορφε, τροφὴ πάντων ἀρίδηλε.
κούρη, καὶ κόρε, σὺ πᾶσι θάλος αἰὲν ἄδωνι.
Σβεννύμενε, λάμπων τε καλαῖς ἐν κυκλάσιν ὥραις.

Qui cunctis alimenta refers, prudentia cuius
Plurima; qui vario lætaris nomine Adoni.
Germinum & idem autor, pariter puer atque puella:
Extincte; atque iterum ſplendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim ſolem eſſe putarunt, illum ab apro hirſuta & aſpera fera ictum, quia aſpera ſit & hirſuta hyems, per quam ſolis vires paulatim deficiunt. ea res eſt omnino Veneri inimica, quoniam per aeriis temperiem viget Venus, cum frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingrediatur. cum ſol igitur in ſignis ſex Auſtralibus extiterit per ſigniferum incedens, breuioresque ſunt dies, ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cum vero ſigna Borealia longiores dies fecerint, tunc eſt apud Venerem, per quem omnis venuſtas, omniſque nitor aruis reſtituitur. ea de cauſa illum ait Orpheus modo eſſe apud ſuperos, modo apud inferos;

Ὃς ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον.

Qui modo ſub terris habitas, & tartara nigra.
Frugiferumque refers in cœlum corpus & idem.

Ita enim ſub his fabularum figmentis vniuerſas prope res naturæ antiqui declararunt, non minus quam Platonici aut Peripatetici: nam ſi contentiones ex Ariſtotelis libris eximantur, per breues erunt ſententiæ, quæ nunc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole. Cap. XVII.

Solem, quem generationis, & omnium prope bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ita fabulis implicarunt, vt vix tandem ſe explicare aliquando poſſit. Hunc genitum eſſe plerique crediderunt; neq; tamen è quibus parentibus inter ſe conſentiunt. at enim de vna re eodem modo vna eſt neceſſaria oratio, neque contrariæ de eadem re ſimul veræ eſſe vnquam poſſunt. nemo ſanè naſci poteſt è pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuerſis temporibus. Heſiodus igitur in Theogonia Thiam Solis, & Lunæ & Auroræ matrem, patrem Hyperionem fuiſſe in his ſcribit;

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην,
ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,

Ἀθανάτοισί τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείνατ' ὑποδμηθεῖσα Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentem, &
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
Cœlicolisq; Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit nanque illos Thia decora.

At Homerus in hymno, quem scripsit in Solem, Euryphaessam matrem fuisse Solis scribit, patrem verò Terræ ac Cœli filiũ Hyperionẽ, vt patet ex his;

Ἥλιον ὑμνεῖν αὖτε Διὸς τέκος ἄρχεο μοῦσα
Καλλιόπη φαέθοντα, τὸν εὐρυφάεσσα βοῶπις
Γείνατο γαίης παιδὶ, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Γῆμε γὰρ εὐρυφάεσσαν ἀγακλειτὴν ὑπερίων
Αὐτοκασιγνήτην, ἥ οἱ τέκε κάλλιμα τέκνα,
ἠῶ τε ῥοδόπηχυν, ἐϋπλόκαμόν τε σελήνην,
ἠέλιόν τ' ἀκάμαντα.
Calliope solem Iouis alto è semine nata
Nunc rursus Phaethonta refer: quem diua creauit
Euryphaessa sato Terra, Cœloque micanti.
Frater erat, coniux Hyperion Euryanassæ
Mox fuit; hæc illi peperit dein pignora clara,
Auroram roseam, & præstanti lumine Lunam,
Perpetuoque orbem lustrantem lumine Solem.

Fuit enim Heperion Terræ, &, vt alii putarunt, Cœli, vt alii Titanis filius: alius fuit Agamemnonis, de quo meminit Paus. in Atticis, qui postremus regnauit Megaris. Hic cum cæteris Titanibus aduersus Iouis imperium minime consensit, sed potius Iouis partes secutus post victoriam currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic, cum Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpius vocatus est, à poetis, vt testatur Virg. lib 4.

vbi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.

Fuerunt Soles plures vocati, vt ait Cicero libro 3. de nat. Deorum, quare non mirum est si aliqua sit de Solis parentibus controuersia; nam de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autẽ inquit Cic. Vnus igitur eorum, qui Soles dicti sunt, è Ioue natus nepos ætheris fuisse dicitur. Alter Hyperione. Tertius Vulcano Nili filio, cuius vrbem Aegyptii volunt esse eam, quæ Heliopolis appellatur. Quartus is, quem heroicis temporibus Achanto Rhodi peperisse dicitur, auum Ialysi, Camiri, & Lindi. Quintus, qui Colchis fertur Aeetam & Circen procreauisse. cum vero Sol Deus esse crederetur, omniaque suo lumine illustrare, ac videre Dei lampas dictus est ab Euripide ita in Medea;

προὐννέπω δέ σοι
Εἴ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ
nuncio tibi
Si te Dei lampas videbit crastina.

Nam Solem ipsum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoscere mortalia arbitrati sunt antiqui, vt Ait Aeschylus in Prometheo;

καὶ τὸν πανόπτην κύκλον ἡλίου καλῶ.

Voco

Voco videntem cuncta Solis circulum.

Hunc in curru vehi solitum putarunt antiqui, vt ait Horat. in carmine Sæculari;

Alme Sol curru nitido diem qui
Promis, & cælas.

Huius vero currus magnificentiam & mirabilitatem descripsit Ouid. lib. 2. Metam. trahebatur verò ab equis quatuor, vt ait Eurip. in Phœnissis;

ὦ τὰ τέθριππ' ἐς ἅρματα δινάσευς
ἀέλιου.
Si vel quadrigas Solis & currum incitans.

Fuerunt eorum nomina ita equorum dicta ab Ouid. lib. 2 Metam.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon
Solis equi, quartusq; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habentibus moderari putabatur, & lucis, vitæque Quæstor vocatus est à Proculo Lycio, clauiumq; rerum humanarum gubernator, vt patet ex his carminibus;

κλῦθι πυρὸς νοερῦ βασιλεῦ χρυσήνιε Τιτάν.
κλῦθι φάους ταμία, ζωαρκέος ὃ κα πηγῆς
αὐτὸς ἔχων κληῖδα καὶ ὑλαίοις ἐνὶ κόσμοις.
Audi flammarum Titan Rex, qui aurea equorum
Lora tenes, lucis Quæstor, vitæq; orientum
Claues fontis habes, dominaris & omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, vt ait Virgilius in tertio Georg.

Tum Sol pallentes haud vnquam discutit vmbras;
Nec cum vectus equis altum petit æthera; nec cum
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Alii non mergi quidem solem in Oceanũ crediderunt, sed in poculo nauigare, quod & Stesichorus, & Antimachus, & antiquorum plures crediderunt. Verum dixerunt nonnulli vulcanum thorum fabricasse Soli ita profundum ex auro, vt in eo per noctem, cum ad Oceanum defessus diurno labore itineris peruenisset, vel dormiens nauigare posset ad Orientẽ. Ibi currus illi experrecto astabat, quem ascendens cœlum conscenderet, quod faciebat quotidie; quam opinionem secutus est Mimermus, vt est apud Athenęũ, quæ carmina nos olim ita latina fecimus;

Longa laborantem Solem lux prospicit: illi
Noscitur & lucis tempore nulla quies.
Nec cessatur equis postquam Pallantias orta
In mare purpureis astra fugauit equis.
Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius; illum
Vulcanus manibus fecerat ipse suis,
Ex auro, celerem, pelagi per summa volantem.
Sopitusq; locis fertur ab Hesperidum,
Donec ad Aethiopas veniat. firmatur equorum
Currus, dum redeat Memnonis alma parens.
Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Fuerunt etiam qui putarint vbi ad Orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis

Hotis paratum, at nō sua spōte assistere, cum ille sub iugum equos solis veniente Aurora adducerent. Home. lib. ψ. Odyss. duos tantum Solis equos numerauit, Lampum scilicet, & Phaethontem, qui diem & Aurorā portarent hoc pacto;

ἠῶ δ' αὖτε
ῥύσατ' ἐπ' ὠκεανῷ χρυσόθρονον, οὐδ' ἔα ἵππους
ζεύγνυσθ' ὠκύποδας φάος ἀνθρώποισι φέροντας
λάμπον καὶ φαέθονθ', οἵ τ' ἠῶ πῶλοι ἄγουσι.

Auroram fluctibus inde
Rursu[m a]b Oceani traxit, nec passa iugales
Iungē[re e]quos celeres, portantes lumina rebus.
Gerui[...] Auroram Lampum & Phaethonta trahentes.

Alii tamen his Erythræum & Actheonem addiderunt. Alii parua lumina in oriente quotidie coire putabant, quæ ad noctem vsque perdurarent, & circumlata paulatim vesperi extinguerentur, easq; flammas solem oriētem esse crediderunt, vt scripsit Lucretius lib. 2.

Aut quia conueniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo;
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama est in montibus altis
Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cum vero Sol lunæ, cæterisq; syderibus lumen impartiat, merito syderum dominus & moderator fuit appellatus: quem etiam quòd autor sit generationis dum per obliquum circulum percurrit, Deum putarunt antiqui, vt ait Euripides in Oreste;

καὶ πῶς σιωπῶ; φέγγος εἰσορᾶν θεῦ
τόδ' οὐκέθ' ἡμῖν τοῖς ταλαιπώροις μέτα;
Et qui tacebo? lumen haud nobis Dei
Licet misellis amplius quòd cernere?

Idcirco Lybiæ populi quòd manifesta sòlis & lunæ beneficia in humanum genus intuerentur de Diis reliquis minime erant soliciti, cum Soli & Lunæ sacrificarent, vt ait Herodotus in Melpomene; θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοισι. τούτοισι μὲν νῦν πάντες Λίβυες θύουσι. Sacrificabant Soli & Lunæ solis, quibus omnes Libyæ populi solent immolare. Fabulati sunt Solem habuisse propria boum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illæ custodiebant, quas recensuit ita Home. pascere in Thrinacia lib. μ. Odyss.

Θρινακίην δ' ἐς νῆσον ἀφίξεαι, ἔνθαδὲ πολλαὶ
Βόσκοντ' ἠελίοιο βόες, καὶ ἴφια μῆλα.
ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι, τόσαδ' οἰῶν πώεα καλά.
Πεντήκοντα δ' ἕκαστα. γόνος δ' οὐ γίγνεται αὐτῶν,
οὐδέποτε φθινύθουσι. θεαὶ δ' ἐπὶ ποιμένες εἰσὶν
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι φαέθουσά τε, λαμπετίητε,
ἃς τίκεν ἠελίῳ ὑπερίονι δῖα Νέαιρα.
Insula Thrinacia est, quò peruenies; vbi Solis
Permultæ pascuntur oues, armenta boumq;
Balantumq; greges sunt septem, armenta boum tot.
Quinquaginta tenent nam singula. nascitur ex his
Nil, nec obit; pascentq; Deæ præpinguibus herbis,
Formosæ Nymphæ, Phaethusaq;, Lampetieq;:

Quas

Quas Hyperionidæ peperit diuina Neæra.

Hæc armenta non procul à Tænaro fuisse scribit Home. in hymno in Apollinem. Memoriæ prodidit Herodotus in Calliope in Apollonia, quæ regio est in sinu maris Ionii, oues fuisse sacras Solis, quæ per diem secundum eũ fluuium pascerentur, qui è Lacmone Apolloniæ monte apud Oricum portum olim vocatum in mare defluebat: has per noctem qui diuitiis & nobilitate inter illos præstant singuli per anni spatium seruare domi soliti fuerunt. Pascebantur boues etiam Deorum communes in Pieriis montibus, de quibus ita scripsit Homerus in hymno in Mercurium;

αὐτὰρ ὁ ἑρμῆς
πιερίης ἀφίκανε θεῶν ὄρεα σκιόεντα.
ἔνθα θεῶν μακάρων βόες ἄμβροτοι αὖλιν ἔχεσκον
βοσκόμεναι λειμῶνας ἀκηρασίους ἐρατεινούς.

nympha sed Atlantide natus
Pieriæ montes adiit, lucosq; virentes.
Huc vbi habere boues solitę stabula alta Deorum
Aeternæ; assuetæq; iugis, pratisque decoris.

Multi fuisse Solis filii commemorantur, quos è diuersis mulieribus & Nymphis suscepit. Nam è Clymene genuit Phaethõtem: è Neæra Lampetien & Phaethusam, & Pasiphaen dicitur suscepisse. Augeam è Calypso, è Persa Circen, Aloeum, & Aeetam, & Themim siue Ichneam. At Eumelus Corinthius historicus poeta Aloeum & Aeetam Solis & Antiopes filios putauit, cum ita scripserit;

ἀλλ' ὅτε δ' αἰήτης καὶ ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
ἠελίου τε καὶ ἀντιόπης, τότε δ' ἄνδιχα χώρην
δάσσατο παισὶν ἑοῖς ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
ἣν μὲν ἔχεν ἀσωπὸς, τὴν πόρε δίῳ ἀλωεῖ.
ἣν δ' ἐφύρη κτεάτισσ' αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.
αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν,
ἄσοκεν αὐτὸς ἀνὴρ ἐς ὕστερον αὖθις ἵκοιτο.

Natus vbi Aeeta est, simul & præclarus Aloeus,
Solis & Antiopes nati: hic Hyperionis alto
Sanguine progenitus pueris sua regna duobus
Cessit; Asopus & hoc diuino cessit Aloei,
Quod tulit. hoc Ephyresq; Aeetæ præbuit omnes
Hoc Buno seruare lubens Aeeta reliquit;
Donec vir factus post tempora certa rediret.

Fabulati sunt nonnulli Venerem à sole fuisse compressam, in Rhodo insula, Rhodumq; peperisse, quo tempore aurum pluit, atq; inde datum fuit nomẽ insulæ. De illa ita meminit Pindarus in Olympis;

τὰν ποντίαν
ὑμνέων παῖδ' ἀφροδίτας
ἀελίου τε νύμφαν ῥόδον.

æquoream
Hymno laudans filiam Veneris
Solisq; Nympham Rhodum.

Filius fuit eius & Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Actis, Cercaphus, alius Phaethon è Proce filia Nelei illi natus est, Aegle, Hemithea, Dio-

Dioxippe, Dirce, Miletus, Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alii complures. Atque de matribus nonnullorum dissentiunt scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositam diiudicare. Mos fuit vt Soli equos immolaretur, vt ait Ouid. in Fastis, vbi etiam solem Hyperionem nominat;

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Home. in lib. τ. Iliad. Ioui & Soli aprum immolari dixit in his versibus;

ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν ἀχαιῶν
κάπρον ἑτοιμησάτω ταμέειν Διΐ τ' ἠελίῳ τε.

At mihi Taltybius in castris præparet aprum,
Quem mactare Ioui par est, Soliq; superno.

Huic etiam sacratus putabatur gallus gallinaceus, vt ait Paus. in prioribus Eliacis, quia solis reditum cantu nuntiat. At nunc fabulosa summatim explicemus. Solem Thiæ filium illa de causa putarunt, quòd omnia bona à diuina natura procedunt: nam Thia diuinam significat. huic patrem addiderunt Hyperionem, quia per omnia corpora superiora diuina prouidẽtia trāsmittitur. Cum igitur ὑπερίων supereuntem significet, sitq; nomen solis adiunctum, vt ait Home. lib. α. Odyss.

οἱ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο ἤσθιον.

Qui boues Hyperionis Solis ederunt.

Merito Sol illius filius existimabatur, siue sit diuina prouidẽtia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetuis motibus agitantur, per Hyperionẽ intelligamus. Alii Solis ipsius naturam respicientes matrem Euryphaessam illi tribuerunt: quippe cum εὐρὺ latus, φάος splendor sit ac lumen, isq; omnium astrorum clarissimè & latissimè luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fauisse, quare coronam, & currum, & alia honoris insignia est consecutus; quia viri boni, quibus est diuinitas ingenii, magis fauent veritati & iustitiæ, quàm diuitiis per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparandis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortalium dominans Solis planeta: qui etiam non mediocres opes & honores mortalibus largitur. Nam idcirco vt argentum Lunæ, Marti ferrum, Saturno plūbum, Ioui electrum, Mercurio stamnum, Veneri æs, sic aurum Soli tribuitur. vt igitur nemo impune denique aduersus æquitatem insurgit, sic nullus vir bonus infelix diu esse potest. Hunc in curru vehi solitum finxerunt antiqui, quoniam non facile percipiebant, illa quæ essent à sensibus remota, nisi per ea quæ cadebant sub sensum. Idcirco multæ de cœlorum motibus apud antiquos natæ sunt controuersiæ, cum alii singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent, quæ illos circumuoluerent, alii vnam esse satis omnibus globis putarent, alii singulis syderibus suas addiderint, atque alii rursus assiduè cœlum circa terram conuolui sentirent, alii cœlum consistere ac terram in circulum circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significant, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flammatus, Aethon ardens, Phlegon vrens, quæ ficta sunt ex illorum sententia, qui stellas igneas esse voluerunt: Eous autem matutinus est; quas omnes facultates Soli attribuunt. Atque cum Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neque facile vulgus intelligeret, Solem vbique tantundem abesse à medio, illum finxerunt in lecto à Vulcano facto natare; qui cū experrectus ad littus orientis applicuisset, currum illi esse paratum ab Ho-

ris dixerunt, quæ temporum omnium ministræ sunt & cellariæ. Cum verò lux Aurora sit ante Solis ortum, iidem Solis equi dicũtur portare Auroram. Sol syderum dominus, & lucis, vitæq; mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis, & pro illius cursu cuncta vigent animãtia. Hic idem morborum, & salutis omnium, & frugum, & rerum copiæ est autor, & temporum moderator, & Deus habitus, ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cum solus tantæ sit autoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuoque motu agitetur, Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filii nihil aliud sunt, quàm radiorum in corpora naturalia agentium vires, vt patet ex ipsorum nominum interpretatione. nam & Pasiphae omnibus lucens, & Phaethusa ardens, & Lampetie splendens, & Augeas splendidus est, & Hemithea semidea & propè diuina, & Heliades Solis vires, & reliqua nomina sunt his similia. at de Sole satis, nunc dicendum est de Pale.

De Pale. Cap. XVIII.

PAles pastorum Dea credita, ita vocata est à nonnullis, cum tamen aliàs magna mater, aut Vesta vocaretur. In huius honorem Palilia celebrabantur, quæ solennitas erat pastorum; nam palearum accensi acerui certo ordine in loco plano collocabantur, quos transiliebant pastores saltando, vt ait Ouid. lib. 4. Fastorum;

Moxque per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Traiicias celeri strenua membra pede.

De Aristæo. Cap. XIX.

ARistæus Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur, vt testatur Virg. lib. 4. Georg. in his;

Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes; quid me præclara stirpe Deorum,
Si modo, quem memoras, pater est Tymbræus Apollo,
Inuisum fatis genuisti?

Apollonius autem libro secundo Argonauticorum commemorat etiam quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit, cum illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his;

Κυρήνη πέφαταί τις ἕλος παρὰ Πηνειοῖο
Μῆλα νέμειν προτέροισι παρ' ἀνδράσιν. εὔαδε γάρ οἱ
Παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον. αὐτὰρ Ἀπόλλων
Τήνγ' ἀναρεψάμενος ποταμῷ ἔπι ποιμαίνουσαν
Τηλόθεν Αἱμονίης, χθονίῃς παρακάτθετο νύμφαις,
Αἳ Λιβύην ἐνέμοντο παραὶ Μυρτώσιον αἶπος.
Ἔνθαδ' Ἀρισταῖον τίκε Φοίβῳ. ὃν καλέουσιν
Ἀγρέα καὶ Νόμιον.

Fama est Cyrenen Penei ad fluminis vndam
Egisse pastum pecudes; æterna placebat
Virginitas, castusque chorus cui, fertur Apollo
Hanc rapuisse graui perculsus vulnere amoris:

Quam procul Hæmoniis portauit finibus. inter
Indigenas Libyæ nymphas; Myrtosia iuxta
Hanc iuga deposuit, quæ mox de semine Phœbi
Mater Aristæi facta est, qui dicitur Agreus,
Et Nomius.

At Cicero actione sexta in C. Verrem, Aristæum Liberi patris filium fuisse scribit his verbis; Aristæus, qui, vt Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vnà cum Libero patre apud illos eodem erat in templo consecratus. Scriptum reliquit Theocriti enarrator Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quem & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerunt: quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, vt testatur Iustinus libro historiarũ decimoquarto, inuenit Aristæus oleum & mel in Ceo primum. Scriptum reliquit Pindarus in Pythionicis Cyrenen cum Apolline venari solitam, ac diutius virginitatem seruasse, quæ vbi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illamque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus est Aristæus. Pherecydes data illi optione vt quò vellet ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, cum tamen Agretas illam in Cretam primum fuisse portatam scriptum reliquerit. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alii Eutocum, & Nomium, & Argeum addiderunt. Neque vero vnus tantum fuit Aristæus, sed plures; vnus Carysti filius, alius Chęronis, alius Cœli & Terræ, hic Apollinis; qui cum Ethesias aliquando vocasset in Ceo, atque illi statim flare cœpissent, Iupiter Aristæus vocari cœpit: & Agræus & Nomius pastorum & agrestium Deus: quæ tamen cognomina sunt etiam eius patris Apollinis. Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui quorũ sententiam nos secuti ita in nostris de Venationibus lib. 4. scripsimus;

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras.
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum,
Glandibus, & bacchis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere: & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice: primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.

Huius vxor fuit Autonoe, quæ fuit etiam Cadmi, è qua Actæonem filium suscepit, fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerum humano generi vtilium inuentionem, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus, vt de Diis, fabulosæ narrationes fingebantur. Hunc alii Phœbi, alii Dionysii, ac Cyrenes Nymphæ filium putarunt, quia Aristæus consilium est & prudentia mortaliũ creditus, quæ optima pars est in nobis, vt nomen significat. Sol verò cum omnes humores in humanis corporibus extenuet, his tanquam aliqua nebula rarioribus factis præpollet in nobis vis animæ ratione prædita, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potius Penei filiã Cyrenen Phœbus amauit & compressit, quia rarior facta vis illa Aristæum peperit: qui mox olei vsum diligentiam scilicet & vigilantiam in rebus mortalibus inuenit, & mellis ra-

lis rationē suauioris vitæ scilicet & humanioris monstrauit hominibus, cū illos dispersos & ferarum more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere, & armenta custodire docuerit, cum nullā vtilitatem homines prius ex armentis perciperent. Nec me tamen præterit fuisse nonnullos qui ad historiam rem deduxerint, cum dicant Aristæum genitum fuisse ab Apolline, qui Cyrenen eximiæ pulchritudinis virginem raptam in Libyam portatam compresſit: idque factum fuisse propter Thessalorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, vbi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuero per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, vt breuibus rem complectar, cum illa sola & rebus nostris asſiduè sit adiumento vt melius se habeant, & vitam faciat faciliorem suauioremq́ue mortalibus: quippe cum imprudentiæ multa damna, multæq́; insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nūc de Tellure dicamus.

De Tellure. Cap. XX.

Tellus quibus parentibus orta sit, non facile est consequi coniectura; quam alii è Litigio, alii è Demogorgone, nullis tamen antiquorum testimoniis freti, quod ego videam, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hanc statim post Chaos natam fuisse scribit, neque tamen certos parentes illi tribuit ita inquiens;

ταῦτά μοι ἔσπετε μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
Ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἴπαθ' ὅτι πρῶτον γένετ' αὐτῶν.
ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων.

Dicite cœlestes primum hoc ab origine Musæ,
Dicite quid prius illorum se erexit in ortum.
Ante chaos genitum. post lato pectore Tellus,
Nata Deum superum ac cœli firmisſima sedes.

Hanc, quam alii Titanis, alii Cœli vxorem esse putauerunt, vt sensit Homerus in hymno in Tellurem, quam etiam omnium matrem appellauit in eo carmine;

χαῖρε θεῶν μήτηρ, ἄλοχ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Salue magna parens diuum, ac stellantis Olympi.
Coniux.

Herodotus tamen in Melpomene, Tellurem, quæ eximiè colebatur apud Scythas, Iouis vxorem existimatam inquit in his; θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται. ἱστίην μὲν μάλιστα: ἐπὶ δὲ Δία τε, καὶ γῆν, νομίζοντες τὴν γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. Deos solos hos placant. Vestam quidem præcipuè, postea verò Iouem ac Tellurem; Iouis vxorem Tellurem existimantes. quamuis Hesiodus non vxorem, sed matrem Cœli illam vocauit in his;

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ' ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.
Alma sibi peperit Tellus æquale supernè
Cœlum, quod stellis fulgens circumtegit illam.

Cum vero omnia corpora naturalia, omniaq́ue elementa ex se inuicem gi-

gnantur, quibus omnibus propè sedes est tellus, eam merito Deorum ac hominum matrem vocarunt, vt testatur in his Orpheus;

Γαῖα θεὰ, μῆτερ μακάρων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
Alma Deum mater Tellus, materq; virorum.

Sic etiam Apollonius libro tertio Argon.

Γαῖα θεῶν μήτηρ, ἕαον σθένος ἔστιν ἐμοῖο.
Alma parens superum Tellus, mea robora quanta.

Fuit autem Tellus inter Deos terrestres & inferos existimata, vt scriptum reliquit Aeschylus in Persis;

Ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοὶ
Γῆτε, καὶ ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων.
Sed ô terrestres dæmones puri
Tellus, Mercurique, Rex & inferum.

Hæc Regina etiam vocata fuit, vt scripsit Euripides in Electra;

Σύ τ' ὦ κάτω γῆς ἀνοσίων οἰκῶν πάτερ,
καὶ γῆ τ' ἄνασσα, χεῖρας ᾗ δίδωμ' ἐμάς.
Et tu pater locos profanos incolens
Telluris, ac Regina Tellus cui manus
Trado.

Fuit prætetea multis nominibus appellata, vt ait Aeschylus in Prometheo, quam etiam fatidicam dixit in his;

Ἀλλὰ καὶ γαῖα πολλῶν ὀνομάτων, μορφὴ μία
τὸ μέλλον ᾗ κραίνοιτο προὐθεσπίκει.
Sed Tellus multorum nominum, facies vna.
Futurum quà fieret vaticinata est.

Memoriæ prodidit Pauf. in Phocicis Tellurem primùm Delphis responsa dedisse, atque Daphnen delegisse sibi sacerdotem: deinde cessisse illam sedem, atque oraculorum locum dono dedisse Themidi, quæ postea illum Apollini reliquit; hæc causa fuit etiam cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Hanc etiam Ceterem vocari prætetea scripsit ita Euripides in Bacchis;

Δημήτηρ θεὰ
Γῆ δ' ἐστίν, ὄνομα δ', ὁπότερον βούλει, κάλει.
Ceres Dea est
Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolare, vt testatur Home. lib. 3. Iliad.

οἴσετε δ' ἄρν', ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
Γῇ τε καὶ ἠελίῳ.
Ferte agnum nigrum, atque agnam portabitis atram,
Telluri ac Soli.

Horatius porco etiã rem sacram fieri solitam Telluri inquit in eo carmine;

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Cum tamen scribat Aeschylus in Persis inferias Telluri tanquam inferis offerri solitas. quid sit Tellus omnibus patet; at cur finxerint antiqui illam Titanis aut Cœli fuisse vxorem, illis patebit, qui in illam solem assidue agere considerarint, illamque tanquam fœminam solis ipsius calore ad generationem excitari, & tanquam semina ex omnibus elementis vim condensatam in se recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta sint.

De

De Feronia, Cap. XXI.

FEronia Dea habita neque quibus parentibus orta sit, neque vbi, aut à quibus educata, cognoscere omnino potui; quam tamen Deam nemoribus præfectam fuisse constat, vt testatur Vig. lib. 6.

et viridi gaudens Feronia luco.

Celeberrimum fuit huiusce Deæ fanum in vrbe Soracte, vt ait Strabo libro 5. vbi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram contingere solitam narrant, vt qui eius Deæ numine afflarentur nudis pedibus super prunas & profundum cinerem fauillis permistis ambularent illæsi: ad quod spectaculum magna multitudo quotannis adueniebat. Verum nihil aliud Feroniam, quàm diuinam vim arboribus diuinitus insitam, quę illas & seruaret, & pullulare faceret, ego esse crediderim, qua & vigent & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cum viderent antiqui nihil sine diuina prouidētia posse consistere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus insitas pro Diis coluerunt. Horum simplicitatem & inscitiam fallere omnium sanè fuit facillimum: quare malorum dęmonum multæ ortę sunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cum inscitiæ & imprudentiæ semper calamitates & errores sint comites.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER SEXTVS.

Quòd æquo animo ferendum est siquid à Deo impetrare non possumus.

CVM multis difficultatibus vita mortalium vndique sit circumueuta, nullaque ex parte miseriis carere soleat, Christianissime Rex optimum factu duxerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerumq; propositarum mirabilitate ad prudentiam, & ad tranquillitatem animorum homines allicerentur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam persuaserit inutile esse, vel etiam perniciosum, quod a Diis immortalibus per vota cū summa animi contentione sæpius expetiuerit, nisi prius constiterit alios etiam homines res sibi, suisue carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theseus putandus est, cum cognouisset filii crudelissimè laniati innocentiam? aut quæ Deorum ira tantum obesse Semele potuisset, quantum Iouis facilitas, cum ad illam rogatus, quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cum fulmine accessisset? Quę rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam cru-

crudeliter Phaethontem oppreſsiſſet, quam paterna indulgentia, & nimis facile ab ipſo patre exauditæ filii preces? Quòd ſi Dii non tam faciles aliquando hominibus precantibus fuiſſent, multę calamitates, multa pericula, multæ cędes fuiſſent à virorum bonorum capitibus depulſæ. Vt igitur æquo animo ferremus ſiquid à Diis impetrare non poſſumus, multa excogitata, &, vt ſuauiter à vulgo imbiberentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim cum quid fruſtra precamur, continuo in deſperationem eſt cadendum; quod inſulſi plerique homines fecerunt, qui cum votorum ſuorum non fuiſſent facti compotes, vel Deos nullos eſſe dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum ſerie trahi; reſque diuinas ſuæ inſcitiæ, non ingenii ſui imbecillitatem, diuinæ naturæ ſubiecerunt. Vt igitur æquo animo noſtras preces irritas fuiſſe aliquando perferamus, Deorumque immortalium conſilium in bonam partem acciperemus, & ea quæ dicta ſunt de Phaethonte, & alia complura his ſimilia, finxerunt antiqui: quæ imperitorum multitudini aniles nugæ, & res ridiculæ videntur: at ſiquis rectè conſideret vniuerſam fabularum naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuiſſe ſentiet. At nunc de Phaethonte quæ memoriæ prodita ſunt ab antiquis perquiramus.

De Phaethonte, Cap. I.

PHaethon Clymenes Nymphæ & Solis filius fuiſſe dicitur; qui cum Epapho Iouis filio non cederet, ſeque Solis filium eſſe gloriaretur, hunc falſo gloriari inquit Epaphus, vt ait Ouid. lib. I. Metam.

Nunc Epaphus magni genitus de ſemine tandem
Creditur eſſe Iouis: perq; vrbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole ſatus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec ſibi cedentem, Phęboq; parente ſuperbum
Non tulit Inachides: matriq; ait omnia demens,
Credis: & es tumidus genitoris imagine falſi.
Erubuit Phaethon, iramq; pudore repreſsit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.

Quæ ſcripta ſunt etiam à Zezechil. 4. hiſt. 137. At Pauſanias in Atticis Cephali ſatu natum eſſe ex Aurora Phaethontem ſcribit, quod etiam teſtatur Heſiodus ita in Theogonia;

τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε μέμνονα χαλκοκορυςὴν,
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ ἠμαθίωνα ἄνακτα.
αὐτάρ τοι κεφάλῳ φυτήσατο φαίδιμον υἱὸν
ἴφθιμον φαέθοντα θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα.

Memnona Tithono peperitq; Aurora nigrantum
Aethiopum Regem, Tithono hæc Emathionem.
Edidit hæc rurſus Cephalo coniuncta decorum,
Et fortem Phaethonta parem Diis macte ſupernis.

Fabulati ſunt igitur Phaethõtem Epaphi contumeliis inflammatum, vt nobilitatem ſui generis vniuerſis hominibus patefaceret, ad Solem patrem ſuũ contendiſſe, & precibus tandem impetraſſe, vt is polliceretur iurando, quidquid Phaethon popoſciſſet, ſe conceſſurum. Tum vero Phaethon rogauit vt

currum, lucisq; administrationem sibi per vnum diem concederet: id cum grauiter ferret Sol, neque tamen negare posset, quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatur filio persuadere ne rem tam arduam, tamq; difficilem aggrederetur, quæ multò maiorem peritiam & animi constantiam requireret. Verum cum nihil neque monendo neque deterrendo neque rogando, vt ab re tanta abstineret, proficeret, inuitus illi currum habenasque equorum tradidisse dicitur: vt luculentissime scripsit Ouid 2. Metamor. & Lucianus in dialogis Deorum. Cum igitur acceptum currum ob metū Scorpionis, retinere intra certam viam Phaethon ignorasset, effecit vt modo terrarum orbis acerbitate caloris propinquioris conflagraret, regionesque vel ad cardines mundi insuetum æstum sentirent, modoque tellus Aethiopum grauissimis & insuetis frigoribus premeretur. Id cum sensisset Iupiter veritus ne genus animantium penitus periret, fulmine cœlesti Phaethontem de curru deiecit; qui ad ripas Eridani fluminis cecidit, vt ait Apollon. libro quarto Argonauticorum;

ἐσδ' ἔβαλον μύχατον ῥόον ἠριδανοῖο
ἔνθ' ἄποτ' αἰθαλόεντι τυπεὶς πρὸς στέρνα κεραυνῷ
ἡμιδαὴς φαέθων πέσεν ἅρματος ἠελίοιο
λίμνης ἐς προχοὰς πολυβενθέος. ἡ δ' ἔτι νῦν περ
τραύματος αἰθομένοιο βαρὺν ἀνακηκίει ἀτμόν.

Vltima ad Eridani Minyæ venere fluenta,
Pectus quò ardenti percussus fulminis igne
Semiustus cecidit Phæthon, currumq; paternum
Liquit in aeriis campis. ibi nunc quoque fluctus
Vulnus olent vstum grauiter, fumosq; vaporant.

Est autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidisse Phaethon dicitur; vbi scatent fontes Eridani ad Pyrenæos montes, sicuti testatur Dionysius in descriptione orbis, in his;

τοῖσι δ' ἐπὶ πυρηναῖον ὄρος, καὶ δώματα κελτῶν
ἀγχόθι πηγάων καλλιῤῥόου ἠριδανοῖο.
ἔνθα ποτ' ἐπὶ προχοῇσιν ἐρημαίην ἀνὰ νύκτα
ἡλιάδες κώκυσαν ὀδυρόμεναι φαέθοντα.

Hic Pyrenæos montes, Celtasq; videbis,
Non procul Eridani distantes fontibus: illic
Tempore nocturno deserta ad flumina fratrem
Heliades luxere suum Phaethonta cadentem.

Nam fama est eius sorores, quæ commemoratæ sunt cum de Sole ageremus, adeo grauiter mortem Phaethontis tulisse, vt assiduè lugentes Deorum misericordia in populos fuerint conuersæ: vt innuit Ouid. lib. 1. de Ponto;

Vos quoq; felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, vt ait idem poeta in libro secundo Metamorph.

Inde fluunt lacrymæ: stillataq; sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit; & nuribus mittit gestanda Latinis.

Hæc illa sunt, quæ de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethon Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor aut inflammatio,

quæ

quæ è sole proficiscitur: nam φλέγω ardeo significat. Huic Clymenen dixerunt esse matrem, quæ aqua est, et ἀπὸ τοῦ κλύζειν quod inundare significat, fuit vocata. Sensit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, iisque vaporibus ali, qui per vim solis è terra extrahuntur: nam cum vapores illi inflammati fuerint, tum vehemens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies: cum enim fiunt crassiores terræ vapores, iique calefiunt à sole, quod etiam magis accidit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis prope fit æstus; quare Phaethon Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à sole excitantur. Alii Cephali & Auroræ filium esse Phaethõtem putarunt, quia Cephalus & ipse Sol astrorũ omnium principes esse creditur, nascitur enim ardor e solis viribus per cursum. Fabulantur hunc cursum à Sole patre impetrasse, quia late vagatus sit ardor ille, multasque insuetas grauioribus caloribus prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente, quare finxerunt antiqui Phaethontem, ante quàm ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt eum in ea parte præcipuè signiferi delirasse, quæ est vltima Libræ in Scorpionem, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cum enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierũ æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atq; inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaethontis fabula, nisi ob nonnullarum errãtium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse, quia inundationes hanc siccitatem plerunque consequi solent, vel pestilentia, vel terræmotus, vel annonæ penuria. Nam cum cum mirus calor solis terræque siccitas Galliam & Græciam, & Italiam anno salutis nostræ 1242. inuasisse dicatur, tanta vis pestilentiæ anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decẽ millibus hominum superfuerit. Istud ipsum aliquando contigit in Aegypto, & in Asia post eximiam siccitatem & post eximias inundationes; nam duodecim vrbes vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræmotu deuastatæ sunt. Atq; Anaximander ex obseruatione syderum non solum tempestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmoniis futuros prædixit. Hunc fuisse deiectum fulmine à Ioue apud Eridanum fluuium fabulantur, quia vt Orionis sic Eridani exortu magna vis imbrium sæpius concitatur, quare in Arateis versibus illum magnas habere vires inquit Cicero, cum ita verterit;

Hac etiam Eridanum cernes in parte locatum,
Cœli funestum magnis cum viribus amnem.

Id autem ita fictum est, quòd fulmine fuerit deiectus; quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte in angustum à circunstanti frigore compulsi, (est enim illa pars aeris, vbi cessant radii solis à terra remissi, frigidior.) tonitrua, & fulgura, & fulmina emiserunt ac detruserunt, donec calor ille denique dissiparetur. Ea de causa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & siquam rerum mortalium labantem videret, refecisse, nam Iupiter modò aer est, modo mens diuina, à quo aere frigidiore denique facto recreata sunt aliquando penè exusta & extincta ob æstum animantia. Fama est eius sorores adeo miserabiliter mortem Phaethontis luxisse, vt Deorum misericordia fuerint in populos commutatæ. Hoc nihil aliud significat, nisi ex hu-

more & calore ſolis illo eximio multa poſtea arborum plantarumque genera naſci ſolere. veruntamen vbi calor materiæ facultatem ſuperarit, non amplius eſt generationis, ſed corruptionis autor. Succus autem qui vel è corporibus animalium vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem craſsior eſt, quare electrum ex illis arboribus tum primum lacrymantibus effluxiſſe dicunt. Fuerunt qui hæc ad hiſtoriam potius detorqueant: nam omnes fabulæ habent aliquam hiſtoriæ partem tanquam fundamentum. Scribit Zez. hiſt. 127. Phaethontem filium fuiſſe cuiuſdam Regis, qui cum currum agitaret ad ripas Padi Celtarum fluuii in flumen delapſus interierit, quem tanto cum animi mœrore luxerunt ſorores, vt ſtupidæ factæ ſint, quare dictæ ſunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho poſt diluuium primum Theſprotorum & Moloſſorũ Regem Phaethontem fuiſſe ſcribit: quem Lucianus in Dialogo de Aſtrologia Solis idcirco filium, currumque accepiſſe credidit, quia ſolis curſum primus deprehenderit. fuerunt qui Phaethontis fabulam inde detortam eſſe dicant, quòd vaſtus cometa ſolaris natura in nonnullis locis tandem diſſolutus intolerabiles æſtus effecerit. Eſt enim ea cometarum natura, ſiue ſit vapor circa ſydera collectus, ſiue per ſe prælongus exiſtat, qui paulatim exuritur, ſiue alia quauis de cauſa oriatur, vt ſiccitas, & æſtus, & aquarum penuria conſequatur, quia propenſiores ſunt ad inflammationes aeris vapores, quam ad pluuiam. Quod attinet ad mores, deprimere nonnullorum arrogantiam per hæc voluerunt, qui nihil ſibi non tribuunt, nihilque ſe neſcire propter nobilitatem arbitrantur; quæ arrogantia homines plerunque trahit in magnas calamitates. At nunc de Aurora dicamus.

De Aurora. Cap. II.

Auroram filiam fuiſſe Hyperionis ac Thiæ, Solisq; & Lunæ ſororem, declarauit Heſiodus in Theogonia his carm.

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην,
ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
Cælicolisque Deis cunctis; Hyperionis almi
Semine concepit nanque illos Thia decora.

Alii Titanis & Terræ filiam eſſe Auroram crediderunt. Hanc ſolis præuiam, ſicut Auroræ præuium luciferum, dixerunt antiqui: quippe cum ſolem cito oriturum nunciet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram;

Ἀγγέλλεσα θεοῦ τιτᾶνος ἀγαυοῦ μεγάλοιο
Nuntia Titanis celeris, lateq; nitentis.

Huic digitos roſeos tribuit Homerus propter colorem rubicundum, aut ſubrubentem, quam in aurea ſede vehi dixit in hymno in Venerem;

ὣς δ' αὖ Τιθωνὸν χρυσόθρονος ἥρπασεν ἠὼς
ὑμετέρης γενεῆς ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν.
Vt veſtra de gente parem Diis, aurea ſedes
Quam vehit, arripuit Tithonum Aurora maritum.

Vu Fabulati

Fabulati sunt enim poetæ Auroram in curru à quadrigis rubentibus vehi solitam, vt testatur Virg. lib. 6.

Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Iam medium æthereo curru traiecerat axem:

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto;

Οὐδ' ὅκχ' ἁ λεύκιππος ἀνατρέχῃ ἐς διὸς ἀώς.
Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis.

Scriptum tamen reliquit Lycophron in Alexandra Auroram à Pegaso equo vehi solitam, vt est in his;

ἠὼς μὲν αἰπυν ἄρτι φηγίου πάγον
κραιπνοῖς ὑπερποτᾶτο πηγάσου πτεροῖς.
τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς κέρνης πέλας.
Aurora montem Phagium aduolauerat,
Velocis altum nuper alis Pegasi.
Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto;

ἠὼς δ' ἠριγένεια φόως θνητοῖσι φέρουσα
ὤρνυτ' ἀπ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου.
Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam
Fluctibus Oceani surgens sata mane profundis.

Memoriæ prodidit Paus. in Laconicis Auroram forma Cephali captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse. rapuit Orionem præterea vt scripsit Homerus lib. quinto Odyss.

ὡς μὲν ὅτ' ὠρίων' ἕλετο ῥοδοδάκτυλος ἠώς.
Sic vbi ab Aurora rosea est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eumque dormientem in thoro consurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Virg. lib. 4. Aeneid.

Et iam prima nouò spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hanc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodorus libro primo biblyot. Ventos & Astra peperisse; ἠοῦς δὲ, καὶ Α'στραίου ἄνεμοι καὶ ἄστρα. Ex Aurora & Astræo venti & astra. Nam cum Astræo congressa fratre Thiæ & Hyperionis filio Argestem, Zephyrum, Boreamq; peperit & Notum, vt in Theogon. ait Hesiod.

Α'στραίῳ δ' ἠὼς ἀνέμους τίκε καρτεροθύμους
Α'ργέστην, ζέφυρον, βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,
καὶ νότον ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.
Astræo peperit ventos Aurora rapaces
Argestem, Zephyrum, & Boream glacialibus alis,
Atque Notum coniuncta deo Dea candida lecto.

Hanc iucundissimam & suauissimam non hominibus solum, sed omnibus animalibus, & omnibus plantis contingere, scripsit Orpheus in hymno in Auroram his verbis;

ἧ χαίρει θνητῶν μερόπων γένος, οὐδέ τίς ἐστιν
ὃς φεύγει τὴν σὴν ὄψιν καθυπέρτερον οὖσαν.

ἡνίκα

ἡνίκα τὸν γλυκυν ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων ἀποσείσης.
Πᾶς δὲ βροτὸς γηθεῖ, πᾶν ἑρπετὸν, ἄλλατε φῦλα
τετραπόδων, πλωτῶν, καὶ ὑπαλίων πολυθρῶν.
Qua gaudet mortale genus, vitare nec vllus
Conspectum vult diua tuum. cum fluctibus exis,
Excutis & somnum ciliis, lætantur vbique
Serpentumq; hominumq; genus, volucresq; feræq;,
Quæque colunt altas spumosi marmoris vndas.

Hæc illa sunt, quæ de Aurora fabulose prodita sunt ab antiquis. Hanc Thiæ & Hyperionis filiam arbitrati sunt illa de causa, quia diuina bonitate ita statuente lux è sole ad mortales manet. quid enim commodi habemus, quod hominibus à Deo non fit? Hanc alii Terræ filiam & Titanis, alii nuntiam Titanis vocarunt, & ex oceano emergere crediderunt. quia nauigantibus ex vnda, aut in planitie existentibus è terra exire appareat, & è luce solis quem antecedit. Nam oculorum acies ad certum interuallum pro facultate naturali locorum distantiam metiri potest, at hallucinatur præterea ob imbecillitatem & ob molem aeris inter aciem & distantia corpora interiecti, quæ spectantur. quare si quid longinquum metiri velimus, adhibenda sunt opticæ instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuuantia & coarctantia. Efficit igitur turbidi aeris natura & surgentium assiduè vaporum vt candida lux solis his interiectis, cum tenuis illa adhuc sit, vt rubicunda & rosea Aurora videatur; quare roseum colorem, & roseos digitos & auream sedem, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & solis. propter celeritatem motus illi currus concessus est. Hanc niueos equos habere alii dixerunt, non ad surgentes vapores, sed ad ipsius lucis naturam intuentes. at nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. Cap. III.

MEmnon fuit Auroræ Tithoniq; filius, qui habuit fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, vt ait Apollodor.lib.3. Hesiodus in Theog.

Τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε μέμνονα χαλκοκορυστὴν,
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ ἠμαθίωνα ἄνακτα.
Ast Aurora parit Tithono Memnona fortem,
Aethiopum Regem, Regem simul Emathionem.

Hunc natum esse Thebis testatur Dionysius in Situ orbis in his;

ἠμὲν ὅσοι θήβην ὠγυγίην ναιετάουσι,
θήβην ὠγυγίην ἑκατόμπυλον. ἔνθα γεγωνὸς
Μέμνων ἀντέλλουσαν ἑὴν ἀσπάζεται ἠῶ.
Nam quicunque colunt Thebas & mœnia clara,
Thebas ogygias Hecatompylas: hic vbi Memnon
Surgentem capit Auroram complexibus arctis.

Strabo tamen lib.15. Cissiam matrem Memnonis vocatam fuisse scribit. Hunc Aethiopum fuisse Regem, & ex Aethiopia ad bellum Troianum, vel potius è Susis Persarum ciuitate venisse ait Pauf. in Phocensium rebus: nam omnes illas nationes Memnon ante bellum Troianum debellauerat, quæ mediæ fuerunt vsque ad fluuium Choaspem. Memoriæ prodidit Strabo

lib 16. non procul à Ptolemaica ciuitate Aegypti, in vrbe Abydo fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam extructam, & Labyrinthum præterea eiusdem operis, quem Memnonium vocarunt. Hunc ad bellum Troianum Priamo opem ferentem accessisse constat, qui fortiter singulari certamine cum Achille commisso occubuit. Hic vbi fuit percussus, fons scatuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis, quo die ille fuit cæsus, vt ea carmina testantur Calabri;

Ο'στε καὶ αἱματόεις τραφερὴν ἐπινίσσεται αἶαν,
Ο'ππότε μέμνονος ἦμαρ ἐη λυγρὸν ᾧ ἔνι, κῆνος
Κάτθανε.
Sanguine qui tinctus sitientes alluit agros,
Memnonis vt lux est tristis, qua concidit ille.

Ferunt illum post cædem apud Paltum Syriæ iuxta Badum fluuium fuisse sepultum, vt scripsit Simonides poeta. Atque supra Aesapi ostia humatum fuisse testatur Strab. lib. 13. quare vicus qui proximus fuit, Memnonius vicus dictus est. Scriptum reliquit Pauf. in Laconicis Memnonis ensem totum ex ære fuisse Nicomediæ cum hasta, quæ imas tantum partes, & cuspidem æreas haberet, in templo Aesculapii depositum. Fuerunt qui dixerint Auroram impetrasse à Ioue, vt cum Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem, quod etiam contigisse dicitur, vt ait Ouid. lib. 13. Metam.

Memnonis orba mei venio: qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisq; sub annis
Occidit à forti, sic Dii voluistis, Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe Deum rector, maternaq; vulnera leni.
Iupiter annuerat, cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigrique volumina fumi
Infecere diem: veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec sol admittitur infra.
Atra fauilla volat, glomerataque corpus in vnum
Densatur, faciemque capit, fumique colorem
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.

Dictæ sunt & aliæ complures aues Memnoniæ vocatæ ex eodem rogo exiliisse, quæ inter se pugnantes in rogum relapsæ pro inferiis se Memnoni consecrarunt. Theocritus ipsum etiam Memnonem in auem mutatum circa rogum volasse, rogumq; lustrasse commemorat in epithaphio Bionis, cum de cæde quereretur, vt est in his;

οὐ τόσον ᾐάζεσκεν ἐν ἄγκεσι παῖδα τὸν Ἀοῦς,
ἰπτάμενος περὶ σᾶμα κινύρετο Μέμνονος ὄρνις.
Non sic Aurora natum in conuallibus imis
Memnonis est tumulum lustrans conquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuæ Memnonis fuisse celeberrimum: quippe cum statua illius, quæ fuit in templo Serapidis in Aegyptiis Thebis erecta, sponte sua cum radiis solis tangeretur suauem sonum emitteret; atque nescio quid lacrymabile sub solis occasum, cum matris aduentu lętari, tristari discessu putaretur, vt testatus est etiam Corn. Tacit. Hanc statuam etiam reddere responsa consueuisse antiqui dixerunt. Fama est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret.

teret. Scribit Strabo lib. 17. se Thebas in Aegyptum aliquando contendisse, vbi duo altissimi erant colossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorum alterius superiores partes iam corruerant ob terræmotum: huius pars illa quæ reliqua erat super base, circiter horam primam, vt inquit, sonum emisit haud quaquam magnum ingenti præsente multitudine. Sic enim erat artificiose in ipsa base incisa. Neque hoc erit sanè incredibile, siquis quanta vis sit scientiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstātiam in astronomicis philosophicisq; rebus intellexerit. Non enim illi inter scorta immundissima, neque inter lurcones vino graues maiorem ætatis partem degebant; sed quòd reliquum erat tēporis ab administratione sacrificiorum, id totum in honestissimis rerum vel naturalium vel diuinarū studiis contemplationibusque transigebant. Atqui Zez. chil. 6. hist. 64. Cippū ait vocatum fuisse Memnonem ab Aegyptiis, & columnam rubri varii lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret; lætum quidem per diem, quia lętaretur matris præsentia, at lugubrem per noctem, quia doleret illius discessu. Alii sanè scriptores à Zeze dissentiunt, quia Memnonem in Ilio fuisse sepultum, at non in patriam relatum crediderunt. Atque tot sunt dicta fabulosè de Memnone. Memnonem Auroræ Tithonique filium fuisse dixerunt, qm̄ is in Orientis regionibus imperauit, quando & Orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, vt est id Virg. in lib. 8.

Hinc ope barbarica, variisq; Antonius armis
Victor ab Auroræ populis.

Quòd dictum fuit, quia sub ortum solis, & auroræ ipsius tempore lenis aura plerunque oriatur; nam parua aura Aurora dici videtur. Quòd ad Troiam militauerit, quòd cæsus fuerit ab Achille, quòd honorificè sepultus fuerit, id totum non abhorret ab historia. Quòd verò aues ex illius rogo euolauerint, illique immortalitatem Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quàm antiquorum poetarum adulatio? nam illi vt propinquorum Regum gratiam aucuparentur, æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant, & quæ in omnes nationes perueniret, multaque fabulosis ornamentis, suauitateque orationis, tanquam horrenda pharmaca suauioribus rebus condiuerunt; ne simplex adulatio nauseam auditoribus moueret. Quæ ad eius statuæ mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis, ac artificii, & columnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarum figurarum artificii, non solum erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta vero fuit in coniungendis lapidibus scientia, vt vel diligentissimè rimantibus, nulla appareret coniunctio, quare præclarè dictum est in eam pyramidem, quæ fuit ex Aegypto Romam comportata;

Si lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus.
Si duo, vel plures; dic vbi congeries.

Quod ad mores, vitæque institutionem attineat, nihil in Memnone esse cōspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nunc de Tithono dicamus.

De Tithono. Cap. IIII.

Tithonus, quem ob corporis elegantiam, amatum fuisse ab Aurora inquiunt, Laomedontis fuit filius, fraterque Priami, vt fama est: cum

tamen

tamen diuersæ matres horum fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami, fuisse Leucippen, at Tithoni alii Strymo, alii Rhæo Scamandri filiam. Inquiunt Tithonum in cœlum fuisse portatum cum ab Aurora amaretur, illiq; à Parcis immortalitatem fuisse impetratam: sed cum oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quiesceret. Verũ denique in cicadam dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuuiis vel senio confectæ non occidunt, sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horat. lib. 2. Carminum;

Longa Tithonum minuit senectus.

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filii morte percepit: nam tanq̃ euolaturus ad videndum filium brachia concussit, quare alæ tum primum illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in libro primo, cum dicat illum, qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuique alæ exortæ sunt, tandem occidisse. Tithonusq; remotus in auras. Alii tamẽ dicunt illum Auroram precatum fuisse vt posset immortalitatem deponere, cum propter senectutem humanis voluptatibus frui nõ amplius posset: quod cum illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susa condidisse ciuitatem, non procul ab amne choaspe Persiæ nobilissimã, ac sedem olim Imperii Persarum. Cum vero in cunis, vt diximus, plerunq; iaceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illũ ab Aurora relinqui solitum scribit Virg. in hoc carmine;

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithonus Memnonem & Emathionem filios, vt dictum est; filiam verò Iodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur. Hanc rem, qui ad historiã traducere conantur, dicunt Tithonum ex Oriente vxorem duxisse, è qua cum prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Hinc fabulæ datus est locus, quòd Aurora illum amauerit ob temperiem Orientalium locorum, q̃ illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadam fuerit conuersus, quid aliud est, quàm senilis garrulitas & loquacitas? cum enim morosi sint senes, tum gloriosi & temporis præteriti semper laudatores, contemptoresque præsentis, & cuiusmodi Nestorem finxit Homerus. Fuerunt qui ridiculam allegoriam addiderint, & quam referre prope sine risu nõ possum. Dicunt enim Tithonum esse vim diurnam, at Auroram matutinam vẽdendis mercibus vel agendis rebus accommodatam, vnde vir Auroræ Tithonus putabatur. Quoniam vero multa virilia opera aguntur per diem, muliebria per noctem, vt dixerunt, ea de causa illa conficta creduntur à nõnullis; & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt Priamum esse Tithoni fratrem; nam πρίαμαι emo significat. At ego crediderim hanc fabulam ideo fuisse fictam, quod per illam nos sapientes ad æquo animo ferẽdas naturæ vices solarentur; cum mors omnium calamitatum finis sit Deorum beneficio hominibus concessa. Nam cum immortalitatem à Diis Tithono Aurora impetrasset, ille tamen supplex à Diis ipsis contendit, vt liceret sibi mori, quia satius esse putaret semel interire, quàm assiduè molestiis, totq; naturæ difficultatibus infestari. At nunc de Pasiphae dicamus.

De Pasiphae. *Cap.* V.

PAsiphae Solis & Perseidis filia fuisse dicitur, vt ait Cice. lib. 3. de natura Deorum, in his; Circe autem & Pasiphae è Perseide Oceani filia natæ, patre Sole, in Deorum numero non habebuntur? Hanc Minois vxorem fuisse constat; è quo Ariadnam, quam à Theseo abductam & in Naxo relictam à Libero patre vxorē ductā inquiunt, filiā peperit, vt ait Apollo. lib. 3.

Παρθενικὴ μινωὶς ἐϋφρονέουσ' ἀριάδνη
ἣν ξάτι Πασιφάη κούρη τέκεν ἠελίοιο.

Huius amore fuit Minoia capta Ariadna,
Pasiphae hanc peperit Solis de semine nata.

Fabulati sunt Venerem, post indicatum suum à Sole adulterium cū Marte, in vniuersam solis stirpem sæuiisse; quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & durissimum Theseum experta est; & Pasiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita vt Dędali opera, se illi subiecerit; de qua natus est Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, vt est in Ariadna apud Ouidium;

Nec tua mactasset nodoso stipite Theseu,
Dextera parte virum, dextera parte bouem.

Cum natum fuisset id monstrum, labyrinthus extruitur cum inexplicabilibus viarum ambagibus & fallaciis, ita vt cum quis viam egredientem, & ad exitum perducentem se reperisse putaret, tum nouum ingressum, & prioribus multò difficiliorem experiretur: atque id in illum exclusum fuit. Has tamen fallacias idem Dędalus, qui excogitauerat, vt Aridnęs amori satisfaceret, aperuit; cum eò, qui Athenis septimo quoque anno ob mortem Androgei mittebantur, vorandi à Minotauro, vel inter labyrinthi fallacias, vt alii putarunt, morituri, includerentur. Hanc rem satis apertè, vt arbitror, explicauit in his carminib. Virg. lib. 6.

Hic crudelis amor tauri, suppostaq; furto
Pasiphae, mistumq; genus, prolesq; biformis,
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.
Hic labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti, ambagesque resoluit,
Cæca regens filo vestigia.

Habuit filium Androgeum & Ariadnam, vt ait Isacius, quibus alii Phędram addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam quo tempore Minos aduersus Athenienses militabat, rem cum Tauro militum duce clam habuisse, atque ex eo suscepisse filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, nomenque Minois etiam addiderunt, quòd Minois videretur, cum esset Tauri. Alii dixerunt Taurum fuisse Minois ducem, qui crudelissimus erat in omnes Athenienses, q eò tributi nomine mittebātur; vt testatur Plutarchus in Theseo. Alii maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoe eodem partu natos esse geminos filios; Androgeum è Minoe, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cum non pateret, palàm vtriusque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc non solum fabulosum est, sed prorsus abhorret à veritate, quoniam seminis recepti vas in muliere vbi semen auidè semel inbiberit, atque hauserit, constringitur; neque amplius aperitur, ante quàm fętum perduxerit

xerit ad maturitatem. Fuerunt, qui fabulosam causam reddiderint, cur Minos adulteram vxorem senserit, cum illa vel bouem sustinuerit. Nam cum Minos ad bellum exiturus Iouem patrem rogasset vt digna tanto sacrificio aliqua se victima offerret, taurum eximiæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac alium pro illo immolauit. Quare sensit postea Minos ex ira Iouis ob eam fraudem amorem tauri suæ vxori fuisse immissum. Alii maluerunt Minoem à Cretensibus impeditum quo minus in regnum paternum succederet, respōdisse à Diis immortalibus sibi dari regnū, quod nisi credant, Deos augurio id esse confirmaturos: Mox Neptuno clam vouit se quod primum apparuisset immolaturum. Cum verò eximiæ pulchritudinis taurus apparuisset, illum dedit pastoribus ad armenta deducendum, atque alium pro illo mactauit, quare iratus Neptunus nefarium illius tauri desiderium vxori Minois immisit. Scriptum reliquit Plutarchus in Cleomene, in Thalamis Messeniorum olim ciuitate eximium fuisse Pasiphaes tēplum & oraculum: atque Pasiphaen quidam vnam esse Nympharum Atlātidum arbitrati sunt; eamque non Solis, sed Iouis fuisse filiam, quæ ita vocata sit, quòd omnibus ibi pateret oraculum. Hanc fabulam ad historiam deduxit Zezes hist. 19. primæ chil. qui scribit augurium à Neptuno immissum Taurum fuisse ducem, qui cum ingenti classe suppetias Minoi ferebat, quem cum vidissent Cretenses priusquàm dimicaretur, Regem Minoem salutarunt. Eius tauri visi sanè elegantis & strenui ducis amore capta est Pasiphae Minois vxor, Dędaloque conscio & adiutore in priuata domo lignea cum illo dicitur cōcubuisse, ex quo natus est puer, qui & adulteri & legitimi mariti Pasiphaes nomen reportauit. Ego vero altiorem quandam, & vtiliorem sententiam sub his latere crediderim, quoniam non historicę solum nat rationis causa fabulæ instituebantur, sed vel rerum naturalium, vel morū informādorū, vt diximus. Pasiphae Solis & Perseidis filia, quid aliud est, q̄ anima mortaliū; q̄ cū plurimū rōne & cōsilio pollet, cū corpus solis virtute materiam corporis, optime digerente, fit purius? aut quid aliud est Perseis, quàm ipsa materia humida, è qua corpus gignitur? Hæc ipsa anima cū Minois iustissimi atque optimi viri sit vxor, si ad illegitimas voluptates declinauerit, desciscere à legitimo marito dicitur, & in adulteri ferocissimi tauri complexum refugere. Vbi enim à ratione animus desciuerit, vel ad iram, vel ad cupiditates se referens, tunc omnibus turpis apparet, & tauri formā recipit. Quare siquis fabulæ turpitudinem summam inesse arbitratur, nefariamq; mulierē existimat Pasiphaen, quæ tam turpes, ac tam illegitimas voluptates exptetiuerit, quo pacto non turpissimum putauerit, se ipsum vel libidine, vel ira, vel aliis turpissimis animorum motibus cedere? concedendæ sunt quidem corpori voluptates, quas natura necessariò expetit; quippe cum neque ira, neque voluptas inutiliter à Deo data sit: sed illæ tantum cōcedendæ, quas Iupiter aut Neptunus concesserit, quod per eum taurum significatur; ad corporis vires reficiendas scilicet, & ad propagandam sobolem. Cuius rei vel maximum idest argumentum, quòd vel ira ad res agendas, vel libido ad procreandum, vel reliqui animorum motus cōferunt semper ferè cum moderatione & corpori, & negotiis; cum plurimum obesse soleant, nisi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo vero voluptatum, harumq; motionum vsu multa monstra nascantur necesse est, ac non solum Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui semel ab æquitate declinauerit, le-

gesque

gesque contempserit, difficillime postea à sceleribus coerceatur: cum mos, diuturnaq; consuetudo natura postea fiat assuetis hominibus. Neque aliud sanè Labyrynthi viarum inexplicabilis circuitio significare voluit, nisi illū, q semel illegitimis se dedidisset, sine summa difficultate se explicare postea non posse ante extremum vitæ diem; aut sine summo Dædali ingeniosi admonitoris artificio. ac de Pasiphae ita breuiter; nunc de Circe dicamus.

De Circe. Cap. VI.

Circe, vt scripsit Hesiodus in Theogonia, Solis & Perseidis Oceani dicitur fuisse filia in his;

ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὴ ὠκεανίνη
Περσηὶς, κίρκην τε, καὶ αἰήτην βασιλῆα,
Soli indefesso peperit Perseis ac olim
Aeetam regem & Circen, clarissima, natos:

Homerus tamen in libro κ. odyss. illum Solis & Perses filiam, ac non Perseidis inquit in his carminibus;

Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιε
κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος αἰήταο.
ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Μητρός τ' ἐκ πέρσης, τὴν ὠκεανὸς τέκε παῖδα.
Venimus Aeææ posthæc ad litora terræ,
Hanc Circe coluisse grauis Dea dicitur, illa
Prudentis soror Aeetæ fuit; ortus vterque
Semine de Solis nitidi narratur; & illis
Oceano Perse mater fuit edita magno.

Alii crediderunt Hecates, alii Aeetæ fuisse filiam, at non sororem. Alii contra Asteropes & Hyperionis filiam tradiderunt, sicuti testatur Orpheus in Argonauticis: cuius miram fuisse pulchritudinem inquit, cum splēdoris radii ex illius capite emicarent, vt patet ex his;

κούρη ἐμογνῆτε μεγαλήφρενος αἰήταο
ἠελίου θυγάτηρ. κίρκην δέ ἑ κικλήσκουσι.
μήτηρ Ἀστεροπὴ, καὶ τηλεφανὴς ὑπερίων.
ἦρα θοῶς ἐπὶ νῆα κατήλυθεν. ἐκ δ' ἄρα πάντες
θάμβεον εἰσορόωντες. ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἀλίγκιοι ἠώρηντο:
στίλβε δὲ καλὰ πρόσωπα φλογός.
Aeetæ affinis, coniunctaque sanguine, Solis
Filia; quam proprio dixerunt nomine Circen.
Asteropeque parens, Hyperionque est auus. illa
Velox occurrit naui, cuncti aspicientes
Pertimuere viri: flammæque simillimus ardor
Crinibus auratis illi affuit, igne decora
Splendebat facies, superisque simillima Diuis.

At Dionysius Milesius libro primo Argonauticorum scriptum reliquit hāc Hecates Persei & Aeetæ filiā fuisse: nam Persea & Aeetam filios Solis fuisse inquit, quorum Aeeta Colchis & Mæoticis, at Perseus Tauricæ regioni im-

perauit, duxitq; vxorem quandam ex indigenis, quæ Hecate dicebatur. Fuerunt qui dixerint Perseum è nympha quadam indigena Hecaten viraginem suscepisse venationibus magnopere deditam, quæ prima omnium & ... feras radices inuenit, peritissimaque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamentorum, quæ in hospitibus experiebatur: quippe cum patrem etiam suum venenis sustulerit. Hanc primam vim aconiti obseruasse tradunt, & verbenas etiam inter veneficas herbas reperisse. Hanc ablegatam in Colchorum regionem Aeetæ patruo nupsisse inquiunt, è quo nata est Circe & Medea. Verum cum Circe facta esset senior, vel matrem ipsam veneficiorum peritia superauit: quippe quæ multa ab ipsa matre didicisset, pluraque ipsa experiens quotidie excogitasset. Dionysiodorus illam ætate iam matura Sarmatarum regi nupsisse inquit, quo paulo post venenis extincto ipsa regno solà potita adeo crudeliter subiectos populos tractasse dicitur, vt regno pulsa cum parua mulierum manu in Italiam fugere compulsa sit, & in promontorio, quod ab ipsa postea Circæum dictum fuit, consederit. Alii duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt. Vocata fuit Aeæa Circe ab Aeæa insula Phasidi fluuio propinqua in Colchica regione: quam tamen insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius Rhodius lib. 4. Argonau. Aeæam insulam in Italia apud Tyrrhenorum agrum esse scribit in his;

καρπαλίμως δ' ἔνθένδε δὶ ἐξ ἁλὸς οἶδμα νέοντο
αὐσονίης ἀκτὰς τυρσηνίδας εἰσορόωντες,
ἷξον δ' αἰαίης λιμένα κλυτόν· ἐκ δ' ἄρα νηὸς
πείσματ' ἐπ' ἠιόνων σχεδόθεν βάλον. ἔνθάδε κίρκην
εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπιφαιδρύνουσαν.

Inde cito fluctus perlabitur vncta carina.
Ausoniæ apparent Tyrrhenæ litora terræ:
Aeææque petunt portus: de puppe rudentes
In litus iaciunt. hic Circen aspiciunt, quæ
Arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum opera in conficiendis veneficiis, & in legendis herbis, herbarumq; floribus vtebatur, vt scripsit Pauſ. in prioribus Eliacis. at Ouid. lib. 14. Metamorph. Nereidas & Nymphas eo fungi officio scripsit his versibus;

Nereides, Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt; sparsosq; sine ordine flores.
Secernunt calathis, variisq; coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit, ipsa quis vsus,
Quodq; sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit: & aduertens pensas examinat herbas.

Vtebatur & Motacillæ carne in veneficiis, sed in amatoriis præcipuè; quam fabulantur fuisse Suadelæ filiam; quæ cum Iouem pharmacis in sui desiderium attrahere conaretur, à Iunone in auem sui nominis mutata est: nam Iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorum genera vertere solita dicitur per vires collectarum herbarum; de qua ita scripsit Virg lib. 7.

Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum
Vincla recusantum, ac sera sub nocte rudentum:

Setigeriq;

Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carm.

Ποίαν δὲ θηρόπλαστον οὐκ ἐπόψεται
Δράκαιναν ἐμπλάσασαν ἀλφίτῳ θρόνα,
καὶ κῦρα κυνοστόμορφον; οἱ δὲ δύσμορφοι
Γίνοντες ἄτας ἐν συφοῖσι φορβάδες
Γίγαρτα χιλῷ συμμεμιγμένα τρυγὸς
καὶ τέμφυλα βρύξουσιν ἀλλ' αὐτὸν βλάβης
Μῶλυ σαώσει ῥίζα, καὶ κτάρος φανεὶς,
Νωνακριάτης τρικέφαλος φαιδρὸς θεός.

Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracæna subiget vt farinis hordea.
Fatumque vertet in feras? miselli at hi
Querentur infortunium facti sues,
Edentque acinos vuæ hara inclusi. sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moly. liberabit hunc triceps
Nonacriates visus, & Ctarus Deus.

Hæc ita scripsit Ouid. in libro 14.

Nec mora: misceri tosti iubet ordea grani,
Mellaque vimq; meri, cum lacte coagula passo;
Quiq; sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adiicit: accipimus sacra data pocula dextra.

Nam cum cibos hos illis porrexisset poculo hausto ac virga quadam tacti cũ quibusdam magicis verbis subito in feras vertebantur: ita Vlysis socios versos esse scripsit Homerus in libro κ. odyss. cum tamen Vlyssem vertere nequiuerit, qui antidotum radicem moly aduersus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly, stella marinus piscis, lapillus Iaspis, rhamnus, salix, pulicaria, aliaque multa plantarum, lapillorum, animaliumq; genera. Hæc cum Vlysse versata Agrium ac Latinum peperisse ex eo dicitur, vt in his ait Hesiod. in Theog.

κίρκη δ' ἠελίου θυγάτηρ ὑπεριονίδαο
τίκτεν ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι
Ἄγριον, ἠδὲ λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.

Filia Solis at hinc Hyperionis edit Vlysi
Iuncta thoro Circe duo pignora. dicitur alter
Agrius, ast alium prisci dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlysse, & Ausonem, & Casiphonem, veruntamen si ridiculum est, vt ait Zez. hist. 16. chil. 5. quòd cum Vlysse vnum annum versata tres filios pepererit, quanto magis abhorret à veritate vt quinque genuerit? memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Circes mortuæ sepulcrũ in altera Pharmacusarum Insularum, quæ non procul distant à Salamine, erectum fuisse. atq; de Circe summatim hæc dicta sunt: nunc quid per hãc senserint antiqui, perquiramus. Circe Solis & Perseidis filiæ oceani

fuit filia, vel Hyperionis & Asterópes, vt aliis magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascuntur. Dicitur enim Circe à miscendo, quia in generatione necesse est vt hæc, quæ vocantur elementa, misceantur, quod non nisi per motum solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor, qui vel materiæ vel fœminæ vicem obtinet; sol artifex aut mas, qui autor est formæ in generatione rerum naturalium: quare generatio & commistio illa quæ fit in generatione naturalium corporum merito Circe, & Solis ac filiæ oceani filia dicta fuit. Credita est hæc Circe esse immortalis, quia perpetua fit elementorum inter se generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuersa animalium genera commutare, quoniam ex vnius corruptione nunquam eiusdem formæ aliud nascitur, sed longe ab eo diuersum; putaruntq; illã Aeæam insulam habitasse, ob morbos & querelas animalium, quæ paulatim deficiente vi compositorum diuersis molestiis afficiuntur. nam, æ, æ, heu, heu, significat. Hæc cum omnes reliquos homines in belluas commutarit, Vlyssem tamen mutare non potuit, quia Deorum immortalium munere, quominus id pateretur, erat communitus. Quo enim pacto diuina & immortalis existens anima Dei optimi beneficio vel solis, vel vlla vi naturæ poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione communita poterit in belluam commutari? possunt idquidem pati animæ comites, elementa scilicet, quæ sunt in corpore immortali animæ annexa & coniuncta. at anima ipsa nullo pacto potest, cum diuinæ naturæ sit à Deo procreata. per hæc igitur immortalem esse animam, vt ego quidem sentio, significarunt; quamuis corpus & multis morbis, & corruptioni denique sit subiectum. cum vero Circe mistio sit, vt dictum est, in rebus naturalibus propter motum solis iure tot res per veneficia dicitur fecisse, Lunam de cœlo deduxisse, stitisse flumina, arbores ac segetes aliò transtulisse, quæ passim scribuntur à poetis; nam cum vapores plurimi exurgunt, quis non vidit Lunam aliquando vel ad medium mensem occultari, aliquando propter penuriam imbrium vel fontes ipsos arescere, neque ex iis flumina defluere? atque accidit propter humoris penuriam aliquando vt ibi segetes nullæ sint, vbi fertilissimæ esse consueuerunt; ibique sint vberiores, vbi nullæ fuerunt antea. neque hoc sanè vlla alia fit ratione, nisi vicissitudine naturæ, quæ nascitur è commistione elemẽtorum, sicut illud magis aut minus fit. Atque hæc quidem sunt, quæ sub hac Circes fabula ad physicam rationem spectantia continebantur, vt ego quidem sentio; quæ tamen omnia ad Chemicam scientiam nonnulli deducere conantur, cum eius rei gratia, ac non vel physicæ vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis contendant. Sed vt hos prætermittam, tam ingeniosi fuerũt fabularum artifices antiqui, quæ à poetis celebratæ sunt, vt non res physicas tantum sub earum nonnullis complexi fuerint, sed etiam in vniuersam humanam vitam vtilissima præcepta tradiderint. Age vero paucis ea, quæ sub hac fabula continentur, ad mores informandos spectantia percurramus. Circe Solis & Perseidis filiæ Oceani filia fuisse dicitur, quia libido ex humore & calore fit in animalibus. Hæc cum naturalis sit titillatio ad voluptates excitans; si nobis dominetur, belluarum vitia in animis nostris imprimit, facitque cum syderum aspectu, & cum illis conspirat, quorum alia ad Venerem & ad commessationes, alia ad iram, crudelitatem, improbitatemque omnem nos alliciunt, idcirco si his cupiditatibus aliquis paruerit, eum fabulantur in aliquam formam belluæ

à Circe

à Circe fuisse conuersum per veneficia, cum illa vel astra de cœlo deducere posset; quoniam non sine aliqua syderum vi naturalis est in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propensio, ad quæ facile delabimur, nisi nobis diuina clementia opem tulerit, neque labi patiatur, quod per munus Vlyssi à Mercurio datum intelligitur. pro flagitiorum igitur natura, ad quæ quisq; erat propensus, in varias animalium brutorũ formas vertebatur. nam libidinosi, sues; iracundi, leones aut ursi fiebant; & reliqui eodẽ pacto. Quòd vero harum rerũ causa fabulæ fingerentur patefaciunt illa, quæ scripta sunt ab Homero de Vlysse. nam cur eum inter Phæacum delicias inseruit? cur in Lotophagorum regione multos socios illius gustato fructu suauissimatũ arborum reditus & patriæ oblitos fecit? quia multi ubi delitiarum, voluptatumque facultas conceditur, illam apud Euripidem Cyclopis ita clamantis sententiam semper habent in animo, si proferre pudeat;

Α᾽ γὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ᾽ οὔ,
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν, καὶ φαγεῖν τοὐφ᾽ ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν. οἳ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα, τὴν δ᾽ ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ
οὐ παύσομαι δρῶν εὖ

Non ulli oues macto, nisi mihi, haud Deis,
Et dæmoni huic ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendiq; est viris prudentibus,
Mœroris & pellendi: at illi, qui viris
Leges dedere, lugeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Iucunda, læta, dulcia.

Alii sunt ad voluptates quidem difficiles, neq; illis supra modum delectantur, qui tamen siquid aduersi contigerit, continuo infringuntur, animoque ita sunt demisso, vt neque inter viuos quidem se interesse sentiant. Idcirco siqui socii Vlyssis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cum alii à Cyclope vorati sint, alii à Læstrygonibus, alii à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alii cum neque vi delitiarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auaritiã in multas difficultates se intruserunt: cum vtrem ventorum plenum ab Aeolo inclusorum clam dormiẽte Vlysse soluissent. alii potius ambitione, quàm vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant consternandi, nisi Vlyssis prudentia fuissent aures omnibus obturatæ aduersus Sirenum cantus. Verum ad hæc omnia periculorum vel voluptatum genera inuictus perstitit Vlysses, eximiæque constantiæ & fortitudinis suæ dedit experimentum. Nihil autem horũ superauit sine diuino consilio, quia in vtraque fortuna opus est auxilio Deorũ immortalium, cum nulla humana sapientia satis sit ad eam rectè ferendam. Atque vt summatim dicam; per hanc fabulam significare voluerunt antiqui sapientem virum in vtraque fortuna oportere se moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum consistere, cum reliqua multitudo, tanquam leuissima nauis huc illuc fluctibus deferatur, & quocumque ventorũ inconstan-

inconſtantia impulerit: quare mutati fuerunt in belluas Vlyſsis ſocii, cum ipſe inuictus ob ſapientiam, quæ verè eſt Dei munus, perſtiterit. At nunc dicatur de Medea.

De Medea, Cap. VII.

MEdea verò filia fuit Aeetæ Colcorum Regis & Idyiæ, ſicuti teſtatur Heſiod. in Theogonia in his;

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου ἠελίοιο
κούρην ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
Γῆμε, θεῶν βουλῇσιν ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
ἡ δέ οἱ μήδειαν εὔσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην.
Aeetæ vxorem duxit de ſemine clari
Prognatus Solis natam de ſemine magni
Oceani Idyiam pulchram; ſic fata iubebant.
Iuncta in amore parit Medeam deinde puellam
Præſtantem forma; iunxit Venus alma maritum.

Fuerunt enim Aloeus & Aeeta Solis filii, è quibus cum Aeeta imperio paterno minime contentus in Colchos profectus eſſet, Corinthi regno paterno Buno Mercurii filio interim permiſſo, Idyiam Oceani filiam in Cytæa Colchorum ciuitate duxit, è qua Medeam & Abſyrtum ſuſcepit. Aeeta ſorores Paſiphaen & Circen habuit, et, vt putarunt alii, Calypſo: vt diximus. huius genus ira Cicero attigit libro 3. de natura Deorum; Quid Medeæ reſpódebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, Aeeta patre, matre Idyia procreata eſt. Quid huius Abſyrto fratri, qui eſt apud Pacuuium Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medeæ patrem inquit hoc pacto;

ὄμνυ πέδον γῆς, πατέρα θ' ἥλιον πατρὸς
τοὐμοῦ.
Iura per Terram, Solemq́; qui patris pater
Mei fuit.

Euphorion & Andron Teius in nauigatione Hecates filiã fuiſſe Medeam arbitrati ſunt. at Heraclides Ponticus Neæræ vnius Nereidum filiam fuiſſe ſcripſit: Ouid. tamen in Epiſtola Helenæ Ipſeæ filiam illam ſcribit, ſororéq; habuiſſe Chalciopen, vt eſt in his;

Non erat Aeetes, ad quem deſpecta veniret,
Non Ipſæa parens, Chalciopeq́; ſoror.

Apollon. lib. 3. Argonaut. Medeam vocauit ipſam etiam Aeæam, vel quia Circes artibus vteretur, vel quia pernitioſa extiterit compluribus. Fama eſt enim illam Iaſonis amore captam patrem & patriam & regnum prodidiſſe: Nam cum Iaſon cum lectiſsima Theſſalorum manu Peliæ iuſſu in Colchos nauigaſſet ad aureum vellus capiendum, periculorum magnitudinem verita Medea, ne iis Iaſon obrueretur, fecit data ſibi fide quòd eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iaſon nullo negotio ſuperauerit, & aureum vellus tutò auferendum acceperit. Mox cum frater Abſyrtus illam inſequeretur, fertur illum comprehenſum iuxta Abſyrtides inſulas necaſſe, vt ait Stra. lib. 7. Alii tamen dicunt, inter quos fuit Acuſilaus, Medeã fratrem ſecum abduxiſſe, & cum inſtaret pater perſequens eum diſcerpſiſſe,

atque

atque in eminenti scopulo manus & caput in Ponto exposuisse, reliqua mēbra in regione illa sparsisse, vt patris cursum retardaret, quam sententiam ita secutus est Oui. in lib. 3. Tristium;

Atq; ita diuellit, diuulsaq; membra per agros
 Dissipat in multis inuenienda locis.
Ne pater ignoret, scopulo proponit in alto
 Pallentesq; manus, sanguineumq; caput.
Vt genitor luctuq; nouo tardetur, & artus
 Dum legit extinctos, triste retardet iter.

Et Cicero breuiter attigit pro l. Man. Nam maximam vim extitisse Medeę memorant; quippe cum magicæ artis esset peritissima, vt ab Hecate edocta, vt asseruit Apollo. lib. 3. omniaque pharmacorum genera cognouerit, quęcunque ex terra oriuntur. Idcirco dicta fuit fluuios in suos fontes retorsisse, sidera deduxisse de cœlo; & alia complura mirabilia fecisse, quæ ita recensuit Apollonius;

κούρη τις μεγάροισιν ἐνιτρέφετ' αἰήταο
τὴν ἑκάτη περίαλλα θεὰ δάε τεχνήσασθαι
φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ·
τοῖσι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσεται ἀϋτμή,
καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελάδοντα ῥέοντας.
ἄστρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.
Fertur in Aeetæ penetralibus esse puella;
Hanc Hecate docuit super omnes pharmaca, quotquot
Vel pontus, vel terra tulit. mollescere flammas,
Indomitosq; ignes docuit; fluuiosq; rapaces
Firmauit, quamuis properanti flumine currant.
Sideraq;, & lunæ cursusq; viasq; ligauit.

Nam tanta vis fuisse magicæ artis tradiderunt antiqui, vt syluæ transferrētur, & segetes, & mortui reuiuiscerent, & mugirent lapides, vt scripsit Ouid. lib. 14. Metam. de Circe, in his;

Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitq; solum: vicinaq; palluit arbor,
Sparsaq; sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos:
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in Epistola Hypsipyles;

Illa reluctantem cursu deducere lunam
 Nititur, & tenebris abdere Solis equos.
Illa refrænat aquas, obliquaq; flumina sistit.
 Illa loco syluas, viuaq; saxa mouet.

Hæc eadem vbi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset & Iasonem secuta in Lemnum applicuisset, Lemniadum mulierum Zelotypia capta pharmacum quoddam in Lemnum iecisse dicitur, quod grauem odorem fœminis eius loci impressit, atque mansit postea illa consuetudo diutius, vt & filiis & maritis itaro quodam anni die Lemniades graueolentes viderētur, vt in primo libro rerum Lesbicarum scripsit Myrtilus; cum alii tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, vt sensit Himereus Stesichorus.

chorus. Primum autem fuit Medeæ crudelitatis indicium, quòd fratrem, vt diximus, discerpserit; cuius membra alii humi sparsa, alii in mari dissipata dixerunt, vt tardior patris cursus ipsam insequentis efficeretur iis colligendis. ossibus igitur Absyrti collectis Aeeta Colchos misit, qui insequerentur: at illi Eridanum & Syrtides insulas, & Sirenas prætergressi in Phæaciã denique ad Alcinoum Regem deuenere; cuius vxor Arete Medeam Iasoni cõiunxit, ac duodecim seruas illi tradidit, cum sequentes interea cessassent, quorũ alii iuxta Ceraunia, alii in sinu Illirico, alii Absyrtides habitaturi cõsedissent. Deinde Argonautæ Cretã præternauigantes, & Aeginam, & Locridem, in Iolcum denique veniunt. Cum vero ob insperatum Argonautarum aduentum Pelias Aesonem obtruncare decreuisset, Aeson sacrificans hausto taurino sanguine fatis concessit: ac mater Iasonis sibi ipsa manum intulit Promacho infante relicto, quem postea Pelias iugulauit. Verum cũ Iason vellus aureum Peliæ dedisset, in Isthmum nauigans Argo Neptuno consecrata Medeam fertur ad vlciscẽdas propinquorum suorum cædes fuisse adhortatus. Illa simulato in Iasonem odio, quia spreta ab illo aufugisset, vt ait Polycrates Samius, ad Peliæ filias confugit; ibique tum vlciscendæ propinquorum Iasonis cędis, tum vt viam ad regnum Iasoni pararet, insidias Peliæ ita molita est. Persuadet regiis puellis Asteropeæ & Autonoe se senem earum parentem iuuentuti restituturã medicamẽtis, quo possit & regnum retinere, & suas iniurias vlcisci. Atque vt fides sibi adhiberetur vetulum arietem dedita opera iugulatum inter venena coxit, agnumq; tenellum eduxit è Lebete. Id cum vidissent Peliæ filiæ Medeæ fraudibus mirificè crediderunt, Peliamque in frusta dissectum in feruentis aquæ lebetem immittendum Medeæ concedunt: tum filiæ senis corpus ita solutum recepere, vt nihil reliquum superfuerit, quod sepulturæ traderetur. Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucam Creontis Regis Corinthi filiam vxorem duxit, omnium beneficiorum, quæ à Medea acceperat, oblitus. Id grauiter ferens Medea Glaucam postea, & Creontem combussit, ac proprios filios Mormorum & Pheretẽ, quos ex Iasone susceperat, ferro absumpsit, vel vt alii maluerunt Merimnum, non Mormyrum, vt alii, Mermyrum. Alii dixerunt peplum fuisse venenis infectum à Medea ad nouam nuptam missum, quo statim induta valido igne correpta conflagrarit, vt ait Apollodo. lib. i. biblyothecæ. Alii dixerunt scrinium perexiguum cum igne inextincto incluso missum fuisse ad filias Creontis per paruulos Medeæ filios, quod cum illæ aperuissent, tanta euolauit vis ignis, vt totum palatium conflagrarit, vt testatur Dailochus in Cizici Euersione. Alii putarunt id non scrinium fuisse, sed vestem & coronam auream naphtha perunctas, quibus ab igne visis ob ignem attractum vniuersa regia conflagrarit. Nam quæ naphtha vncta fuerint, si vel ab igne vel sole videantur, continuo igne concepto omnia sine remedio vllo comburunt, quæ vicina fuerint. Huius pharmaci cum autor fuisset & inuentrix Medea, iure ignis Medeæ pharmacũ illud dicitur, quod ardorem per membra epotũ diffundit, ita vt nulla arte possit leniri: de quo ita meminit Nicander in Alexipharmacis;

ἢν δὲ τὸ μηδείης κολχνίδος ἐχθόμενον πῦρ,
κῆνο ποτὸν δέξηται ἐφήμερον. ἣ παρὰ χεῖλη
Δευομένῳ δυσάλυκτος ἐνίζεται ὕδασι κνηθμός.

Quòd si Medeæ sumatur Colchidis ignis,

Pocula

Pocula ephemeria, è labris pruritus in ossa
Cum sudore fluit, nulla medicabilis arte.

Nam nō solum in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere, Medeæ fuit artificium. Pharmacum hoc alii ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius, quia mane iuxta Tanaim fluuium tantum apparuerint herbæ illæ, quæ illi componendo sunt necessariæ, per medium diem sint auctæ, vesperi arescant. alii vocarunt Irim illam herbam, & pharmacum, alii Pharicum, alii naphtha. Nec defuerunt qui ephemerium vocatum putent, quia vnum diem præterire non possint, qui pharmacum illud potauerint. Atqui vt sensit Diphilus Siphnius, folia quercus auxilium inuentum postea fuit aduersus id pharmacū, & non leue remedium, si lac bubulū biberetur, in quo illa maduerint: vel rami sanguinariæ, vel radix cęsa in lacte elixata; vel maceratorum malorum, aut cydoniorum liquor; vel myrtorum stypticarum; vel capreolorū vitium; vel ramorum rubi; vel folia serpylli cocta in liquore intestinorum ferulæ; vel sardianarum nucum, vel medulla ferulæ, vel læue origanum: Hæc enim haulta compertum fuit nō mediocre esse medicamentum aduersus id pharmacū, vt ait Nicandri enarrator, qui Diphili sententiam expressit. Scriptum reliquit Plutarchus in Alexandro fieri pharmacum id, quo pallium coronamque Medea perunxit è bitumine præcipuè, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbatanis: cuius illa est natura vt ignem longinquum attrahat, mediumque aera inflammet. fama est apud nonnullos Mormorum ac Pheretem Medeæ filios, quòd illa munera attulissent, fuisse à Corinthiis lapidibus obrutos; quorū sepulchrum apud Odeum vocatum ostendebatur, vt ait Pausf. in rebus Corinthiorum. Fuerunt tamen qui illos incolumes ad matrem reuertisse memorent, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Alii dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum successisse, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Iolco in regnum vocasse. Hæc cum regnum Iasoni concessisset filios ex eo peperit, quos in Iunonis fano occultabat, quia speraret illos se immortales facturam: quod cum resciuisset Iason ea relicta Iolcum reuertit, deinde & ipsa permisso Corinthi imperio Sisypho dicitur peregrè fuisse profecta. memoriæ prodidit Apollod lib. 1. Medeam post crematam Creontis regiam currum à draconibus tractum à Sole accepisse, & contendisse Athenas, ibiq; nupsisse Aegeo, quæ cum insidias machinaretur Theseo, Athenis aufugere coacta est. Deinde illam inquiunt in patriam reuersam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorum amiserat, cæso patruo Perse patri restituisse: atq; hoc non sine Iasonis auxilio fecisse, cui fuerat reconciliata. Vbi mortua sit, aut quo pacto, minime constat: sed Ibyci tamen & Simonidæ fuit sententia quòd cum mortua in campos Elysios venisset, Herculi nupserit. Nunc quid hæc significent, perquiramus. Medea Aeetæ Solis, & Idyiæ oceani, filia dicitur, quia Medea consilium sit, vt nomen ipsum significat. cum enim Sol æstatem & hyemem deducat, ea quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio siue prudentia cum ad singulos pertineat, effecit vt Idyia mater sit Medeæ. nam Idyia quasi εἰδυῖα dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilii. Iason cum medicū siue medicinam significare possit, ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo dictus, secum Medeam abduxit. quid hoc significat? quòd qui medicinam animo suo sit adhibiturus

biturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sane mentis, & prudens efficiatur, omnia reliqua paruifaciet vel carissima. Qui enim voluptatum desiderium, è quo natus est, non neglexerit; qui parum honestam & effrænatam appetentiam nō discerpserit, ille nihil admirabile; nihilq; gloriosum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpsisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur qui verè fuerit sapiens facile sydetibus ad libidines inuitantibus dominatur, & trahentibus ad turpitudinē cupiditatibus moderatur: quare Medea, siue consilium, dicta est lunam & stellas de cœlo deducere solita, & cupiditatum fluuios sistere; & plura, quæ multitudini videbantur admirabilia, facere; quæ certe reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouid. in medicamine faciei;

Nec vos graminibus, nec misto credite succo;
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues;
Nec redit in fontes vnda supina suos.
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,
Nunquam luna suis excutietur equis.

Hæc eadem ignem, & incredibiles inuidiæ ardores in animis maleuolorum excitauit, fecitque vt non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sanè prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorum, quàm siquis iustum prudentemque se ad omnia negotia præstiterit, rectaque animi moderatione in omnibus vsus fuerit. Quod siquis vel illegitimarum voluptatum, vel auaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo pacto ab eo consilium capto curru & alatis draconibus non quàm citissimè auolauerit? nam cum Medea sit Solis neptis, significat prudentiā in nobis pro aeris temperie, & pro vi radiorum illius genitam; siquidem plurimum confert ad prudentiam temperamentum corporis, quod modo ex aeris impressione, modo ex educatione, modo ex cibis, modo ex regionis, quam habitamus natura, incrementum capit. Hæc excogitarunt antiqui cū hac mirabilitate rerum gestarum, finxeruntque illa, quæ dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectam institutionem vitæ nos adhortantes. Alii sceleratam & libidinosam fœminam esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatamque libidinem parentes, & regnum, & patriam prodiderit, vt ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere, sic enim scriptum est apud Diphylum;

ἡ γὰρ φαρμακεύσασα
Μήδειαν καλοῦσιν ὅτι κατεμήσατο τέχνας.

Medea vocata est
Illa veneficii quòd fraudes repperit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuuentuti restituisse per herbas & ignem; quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiose, feceritque vt tanquam iuuenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudelitatis lasciuiæque facinora delapsam faciunt; & idcirco paulo post in omnes difficultates & miserias, & in omnium odium incurrisse, quia nemo impurus diu felix esse possit, cum solius virtutis opus sit felicitas illa, quæ in rebus humanis reperiri possit, cum scelerum omnium denique finis & opus sit pœnitentia

& calami-

& calamitates & miseriæ omnes enim improbi infelices. ea de causa Medea denique in desperationem adducta, ita secum præteritorum scelerum magnitudinem, & futura ex illis pericula ratiocinatur, vt est apud Senecam Tragicum;

At quo remittis? Phasin & Colchos petam,
Patriumque regnum, quæque fraternus cruor
Perfudit arua, quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti?
Per quas reuexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegades.
Paruamne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clausi mihi.

Est enim, vt diximus, omnium difficillimum sceleratum hominem esse diu felicem. Sed siue consilium prudentiaque Medea sit, siue malefica mulier, per eius fabulam nos antiqui ad probitatem, & ad integritatem instituere conabantur. cum verò in patriam reuersa fuisset, patrique regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigenæ, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat, vt scripsit Staphylus, ob eas iniurias, quas à Iasone acceperat: at neque templum vllo tempore ingredi. at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. Cap. VIII.

Pernecessarium mihi videtur, antequam Iasonis res gestas commemorē, exordium eius stirpis altius repetere, ac recensere quibus causis commotus cum lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines, & longinquas nationes nauigarit, eosque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Ita verò se res habet, sicuti Pherecydes sensit. Tyrrho filia fuit Salmonei & Alcidices à Cretheo educata fratre Salmonei. Hāc vbi Neptunus compressisset geminos peperit filios Peliam & Neleum, quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit. illi cum adoleuissent matrem cognouerunt, matrisq; nouercam in Iunonis fanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messanam contendit, ibique Pylum condidit: at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam & Hippothoen, & Pisidicen, & Alcestem ex Anaxibia Biantis filia, siue, vt alii maluerunt, ex Philomache Amphionis, suscepit. Cretheus Aeoli filius vbi Iolcum condidisset Aesonem, Amythaonem, ac Pheretem è Tyrrho procreauit: post quem Cretheum Pelias Iolchi imperauit, cui responsum fuerat ab oraculo quòd manu cuiusdam ab Aeolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex iis Iason Aesonis filius, & Polymedę filiæ Autolyci. vt igitur omnes Aeolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonem etiam vnū ex genere Aeolidarum occidere, cum esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui noctem obscurissimam obseruantes opertum, & in arca clausum tanquam mortuum efferunt, & in antrum Chironis deportarunt, dederuntque illi educandum & erudiendum. verum cum adoleuisset Iason, à Chironeque medendi artem didicisset, Iason vocatus fuit. Exiuit igitur cum adoleuisset ex illo antro, & terram arauit apud Anaurum fluuium, vt ait Apollonius in Argonaut. rursus aliud responsum renouatū est Peliæ, vt sibi

caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quo etiam Iason cum veniret in traiiciendo Anauro fluuio alterum calceum in limo amisit; qui ita visus à Pelia interrogatur, quid faceres si tibi responsum esset te à quopiam interfectum iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum inquit ad aureum vellus recuperandum mitterem. erat autem vellus aureum pellis arietis, qui Phrixum in Colchidem portauerat, quem ille, vt fama est, Ioui fugæ fauenti Phyxio cognomine, immolauit; & pellem arbori cuidam in luco Martis apud Colchos suspendit. Seruabat hanc pellem draco magnitudine nauis, quæ à quinquaginta remis agitatur, qui nunquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis responsum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se afferre. Tum Iason nauim, diuino Palladis consilio fabricatam, malumque loquacem habentem è Dodonæa quercu, conscendit, & cum quadraginta & nouem lectissimis viris in Colchidem nauigauit. Scriptum reliquit Damagetus quod Pelias tenuibus clauis configi nauim iusserit, quod tamen Argus nauis artifex minime fecit, vt ea citius periret. at vero illorum, qui Iasonem in Colchidem secuti sunt, ista sunt nomina: Orpheus, Asterio, Iphiclus Aesonis, Admetus, Erytus, Echionque Mercurii filii: Aethalides, Coronus, Mopsus, Odeus, Eurytio, Eribotes, Theseus & Pirithous, Hercules & Hylas, Castor & Pollux, Canthus, Areius, Phalerus, Amphidamas, Augeas Solis filius, Amphion, Nauplius, Idmon, Biantus, Tiphys, Butes, Talaus, Leodocus, Idas, Asterius, Polyphemus, Lynceus, Cepheus, Periclymenus, Anceus, Iphiclus Thestiades, *Laocoon*, Oileus, Iphitus Euryti, Clytius, Erginus, Ancæus Neptuni, Palæmonius, Meleager, Iphitus Phocensis, Acastus, duo Boreæ filii *Zetes* & Calais. fama est Iasonem cum ad Syrtem Libyæ applicuisset, templū ibi condidisse, quod Herculi postea fuit consecratum, cum ibi certamina quædam celebrassent Argonautæ, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cum nauigare ob Syrtium naturam non possent, dicuntur Argonautæ nauim Argo supra humeros per spatium duodecim dierum per Libyæ deserta comportasse, donec die duodecimo rursus mare inuenientes illam deiecerunt. non defuerunt qui post deiectam nauim certamen & templum institutum dicant, vt sensit Isacius. vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iason in Scythiam ad Aeetam Colchorum regem peruenisset, perbenignè à Phrixi filiis fuit acceptus, atque cum illis ad Aeetam contendit. alii dicunt primum benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab Aeeta, alii non satis læto vultu. deinde cum Iason, aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum surreptum, repeteret, visus est Aeeta æquo animo petitionem tulisse, vt quidam dixerunt, alii dicunt iratum Aeetam respondisse Iasoni se, quod peteret, tum demum concessurum, cū tauros ignem è naribus eflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes seminasset, nascentesque homines armatos, ex illis dentibus cecidisset. alii dixerunt ipsum Aeetam illos dentes habuisse à Pallade sibi dono datos, cum alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea Aeetæ filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, noctuque dracone per quædam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit vnaque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. alii dicunt Iasonem Medeæ consilio & ope illa omnia pericu-

la su-

la superasse, mox in patriam reuertisse, quam nauigationẽ duobus mensibus absoluisse ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isacius, ex Aegyptiorum colonia, qui non procul ab Abasgis siue Massagetis vocatis habitabant, dicebanturque nunc Colchi, nunc Scythæ, nunc Asiani, nunc Leucosyri, atque iuxta Phasim fluuium in Asiæ parte incoluerunt. est autem & alia Scythia Europæ, quæ Mæotidi & Tanai finitima est, interque Scythiæ populos nonnulli Alanos etiam numerarunt, vbi ingressus est in Hyrcaniam & in Caspiorum regionem. Alii longe diuersam causam, cur Iason ad aureum vellus missus sit, retulerunt; inter quos fuit Hecatæus. Dicunt enim quòd cum Iason ex antro Chironis exiuisset, & à patre coniunctisque affinitate cognitus fuisset in conuiuium solenne fuit acceptus. Deinde cum magno tumultu ad Peliam regnum suorum maiorum repetens contendit: Pelias se redditurum pollicetur, si prius in Colchidem abeat, Phrixique animam ter, vt legitimum erat, aduocet: se enim nocturnis terreri visionibus inquiens ob Phrixum. Nam si eò accesseris inquit, & istud feceris, ac vellus aureum attuleris, ego iam senior tibi iuueni regni onus concedã, quare Iason his legibus acceptis eò cõtẽdit, vt diximus. Hæc illa sunt, vt summatim dicã, q̃ de Iasone memoriæ prodita sunt ab antiquis. Pherecydes Alcimeden Phylaci filiam Iasonis matrem fuisse scripsit. Herodorus ait Iasonem fuisse filium Polypheme Autolyci filię. At Andronis fuit sententia quòd Theognete Laodici filia mater fuerit ipsius Iasonis. Stesichorus Eteoclymenes, Demetrius Scepsius Rhæus, alii Polymedæ filium putarunt, omnes tamen Aesonem patrem illi tribuerunt. Nauigationis difficultates, & res ab Argonautis in itinere gestas complexus est Apollonius in Argonau. At pericula et labores, qui capturo vellus aureum proponebantur, ita recensuit breuiter Medea apud Euripidem;

ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν ἑλλήνων ὅσοι
ταυτὸν συνέσβησαν ἀργῷον σκάφος,
Πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
ζεύγλησι, σπεροῦντα θανάσιμον γύην,
Δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας,
Σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις ἄυπνος ὤν,
κτείνασ', ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον.

Seruatus es per me, velut sciunt ratem
Quicunq; conscendere tecum Argoam: vbi
Tauris iubebaris iugum spirantibus
Ignem imposuisse: seminare & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, insomnisq; qui circundat id
Spiris: ego occidi, tibi lucem dedi
Illam salubrem.

Quam rem tamen breuius etiam ita complexus est Virg. lib. 2. Georg.

Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus hydri.
Nec galeis, densisq; virum seges horruit hastis.

Vbi hæc omnia superasset Iason Medeæ consilio domum cum vellere aureo reuertitur, ac Medeam secum abducit, quæ post cędem parentũ Iasonis, omnes suas fraudes ad vlciscendos illos Iasoni monitu conuertit, suasitque filiabus

liabus Peliæ, vt diximus, vt patrem frustra querentem iugularent cum se illum iuuenem facturam, sicut agnum fecerat, promisisset. Fuerunt qui dixerint Iasonem quoq; senescentem ab ipsa Medea coctum iuuentuti fuisse restitutum, vt scripsit Pherecydes, & Simonides poeta, & Lycophron. Quod Aeson præterea Iasonis pater fuit à Medea coctus, & iuuentuti restitutus, ita scripsit is poeta qui Reditus composuit;

αὐτίκα δ' αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα,
γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι,
φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.

Tum quoque pubescens iuuenis fit protinus Aeson.
Ipsa senectutem studio detergere nouit,
Pharmaca vbi coxit permlta lebetibus aureis.

Aeschylus in Bacchi nutricibus, nutrices ipsas Bacchi vnà cum viris illis coctas fuisse inquit, & ita ab eadem iuuentuti restitutas. Habuit Iason filiam Atalantam quæ Milanioni nupsit; & Apin, & Eunæum, & Philomelum, ac Thoantem. Scriptum fuit à Staphylo Iasonem Medeæ consilio deniq; occidisse: hæc enim illi nescio quo pacto persuasit, vt sub puppe nauis Argus dormiret, quam illa sciebat breui solutum iri, qua denique supra Iasonem delapsa ille occisus est. Fuerunt multis in locis templa Iasoni ob strenuitatem erecta, sed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur, cui têplum à Parmenione fuit magnifico opere, & excisis lapidibus extructum. Hæc illa sunt quæ præclarè & gloriosè ab Iasone gesta dicuntur, quæ omniũ propè poetarum prçconiis fuerunt celebrata, cum tamen illa nauigatio breuissima fuerit, neque cum nauigationibus nostræ tempestatis comparanda, neque cum illis præcipue quæ fiunt ab Hispanis, in eam longinguam partem terræ nuper repertæ. Fuerunt etiam qui res in Iasonis nauigatione gestas, corporum chemicorum mutationes, & aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui fit denique post tot eorum corporum mutationes. alii Iasonem vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionem, Medeamque Aeetæ filiam asportasse, non poeticè dictum existimarunt; sed librum aureũ vellus fuisse dicunt, cõtextum ex arietum pellibus, in quo scriptum erat quo pacto per chemiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vellus aureum pellem arietis, in qua contineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarunt. Atqui re ipsa ridiculum est tauros inuêtos vnquam fuisse, qui flammas è naribus expirarent, aut è dentibus semina tis non solum homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata, aut arietem vsquam fuisse natum, cuius aurum pro pillis tonderetur. Quis hæc vnquam visa fuisse homo sanæ mentis crediderit? verum cum sapientes antiqui philosophiam partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ præcepta cum suauitate & rerum admirabilium admiratione imbiberentur, naturę aut disciplinæ secreta sub variis fabularum figmentis occultarunt, non minus quàm Aegyptii sub Hieroclyphis scientiam, rerumque sacrarum disciplinam tradiderunt. Est enim omnibus propè insitum vel res præstantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere; at quæ nõ nisi difficulter, & cum magnis laboribus acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari. in hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, non potest esse vir mediocris iudicii. Dicitur igitur fuisse Iason filius

Alci-

Alcimedes & Aesonis, vel, vt alii putarunt, Polymedæ, vel Rhius, & à Centaurorum iustissimo Chirone educatus, artemque medendi ab illo edoctus; cuius vel matrum omnium nomina consilium significant. Aeson è stirpe Neptuni editus, quid aliud est, nisi prudentia è variis negotiis ac difficultatibus, quæ tanquam materia prudentiæ subiiciuntur? nam ex illis, & ex consilio exoritur ac fit prudentia. Didicit medendi artem à Chirone, vnde nomé obtinuit; nam ἴασις ars est Medendi? Quis tamen remedium aliquod morbi datum fuisse ab Iasone vlli laboranti accepit? nô enim chirurgus fuit Iason; neque vir iustissimus & sapientissimus Chiron putandus est potius corporis, quàm animi curam, quæ viro bono conueniat, Iasonem docuisse. Quòd si animi curam illum docuit, quid est per Deos immortales quod magis viro bono conueniat, quàm prudentia? Ego sanè ita censeo, Iasonem in vtraq; fortuna qua animi moderatione vti côueniat à Chirone didicisse, quod antidotum sit aduersus volupcates impuras, qua animi temperantia ira placãda sit, qua arte superanda auaritia, prosternenda libido, ambitio ex animo eiicięda, cùm illa sit omnium monstrorum turpissima, vitiorumq; maxima. His præceptis instructus Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Diis adiuuantibus, aut certè Deorum ministris consulentibus incolumis præteriisse, & in Colchidem profectus tauros igniuomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud quàm animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animique constantia ducitur, is aut leuis est ingenii, aut pro constantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hos animorum affectus, rationi, medicinæque animi subiicere, quid aliud est, quàm tauros illos igniuomos vincere, & in natos homines cum armis è draconis dentibus furorem à se depellere? aut quid aliud est spatiosum draconem Medeæ auxilio consopire, quàm inuidiam sapienter consilio mentis frenare? Est enim ipsa Medea Μῆτις consilium. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit, Deisque dicauit, vel, vt aliis placuit, Peliæ obtulit: cum maximè fugienda sit auaritia, & iustitia complectenda. Maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quod principiũ est virtutum & omnis felicitatis: postea colendi sunt Reges ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modo sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis, quã quidam ad historiam, quidam ad chemicam artem detorquent, nulla alia de causa celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesseque esse viro bono medicinam consilii animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus, & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercyllus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharũ opulentiam diripiendam, nauigasse putarint: (semper enim opes tanquam vmbra sequitur inuidia, omniaque bella prope prædæ gratia re ipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur.) quippe cum non procul à Caucaso monte torrentes quidam aurum deferre dicerentur, quod tabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mos fuit, vt ait Strabo lib. xi. Ad hæc loca nauigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vtpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

PHrixus,qui aureum vellus in Colchos dicitur transtulisse, Athamantis & Nepheles fuit filius. Cum enim Athamas Thebis imperaret, Nephelen vxorem duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio qua de causa, Nephele dimissa Ino secundam vxorem cepit, de qua Clearchum,siue,vt alii maluerunt,Learchum,& Palęmonem suscepit;quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verum cum Ino priuignos odio haberet, qui mos est plerunque nouercarum,huiusmodi insidias Phrixo & Helle machinatur. Torruit omnia frumenti,cęterorumque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, vt nunciarent Athamanti fruges illa de causa nō nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto,ingenti necessitate, vt putabat, compulsus Athamas Phrixum dicitur ad aram mactaturus statuisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit,aureamq; ouē à Mercurio captā illis dedit; qua p aera vecti fuerūt. Cū vero ad id freti peruenissent,quod est inter Sigæum & Chersonesum,cōtigit vt Helle in pximum mare deciderit,quod ab ea dictū fuit postea Hellespontus, vel Athamantidis,vt ait Aeschylus in Persis, & Ouid.in Epist.Leandri;

Fluctibus immodicis Athamantidos æquora canent,
    Vixq; manet portu tuta carina suo.
Hoc mare cum primum de virgine nomina mersa,
    Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle.
    Vtq; mihi parcat,nomine crimen habet.
Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
    Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Helle postea à piscatoribus capta in litore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidē peruenit, ibiq; Ioui Phyxio cognomine,siue fugę faventi immolauit,pellemque Ilici in luco Martis, in eius honorem affixit; quam postea à dracone seruari solitā fabulati sunt. Deinde Phrixus ducta Chalciope Aeetæ filia, Argum, Meliam, Catim, Sorum, Phrontim,ac Hellen ex ea suscepit filios; quā tamen quidam nō Chalciopen,sed Iophossen nominatam fuisse contendunt.Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysium à Mercurio captum tanquam puellam per quoddam tempus educasset, Learchum filium, quem susceperat ex Ino,trucidauit: quare territa Ino cum Melicerta in mare desiliit. Ob illas cędes Athamas decidens ex Imperio & è Bæotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cepit, vt ibi habitaret,vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur.Paulopost in Athamania vocata lupi illum intuentes aufugerunt, semesasque carnes ouium, quas comedebant, reliquerunt. Ibi cum habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsęi filiam tertiam vxorem duxit, è qua Leuconem, Erythram,Schęnoem,ac Tithonum, vel, vt alii malunt, Pęum genuit. Alii tamen dixerunt non quidem ad aram,vt mactaretur,adductum fuisse Phrixū; sed illi ad eligēdam in sacrificia pulcherrimam victimam misso arietem Iouis consilio locutum fuisse, atque patefecisse omnes nouercæ insidias, inter quos fuit Didymus; quare ille cum sorore è patria terra, tergori arieris insidentes

fidentes, vt aries illis significauerat, aufugit: ac Diis postea apud fluuium Phasim illum arietem, vt mater sibi significarat, immolauit. Alii dicunt tunc locutum fuisse arietem, cum Helle delapsa est; atque hortatum esse Phrixũ vt forti & intrepido esset animo, quòd illum esset in terram Colchicam asportaturus. Alii dixerunt Nephelen Deam fuisse, quæ ab Athamante neglecta ob mulierem in cœlum euolauerit, at cum Ioue conquesta squalorem agro Athamãtis immiserit, ob quem illa, quæ dicta sunt de nouercæ insidiis, contigerunt. cum in Colchorum regionem iter conficerent Phrixus & Helle non per aera vecti, vt quidam putarunt, sed terrestri itinere in traiiciendo mari Abydo propinquo delapsa est Helle, at Phrixus in Colchidem profectus arietem, vt alii volunt, Marti; vt alii, Mercurio immolauit: ibique cũ habitasset regioni nomen dedit, quæ à Phrixo Phrygia dicta est. Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit; quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragediæ Athamantis. Fabulati sunt postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephele, vt Arietis signũ inter sydera collocaretur, quod etiam effectum est. Alii arbitrati sunt nauem fuisse, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen trans mare vexerit: verum cum Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse ac periisse, vt scripsit Hellanicus. Alii censuerunt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi alumnum, qui cum Inus insidias persensisset, hortatus est Phrixum vt se fuga seruaret, qui cum fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quòd per arietem seruatus fuit in Colchidem, vt scripsit Dionysius in Argonauticis; quem etiam memorauit vnà cũ Phrixo in Colchidem nauigasse. alii locum datum esse fabulæ putarunt, quia Helle cum morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, vt mos est nauigantium; cum Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur. Hæc omnia sanè veram continẽt historiam, præter modum fugæ: nullo enim modo fieri potest vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cum esset antiquorum consuetudo vt animalia domestica non solum pecuniis imprimerent, sed in omnibus propè rebus aliis pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppe haberet, vectos crediderim. Atque fortunæ vicissitudines per hanc fabulam quo pacto ferri conueniat antiquos demonstrare voluisse censuerim; cum mollis, & muliebris sit animi, fortunæ mutationes nõ sapienter ferre, aut nimium in arduis tristari, aut in felicibus rerum successibus nimium extolli. nam in omnia vel pericula vel felicitatem prudentia debet esse pro clypeo, cum incauti plerique magnitudine repentinæ alicuius mutationis continuo obruantur. Lucianus tamen in Dialogo de astrologia, Phrixum rerum astronomicarum scientia delectatum scribit dictum fuisse à fabularum artificibus in cœlum ab ariete fuisse sublatum. ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quàm illum, qui rebus præsentibus optime ac sapienter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere: at si imprudenter, parumq; honestè, & superbè abutatur, facile esse ex altissimo dignitatis gradu delabi, quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est enim tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam

prudentiam, si ita Deo placuerit, citissime possit delabi. atqui quod ita sit, patet vel ex ipsis nominibus: Athamas enim, non admirandum esse significat, cum sit θαυμάζεσθαι mirari, actionemque illam α adimat. Nephele vero nebula, ex quibus nascitur profecto rerum humanarum contemptio. nam vt inquit is poeta;

> Nil admirari, propè res est vna Numici,
> Solaque quæ possit facere, & seruare beatum.

Quis locus sanè merito concedi potest admirationi, cum tota hominum vita huc illuc fluctuet; & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facile cor ruat? nam omnes opes, & amicitiæ, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secunda Fortunæ aura aspirauerit. siue igitur illa sit rerum cuiusque ad felicitatem præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitiam mortalium ita vocatum, siue aliud quidpiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante seruata animi moderatione in felici successu Phrixus deuitatis nouercæ insidiis in Colchorum regionem peruenit, vbi non sine auxilio Deorum firmius imperium & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argonaui dicamus.

De Argonaui. *Cap. X.*

Nauis illa, quæ fuit postea inter sydera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus extructa est. dicunt ei à Pelia imperatum vt clauos pertenues affigeret, cum tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. ædificata fuit hæc nauis in quodam loco, qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quòd nauis ibi fuisset compacta ἀπὸ τῦ πήγνυσθαι à compingendo scilicet Pagasas vocarunt, vt testatur Str. lib. 9. & Ouid. in epist. Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit;

> Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason.
> Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonæa fatidica arbore cæsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophron;

> ἐις τὴν λάληθρον κίσσαν ἡρματίξατο.
> In garrula transuecta picta est, vt ferunt.

Et Valerius flaccus fatidicam ratem appellauit lib. 1. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrinque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τριακοντάζυγον: nam ζυγὸν transtrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens;

> οὕνεκεν ἡρώων τριακοντάζυγον ἀργώ.
> Quòd, iuga cui fuerant triginta, reliquerat Argo.

Soluerunt autem à littore primum Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades mane oriuntur, vt patet ex his versibus eiusdem;

> Ἆμος δ᾽ ἀντέλλοντι πελειάδες ἐσχατιαὶ δὲ
> Ἄρνα νέον βόσκοντι, τετραμμένου εἴαρος ἤδη.
> Τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος
> ἡρώων.
> Pleiades vt surgunt, agni pascuntur ad oras

Agrorum nuper, iam verſo tempore veris,
Tum manus Herorum funes à litore ſoluit.

Hanc nauem primam fuiſſe ferunt, quæ auſa ſit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt ſenſit Ouid.lib.3.de Triſtibus;

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Enimuero poſt Colchicam nauigationem cum Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexiſſet, fertur fuiſſe Palladi ab Iaſone conſecrata: quæ deinde, quia tot Deos ſeruaſſet, fuit inter ſidera verſo ordine collocata, ita vt prior puppis, quàm prora oriatur, vt in his inquit Aratus;

ἡ δὲ κυνὸς μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
Πρυμνόθεν. οὐ γὰρ τῇγε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι.
Ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη. οἷα καὶ αὐταὶ
Νῆες, ὅτ' ἤδη ναῦται ἐπιστρέψωσι κορώνην
ὅρμον ἐπερχόμενοι, τὴν δ' αὐτίκα πᾶς ἀποκόπτει
νῆα, παλιῤῥοθίη δὲ καθάπτεται ἠπείροιο.
ὡς ἥγε πρύμνηθεν Ἰησονὶς ἕλκεται Ἀργώ.
καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος ἄχρι παρ' αὐτὸν
ἱστὸν ἀπὸ πρώρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή. quæ ita vertit Cic.

At canis ad caudam ſerpens prælabitur Argo,
Conuerſam præ ſe portans cum lumine puppim.
Non aliæ naues vt in alto pandere proras
Ante ſolent, roſtro Neptunia prata ſecantes:
Sed conuerſa retro cœli ſemper loca portat.
Sicut cum cæptant tutos conſtringere portus
Obuertunt nauem magno cum pondere nautæ,
Aduerſamque trahunt optata ad litora puppim.
Sic conuerſa vetus ſuper æthera vertitur Argo,
Atque vſque à prora ad cœlum ſine lumine malum,
A' malo ad puppim cum lumine clara videtur.

Hanc nauim fuiſſe inter ſidera collocatam fabulati ſunt, cum fuiſſet Palladis conſilio fabricata, quia cum nullam beneficentiam ſine remuneratione Deus eſſe patiatur; cum illa præcipuè grata eſt Deo, quæ à ſapientia & conſilio proficiſcitur. quæ ſine Palladis conſilio eſt beneficentia, & quaſi quodam naturæ ductu, vel quæ fortuito contingit, non eſt quidem reprehendenda; at multo magis illud & Deo gratum eſt, & magis laudabile, quod cum ratione ſuſcipitur. cũ vellent igitur homines antiqui ad beneficentiã adhortari; rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturã accedat liberalitatẽ & munificentiam eſſe dixerunt, quippe cũ ad exẽplum liberalitatis & animalia complura, & res ſenſu carentes, quia de Diis putarentur fuiſſe benemeritæ, inter ſiderum numerum fuerint relatæ, & proximè ad Deos aſcitæ. Hæc igitur cauſa fuit cur Argos dicta ſit diuinos honores conſecuta. nunc de Capra cœleſti dicamus.

De Capra cœleſti. *Cap. XI.*

PRæclarum eſt eius quod dicebam argumentum, quia capra etiam, quòd de Ioue benemerita ſit, cum illi lac præbuerit: non ſolum inter ſydera

collocarunt, sed etiam eius pellem ad sempiternam eius rei memoriam Iupiter gestare solebat, vnde Aegiochus fuit appellatus. Quod autem illam Iupiter ob acceptum beneficium inter sydera retulerit, testatur Aratus in iis carminibus, quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare; illa putatur

Nutrix esse Iouis, si vere Iupiter infans
Vbera Creteæ mulsit fidissima capræ,
Sydere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleii viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alii Nympham Amaltheam nomine dixerunt: alii mulierem putarunt fuisse Arcadicam, quæ capra cognomine vocaretur, quæ cum gemellos peperisset, illos alendos aliis mulieribus dedit, vt nutriret Iouem; quare eius filii vtpote capræ vocati sunt Hædi. Hi cum lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sydera collocati in dextra Aurigæ tenentur, quos Aurigæ sydera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerunque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus;

εἰ δέ τοι ἡνίοχόν τε καὶ ἀστέρας ἡνιόχοιο
Σκέπτεσθαι δοκέοι, καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς
Αὐτῆς ἠδ' ἐρίφων, οἵ τ' ἐν ἁλὶ πορφυρεούσῃ
Πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους.
Si placet Aurigam, atque Aurigæ sydera & ortus
Obseruare tibi; fama est quòd Capra, quòd Hædi
Illius, immergunt sulcantes cærula ponti.
Non ulli tutum est Hædis surgentibus æquor.

Mos erat Phliasiis, vt eximiè capram cœleste sydus colerent, cuius etiam signum æreum in foro magna parte auratum collocarunt, vt testatur Pauf. in Corinthiacis; quod idcirco fiebat, quia plurimum Capræ ortus obesse vitibus putaretur. vt autem illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nam exoriente Capra vel syderationem patiuntur aliquæ vites, vel prorsus arescunt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente; tunc enim maxime infestantur vites ob humoris inopiam, quod etiam magis fit, pro natura locorum. Cur inter sydera capræ signum relatum fuerit, iam explicauimus superius, quòd Iupiter neque ingratus, neque acceptorum immemor vel aduersus capram quidem videri voluerit. Dicta fuit hæc capra Olenia, quoniam in vlnas Aurigæ vel Oleni filiæ excepta fuerit. consimili ratione fuit Delphinus inter sydera collocatus, quia persuaserit Amphitrite vt nuberet Neptuno; vel, vt alii maluerunt, quia Arion Methymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuero quòd hæc non capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthea Nyctei Regis vxor fuerit, è quo Nyctimenen peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, nunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone. *Cap.* XII.

FVit celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatem & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quæ in illa sylua nascebantur. nam vt testatur Virgil. lib. I. Georg. primus fuit victus mortalium glandes; vt patet in his;

cum iam glandes atq; arbuta sacræ

Deficient

Deficerent ſyluę: & victum Dodona negaret.
Et nos in noſtris Venationibus ita luſimus;

Cum foret herba thorus primis mortalibus; antra
Frigida & arboribus intexta, palatia; potum
Proſilientis aquæ riuus prælucidus vnda
Præberet: victumq; Ioui ſacrata Moloſſo
Quercus, ſanguineoq; rubentes cortice baccæ.

Strabo lib. 7. Geogr. Dodonæum oraculum à Pelaſgis conſtructum fuiſſe ſcribit, quare & Homerus lib. π. Iliad. Iouem Dodonęum Pelaſgicum appellauit. Scriptum reliquit Plut. in Pyrrho Deucalionem ac Pyrrham poſt diluuium veniſſe in Epirum ad oraculum Dodonęum, quod fuit in Theſprotorũ Moloſſorũq; regione. Erat ibi ſylua maxima, et dẽſiſsimis quercubus ac fagis refertiſsma, vbi eximia glandium copia naſcebatur, quare poetę Dodonam pro glãdium copia vſurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Oceanitide, vel, vt maluit Hecatęus, à Dodone Iouis et Europę filia. Fama eſt hoc in loco Pelaſgum primum omnium mortalium homines docuiſſe glandibus veſci: atque inter has illas eſſe vtiliores, quæ de ſola fago legerentur, cum antea radicibus & herbis inutilibus, vel etiam lætiferis, aliquando veſcerẽtur. Hic tuguria ad arcendas pluuias, & propulſandas temporum mutationum iniurias excogitauit, & tunicas è ſuillis coriis contexere docuit; cuiuſmodi per quoddam tempus in Eubæa & in Phocide homines vſi ſunt obſcuriores, vt ſcripſit Andron Teius in ſua nauigatione. Inde verò accidit, cũ quercus & fagi multæ eſſent in ſylua Dodonæa, vt Lucianus in Amoribus è fago reddi oraculum ita dixerit; αὐτὴ τάχα σὺ, ὥσπερ ἡ ἐν δωδώνῃ φηγὸς, ἐκ τῶν δρυοδάμνων ἱερὰν ἀπέῤῥηξας φωνήν. Ipſa ſanè, ſicut fagus illa, quæ in Dodone, ex ramis ſacram emittens vocem. Cum tamen Homerus in lib. ξ. Odyſ. id oraculum è quercu procedere ita inquiat;

τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο
ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ.
Dodonamq; ferunt illum mox eſſe profectum,
Conſilio Iouis è quercu captaret vt alta.

Memoriæ prodidit Pauſ. in Achaicis apud Acarnanes & Aetolos, & Epirotas, & earum regionum finitimos populos valde inclyta fama fuiſſe oraculũ, quòd è quercu columbæ reddebant reſponſa. Nam cum duæ eſſent columbæ, diuerſorum populorum legationes vel aliquo morbo, vel ſterilitate agrorũ, vel aliqua publica calamitate laborantium ad capienda reſponſa, quæ remedia forent earum calamitatum, eò confluebant, audiebantque illarum columbarum vocem. Atqui variis temporibus variis modis reſponſa dabantur: nam primum loquebantur ipſæ quercus, deinde duæ mulieres ſacerdotes reſponſa dare cęperunt, quarum vna Periſtera, altera Triron vocabatur; atque cum Periſtera columbam ſignificet apud Græcos, hinc locus datus eſt fabulæ, quia duæ columbæ reſponſa redderent. Alii duas columbas re ipſa locutas fuiſſe arbitrantur, quod etiam fortaſſe accidit, cum poteſtas eſſet tenebrarum; ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerent; vt depreſſa tenerent populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerentur. Nã nemo ferè eſt eorum qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cum loquerentur ſtatuæ & volucres, & auguria vẽtura prædicerent, & animalia multa ſignificarent, in eam religionem antiquorum fuiſſet irretitus. Quare hoc et

est cur magis gr̃as Dño Deo nostro habeamus, quòd per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnesq; mali dęmones cũ suis tẽplis ita sunt euersi, vt nulla illorũ iãdiu appareant vestigia: conculcata sunt altaria, excisi luci, combusti libri, quibus sacrorũ ritus continebantur, obliuioni datus est victimarum delectus, explosi sacerdotes & lenones earum fallaciarum. Neque vllus prope est, quin verum, sanctum, ac syncerum Dei cultum possit cognoscere, nisi siquis pro religione simulata, flagitiorum licentiam sibi dari cupiat. Nam si de vero ac legitimo Dei cultu solum sit inter homines controuersia, ac nõ potius de propriis singulorum commodis, vel intra triduum res iudicari posset, fieretq; statim vnus pastor, & vnum ouile: neque quod ridiculum est, & misericordia planè dignum, tot bella pro religionibus orirentur. Est enim verus Dei cultus in ratione, & pietate, & integritate; non in armatis, aut in equorum cataphractorũ pectoribus, aut in bellicis tormentis collocandus: neque qui plus pôt in bello, ille magis est religiosus, aut magis vir bonus. Quis enim animo per enses aut nitẽtes galeas persuaserit, qui, cum diuinus sit, nullam vim omnino patitur? Nullum est tormentum bellicum neque fortius neq; maioris impetus ad animum impellendum, quàm sit ratio; qua sola victus animus vel victricem sequitur rationem, vel ita pudore deterretur, vt oculos attollere aduersus victricem sine pudore minime possit. Verum hæc alterius sunt negotii, nos iam ad institutum opus redeamus. Ac de Niobe dicatur.

De Niobe. *Cap.* XIII.

NIobe, quam Tantali & Euryanassæ, vel, vt alii putarunt, Taygetes vnius ex Pleiadibus filiam fuisse narrãt, multorum filiorum fuit mater; quę cum gloriaretur supra modum tum ob illorum multitudinem, tum etiã ob formæ præstantiam, ausa est se Diis immortalibus comparare, vel etiam anteponere. Sic enim gloriatur apud Oui. lib. 6. Metam.

Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus autor,
Cui licuit soli superorum attingere mensas.
Pleiadum genitrix soror est mea: maximus Atlas
Est auus, ætherium qui fert ceruicibus axem.
In quamcunq; domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes. accedit eodem
Digna Dea facies. huc natas adiice septem,
Et totidem iuuenes, & mox generosq; nurusq;.
Quærite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoq; modo audetis genitam Titanida Cęo
Latonam præferre mihi.

Atheniensis tamen Apollodorus Nioben scribit libro primo Bibliothecæ fuisse Phoronei Regis Peloponnesi & Laodices filiam, cum Tantalum alii dicerent fuisse eius patrem. Hanc nupsisse Amphioni Thebano dicunt, vt est in libro 3. Biblyothecæ. Verum cum duæ fuerint Niobę, vt arbitror, de Tantali filia solum sermo est. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter se scriptores. Herodotus duos tantum mares, ac tres fęminas

fęminas Niobe fuisse scripsit, vt testatur idem Apollodorus. Homerus lib. vltimo Iliad. sex mares, & totidem fœminas illam habuisse ita inquit;

τῇπερ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο.
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες.

Namq domi periere illi bis pignora sena.
Sex natæ, totidemq; mares, pulcherrima pubes.

At Hesiodus decem mares ac totidem fœminas peperisse Nioben credidit, vt scripsit idem Apollonius. Alii septem mares, & totidem fœminas fuisse maluerunt, quæ communior est sententia. Verum illa ob filiorum præstantiam non solum ausa est, vti dicebatur, Latonam in contentionem felicilatis prouocare, sed etiam contumeliis & impudicis verbis ita lacessiuit & irritauit, vt Diana sex filias, at Phębus totidem filios puberes sagittis confecerit, vt ait Plut. in lib. de superstitione. Occisæ sunt domi filiæ, at in Cithęrone venantes mares ab ipso Phebo. Oui. tamen inquit quatuordecim fuisse cæsos, cui sententiæ assentitur etiam Antipater in his carminib.

Ταντάλις ἅδε ποχ' ἅδε, δὶς ἑπτὰ τέκνα τεκοῦσα
Γαστρὶ μιῇ φοίβῳ θῦμα, καὶ ἀρτέμιδι.
κούρα γὰρ προὔπεμψε κόραις φόνον, ἄρσεσι δ' ἄρσην.
Δισσοὶ γὰρ δισσὰς εἷλον ἑβδομάδας.
ἁ δὲ τόσας ἀγέλας μάτηρ πάρος, ἁ πάρος εὔπαις,
οὐδ' ἀφ' ἑνὶ τλάμων λείπεται γηροκόμῳ.
Μάτηρ δ' οὐχ ὑπὸ παισὶν ὑπερθέμις, ἀλλ' ὑπὸ ματρὸς
Παῖδες ἐς ἀλγεινοὺς πάντες ἄγοντο τάφους.
Τάνταλε, καὶ δὲ σε γλῶσσα διώλεσε, καὶ σὴν κούραν.
χ' ἃ μὲν, ἐπετρώθη, σοὶ δ' ἔπι, δεῖμα λίθος.

Tantalis hæc ipsa: hæc. bis septem pignora eodem
Venere tulit; mactat Phębus, & alma soror.
Mas maribus cędem tulit, atq; puella puellis.
Prostrauere duas sic duo & hi hebdomadas.
Quæq; parens fuerat quondam ditissima natis,
Illa senectuti est orba relicta parens.
Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro
Pignora sunt: natos sed comitata parens.
Tantale, teq; tuoq; necauit sanguine natam
Lingua. tibi lugens saxea forma timor.

Fuerunt autem nomina filiorum Niobes, vt ait Zezes hist. 141. quintæ chil. Sipylus, Agenor, Phędimus, Ismenus, Eupnytus, Tantalus, Damasichthon, filiæ Neæra, Cleodoxe, Astyocha, Phaetha, Pelopia, Egyge, Chloris. At Apollod. Minytum pro Eupnyto dixit, & filias ita nominat; Ethosæam seu Theram, Cleodoxam, Astyochen, Phthiam, Pelopiam, Astycratheam, Ogygiam. Ouidius tamē Alphenorem vel Ilioneum filiis Niobes adiecit. Isacius Homoloidem & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidem patrem Iouem tribuit, cum primam omnium mulierum inquiat Apollodorus cum Ioue cōgressam fuisse, ac peperisse ex illo Argum. Chloris præterea fuit aliquando Melibæa vocata, quam vnā cum Anuda è fœminis superfuisse memorant, è maribus vero Amphionem, quia illæ Latonam supplices vt sibi parceret precatæ sunt, vt ait Paus. in Atticis. Cum tantam filiorum copiam vno die Niobe amisisset, quæ est rerum humanarum inconstantia, non magis prudens

prudens fuit in ferendis aduersitatibus, quàm fuerat in felicitate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum miseratione, cum tantam doloris magnitudinem perferre non posset, in saxum fuisse conuersa, vt significauit Ouid. libro primo de Ponto;

Felicem Nioben quamuis tot funera vidit,
　Quæ posuit sensum saxea facta malis.

Et Callimachus in hymno in Apollinem;

καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος
ὅς τις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται
μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀιζυρόν τι χανούσῃ.

Differt petra suos pariter lacrymosa dolores
Humida, quæ quondam Phrygiis induruit oris.
Nunc quoq; marmor hiat triste & lacrymabile quiddam.

Fama est Nioben visa filiorum morte è Thebis in Sipylū contendisse, quare scripsit Pausa. in Atticis huius imaginem silicem ac prærruptam crepidinem in Sipylo fuisse, quæ quasi ad opticam rationem excisa, prope existenti neq; lugentis, neque mulieris quidem formam præ se ferret; at procul existentibus & mulier, & mœsta, & lugens videretur. De illa imagine, quod esset in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Ouid. in Epist. Acontii;

Quæq; superba parens saxo per corpus oborto
　Nunc quoq; Mygdonia flebilis astat humo.

Facta fuit autem lapidea non repente, cum id à Diis poposcisset; sed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his versibus significasse;

ἤκουσα δὴ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν Φρυγίαν ξέναν
Ταντάλου· Σιπύλῳ πρὸς ἄκρῳ
τὰν κισσὸς ὡς ἀτενὴς
πετραία βλάστα δάμασεν.

Audiui mæstissimam periisse
Phrygiam hospitem
Tantali. Sipylo in summo
Quam hederæ in morem peruicacis
Saxosum germen domuit.

Quam idem poeta in saxeo sepulchro lachrymari inquit in Electra, cum sepulchrum sit eius corpus lapideum factum. Atque hæc de Niobe Tantali filia omnia propè dicta sunt. Niobe altera fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superius, atque eadem fuit soror Apidis, qui cum asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus. Cum tamen alii non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sityoniorum Regis illam fuisse dicant: qui regno postea Argiuorum Aegialeo fratri permisso in Aegyptum profectus, Isidem vxorē duxit, ibiq; regnauit. Multis deinde beneficiis in homines Aegyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inuentis, Serapidis nomine eximiè cultus fuit post mortem ab Aegyptiis, & sub forma bouis viui eius numen honoratum; quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit vtilissimum. Scriptum reliquit Pauf. in Arcadicis non quouis anni tempore, sed æstate tantum Niobes statuam lacrymari solitam. Similē mutationem passa fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris; nam in saxum

& ipsa

& ipsa fuit conuersa. Fabulantur enim quòd cum Venus Diis esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcirco in syluas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dii omnes frustra diu quæsierunt. at anus locum iudicauit, vbi latebat Venus, cũ à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit; de qua ita meminit Lycophron;

καὶ πέμπελον γραῦν μαρμαρουμένην δέμας

Anumque factam marmor ipsam frigidum:

Fama est præterea quòd cum Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouem dies conuertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit vt illi sepelirentur. Hæc fabulosa sunt, quæ de Niobe passim circumferuntur. Nunc antiquorum sententiã ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exempla nos antiqui sapientes ad beneficentiam & ad liberalitatem adhortabantur, cum & nauem, & capram cœlestem, & multa animalia vel in cœlum inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint; ita per hoc exemplum ab arrogantia te meritateque retrahentes, ad prosperas fortunæ vicissitudines æquo animo ferendas nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassæ filia; ac Tantalus auaritia, Euryanassa opulentia est. ex his nascitur mortalium superbia, cuius & Deorum despicientia, & amicorum contemptus, & beneficiorum vel à Diis, vel ab hominibus acceptorum obliuio, assectæ esse cõsueuerunt. Hæc igitur Niobe siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantam filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè animus extollatur. nam ex altera parte diuitias; honores propè diuinos, qui diuitiis habentur; ac nobilitatem maiorum: ex altera amicos complures, & affines, & clientelas frequentes, & effusam vndiq; salutantium multitudinem hæc intuetur, quare se inuidiam, & omnes humanas facultates longo interuallo superasse putat: ac neque Deum quidem ipsum vel feliciorem, vel potentiorem esse arbitratur. Vbi aliqua domus vel ciuitas in tantum superbiæ creuerit, vindictam Dei & euersionem proximam esse scito, vt per hanc fabulam admonemur. Nam vbi quis ita fuerit elatus animo, tunc eum neque filii, neque affines, neq; nobilitas, à diuina vindicta protegere possunt: quia nullæ tam immensæ sunt facultates, quas vno die diuina potentia euertere non possit. Vbi fortunæ concussæ sunt, terga vertunt affines, priores amici diffugiunt, nulla reliqua est clientela, solus incedit, quem antea multi stipabant, à nemine salutatur, sordet nobilitas sine diuitiis ab omnibus neglecta. ad deprimendam igitur temeritatem mortalium Nioben introduxerunt antiqui multis præclaris rebus gloriantem; quæ tanta felicitate elata fuerat, vt vel Deos ipsos paruifaceret; quam tamen repente ex omni felicitate deiectam dixerunt. Ad has calamitates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neque lacrymas, neque vocem, neque lamentationem vllam emiserit: de qua ita scripsit Cicero lib.3.Tusc.Disput. & Niobe fingitur lapidea, propter æternum credo in luctu silentium. Quòd si animo non ita fuisset temerario, neque tantopere felicitate elata, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resipere post acceptam cladem, seque non perpetuo virentia germina, vt ita dicam, peperisse cognouisset, sed quæ vbi collibuisset Deo arescere possent, & diuinæ voluntati satisfecisset, & non fuisset in lapidem conuersa. Fuerunt qui rem ad historiam referre conati sint, dixerintq; acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phrygia; atq; eodem die Niobes filios omnes

interiiſſe, cum multos haberet. Atque cum peſtilentiæ autor ſit ſol & luna, quia ex calore vaporumque copia illa naſcatur, proditum eſt in fabulis Apollinem & Dianam illos ſagittis confodiſſe. ad tantos dolores cum obſtupuiſſet, & propè ſine ſenſu Niobe mater eorum videretur, dixerunt fabularũ artifices illam fuiſſe in lapidem conuerſam. Dicti ſunt homines eo tempore in ſaxa à Ioue mutati, quia crudeles ſunt homines & inhumani ob metum in his opportunitatibus, neque vllus eſt vel affinitatis, vel amicitiæ firmus nodus. Verum cum decimo die ceſſaſſet peſtilentia, tunc ſepulturam dicuntur obtinuiſſe. ac nunc de Thamyri dicamus.

De Thamyri. Cap. XIIII.

THamyris Philammonis & Arſiæ filius genere Threicius forma corporis præſtantiſsimus ob animi dotes omni laudum genere floruit. atque inter cæteras eius virtutes illa etiam commemoratur, quòd eius carmẽ ita ſonorum, itaque cõcinnum fuit vt ab ipſis Muſis compoſitum videretur. Scriptum reliquit Plut in libro de Muſica hunc bellum à Titanibus aduerſus Deos geſtum tanta concinnitate orationis, tantaque modulationis ſuauitate compoſuiſſe, vt nullum poema videri poſſet præſtantius. Sed quoniam cum præſtantia ingeniorum ſemper ferè coniuncta eſt arrogantia, & temeritas, & cæterorum in eo genere præſtantium contemptio, auſus eſt Thamyris vel Muſas ipſas, per quas ipſe cæteros antecelluit, contemnere, conuiciis afficere, & in certamen cantus prouocare, cum gratias potius illis pro acceptorum magnitudine agere conueniret. Hic igitur Thamyris cum eſſet in Meſſenia, atque ex Oechalia ciuitate Dorium verſus proficiſceretur, Muſasq; in certamen cantus prouocaſſet, dicitur illas obuias habuiſſe, cum quibus pactus eſt, ſi viciſſet, ſe velle cum omnibus congredi; ſin victus fuiſſet, illarum arbitratu ſe pœnas ſubiturum, vt ſcripſit Myrleanus Aſclepiades. Hic igitur à Muſis victus ſtatim oculis captus fuit, & canendi ſcientia priuatus, vt teſtatur Homerus in ſecundo Iliad. his verſibus;

καὶ δώριον, ἔνθα τε μοῦσαι
Αντόμεναι, θάμυριν τὸν θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
οἰχαλίηθεν ἰόντα παῤ εὐρύτου οἰχαλιῆος.
Στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο.
Αἳ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
Θεσπεσίην ἀφέλοντε, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

Et Dorion, hic vbi Muſæ
Oechalia Thamyrim redeuntem carmine Thracem
Priuarunt, fuit auſus enim ſe vincere Muſas
Cantando iactare, modo ne prælia vitent:
Occurrantque ſibi Muſæ Iouis inclyta proles.
Iratæ Muſæ cæcum fecere ſed illum.
Et cantum, citharamque viro rapuere ſuperbo.

Pauſan. tamen in Meſſeniacis id morbo Thamyri accidiſſe ſcribit, cum & Homero, & aliis nonnullis perſimile Thamyri ob nullum Deorum contemptũ, ſed ob aliquam naturalem imbecillitatem contigerit. Prodicus vero Phocaenſis, qui carmina in Miniadem compoſuit, apud inferos ſupplicium pati

Thamyrim

Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatē & arrogantiam: quod quidem rationi magis conuenit, cum tantæ arrogantiæ pœnæ luendæ breuissimum sit tempus humanæ vitæ cursus. ob eam calamitatem oculorum ferunt cessasse Thamyrim à componendis carminibus, quare dictæ sunt illi Musæ cantum & citharæ peritiam ademisse. At quam ridicula est Dii boni alienarum ineptiarum derisoris Zezæ explicatio, quā prodidit chil.7. hist.108? inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poetam, qui mundi creationem quinque millibus versuum complexus sit, sed cum esset superbus & arrogans, eiusque scripta periissent, fabulati sunt antiqui, vt ait, illum cum Musis certasse, & factum cæcum, ac diuinam cantilenam illi fuisse ademptam. Hæc explicatio fabulæ quantopere frigeat, quis non sentit? non enim propter has ambages, & nugas aniles, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis; sed, vt dicebam, quo nos deorum metu & reuerentia, ab inani arrogantia absterrerent eorum exemplis, qui cum arrogantes fuissent, pœnas ingentes suæ temeritatis dederunt. vt essemus acceptorum à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque felicibus rebus nimis extolleremur: quorum vitiorum vtrunque & Deo minime placet, & homine sapiente est omnino indignum. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multò honestiores & probabiliores cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quāuis alicuius historiæ fundamēto fulciantur. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya. Cap. XV.

Marsyas quoque Phrygius tibicen ob similem huic temeritatem & petulantiam non leue suppliciū subiuit. Hic Thyagnidis fuit filius eius, qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solennitatibus Græci vsi sunt, accommodauit: qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibiarum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysium, qui ibi regnabat eo tempore, peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cum ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere: cum ipse tibias à Minerua eiectas suscepisset vt aiunt, iisque inflandis factus iam peritior sibi videretur. Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque libuisset, imperaret, vt testatur Pausanias in Phocaicis. Idcirco mansit ea cōsuetudo postea in magnæ matris sacrificiis, vt adessent illis etiam tibiæ, vt ait Myrleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cum Apollo citharā pulsasset, mox ore cantabat; at Marsyas tibiis inflandis tantū erat peritus, quare etiam victus pœnas dedit suæ temeritatis. Istud certamen cōmissum fuisse non procul ab Apamia ciuitate iuxta lacum, in quo ad vsum tibiarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo lib.12. ex eo lacu dicuntur manare fontes Marsyæ fluminis, cum Ouid.lib.6. Metam. Marsyam scribat fuisse ab Apolline in fluuium mutatum. Nam fama est apud eundem lacū tibias à Minerua fuisse inuentas, quas cum illa inflaret, seque in lacu conspexisset, orisque turpitudinem vidisset, & tumorem, illas abiecit, secedite à me inquiens malæ corporis deprauationes, vt ait Athenæus libro 14. has cum reperisset Marsyas, qui multò ante bella Troiana floruit, non solum in-

flauit, cæterosque illarum peritia antecelluit, sed etiam Doricæ musicæ postea, geminarumque tibiarum fuit inuentor, sicut Amphion Lydiæ, vt testatur Plut. in libro de Musica. fama est igitur Marsyam vbi cum Apolline decertans victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, vt testatur Nicander in his carminibus;

Πολλάκι καὶ πίτυος γοερῶν ἀπὸ δάκρυα τμῆξαι
Μαρσύου, ἧχί τε φοῖβος ἀπόφλοια δύσατο γυίων
Sæpius & lacrymas de pinu tristis ademit
Marsyæ, vbi Phœbus nudauit cortice membra.

E pelle Marsyæ vtris factus fuit, quem in Celænorum ciuitate fuisse scribit Herodotus in Polymnia hoc pacto; οἱ δὲ, ἐπειδὴ διαβάντες τὸν ἅλυν ποταμὸν ὡμίλησαν τῇ φρυγίῃ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι, παρεγένοντο ἐς κελαινὰς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ μαιάνδρου. τῷ, ὄνομα τυγχάνει ἐὸν καταῤῥήκτης. ὃς ἐκ τῆς ἀγορῆς τῆς κελαινέων ἀνατέλλων, ἐς τὸν μαίανδρον ἐκδιδοῖ, ἐν τῇ, καὶ ὁ τοῦ σιληνοῦ μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται. τὸν ὑπὸ φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα, ἀνακρεμασθῆναι. Isti postea quam Halym traiecerunt fluuium Phrygiæ, per ipsam profecti Celænas adierunt: vbi scatent fontes Mæandri fluuii, & alterius non minoris Mæandro, cui nomen est Catarrhactes. hic oritur è foro Celænorum, & in Mæandrum influit: vbi est etiam Sileni Marsyæ vtris in ciuitate suspensus. est enim sermo Phrygum quòd is de Marsya ab Apolline excoriato fuit suspensus. Dicitur ea de causa vniuersis tibicinibus deinde iratus fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorāt, cum is primus Delphis Pythium cantum cecinisset. Quid per hanc fabulā significare voluerint antiqui, manifestum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superborum, & nimis elatorum animorum deprimendam temeritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolandis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obruuntur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderunt. Cretheis enim Hippolyti filia Acasti vxor cum capta fuisset Pelei desiderio, neque tamen Peleo vt secum congrederetur persuadere posset, illum apud Acastum, quia suam pudicitiam tentasset, accusauit. Hunc Acastus secum habens ad verticem Pelei montis adduxit, & vinctum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diognetus in rebus Smyrnæis. Verum eius innocentiæ misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur: deinde cum in vrbem venisset paucis comitantibus Acastū debellauit, & imperio ipse potitus est. vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem felicitatem & opulentiam insurgere, sic in rebus aduersis non est cedendum viribus tempestatis, sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit. nunc de Ixione dicamus.

De Ixione. *Cap.* XVI.

ENimuero multò his sceleratior fuit Ixion Phlegyæ filius, vt sensit Euripides; vt Aeschylus, Antionis; vt Pherecydes, Pisionis & Aethonis; vt verò alii Martis, & Pisidices. Hic enim Diam filiam Lioei, vel, vt alii maluerunt, Deionei, vxorem duxit; cum pollicitus esset se multa munera socero mox esse daturum. verum cum ad illa accipienda venisset Deioneus,

hunc

hunc Ixion in foueam carbonariam, quam tenuissimis tabulatis superius igne interius occultato instrauerat detrusit. cum illum ob eam cædem furor inuasisset, neque ullum vel Deorum vel hominum reperiret, à quo expiaretur, quia primus is ausus esset in affinitate coniunctum, manus inferre, Iupiter non solum eius misericordia captus illum expiasse dicitur, sed etiam in cœlum acceptum liberaliter tractasse, & à secretis constituisse. hic igitur pro tanta Iouis in se liberalitate ac munificentia, Iunoni stuprum ferre conatus est: quod cum illa Ioui significasset, non facile credidit Iupiter, quippe cui Bellerophontis, & Hippolyti casus essent cogniti; sed rem palam oculis intueri voluit. dicitur igitur nubem in Iunonis formã coegisse, quam Ixioni obiecit cum qua congressus Centauros suscepit. ob id facinus cum gloriaretur Ixion, passimq; eblacteraret, ac eam, quam aduersus Iouem commiserat, turpitudinem tacere non posset, fuit è cœlo ad inferos ob suam loquacitatem deiectus. hic rotæ ferreæ fuit alligatus, circa quam angues complures conuoluebantur, perpetuoq; rotæ circumuolutæ motu agitabatur, vt nunquam posset quiescere: q̃ significauit Virg. lib. 3. Georg. in his;

Inuidia infelix furias, amnemq; seuerum
Cocyti metuet, tortosq; Ixionis angues,
Immanemq; rotam. Et Tib. lib. 1.
Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.

Memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Phlegyam, non patrem, sed fratrem fuisse Ixionis, cuius filius fuit Pirithous, & Chiron, & alii. Hæc summatim ea sunt, quæ de Ixione scripta apud antiquos inueniuntur: nunc quæ explicatio his attribuatur vestigemus. Zezes grauissime Pindarum, ac Palæphatum philosophum exagitat, tanquam vel sibi domesticam supellectilem furati sint, vel Deorum immortalium templa spoliarint. Pindarum quidem, quia dixerit, quòd vbi Ixion cum nube ab Ioue summissa concubuisset, filium progenuit sine Gratiis Hyperphialum, qui rem habuit cum equabus Magnesiis in Pelio monte, ex quibus natum est genus partim matribus, partim patri simile. At Palæphatum, quoniam Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cũ tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarẽt; tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerũt, ac stimulis pupugerũt. cum vero eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarũt superna parte homines, inferiore equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscẽderat, & quia tauros illos pungentes vidissent Centauros appellasse, quæ quo pacto tantum abhorreant ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quàm absurdam ipse postea attulit expositionem Diibo ni. Dicit enim Nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quam Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus, qui à pungenda aura seu nube ita sint dicti. Quis vnquam per Deos immortales pũgere in rebus Venereis vsurpauit? neque illud sanè satisfacit, quòd nititur in Græcorum fabulis modo Aegyptiorum, modo Chaldęorum exemplis illas comprobare; cum multò magis etiam moribus, & sacrorum ritibus hæc loca distarent inter se, & consuetudine orationis, quam vel vestium forma, vel regionum interuallo. Quòd si Aura apud Pharaonem serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius est tacendum, quàm dicere illa, quæ nesciuntur.

Quòd

Quòd Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est; & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cũ primum commissum fuisset inter coniunctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat; quare de patria profugere coactus est: & à Rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebantur,) perbenigne acceptus expiatus; fuit, & à secretis creatus, quare hæc narrata sunt, vt de Ioue. Hactenus mihi conuenit cum Zeze: quia hæc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius Regis vxoris pudicitiam clam tentasse dicitur Ixion, quod illa grauiter ferens rem interim dissimulans aperit marito. Is non facile credens vxori rem oculis tenere voluit: tum muliercculam quæ Nephele vocabatur instruxit pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quòd eum præstolaretur. Is igitur, vt statutum fuerat, veniens, pro vxore Regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus is, qui primus Centaurus fuit vocatus. Postea vero dicti sunt Centauri non solum illi, qui ab Ixione originem duxerunt, sed plerique in Thessalia ad Pelium montem habitantes, ꝙ in taurorum morem in hostes impetum facerent, essentque propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt, conscendere, & pugnare ex equo inuenerunt, cum frena etiam ab ipsis Lapithis, & ephippia, & omnis equestris supellex fuisset inuenta. Inde fabulosè dictum est Ixionem à Ioue expiatum in cœlum fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & ob eam causam ad inferos detrusum. Nam ob cognitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus & miserrimus omnium factus, cum perpetua tamen ambitione, gloriaque vexaretur. Cum vero ex illa nascatur inuidia necessario, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotæque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus; quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines conuenit, vt ait grauissimus autor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto; οὐκ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συγκεῖσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ἐπενεχθῆναι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὡς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων οὕτως γενομένων. καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλῳ τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινὲς οὐδ' ὁμολογούμενον, ἀλλὰ νόθα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοτε ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοις καὶ πάθεσιν ὑπακολουθοῦντες. Non absurdè sanè, neque imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenire non nulli arbitrati sunt: quòd is Nubem pro Iunone compresserit, atque ita natum esse Cẽtaurorum genus. Nam qui gloria tãquam imagine quadam virtutis alliciuntur, illi nihil sincerum, nihilque laudabile, sed multa illegitima & absurda agant, necesse est, multisque agitationibus ferantur, cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequẽtes. Illi enim, qui pro virtute gloriam ex quibusuis rebus consectantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa indecora faciant oportet; quare monstro similes Centauri ex nube nascuntur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris apicem gloriæq; contenderint, idcirco remotus à secretis, & ad inferos detrusus fuit Ixion, vbi perpetua pœna præteritorum recordatione scilicet, discruciatur. Ego sanè non minus præclaram illam explicationem huius fabulæ censuerim, quàm vir optimus compater meus Thomas Philologus Rauennas Eques in mediũ attulit; vir sanè & magnificentia & liberalitate propè Regia, & doctrina nõ mediocri; cuius ingenio mirificè delector: tãtò grauius scilicet iure optimo suppliciũ esse

se Ixionis, quàm cęterorum omnium, qui apud inferos torquentur; quantò maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id præclarè scriptum est, cui plus remittitur, is plus debet. Hoc est fabulam hanc ideo fuisse fictam, vt per hanc significarent antiqui maximè omnium vitiorum inuisam esse Diis immortalibus acceptorum beneficiorum obliuionem: atque id etiam multò magis cum quis non modo obliuiscitur, sed etiam iniurias infert pro beneficiis; quod scelus vindicem esse Deum deniq; experitur. Ac de Ixione satis, nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho. Cap. XVII.

Sisyphus cuius filius fuerit non patet, quē tamen nonnulli Aeoli fuisse arbitrati sunt, cum illum Ouidi. & Horat. & Home. lib. ζ. Iliad. ita Aeolidem appellauerit;

Σίσυφος αἰολίδης, ὃ δ' ἄρα γλαῦκον τέκεθ' υἱόν.
Sisyphus Aeolides, Glaucus de semine cuius
Editur.

Nam interpres Apollonii οὐκ ἀπ' αἰόλου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν αἰόλου, non ab Aeolo scilicet, sed ab iis qui genus ducunt ab Aeolo, Sisyphum Aeolidem vocatū fuisse existimauit. Fuerunt qui putarint Meropen vnam ex Pleiadibus illi nupsisse, de qua ita inquit Oui. in 1. Fast.

Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.

Ex qua Glaucum, qui etiam Taraxippus vocabatur, qui fuit in Isthmo in hippodromo ab equis discerptus, & Creontem suscepit. Habuit ex aliis &̄ fœminis alios filios, Thersandrum, Ornytionem, Almum, Porphyrionem, aliosque complures: atque Ephyram ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt testatur Homerus Iliad. ζ.

ἔστι πόλις ἐφύρη μυχῷ ἄργεος ἱπποβότοιο.
ἔνθαδε Σίσυφος ἔσκεν, ὃ, κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.
Est Ephyre vrbs Argi vicina feracis equorum,
Sisyphus hic habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant; quippe cū Autolyci sua tempestate insignis & nobilis latronis, qui non solum iureiurando, sed etiam præstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cum enim greges Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illosque mutatos reddere conaretur, frustra id egit; quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum inusserat. Id vbi vidisset Autolycus amicitiā contraxit cum Sisypho, atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit; ex quibus nata est filia eiusdem nominis, quam Laertes pater Vlysis postea vxorem duxit, de qua ita Home. meminit lib. λ. Odyss.

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης,
αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς ἴλιον ἱρήν.
Atq; anima accessit defunctæ deinde parentis
Anticleæ alto Autolyci de semine natæ.
Quam viuam liqui cum sacræ mœnia Troiæ
Accessi.

Fama

Fama est quòd Iupiter Aeginam Asopi filiam in locum vocatum Phliûtem portauit, vt illam comprimeret; quam cum Asopus quæreret, non solum Sisiphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus vt cognosceret, an vera essent, quæ dicerentur, ad illam properauit: quam rem cũ cognouisset Iupiter, hanc in insulam sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit vt saxum quoddam prægrande assiduè suprà montem apud inferos portaret, quod vbi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neq; vlla vi retineri poterat. vt ait Pausa. in Corinthiacis, & Home. luculentissimè expressit lib. λ. Odyss.

καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατερ' ἄλγε' ἔχοντα,
λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν.
ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι
ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιΐς.
αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής:
αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος, κατὰ δ' ἱδρὼς
ἔρρεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.

Sisyphon hic vidi duros perferre labores,
Ambabus manibus portantem pondera saxi.
Hic etenim manibus nixus, pedibusq;, rotabat
Ingens ad collem saxum; vis magna deorsum
Sed voluebat idem, vt collem superare parabat.
Rursus & id campum deuoluebatur in imum.
Tum miser hic rursus repetebat pondera. sudor
Membra lauabat ei, labor est renouatus & idem.

Sisyphum mortuum esse in Isthmo & sepultum constat, vt est in Corinthi. apud Pauf. Non defuerunt tamen qui Sisyphum aliis de causis, & multo probabilioribus ad inferos deiectum id pati supplicium arbitrati sint: nam quidam dixerunt, quia, cum esset Deorum à secretis, arcanas res Deorum diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. alii inquiunt illum variis tormentorum generibus hospites, qui ad illum accessissent, excruciare solitum, quamobrem illi pœnę merito apud inferos illum fuisse addictum. Atque hæc omnia ferè illa sunt, quæ de Sisypho ab antiquis memoriæ sunt prodita. Nunc quid hæc significent, inquiramus, ac primum omnium, explicatum fuit superius nihil magis diuinæ naturæ cõuenire quàm beneficentiam, & liberalitatem, & benignitatem: nihilq; tam repugnare quàm crudelitatem & auaritiam, quippe cum crudelibus & auaris amicus Deus esse non possit: qui per beneficentiam viris bonis fit amicus. Cum enim Deus amet beneficos quantopere odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniuriis afficiunt? Etenim cum à secretis Deorum factus fuisset Sisyphus, pro accepto tanto beneficio cum etiam fidem violarit, merito grauissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, merito experitur quæ sint crudelitatis præmia: quia oẽ improbitatis genus vindicem denique habet Deum. Si quidquam rursus in Deorum contumeliam locutus fuit, ac Deorum arcana vulgauit quominus Dii ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati, præter improbitatis ac sceleris grauitatem. vt igitur deterrerent homines ab auaria & à crudelitate; eosq; ad liberalitatem, & humanitatem, & acceptorum recordationẽ adhortarentur,

tur,& ad Deorum cultum, ad seruandam fidem magistratibus, & Regibus, qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hanc fabulam conuenire scribit, qui magistratus & honores à populo expetunt cum summa animi contentione; neque vnquam obtinere possunt, vel quòd indigni habeantur, vel quòd in hoc etiam maxima vis sit fortunæ. Sic enim ait Lucret.

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo fasces, sæuasq; secures
Imbibit, & semper victus, tristisq; recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vnquam,
Atq; in eo semper durum sufferre laborem;
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

Tanta vero præstantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, vt non vnam rem tantum sub his contineri voluerint, sed illas in diuersas sententias posse distrahi, vt multiplex vtilitas ex his caperetur. per hanc ipsam fabulam igitur homines ab ambitione reuocabant, qua nihil propè est humano generi perniciosius: neque enim debet statim confugere ad laqueũ, qui repulsam passus est, vel si præstantior cæteris existat; sed arbitrari multa stultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconsideratis iudicibus, cum maxima sit vbique insipientium copia. sin alicuius sceleris sibi conscius extiterit, qui passus est repulsam, tum debet vniuersæ vitæ suæ rationem examinare, & quod in se parum rectum cognouerit, corrigere; se ad probitatem quam maxime accommodare, seque dignum præbere, qui cæteris hominibus imperet: quippe cum nullum imperium sit vel felix vel diuturnum, vbi impuri, viris bonis; stulti, sapientibus; imperiti, peritissimis in rebus administrandis dominantur. alii crediderunt Sisyphi saxum studium esse mortalium, atque collem illum siue montem esse vniuersum huiusce vitæ cursum: verticem ad quem Sisyphus nitebatur saxum aduoluere, esse tranquillitatem & animi quietem; inferos esse homines, Sisyphum animam. nam cum anima iuxta sententiam Pythagoricorũ è cœlo diuinitus in hæc corpora missa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit cõscia, nititur omnibus viribus ad felicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alij in cumulandis opibus, alii in honoribus & magistratibus, alii in gloria & celebritate rerum gestarum esse arbitrantur, alii in scientiarum cognitione, alii in eximia corporis forma, aut sanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiusmodi, qui cum re optata potiti sunt, rursus in imum relabuntur, & qui ante in diuitiis comparandis erat anxius, nunc est in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine solicitus, atque ita semper in aliquam relabitur perturbationem, neque ad summam tranquillitatem potest vnquam peruenire. Sisyphus igitur a Ioue ad inferos detrusus non insulsè dictus fuit saxum frustra ad montis verticem aduoluere, quod ad summum peruenisse videbatur, tum rursus deuoluebatur in planitiem. alii rem ad hist. traducunt, dicentes Sisyphum fuisse Teucri scribam, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo ceperit Homerus Ilia da, qui cum arcana patefecisset quædam Troianis graue supplicium subiuit.

TAntalus etiam, quem apud inferos torqueri modo timore impendentis saxi, modo rerum victui necessariarum penuria dixerunt, impurus, & acceptorum beneficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nymphæ Plotæ filium narrauit in secundo Euangelicæ præparationis, cum tamen Ioannes Diaconus & Didymus in lib. λ. Odyss. Iouis & Plutus Nymphæ filium fuisse arbitrentur: quem Zezes hist. 10. chil. 5. Pluto quidem matre genitum, at patre Imolo Lydiæ rege scribit. Lucianus in dialogo de Dipsadibus, Aethonis filium illum fuisse censuit, vt testantur hæc carmina;

τοῖα παθεῖν τ' οἴμαι καὶ τάνταλον αἴθωνος υἱὸν
Μηδαμὰ κοιμῆσαι δίψαλέην ἐδυνάμην.
Talia ferre puto quoque Tantalon Aethone natum,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.

Fuerunt qui dixerint Deos aliquando in hospitium ab hoc fuisse acceptos, qui cum lautum conuiuium illis parasset Pelopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit, vt alii arbitrantur quòd illum immolarat ad epularum magnificentiam, cum omnium rerum vel carissimum filium illis obtulisset. id cum Dii cæteri cognouissent ab iis epulis abstinuerunt, præter vnam Cererem, quæ ob raptæ filiæ dolorem penè desipiens incósulto humerum edit, tum dii reliqui eius filii miserti, eum rursus iecerunt in lebetem, ac recoctum vitæ restituerunt, vt scripsit Pindarus in Olympicis in Hierone Syracusio his verbis;

Ἐπεί νιν καθαροῦ λέβητος ἔξελε
κλωθὼ ἐλέφαντι φαίδιμον
ὦμον κεκαδμένον:
Quod ipsum è puro lebete exemit
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem, quia iunior restitutus à diis fuit, quam erat prius, vt patet ex his;

ὃν δὴ δὶς ἡβήσαντα, καὶ βαρὺν πόθον
φυγόντα ναυμέδοντος ἁρπακτηρίου.
Accessit huic pubes decora bis, grauem
Cupidinem vicauit is Neptuniam.

Cum vero illi deesset humerus, quem comederat Ceres, Dei eburneum fecisse dicuntur; qui humerus omnium postea Pelopidarum signum fuit, vt Spartis pilum, sicut testatur Isacius. verum quia Deorum epulas per humanam cædem Tantalus contaminasset, violassetque ius hospitii, cum experiendorum Deorum causa filium mactasset, vt alii maluerunt, perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est; qui tamen præsentes lautissimo regioque apparatu semper habet epulas, neque vllo pacto illas potest attingere. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quo minus illas attingeret, vt ait Virg. lib. 6.

lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat; & manibus prohibet contingere mensas,

Extingitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus lib. λ. Odyss. non à Furiis terreri ait Tantalum apud inferos, sed perpetua siti vexari, & in aqua esse perpetuo, quæ vsque ad mentum assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit; quod ipsum faciunt varia fructuum genera, quorum desiderio semper discruciatur, vt est in his;

καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα,
ἑσταότ' ἐν λίμνῃ, ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ.
στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι·
ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων,
τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχέν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ
γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων.
Δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατὰ κρῆθεν χέε καρπόν,
ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
Συκέαι τε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.
τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι,
τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.

Tantalon hic vidi duros perferre labores:
Nanque erat in stagno mentum tangente, sitisque
Assidue vrgebat; potandi ac nulla facultas.
Nam quoties in aquam deflectit labra, refugit
Vnda leuis toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus, rursusque leuem Deus euocat vndam.
Hic sunt arborei fœtus: præstantia mala
Punica, sunt oleæ, sunt ficus, pomaq; forma
Insigni; fenis allectant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manibus tentat decerpere fructus,
Protinus hos ventus celeres sub nubila portat.

Alii putarunt lapidē illius capiti imminere, qui quoties bibere conaretur, toties illius caput percuteret: atq; saxum Tantali supplicium ita esse scripsit Cicero lib 4. Tusc Disput. cui miseriæ, ægritudini scilicet, proximus est is, qui appropinquans aliquod malum metuit, exanimatusque pendet animi: quam vim significantes mali, poetæ impendere apud inferos saxum Tantalo faciunt ob scelera, animique impotentiam, & superbiloquentiam. Euripides in Oreste nullo in loco ob timorem posse Tantalum consistere scribit, cum saxum illi perpetuo immineat; quam pœnam illum pati inquit ob immoderatam linguæ petulantiam & dicacitatem, vt est in his;

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ' εἰπεῖν ἔπος,
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
ὁ γὰρ μακάριος, κοὐκ ὀνειδίζω τύχας,
Διὸς πεφυκὼς, ὡς λέγουσι, Τάνταλος,
κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην·
ὡς μὲν λέγουσιν, ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὢν
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἴσχιστην νόσον.

Nil tam graue est, laboriosum tam nihil.

Aerumna nulla, vel Dei ira incommodum,
Quod non virum natura mox susceperit.
Olim beatus ille (nec fortunam ei
Obiicio) natus vt ferunt Ioue Tantalus,
Saxum timens sibi imminet quod vertici,
Pœnam hanc luit, quòd peruolat per aera.
Causa est, vti ferunt, quòd is vir cum foret,
Mensæ Deorumque assideret, improba
Lingua fuit vsus; quod viro turpissimum est.

Tibullus autem in lib. 1. videtur id tantum datum fuisse Tantalo suppliciũ existimasse, quòd esset in aqua, perpetuaq; siti cruciaretur, vt patet in his;

Tantalus est illic, & circum stagna, sed acrem
Iam iam poturo deserit vnda sitim.

Atque Ouidius illud supplicium Tantalo irrogatum inquit ob loquacitatẽ, quia secreta Deorum mortalibus diuulgauerit, vt patet in his;

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Alii ob raptam ab Ioue Aeginam Asopo patri indicatam eam pœnam subiisse Tantalum fabulantur, quod alii Sisypho tribuerunt. verum Corn. Gallus poeta præstantissimus luculentis carminibus rem totam complexus fuit, quòd ob immoderatam linguæ licentiam scilicet Tantalus ad inferos fuit detrusus, quòd ibi perpetua fame ac siti premebatur, quòd lingua est intra certos claustros viro prudenti coercenda; quæ si tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacibus parit in posterum; sic enim inquit,

οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν
πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος,
Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ
κρᾶσις, ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη·
Πῖνε λέγει τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς·
οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.

Qui satur ante fuit felix conuiua Deorum
Nectare, quæ superis pocula nota Deis;
Nunc cupit humanas epulas; sed semper ab ore
Vnda fugit, mediis stat sitibundus aquis.
Vnda bibe affatur, ac discito iura silenti.
Conuenit ista pati lingua proterua quibus.

Alii, inter quos fuit Zezes & Didymus, putarunt hanc pœnam irrogatam Tantalo, quia nectar & ambrosiam suis æqualibus impertiuerit. Hic filium habuit Broteam, Pelopem, ac Nioben. & de fabulosis quidem hactenus. Tantalum Iouis & Plutus filium quidam dixerunt, alii Ploræ nymphæ, alii Aethonis, non ea quidam de causa, vt putarunt quidam, quia plures fuerint Tantali; sed quia alii alia ratione fabulam eandem interpretantur, cũ omnes tamen ad vnum eundemq; finem tendant. nam cur Iouis est filius? quia Tantalus vir rerum diuinarum ac naturalium peritissimus fuisse creditus est; quæ cognitio nõ contingit cuivis, vt senserũt Pythagorici, sed illis tantum, quorum animæ è Iouis sphæra præcipuè in hæc corpora euocata fuissent, aut qui Iouem haberent in suo horoscopo dominantem, cuiusvis vt opulentiam, ita sapientiam subministrat in natiuitatibus. Verum cum

illa

illa æetherea superna. regio ignea credita sit ab Anaxagora & Empedocle, non fuit absurdum Tantalum Aethonis filium existimari, ardentis scilicet & igniti ætheris. Hic accepisse Deos in conuiuium dicitur, Pelopemque illis epulandum apposuisse, cuius Ceres humerum comedit, quod quid aliud significat, quam perpetuas calamitates, quæ ferendæ sunt hominibus bonis & sapientibus dum rebus diuinis sunt intenti? nam vel filii, vel carissima quæque sunt deserenda, vt diuina sectemur. Est enim rerum humanarum felicitas ad sceleratos multo magis, quàm ad viros bonos propensa: nam cui multa occurrant difficilia, ille vel Dei est existimandus amicus si æquo animo ferat, vel certe breui futurus est, qui per hæc incommoda virorum bonorum constantiam & animi magnitudinem exercet. Hic cũ ditissimus esset, adeo rerum diuinarum cognitioni fuit intentus, vt diuitiis posthabitis omnes voluptates corporis contempserit: quare dictus fuit à nonnullis in maxima omnium voluptatum copia ab imminente saxo deterritus, quo minus illis perfrueretur. Hic nectar & ambrosiam hominibus impertiuit, quia fuit rerum cœlestium suauissimæ cogitionis inuentor; nam nullum nectar iucundius est quàm Dei cognitio. Quod erat igitur saxũ illius ceruici assiduè imminens? assiduus labor & studium quod rebus diuinis cognoscendis tribuitur, quæ animi cura cum nos reuocet à voluptatibus corporis, dicta est vna Furiarum, eaque maxima ab epulis præsentibus deterrere: abundabat enim voluptatum copia ob diuitias, at non fruebatur ob animi solicitudinem. Alii tamen ad auaros ad liberalitatem reuocandos hanc fabulam detorquent, qui dicunt opulentos Iouis filios dici propter diuitias; eosdemque condemnatos perpetuæ sitis, quia nullà sit vel in maxima copia diuitiarum satietas: quippe cum illarum desiderium cum copia crescat, quare ita inquit Hora. de quodam auaro in 1. Serm.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

At Cicero, vt patuit ex superius recitatis, curas & timores inanes videtur putasse è mentibus hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiam sensit Lucretius in his carminibus;

Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (vt perhibent,) cassa formidine torpens:
Sed magis in vita Diuum metus vrget inanis
Mortales, casumque timent, quem cuiq; ferat sors.

Et profecto nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bonitatis, cum potius per reuerentiam, ac beneuolentiam Deus vt pater & bonorum omnium autor sit colendus, quàm timendus vt horribilis & ferox. Alii putarunt linguæ procacitatem nos admoneri per hanc fabulam esse cohibendam, alii ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines, cum scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alii crediderunt significari per hanc fabulam profanis & impuris hominibus religionis arcana non esse detegenda; quoniam apud profanum vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio; qui alios pro valetudine, ac viribus stomachi nutriunt, alios interimũt, aut impellunt in grauioreẽ morbum. Nam vt quisq; est vir bonus, ita in bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit. nunc de Tityo dicatur.

De

De Tityo, Cap. XIX.

Tityus quoque propter improbitatem, temerariamque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, vt scripsit Apollon. lib. 1. & Apollodorus lib. 1. Biblyothecæ. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagittis dicitur ab Apolline fuisse cæsus, vt in his testatur Apollonius Rhodius;

> ἐν καὶ ἀπόλλων φοῖβος ὀϊστεύων ἐτέτυκτο
> βούπαις, οὔπω πολλὸς ἐὴν, ἐρύοντα καλύπτρης
> Μητέρα θαρσαλέως τιτυὸν μέγαν. ὅν ῥ' ἔτεκέν γε
> δῖ' ἐλάρη, θρέψεν δὲ καὶ ἂψ ἐλοχεύσατο γαῖα.
> Hic inerat Phœbus puer; ac petit ille sagittis
> Ingentem Tityum matri vim ferre parantem.
> Hic Phœbi securus eam iam ceperat; illum
> Diua Elare peperit, Tellus nutriuit alumnum.

At Euphorionis fuit opinio, quòd Tityus non Latonæ, sed Dianæ vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Pherecydes quòd Iupiter Elaram Orchomeni filiam compressit, qui cum Iunonis Zelotypiam formidaret, illam prægnantem intra terram occultauit, vñ natus est Tityus, cuius matre mortua terra illum nutriuit, quare dictus fuit terræ alumnus. Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, sed à Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cum inquiat;

> ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε.
> O virgo Tityi domitrix Diana.

At Pausanias in Laconicis scriptum reliquit in quodam templo positas fuisse Apollinis & Dianæ imagines; à quibus vtrisque Tityus sagittis conficeretur. Hæc autem ad Panopeum Lebadæ locum omnia contigisse dicuntur: vt ait Strabo libro 9. Paus. in Phocensibus sepultum in agro Panopensi fuisse Tityum scribit iuxta quendam torrentem, cuius sepulchrum ad trientẽ vnius stadii accedebat. Hunc post eam cladem ab Apolline & Diana acceptam deiectum fuisse ad inferos memorant, atque ita ibi prostratum & ligatum fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisseq; magnitudinis admirabilis, quippe cum iugera nouem terræ eius corpus vastum cooperiret, vt testatur Tibullus in his;

> Porrectusque nouem Tityus per iugera terræ,
> Assiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assidue laniari, eiusque iecur comedi finxerunt; quod vbi semel fuerit absumptum, tum denuo reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fundamentum deficiat, vt ait Home. lib. λ. Odyss.

> καὶ τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
> κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
> γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
> Δέρτρον ἔσω δύνοντες, ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
> Hic Tityum vidi terræ omniparentis alumnum
> Prostratum; tenet ille nouem nam iugera terræ.
> Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat
> Omentum ingressus, manibus non ille repellit.

Virgi-

Virgilius tamen libro sexto vnum tantum vulturem Tityo attribuit, ac non vt Homerus alterum vtrinque qui iecur illius rostro laceraret, cum ita rem totam luculenta oratione exprimat;

Necnon & Tityum terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroq; immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundaq; pœnis
Viscera, rimaturq; epulis; habitatq; sub alto
Pectore; nec fibris requies datur vlla renatis.

Hæc ea sunt, quæ de Tityo ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda. Strabo lib. 9. fabulam hanc ad historiam transtulit, dicitque quo tempore Apollo dictus est è cœlo in terras aduentasse, ac homines mansuefecisse, qui prius arborum syluestrium fructibus tantum vescebantur, Tityum tyrannum Panopeæ crudelissimum, hominem fuisse violentum atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: vt interemit postea Pythonem. Deinde vt eius exemplo cæteri scelerati ab omni turpitudine & crudelitate deterrerentur, dictus fuit Tityus ea pœna apud inferos crudelissimè torqueri. Lucretius libro 3. ad rei Venereæ cupiditatem, animique solicitudines hanc fabulam retorsit, cum dicat fieri nō posse omnino multa quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hæc animi curas antiquos significare voluisse, vt ab iis retrahamur, ita enim inquit;

Sed Tityus nobis hic est in amore iacentes
Quem volucres lacerant, atq; exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

Alii crediderunt tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerūt antiqui nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere non possit, cum quid vel à potentissimis & fortissimis hominibus iniquū committitur. Neque enim vllus est tantus armatorum numerus, nullæ tam vigiles custodiæ, nulla tam firma præsidia, nulla coniuratio, si æquitate careat, quam Deus vel per imbecillos homines deprimere & profligare non facile possit. At Petrus Nellius Senensis vir literarum bonarū & morum elegātia præstās, & Franc. Caluinus vir doctissimus mihiq; amicissimus vultures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assiduè vellicant peccantium, eumque torquent; quippe cum vindictā Dei & animaduersionem omnis improbitas quasi præsagiat, quæ paulatim scelera per vestigia consequitur. Vt igitur ad æquitatem mortales adhortarentur, eosque deterrerent ab omni impietate & crudelitate; ne aduersus Deum vel homines quispiā improbus esse impune auderet, hæc ab antiquis memoriæ sunt prodita. Illæ omnium fabularum præstantissimæ sanè sunt iudicandæ, quæ in plures corrigendorum morum vias diduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solam morum rationem corrigendorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus segetum intelligendus, quippe quem Græci τίτυρον vocant: verum cum litera detracta sit, visum est hominis nomen, cum quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni, & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniam cum Orchomenus fluuius sit Thessaliæ

faliæ, eius filia est Elara Nympha, lacteus humor in feminibus scilicet; quoniam sine fluuialibus Nymphis calamus segetum non posset nasci. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aere concipiunt, qua ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus, virginitatem seruare possunt; quo spatio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitalis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec exanima illa semina relicta penitus putrescant, cum eo tempore prægnans sit semen, ex Iouequé concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperius in ipsum sæuiat: nam vetus frumentum ob aeris iniurias non ita commodum est seminibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem, quod iam putrefactũ est, cum intra terram moriatur; sed calamus, qui Tityus est, hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cœlum, & tanquam in Latonam impetum facturus sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prosternitur. Nihil hoc aliud significat, quàm calamum, vbi ad iustam longitudinem excreuerit, mox solis & lunæ opera ad maturitatem perduci, ita vt denique à messoribus prosternatur. Nam neque luna sola ad maturitatem perduceret, quia opus est calore: neque id solus sol efficeret, quia solus calor exiccaret, nisi humoris temperamentum adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cęsi iecur à vulturibus comedi, quoniam inutilia sint pani conficiendo exteriores frumenti cortices, idque quod est interius totum ad vsum panis conferat. Distenditur autem non in nouem, sed in multa terræ iugera, quæ omnia frugibus operiuntur. Hæc igitur fabula totam serendi, metendique tritici, & panis conficiendi rationem continet, quippe cum ita semper Tityi iecur renascatur, & immortale sit; quod significat annuã agricolarum diligentiam. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. Cap. XX.

Titanes, qui bellum aduersus Iouem ceperunt, crebrisq; fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cœli filii fuisse dicuntur, vt scriptum est ab Aeschylo in Prometheo his carminibus;

ἐνταῦθ' ἐγὼ τὰ λῷστα βουλεύων, πιθεῖν,
Τιτᾶνας, οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς τέκνα.
Titanibus nam consulebam ego optime,
Parere: Cœli terræ & almæ filiis.

Quod scripsit etiam Orph in hymnis;

Τιτῆνες γαίης τε, καὶ οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.
Titanes cœli ac terræ clarissima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de causa susceperunt, quia, vt dictum est in Ioue, ante Saturnum Ophio & Eurynome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt, Diis imperabant. At Saturnus Ophione postea debellato, cum Rhea palæstra Eurynomen vicisset, illis imperium extorsit. Alii tamen Titanum Saturni fratrem dixerunt, ad quem, cum maior esset natu Saturno, iure hęreditario imperium pertinebat: sed tamen matre ac sororibus precantibus impetrauit à fratre Saturnus vt ipse imperaret, qui etiam imperauit Titanibus, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

Ἔνθα μὲν οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ
Τιτήνων ἤνασσεν. imperio regeret Titanas vt olim
Hic etiam Philyræ in magno Saturnus Olympo.

Ea tamen lege, vt filios, si qui mares de se nascerentur, occideret: ne ad illos post Saturnum imperiũ deferretur, sed rediret ad Titanum. cum Iupiter clam contra fœdus educatus fuisset, regnumque paternum occupasset, Titanus ac illius filii arma sumpsere, bellumque Ioui tanquam illegitime, & contra patrium iusiurandum imperanti, bellum intulerunt. Verum cum Iupiter fuisset à Themide monitus, vt pelle Amaltheæ capræ pro integumẽto vteretur, quòd illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit, quare cum pro euentu bellorum iustæ causæ putentur pugnandi, omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deos iurare super ara coegit, quòd sibi fidem in ferendo auxilio seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sydera collocata, vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis; Ἐρατοσθένης δέ φησι, τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεὺς, κυκλώπων κατασκευασάντων. inquit autem Eratosthenes hanc Aram illam esse, super qua primum Dei iurarunt, cum Iupiter bellum aduersus Titanas suscepit, à Cyclopibus extructa. Dicuntur fuisse inter cæteros Titanes Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanus Aegæon, qui Briareus etiam vocabatur; & Gyges, qui fuit Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen nõ aduersus Iouem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed ad custodiam Iouis fuisse è mari à Thetide euocatum. Alii gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli aduersus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eubœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scripsit Tarrhæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestum scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegantissimis carminibus. fama est Titanas omnium mortalium primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicuti scripsit lib. 4. Apollon. in his;

Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε νάσσατο γαίῃ.
Τιτῆνας δ' ἔδαε στάχυν ὄμπνιον ἀμήσασθαι.
Nanq; Ceres quondam terris habitauit in illis,
Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cum hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, dicuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, varia viperarum genera, lætiferorumque serpentum esse exorta, vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto;

Ἀλλ' ἤτοι κακοεργὰ φαλάγγια, σὺν καὶ ἀνιγρούς
Ἑρπηστὰς, ἔχιάς τε, καὶ ἄχθεα μυρία γαίης
Τιτήνων ἐνέπουσιν ἀφ' αἵματος.
Serpentes, pariterque phalangia noxia, & atrum
Vipereum genus, & quæ terræ plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.

Postea vero quam Titanes victi fuerunt, ludi Olympici sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo; in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugillatu: atque inde seruatum fuit vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerẽtur, quòd genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Ti-

tanibus in præsenti cõmemorarem. at nunc veritatẽ ex his eliciamus. Pauſ. in Corinthiacis Titanum aſtronomiæ peritum fuiſſe ſcribit, quare frater Solis dictus fuit, quòd in obſeruandis anni temporibus, negotiorumque omniũ opportunitatibus fuit diligentiſsimus. Primus enim ex annuo ſolis curſu cognouit quibus temporibus quæ ſtirpes, aut quæ ſemina terræ ſint committenda: quos fructus ſol facile augeret ac concoqueret. Hanc rerum & aſtronomicarum & agẽdorum negotiorum rationem, cognitionemq́; cum mortalibus perhumaniter impartiuiſſet, dictus eſt & ipſe,& eius filii cœlum affectaſſe, Iouemque de regno deiicere voluiſſe, idque ſibi & ſuis filiis ſubiicere: tum Iupiter fulmen accepiſſe dictus eſt, & in illos contorſiſſe. quid aliud vero ſunt fulmina, quàm immiſſus à diuina bonitate ardentiſsimus ignis ſiue ſcientiæ rerum cœleſtium deſiderium, cum cœleſtia ſcire cupientes diuina bonitas ad ſe rapiat? neque enim ſine ope diuina, vel ſine vi ſyderum ad cœleſtium cognitionem accendimur aut peruenimus. Eſt ſiquidem vis ignea ſanguinis iis, qui ad harum rerum cognitionem ſe erigunt: quippe cũ Muſas animas ſphærarum cœleſtiũ arbitrentur, vt ſignificauit Virg. lib. 1. Georg.

Me vero primum dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore
Accipiant: cœliq́, vias, & ſydera monſtrent.

At quibus frigidioris ſanguinis natura extiterit, illi ad voluptates potius incitati ſunt & propenſi, quam ad vllas diſciplinas, quod paulopoſt innuit idem poeta in his;

Sin has ne poſſim naturæ accedere partes,
Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis;
Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes.

Hunc ſanguinis calorem, totiusque corporis temperamentum tanquam ſtimulum habemus ad res ſingulas, contra quem ſiquid conamur, vel fruſtra, vel non ſine ſumma difficultate nitimur. alii Saturnum eſſe Titanum crediderunt, ſiue tempus, vt ſcripſit Orpheus in hymno in Sat.

ποικιλόβουλ', ἀμίαντε, μεγασθενὲς, ἄλκιμε Τιτὰν,
Conſilio pollens, pure, ac fortiſsime Titan.

Nam cum omnia ex tempore naſci videantur, tanquam mortalem facultatem ſuperatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, ceduntq́; diuinis illis ſempiternis corporibus, quibus velle repugnare, ſeque æquare videbantur. Decidunt igitur res humanæ ictæ fulmine, quia vt generationis ita corruptionis artifex eſt calor: quare per hanc fabulam ſignificarunt antiqui res humanas, quæ temporibus quibuſq; naſcerentur, ac tempus ipſum, quaſi illarum fratrem diuinis corporibus cedere; quorum caloris viciſſitudine omnia ad interitum & ad ortum properarent; quippe quæ vbi ob imbecillitatem tandem ignem exhalarint, in cætera elementa, ex quibus compoſita fuerant, ſoluantur. Has igitur res humanas quidam Titanes, diuinas vero virtutes, Iouem, & Herculem, & variis Deorum nominibus appellarunt. cum vero tempus è cœlo natum ſit, & ex annuo ſolis curſu, resq́; in eo agantur & per id naſcantur, quæ generationi ſunt ſubiectæ, idcirco Titanas eſſe apud inferos, & eoſdem patres hominum ac Deorum dixerunt, vt teſtatur Homerus in hymno in Apollinem;

κέκλυτε νῦν μοι γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Τιτῆνές τε θεοὶ, τοὶ ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες,

τάρταρον ἀμφὶ μέγαν, τῶν ἐξ, ἄνδρες τε, θεοί τε.
Audi nunc Tellus, & quod tegis omnia Cœlum,
Titanesque Dei colitis tellure sub alta
Tartara qui tenebrosa; viri sunt vnde, Deique.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, quæ ubique habitant, vt est in his;

τιτῆνες γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.
ἡμετέρων πρόγονοι πατέρων, γαίης ὑπένερθεν
οἴκοις ταρταρίοισι μυχῷ χθονὸς ἐνναίοντες.
ἀρχαὶ, καὶ πηγαὶ πάντων θνητῶν πολυμόχθων,
εἰναλίων, πτηνῶν τε, καὶ οἳ χθόνα ναιετάουσιν.
ἐξ ὑμέων γὰρ πᾶσα πέλει γενεὰ κατὰ κόσμον.
Titanes Cœli ac Terræ clarissima proles.
Nostrorum proaui patrum: tellure sub alta
Tartara qui colitis nigrantia. fons, & origo
Cunctorum pariter mortalibus optima rebus,
Quæ mare, quæ terras habitant, quæq; ætheris oras.
Nanque viget per vos apte natura animantum.

Alii Titanem solem esse crediderunt, cuius vxor esset terra; quoniam ex his omnia euidentius nascantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicasse antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terrestre quiddam & crassum intra se continerent; quæ vi corporum superiorum inferius assiduè detrudantur. Nam vapores semper sursum vi solis attrahuntur, qui vbi ad superiora peruenerint, virtute diuiniorum corporum vel soluuntur in purissima elementa, vel repelluntur inferius, quæ dimicatio est sempiterna, hanc vero per fabulam Titanum antiqui sapientes illa ipsa significabant. atque hæc ad physicam rationem. Quòd vero nemo impune aduersus Deorum religionem sit temerarius, iam sæpius explicatum est, quare ethicam explicationem in hac fabula nō inuestigabo. at nunc dicatur de Gigantibus.

De Gigantibus. *Cap.* XXI.

DIcuntur Gigantes è Terra, Cœlique sanguine nati fuisse, quo tempore Saturnus pudenda patris abscidit, vt ait Hesio. in Theog. his versibus;

ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
πάσας δέξατο, γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' ἐρινῦστε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας.
Sanguineæ quotquot guttæ cecidere, recepit
Terra omnes: eadem rursus voluentibus annis
Horrendas peperit Furias, magnosque Gigante

Et Orpheus lib. 8. sacri sermonis;

οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσι,
οὕνεκα γῆς ἐγένοντο, καὶ αἵματος οὐρανίοιο.
Hos ideo superi cuncti dixere Gigantes,
E Terra quòd sunt nati, & de sanguine Cœli.

Hanc eandem opinionem habuit etiā Acusilaus, vt testatur Apollonii enarrator. nam paulo superius ostendit Hesiodus Saturnum in insidiis colloca-

tum cum falce per noctem pudenda patri abscidisse. alii non Saturni opera natos, sed solius Terræ filios Gigantes esse tradiderunt, vt sensit Apollod. lib.1. quos ab irata Opi siue terra editos fuisse dixerunt, quia occisi fuissent Titanes, eosq́; in Deorum vltionem genitos, vt in his significauit Apollon.

Αλλ' ὁμὲν ἢ ἀλεοῖο τυφωέα, ἥν καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἴκτο πέλωρ τέκος. οἷα πάρεσθεν
χωομένη Διὶ τίκεν.

Ast hic horribili'ue Typhœo, pignoribus'ue
Terræ persimilis, quæ Tellus edidit olim
Almo irata Ioui.

Homerus lib.λ.Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios Gigantes existimauit, qui ossam & Olympum montes imponere Pelio conati sunt, vt in cœlum ad expugnandum Iouem conscenderent, sic enim inquit;

τὴν δὲ μετ' ἰφιμέδειαν Ἀλωῆος παράκοιτιν
εἴσιδον, ἣ δὴ φάσκε ποσειδάωνι μιγῆναι.
καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε μινυνθαδίω δὲ γενέσθην,
ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλεκλυτόν τ' ἐφιάλτην.
οὓς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα.
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν ὠρίωνα.
ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο,
ὄσσαν ἐπ' ὀλύμπῳ μέμασαν θέμεν. αὐτὰρ ἐπ' ὄσσῃ
πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Vxor Aloei post hanc est Iphimedea
Visa mihi: quæ Neptuno duo pignora magno
Edidit, hi parui sunt primo tempore nati:
Otus diuinus, valde inclytus inde Ephialtes:
Nutriit hos paruos tellus. pulcherrimus horum
Natus vterque fuit, post eximium Oriona.
Atque nouem cubitos ambo creuere nouennes
In latum; longumque nouem corpus fuit vlnas.
Hi superis pugnamque grauem, bellumque minati
Prægrandes montes, vt cœlum posset adiri,
Inuoluere, ossam frondosum, mox & Olympum
Cum syluis, stabulisq́; super te Pelion altum.

Isti dicuntur non solum corporis magnitudine præcelluisse, viribusq́; inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibusque anguineis, vt ait Ouid. lib.5. Fastorum;

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit: & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma mouete Deos.
Extruere hi montes ad sydera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Iouem:
Fulmina de cœli iaculatus Iupiter arce
Vertit in autores, pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel, vt alii maluerunt, ad Pellenen habitarunt, qui cum essent admirabili corporis proceritate & saxa & ignitas arbores in cœlum iaculabantur, vt testatur his verbis Isacius; ἡ γῆ τὰ τῶν Τιτάνων ἀγανακτοῦσα, ἐν φλέγραις τῆς παλλήνης γεννᾷ δρακοντόποδας καὶ βαθυγενείους, καὶ βαθυχαίτας γίγαντας, οἳ πέτρας καὶ δρῦς πεπυρακτωμένας ἠκόντιζον πρὸς τὸν οὐρανόν. ὧν πρῶτοι πορφυρίων καὶ ἀλκυονεύς. Terra res gestas aduersus Titanas ægrè ferens in Phlegris Pellenes anguineis pedibus, eximieque crinitos & barbatos Gigantes peperit, qui saxa, quercusq; flammatas iaculati sunt in cœlum, quorum principes erant Porphyrio & Alcioneus. fuerunt autem complures qui arma aduersus Deos sumpserunt, quare Sophocles in Trachiniis inquit;

οὔθ' ὁ γηγενὴς στρατὸς γιγάντων.

Neque Terrigenum exercitus gigantum.

Isti cum super altissimos montes illos conscendissent, dicuntur saxa ingentia in Deos iaculati, ex quibus illa, quæ in mare deciderunt, factæ sunt insulæ, vt ait Duris Samius: at illa, quæ in terram ceciderunt, montes. Erat autem rumor inter Deos nullum è Gigantibus posse occidi, nisi quispiam ex mortalibus in eius belli societatem fuisset assumptus: tum vero Iupiter Palladis consilio Herculem socium asciuit, qui primus omnium Alcyoneum sagitta cõfossum interemit: Verũtñ cum sẽp fortior reuiuisceret, Minerua impetu facto extra orbem Lunæ illum extraxit, qui ita obiit. Iupiter & Hercules Porphyrionem Iunonem violantẽ occidunt; Apollo læuum oculum, Hercules dextrum Ephialtæ sagittis effodiunt. Hercules post hunc Eurytum querno telo de medio sustulit. Hecate Clytium, Minerua Enceladum, ac Pallantem obtruncauit. Cum Polybotes per mare fugiens in Con insulam peruenisset, insequens hunc Neptunus partem insulę reuulsam in illum contorsit pro telo, quę recidens Nisyros insula facta est. Mercurius Hippolytum, Diana Grationem, Parcę Agrium et Thoonem trucidarunt. Reliqui Iouis fulmine perierunt, vt testatur Apollodorus libro primo Biblyothecę. Scripsit Pausan. In Arcadicis Bathon vallem quandam fuisse, in qua vulgatum fuit Gigantes prælium aduersus Deos commisisse; quo in loco rem diuinam facere fulguribus, tonitruis, ac procellis mos fuit, ad eius certaminis imitationem. Alii dixerunt in Sicilia fulmine ictũ fuisse Typhonem, ut testatur Hesio. vbi hęc carmina scribit;

φλὸξ δὲ κεραυνωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος
οὔρεος ἐν βήσσῃσιν ἀιδνῆς παιπαλοέσσης.

Flammaq; manauit de cęso fulmine rege,
Saxosi ad montis radices vallibus imis.

Quidam Pithecusas vocatas insulas Gigantũ fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse prælium. Alii eos natos fuisse ea conditione tradiderunt, vt quandiu essent in eo agro, in quo nati erant, tandiu essent immortales, quare Palladis consilio ex eo agro extractos periisse. Alii fabulati sunt Gigantes è Phlegra Campaniæ vicina pulsos ab Hercule terram subiisse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuisse, Phlegramque Campanię oram fuisse vocatam, quòd igni, calidarumq; aquarum fluxus abundaret, totusque Baiarum & Cumarum tractus sulphuris & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nam calidas ideo esse inquiunt, quòd vulnerum flammas abluerint, cum ex ipsius fulminis natura sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli tantum metum superis iniecisse Gigantum

temeritatem & audaciam primo aſpectu, vt cum primum Tiphoeus apparue rit, omnes aufugerint in Aegyptū; vbi longo itinere defeſsi, ac ſpe fugæ deſtituti ſe ſub variis formis occultauerint, vt ait Ouid. lib. 5. Metam.

Bella canit ſuperum, falſoq; in honore gigantes
Ponit: & extenuat magnorum facta Deorum.
Emiſſumq; ima de ſede Typhoea terræ
Cęlitibus feciſſe metum, cunctoſq; dediſſe
Terga fugæ: donec feſſos Aegyptia tellus
Ceperit, & ſeptem diſcretus in hoſtia Nilus.

Cum vero in varia animalia ibi mutati Dii fuiſſe dicantur, illa fuit cauſa, cur animalia multiplicia poſtea coluerint Aegyptii. Memorantur vero inter prædictos gigantes Cęus & Iapetus, à Virgilio. Mimantem & Rhethum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Aſius, Cinnus, Besbicus, Almops, Echion, Pelorus, Athos, Celado, Damaſor, Palleneus, & alii complures. Aiunt Palladis conſilium præcipuè, ac vim Herculis valuiſſe plurimum in profligandis gigantibus, & Panos; qui concham marinam pulſando in eo certamine terrorem hoſtibus eximium iniecit: deinde Bacchi, qui plurimū viribus valuit. Illi igitur horū Deorum opera victi ad inferos detruſi ſunt: atque Enceladus ſub Aetna monte ſubſtratus flammis aſsiduis torquetur. Typhoeus tantæ magnitudinis corporis fuiſſe dicitur, vt cum tota Sicilia tribus promontoriis claudatur, tota ſupra eius corpus poſita ſit, cuius ſupra dextram eſt ſitus Pelorus Italiam proſpectans, ſupra lęuam Pachinus, ſupra crura Lilybæus; caputq; Aetna grauatur, vt ait Ouid. in his;

Vaſta Giganteis ingeſta eſt inſula membris
Trinacris; & magnis ſubiectum molibus vrget,
Aetherias auſum ſperare Typhoea ſedes.
Nititur ille quidem, pugnatq; reſurgere ſæpe,
Dextra ſed Auſonia manus eſt ſubiecta Peloro,
Dextra Pachine tibi, Lilybæo crura premuntur,
Prægrauat Aetna caput.

Atque cum omnis iniuſtitiæ, omniſque iniquitatis & ſceleris pœna comes eſſe conſueuerit, omnino contra Gigantum, omniumque improborum temeritatem & auaritiam illa carmina ſunt Euripidis in Helena, quę ab omnibus debent non modo lingua proferri, ſed in mente diligenter ponderari, quæ ita ſe habent;

Μισῆ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν. τὰ κτητὰ δὲ
κτᾶσθαι κελεύει πάντας, οὐκ ἐξ ἁρπαγῆς.
ἐατέος ὁ πλοῦτος, ἄδικός τις ὤν:
κοινὸς γάρ ἐστιν οὐρανὸς πᾶσι βροτοῖς,
καὶ γαῖ᾽ ἐν ᾗ χρὴ δώματ᾽ ἀναπληρουμένους
τ᾽ἀλλότρια μὴ ᾽χειν, μηδ᾽ ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ.
Odit Deus vim: poſsidendaq; imperat
Tenere iure quenq;, non inferre vim.
Opes iniquæ deſerendæ: nam viris
Commune cœlum eſt omnibus, tellusque; vbi
Multis bonis replere poſsis atrium,
Sed ſit procul rapina, viſq; hæc auferens.

Hæc ea ſunt, quę de Gigantibus ab antiquis memoriæ prodita ſunt, quę quid occul-

occultum contineant, inquiramus. Dicti sunt gigantes Terræ & Cœli filii ex parricidio prope nati, & ex crudelitate Saturni in patrem, quia nihil prope boni ex adulterio & illegitimo congressu nasci consueuit; atque illi, qui sunt crassioris materiæ, temperati, & æquitatis amici, ferè esse non solent; quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates, iramque diutius seruant, rationi non facilè cedunt, minus sunt ad capiendas disciplinas accommodata, & pro libidine, animorumq; impetu plerũq; feruntur. Alii tñ Neptuni & Iphimedeæ filios putarunt, quoniam omnes crudeles & inhumani ac feri Neptuni dicuntur filii: quippe quorum corpora ob humorum copiam à sole minime digestorum bonitatem morum nesciant; cuius radii non solum educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimum conferunt. Quid vero est aliud Iphimedea, quàm pertinax & infixa in animo cupiditas neque consilio neque rationi cedens? nam in quibus corporibus eximiæ vires extiterint, minimum est plerunque consilii & prudentiæ. Hi igitur, vt imprudentes, & crudeles, & temerarii, qui nihil honestum esse putarent, nisi quod placuisset, vel Iouem ipsum velle de cœlo depellere ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim, nisi imprudentes homines, quibus libido & impetus animi dominatur, Deos omnes contemnere, ac pro suis viribus religionem euertere; cum religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorum metu, nihil neque iustum, neq; pium, neque sanctum fieri potest. Verum quia scelerum omnium comes est supplicium, & pœna, & miseriæ, quia Deus est grauissimus flagitiorum vindex, illi nõ iniuria ab Hercule, & Pallade, & Diis cæteris pfligati & acerbissimis suppliciis addicti sunt apud inferos, cum nemini esse scelerato impune deniq; liceat. At nunc de Typhone dicatur.

De Typhone. Cap. XXII.

SEd quoniam dictum est de Gigantibus, nonnullaque tantum de Tiphone attigimus, cum plura de illo, quàm de quouis cæterorum dicta inueniãtur, neque eadem causa sit cur nasceretur, visum est mihi seorsum esse de Typhone, quid ab antiquis dicatur, explicandum. Scriptum reliquit igitur Homerus in hymno in Apollinem Iunonem ægrè ferentem quòd Iupiter sine se ex capite Mineruam peperisset cœlum ac terram precatam fuisse, omnesque Deos superos & inferos, vt posset & ipsa sine maris congressu parere; quæ cum manu humum percussisset, sequenti postea tempore natus est ex ea terra Typhon, qui dracænæ educandus traditus est, vt patet ex his versibus;

ἀγχοῦ δὲ κρήνη καλλίῤῥοος, ἔνθα δράκαιναν
κτεῖνεν ἄναξ διὸς υἱὸς ἀπὸ κρατεροῖο βιοῖο
ζατρεφέα, μεγάλην, τέρας ἄγριον, ἣ κακὰ πολλὰ
ἀνθρώπους ἔρδεσκεν ἐπὶ χθονὶ, πολλὰ μὲν αὐτοὺς,
πολλὰ δὲ μῆλα ταναύποδ'. ἐπεὶ πέλε πῆμα δαφοινόν.
καί ποτε δεξαμένη χρυσοθρόνου ἔτρεφεν Ἥρης
δεινόν τ' ἀργαλέον τε τυφάονα πῆμα βροτοῖσιν.
ὅν ποτ' ἄρ' Ἥρη ἔτικτε χολωσαμένη διὶ πατρὶ,
εὖτ' ἄρα δὴ κρονίδης ἐρικυδέα γείνατ' ἀθήνην
ἐν κορυφῇ.

Illimis prope fons, illic maculosa dracęna
Interiit iaculo regis magno è Ioue nati,
Pestis & atra lues mortalibus. illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium, grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona
Difficilemq; grauemq; luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit, alma
Quòd fuit illius de vertice nata Minerua.

Hesiod. autem in Theogonia Terræ ac Tartari siue Erebi filium fuisse Typhona credidit siue Typhoeum, vt patet in his;

αὐτὰρ ἐπεὶ τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε ζεὺς
ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη,
ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην.

Et ne omnia hic asscribam Hesiodi carmina, quę omnibus sunt in promptu, latinè sententiam Hesio. ita ex tempore explicabo;

Verum vbi Titanas cœlo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhoea Tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palmæ ad quævis miranda negotia duro
Robore erant, promptiq; pedes; centum capita altis
Ex humeris. sęui surgebant torua draconis
Ora subhinc linguis lambentia cęca trisulcis.
Igne coruscabant ciliis sub lumina tetris.
Deniq; quodq caput flammam spirabat, & ignem.
Omnibus his inerant voces, variumq; sonabant,
Horrendumq; dabant gemitum. sæpe ore tonabant,
Numinibus magnis, vt sint concurrere visa.
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sęui dare visa leonis,
Interdumq; canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi. luce sed illa
Deniq; visa potens nimium foret ista propago;
Atq; viros, superosq; Deos vicisset ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator, atque Deorum,
Aethere det tonitrus, & fulmina crebra repente.

Erat autem Tiphoeus admirabili corporis magnitudine, quippe qui omniū montium altior esset vertice vel crurum tenus: caput astra tangebat; altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex his centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus feruebat. Hunc fugientibus Diis Iupiter insecutus ad Casium montem Syriæ fulmine sauciauit. At ille Iouem deinde captū detinuit, cui harpe illa, quam illi ademit, manuum pedumque neruos secuit, & in Ciliciam impositum humeris transportauit. At Mercurius Iouē furatus restituit in pristinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus fulmine vulnerauit apud Hęmum montem, qui ita dictus fuit à copia sanguinis, qui ibi de vulnere defluxit: mox in Siciliam illi fugienti Aetnam

super-

superiniecit, vt testatur Euphorion. & Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub Aetna occultari inquit in his;

ἀλλὰ κρόνου παῖ, ὃς αἴτναν ἔχεις
ἶπον ἀνεμόεσσαν ἑκατον
κεφάλας τυφῶνος ὀμβρίμου.
Sed Saturni fili, qui Aetnam habes
Caminum ventosum habentis centum
Capita Typhonis fortis.

Alii non à Ioue, sed ab Apolline confossum fuisse sagittis testantur. Scriptũ reliquit Strabo libro *16*. Typhonem serpentem, vt quidam putarunt, sed nõ hominem fuisse: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret ad fugam, terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, iuxta Seleuciam. Pindarus tamen & Homerus arbitrati sunt Typhonem in Cilicia sepultum fuisse, vt testatur Isacius in commentariis in Lycophronem. Alii dixerunt Typhonem à Ioue fulmine percussum in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est Aegypti profugisse, seque in lacum Sterbonidem occultasse, qui è Syria Pelusium vsque protenditur: cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius lib. 2. Argon. locum fuisse scribit ad montis Caucasi radices, qui Typhaonia vocatur, vbi ictum fuisse à Ioue Typhonem memorant in Nysa insula ad Sterbonidem lacum prædictum vt est in his;

Ἀθάνατος καὶ ἄϋπνος ὃν αὐτὴ γαῖ' ἀνέφυσε
καυκάσου ἐν κνημεῖοι τυφαονίη ὅθι πέτρη,
ἔνθα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας.
θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον. ἵκετο δ' αὔτως
οὔρεα καὶ πεδίον νυσήϊον. ἔνθ' ἔτι νῦν περ
κεῖται ὑποβρύχιος σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.
Est insomnis ibi serpens, quem terra creauit
Ad iuga Caucasia: atque Typhaonia est vbi petra.
Fulmine ibi cæsum memorant, atque igne Typhæum
Exarsisse Iouis, dextram inde tetendit inermem
Ille Ioui supplex, sed frustra. Iupiter ignes
In caput huic torsit, montes, Nysamque petiuit
Ille fuga, quocunque metusque pedesq; tulere.
Nunc etiam ille latet clam sub Sterbonidis vnda.

Et nos non iniucundis quibusdam, vt arbitror, carminibus lusimus in quadam epistola, quam diutius asseruauimus postquam ad clarissimum & grauissimum senatorem Venerum Michaelem Sorianum Equitem misimus, præclarum sanè patriæ suæ & omnium bonorũ non mediocre ornamentum: quẽ maxime semper obseruaui. ita vero se habent ea carmina:

Fons erat illimis, vitrea pellucidus vnda;
Quem non turbarant volucres, non vlla ferarum
Vngula, non vllæ delapsæ ex arbore frondes.
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc.
Hunc circum densi frutices, & marginis herba
Mollis erat, syluis & cingebatur opacis.
Hic cecidit iaculis Phœbi maculosa dracæna

Pestis & atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe altrix fuerat; Iuno hunc portarat alendum,
Aduersusque Iouem genuit; fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Venerisq; maritam
Priuauit socia dulcedine, vbi ipse Mineruam
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullusque foret mox coniugis vsus.
Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Anguineis pedibus, sublimi vertice cœlum
Tangebat: corpus plumæque anguesq; tegebant
Innumeri, plagas orientis dextera solis,
Cum staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra, cœlumq; insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus & fulmina dextra
Deiicit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundumq; rati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Steibonidis vnda
Ipse Typhon ictus flagrantis fulminis igne.
Aetnæi tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur, & iram.

Fama est enim iuxta Typhaoniam è sanie percussi Typhonis natum fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in Colchis. Verum cum Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pithecusas insulas confugit vt ait Pherecydes, est autem Nysa, cuius in lacu primum occultatus fuit Typhœus, non longe ab Aegypto, vt patet ex his carminibus Herodori;

ἔστι δέ τις νύση ὕπατον κέρας ἀνθέον ὕλη,
τηλοῦ φοινίκης σχεδὸν αἰγύπτοιο ῥοάων.
Insula Nysa frequens syluis, atque vltima tellus,
Distans Phœnice, Aegypti est vicina fluentis.

Typhonem alii in Phrygia, alii in Bœotia, alii in Pithecusis humatum fuisse tradiderunt. Quidam putarunt Typhonem Regem fuisse Aegypti hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatem propè vniuersa Aegyptus fuerit deuastata & euersa: qui ita fuit vocatus è draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis Aegyptum popularetur; quem, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio sustulit. alii Typhonẽ insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cum dicatur à Græcis ἀμφίβιος, quòd in aquis & in terra æque viuat, fingitur modo sub aquas, modo sub terram occulatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia combureret, faceretque vt contacta arescerent. cum igitur vis aeris illum vndiq; expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Aegyptum profugisse, vbi cum æstum ferre non posset, in lacum mersus interiit. Hic dicitur à Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquando, vt, & magnitudine & forma admirabiles plantæ & animalia inaudita oriantur. alii hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt: quippe cum scribat Strabo lib. 5. vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Aetnam, & Liparenses insulas, & Puteolanum, Neapolita-

Neapolitanum, Baianumq; agrum Pithecusasq; insulas quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoq; porrigerentur, in quibus multa vis inesset sulphurea. Idcirco quibusdam temporibus cum ventis spirantibus subterraneis terræmotus fierent frequẽtes in iis locis, & flammarum, feruentiumq; aquarum profluuia, ignisq; exhalationes, & cineres cum fauillis longius emitterentur, fabulati sunt antiqui serpentem illum siue Aegypti tyrannum perpetuo supplicio damnatum sub iis locis iacere, qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrasq; cõcuteret. aiunt præterea situm quendã in insula Sicilia per terræmotus ac incendia elatũ Epomeum in medio ferè insulæ vocatum fuisse, qui natus sit cum Typhœus humerum moueret. alii vim ventorum non subterraneorum quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidentem manibus pertingeret, & cuius capita altissime vsq; ad sydera peruenirent. nam ventilatissime vagantur. plura capita illi tribuerunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem, circa crura frequentes viperarum spinæ, propter noxiam vim aliquando ventorum. oculi ignei, flammasq; ex ore spirabat, propter materiã ventorum, quæ fit è siccis calidisq; vaporibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in montibus venti plerunque dominantur. Alii ad primam mundi originem hoc deduxerunt cum dicant tantam vim ventorum & inflammationem natam ex Erebo siue ex chao, mox à Ioue depressam, cum Iupiter *εὐκρασία* sit siue commoda temperies: quam vim cœli ac mundi temperies depressit. cum vero ob cauernosa loca venti & ignes sint subterranei postea fabulati sunt hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine ictum. Alii Typhonem pestiferam aeris male affecti naturam ob nimium calorem putarũt: quippe cum vis nimia æstatis plurimum obsit humanis corporibus, eaq; imbecilliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cum recedente sole per signiferum circulum aliquando cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruum copia, cũ per calorem imbres coire non possent. tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primum in Aegyptum fugauit, & in loca calidiora ad meridiem, deinde sub Aetnam detrusit. quidam Typhonem hominem fuisse ferocem & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de regno collecta magna exulum & inuidorum manu conatus sit deiicere, quare ob potentiam illi tantum corpus tribuunt. quòd inflammauit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignem ex ore spirare solitus, & neruos Ioui concidisse. Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam Iouis oratione postea reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue desciuerant. Alii rursus ad reuocandos animos ab ambitione fabulam hanc retorserunt, qui cum significare velint illã pessimam omnium prope vitiorum esse, & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt. Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cum multa habeat capita, multos modos, multas solicitudines, multas molestias eius significarunt. Hunc Typhonem, siue hanc ambitionem huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia & si cupiditas aliquandiu rationi sapientiæque resistit, tamen ab illa denique vincitur. neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nunc de Paride dicamus.

NOn imperitè sanè neq; inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatē, illa quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quòd Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contendentes, iudicauit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. atque vt rem altius repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in vtero gestabat, esset causa excidii suæ patriæ, quam rem ita attigit Ouid in epistola Helenæ;

Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit; metuendaq; noctis opacæ
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcirco cum natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinq; vrsæ lac suxisse memorant. at curauit, vt alii tradiderunt, Hecuba vt à pastoribus in Ida monte nutriretur: nec defuerunt qui dixerint ab eodem Archelao illum vt filium fuisse educatum. Hic cum adoleuisset magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cum regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eaq, abigerent, illos armis insecutus vnà cum cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de seipso testatur in epist. apud Ouid.

Penè puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & causam nominis inde tuli.

Deinde cum in Agonalibus ludis fortissimus apparuisset, quæ per id tempo ris apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit, & in Regiam receptus. Accidisse vero fabulantur iis temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dii omnes conuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint, præter Discordiam, quam nemo inuitarat. Id illa grauiter ferens pomum elegantissimum & pulcherrimum aureum cum inscriptione per hostium immisit; pulchrior accipiat. id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in dialogo Panopes & Galat. Tum multis dicabus id petentibus magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cæteris his cedentibus: ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tum habebatur, Paridē iudicium id deferri. Scripsit Str. lib. 13. in Antandro, cui mons vocatus Alexandria imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas, cum in Ida monte id accidisse scribat Ouid. etiam in his;

Cum Venus, & Iuno, Pallasq; in montibus Idæ,
Corpora iudicio supposuere meo.

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus solicitatū: quippe cū Iuno Asiæ Europæq; imperium illi promitteret, Pallas se omnibus græcis sapientiorem facturam polliceretur, at Venus mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset; quā rem ita attigit Ouid. in epist. Paridis;

Tantaq; vincendi cura est; ingentibus ardent
Iudicium donis solicitare meum.

Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Atq; cætera, quæ in eadem epist. scribuntur in eam sententiam, multa sunt: quæ planius etiam Euripides declarauit ita in Troadibus;

καὶ παλλάδος μὲν ἦν Ἀλεξάνδρῳ δόσις
φρυξὶ στρατηγοῦντ' ἑλλάδ' ἐξανιστάναι.
ἥρα δ' ὑπέσχετ' Ἀσιάδ' εὐρώπης θ' ὅρους
τυραννίδ' ἕξειν εἴ σφε κρίνειεν πάρις.
κύπρις δὲ τοὐμὸν εἶδος ἐκπαγλουμένη
δώσειν ὑπέσχετ' εἰ θεὰς ὑπερδράμοι
κάλλει.

Paridiq; Pallas munus id promiserat
Quòd dux Phrygum mox Græciam subegerit,
Montes at Europæ, Asiæ & Tyrannidem
Iuno spopondit si sibi faueret is.
Mirata formam sed Venus meam dare
Promisit illi, si Deas deuincere
Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodem tempore vt celeberrima esset Helenæ forma in vniuersa Græcia, quæ & opibus & nobilitate generis cæteras omnes mulieres antecellere putabatur. Erat enim Tyndari Oebaliæ Regis, & Ledæ filia, vt putarunt nonnulli; cum alii dixerint Iouem in cygnum conuersum Ledam compressisse, quæ alterum ouum ex illo concepit, ex quo nati sunt postea Pollux & Helena; ex altero ouo concepto e Tyndaro nata est Clytemnestra & Castor. Alii non è Leda, sed è Nemesi natam Helenam putarunt, cuius dicunt Ledam fuisse nutricem, ac Iouem patrem, vt ait Pauf. in Atticis. Qui natam ex Ioue putarunt in cygnum verso, ad sempiternam eius rei memoriam cygnum inter sydera collocatum dixerunt. Cum tantopere igitur forma præstaret, omnes Græcarum ciuitatum principes eò ad illam in matrimonium expetendam conuenerunt: quæ quòd fuerat ante à Theseo rapta, & mox repetētibus fratribus restituta, & quòd magna inuidia videbatur in eum redundare, qui illam esset habiturus, vnusquisque eam sibi contingere sperantes in legem à Tyndaro latam iurarunt se pro viribus defensuros, si quis illam violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt testatur Pauf. in Laconicis. Deinde accidit vt Paris cum viginti triremibus legatus ad repetendam Hesionen, quam Telamon occiso patre eius Laomedonte rapuerat, nauigarit: qui à Menelao in hospitium perbenigne acceptus est, cui Helenæ nuptiæ contigerant. Verum cum re infecta redire oporteret, ille neglecto iure hospitii, & Menelai amicitia dicitur illam meretriculam Helenam cum magna nummorum, regiæque supellectilis copia abstulisse, vt scripsit autor Cypriorum carminum, & Herodotus in Euterpe. Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionen Alexandrum nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporum inuitatum; quòd Io Græcis Aegyptii, Græci Aegyptiis Europam, & Medeam Colchis impune rapuissent, quas repetentibus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helenam nauigasse, quod innuit Ouidius in his carminibus;

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit,
Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,

Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoq; qui rapuit, rapuit Minoida Theseus,
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes;
Oppida sunt regni diuitiora mei.
Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te prius optaui, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerunque vt impunitas peccatorum sit pro exemplo & incitamento ad cętera flagitia suscipienda. Fama est igitur Paridem cum hac in Aegyptum nauigasse, quia timebat ne se Menelaus cum Lacedæmoniorum classe insequeretur: atque cum eò appulisset ad Canopicum Nili hostium templum Herculis in litore inuenit, in quod siquis seruus cum quibusdam ceremoniis confugisset, à nemine violari fas erat. eo in loco Alexandri facinus seruis ad sacerdotes deferentibus grauiter tulerunt primum iniquitatem iniuriæ, qua Menelaū affecerat; deinde legatione Memphim ad Proteum de illa re missa, iussi sunt serui Alexandrum vt iniqua conatum comprehendere, & ad Proteum adducere. Hunc conuitiis insectatus Proteus incolumem quidem dimisit cum sociis, at vxorem Menelai, & diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum, iussitque intra triduum Alexandrū abesse ex vniuerso Aegyptiorum agro. Sunt qui dicant hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiam confugisse, inter quos fuit Duris Samius: alii cū Idolo Helenæ in patriam reuertisse aiunt, vt sensit Euripid. Neque defuerūt sanè, qui Alexandrum statim in patriam rectà rediisse memorent, legationesque Græcorum ad res repetendas missas neque auditas quidam fuisse à Troianis. Fama est semel tantum in agro Atheniensium Alexandrum cum Helena congressum fuisse, cum tamen Bunicus, & Corithus, & Aganus, & Idæus nati fuisse dicantur ex Helena & Paride. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerunt qui Hermionen eius & Thesei filiam putarint, &, vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli, & Ephiolam, & Menelaum filios tribuerunt. Hic Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suæ ciuis extitit, vt demonstrauit Home. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoribus, vniuersæ Græciæ arma in se, suosque ciues concitauit, hic patriam suam, Regnumque potentissimum & antiquissimum Asiæ propter libidinem funditus euertit, hic denique è Lemno insula accitus trucidatur: quę omnia calamitatum genera sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. lib. 1. Carminum. Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Paride memoriæ sunt prodita. Hanc fabulam confictam fuisse de generatione rerum naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Pelei & Thetidis nuptiæ quid aliud significare possunt, quàm ex aquæ terræque mistione adiuuante calore omnia naturalia corpora procreari? Est enim πηλὸς cęnum, ac limus, Thetis vero aqua, vt dicetur postea. Ad horum duorum mistionem, tanquā ad nuptias, omnes Dii conuenerunt; quoniam nihil è sola materia sine artifice confici potest. Siue enim mortales brutorum, siue immortales hominum animæ sint corporibus inserendæ, cum imperent omnino etiam in brutis quodammodo corporibus, ex nobiliore quodam loco quàm sint ipsa elementa, ipsas ducere par est, siue enim ex aere, siue ex igne, siue è cœlestibus corporibus anima mortalium deducatur, siue ex his omnibus; siue sit harmonia

monia quædã ex æquabilitate temperamentorum, siue his omnibus nobilius quiddam, at ignotum, omnino illam à Diis omnibus concedi corporibus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus proprias quasdam vires assumere. Inde dicti sunt omnes Dii ad nuptias Pelei & Thetidis conuenisse. Hinc abfuit Discordia sola ex omnibus Diis, quia nisi per amicitiam res cõseruari non possunt: quæ etiam quanto magis inter se conueniunt temperamenta, tantò magis vigent ac florent. Cum vero Discordia, viriumque naturalium inæqualitas accesserit, tunc non solum temperamentum perit, sed etiam tota compositio labefactatur: vt enim amicitia generationis, ita discordia & litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad naturam pertinens in his contineatur, non video; quare ad mores reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandem fortunã ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quàm etiam singula naturalia corpora, quæ per discordiam funditus euertuntur. Est autem inter has tres Deas semper ferè discordia, & contentio, Palladem, Iunonem, Venerem; quippe cum molestũ appareat ciuitatibus id, quod plerunque accidit; vt imperiti & stulti, peritis & sapientibus dominentur: vt inopes opulentis, inter quos naturalis est propè discordia: vt libidinosi & impuri, viris bonis & temperantibus imperent. nam, vt res omnes hæ vni adsint, vt idem sapiens sit scilicet, & temperans, & opulẽtus, est vna rerum omnium quàm difficillima; quod si contigerit, nemo illius imperium feret inuitus. Quod autem ficta sint quæ de iudicio Paridis tradita sunt, vel muliercula illa non credit apud Ouid. quæ ita inquit;

> Credere vix equidem cœlestia numina possum
> Arbitrio formam supposuisse tuo.

Vt igitur ad Imperatorias virtutes homines regnaturos inflammarent antiqui, hanc fabulam confinxerunt; per quam temperantem esse & sapientem & fortunatum illum oportere dixerunt, qui sit cæteris hominibus dominaturus: quippe cum Paris spreta sapientia ac opibus per lasciuiam imperiũ perdiderit. Nam cum alii alio studio magis oblectentur, illa animi appetẽtia Paris à quibusdam dicta est. Huic Deæ illæ datæ sunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quæ vincerent, videbantur; quamuis Iuno regnum, sapientiam Pallas, pulcherrimam mulierem Venus adpromitteret vt victoriam ex eo certamine reportaret. Verum quis sanę mentis pro potentia, magistratibus, honoribus scortum fœdissimum elegerit? aut quis pro sapientia diuinissimo Deorum munere libidinem, nisi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & sceleratus & perniciosus patrię suæ ciuis alitur? quod hospitium non hic violare poterit? at cui non datum est hoc iudicium? nemo nostrum est per Deos immortales qui Paridem suo iudicio non damnet; nemo propè rursus est, qui tam turpe Paridis iudicium non imitetur. Hac proposita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, vt nos ipsos dementiæ condemnaremus: est enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quàm dementia; vt nomen ipsum significat, sicut testatur Euripides in Troadibus his versibus;

> τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν ἀφροδίτη βροτοῖς.
> καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
> Vbiq; stulta sunt Venus mortalibus:
> Recteq; nomen cępit à dementia.

Præclarè sanè factum est ab ipsa natura, vt breue tempus libidini iniunxerit:

nam

nam si amplius spatium sit voluptatibus iniunctum crudelissimos, & maxime omnium belluarum furiosos homines experiremur. Ac de Paride satis, nunc de Actæone dicamus.

De Actæone. *Cap.* XXIIII.

NEque leue sanè supplicium Actæonem subiisse memorant, quòd nudam Dianam intueri ausus sit, tantum honorem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, vt scripsit Zezes hist.61.chil.6. Autonoes Cadmi, & Aristei filius: qui cum mirum in modum venatione delectaretur vtpote à Chirone educatus, vt ait Apollodo.lib. 3. fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fuit non procul à Megaris Plateam contendẽtibus, quod etiam Actæonis saxum vocatum fuit. Scripsit Pausa. in Bœoticis Actæonem in fonte illi saxo proximo se lauantem Dianam vidisse, quod illa molestè ferens, rabiem canibus Actæonis immisit, vt illum laniarent. Eam fabulam multis verbis complexus est Ouid.lib.3 Metamorph. qui non super saxo illum dormire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi propinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, & à suis canibus in Cithærone laniatus, quod multos assiduè in feras nutriebat, vt significauit Euripi. in Bacchis hoc pacto;

ὁρᾷς τὸν ἀκταίωνος ἄθλιον μόρον,
ὃν ὠμόσιτοι σκύλακες, ἃς ἐθρέψατο,
διεσπάσαντο κρείσσον' ἐν κυνηγίαις.
Num cernis Actæonis improbam necem?
Canes voraces, ille quas nutriuerat,
Nam dilaniauere optimum venatibus.

Nomina vero canum, à quibus Actæon fuit laniatus, nihil aliud quàm vel colores corporum, vel sagacitatem significant, quæ conuenit canibus, hæc autẽ sunt; Melampus, nigros habens pedes. Ichnobates, per vestigia sequens. Pãphagus, omnia comedens. Dorceus, perspicax. Oribasius, mõtiuagus Nebrophonus, hinnulos occidens. Lęlaps, procella. Theron, ferus. Pterelas, alatus. Agre, inquirens. Hylæus, syluestris. Nape, saltus pererrans. Pœmenis, pastorum canis. Harpyia rapax. Ladon, hinnulo similis. Dromas, cursor. Canache, fremens. Sticte, picta. Tigris, fera. Alce, robusta. Leucon, albus. Asbolus, fuliginosus. Lacon, reboans. Aello, procellosus. Thous, celer. Cyprius, libidinosus. Lycisca, lupina. Harpalus, rapax. Melaneus, niger. Lachne, hirsuta. Labros, rapidus. Agriodos, agrestibus viis aptus. Hylactor, latrator. Nã omnino canes quinquaginta Actæonis à nonnullis commemorantur. Alii dixerunt Actæonem cerui pelle à Diana tectum laniatum fuisse à canibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelen vxorem duceret, cuius sententiæ fuit Stesichorus Himeræus. vel, vt voluit Acusilaus, quia illam compressit. Alii Actæonẽ non versum in ceruum, neque cerui pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immissam, vt feram putarent, quod attigit Ouid. his carminibus;

Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit lętho cum quibus ante feras.

Neque verò vnus tantum fuit Actæon, vt ego quidem censeo, sed alter à canibus laniatus; alter à Bacchis discerptus; de quo ita sententia extat enar-

ratoris

ratoris Apollonii, Melissus, quia Corinthios à Phidone Argiuorum Rege, à quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando vt Bacchiades domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cum vero celebranda essent Isthmia, Melissus ad aram accedens multa imprecatus est Corinthiis, nisi filii sui cędem vlciscerentur: cum illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthii cum timerent magnopere si inultam cędem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multo magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodē tempore vnus Bacchiadum Chersocrates Corcyrā extruxisse fertur expulsis Colchis, qui ibi habitabant, quò se omnes Bacchiades receperunt. verum cur hæc vt admirabilia, & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros? Ego sanè ex historia ad morum informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet cum Sol Leonem signum ingressus fuerit, Lunæ vi aucta præsertim in eodem signo rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ præsertim? aut ca nibus rabie exagitatis quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio potest resistere, quo minus vel in dominum irruant ac sæuiant? fuerunt qui putarint Actæonis facultates per canum rabiem, aut per iratam venationum deam insulse dissipatas significari; quia canes nō Actæonem, sed eius opes laniauerint: quod quidem perridiculum mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere consilium fuit antiquis, sed minus rectos mores emēdare. Per hanc igitur fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus; quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu;

τρέφε κύνας ὥστε φάγωντι. nutri canes vt te edant.

Omnium sane beneficiorum optimum est illud, quod in virum bonum & memorem & gratum confertur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino male collocatum fuit: quippe cum improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sæpius pro acceptis beneficiis simultatis causas aucupentur, seque vel quauis leuissima de causa iratos fingant, vt sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis, ne honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cum beneficium viro bono facere, sit prope accipere, atque hæc nonnulla pars est iustitiæ vt traditum est in officiis. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, & principum ciuitatum, summorumq; virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facile potest opprimere. atque vt summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantum esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimisque facinoribus retraherent; & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiamq; adhortarentur; & vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

NATALIS COMITIS
MYTHOLOGIAE,
LIBER SEPTIMVS.

Quàm iustè & vtiliter uiri illustres gloriam sint consecuti.

Vlla neque sanctior lex, neq; præclarius institutum esse potest serenissime atq; optime CAROLE Rex, quam illud, quod digna virtutibus præmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solum vt à flagitiis retrahantur, verumetiam ad virtutem, & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscurè transigant. Hæc vna res Herculem, cæterosq; Heroas illustres ita ad labores, omniaque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum, neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatum. Nam & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur. est autem præclarum virtutis præmium, gloria; quæ animos mortalium ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facitq; vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potens ac diuturna esse posset, quæ, cum certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorum bonorũ rationem: quippe cum illa sola felix futura sit, quæ ad bonos honores & magistratus detulerit. id quæ fecerit, tantò magis erit cæteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis eius, quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum, atque Athenienses etiam multos viros bonos externos sæpius summæ reip. præfecerunt. At contra ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores occlusit exterorum virtuti & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit; quæ sceleribus pœnas, ac nulla præmia virtuti, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit; quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est: nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessario patent vitiis & sceleribus; cum aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. *Cap. I.*

NEque aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorumq; hominum domitorem & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit: qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit: cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti, quod illi neq; nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animique magnitudine concedere poterat. fuit Hercules Iouis & Alcumenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus;

Πρῶτα δὲ εἶδα βίην ἡρακλῆος θείοιο,
ἣν τέκεν ἀλκμήνη ζηνὶ κρονίωνι μιγεῖσα
ἦμος ὅτι τρισσὴν μὲν ἐλείπετο νύκτας αἴγλην
ἠέλιος, δολιχὴν δ' ἐπεμαίετο παίτεσιν ἔρφνην.

Hic prius Herculeum robur mihi cernitur; olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cum latuit Phœbus longas tres ordine noctes
Continuas; caruitq; die sol, lumine soles.

Aiunt enim Alcmenam Thebani Amphitryonis fuisse vxorem, qui cum aduersus Teleboas Aetoliæ populos militaret, & exercitum duceret; quia ita nubenti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domum ante diem ingressus, illa potitus est. atque cum ex Amphitryone prægnans esset Alcumena, tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniunxisse, quod spatium totum in exprimendo Hercule absumpsit. non enim sat erat spatii nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cum negligentius exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcumena, audiuit priore nocte sui similem domum adiisse: tũ intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. lib. 2. natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto;

ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μέγ' ἄριστον
Γείνατ' ἐπιχθονίων θήβῃς ἐνὶ καλλιχόροισιν
Ἀλκμήνη, μιχθεῖσα κελαινεφεῖ κρονίωνι.

Alciden canimus natum Iouis, edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus: arcte
Magno Alcmena Ioui coniuncta in amore superno.

Dixerunt tamen Herculem filium etiam Amphitryonis, vt ait Eurip. in Hercule insano;

τίς τὸν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν
Ἀργεῖον ἀμφιτρύων', ὃν ἀλκαῖός ποτε
ἔτικτεν ὁ Περσέως, πατέρα τόνδ' ἡρακλέος.

Cui non Iouis riualis est mortalium
Auditus Amphitryo, satus de Persei
Alcæo, & almi qui fuit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclem vna nocte iuniorẽ, sororem vero Laonomen, quam Polyphemo nupsisse memoriæ proditũ fuit. Scriptum reliquit Pauf. in Bœoticis Iunonem odio pellicis Alcumenæ com

motam, cum sciret instare tempus prope pariendi, mulieres veneficas immisisse, quæ partum impedirent. fertur eo tempore Histõris Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse: nam è loco quodam, vnde illæ facile audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritæ ac deceptæ statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alii diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditam fuisse dicant à Iunone Alcmenam quominus pareret; sed cum nonũ mensem ageret Hercules in vtero matris, & septimum Eurystheus Steneli filius, fama est iurasse Iouem alterum hotũ alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cum sensisset Iuno septimestrem Eurystheum ex vtero matris exire fecit, at Herculi ortum in primum diem mensis x. vsque prorogauit, vt ait Theocr. in paruo Hercule;

ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποκ' ἁ μιδεᾶτις
ἀλκμήνα, καὶ νυκτὶ νεώτερον ἰφικλῆα.

Alciden decimo prognatum mense, decora
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclem.

Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem, Iuno sub mediã noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret: sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita cõstrinxisse; vt illæsus statim hos compresserit, vt ait Ouid. in Deianira;

Te ne ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
Cum tener in cunis iam Ioue dignus eras?

Quod etiam Theocritus planius expressit in paruo Hercule hoc pacto;

ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος
ὠρίωνα κατ' αὐτὸν, ὃδ' ἀμφαίνει μέγαν ὦμον
τᾶμος ἄρ' αἰνὰ πέλωρα δύω πολυμήχανος ἥρη
κυανέαις φρίσσοντας ὑπὸ σπείραισι δράκοντας
ὦρσεν.

Sub mediam noctem quando Vrsa, illabitur vndas
Oriona prope, isq; humerum cum protulit altum,
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris, spirisq; ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen lib. 2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alii vero, inter quos fuit Pherecydes, hos angues non à Iunone sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Deinde cum Hercules adoleuisset, iaculandi artem fuit à Teutaro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctus. alii à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alii ab Amphitryonis pastoribus, alii à Chirone & Thestiade: cum tamen Theocritus ab Euryto quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. à Lino Apollinis filio literas didicit, vt fama est; musicam ab Eumolpo; luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurii & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus, ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphitryone percepit. qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his;

γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξεν,
υἱὸς Ἀπόλλωνος μελεδωνεὺς ἄγρυπνος ἥρως.
τόξον δ' ἐντανύσαι, καὶ ἐπίσκοπον εἶναι ὀϊστῶν
Εὔρυτος ἐκ πατέρων μεγάλαις ἀφνειὸς ἀρούραις.
αὐτὰρ ἀοιδὸν ἔθηκε, καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλαξε
πυξίνᾳ ἐν φόρμιγγι Φιλαμμονίδας Εὔμολπος.
ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
ἀλλήλους σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσσα τε πύκται
δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν ἅ τ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
πάμμαχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνᾳ,
πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
Ἁρπαλύκῳ Φανοτῆι.

Hunc Linus edocuit sapientum scripta priorum
Peruigil, & claro Phœbi de semine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas
Edocuit diues patriis hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitosq; rudes, dextramq; ferocem.
At quæcunq; fuit membrorum ars apta palestræ,
Qua strauere viros, & decepere vicissim;
Quæ foret ars pugilum, & grauibus decernere loris,
Quæq; graues pugiles reperere ex arte dolosè,
Hæc à Mercurii doctus de sanguine creto
Harpalyco, Phanopesq;.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius etiam cędis causa n dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem; alii dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quavis facultate præstantibus hominibus fuit institutus. Hercules insigni corporis magnitudine ac proceritate fuisse dicitur: quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuisse. Ion præterea Chius Herculem tres dentium ordines habuisse memorat, igneumque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zezes histo.105. chil.3. Hercules, cum natus esset ea lege, vt Eurystheus Steneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia, quæ vbiq; pericula horrenda viderentur, subire, ac vniuersum terrarum orbem monstris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuisse memorant leonem Cithęroneum: nam cum puer adhuc esset Hercules, ætatisque suæ annum decimumsextum, vel, vt alii maluerunt, decimum octauũ ageret, essetque missus ab Amphitryone ad armentorum custodiam, ne bis in magistrum peccaret, leonem interfecit, qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cum armenta sua laniaret. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quæ implacabili odio Herculem insequebatur. In hunc Hercules multas sagittas frustra coniecit, neq; læsit omnino: mox cum ad clauam ventum esset, & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehensum vnguibus dissecuit, atque ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilem pro scuto in posterum gestauit, vt testatur Euripid. in Hercule

cule insano; στιλπνῆς θυρεὸς ἀμφίβαλες σφὶ κάρᾳ
λέοντος, ἥπερ αὐτὸς ἐξωπλίζετο.
Feriq; pelle tu leonis induis
Caput, fuit gestamen illud Herculis.

Mansit postea illa cõsuetudo, vt multi heroes pellibus pro scutis vterentur: nam & Theseus, & Ancæus, qui fuit cum Argonautis, & Argus, & alii complures pellibus pro scutis vsi sunt, vt est apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. fuerunt autem tres leones ab Hercule superati Heliconius, Lesbius, Nemæus. Cum Thespius Rex Bœotiæ famã rerum ab Hercule gestarum percepisset, putauit suis rebus optimè fore consultum, si, cum quinquaginta filias haberet, totidem præstantes robore corporis, & animi sapientia filios ex illo susciperet; quare Herculem ad conuiuium inuitauit, & perbenignè, magnificèque exceptum ita demum ebrium fecit, vt omnes quinquaginta filias eadem nocte vitiarit, præter vnam, quæ vt testatur Paus. in Bœoticis, perpetuum sibi sacerdotium potius indixit. Ferunt singulas earum mares filios peperisse; præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint singulas singulis noctibus cum Hercule concubuisse, quod sanè neque admirabile esset, neque prorsus incredibile; cum quidam adeo fuerint in Venerem propensi, vt vel septuagies rem absoluerint, vt ait Theophrastus in Historiis plantarum. Cum celebritas nominis, & virtutis Herculeæ gloria indies cresceret, quia Hercules armis à Minerua captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, cæsisq; Minyis & Hergino Thebanam vrbem obsidente liberauerat agrũ Thebanum, Megaram filiam illi Creon in matrimonium dedit. Hercules igitur ex ea filios Therimachum, Lamium, Creontiadem, & Deicontem, vt affirmauit Apollodorus libro 2. suscepit; vt alii voluerunt, Onitem, & Democoontem. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famam autem fuisse inquiunt quo tempore Hercules ad inferos descendit, illum fuisse mortuum: quare cum rediisset, Lycum Thebarum Regem Megaram vxorem suam ducere conantem interemit. Ea de causa ob Iunonis inuidiam ira percitus in omnes filios suos, quos è Megara susceperat, sæuiit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille sæuiit, alii quatuor Herculis, at duos Iphicli, cum illi iuniorem filiam Creon coniunxisset. Ex insanientis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cum suos igitur, Iphicliqúe filios truci lasset, vel, vt ali malunt, in ignẽ coniecisset, exilio solum vertit: deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinam esset habitaturus, Pythia Tirynthem respondit oportere illum proficisci, Eurysthæoque, duodecim annos seruire, totidemque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit vero Hercules tum primum a Pythia, cum antea Alcides diceretur. Tirynthem igitur migrauit atque primum omniũ quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo vt Nemeum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroneum iidem fuisse, at non Nemæum putarunt, cum e Cithærone monte primum irruisset in armenta.) Ille igitur frustra exhausta pharetra cum claua feram insecutus est, quæ cũ in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde brachiis circa collum coniectis, eo vsque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterum cũ in Lerna Argiui Mycenæique

cenæique

cenæi que agri hydra insignis esse diceretur & magnoperè formidabilis, quæ in palude lacui proxima versabatur, quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander, Iubetur Hercules ab Eurystheo illam interficere. Versabatur plerunq; & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam cęsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidē Naucrates Erythręus septem, at Zenodotus Ephesius nouem, Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradidit: quæ quoties vnum eorum cędebatur, piorum numerus duplicabatur continuo, nisi quis concisum reliquum colli thyrsum igni statim combusisset. Id cum cognouisset Hercules nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimēda. Afferunt eius hydræ venenum fuisse acutissimum, quippe cum sagitta illo veneno tincta Chironem propè subito interemerit, vel Polenorem Centaurū, vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsum ad fluuium è Lapito monte Arcadiæ defluentem, accurrisse; vt ibi vulnus lauaret, vnde postea teter odor dicitur flumini ex loco vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferum hominibus animal; quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora, agrosque vicinos crudelissime sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem, nā in curru eò accesserat, cum ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit; nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verum crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cum cerua quædam pedes æreos haberet, cornuaq; aurea apud Oenonen Dianæ sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitaretque in Męnalo monte, iubetur Hercules illam Mycenas adducere. Sed cum neque occidere illam Hercules, vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montē Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iamiā tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuero aiunt Eurystheum adeo fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in vrbem Herculem admitteret, omniaque monstra ante portam ciuitatis exponi iusserit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt qui dicant Dianæ Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cum ad cędendum aprum Erymātheum iussus proficisceretur, a Pholo hospitio perbenigne accipitur; qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit: tunc Centauri mirabili odore vini concitati ad Pholum accurrentes in Pholum imperum faciunt: quos Hercules statim sagittis confecit. eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia Oeneus illam meritis victimarū honoribus priuarat ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quē Hercules à Centaurorum cęde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit, cum illum è quodam frutecto propter altā niuem defessum extraxisset. Postmodo cum Augeas Rex Elidis ingens stabulum, quod erat fimo refertissimum haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cum Hercules eo accessisset pactus fuit Augeas se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset; quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur. Deinde cum Augeas pro purgato stabulo se mercedem daturum negasset promisisse,

ab

ab eodem Hercule sagittis conficitur, filiusque Pyleus, qui Dulichium profugerat, quoniam iniquum esse facinus patris dixerat, in regnum patri adiuuante Hercule successit. Fuit autem Augeas Solis filius, vt dicebatur; vt alii putarunt Neptuni, vt alii Phorbantis & Hirmines, vt alii Nyctei, alii Epochi; è cuius oculis radii solaribus similes effluere dicebantur. Augea vero cæso Hercules è spoliis Elidis certamina Ioui Olympico instituit, quę Olympica appellauit: quę quinquagesimo quoque anno agebantur, ipseque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verum neque hunc laborem Eurystheus inter duodecim recepit, quia spe mercedis illum absoluisset. Deinde cum Hercules audiuisset iuxta Stymphalum Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata fuit, & celebre Dianæ templum, aues esse, quæ humanis carnibus vescerentur, ad has cędendas iussus accessit. Fuerunt qui dixerint Stymphalides vocatas aues non à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Stymphali, sed ab Heroe quodam Stymphalo, cuius & ipsius vxoris Auis vocatæ, filiæ fuerunt, vt sensit Mnaseas. Has occidit Hercules ꝙ ipsum hospitio non accepissent, acceptis tamen Molionibus. Alii & aues has fuisse memorant, & non sagittis cæsas, sed, cum iuberetur tantum abigere, crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam insulam ex Arcadia conuolasse, vt sensit Pisander Camirensis, & Seleucus in miscellaneis, & Charon Lampsacenus. Has etiam Ploidas vocarunt, vt ait Apollon. lib. 2. Argonau.

ὐδὲ γὰρ ἡρακλέης ὁπότ᾽ ἤλυθεν ἀρκαδίηνδε,
Πλωιάδας ὄρνιθας Στυμφαλίδας ἔσθενε λίμνης
ὤσασθαι τόξοισι, τὸ μέν τ᾽ ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα.
ἀλλ᾽ ὅγε χαλκείην πλαταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δοῦπει ἐπὶ σκοπιῆς περιμήκεος. αἱ δ᾽ ἐφέβοντο
τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι.

Sed neq; vt Arcadiam petiit vis Herculis; arcu
Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas vlla
Pellere vi potuit: nanq; hoc ego lumine vidi.
Ast idem vt manibus crotalum pulsauit in alta
Existens specula prospectans, protinus illæ
Cum clamore procul linquentes litus ierunt.

Nam fertur crotalum illud, quo Stymphalides volucres exterruit, à Vulcano fuisse factũ, quod Pallas eò adeunti Herculi concessit. Fuerunt sanè aues quæ Stymphalides vocarentur in locis Arabiæ desertis nihil magis quàm leones aut pardi mites hominibus; siquidem vel ferro vel ære tecta corpora rostris percutientes integumenta effringebant facillime, quare postea inuentus fuit cortex quo homines tecti si percuterentur rostris, illæ defixo rostro in illo libro, tanquam visco, aut aliqua tenacissima materia caperentur, vt ait Pauf. in Arcadicis. Fuerunt autem ibibus Aegyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multò maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiam Stymphalides, ad earum formam fortasse, quæ aliquando in Arcadiã conuolarunt, & ab Hercule fuerunt repulsæ. Post fugam Stymphalidũ tauri illius domandi & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totamque Cretensium regionem populabundus vagabatur. Nam multa animalia variis temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda: sicut leo Parnasius & Ne-

mæus,

mæus, aper Calydonius & Erymāthius & Crommyonius. Fabulantur quòd cū Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quàm Diis cæteris impartiuit; quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionē immisit. fuerunt qui dixerint, Minoem vouisse quod primū sibi obtulisset, vt diximus in Minoe, atque hunc taurum in sua armenta seruasse, quare Neptunus illi furorem immisit, vt omnia deuastaret. alii dixerunt hunc taurum per fraudem Minois in Atticum solum fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, vt quemque obuium casus tulit, atque inter cæteros Androgeum Minois filium: quem cum ille per insidias obtruncatum putasset, comparata classe bellum Atheniensibus intulit. Hic idem taurus vt ductus fuit ad Eurystheum, vt qui esset sacer, ab Hercule dimissus Marathonium agrū rursus vexauit, quem dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ fuisse postea à Theseo mactatum. Apollod. putauit fuisse taurum, qui trans mare portauit Europam. Deinde cum Diomedes Thraciæ Rex Cyrenes Martisq; filius equos ferocissimos & crudelissimos, ignemque spirantes in Tyrida oppido humanis carnibus aleret, quibus captos hospites laniandos exponebat, ab Eurystheo iubetur illos equos adducere. tum vero Hercules ad Diomedem profectus, ipsum primum captum suis equis lacerandum crudeliter exposuit, equos quoque ipsos post esum Diomedē alii ab Hercule trucidatos, alii ad Eurystheum ductos arbitrantur: quos ille cum ad Olympum montem in pascua misisset, feruntur fuisse à feris laniati. Imperauit illi postea Eurystheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum, quem pulcherrimum esse audiuerat ad se afferret, quem Admetæ filiæ largiretur. quem tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Diilycæ esse maluerunt: at Ibycus filiæ Briarei. tum Hercules cum vna naui ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia obtruncauit, ac vniuersam Bebryciam depopulatus Lyco Delphili filio, quem secum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Heracleam in honorem Herculis nominauit. Cum Hemiscyram Hercules applicuisset, Amazonibus debellatis baltheum abstulit ubi Hippolyte cum exercitu in nauem impetū fecisset. deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis socio concessit. idem cum reuerteretur ad Eurystheum reperit Hesionen Laomedontis filiam, quam ob iram Neptuni Laomedon Deorum responsis illi ceto, quem Neptunus immiserat, exponere iubebatur; quam Hercules à ceto liberauit. Verum cum præstantissimos equos ob id beneficium Laomedon Herculi promisisset, neque tamen dedisset, indignatus Hercules ob hominis fallacias Troiam aggressus regem obtruncauit; Hesionenq; Telamoni, qui prior murum conscenderat, largitur; concessitque Hesionæ vt quem vellet è captiuis emeret: atque illa fratrem Podarcim emit, qui postea Priamus illa de causa vocatus est. Deinde Tmolum & Telegonum Protei filios, qui hospites lucta superatos necabāt ipse lucta suffocauit. idem Sarpedonem Neptuni filium, contumeliosum ac ferum planè virum interfecit sagittis, postquam victoriam Baltheum Eurystheo asportauit. Postea verò iussit Eurystheus vt puniceos Geryonis Hispaniæ Regis boues, qui hospites vorarent, ad se adduceret, quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur Geryon Chrysaoris & Callirrhoes filius triplex corpus habuisse, canemque duorum capitum in Erythea, ac septem capitum draconum ex Typhone & Echidna genitum, qui boues ipsos custodiret.

Fff

direc. Habuit vero suæ crudelitatis ministrum impigrum ac diligentem Eurytionem. Huc profectus Hercules Geryone, caneque Orthro, & pastore Eurytione interemptis boues ex Oceani insula Gadira ad Tartessum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatē abigebat, at Alcioneus Gigas cum Hercule ad Isthmum Corinthi congressus, dum is boues abigeret, saxum maximum iecit è mari rubro sumptum, quo viginti & quatuor homines occidit: nam cum tātum ponderis vix duodecim plaustra perferre possent, id Hercules claua facile repulit, & illum occidit. saxum vero iacuit in Isthmo vbi agebantur certamina. His igitur in locis duas columnas Hercules erexit tanquam suorum laborum terminos: quarum alteram Abinam, alteram Alyben vocauit. Neque tamen vbi hæ columnæ fuerint erectæ satis conuenit inter scriptores, quoniam Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius, & Græcorū scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas dixerunt: Hispani verò & Aphricæ gentes apud Gades esse putarunt, quod sensit etiam Dionysius in libello de situ orbis in his;

ὑμεῖς δ᾽ ὦ μοῦσαι σκολιὰς ἐνέπετε κελεύθους
ἀρξάμεναι στοιχηδὸν ἀφ᾽ ἑσπερίου ὠκεανοῖο.
ἔνθά τε καὶ στῆλαι περὶ τέρμασιν ἡρακλῆος
ἑστᾶσι. (μέγα θαῦμα) παρ᾽ ἐσχατόωντα γάδηρα.

Obliquas narrate vias; mihi dicite Musæ
Oceani Hesperiis à gentibus incipientes.
Ad fines vbi sunt erectæ forte columnæ
Herculeos, (mirum) iuxta suprema Gadira.

Fuit enim antiqua Imperatorum consuetudo ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrasset, ibi aliquod suæ expeditionis relinquere monimētum; sicut Bacchus columnas duas erexit in oriente, Alexander Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos instituit, super quibus vota Diis immortalibus persoluit, vt testatur Strab. lib. 3. Verum cum boues Geryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Percylus & Alebion Neptuni filii boum pulchritudine allecti, illos surripuisse, & egisse in Ethruriam; à quibus cum taurus aufugisset, & tranasset in Siciliam, Italiam postea vocarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. cū Eryx Siciliæ rex taurum illum cepisset, neque repetenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum est, Eryxque cęstu percussus diem suum obiit. Deinde boues obtruncatis latronibus cum mare Ionium traiecisset, ad Eurystheum Mycenas deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Fabulantur Herculem post ductos ad Tartessum boues poculum suum Soli reddidisse; nam dicitur Hercules cum ad boues contenderet Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipsum Solem intendisse, quare sol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit. fama est præterea Iunonem, cum nupsisset, multas pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dedisse, quæ apud Hesperidas nymphas à dracone peruigili custodiebantur. Fuerunt Hesperides Hesperi fratris Atlantis filiæ, Aegle, Arethusa, Hespertusa, vel vt aliis magis placuit, Aegle, Erethusa, Vesta, Erythia. Draco, qui mala aurea custodiebat, natus ex Typhone & Echidna esse dicebatur; qui centum capita habebat, variisque vtebatur vocibus. Eo igitur interempto Hercules aurea mala decerpsit, & ad Eurystheum vitricum detulit. alii maluerunt illum ad-

monitum à Prometheo fuisse vt Atlantem ad ea pro se mitteret, ac ipse tam diu cœlum, dum rediret Atlas, sustineret. Multa sanè sunt certamina quæ in hoc etiam itinere commisit; à Cygno ad fluuium Echedorum ad singulare certamen prouocatur, qui fulmine cœlesti fuerunt dirempti. à Nereo deinde doctus fuit comprehenso, & in multas formas mutato, vbi essent mala, & Hesperides. cum è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam peruenisset Antæum Terræ filium obuium habuit, hominem ad mirandæ proceritatis, quippe qui ad sexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum: quos secum luctari cogebat, & suffocabat. Hic cum Herculem ad luctam prouocasset, ab eo pene extinctus ter prosternitur. at erat ea virtute vt quoties Terram matrem attingeret, toties fortior resurgeret, quod sentiens Hercules hunc comprehensum sublimem à terra tandiu sustinuit, quandiu spiraret; donec vi Herculea brachiisque denique strictus expirauerit. è Libya vero in Aegyptum profectus Busirim Neptuni Lysianassæque vel Libyes filium inuenit; qui ea crudelitate in externos vtebatur, vt aduenas quotquot comprehenderet Neptuno patri, vel, vt alii malunt, Ioui immolaret. Neque enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculea passa est: nam cum easdem insidias, quas cæteris hospitibus, Herculi parasset; & Busiris & eius filius Amphidamas, & Chalbes præco aræ illius impuræ ministri manu Herculea occubuerunt. Postea idem Hercules per Arabiam iter faciens Emathionem Tithoni filium violentum planè hominem; & in omnes peregrinos immansuetum obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueuerat, quem etiam obtruncauit. mox ad Caucaseos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, sagittis transfixit, & Prometheum solutis uinculis oleastri liberauit. cum Acheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit: pro quo redimendo Achelous Amaltheæ Harmodii filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertum Ioui consecrauit, idem Memnonidis filios Passalum & Aclemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui cædes, & furta, & rapinas præmia fortitudinis vocabant. Hos cum mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virū, qui nigras habet nates, incidistis: ridebant. hi igitur dormienti Herculi sacculum surripere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspendit; atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur, cum sine subligaculo esset Hercules, illiq; essent inter se conuersi, eius pudenda & nares & villos nigros videntes matris recordati in maximum risum sunt cōuersi, quod cum didicisset Hercules eos liberos dimisit. Idem Cacum latronem in Auentino monte oppressit, idem Lacinum extremam oram Italiæ latrociniis infestantem trucidauit, idem Coon insulam diripuit, regemque Eurypylum cum vniuersa familia obtruncauit, quia exercerent cædes & latrocinia aduersus omnes. Idem Pyrechmū regem Eubææ profligauit, quia per iniuriam Bœotorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impedientes cum ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit. Idem Cygnum singulari certamine apud Peneum amnem extinxit, quia is multos propositis singularis certaminis præmiis extinxerat. Idem gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel, vt voluit Timarchides, qui nati fuerant è sanguine Nemei

leonis, interemit: quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Idem occidit Eurytum & Ctearum Neptuni & Moliones filios, deinde duodecim Diis aras erexit. Ioui, Nept. Iunoni, Palladi, Merc. Apoll. Gratiis, Baccho, Dianæ, Alpheo, Sat. Rheæ. Alii tamen senserunt tunc cæsos tantum fuisse ab Hercule Gigãtes, cum bellum aduersus Iouem suscepissent, vt ait Horatius in lib. 2. carm.

domitosq; Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

Fama est post è Gigantibus victoriam Herculem suam clauam Mercurio cognomento Polygio consecrasse; quam dicunt fuisse ex oleastro, & repullulasse, actisque radicibus insignem arborem factam fuisse: quod forte posset non mirabile videri, quippe cum dicat Virg. oleas vel siccas pullulare in secundo Georgic.

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Ferunt illum antequam ad inferos descenderet ad Oetam accessisse, atq; ex fonte bibisse, qui inde labebatur; ob cuius vim cum omnium præteritorum malorũ esset oblitus, fontem illum Lathium nominauit, vt ait in rebus Aetolis Demophatus. Hæc omnia sunt ab Hercule gesta antequam ad inferos descenderet. Enimuero non satis terra ad exanclandam virtutem Herculeã videbatur, quare iussit illum Eurystheus ad inferos adire, & maxime horrendum inferorum canem Cerberum ad se adducere. Hunc fabulati sunt quinquaginta habuisse capita, tria canina, reliqua & caudam draconis. Hercules igitur sacrificiis Diis rite peractis in Tænaro promontorio antrum subiuit, traiectoque Acheronte, & reliquis inferorum fluminibus Theseum super saxo sedentem & Pirithoum inuenit: sed quia sponte & consulto Pirithous eò accesserat, illum ibidem reliquit: Theseum quia necessitate coactus fuerat, liberauit. Tum Menætium Ceuthonymi filium inferorum bubulcum, quia capturo Herculi Cerberum repugnaret, interemit: nã vbi colluctari cũ illo incœpisset, ita Menætium Hercules obstrinxit, vt omnia eius ossa confregerit. Inuenit autem Cerberum in limine inferorum, qui viso Hercule statim ad solium regis inferorum cõfugit: quem pelle leonis & thorace tantum munitus Hercules cepit, quamuis nullum esset eius morsus remedium, cum subita vis veneni vel in ossa continuo penetraret. Fabulantur Herculem cum ad inferos descenderet in ripa fluminis Acherontis albam populum inuenisse, atque ex ea coronam sibi fecisse, vt testatur Olympionicus in libro de Plantis, cuius pars foliorum exterior ob inferorum locorum caliginem facta est nigra. mansit postea inde consuetudo vt sacra arbor illa Herculi putaretur, & in sacrificiis Herculis coronatẽtur sacrificantes ramis populeis: &, vt scripsit enarrator Theocriti, præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populei, quia multa certamina Hercules absoluisset. Cerberum igitur per Trœzenẽ ad Eurystheum deduxit, quẽ scripserunt Euphorion & Herodotus per Heracleam, quam Acherusiam vocant incolæ, adductum; atq; cum primum lucem sensisset, vomuisse; ex quo vomitu natum fuit aconitum. Est autem aconitum herbæ radix parua similis gramini, cuius potus est amarus, atque totum os stypticum facit, cor mordet,

det, ſpiritum incidit ob frigefactum pulmonem, ventrem implet flatibus, cerebramque percuſsionem excitat circa tempora, homineſque facit amentes & ſtupidos, vt ſcripſit Cyrenaicus Apollod. quod aconitum ita vocatum fuit, vt ait Theophraſtus in 2 plant. quòd in aconis ſiue cotibus fuit inuentum, quas cotes alii in Heraclea, alii in Tanagra, alii in Hermione naſci dixerũt. dictum eſt aconitum pardalianches prętera & myoctonum, quia pardales & mures enecet. fuerunt qui dixerint Cerberum ad Euryſtheum ductum ſtatim iuſſum fuiſſe ad inferos rurſus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conſcripſit Quintus Smyrnæus.

Πρῶτα μὲν, ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
Δεύτερον, ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.
Τὸ τρίτον αὖτ᾽ ἐπὶ Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
χρυσόκερων δ᾽ ἔλαφον μετὰ ταῦτ᾽ ἤγρευσε τέταρτον.
πέμπτον δ᾽ ὄρνιθας Στυμφηλίδας ἐξεδίωξεν.
ἕκτον δ᾽ Ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα φαεινόν.
ἕβδομον, Αὐγείου πολλὴν κόπρον ἐξεκάθηρεν,
ὄγδοον, ἐκ Κρήτης δὲ πυρίπνοον ἤλασε ταῦρον.
ἔνατον ἐκ Θρῄκης Διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.
Γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ Ἐρυθείης.
Κέρβερον ἑνδέκατον κύν᾽ ἀνήγαγεν ἐξ Ἀΐδαο.
Δωδέκατον δ᾽ ἐκόμισεν ἐς Ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
Τὸ τρισκαιδέκατον, τοῖον λυγρὸν ἔσχεν ἄεθλον.
μιῇ νυκτὶ πεντήκοντα ξυνελέξατο κούραις.

Quæ carmina ita fuerunt latine à quodam pronunciata;

Prima Cleonei tolerata ærumna leonis.
Proxima Lerneam ferro & face contudit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Aeripedis quartò fuit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres diſcrimine quinto.
Threiciam ſexto ſpoliauit Amazona baltheo.
Septima in Augiæ ſtabulis impenſa laboris.
Octaua expulſo numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis,
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam,
Vndecimum mala Heſperidum diſtracta triumphum.
Cerberus extremi ſuprema eſt meta laboris.

At quintus Smyrneus tertium decimum addidit laborem, hoc pacto;

Tertius hinc decimus labor eſt duriſsimus; vna
Quinquaginta ſimul ſtuprauit nocte puellas.

Cum dicant quidã tot fuiſſe Herculis labores, infinitos prope fuiſſe alii crediderunt, vt teſtatur Eurip. his carminib. in Hercule inſano;

ἔτ᾽ ἐν γάλακτί τ᾽ ὄντι, γοργωποὺς ὄφεις
ἐπεισέφρησε σπαργάνοισι τοῖς ἐμοῖς
ἡ τοῦ Διὸς σύλλεκτρος, ὡς ὀλοίμεθα.
ἐπεὶ δὲ σαρκὸς περιβόλαι᾽ ἐκτησάμην
ἡβῶντα, μόχθους, οὓς ἔτλην, τί δεῖ λέγειν;
ποίους ποτ᾽ ἢ λέοντας, ἢ τρισωμάτους
Τυφῶνας, ἢ γίγαντας, ἢ τετρασκελῆ,

κενταυρο-

κενταυροπληθῆ πόλεμον οὐκ ἐξήνυσα;
Τήν τ' ἀμφίκρανον, καὶ παλιμβλαστῆ κύνα
ὕδραν φονεύσας; μυρίων τ' ἄλλων πόνων
Διῆλθον ἀγέλας, κὰς νεκροὺς ἀφικόμην,
ἅδου πυλωρὸν κύνα τρίκρανον ἐς φάος
ὅπως πορεύσαιμ' ἐντολαῖς εὐρυσθέως.
Angues feroces fasciis paruo mihi
Circumuoluto immisit, vbi lac sugerem,
Coniux Iouis, perirem vt horum morsibus.
Adultus vt fui, mihi quid est opus
Multos labores, quos tuli, profarier?
Aut quos leones vicerim, tricorpores
Typhonas, aut gigantas, aut queis quatuor
Sunt crura Centaurum genus? nam bicipitem
Re pullulantem hydram, canemq; perculi.
Multis peractis hinc ego laboribus
Ad inferos iui obsitos caligine,
Canemq; traxi ianitorem tartari.
In lucem, vti iussit seuerè Eurystheus.

Aiunt prętereа Saurum viatoribus & accolis infestum fuisse ab Hercule cęsum, vt ait Paus. in prioribus Eliacis: hic non solum latronibus & maleficis hominibus fuit infestus, sed etiam cum ad mortuam Alcestim venisset, Morte deterrita, illam marito viuam restituit, vt scripsit Euripid. in Alcest. tragedia. Fuerunt qui putarint Herculem, non vt mitteret Atlantem ad aurea mala capienda cœlum sustinuisse; sed laboris hominis misertum, dum ille aliquantulum recrearetur. Habuit Hercules multorun laborum socium Telamonem & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse eius auriga, vt ait Paus. Herculis vxores multæ memorantur: siquidem Meliten Aegæi fluuii filiam duxit, ex qua Hyllum suscepit. ob Iolem sibi promissam, vt ait Menecrates, vniuersam Oechaliã Euryto in Eubœam fugiente debellauit; quia illi filiam Iolen denegasset. Fama est Herculi nupsisse etiam Augen, quam Alæus pater cum filio Telepho in vrna quadam positam in mare demersit, quæ postea Palladis prouidentia seruata cum vrna ad hostia Caici euasit, & à Teuthrãte fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filiæ amore captus, quare multa viro forti indecora facere coactus est: nam qui Busiridem in Aegypto, qui Antæum fortissimum Athletam in Mauritania, in Hispania Geryonem, in Thracia Diomedem superauerat; qui leones vicerat, qui serpẽtes vel infans suffocauerat, qui latrones, qui homicidas, qui maleficos omnes vbique singulari fortitudine sustulerat; quem neque tenebræ inferorum, neque multiplicia hydrę capita, neque celerrimum ac lætiferum cerberi venenum deterruerat, neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat, idem inermĩ Omphale leonis pelle cõcessa inter pedissequas Omphales fœmineo habitu indutus sedentariam artem exercuit, vt testatur Ouid. in Deianira;

Non pudet Alcide victricem mille laborum,
  Rasilibus calathis imposuisse manum?
Crassaq; robusto deducis pollice fila.
  Aequaque formosæ pensa rependis heræ.

Diceris

Diceris infelix scuticæ tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.

Dum seruiret igitur Omphale Cercopas Ephesi populos bello profligauit, qui aduenientes hospites suas vineas tanquam seruos fodere cogebant. Alii causam huiusmodi reddunt, cur Hercules Omphale seruierit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alcestim, quam Hercules vitæ restituerat, profectũ, nõ fuisse acceptũ hospitio, at extra Tirynthi muros fuisse piectum; cum Hercules furore esset captus: quare vix demum Hercules à Deiphobo lustratus in grauem morbum incidit. Cũ ab eo liberari cuperet Hercules adiit oraculum, quod sibi responsum dedit tunc liberatum iri, si venditus per triennium seruiret, ac mercedem seruituris præberet Euryto: quare Omphalæ Lydiæ Reginæ Tmoli vxori emptus seruiuisse dicitur. Fuerunt q dixerint eum prius seruiuisse, deinde absoluto seruitutis tempore ad Troiam militasse. Habuit etiam Deianiram, quam cum Acheloo colluctatus accepit, Oenei Aetoliæ Regis filiam, quæ fuerat Acheloo desponsata. Cum vero Aetoliæ fluuium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum forte ob assiduos imbres maximè excreuerat; Nessus Centaurus vltro operam suã obtulit traiiciendæ Deianiræ, quã cum Nesso credidisset ipse Hercules fluuium primus intrepidè traiecit. Sed cum adhuc in prima ripa Nessus Deianiram vitiare conaretur, ab Hercule sagittis hydræ veneno infectis transfigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinemque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit; cum diceret illis vim inesse amatoriam; quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. Eam vestem ita acceptam in opportuna tẽpora Deianira reseruauit. Deinde cum Hercules Oechalia subacta, raptaq; Iole ad Cenæum Eubœæ promõtorium appulisset, aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam; misitque Licham seruum, qui Herculẽ vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Deianiræ. Cum vero Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captam, tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cum pruritus immensus, & ardor, & pustulæ per totum corpus exorirentur, Licham in fluuium Thermopylis propinquum è petra præcipitauit; ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cum tãtos cruciatus perferre non posset, se in pyram in monte Oeta cõiecit. Aiunt Herculem conantem vestem discissam auellere, frusta carnis simul auulsisse. Id cum cognouisset Deianira sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Pœante succensam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscenderat, quare sagittas dono acceperit: communior est tamen opinio quòd Philoctetes earum fuerit hæres. Alii dicunt Deianirã non suspendio, sed Herculis claua se interfecisse, relicta filia Macaria, quam ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in Hermotimo vstum fuisse quidquid mortale fuit Herculi, & humanam labem, vt ita dicam, in ea pyra concrematam; quod erat diuinum in cœlum ascendisse, vt præclarè testatur Byzantius Philippus his carminibus;

Ὤλεσα τὸν νεμέας θῆρ' ἄπλετον, ὤλεσα δ' ὕδραν.
καὶ ταῦρον, κάπρου δ' ἀμφετίναξα γένυν.
ζωστῆρ' εἱλκύσαμαι, πώλους Διομήδεος εἷλον.
χρύσεια μῆλα κλάσας, Γηρυόνην ἔλαβον.

αὐγέαο

ἀγρίας ἴδμην, κυνὰς δ' φέγγεν, ἔπταμεν ὄρνις·
κέρβερον ἤγαγόμην, αὐτὸς ὄλυμπον ἔχω.

Dextra feram Nemeæ petijt mea: perdidit hydram,
Et taurum: malas inde cecidit apri.
Baltheus est captus, sunt aurea mala relata;
Geryonisq́; boues, & Diomedis equi.
Augias me non fugit, non cerua, volucres.
Cerberus eductus. nunc sed Olympus habet.

Herculem vnum ex duodecim Diis Grçciæ fuisse testatur Herodotus in Euterpe; ἡρακλέος δὲ πέρι τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι ἦν τῶν δυώδεκα θεῶν. De Hercele audiui, quòd vnus esset è duodecim Diis. qui etiam Dionysium & Pana & Herculem omnium Deorum maxime recentes à Grçcis fuisse existimatos scribit. Alii hunc vnum ex Idæis Dactylis fuisse censuerunt, alii primi Iouis, alii tertii filium: quod ideo accidit, quia plures Hercules fuerunt, vt testatur Cicero libro tertio de natura Deorum hoc pacto; Quanquam, quem potissimum Herculem colamus, scire sanè velim: plures enim tradunt nobis ii, qui interiores scrutantur, & reconditas literas: antiquissimum Ioue natum, sed antiquissimo item Ioue: nã Ioues quoque plures in priscis Grçcorum literis inuenimus. Ex eo igitur & Lisyto est is Hercules, quem concertauisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus Aegyptius; quem aiunt Phrygias literas conscripsisse. Tertius est ex Idæis indigenis, cui inferias afferunt. Quartus Iouis & Asteriæ Latonæ sororis, quem Tyrii maxime colunt, cuius Carthaginem filiam ferunt. Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcumena, quem Iupiter genuit, sed tertius Iupiter. Cum tot fuerint Hercules, omnium reliquorum res gestæ vni Alcumenæ filio tribnuntur. Hunc eundem inquiunt de tripode cũ Apolline decertasse, cui cum Delphos venisset, vt ob mortem Iphiti expiaretur, Xenoclea Dei interpres responsum dare noluit, quòd esset cçde pollutus. Tunc igitur Hercules sublatum è templo tripodem asportauit, quem cum repeteret Apollo grauis pugna fuisset commissa, nisi Latona & Diana Apollinem, Minerua Herculis iram placasset, vt ait Paus. in Phocicis. Fuerunt q dicant Hercules ad triginta fuisse. Dicuntur complures fuisse filii, quos ex variis mulieribus Hercules susceperit; quos omnes hic recensere foret superuacaneum, cum multos connumerarit Apollodorus Atheniensis lib. secundo Biblyothecæ. Postea vero quam inter Deos fuit receptus, illi conciliata est Iuno, atque Heben filiam in matrimonium dedit, quorum nuptias Plato præstantissimus poeta commemorauit. Memoriæ prodiũ est ab Ibyco calida lauacra inuentum fuisse Herculis, quibus ille diuturno labore defessus plurimum vteretur, quæ sibi à Vulcano fuerint indicata. At alii, inter quos Pisander, ea Mineruæ munus Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inuenisse, & inuentas additis populis adauxit, certaminaque instituit, cum cæteros mortales vi corporis antecelleret, vt ait Str. lib. 8. Hunc aiunt præterea voracissimum fuisse, quippe cum per Dryopiam iter faciens taurum Thiodamantis arantis à iugo solutum iugularit, & totum eodem die deglutiuerit apud Oriopas; cum id etiam prius fecisset apud Lindum vrbem. Eius ingluuiem & voracitatẽ ita expressit Callimachus in hymno in Dianam;

οὐ γὰρ ὅγε φρυγίῃ περ ὑπὸ δρυὶ γυῖα θεωθεὶς

Παύσατ'

Πάνσατ᾽ ἀδηφαγίης. ἔτι οἱ παρὰ νηδὺς ἐκείνη
Τῇ ποτ᾽ ἀροτριόωντι συνήντετο Θειοδάμαντι.
Non hic in Phrygia sub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus, fit edax minus. aluus at illi
Est eadem, taurum quæ quondam Thiodamantis
Edit, planitiem cum lati scinderet agri.

Cum vero mœstus Thiodamas amisso tauro recessisset, multaque fuisset Herculi ob illam iniuriam imprecatus, mansit postea ritus apud Lindios vt bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Buthœnæ mactaretur. neque mirum est Herculem id in Thiodamantem commisisse, cum in multos fuerit iniurius, & ob negatam sibi Iolen deuastarit Oechaliam, Hylamque catamitum tam celebrem habuerit, vt nemini Hylæ nomē sit ignotum; cumque ebrius fieri nonnunquam consueuerit, vt testatur Damagetes his carminibus;

οὗτος ὁ παιδαμάτωρ, ὁ παρ᾽ ἀνδράσι δωδεκάεθλος
μελπόμενος, κρατερῆς ἔδακεν ὑσμίνης,
οἰνοβαρὴς μετὰ δαῖτα, μεθυσφαλὲς ἴχνος ἐλαύνει,
Νεβρὶς ἁπαλῷ Λυσιμελεῖ Βρομίῳ.
Omnia qui domuit, qui bis certamina sena
Vicit; qui ob vires clarus in orbe sonat;
Ebrius en titubans dubius vestigia ponit.
Perfusus dulci est ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, sicut Dii cæteri; nam cum magna culicum copia esset apud Teucros, iique pro voto cessassent, quòd creditum fuit Herculis beneficio accidisse, Conopius Hercules dictus est, vt ait Str. lib. 13. conopem enim culicem vocarunt. Alexicacus, quia mala depellat. Ceramyntes, quia Parcas insectatus sit. & Callinicus præterea, Buraicus, Rinocolustes, Hippodorus, & aliis his similibus nominibus vocatus fuit. fama est quòd Herculi antiquitus non tanquam Deo sacra fiebant, sed tanquam Heroi parentabant: quod cum Phæstius in Sicyoniam profectus animaduertisset, grauiterque ferret pro eximiis eius virtutibus diuinos honores illi non censeri, instituit vt agni iugulati pernas ad aram vrerent, & partem vnam carnium, sicuti victimarum cæterarum solebant, ederent; alteram Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino vero agnus vtilis erat victima Herculis sacrificiis, cum lupos is à stabulis depellere putaretur, vt testatur Antipater his carminibus;

Βουκόλος Ἑρμείας ὁ ποιμένιος. ἐν δὲ γάλακτι
χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
Ἀλλ᾽ οὐχ Ἡρακλέης. ἓν δὲ κριὸν ἢ παχὺν ἄρνα
Αἰτεῖ. καὶ πάντως ἓν θύος ἐκλέγεται.
Ἀλλὰ λύκους εἴργει. τί δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
Ὄλλυται ἢ ἐκ λύκου, εἴθ᾽ ὑπὸ τοῦ φύλακος;
Mercurius facilis pastores. munere lactis
Lætatur: mox & dulcia mella capit.
Sed non Alcides; aries vel poscitur agnus.
Omnino pinguis victima grata Deo est.
Iure: lupos arcet. Sed quid magis vtile si grex
Custodis cecidit cæde, vel vngue lupi?

Erat autem vetitum fœminis iure sacrificiorum ne vel per Herculem iurarent, vel templũ ingrederentur, vel sacrificiis interessent: quia sitienti Herculi cum boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia fœminarum celebraretur dies, neque ex eo apparatu fas esset viris gustare, qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclare gestæ cantarentur; cuiusmodi est id apud Virg. lib. 8. Aeneid.

Tum Salii ad cantus incensa altaria circum
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum: qui carmine laudes
Herculeas, & facta ferunt. vt prima nouercæ
Monstra manu, geminosq; premens eliserit angues.
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes.
Troiamque Oechaliamque: vt duros mille labores
Rege sub Eurystheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. tu nubigenas inuicte bimembres
Hyleumque Pholumque manu, tu Cressia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.
Te stygii tremuere lacus, te ianitor orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Nec te vllæ facies, non terruit ipse Typhæus
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstetit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite Diuis.
Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

Mirabile est autem illud, quod scribitur à Corn. Tacit. hoc pacto lib. 12. interea Gortazes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis: qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant. Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte demum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. rursus Deus quas syluas pererrauerint nocturno visu demonstrat, reperiunturque fusæ passim feræ. Hæc ferè sunt, aut non multò plura his, quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule commemorantur: quæ quoniam sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, neque in rem in mentibus omnium confirmatam, superuacanea adducere testimonia. Nunc quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem gloriosum ob Iunonis odium possumus interpretari, Iouis & Alcumenæ dicitur fuisse filius; qui sanæ nihil aliud est, quàm probitas, & fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis, quæ vniuersa vitia ex animo depellit, & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides quia ἀλκὴ vim significat; idemque filius Alcumenæ, quippe cum μένος etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo, strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius, sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines comparauit, quod cum fecisset Iunonis stimulo, merito & à Iunone & à gloria nomẽ obtinuit. Est enim ἥρα Iuno, at κλέος gloria. alii nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cum gloriam fuisse vniuersis mortalibus Hercu-

lem

lem dixerint, sicut illud oraculi responsum significauit;

ἦ γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις ὦ Ἡράκλεις.
Gloria semper erit mortales inter, Alcide tibi honosq;.

& illud;

Ἡρακλέην δέ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει
ἦ γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις.
Te vocat Heraclem clarus cognomine Phœbus
Quòd tua perpetuum mox gloria viuet in æuum.

Alii ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductum crediderunt, cum Hercules fortitudo sit, & prudentia, & ratio quæ est in nobis, & constantia; quæ quoniam sine diuina bonitate, optimoque animi affectu, nemini contingunt, idcirco Iouis filius Hercules dictus est. & Alcumenæ siue constantiæ. omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis aut in voluptatibus superandis, & diuina bonitate tanquam duce, qua gubernetur, cum nulla vis humana satis sit per se potens. Illa vero quæ de ortu Herculis & Eurysthei traduntur, ad vim astrorum spectare ego crediderim; quod esset felicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cum nasceretur Eurystheus; at cum Hercules, gloriosa quidem, sed interueniente alio planeta, laborũ & periculorum plena. cum vero vis illa syderum clam agat in nobis, nosq; imbuat pro vi & natura primi aeris, quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ quod Iupiter iurauit, vt qui primus nasceretur alteri imperaret, & quòd Iuno cum retardasset Herculem, eiusque ortum in decimum mensem protogasset, fecit vt hic parere cogeretur, semperque aduersariam Iunonem habuerit. Nam siquis natus fuerit sub felici syderum horoscopo, ita affecti aeris primum vim hauriens, ad ea propensus est, ad quæ vis illa syderum impellit: quòd si maligna vis illa sit, & stellarum coniunctio, moderatione consiliorum in melius verti potest. Primus igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum, geminorum anguium, cũ adhuc esset paruus. quid per hos angues intelligamus? ęmulationem virtutis alienæ, quoniã subfrigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur merito fuit initium Herculi ab anguibus, quoniam cum puer adhuc esset gloria & rebus gestis pręteritorum Herouum ad illos virtute sua vel imitandos vel etiã superandos inflammabatur. quippe cum omnis virtutis, omnisque nobilitatis initium sit in teneris animis apparens æmulationis ad virtutem vestigium. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium mõstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo ęst Nemeæus, & in sylua inscitiæ nostri animi pascitur, omnesq; virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatẽ per vniuersam vitam consequimur, cum multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem Thespii filiæ oblatæ sunt Herculi, quas vna nocte omnes constupraret. Quid Minyas, aut Lycum, aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis, in hospites sæuientęs esse credamus, nisi crudelitatem, & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid latrones, quos vbique sustulit, nisi auaritiam & rapinam & latrocinia viro bono maxime aduersari? Quid Theseus est, aut Prometheus, aut alii complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatẽ & beneficentiam in omnes iniquè oppressos conuenire? nam duæ sunt iustitiæ partes; vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab aliis patiamur,

tiamur, si possimus; & iniquè oppressos subleuemus. Sed quoniam omnibus in negotiis pernecessaria est temperãtia, quia ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules hydræ capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos columnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius, cum virtutis gloria vel ad extremos homines habitatæ terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula, post tot latrones de medio sublatos, post purgatum horrendis monstris orbem terrarum, Omphalæ amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc literarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa? vt nos commonefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandum; quia si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam à rapidissimo fluuio, ad libidinem, & ad illegitimas voluptates defertur, suapteq; natura prolabitur. Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit, quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseriæ. ob præclaras virtutes primum vt Heros, deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit; quod omnis virtus inuidiam in se concitat: qui enim virtutem superare aliorum se non posse sperant, tum demum se felices arbitrantur, si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint. at vbi cessat eius autor virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales, maiorque gloria virorum bonorum post mortem enitescit. cum igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusq; opprimere & obscurare possint, merito dictum est id ab Euripide in Andromache;

χρὴ δ' οὔποτ' οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς,
ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.
Nullum beatum dixeris mortalium,
Supremus ante quam dies illuxerit:
Et noueris quo pacto adiuit inferos.

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retorserint. sicut illud est de Augia. Dicitur Augias Solis fuisse filius, tantumq; habuisse armentum, & tot greges, vt maxima pars agri fimo obducta otiosa & inculta iaceret. Hercules igitur vel aliqua parte agri, vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit, omnemque fimi copiam deleuit. Deinde cum regio ad fertilitatem rediisset, stabula Augiæ purgasse dictus est. Augias mercedem illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse iis stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus: vel, ut putatunt alii, quia tribus insulis Hispaniæ adiacentibus imperaret, Ebusæ scilicet, & minori, maiorique Balearicæ. Hic cum naualibus, terrestribusque copiis plurimum posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facile superauit. fuerunt item qui hydram multarum capitum fratres multos concordes crediderint, quorum vno extincto multi videbãtur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. quod attinet ad mala Hesperidum, & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gerentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficulta-

difficultatem, qui cum Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclarè transegisset, tres oues Herculi largitus est: quod munus, vt ferebant ea tẽpora, non parum erat honorificum. cum vero μῆλα & oues sint, & mala fructus apud Græcos, locus datus est fabulæ. atque ad harum fabularum cognitionem non parum pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum clarissimum & singulari tum ingenio, tum etiam probitate Senatorem Venetũ Matthæum Bembum misimus. quam hoc in loco ascribere non pigebit, propter argumenti suauitatem, ita vero se habet;

Quod redis ad Musas à tanto pondere rerum
Quantum res patria imposuit tibi publica lector:
Maxime vir gentis Venetæ Matthęe. feroces
Nam labor assiduus fertur domitare leones.
Hinc iubet alternè luci succedere noctes
Natura alma parens seruandis prouida rebus.
Hinc et Atlanteos humeros recreasse labantes
Dicitur Alcides, tenuit cum pondera mundi.
Fabula sustinuit quod Atlas flammantia cęli
Astra: magistratus, et publica pondera gessit.
Crede mihi multò est cunctis felicior vnus
Qui faciles sine lite dies, sine murmure vulgi
Prętereit, haud iussus varias audire querelas.
Siquis in humanis rebus felicius optat,
Rusticus expectet dum totus defluat amnis.
Vel nihil est homini felix, vel sola quies est;
Quæ nulli sincera tamen conceditur: ac te
Vel tua sollicitant, vel amici incommoda semper.
Vt si alibi excretæ vellantur vomere syluæ,
Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi.
Nec quidquam se oculis auro iucundius offert:
In quo congesto mox credunt esse quietem.
Falluntur miseri: mens est quæ sola quietos,
Sola facit claros. argenti splendor, & auri,
Prædia, nobilitas, animo depellere curas
Non possunt; populi aut fasces, aut purpura Regum.
Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
Contemptrix auri mens, ambitione remota.
Hæc vbi vitaris; discrimina plurima vitæ
Occurrent, animumque trahent huc semper, & illuc.
Si quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
Blanditur somnus, vinum, Venerisque cupido.
Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
Turpe quidem vinci his animorum motibus, iræ
Principiis obsta: sub eat te cedere nolle
Fluctibus irarum: facilis medicina reperta est.
Sin quacunque rapit grauis impetus, hac patiare
Deiecta ratione trahi, velut orba magistro
Aequora percurris pelagi spumantia puppis,

Quocunq;

Quocunq; arbitrium ventorum detulit: atq;
Multa facis, quæ pacatum fortasse pigebit.
Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per vndas
Succinctam canibus, nil & vitare Caribdim.
Hic animi furor est Cyclops, qui mentis in antro
Delitet. hunc tu vince dolis, hunc stipite adure,
Hunc ratione doma. sic victus deniq; discet
Auæ iura hospicii: quàm sit crudelibus almus
Iupiter hospitibus vindex. nam sicca tyrannos
Paucos fata iubent Ditis succedere tectis.
Herculeus labor, & nodoso robore claua,
Nil finit horrificum: vel qui Minoia Cretæ
Monstra domat; fertur à Diis & natus vterq;.
Si domites iram, vinclisq; & carcere frenes,
Inde voluptatum illecebræ, blandiq; susurri
Circunstant: simul ista tibi vitare necesse est.
Ne te Sirenum cantus, neu pocula Circes,
Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
Vita hominum infelix quod circumsepta tenetur
Hostibus innumeris; occumbere turpiter haud est
Cuiq; opus, aut magnam referet victoria laudem.
Barbaricis quid enim deuictis proderit armis
Qua sol consurgit, vel Iberis conditur vndis,
Imperio regere; æternum si pectore bellum
Victorem infestet? captiuum blanda voluptas
Si trahat hunc, nullam meruit victoria laudem;
Otia solus aget, tranquillaq; tempora vitæ,
Vincere qui norit surgentia pectore monstra;
Ex animo curas & propulsarit inanes.
Forte magistratus transacto tempore ducis
Ocia priuatus; priuatum munera possunt
Pieridum mulcere. domestica forte requirit
Res domini curam; curam concede parumper.
Deniq; si cessat cui rerum publica cura,
Ille magistratus in sese exerceat; & quæ
Tempore præterito transegit, ponderet. acta
Omnia si rectè; niueam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cœlum, sedesq; Deorum
Suspicere; implacidis hic se committere ventis.
Fortunæ furias, & ineuitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verum, vt ad mala Hesperidum redeamus, quidā dixerunt à Nymphis Herculi fuisse donata, cum draconem custodē cecidisset, quia draco pastor fuerit violentus planè homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cum essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias, post tot terræ, marisque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites, ipse Lydorum Reginæ tam turpiter seruiisse dicitur? quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus plerunq;

runq; vincamur;magisque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrgnare, quam vniuersum terrarum orbem sibi subiicere. Neque quisquã vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alii nihil aliud esse Herculem,quàm solem crediderunt; qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur; cuiusce rei illud argumẽtum faciunt,quia Geryon filius Callirrhoes & Chrysaoris siue Pegasi filius ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus in habitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascũtur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon ἀπὸ τῦ γηρύειν quod fremere significat,quod proprium est hyemis. Cum verò Sol omnia accedens per signiferum ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi vxorem à Iunone ab aeris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, non solum ad solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem tradita sunt; quippe cũ frustra alioquin laudes Herculis commemorarentur, cum illa monstra, quæ dicuntur ab illo fuisse domita,neq; ita esse potuerint; neq; si fuissent, nobis obessent; vt ait Lucretius lib.5.in his;

Quid Nemeus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadicus sus?
Deniq; quid Cretæ taurus, Lernçaq; pestis,
Hydra venenetis posset vallata colubris?
Quidue tripectora tergemini vis Geryonai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracem, Bistoniasq; plagas, atq; Ismara propter,
Tantopre officerent nobis? vncisq; timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaq; Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerba tuens immani corpore serpens
Arboris amplexus stirpem; quid deniq; obesset,
Oceani propter littus, pelagiq; sonora,
Quo neq; noster adit quisquam, nec barbarus audet?

Quòd siquis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus diligentius consideraverit, patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam; tum etiam ad solem, illa quæ narrantur de Hercule spectare. Ac de Hercule satis, nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo, Cap. II.

ACHelous Aetoliæ Rex fuisse dicitur, qui in Thoante fluuio vocato, vt ait Stra.lib.x. è Pindo monte orto, Aetoliamque ab Acharnania disterminante, & in sinum defluente Maleaticum, mersus, fluuio nomen dedit; qui fluuius ab ipso Rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarcus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatum fuisse fluuium scribit;qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echinadũ insularum influit,vt testatur Herodot. in Euterpe; quarum dimidium propè continentem fecit. Achæus Oceani & Terræ filium esse sensit, at Hecataeus.

tꝛus Solis & Terræ. Nymphis in primo Heracleæ Thetidis & Terræ. Fabulantur hunc fluuium Deianiram Oenei Aetolorum Regis filiam in matrimonium poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa; verum cum Hercules in agrum Calydonium profectus esset, & ipse in matrimonium poposcit Deianiram, quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine diffiniri vtri horum Deianira cederet, quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit, qui cum præ dolore cessisset Herculi suum cornu ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ cornu largitus est, quod ita attigit Ouid. in Deianira;

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncaq; limosa tempora mersit aqua.

Fuit Amalthęa, capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam illum Rhea clam Adrasteæ & Idæ, vt scripsit Hormogenes in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officii pꝛæmium nutricibus dedit, vbi capram inter sydera collocasset; cui illam adiecit facultatem, vt ait Xanthus in rebus Aetolis, vt quidquid ab eo optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus continuo nasceretur. Alii non capram, sed Hemonii Aetolorum Regis filiam Amaltheam, quæ cornu non capræ, sed tauri habuerit, fuisse senserunt, quod vim illam habuerit, vt scripsit Pherecydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando vel Deianiram petens multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sophocles in Trachiniis;

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῷον λέγω.
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξαιτῶν πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
Δράκων ἑλικτὸς. ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
βούπρῳρος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος,
κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ.

Flumen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Formis tribus qui me petiuit á patre.
Taurus, deinde pluribus ventrem notis
Pictus draco; vir inde cui caput bouis.
Mento fluebant riuuli potabilis
Vndæ nitentis, fontibus simillimi.

Fuit enim poetarum consuetudo, vt fluuios tauris similes effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris similem edant mugitum; vel, vt Hellanicus sensit, quia terram sulcare tanquam boues appareant. Vel, vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audiātur. Memoriæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem prætere inuenisse; quare ita ait Virg. lib. 1. Georg.

Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vndis.

Ac de Acheloo ista fabulosa memoriæ sunt tradita. Achelous Oceani vel Thetidis filius vel Solis fuit & terræ, quia omnes fluuii ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locisque sub terra cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non constat; cum tamen Callirrhoen & Castaliam filias habuerit vt testatus est Panyasis, ac Sirenas, quæ Iunonis suasu Musas in certamen cantus prouocarunt; quibus victis musæ pinnas ex alis conuulserunt, sibiq; coronas fecerunt, vt ait Paus. in Bœoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem

fontem conuersa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis;

Ἀχελώου θύγατερ	O Acheloi filia
Πότνι, εὐπάρθεν Δίρκα	Verenda virgo Dirce
Σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτὲ παγαῖς	Olim tuis nam fontibus
Τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.	Iouis cepisti filium.

Cum igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, solisq; radii ex Oceano & Terræ suprema parte vapores excitent, inde niues, & grãdines, & imbres gignũtur, vt ait Aristot. in Meteorologicis, ex quibus fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terra eius mater dicta est, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum soluatur; vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuii, cum in aquam mutatur. cur tauri formam sumpserit, diximus. factus est draco idem, quia sinuoso cursu deferuntur flumina. cum idem assiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus sit, humana forma fingitur; at ob sonitum, taurino capite. Hercules vt ait Strabo lib. 10. Oeneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temerè & cum impetu regionem infestantem aggeribus & aquæductibus coercuit & extenuauit; eamq; aquam in multos riuulos diductam, quæ prius regionem laniabat, vtilissimam reddidit. Inde dictus est illi fluuio taurinum cornu defregisse, & pro illo cornu abundantiæ rerum omnium accepisse. Fluuius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta est. quid aliud sub hac fabula contineatur, præter historiam, non reperio, nisi ꝙ per prudentiam omnia vel maxime noxia efficiuntur vtilia. cum præsertim istud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus; cuius iam sententia fuit explicata. at nunc de Apro Calydonio.

De Apro Calydonio. Cap. III.

SEd quoniam nemo propè est antiquorum poetarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter, quæ de illo memoriæ prodita sunt, percurramus. fabulantur itaque Oeneum Oetolorum Regem, Calydoniæque imperantem primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animalium Dianæ offerre solitum; qui cũ sumptui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes in Meleagro memoriæ prodidit, Oeneum Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verum aliquando Dianæ honores præteriisse. illa igitur ob neglectum honorem indignata aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte versabatur, in Calydonium agrum immisit, qui vniuersam regionem deuastaret. quod ita breuiter complexus est Ouid lib. 8. Metamor.

Sus erat infestæ famulus, vindexque Dianæ.
Oenea nanque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ laticis libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna, quæ illi regioni inferebat, cultissimam Oenei vineam quam Ancæus multa diligentia plantauerat, populabatur; in qua educanda & ipse Oeneus, non mediocriter insudauerat, vt ait Hom. Iliad. 1.

καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος ἄρτεμις ὦρσε
χωσαμένη, ὅ οἱ οὔτι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
οἰνεὺς ῥέξ', ἄλλοι δὲ θεοὶ δαίνυντ' ἑκατόμβας.
οἴῃ δ' οὐκ ἔῤῥεξε διὸς κούρῃ μεγάλοιο,
ἢ λάθετ', ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ.
ἡ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα,
ὦρσεν ἔπι χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πόλλ' ἔρδεσκεν ἔθων οἰνῆος ἀλωήν.
πολλὰ δ' ὅγε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῇσι ῥίζῃσι, καὶ αὐτοῖς ἄνθεσι μήλων.

Suscitat his irata malum Diana, quòd illi
Cum superos olim ad conuiuia læta vocassent,
Oeneus, hanc vnam merito priuauit honore.
Siue oblitus enim, seu nesciit: haud tulit æqua
Mente, Iouis fore præteritam de semine natam:
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum, qui plurima fecit
Tristia; qui plantas radicibus eruit imis.
Aequauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum & immitem dum eã vineam plantaret, quare vnus ex iis dominum eius vineæ nõ gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iussitque sibi vinum miscere: qui, vbi poculum esset ori admoturus, illi falsum fuisse eius sermonem obiecit, cui seruus respondit;

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου.

Multa cadunt inter calicem, supremaq; labra.

Cum hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuntians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus deposito poculo, arreptaque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pauſ. tamen in Arcadicis non solũ Ancæum in aprũ irruisse, sed cum opem ferret Meleagro Oenei filio ab illa bellua cæsum fuisse, memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouid. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Aetolia ad hunc aprum cædendum conuenerunt. nã ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cęneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, Oeclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hyleus, Hippasus, Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna ceciderunt dentibus eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouid. lib. 8. hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cum tamen Isacius ab eodẽ Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, prioremque omnibus Atalantam Iasonis, at non Schænei filiam sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist. 102. chil. 7. apud Zez. quantæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quod vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris haud minor vnius pedis & quadrantis mensura. Hæc idcirco celebrata sunt á poetis, vt nullum Deorum cultum impune negligi à mortalibus

bus

bus sciretur; sed omnia quæcunq; grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorum, vel propter neglectam religionem, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidentia Dei contingere: quamuis ira occultæ aliquando sunt caussæ, vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario solis motu, quam Dei voluntate & consilio contingere. nihil fit enim horum sine diuina voluntate. inde fit aliquando, vt quæ minentur sydera, ob Dei bonitatem euanescant; at quæ non fuerant ante visa & præcognita, nos repente inuadant: cum omnia & iustè, & consultò, & certo Dei iudicio fiant. atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quòd propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impune neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris. Cap. IIII.

ILla, quæ de Ixione superius explicata fuerunt, nos breuiores facient in Centaurorum explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filii: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Dicti sunt autem Centauri, quasi Centuri, cum κεντέω pungo significet; quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerunt; apud quos Pelethronius frænū & calcaria reperit, quibus tardiores aut celeriores equi frænarentur aut impellerentur. Hi Thessaliæ populi fuerunt Pelii montis accolæ, agrestes planè & implacidi & contumeliosi in omnes viri. grauis pugna inter hos & Lapithas qui dicti sunt ita ab Apollinis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Posidonius, aliquando exorta est. Nam cum Pirithous Deidamiam ducens nuptias celebraret, quòd affines essent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Isti igitur simulac vino incaluerunt, & ipsam sponsam, & reliquas Lapitharum vxores petulantius attrectare, & violare denique conati sunt. Id Lapithis non ferentibus grauis pugna in ipsa Regia committitur, multíque ex Centauris in ea ceciderunt, Theseo præsertim adiuuante Pirithoum, vt patet in scuto Hesiodi his carm.

Ε'νδ' ἦν ὑσμίνη λαπιθάων αἰχμητάων
καινέα τ' ἀμφὶ ἄνακτα. δρύαντάτε πειρίθοόντε
ὁπλέα τ'. ἐξάδιόντε φάληρόντε, πρόλοχόντε.
μόψοντ' ἀμπυκίδην. τιταρήσιον, ὄζον ἄρηος.
θησέα τ' αἰγείδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν
ἀργύρεοι. χρύσεια περὶ χροῒ τεύχε' ἔχοντες.
κένταυροι δ' ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἠγερέθοντο.

Hic inerant Lapithæ pugnax genus, inclyta pubes.
Cænea, Pirithoumq; Dryantaq; & Hoplea circum
Pugnantes; circa Prolochum, Exadium, atq; Phalerum,
Mopsumq; Ampyciden Titaresion. hic quoque Theseus
Aegides aderat similis Diis ille supernis.
Aurea tela viris aderant, argentea membra.
Parte alia stabant Centauri deinde frequentes.

Ad extremum vero victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam versi de suis finibus pelluntur, vt videtur testari Orpheus in Argonauticis;

ἐσθ᾽ ἄρ᾽ ἄειδε μάχην κενταύρων ὑβριμεθύμων,
τοὺς λαπίθαι κατέπεφνον ἀτασθαλίης ἕνεκα σφῶν.
Centauros cecinit, gens vt asperrima bello:
Stulcitiæ pœnas Lapithis tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas sedes sibi quærere coacti sunt, & in regionem Perrhæborum profecti ibi habitarunt, vt ait Str. lib. 9. fuerunt hæc insigniorum Centaurorum nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur; Abas, Arius, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asolus Abryus, Arctus. Bromus, Bianor, Brecus, Brauenor. Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus. Dictis, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon. Erigippus, Eurytus, Elops, Eurynomus, Elopes, Emmachius, Enopion. Grynæus, Gripheus. Herlinus Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio. Imbreus, Iphireus. Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon. Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus. Nessus, Nedon, Nycton. Odites, Ocelus, Orneus. Pholus, Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petreus, Pyretus, Praxion, Pæantor. Rhetus, Ripheus. Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Therotonus, Silanthus, Theramon, Thurius. è Lapithis vero nonnullos recensuit Hesiod. in Clypeo. quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictũ fuit: siquidem hi sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infecisse dicuntur, ita, vt vnda illa teterrimum odorem diu seruauerit: & pisces qui in eo flumine nascerentur, esui essent inutiles. Sic vbi Nessus, & alii sepulti fuissent ex iis vulneribusnon procul à Calydone, in colle, qui Taphossus fuit nuncupatus, grauissimus odor ad montis radicẽ suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, vt ait Str. lib. 9. Quæ de Centaurorum forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. alii igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri: alii Saturnum cum Phillyra Oceani filia congressum inquiunt cum imperaret Titanibus, mox cum ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur Hippocentaurus, omniumq; Centaurorum iustissimus, & sapientissimus; qui fuit Iasonis & Achillis pædagogus. illa igitur causa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum vsque formam fuisse equinam, & à collo ventrem hominis consurgere, totamq; conspici superiorem partem, ita vt equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos, vt ait Pauf. in Eliacis prioribus. At Lucretius lib. 5. neque hac, neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit: quippe cũ duæ formæ simul esse non possint, quòd omnia è certis seminibus oriri necesse sit, atque in omnibus vnam naturam præualere: cum duæ formæ diuersæ paresque viribus simul esse non possinr, quare ita inquit;

Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par uis vt non par esse potis sit.

Cum Hercules benigne à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus, Chi-

ron

ron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit, quarũ vna dicitur in pedem Chironis decidisse, quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus, & ob eximiam iustitiam, Deorumque cultum inter sydera relatus. Achæus vero & Erasistrathus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt, sed centaurea herba, quam centaureũ etiam vocant vulneri adhibita sanatũ fuisse, quæ ab ipso postea vt inuentore vsus eius herbæ fuit appellata. de qua ita meminit Virg. lib. 4. Georg. quam Centaureum vocauit;

Cecropiumq; thymum, & graueolentia centaurea.
At contra tetra absynthi natura, feriq;
Centauri, fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara, & grauiter olens illa herba. Quòd si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ causa antiquos compulit ad hęc ita fabulose confingenda? Patuit vt arbitror ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui bellua teterrima exciterit, quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriamque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verum quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus, potestq; vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chiron fuit inter sydera receptus. Per hæc igitur, quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderate indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim iniiciendas, sed temperantia & iustitia in omnibus vti conuenire; cauendosque esse illos, qui turpissimo sunt corpore, quoniam mores plerunque corpori sunt similes. At contra illum esse finem omnium improborum, vt patriam, facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno, *Cap.* V.

CYgnus vero qui fuit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis postea mutatus, dicitur Martis fuisse filius: atque multi eodem nomine dicti sunt. Memoriæ prodidit Isacius Cygnum & Tenem quendam fuisse ab Achille cęsum cum ad Troiam militaret, vt est in his; ἀχιλλεὺς δὲ ἐπιστρατεύσας τῇ Τροίᾳ, ἀνεῖλε τὸν κύκνον καὶ τένην, τὸν λόγῳ υἱὸν κύκνου, ἔργῳ δὲ ἀπόλλωνος. Achilles cum ad Troiam militaret Cygnum & Tenem cecidit, verbo quidē Cygni, at re ipsa Apollinis filium. Scriptum reliquit Pauſ. in Atticis Cygnũ Ligurum fuisse Regem eorum, qui habitarunt in Gallia Transpadana laude musicæ disciplinæ & artis clarum: qui cum mortuus esset, dicitur ab Apolline in auem sui nominis mutatus. At Lucianus in Dialogo, qui Cygnus inscribitur, Assessores fuisse Apollinis Cygnos commemorat, & amicos homines, musicæ peritos; qui cum mortui essent, fuerunt in aues sui nominis mutati. Atque quamuis multæ sint de Cygnis fabulæ confictæ, vna tamen omnium fuit ratio fingendarum, assentatio scilicet poetarum, qui nihil sibi nō licere arbitrati sunt, modo principum suæ ætatis gratiam aucuparentur. Sic homines in Deos relati fuerunt; sic in varia animalium corpora cũ suauitate orationis peruenerunt. Quid ergo? vt demonstrarent poetæ optima-

rum

rum artium expertem esse principem non oportere, immortalibus laudibus ad viuētium gratiam Cygni peritiam efferentes, eum & gratū Diis fuisse inquiunt, & post mortem vixisse, & in auem pulcherrimam, Apolliniq; sacratam mutatum. Quippe cum mors communis sit omnibus, neq; vlla differentia sit vel sanguinis, vel facultatum, vel dignitatis; nisi quis vi laudis & virtutis communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superarit. Nunc dicendum de Harpyis.

De Arpyis. Cap. VI.

Harpyiæ, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electrę Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesio. in Theogonia in his versibus;

θαύμας δ' ὠκεανοῦ βαθυῤῥείταο θύγατρα
ἠγάγετ' ἠλέκτρην, ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν ἶριν,
ἠϋκόμους θ' ἁρπυίας, ἀελλώ τ' ὠκυπέτην τε.

Oceano natam Thaumas qui littora pulsat
Vxorem electram duxit. mox edidit Irim
Illa viro, Harpyias Aelloq; , Ocypetenq; .

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit, Sosibius Phinei filias; quæ vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus tres fuerunt, Iris, Aello, Ocypete. Quidam Celęno pro Iride subrogarunt. Asius Alopen, Acheloen, & Ocypeten nominauit, vt etiam Hyginus. Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoen, Achæus Ocypoden. Has proditum est memoriæ ab Isacio in Thracia habitare solitas, auresq; vrsorum, corpora vulturum, faciem virginum habuisse, fuisseque alatas, & humanis brachiis ac pedibus; sed vnguibus monstrosis, quæ omnia prope ita descripsit Virgil. libro tertio Aeneidos;

Tristius haud illis monstrum, nec sęuior vlla
Pestis, & ira Deum Stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus. fœdissima ventris
Proluuies: vncæq; manus, & pallida semper
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poeta nominauit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poetæ, ac rapaces dæmones; quæ addiium Phinei supplicium fuerint immissæ. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithinia iuxta fluuium Salmydessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Casiopeæ filium, vel, vt quibusdam magis placuit, Agenoris & Phenicis; vt Apollodoro Neptuni, quem tamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cum optio sibi data esset, vt vel cęcus diutissime viueret, vel post certum tempus moreretur: cæcum consulto à Sole factum fuisse, & ab Agenoris temporibus vsque ad Argonautarum nauigationem vixisse. Alii, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrant Boreæ & Orithyiæ filiam, è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum susceperit. Postea repudiata Cleopatra Idæam Dardani Scytharum Regis duxit: tum adolescentes illi accusati sunt, ꝙ stuprum nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facinus capitis damnati tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, &, quæ inter

ipsos

ipsos intercedebat, affinitate, multis barbarorum cęsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberantur. Non defuerunt qui ob eam accusationem oculis captos fuisse adolescentes inquiant. Quare indignatus Neptu. ob eam crudelitatem illum etiam cęcum fecit, & Harpyias immisit. Alii, inter quos Philocorus, hos Thynum & Mariandynum vocarunt. Id cum fecisset Phineus, dicitur eo supplicio a Ioue affectus vt oculis careret, & perpetua fame discruciaretur: cui tamen cum paratæ forent epulæ neque illas comedere tunc quidem licebat, quoniam Iupiter suos canes Harpyias scilicet ad eum miserat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperent. Acusilaus Argiuus, quia, cum vates esset, Iouis ac Deorum arcana mortalibus patefecisset his suppliciis addictum scripsit, ad quem profecti Argonautæ perbenigne accepti pro pręmio monstrati itineris in Colchidem, & pro liberalitate hospitali alatos Boreæ filios cum sagittis miserunt, qui Harpyias à mensa Phinei depellerent; quas è regione fugientes cum ad Plotas vsq; vocatas insulas, quas alii Echidnadas vocarunt, insecuti fuissent; atque inde ad Argonautas iterum reuertissent, quòd illæ iurassent se non amplius Phineum infestaturas, illæ insulæ dictæ sunt Strophades: quæ omnia explicata sunt ab Apollon. lib. 2. Argon. cum hæc inquiat;

ἔνθαδ' ἐπάκτιον οἶκον ἀγηνορίδης ἔχε φινεύς.
ὅς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματ' ἀνέτλη
εἵνεκα μαντοσύνης, τήν οἱ πάρος ἐγγυάλιξε
λητοΐδης, οὐδ' ὅσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ,
χρείων ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι.
τῷ καί οἱ γῆρας μὲν ἐπὶ δηναιὸν ἴαλλεν
ἐκ δ' ἕλετ' ὀφθαλμῶν γλυκερὸν φάος. οὐδὲ γάνυσθαι
εἴα ἀπειρεσίοισιν ὀνείασιν, ὅσσα οἱ αἰεὶ
θέσφατα πευθόμενοι περιναιέται οἴκαδ' ἄγειρον.

Hæc & Agenorides habitabat litora Phineus,
Aerumnas passus mortales est super omnes,
Quòd diuinaret: namq; artem præbuit illi
Latoides; quare ille Iouis vel numina summi
Spernebat: mentemq; Deum mortalibus idem
Vaticinans nudauit. eum grauis inde senectus
Inuasit: primum est oculorum lumine captus.
Inde frui dapibus vetitum est: quas plurima semper
Turba colonorum illius portabat in ædes.

Deinde carmina quæ sequuntur omnia propè illa narrant, quæ diximus de Phineo. Reuersi sunt autem Boreadæ, & ab insequendis Harpyis destiterunt Iride illos reuocante; vel, vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterum illam fuisse conditionem Boreadum memorant, vt nisi Harpyias consequerētur, sibi esset pereundum, atque hi cęsas Harpyias à Boreadibus narrant: quarum altera in Peloponnesum volauit, & in Tigrem fluuium decidit, qui ab ea dictus est Harpys, vt ait Apollodo. libro primo. Panyasis tamen non strictis gladiis à Boreadibus depulsas, sed sagittis cęsas esse arbitratus est, priusquàm Boreadę reuocarentur. Quod autē Canes Iouis vocatæ sint, patet ex his carm. Apollonii lib. 2.

οὐ θέμις ὦ υἱεῖς βορέου ξιφέεσσιν ἐλάσαι
ἁρπυίας μεγάλοιο Διὸς κύνας.

Non

Non est fas Borea nati depellere ferro
Inde canes Iouis Harpyias magni.

Has ipsas Harpyias quidam putarunt fuisse ab Hercule postea pulsas ex Arcadia cum Stymphalum oppidum iuxta Erasinum fluuium popularētur ærei crepitaculi tinnitu, vt dictum fuit. Has scripsit Chęremon sub quodam specu in Creta tandem se abdidisse, vnde nunquam postea euolauerint. Atq; hæc ea sunt, quæ de Harpyis memoriæ prodita sunt ab antiquis. Dictæ sunt Harpyiæ ab ἁρπάζω, quod omnia secum raperent, quanquam quæ relinquebant, ita tetro & fœtido excremento inquinabant, vt fœtor omnino perferri non posset. Atque cum fluuiorum, fontium, imbriumque natura per Naiades, & reliquas Nymphas, significabatur, aer superior & vis ignea per Iouem, aqua per Neptunum, inferior aer per Iunonem, per Vestam terra; sic p Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis; qui, vt dictum est sæpius, sub his fabularum figmentis vniuersa naturalis philosophiæ, & morum præcepta tradiderunt, vtilitatem cum suauitate commiscentes. Atq; vel ipsarum Harpyiarum ortus demonstrat vires esse ventorum: qui enim putarunt filias fuisse Thaumantis & Electræ, quid aliud has esse senserunt, quàm admirabilem vētorum naturam, qui è supernatante & puriore Oceani aqua per solis radios extolluntur? Huic rei vel illud est argumento, quòd Iridem ventorum sororem putarunt, quæ in imbribus & nubibus certo ordine collocatis apparet; neque sine imbribus fieri potest, quo tempore etiā venti vel dominantur, vel iam antecesserunt. Nomina præterea singularum Harpyiarum ventorum impetum vel celeritatem, vel aspectum significant: nam Ocypete celeriter est volans, Aello procella, Celęno obscuritas nubium, quæ ventis impelluntur. Qui Iridem vocarunt tertiam Harpyiam, in idem reciderunt; nihil est enim horum à vi ventorum semotum. Quid ergo? significare voluerunnt per hæc ventos è superna vi aquarum è puriore parte scilicet gigni; aut ex ea aqua quæ est cum terra commista superius, quæ in vapores extenuata in sublime tollitur: qui vapores postea modo in pluuias condensantur, modo in ventos extenuantur. Neque abhorret præterea à ciuili institutione hæc fabula, quippe cum declaret rapacitatem & auaritiam hominum tanquam grauissimum supplicium Deorum consilio mortalibus immissam fuisse. Nam cur oculis captus est Phineus? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucisque esse contentam, atque ob eam rem perpetua fame discruciabatur; neque poterat præsentibus epulis vesci; cum non pateretur illud habēdi desiderium, vt præsentibus bonis perfrueretur, sed vt heret tantum locupletior. Id vulturum corpus, id vncæ manus, id ora semper fame pallentia significabant, id reliqua corporis forma, quæ ex animo auari hominis ad vnguem expressa est. Quidam per Harpyias furtorum naturam significare voluerunt, quę virgines ideo putata sunt, quia sterilia sunt Diis ita volētibus, & breui dilabuntur bona per rapinam furtumque parta; quare & famelicæ, & alatæ, & immundæ dictæ sunt. At nunc de Hesperidibus.

De Hesperedibus, Cap. VII.

Hesperides autem Hesperi Atlantis fratris filiæ fuerunt, quas tamē Eubulus Atlantis, nō Hesperi fuisse credidit; Chærecrates Phorci & Cetus.

tus. Nomina fuerunt illarum Egle, Arethusa, Hespertusa, vt diximus in Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixo oppido Mauritaniæ in extrema parte Aethiopiæ ad occidentē, vbi loca fuerunt à sole exusta, arenisq; obducta, & ob serpentum frequentiam infesta; neque multum à Meroe, & à mari rubro distantia. ibi anguis esse dicebatur, qui aurea mala custodiret ne ab vllo caperentur; quem serpentem curabat Hesperidum sacerdos, vt apparet ex his carminibus Virg lib. 4.

Oceani finem iuxta, solemque cadentem,
Vltimus Aethiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulasque draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore fructus.

Nam vbi Atlas cœlum sustinere dicebatur, ibi in extrema ora terræ habitabant Hesperides, vt significauit Dionysius in libro de situ orbis in his;

Ἄτλας δ' οὐρανὸν ὤμῳ ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
στήριον ἐν γαίης. πρόπαρ ἑσπερίδων λιγυφώνων
Ἑστηὼς, κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτοισι χέρεσι.

Sustinet hic Atlas cœlum, sic fata iubebant,
Vltimus Hesperidum locus est in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vasti pondera mundi.

Hunc hortum fama est Atlantem montibus vndique cinxisse, quia Themis illi responderat futurum esse vt Iouis filius eò aliquando accederet, & aurea mala caperet. Hæc mala Agrœtas in rebus Libycis oues fuisse sensit, quæ aureæ nominarentur, quæ cum inhumanum & agrestem pastorem haberent, dictæ sunt à dracone custodiri. at Pherecydes lib. 10. vbi nuptias Iunonis commemorauit, terram Oceano proximam in occidente aurei coloris poma tulisse inquit, pomosque aurei coloris fructus ferentes, quam sententiam ita secutus est Lucanus;

Abstulit arboribus precium, nemoriq; laborem
Alcides: passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Draco, qui poma ipsa seruabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, vt testatur Apollonius lib. 4.

Πλαζόμενοι ἵξονδ' ἱερὸν πέδον, ᾧ ἔνι λάδων
Εἰσέτι που χθιζὸν παγχρύσεα ῥύετο μῆλα,
χώρῳ ἐν Ἄτλαντος χθόνιος ὄφις. ἀμφὶ δὲ νύμφαι
Ἑσπερίδες ποίπνυον ἐφίμερον ἀείδουσαι.
Δὴ τότεγ' ἤδη κεῖνος ὑφ' ἡρακλῆϊ δαϊχθεὶς
Μάλιον βέβλητο ποτὶ στύπος.

Errantesq; locum sacrum venere, vbi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora.
Anguis terrigena, hic vbi cœlo attollitur Atlas.
Illum curabant nymphæ prædulce canentes
Hesperides; truncum amplexus sed ab Hercule cæsus
Is fuit.

Hunc serpentem è terra natum fuisse testatur Pisander, at non è Typhone & Echidna, vt ait Apollonii enarrator. quem capita centum habere putarunt.

fama eſt Herculem cùm adhęc aurea mala iuberetur ab Euryſtheo diu ambiguum conſtitiſſe, quia vbi eſſent, neſciret: atque ad nymphas Iouis & Themidis in ſpelunca habitantes cõtendiſſe, vt ab iis ſciſcitaretur vbi poſſet mala aurea Heſperidum reperire; quæ ad Nereum illum miſerunt, vt dictum fuit ſuperius. fabulantur etiam Atalantam Schœnei filiam tribus malis Heſperidum captam fuiſſe, quæ Venus dederat Hippomeni; cum nuptiæ eius victori, at mors victis proponeretur: quare non ſolus Hercules malis Heſperidum potitus fuit. nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide;

ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν πάρθενον ἤθελε γᾶμαι
μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυεν. ἁδ' ἀταλάντα
ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη; ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ' ἔρωτα.
Virginis Hippomenes thalamos vbi forte petiuit,
Mala tenens manibus currebat: vt hæc Atalanta
Vidit, vti periit, magno correpta vt amore eſt.

Hæc ea ſunt, quæ de Heſperidibus fabuloſè memorata ſunt ab antiquis: nunc quid ſignificent, perquiramus. Heſperides igitur vt alii volunt Heſperi filiæ fuerunt, vt alii Atlantis; quæ ſydera ſunt. earum pater cœlum, aut veſpertinum tempus fuit, quod quaſi frater eſt Cœli. dictæ ſunt habere hortos in occidente, in quibus eſſent mala, aurea, quoniam ſtellarum natura eſt vt tanquam aurum ſplendeant, & rotunda appareant: eaq; non niſi in occidente naſci ſolita ſint, quia ſole occidente ſtellæ apparent, cum lumine ſolis per diem occultentur. at quis eſt draco, qui hæc mala ſeruabat, hortumque ambibat? ſigniferum circulum nonnulli ſunt arbitrati. fuerunt qui mala Heſperidũ oues eſſe in occidente dixerint, in inſula, quæ perpetuo flumine circundabatur in ſerpentis modum ſinuoſo & reflexo. Alii cum mala Heſperidum putarint fuiſſe ſtellas, ſerpentem illum eſſe crediderunt lineam obliquam, quæ nos & aſtra ipſa intra ſe continet, quæque horizon ſiue determinans linea appellatur. ea cum obliqua ſit omnibus hominibus, præterquam habitantibus ſub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, merito ſerpens ac draco ab artificibus fabularum fuit appellata. Qui fluuiũ inſulam ambientem anguem eſſe dixerunt, ii Herculem inquiunt ad inſulã obſeruatis opportunitatibus traieciſſe ac remeaſſe, cum fluuius is factus fuiſſet peruius ob ſiccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxiſſe. qui vero ſtellas fuiſſe mala illa dixerunt, rerum aſtronomicarũ peritiam ab Hercule in Græciam latam putarunt. Atque vt ſummatim colligam ſententiã huiuſce figmenti, tanquam ſerpentes illi ſeruant aurea poma, qui ob auaritiam neque dormire quidem tuto poſſunt. quare præclare dictum eſt à ſapientibus, diuitias tanquam lapidem indicem animi cuiuſquam eſſe datas hominibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates eſſent, & quaſi opportunitates ad res præclarè gerendas, ad patriæ, ad ſui ipſorum, ad amicorum, ad bonorum commoda conceſſæ: at imprudentibus & malis quaſi ſuppliciũ; cum augeant deſiderium ipſum etiam accumulandi: quare vel ex ipſarum diuitiarum vſu quantopere quiſque ſit vir bonus & Dei amicus poſſumus dignoſcere. at nunc de Atalanta.

De Atalanta. Cap. VIII.

DE Atalanta Schænei filia, quæ corporis viribus, & celeritate pedum nō solum fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoria digna: quòd illa prior sagitta aprum Calydonium percussit, vt ait Isacius: quòd victa fuit ab Hippomene cursu dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset, quòd in templo magnæ matris moræ impatiens nulla habita Deæ reuerentia cum Hippomene victore concubuit, quare Hippomenes in leonem, ipsa in leænam conuersa est. at cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quàm voluptatem; atque illum insanire, qui per summum capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cum morbi, & pudor, & facultatum iactura, & vitæ non pauca pericula, voluptatum sint comites; ad quas sine his peruenire nunquam conceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem expetiuerit nulla habita vel Deorum immortalium, vel sanctissimarum legum reuerentia, quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in teterrimam belluam conuerti? vt igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, vt Deorum immortalium religionem coleremus, vt eorum loca sacra ne contemneremus, hæc ipsa literarum monumentis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimumq; ad humanæ vitæ informationem pertinens, ad nos transmiserunt; si quis recte considerauerit cum omnia contra huius ætatis scripta ab imperitis plerisque in lucē tradita, plena sint lasciuiæ, auaritiæ, adulationis; nihilque minus curent, quàm vt viros bonos ac temperantes legentes efficiant.

De Theseo. Cap. IX.

THeseus Neptuni & Aethræ filius fuisse dicitur, vt traditum est in fabulis: quem tamen Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Aegei fuisse scripsit; cui sententiæ assensit Ouid. etiam in his;

Nec pater est Aegeus, nec tu Pitheidos Aethræ
Filius: autores saxa fretumque tui.

Fama est hunc aliquando cū puer esset adhuc, quo tempore Hercules Trœzenem ad Pitheum venit, leonis pellem, quam gestabat Hercules, vidisse, atque securim è manu serui cuiusdam extorsisse illam belluam cæsurus, quia leonem esse putasset, cū reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cum adoleuisset Herculis virtutem ac fortitudinem imitatus multos latrones & maleficos homines vbique sustulit, orbem terrarum peruagatus: & Scironem, qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isthmum, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idem mortis genus experiri coegit, quo viatores ipse interimebat. Alii tamen dixerunt, inter quos fuit Soficrates, quòd aduenis pedes lauandos protendebat, ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem Procustem pinus ad terram vi deflectentem & alligatos illis hospites arboribus in suum locū cæsis retinaculis reuertentibus crudelissime laniantem ac discerpentem, interemit; aliosque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncauit, vt testatur Plut. & Str. lib. 9. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur,

vt multis viris fortibus fuerit auxilio in præclaris facinoribus obeundis. nã & in Colchos cum Iasone nauigauit, & ad opprimendum aprum Calydoniũ conuenit, & Adrasto opem tulit in recuperandis cæsorum ad Thebas cadaueribus, & cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descendit, vnde fuit, vt diximus, ab Hercule liberatus. fama est quòd cum gloria Theseus, nominisque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, Pirithous volens eius virtutem experiri, boues illius è Marathone abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu illi in sequenti etiam intrepidus fit obuius: Theseus eius magnitudinem animi, corporisque præstantiam admiratus in colloquium venit, quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autem Theseus societatem cum Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul a Serapidis templo, vt ait in Atticis Pauf. Hic ante Pirithoi societatem cum esset adhuc adolescens in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributi nomine mittebantur; quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vorari. fabulantur Asterium siue Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis. hic erat in labyrintho loco amplissimo & inextricabili viarum multarum ambage, qui factus fuerat ad Aegyptii illius labyrinthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem crocodilorum; cuius operis magnificentiam ita descripsit Herodotus in Euterpe; ἤ γάρ τις τὰ ἐξ ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη, ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου. καί τοι ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολλῶν ἑκάστη αὐτέων ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγίστων ἀντάξιη. ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δυώδεκα μέν εἰσι αὐλαὶ κατάστεγοι ἀντίπυλοι ἀλλήλῃσι, ἓξ μὲν πρὸς βορέω, ἓξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες. τοῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτός σφεας περιέργει. οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι τρισχίλια, ἀριθμὸν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. Quare si quis amplissimos muros, & ædificia Græcorum consideret, multo inferiora & opera, & sumptus magnificentia hoc labyrintho apparebunt. Est sanè percelebre & magnificum templum illud Ephesium & Samium: atque Pyramides fidem propè superant, quarum vnaquæque cum multis Græcorum ædificiis posset comparari. At labyrinthus ipsas etiam pyramides operum mirabilitate superat, longoq; interuallo relinquit. Huius siquidem duodecim sunt aulæ tecto coopertæ, portas habentes inuicem oppositas, quarum sex in Boream spectant ordine conuersæ, sex Notum respiciunt. vnus est murus exterior, qui illas intra se continet. Domicilia sunt interius duplicia; alia quidem subterranea, alia sublimia & sub illis numero ad tria millia; atq; vtraque ad numerum mille & quingentorum accedebãt. ad huius imitationem labyrinthum excogitauit Dædalus in Creta, in quem includebantur iuuenes tributi nomine ad Minoem missi, qui à Minotauro vorari putabantur. Verum cum Theseus eò nauigasset, ab Ariadna Minois filia Dædali inuentione edoctus fuit, quo pacto cæso Minotauro ab inextricabili viarum errore se expediret, & ad ingressum reuerteretur, vbi filum annexuerat. Hic igitur capta secum Ariadna salutis suæ artifice in Naxon insulam defertur, vbi à Baccho admonitus fuit vt Ariadnam relinqueret; qui timore diuino perculsus dum illam profundissimo somno immersam vidisset vela in ventos explicauit, & ex insula profugit; quã postea duxit Bacchus, & ex ea Thoan

tem,

tem, Oenopionem, Staphylũ, Euanthem, Latramym, Tauropolim suscepit. Memoriæ prodidit Theopompus Minoem cum Theseum, reliquamq; iuuenũ Atheniensium manum accepisset, Peribææ amore captũ fuisse; cuius libidini cũ Theseus aduersaretur, ira cõmotus Minos & alias multas cõtumelias dixit in Theseũ, & illũ Neptuni negauit esse filiũ. His addidit præterea quòd non posset eam gẽmam, quã gestabat, si in mare abiecisset, sibi restituere. Deinde cum ea dixisset, gemmam in profundissimum gurgitem maris abiecit: quo tempore memorant Theseum cum illa gemma, & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emersisse: quam coronam ad perpetuam eius facinoris memoriam inter sydera relatam à Neptuno fuisse inquiunt. Plutarch. tamẽ in Thesei vita illum filium Aegei fuisse scripsit eius, qui mari Aegæo nomẽ dedit; quamuis Nicocrates Cyprius ab insula caprarum vocata, Conon ἀπὸ τῆς αἰγὸς περκασίας à capra Percania scilicet nominatum putauit: Nicostratus à Carystia, quæ fuit etiam Aegæa nominata. Atque cum prius in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legesque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ vsque ad ea tempora perdurauit, quibus Pisistratus oppressa republica Tyrannidem inuasit. Fama est Theseum fuisse inuentorem palestræ, vt ait Pausanias in Atticis, artemque palestritarum perfecisse; cum antea corporis magnitudine tantum ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur: nam Antiopen & Phędram abduxit cum adiuit Træzenem Palante & eius filiis cęsis, quia res nouas moliebantur: & Aphydnæ Helenam raptam ferunt, quę ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euersa est, & Helena recepta, vt ait Strabo lib. 9. quo tempore Theseus ætatis suæ annum quinquagesimum agebat. Cum vero Helena in Lacedęmonem a Thesprotis, quò cum Theseo & Pirithoo iuerar, se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est; vbi templum magnificũ Lucinæ erexit, vt ait Erasistratus, & Pauſ. in Corinthiacis: quamuis Ouid. in Epist. Helenæ dicat illi virginitatem à Theseo minime ereptam in his;

An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor bis quoq; posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cum sim rapta, meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex facto fructum tulit ille petitum.
Excepto redii passa timore nihil.
Oscula luctando tantummodo pauca proteruus
Abstulit: vlterius nil habet ille mei.

Habuit filios Demophontem & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclitis;

ἐσθλῦ πατρὸς παῖς Δημοφῶν ὁ Θησέως,
ἀκάμας τ' ἀδελφὸς, τῶνδ' ἐπήκοοι λόγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamasq; frater, verba qui nostra audiunt.

Narrant Theseo iactis sortibus Helenam contigisse, ea tamen conditione vt prius iurarent, vt, veri illa eueniret, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulantur igitur hos audita eximia forma Proserpinę ad inferos descendisse, diuturnoq; labore itineris fessos super saxo quodam cõsedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerũt, donec

donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Hæc pauca de Theseo, quæ apud omnes poetas decantantur, quæq; fabulosis narrationibus magis, quàm veris historiis sunt similia, ex illis multis, quæ de illo traduntur, colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarum virium facultatem superare viderentur, aut quibus res maritimæ feliciter successissent, Neptuni filios antiqui vocarent; cum nullum Deum vel promptiorem vel ferociorem Neptuno haberent, in quē referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculis imitationem permulta suæ virtutis exēpla vbique maleficis delendis hominibus dedit, crudelissimisque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest, vt quæ præclarè cum virtute gesta sunt, meritis laudibus, & honorificis scriptorum præconiis careāt; quæ plurimum conferūt & impellūt ad clarorum virorum imitationem. Nā si taceantur insignium virorum res gestæ, ibi pro virtute desidiam & ignauiam dominari necesse est. Cur labyrinthi forma, & inexplicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur? num posteris etiā labyrinthi terrorem in animis imprimere voluernnt antiqui, qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium, & ad humanæ vitæ institutionem scripserunt? nihil aliud significare voluerunt per illum labyrinthum, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cum ex aliis alię semper grauiores oriantur; è quibus nemo se, nisi per singularem prudentiam & fortitudinem, explicare potest. Verum neque illud solum in priuatam vitam cadit, sed multò magis in magistratus, & in auaritiam, & in ambitionem hominum, quæ omnia mirificis difficultattibus sunt implicita. Nam si viri boni & prudentes potius, quàm ambitiosi summæ rerum præessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur, delerentur: quoniam nihil est adeo formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur. Hæc vna causa fuit cur tot de Theseo apud omnes scriptores audiantur; neque enim potuit sine Dędali arte se Theseus explicare, siue sine diuinitate quadam & præstantia ingenii. Verum quia difficilius est voluptatum, quàm difficultatum certamen; multique superatis omnibus horrificis monstris, & grauissimis periculis postea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in summum capitis discrimen peruenerint. idcirco multas mulieres à Theseo raptas, & eum in grauissimas ærumnas propter mulieres deniq; incidisse, fabulantur; cum vix fratrum Helenæ impetum euasisset, & à Cētauris propè fuerit oppressus, & ad inferos descendens inde redire, nisi adiutore Hercule, non potuerit. Nam cum firmitate neruorum, corporisq; fortitudine eximia aliquando & effręnata libido esse consueuit, quæ temperātia & quadam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad historiam nonnulli perducere conantur, vt testatur Zezes hist. 51. chil. 2. & Plut. in Thesei vita; qui Proserpinam illam filiam Molossorum Regis Plutonis fuisse inquit, vxorem Cererem, Cerberum acerrimum canem, cuius Regis filiam rapere Theseus ac Pirithous parantes deprehēsi sunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theseus in vincula coniectus sequentibus tēporibus ab Hercule eò accedente liberatur. Pausan. in Atticis non per dolū inquit ad Plutonem Thesprotorum Regem hos venisse, ac filiam rapere voluisse; sed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulsum arma cepisse; tum exercitus magna parte amissa cecidisse in pugna Pirithoum, at Theseum ca-

ptum

ptum in vincula ad Cibyrum coniectum, quem finem omnes propè illegitimæ libidines sortiuntur. At nunc dicatur de Tereo.

De Tereo. Cap. X.

TEreus Martis & nymphæ Bistonidis filius, grauissimum & ipse supplicium subiuit ob immoderatam libidinem: quippe cum non à patria solum profugere coactus sit, sed etiam humanā figuram in formam auis commutauerit. Hic Pandionis Athenarum Regis & Zeuxippes filiam Prognem vxorem duxit, cum ipse Thraciæ & Phocidi imperaret. Fama diu inualuit apud Phocenses, vt in eorum rebus scripsit Pau. Philomelam in auem sui nominis apud ipsos ob Terei timorem fuisse mutatam. Res autem ita se habuit, vt testatus est Ouidius lib 6. Metamor. Fertur Tereus assiduis propè precibus Prognes impulsus ad socerum Pandionem aliquando contendisse, illumque rogasse vt secum Philomelam ad visendam sororem mitteret: quod cum facile à Pandione impetrasset, vtpote qui virum bonum & temperantem generum suum arbitraretur. Tum ferunt in itinere Tereum cum ad Parnasi vrbem Daulidem aduenisset, in amorem Philomelæ incidisse, quā etiam per vim demum vitiauit, cum illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimuero ne illa postea tam turpe facinus, & impurum sorori, vel alteri cuipiam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuam esse in itinere sorori Progne nunciauit. Deinde Philomela rem clam per nuncios suo sanguine scriptam ad sororem misit; vel potius, vt sensit Nicocrates, acu pictam ad illam clam deferendam curauit. Id ægre ferens Progne, facinusque tam atrox non impune commissum esse oportere rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Deinde cum Tereus Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo ostendit, eumq; à patre esum fuisse demonstrauit. Iis conspectis Tereus ad stringendum ensem accurrit vt cędem filii vlcisceretur, quare Deorum consilio Progne in lusciniam conuersa est, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc sequens Tereus fit vpupa, quam, cum esset tardior, assequi non potuit. Philomela versa est in hirundinem, & Itys in phasianum, quæ omnia in Thracia iuxta Daulim oppidum contigerunt, vt ait Stra. lib. 9. Hanc fabulam breuiter explicauit Virgil. ita in Sileno;

> Aut vt mutatos Terei narrauerit artus.
> Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.
> Quo cursu deserta petiuerit, & quibus ante
> Infelix sua recta superuolitauerit alis.

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta est Aedon, siue Philomela, siue Luscinia eadem Progne, Itym assiduis lamentationibus aduocare, & querulas cantilenas in syluis effundere, vt ait Home. lib. 7. Odyss. in his;

> ὡσδ' ὅτε πανδαρέου κούρη χλωρηὶς ἀηδὼν
> καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσαμένοιο,
> Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν.
> ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
> Παῖδ' ὀλοφυρομένη ἴτυλον φίλον.
> Sic canit, vt vernis arrident floribus arua,

Et primi surgunt Zephyri, Pandione nata:
Confidens ramis florentibus arboris altæ.
Mille modis varians vocem, cum sylua querelis
Personat; & flet Itym dilectum.

Inde vero effectum est, vt querulam auem Iouis nuntiam vocauerit eam Sophocles in Electra, cum veris nuntia sit, & caloris moderati aduenientis: sic enim inquit;

Νήπιος, ὃς τῶν οἰκτρῶς
οἰχομένων γονέων ἐπιλάθεται.
ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρεν φρένας
ἃ, Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν ὀλοφύρεται
ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος.

Demens, qui miserabiliter
Parentum extinctorum obliuiscitur.
Sed mihi flebilis concussit mentem,
Quæ Itym semper Itym queritur
Auis querula Iouis nuntia.

Hæc ea sunt, quæ de Tereo, eiusque vxore ac filio fabulosè tradita sunt ab antiquis: quæ nulla ex parte omnino vera esse possunt, sed vt pleraq; fieri consuerunt ad hominum vtilitatem conficta. Neque enim naturæ lex patitur, neque dicentibus animus hominis assentitur, quòd homo aliquis repente in tam diuersam à se formam commutetur. Quòd Tereus Thraciæ, & illis locis, qui fuerunt à Daulide supra Cherroneam imperarit, quòd Prognen Pandionis & Zeuxippes filiam vxorem duxerit, quòd ex illa Itym susceperit, quòd vim etiam Philomelæ intulerit, id non dissentit adhuc à veritate; & quòd in eius iniuriæ scelerisque vltionem Progne filium ceciderit, ac patri epulandum dederit. Quid est enim horum quod fieri non potuerit? at quòd omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsus fabulosum est: quippe cũ Terei sepulchrũ nõ procul à Scopulo, qui Mergi fuit vocatus, siue Aethyiæ Mineruæ, erectũ fuerit in agro Atheniensi, vt ait Pauf. in Atticis. Enimuero, quia illæ mulieres post eam cędem Athenas ad patrem celerrime confugerint, idcirco finxerunt poetæ illas ob mœrorem & luctum eorum quæ gesserant ac passæ fuerant in aues fuisse mutatas. Deinde cum vpupa per id tempus primum Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tereum in eam auem fuisse conuersum. cum mulierum altera hirundo, altera luscinia facta dicatur, quia vtraque auis edat cantus ac voces miserabiles & lugubres. Est enim ea vis sonorum, vt qui etiam nullam vocem referant, tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant: quoniam anima hominum ex numeris composita, vt senserunt Pythagorici, facillimè sonũ harmonię persentit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadã, celerrime ad vtrũq; motum irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate; quoniam non solum sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur; aut concitati plus æquo refrenantur. Sic etiã poetæ per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castra, quorũ strepitu milites ad pugnam incitaretur. Verum quod attinet ad mores, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id, quod paulo ante dicebam;

magis

magis formidandas esse viro bono ac prudenti, voluptatum titillationes, quàm hostium minas. Quippe cum nulla sit ciuitas tam felix, nullum tam potens regnum, ulla tanta tamque arcta vel naturæ, vel amicitiæ coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum, omnisque lasciuiæ cædes, ærumnæ, exilia, egestas, præsentiumq; bonorum iacturę sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. Cap. XI.

MEdusa etiam ob libidinem & Veneris immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit; cum vel in templo Mineruæ Neptunum passa sit. fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres, nam & vna ex filiabus Priami, & vna ex Stheneli ac Nicippes Medusa vocata est. at ea, quæ celebratur à poetis, vt ait Pauf. in Corinthiacis, filia Phorci fuisse dicitur: cuius quæ fuerit mater non constat, cum quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquiant. Propter violatum igitur templum, cũ piaculum ibi commissum fuisset, irata Dea ne tantum scelus inultum esset, comam primum, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit; deinde dedit illi hanc vim, vt quicunque illam aspiceret, fierent lapides; quod innuit Ouid. lib. I. de Ponto;

Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris;
Amittet vires protinus ipsa suas.

Deinde cum multos homines in lapides verteret, & ingenti clade populos iuxtam Tritonidem paludem habitãtes afficeret, Deorum misericordia Perseus Iouis Danaesq; filius ad eam obtruncandam mittitur. Ille acceptis à Mercurio talaribus & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum. Dionysiocles Andromedam ceto expositam à Perseo liberatam fuisse scribit, cum is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. at Isacius non eam fuisse causam Medusex calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pisidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quæ cum magnopore capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, seq; vel Pallade pulchriorem affirmaret, auderetque de forma vel cum Dea contendere, Pallas Perseum ad illam misit, Gorgonemque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit ex illa re Dicterium vocata. Verum vt ad Perseum redeam, qui superius missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primum ad Pephrado & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à natiuitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illæ vicissim vtebantur, & vnicum dentem mutuo accepit; neque prius illis reddidit, quàm ad Nymphas ipsum deduxissent. tum acceptis calceis volucribus nympharum, & pera siue sacculo, galeaq; Plutonis, & adamantina falce Mercurii, & speculo Palladis volans ad Tartessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas Gorgones peruenit: quæ capita habebant serpentibus implicita squammosis, dentes quanti sunt magnorum apro rum, manus ferreas, & alas, quibus volabant. sic igitur ad has volauit Perseus, quas dormientes inuenit: atque Medusæ caput in speculo auersus intuens Pallade manum dirigente amputauit. Ex capite Medusæ desecto Pe-

gaſus alatus equus repente proſiliit. tum grauiter ferentes reliquæ ſorores ac lugentes ſibilum è multitudine anguium ingentem emittebant, vnde Pallas legem tibiarum multarum capitum vocatam antiquitus excogitauit. at Perſeus caput amputatum in peram coniectum ſuper humero à tergo ferens geſtauit ad Palladem. ſic autem illius formam deſcripſit Heſiodus in Scuto;

Ἐν δ' ἦν ἠϋκόμου Δανάης τέκος, ἱππότα Περσεύς.
οὔτ' ἄρ' ἐπιψαύων σάκεος ποσὶν, οὐδ' ἑκὰς αὐτοῦ.
θαῦμα μέγα φράσασθ' ἐπεὶ οὐδαμῆ ἐστήρικτο.
τὼς γάρ μιν παλάμαις τεῦξε κλυτὸς ἀμφιγυήεις,
χρύσεον. ἀμφὶ δὲ ποσσὶν ἔχε πτερόεντα πέδιλα.
ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο.
χάλκεον ἐκ τελαμῶνος, ὁ δ' ὥστε νόημα ποτᾶτο.
πᾶν δὲ μετάφρενον εἶχε κάρα δεινοῖο πελώρου
Γοργοῦς. ἀμφὶ δέ μιν κίβισις θέε θαῦμα ἰδέσθαι
ἀργυρέη. θύσανοι δὲ κατηωρεῦντο φαεινοί,
χρύσειοι. δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισιν ἄνακτος
κεῖτ' ἄϊδος κυνέη νυκτὸς ζόφον αἰνὸν ἔχουσα.
αὐτὸς δὲ σπεύδοντι καὶ ἐρρίγοντι ἐοικὼς
Περσεὺς δαναΐδης ἐτιταίνετο. ταὶ δὲ μετ' αὐτὸν
Γοργόνες ἄπλητοί τε καὶ οὐ φαταὶ ἐρρώοντο.

Hic aderat Danaes proles clariſsima Perſeus.
Nec tangebat enim ſcutum pede; nec procul idem
Diſtabat, nuſquam ſtabat, mirabile dictu.
Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.
Huic alata pedes imos talaria nectunt.
Ferreus aſt humeris loro ſuſpenditur altis
Enſis: & ille animo velocior aera tranſit.
Gorgonis horribilis monſtri cui terga grauantur
Pondere; circum ex argento, mirabile viſu,
Sacculus hoc habuit. claudebat fimbria veſtem
Aurea, Plutonis galea caput ipſe tegebat
Obſcura, ſteterat nox illam plurima circum:
Filius at Danaes Perſeus mira arte timenti
Factus erat ſimilis, properantiq́; : horrida monſtra
Gorgones à tergo, ſimileſq́; ſequentibus illum.

E ſanguine igitur Meduſæ de collo defluente natus eſt vocatus Chryſaor, & Pegaſus, & è guttis diſtillantibus ex ipſo capite, varia ſerpentum genera, vt fabulati ſunt antiqui. id caput ſuo clypeo Pallas affixit, & geſtare conſueuit, vt teſtatur Euripides in Rheſo hoc pacto;

Γοργὼ δ' ὡς ἀπ' αἰγίδος θεᾶς
χαλκῆ μετώποις ἱππικοῖς προσδέτος,
πολλοῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον.

Gorgo Deæ aſt ab Aegide
Ex ære equinis eſt ligata frontibus;
Multis timorem perſonat tinnitibus,

Alii tamen maluerunt affixum fuiſſe Gorgonis caput iis armis, quibus pectus tegeretur, quàm clypeo: qui pectoris integumentum Gorgonium vocarunt, vt eſſet formæ eius, quæ de forma auſa fuit contendere, comparatio.

Hæc

Hæc ea ſunt, quæ de Meduſa memorantur fabuloſè, quæ cum ſola mortalis eſſet è Gorgonibus occiſa eſt, nunc cur hęc ſint ficta inquiramus. Pauſ. in Corinthiacis cædem Meduſæ ad hiſtoriam traduxit, vbi inquit eam fuiſſe filiā Phorci, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum, qui ad Tritonidem paludem accolunt, ſolitamque in venationes & pugnas cum iis populis, quibus imperabat, exire. Verum cum lectiſsimis Perſei copiis, quas ille ductabat ex Peloponneſo, obuia fuiſſet, in acie noctu per inſidias in caſtris trucidata eſt, cuius vel mortuæ pulchritudinē admiratus Perſeus, vt omnibus eſſet ſpectaculo, præciſum caput in Græciam portauit, quo viſo homines admirati dicti ſunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Aphrica beſtias eſſe admirabilis & inuſitatæ formæ inquiant, & inter illas feros homines: atque Meduſam vnam ex illis fuiſſe, quæ procul à ſuis gregibus aberrans ad paludem Tritonidem peruenerit, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perſeo adiuuante Minerua, quia homines eius loci ſacri Mineruæ putabantur, occiſa fuit. At enim nihil horum, quæ hactenus dicta ſunt, dignum eſſe videbatur, quod tranſmitteretur ad poſteros, niſi quæpiam præclarior & vtilior ſubeſſet ſententia. Quid ergo eſt? cum pulcherrima eſſe diceretur omnium mulierum Meduſa, quid prohibet illam voluptatem aut libidinem cenſeri? eſt enim vis illa voluptatum vt & Deorum cultus, & omnis humanitatis, & officii, omniſque vtilitatis nos obliuiſci cogat, ſi illarum arbitrio nos dedamus: quare cum homines inutiles rebus cæteris efficiantur præclare dicti ſunt in lapides ſoliti conuerti. Alii ſuperbiæ & arrogantiæ, & temeritati vim Meduſæ attribuerunt; quare duplex eſt de illa ſententia, quòd ob libidinem Deæ templum profanauit ſcilicet, & quòd de pulchritudine capillorum auſa ſit cum dea contendere. nam qui ſuperbia & petulantia nimis efferuntur; illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem. illi cum cæteris omnibus, tum ſibi maxime fiunt inutiles & in lapides conuertuntur; quare & ſuperbiæ & libidini illa vis tribuitur. admonemur igitur per hanc fabulam vt libidinem fugiamus, cum illa ſit & Diis inuiſa, & nobis iniucunda denique; vt ſuperbia ne nimis efferamur, quoniam omnis temeritatis vindex eſt Deus; vt quæcunque bona habemus, à Deo eſſe putemus, qui omnium bonorum ſolus eſt autor & largitor: quare ſi quis ob illa quæ à Deo acceperit, vel nimis glorietur, vel etiam Deum contemnat, id totum, quod à Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat priſtinorum bonorum, accipiet. Sic enim cum prius omnium oculos Meduſa in ſe conuerteret ob inſignem corporis & capillorum pulchritudinem, ſiue, vt verius dicam, ob priſtinā felicitatem, poſtquam coma in angues conuerſa eſt, omnes ab illa oculos auertebant. nam cum fortunæ vis & aura benigna aſpirauerit, magna circumſtat vndiq; amicorum, & coniunctorum copia: at ſi Deus fortunæ curſum auerterit, omnes & amici & coniuncti celeriter auolant, multique qui intimi antea fuerant, cum nobis occurrunt, oculos auertunt. ad hæc igitur vitia reprimenda conſictam fuiſſe ab antiquis Meduſæ fabulam ego crediderim, at non ob eam cauſam, quæ ſuperius dicta eſt. at nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. Cap. XII.

GOrgonum vero duplex eſt ordo, cum omnes ſint natæ ex iiſdem parentibus, quibus etiam Meduſa; è Phorco ſcilicet, & Ceto. Aliæ vero ea-

rum cum canæ natæ fuerint, Grææ vocatæ fuerunt; de quibus ita scripsit Hesiodus in Theogonia;

Φορκυϊ δ' αὖ κητὼ γραίας τέκε καλλιπαρήους,
ἐκ γενετῆς πολιὰς, τὰς δὴ γραίας καλέουσιν,
ἀθάνατοί τε θεοὶ, χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι.
Πεφρηδώ τ' εὔπεπλον, ἐνυώ τε κροκόπεπλον.
Tum Phorco, Cetoq; satæ sunt nomine Grææ,
Caniciesque comas nascentibus occupat illis:
Quare sic homines illas, superique vocarunt.
Perphrado bene picta genas, bene compta & Enyo.

Hæ igitur habitarunt in Scythia, vnumque oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vterentur, vbi domo exirent; quod videtur significasse ita Aeschylus in Prometheo;

πόντον περῶσα φλοῖσβον ἔστ' ἂν ἐξίκῃ
πρὸς γοργόνεια πεδία σκυθίας, ἵνα
αἱ φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι
Τρεῖς κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμα κεκτημέναι,
Μονόδοντες, τὰς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται
ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ.
Pontum sonorum transiens vt veneris
Ad Gorgonæos terminos Scytharum, vbi
Sunt Phorcides graues puellæ tres; quibus
Cygni color, solusque oculus mox sufficit.
Communis idem est omnibus dens; omnibus
Satque is. nec vnquam has intuetur lumine
Phœbus diurno, luna nunquam respicit.

Quamuis Lamias has Latini appellarunt. scripsit tamen Duris lib. 2. rerum Libycarum Lamiam vnam tantum fuisse, quæ mulier fuerit forma præstantissima, quã cum Iupiter compressisset, fecit Iuno vt interirent, quæ ex ea nascerentur. illã igitur ferũt ob dolorem non solum deformẽ fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium, aliorumque inuidiam in cunis infantes vorare solitam: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pauf. tamen in Phocicis Lamiam scribit nupsisse Neptuno, & primam omnium mulierum fuisse vaticinatam, quæ Sibylla dicta est ab Aphris. Has tamen Atheniensis Apollodorus lib. 2. non iisdem nominibus appellauit, sed Pemphrado, Erito, Dino. Melanthes in libro de mysteriis Iæno addidit iis, quæ numerãtur ab Aeschylo & Hesiodo. his oculum & dentem communem rapuit Perseus cum ad cædendam Medusam proficisceretur, vt ait Simonides in Perseo, quos tandiu retinuit, quandiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Grææarum Gorgones tres sorores dictæ fuerunt, quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. squammosarum anguium spiris obsita capita haberent, dentes tantos, quanti sunt ingentiũ aprorum, manus æreas, alasq; aureas. Hæ in extremis Iberiæ partibus ad occidentẽ ab Hesperidibus haud procul distantes habitare dictæ sunt, vt in his versibus testatur Hesiodus;

Γοργούς θ', αἳ ναίουσι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο,
Εσχατιῇ πρὸς νυκτὸς, ἵν' ἑσπερίδες λιγύφωνοι
Σθενώ τ', Ευρυάλητε, μέδουσά τε λυγρὰ παθοῦσα.
ἣ μὲν ἔην θνητὴ, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρως

αἱ δύο, τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο κυανοχαίτης.
Gorgonas Oceani parit hinc extrema colentes;
Sunt vbi & Hesperides habitantes noctis ad horas,
Euryale, Schenoq́;, Medusaq́; tristia passa.
Hæc mortalis erat; nec mors, nec cana senectus
Illas infestare valet. compressa Medusa est
A patre qui magno regit æquora lata tridente.

Zez. hist. 22. chil. 5. Gorgonibus oculum Græarũ falso attribuit: fieri enim non potest vt Perseus oculum ceperit à Gorgonibns, illumque tandiu retinuerit, quandiu Gorgones sibi indicarentur. Mænander in libro de Mysteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratam fuisse. Hæ in Dorcadibus insulis in mari Aethiopico habitârunt, quas insulas nonnulli Gorgadas vocarunt, vnde dictæ sunt Gorgones. Memoriæ prodidit Nymphodorus libro tertio Historiarum, & Theopompus lib. 17. Gorgones dictas fuisse à nonnullis non squammosarum anguium spiris capita habuisse implicita, sed ipsa capita fuisse draconum squammosorum, dentesq́; in morem aprorum habuisse, ac oculum singulas, manus ferreas, alasque quibus volarent. His erant pro zonis geminæ viperæ inter se connexæ, vt testatus est Polemo in libro ad Adæum & Antigonum. Consueuerunt præterea omnes illos in lapides conuertere, à quibus aspicerentur, vt in his significauit Aeschylus;

πέλας δ' ἀδελφαὶ τῶνδε τρεῖς κατάπτεροι
Δρακοντόμαλλοι γοργόνες βροτοστυγεῖς.
ἃς θνητὸς οὐδεὶς εἰσιδὼν ἕξει πνοάς.
Sunt tres sorores his volucres non procul,
Serpentibus dirisq́; comptæ Gorgones.
Quas intuens nemo diu spirauerit.

Nam cum Perseus Medusam obtruncasset, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: sed cũ cerni Perseus ob galeam Plutonis minime posset, illæ ab instituto itinere recesserunt. Neque plura his sanè de Gorgonibus me legisse memini. Scriptum reliquit Alexander Myndius in eo libro, quem scripsit de iumentis, Nomades animal quoddam in Libya Gorgonē solitos appellare, agrestibus ouibus persimile, vt testatur etiam Athenæus de eius sententia lib. 5. quod tamen nonnulli vitulo marino potius esse simile putarunt. eius animalis eam vim dictus est habere spiritus, vt omnia animalia quæ sibi obuia fierent, interimeret, comamque haberet illud animal è fronte ad oculos demissam, quam vbi concutiens caput, vix tādem ob grauitatem aspexisset, eos perimebat, qui visi fuissent: cum alii inquiant non è spiritu, sed aspectu, oculorumque radiis id accidere. Testatur idem Athenæus multos Marii milites, cum aduersus Iugurtam militarent, hoc animal syluestrem ouem esse putantes insecutos fuisse, ac statim concidisse mortuos, quoniam insequentium strepitum id animal timens, comam, quę oculos tegit, concussisset. Has Gorgones siue fœminæ fuerint, siue monstra horrenda, poetæ ad inferos ad vlciscendos sceleratos postea detruserunt: sicuti & alia animalia, quæ crudelissima vbique reperta sunt, vt indicant ea Virg.

Centauri in foribus stabulant, Scyllæq́; biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ

Horren-

Horrendum ſtridens, flammisq́; armata Chimæra,
Gorgones, Harpyiæq́;. & forma tricorporis vmbræ.

Fuerunt qui Græas Phorci & marini monſtri filias, nihil aliud eſſe arbitrarentur, quam cognitionem & prudentiam illam, quæ per experientiam acquiritur. Has vnicum oculum habere dixerunt, quo vtebantur cum exirent domo; quia non tantum intra domeſticos parietes deſidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, et vbi ſunt difficultates, neceſſaria eſt prudentia. Alii curioſorum ingenia per hęc inquiunt reprehendi, qui ad res ſuas domeſticas cęcutiunt, cum in alienas acutiſsime cernant. Hæ igitur Grçæ iure optimo et ſeniores natę, et ex marinis monſtris dictę ſunt, et in locis, qui neq; ſolis, neq; lunæ lumine illuſtrarentur, habitare; quoniam in rebus claris & apertis nulla neceſſaria eſt exquiſita prudentia. Huius prudentię ſiue Græarum, ſorores ſunt Gorgones, quas alii voluptates, alii pericula humanę vitę eſſe putarunt, à quibus vtriſq; ſine Gręarum conſilio nemo ſe recte expedierit. Nam vt ratio, ita cupiditas ex eodem fonte atque ex ipſo animo naſcuntur. Dictus eſt idcirco etiam Perſeus non ſine Palladis auxilio ac oculo Græarum, Plutoniſque galea, & enſe Mercurii illas ſuperaſſe, & incolumis euaſiſſe, quoniam in omnibus rebus arduis ac difficillibus opus eſt ſapientia primum, & animi perſpicentia, & ſubtilitate, atque adeo acumine ingenii, ſine quibus nihil glorioſum tranſigi poteſt: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc ſignificabant antiqui, vt rem ſummatim colligam? idem erat ac ſi dicerent; animaduertite mortales; quòd vita humana multis voluptatibus circumuenta eſt; quæ vos in pernitiem & perpetuas ærumnas trahent; animaduertite, ne vos tanquã ſtupidos, ab his adduci patiamini. Et quoniam ex altera parte multa vos circunſtant pericula, cauete ne cedatis; ſed forti animo illa ſuperate; in quibus vtriſque vtamini prudẽtia veſtra, & diuinum implorate auxilium, quod nemini ſincero animo petenti deeſſe conſueuit. Hoc ſi feceritis, incolumes ex omnibus vel grauiſsimis periculis euadetis, neque à pernitioſis voluptatibus capiemini. Id qui fecerit, erit Perſeus Iouis filius, Deo gratus ſcilicet & amicus. Iſacius tamen fabulam hanc ad res naturæ deducere conatur, dicitque Gorgones eſſe maris filias, quoniam dictæ ſunt à fremitu maris, aquas ſcilicet. Ad has Perſeus, ſiue Sol Iouis filius nempè mentis diuinæ miniſter, Mineruæ conſilio accedit; cum omnes naturæ actiones fiant pro diuina ſapientia neque fruſtra, neque inutiliter. ob motus celeritatem hic habuiſſe dicitur Nympharum volucres calceos; cum in omnia vis eius penetret, falcem cepit à Mercurio; at cum ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri poſsint, galeam habuiſſe dicitur Plutonis. Occidit igitur Meduſam, quæ erat mortalis, quoniam ſolam aquam maris ſubtiliorem ac ſupernatantem extenuat, cum reliquę aquæ ſubſideant. Dicti ſunt in lapides conuerti, qui Meduſam vidiſſent, quoniam admirabilis eſt ſapientia Dei, atq; attonitus propè ob admirationem conſiſteret, ſiquis intueri recte poſſet ſolis vim & actionem, ac virtutes Naturæ. Atque hæc ipſa fabula ad vitæ humanæ inſtitutionem, vt dictum eſt, vniuerſa transferri poteſt. At vero nunc de Sirenibus eſt dicendum.

De Sirenibus, *Cap.* XIII.

SIrenes & ipsæ periculosa hominibus monstra propter cantus suauitatē, dictæ sunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere, vt in profundissimum somnum inducerent; quos posteà ita sopitos in mare deiiciebant ac necabant; excogitabant enim ex omnibus cantilenis, quas pro cuiusque ingenio iucundiores fore putabant. Has igitur bixerunt antiqui Acheloi fluminis, qui Aetoliam ab Acarnania disterminat, Nicopolimque ciuitatem, quam Cæsar post victum Antonium ad victoriæ eius memoriā sempiternam erexit, alluit; & Terpsichores fuisse filias. Nicander libro tertio Mutatorum Melpomenen Sirenum matrem fuisse scribit, alii Steropen, alii Calliopen. Has tres fuisse memorant, quæ Musas aliquando in certamen cantus prouocare Iunonis suasu ausæ sunt: quare cum prius essent alatæ Sirenes, Musæ alas victis euulserunt, coronasque ex illis factas suis capitibus imposuerunt: quod factum est in Creta iuxta ciuitatem illa de causa vocatam Apteram, vt ait Crobylus libro primo. Illa de causa, vt dictū est, postea alatis capitibus Musæ fuisse putabantur, præter vnam, quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorum Siciliæ promontorium prius, vel, vt aliis magis placuit, in insulis Sirenusis habitarunt; quæ sunt in extrema parte Italiæ, vt sensit Strabo libro primo: qui Sirenes insulas etiam fuisse inquit lib. 5. saxosas ac desertas, non procul à Capreis. Hæ dictæ sunt inferiorem corporis partem habuisse volucrum auium, at superiorem ad humanā formam effictam, vt sensit Theopompus in Caliςschro, & Isacius. Idcirco monstra illas vocauit Ouid. lib. 3. artis amandi;

> Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
> Quaslibet admissas detinuere rates.

Nomina vero illarum fuerunt ista, Aglaope, Pisinoe, Thelxiepia. vt voluit Chęrilus, Thelxiope, Molpe, Aglaophonos. Clearchus vero Solēsis in Amatoriis lib 3. vnam illarum Leucosiam nominat, aliam Ligeam, tertiam Parthenopen: quare ait Strab. etiam lib. primo Georg. nobilissimam Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuisse Parthenopen è nomine vnius Sirenum, quæ in iis locis mortua est. Idem lib. 6. Leucosiam insulam nomē item obtinuisse inquit ab altera Sirene, quæ ibi se in profundū abiecerit, ac interierit. Fabulantur vnam harum voce, alteram tibiis, tertiam cum cithara vel lyra canere solitam, vt variæ illecebræ pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminibus;

> Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
> Quodq; foraminibus tibia mille sonat.
> Quodq; leues calami, quod suauis cantat Aedon.
> Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cantus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebantque vt sui ipsorum obliti in manifestam cędem se trahi paterentur. Idcirco cum Minyæ per ea loca nauigarent Ancæo nauem gubernante, se cytharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis, suoque cantu Sirenum cantum retudisse; qui cū Deorum certamina caneret, minime auditę fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his;

> ἀλλά δ' ἐφιζόμεναι λιγυρὴν ὄπα γηρύουσι
> κοῦραι, αἵ γ' ἤτοι δὲ βροτῶν θέλγουσιν ἀκουᾶς.

Αὐ

Δὴ τότε δὴ μινύαισιν ἐφάνθησαν πύστεις ἀοιδῆς
Σειρήνων· ὑδὲ σφι παραπλώεσθαι ἔμελλον
φθεγγὴν ἠλομένην, χειρῶν δὲ οἱ ἔκπεσ᾽ ἐρετμά.
Hic cantus dulci modulantur voce puellæ,
Atq; viros mulcent, ratibus qui marmora sulcaut.
Cęperat hic cantus Minyas mulcere, nec vllus
Præteriturus erat Sirenum tristia fata.
Iam manibus remi exciderant, stetit vncta carina.

Illæ postea desperatione captæ, mutæq; factæ in mare musica instrumenta abiecerunt, vt testatur idem poeta in his;

Δὴ τότε φορμίζοντος ἀπὸ σκοπιᾶς νιφόεντος
Σειρῆνες θάμβησαν, ἐὴν δ᾽ ἄμπαυσαν ἀοιδήν.
καὶ ῥ᾽ ἣ μὲν λωτοὺς, ἣ δ᾽ αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν.
Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,
Sirenes trepidæ cantum tenuere sonorum,
Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollon. ita declarauit lib. 4. Argon. vbi inquit Orpheum cantare aggressum, omnem Sirenum vocem superasse;

αἶψα δὲ νῆσον
καλὴν ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον. ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ᾽ ἀχελωΐδες ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο.
τὰς μὲν ἄρ᾽ εὐειδὴς ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο τερψιχόρη μουσέων μία, καὶ ποτε Δηοῦς
θυγατέρ᾽ ἰφθίμην ἀδμῆτ᾽ ἔτι πορσαίνεσκον
ἄμμιγα μελπόμεναι. τότε δ᾽ ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν,
ἄλλο δὲ παρθενικῇς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ᾽ εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς.
ἢ θαμὰ δὴ πολέων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι. ἀπηλεγέως δ᾽ ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον. οἱ δ᾽ ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ᾽ ἔμελλον ἐπ᾽ ἠιόνεσσι βαλέσθαι.
εἰ μὴ ἄρ᾽ οἰάγροιο παῖς θρηΐκιος ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας
κραιπνὸν ἐυτροχάλοιο μέλος κανάχησεν ἀοιδῆς,
ὄφρ᾽ ἄμυδις κλονέοντες ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ. παρθενικὴν δ᾽ ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ.
est insula protinus illis
Fertilis aspecta, & florens: coluere canoræ
Sirenes illam proles Acheloia, quarum
Dira lues cantus mortalibus extitit illis,
Qui mare sulcantes iecere ad littora funes.
Olim Terpsichore has Achéloo in luminis auras
Edidit. illa vna est Musarum. tum quoq; natam
Cantabant Cereris formosam; tum quoq; earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes.
In patriam reditu multi caruere per illas,

Fundere

Fundere & his dulcem vocem cępere, rudentes
E puppi fuerant iacturi ad littora; clarus
Filius Oeagri nisi mox & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus citharam sumpsisset, & aures
Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illo;
Virgineamq; chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, vt quibus rebus maxime quisq; audiendis delecta retur, eas præcipuè canerent; vtpote ad captandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas. Ad demulcendos libidinosos, res amatorias canebant; erantq; mirificè omnium præteritorum negotiorum memores, quare ita inquiunt apud Home. lib. μ. Odyss.

Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Ἀχαιῶν
Νῆα κατάστησον ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.
Οὐ γάρ πω τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ,
Πρὶν ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι.
Ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς.
ἴδμεν γάρ τοι πάνθ' ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ
Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν.
ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Huc agè flecte ratem Graiorum gloria Vlysses.
Flecte ratem celerem, nostras & percipe voces.
Nullus enim nigram transegit nauita puppim,
Quin nostras voces audiuerit, inde recessit
Doctior, & cantu mox delectatus eodem.
Scimus enim Graii fuerint quæ Pergama circum
Consilio superum, & quæ Troes, funera passi.
Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque, quoniam multi, cum eò applicuissent, suauitate cantus irretiti recedere non poterant, sed moriebantur inhumati in desertis insulis, quæ mortuorum ossibus late albebant, opus erat multa & prudentia & animi cōtentione ad illa pericula deuitanda. Idcirco docetur Vlysses à Circe Solis filia quo pacto hæc transeunda sint; atque Vlysses aures cera nautis obturauit, vbi eò accedendum erat, seq; arctissimis vinculis malo alligari iussit, neque, si rogasset quidem, voluit solui, cum minime audientes etiam rogaret. sic igitur monet illum Circe;

Σηρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας
ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται.
ὅστις ἀϊδρίῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ
Σηρήνων, τῷ δ' οὔτι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα
οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται.
ἀλλά τε σηρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ
ἥμεναι ἐν λειμῶνι. πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν θὶς
ἀνδρῶν πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσιν.
ἀλλὰ παρὲξ ἐλάαν, ἐπὶ δ' οὔατ' ἀλεῖψαι ἑταίρων
κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, μήτις ἀκούσῃ
τῶν ἄλλων. ἀτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν αἴκ' ἐθέλῃσθα
Δησάντων σ' ἐν νηῒ θοῇ χεῖράς τε πόδας τε
ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ, ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνήφθω.

Sirenas primum aduenies, quæ carmine cunctos
Mortales mulcent, si quisquam accesserit illuc.
Sirenum terris quicunque improuidus hæsit,
Non illi pendent dulces circum oscula nati,
Non vxor reduci; conuiuia nulla parantur.
Sirenum cantus delectant. florido at illæ
In prato resident, quod multorum ossibus albet
Extinctorum hominum. postquam perueneris illuc
Tum moneo nauem curuis impellere remis.
Obtura ceris sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenum voces exaudiat. ipse
Si cupis audire has, vincire manusq; pedesq;
Præcipio; ad malum & firmissima vincula nectant.

Erat enim tota ferè illa ora alba propter insepultorum ossa, quod etiam ait Virgil. lib. 5.

Iamq; adeo scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorumq; ossibus albos.

At enim cum Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipseque malo alligatus fefellisset, fama est ipsas sirenes se in mare præcipitasse, neq; amplius postea auditas, vt illa carmina significant,

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysses
 Hac tutos sola præstitit arte suos.
Illeuit cera sociorum callidus aures.
 Atque suas vinclis præbuit ipse manus:
Transiluit scopulos, & inhospita litora classis.
 Ille præcipites desiluere freto.

Cũ verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlysis arte factũ est, dicuntur in saxa fuisse conuersæ; sicuti testatur Orpheus in Argonaut.

Δεινὰ δ' ἀνεστενάχησαν ἐπεὶ πότμος ἦεν λυγρὸς
Μοιριδίου θανάτοιο, σφίας δ' ἀπὸ ξυράδος ἄκρης
ἐς βυθὸν δίνησαν ἁλὸς ῥοχθοῖο θαλάσσης.
πέτρας δ' ἠλλάξαντο δέμας, μορφὴν δ' ὑπέροπλον.
Sunt grauiter questæ vt senserunt fata Deorum
Aduentasse sibi: summaque crepidine saxi
Præcipites 'saliere maris spumantis in vndas.
Protinus in duras vertuntur corpora cautes:

Atque tot de sirenibus fabulose dicta sunt ab antiquis. nunc quid per has significarint, inquiramus. scribit Archippus in libro quinto de Piscibus, loca quædam marina in angustias quasdam præruptis montibus contracta fuisse, in quas illisi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum, quò cum appulissent vndarum impetu delati absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libro de Piscibus formosas quasdã meretriculas fuisse sirenas scribit in littore habitantes, quæ suauitate harmoniæ ad se nauigantes allicerent, & allectos tandiu retinerent, quandiu ad summam inopiam neglecta rerum vtilium cura redigerentur: quare dicti sunt omnes naufragium pati, qui ad Sirenes accessissent. dictæ sunt enim sirenes, quasi cathenæ, quia allectos vincirent in amore. non defuerunt qui sirenes aues fuisse Indicas putarint, quæ allectos nauigãtes ad

littora cantus suauitate sopitos postea laniarent, ac deglutirent. Horatius lib. 2. Sermonum non saxa, neque meretrices, neque aues Indiæ, sed desidiam, & turpissimam propè omnium ignauiam Sirenes esse scribit, quæ omnes ad se alliciant, & in perniciem denique adducant, cum inquiat;

Contemnere miser: placanda est improba Siren
Desidia.

Ego sanè Sirenum cantus ac Sirenes ipsas, nihil aliud esse crediderim, quàm voluptates, & earum titillationes: quæ dicuntur vnius Musarum & Acheloi filiæ, cum tauro patre, & ad voluptates propenso natæ sint; Musaq; sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hæ nos in perniciem denique inducunt, quia ex ea parte animæ oriuntur, quæ caret ratione, & ἄλογον vocatur. hæ ad exprimendam mortalium naturam, partim belluæ, partim virgines videbantur; quia monstro propè similis est is, qui non rationi & consilio, sed cupiditati paret: cum altera pars illius homo sit, altera bellua. cum enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cum homine commune; nullaque ratione vtatur, sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit, quo pacto is non habet intra se Sirenem, vel ipse potius monstrum teterrimum efficitur? cum verò alii rebus aliis facilius capiantur, neq; omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut auaritia; illæ rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulosque gratis cantilenis demulcebant. testantur vel illarum nomina nihil aliud fuisse Sirenes quam motus animi. quid enim est Pisinoe? an non vis menti facile suadens? πείθειν enim suadere, νόος mens est. at vero Aglaope suauis est aspectu, Telxiope vel solo aspectu delectat, cum θέλγειν delectare significet. & Telxinoe mentem demulcet, & iucunda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia, & virginis faciem habet Parthenope; quæ omnia nomina facile vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accommodari. si quis igitur calamitates complures, & ærumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orphei, reliquorumque sapientum virorum monitis pareat; eosque solos audiat. quod si quis ad ipsarum Sirenum cantum tamen apertas aures habuerit, suopteque ingenio vitam suam gubernarit, is se rationi alliget oportet, vt malo nauis se alligauit Vlysses, cum incredibili ac pene diuina prudentia opus sit, cum quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, vt possit inde incolumis recedere. conuenit igitur vt Orpheus, aut vir aliquis sapiens & amicus Sirenum voces sapientissimis & fidelissimis consiliis vincat, nisi perniciosarum voluptatum illecebris in miserias trahi malimus. alii vero Sirenes esse adulatorum voces crediderunt, qua peste nulla neque suauior, neq; sceleratior principes homines inuadit. Illę in profundissimum somnum principes inducunt, quia tanquã dormientes eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident. & quoniã suauior est auribus adulatoris quam amici oratio, quæ iucundiora sunt libentius admittunt. at contra adulatores cognito ingenio principis, illi qui iucundiores futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel congerendis opibus, vel scortis, vel aliis huiusmodi rebus delectetur: eiusq; studium mirificis laudibus extollunt. quę oratio cũ grata sit audienti,

Sirenes vnius Musarum filiæ dictæ sunt. at illę denique in pernitiem trahebant auditores; quoniam vbi adulationi locus est, nullus amicitiæ, nullus synceritati, nullus iustitiæ patet; quippe cum is, qui magis aliis, quam sibiipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnē vel suam vel suorum salutem & felicitatem conniueat; minimeq; diligens in rebus agendis efficiatur, opus est. Hæc vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum Italiæ, neque idem regulus fuerit diutius eiusdem regionis: cum nihil neque firmius sit, neq; stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neque homines per iniuriam offenderit, quo pacto calamitates patietur, cum vix illi euerti possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adulatores reiiciat, vir non bonus, & prudens, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. Cap. XIIII.

FVit Orpheus, vt sensit Myrleanus Asclepiades, Apollinis & Calliopes vnius Musarum filius, nam quamuis diuersæ fuerunt variorum scriptorum de illius parentibus sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virg. ita scripsit in Pollione;

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamuis, atq; huic pater adsit,
Orphei Calliope, Lino formosus Apollo.

Atque Charis illum Apollinis filium fuisse tradidit, cum nullam fecerit de matre mentionem, vt est in his carminibus;

Πίερες αἰνοπαθῆς στυγερὴν ἀπετίσατε λώβην
ὀρφέ' ἀποκτείναντες ἀπόλλωνος φίλον υἱόν.
Pieres immites pœnas certè inde luetis,
Quòd cæsus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius vero lib. 1. Argonaut. Oeagri & Calliopes filium tradidit fuisse his versib.

Πρῶτά νυν ὀρφῆος μνησώμεθα, τὸν ῥά ποτ' αὐτὴ
καλλιόπη θρήϊκι φατίζεται εὐνηθεῖσα
οἰάγρῳ σκοπιῆς πιμπληΐδος ἄγχι τεκέσθαι.
Atque alios inter primum cantabimus Orphea.
Calliope Oeagro peperit Pympleidos illum
Non longinqua iugis, lecto coniuncta iugali.

Alii Oeagri & Polymniæ, alii Menippes, alii Thamyridis filium fuisse voluerunt, atque Ialemum & Hymenæum huius fratres fuisse constat. hunc tanta canendi peritia excelluisse inquiunt, vt fluuii ad eius cantum firmarentur, aues aduolarent, feræ properarent, syluæ, & saxa, & venti, & omnium vel sensu carentium genera accurrerent, vt ait Horat. lib. 1. Carm.

Aut super Pindo, gelido ue in Hæmo
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ.
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus, celeresq; ventos.
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

De quo

De quo ita scripsit etiam Apollonius libro primo Argonaut.

αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτηρίας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα
φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς Θρηϊκίης ζώνης ἐπὶ τηλεθόωσαι
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ' ἐπιπρὸ
θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε πιερίηθεν

Hunc referunt duros lapides & flumina cantu
Detinuisse suæ captos dulcedine vocis.
Syluestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt. quas secum adduxerat Orpheus
Vertice Pierio cytharæ dulcedine, & artis.

Et quamuis multi fuerunt Orphei, vt testatur Suidas, omnia tamen cęterorum facinora ad vetustissimum Thracem Oeagri filium referuntur, qui, vt ait Zez. hist. 399. chil. 12. Fuit Herculis coętaneus; ac floruit annis centum ante bellum Troianum. Hic primus omniũ apud Græcos de Astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialogo de Astrol. ἕλληνες δὲ, οὔτε παρ' αἰθιόπων, οὔτε παρ' αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλὰ σφίσιν ὀρφεὺς ὁ οἰάγρου καὶ καλλιόπης, πρῶτος τάδε ἀπηγήσατο. At Græci nihil vel ex Aethiopibus vel ex Aegyptiis d Astrologia audiuerũt; sed illis Orpheus Calliopes & Oeagri filius hęc prior explicauit. Hic idẽ prior omnibus Bacchi sacra in Græciã introduxit, primusq; in monte Bęotiæ Thebis, vbi Liber pater natus est sacra illa, quæ Orphica vocata fuerunt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit; vt ait Lactantius de falsa religione. Hic multa humanæ politicæq; vitæ vtilia inuenit, vt ait Pausan. in Bœoticis; nam & Deorum initia, & vniuersam theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorũ mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonau.

θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι τάπερ οὔποτε πρόσθεν
ἔφρασ', ὅτε βάκχοιο καὶ ἀπόλλωνος ἄνακτος
κέντρῳ ἐλαυνόμενος φρικώδεα κῆλ' ἐπίφασκον.
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἄκη, μετά δ' ὄργια μύσταις.

Dicere fert animus quæ nunquam tempore lapso
Dixi: cum Bacchi, cum Regis Apollinis actus
Sum stimulo, horrenda vt narrarem spicula; & idem
Fœdera cum superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elementorum inter se genaratione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus cum Ioue pugnantibus, de raptu & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum, & Corybantum sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineruæ sacrificiis, de luctu Aegyptiorum Osiridis causa, & de illorum lustrationibus; de vaticiniis, de obseruationibus auspiciorum, de situ fibrarum, de somniorum interpretatione, de signis ac prodigiis, deq; illorum expiationibus, de expiatione inferorum, de ratione & motu astrorum, quo pacto Dii irati placari possint, de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum. Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor, &, vt illa ætas ferebat, diuinarum rerum peritissimus.

Non

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem Magos Aegyptios fuisse arbitrati sint, vt ait Pauſ. in poſt. Eliacis. Fama eſt hunc vxorem habuisse Eurydicen, cuius amore cum flagraret Ariſtæus, eamque inſequeretur, vt captæ vim inferret, illa per loca deuia fugiens à ſerpente in herba latente icta interiit. Tum fama eſt Orpheum ſumpta cithara ad inferos deſcendiſſe, Plutoneque placato ac Proſerpina cantus ſuauitate non ſolum obtinuiſſe, vt ipſe poſt viſam Eurydicen in lucem rediret, ſed etiam vt ipſam Eurydicen ſecum abduceret; ea tamen conditione ne prius reſpiceret, quàm ad ſuperos perueniſſet, vt ait Ouid. lib. x. et Virg. lib. 4. Georg. Veruntamen cum amoris impatiens illam contra leges inferorum reſpexiſſet, antequàm exiiſſet in lucem, illam amiſit. Deinde, quia per Tænarum ad inferos deſcendiſſet, & de deſcenſu ad inferos, & de iis quæ vidiſſet apud inferos ſcripſit, vt ipſe teſtatur in his in Argonauticis;

ἄλλα δέ σοι κατέλεξ᾽ ἅπερ εἴσιδον, ἠδ᾽ ἐνόησα,
Ταίναρον ἡνίκ᾽ ἔβην σκοτίην ὁδὸν Ἄϊδος εἴσω,
ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ, δι᾽ ἔρωτ᾽ ἀλόχοιο.

Cætera narraui quæ vidi vt Tęnara adiui,
Vmbroſasq; domos Ditis, & triſtia regna:
Confiſus cithara, vxorisq; coactus amore.

Hunc inquiunt cum ad inferos deſcendiſſet, ibi Deorum omnium laudes ceciniſſe, præterquàm Liberi patris, quem per obliuionem prætermiſit; quare iratus Dionyſius furorem ſuis Bacchis immiſit, à quibus apud Hebrum fluuium fuit diſcerptus, membraque eius per agros ſparſa, vt à canibus vorarentur; ſed tamen à muſis dicuntur fuiſſe collecta, & in Dio Macedoniæ loco ſepulta, quia ſupra cęteros Apollinem laudibus mirificis exornaſſet. Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vi fluminis in Lesbum delatum fuiſſe, atque ibi ſepultum. Alii memorant illum poſt mortem Eurydices cæterarum mulierum coniugium ſpreuiſſe, multisque perſuaſiſſe hominibus malum ingens eſſe fœminam ſiue mala ſit, ſiue bona; quare cum multi abſtinerent à nuptiis fœminarum, ab illis per ſimulata Liberi patris ſacrificia fuit diſcerptus, vt ſenſit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Alii turpiſsimam cauſam tradiderunt, quam ita attigit Ouid.

Ille etiam Thracum populis fuit author amores
In teneros vertiſſe mares.

Pauſ. in Bæoticis indignatas ait Thracum feminas quòd ob cantus ſuauitatem multos viros ſecum abduceret: quæ cum liberius merum hauſiſſent, illum diſcerpſere. At Gelous Apollodorus in Philadelphis iudicem Calliopen electam fuiſſe inquit à Ioue contendentibus Venere & Proſerpina de Adonide; quæ cum Adonidem communem adiudicaſſet Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium concitauit. Agatharchides Cnidius lib. 22. rerum Aſiaticarum Orpheum ſcripſit mortua Eurydice ad Aornum veniſſe in Theſprotidem, vbi peruetus erat oraculum euocandarum animarum: ibi cum Eurydicen ſibi adeſſe putaſſet, ſeque deceptum comperiſſet, ſibi mortem conſciuiſſe. Inde ſcripſit Pauſ. luſcinias quæ forent circa ſepulchrum Orphei in Thracia cantum emitterre cæteris omnibus ſuauiorem. Alii putarunt Orpheum fulmine ictum concidiſſe, quòd arcana initiorum profanis & rudibus hominibus diuulgaſſet. Alii vitæ pertęſum poſt mortẽ Eurydices ſibi manus intuliſſe inquiunt præ mœrore. Qui laniatum à mulieribus

lieribus fuiſſe tradiderunt, addunt amnem Heliconem, qui Baphyra apud Diatas vocatus fuit, ex eo tempore ſe ſub terras occultaſſe, quo mulieres Orpheum occiderunt, ne illius ſanguine pollutis fœminis aquas ad expiationes ſuppeditaret: quem ſepultum ad Pieriam ſcribit Apollodo. lib. primo. Hæc ea ſunt, quæ de Orpheo memoriæ ſunt prodita ab antiquis: nunc cur ficta ſint explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuiſſe dicitur vel Polymniæ, quoniam vir fuit artis dicendi & metro præcipuè præſtantiſsimus: atque omnes viri boni Deorum filii dicti fuerunt; quòd animæ inſignium virorum ex aliqua ſphęrarum & è ſole præcipuè in hæc corpora deſcendiſſe putarentur. Hic idem cum in rudes adhuc mortales incidiſſet, qui ſine vllo morum delectu, & ſine legibus viuerent; ferarumque ritu per agros nullis conditis tectis vagarentur, tantum dicendo, & orationis ſuauitate valuit, vt ad manſuetius vitæ genus homines traduxerit, illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibusq; ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera ſeruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & eſt re ipſa, ſicut ait Horat. in arte poet.

Syluestres homines ſacer, interpresq; Deorum
Cędibus, & victu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones:
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis.
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis.

Hic vſus eſt ſeptem chordarum prior inſtrumento muſico, ad ſeptem planetarum imitationem ac rationem, vel longitudinis, vel intenſionis, vel magnitudinis, vti dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarũ genus; non autem, vt ferunt noſtra tempora, in ſola verborum menſura & metro putabatur vniuerſum poeticæ facultatis artificium conſiſtere. neque adulantes principibus hominibus vt aliquod munuſculum aucuparentur, quidquid in mentem veniebat, effutiebatur; ſed ea erant carmina poetarum, vt pro ſanctiſsimis legibus haberentur; ſæpiusque ciuitates de re aliqua cõtendentes tanquam grauiſsimi iudicis ſententia alicuius poetę carmine vſę fuerunt. Hic tanta vi dicendi fuiſſe dicitur, vt conſternatos animos mortalium, & ob aliquam præſentem calamitatem in deſperationem lapſos, erexerit, & in priorem ſtatum reduxerit, atque ad tranquillitatem reuocarit. Hoc qui facere poſsit, cæteris hominibus præſtantior eſt iudicandus: nõ qui ſibi ſoli viuat, &, vt congeſtis opibus ſolus, ita ſapientiæ bonis perfruatur, cæteris hominibus prorſus inutilis, tanquam nuſquam eſſet natus. Hic igitur placatis inferis, animi perturbationibus ſcilicet, Eurydicen in lucem adducere conatus eſt, quæ, vt nomen ipſum ſignificat, nihil aliud eſt quã iuſtitia & æquitas. Fuit rurſus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, quia neque iuſtitiæ quidem opus eſt nimis eſſe cupidum, cum perturbationes animi placentur ratione; atque ſiquis paulo fuerit in hac re negligentior, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur viro bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honeſtis cupiditatibus, quæ in grauiſsimas animi perturbationes inducunt. Quod ſiquis tamen cupiditatibus ceſſerit, ille poſtea vel in maximas calamitates il-

labetur,

labetur, vel in miserrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationem animi affectibus adhibeamus, neque quidquam nimis ex animo optare vtile esse intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. ac de Orpheo satis, nunc de Musis dicamus.

De Musis, *Cap.* XV.

MVsæ, quæ poetarum præsides, omniumque cantilenarum autores fuisse putabantur, Iouis & Mnemosynes filiæ dictæ sunt, veluti testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto;

Μνημοσύνης καὶ ζηνὸς ἐριγδούποιο θύγατρες
Μοῦσαι πιερίδες μεγαλώνυμοι, ἀγλαόφημοι.
Mnemosynesq; Iouisq; satas de semine canto
Pieridas Musas, præclaræ numina famæ.

Et Hesiodus in Theogo.

μνημοσύνης δ' ἐξαῦθις ἐράσατο καλλικόμοιο.
ἐξ ἧς αἱ μοῦσαι χρυσάμπυκες ἐξεγένοντο,
ἐννέα, τῇσιν ἅδον θαλίαι, καὶ τέρψις ἀοιδῆς.
Mnemosynen pulchram dilexit Iupiter, ex qua
Inde nouem Musæ claræ nascuntur: & illis
Sunt semper cantus cordi, & conuiuia læta.

Cicero lib. 3. de nat. Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit, Thelxiopen, Mnemen, Aœden, Meleten. E tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus pares numero. qui ordines & si tres fuerunt, tamen Iouis & Mnemosynes omnes filiæ dicuntur; atq; natæ sunt in Pierio monte, vt ait Zez. hist. 90. chil. 6. Scribit Pauf. in Bœoticis primos omnium Aloei filios tres Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aœden: mox Pierum Macedonem cum Thespias venisset, instituisse vt nouem Musæ his ipsis nominibus, quibus in hãc vsq; diem vocatæ sunt, colerentur. At Aristocles in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quibus nati sunt illi, qui Musarum filii dicti sunt a Græcis. Mimnermus vero Cœli filias fuisse Musas credidit, Iouemque fuisse antiquiores: cũ aliæ etiam minores natu Ioue fuerint. Scriptum reliquit Euphranor in lib. de Tibicinibus Euphemen nutricem fuisse Musarum. Alii Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarum ludi, qui Musæa dicti sunt; in quibus proponebantur cantilenarum & harmoniæ præmia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quæ fiunt per lustrationes, & solennitatum, & omnis lætitiæ præsides, significauit Orpheus ita in hymnis;

αἳ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε μυστοπολεύτους.
Rite viris, quæ ostendistis conuiuia sacra.

Eædem & carminum & musicæ inuentrices fuerunt, & totius sapientiæ moderatrices, sicuti testatur idem Orph.

κλῦτε θεαὶ σοφίης ἱερῆς οἴακας ἔχοντες.
Temonem sacræ sophiæ hæc audite tenentes.

Plutarchus tamẽ in libello de Musica ex Heraclidæ sententia non Musis, sed variis hominibus carminum inuentionem cõcessit, qui primam citharæ inuentionem

uentionem Amphioni Iouis & Antiopes filio, eiusque poesim tribuit; vtpote qui á patre doctus fuerit; Linumq; ait Euboœensem primum lamentationes & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedonium Anthem, Philammonemque Delphicum canticos de ortu Apollinis, & Dianæ, & Latonæ. Demetrius Byzantius libro tertio poematis non Musis, aut Musarum filiis, sed ipsi Apollini harum rerum inuentionem tribuit: quippe quem dicat & tibiam, & citharam, & fidium cantus inuenisse, cuius rei adducit argumentum, quòd inter Apollinis sacrificia hymni canebantur cum tibiis; cuius etiã signum in Delo fuit antiquitus illo habitu vt dextera arcum, sinistra Gratias teneret: tum Gratiarum alia tibias, alia lyram, alia fistulam ori Apollinis admouebat, vt ait Pauf. Hæ Deæ magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non leues illecebræ ad res honorificas; cum ab illegitimis voluptatibus, & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus in Cyclope;

οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο
Νικία, οὔτ' ἔγχριστον ἐμὶν δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον,
ἢ ταὶ Πιερίδες. κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἁδὺ
γίνεται ἀνθρώποις.

Nulla magis flammas medicina repellit amoris,
Non quæ potatur, qua vnguntur vulnera, quàm vis
Pieridum. leuis hæc & dulcis quippe medela
Munere concessa est superum mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per carmina inflammare in bellum, harum viros bonos in calamitatibus consolari, harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum imitatione cæteri mortales ad virtutem incitarentur, quippe cum illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet in libello de Musica apud Plutarchum. Nam Homerus etiam conuenire existimauit vt heroum animi seueris & decoris cantibus acuerentur, vt sæpius reuocatis in memoriam præclaris virorum illustrium rebus gestis mox instructi & accensi cum hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poetarum antiquorum institutum, vt se non solum moderatores animorum, sed etiam morum magistros cum suauitate profiterentur. nam Græcæ ciuitates liberis ab initio prima adolescentiæ rudimenta poeticæ tradiderunt, non illius quidem nudæ, nec spoliatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex illa igitur musici cantus & lyræ & tibiarum modos docentes se & ipsi morum magistros atque emendatores profitebantur, quæ á Pythagora, & á posteris deinde Pythagoricis audiebantur. Homerus propterea cantores morum correctores appellauit, cum scripserit lib. 3. Odyss. cantorem custodem & monitorem Clytemnestræ relictum fuisse ab Agamemnone; qui mulierũ laudes percurrens earum, quæ maritis absentibus temperanter & caste vixerunt; desiderium quoddam honoris, & gloriæ, & probitatis in eius animo impressit. postea dulcem faciens cõsuetudinem á malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmauit, neque prius illa potitus est Aegisthus, quam cantorem obtruncarit. cantabantur autem ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmôdi est apud Virgilium cantus Iopæ in conuiuio Didonis; vel illustrium virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem ad virtutem inflammarentur; vt est illud Homeri in lib. θ. Odyss.

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,

Μοῦσ' ἄρ' ἀοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν.
Vt dapibus depulsa fames, vinoque refecti,
Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.

Sic etiam, vt est lib. primo Iliad. cum præcones Agamemnonis ad tentorium Achillis aduentassent, illum cum cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his;

Ἀλλὰ μάλ' εὐχομένω γαιηόχῳ ἐννοσιγαίῳ
ῥηϊδίως πεπιθεῖν μεγάλας φρένας αἰακίδαο.
μυρμιδόνων δ' ἐπί τε κλισίας, καὶ νῆας ἱκέσθην,
τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
καλῇ, δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πτόλιν ἠετίωνος ὀλέσας.
τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.
Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,
Mentibus Aeacidæ magni suadere loquendo,
Myrmidonumq; adeunt iuxta tentoria naues.
Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,
Pulchra, ex argento cui clara manubria: & illam
Ceperat è spoliis vrbs diruta vt Heetionis.
Hac animum mulcens cantabat facta virorum.

Hæc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quæ in conuiuiis, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur; res gloriosè gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel feliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. canebãtur aliquando cantilenæ ad mundi-mirabilitatem pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summique opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem; cuiusmodi sunt illa quæ canuntur apud Apollonium lib. I. Argonaut.

ἤειδεν δ' ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα
τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ
Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν
ἄστρα, σεληναίη τε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
οὔρεα θ' ὡς ἀνέτελλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
αὐτῇσι νύμφῃσι καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο.
ἤειδεν δ' ὡς πρῶτον ὀφίων εὐρυνόμη τε
ὠκεανὶς νιφόεντος ἔχον κράτος οὐλύμποιο.
ὥστε βίῃ καὶ χερσὶν, ὁ μὲν κρόνῳ εἴκαθε τιμῆς,
ἡ δὲ ῥέῃ, ἔπεσον δ' ἐνὶ κύμασιν ὠκεανοῖο.
Nanque canebat vti primum cœlum, mare, terra,
Vna fuit facies; commistaque forma vicissim.
Singulaque vt fuerant mox tristi lite dirempta.
Vt stellis cœlum sedes firmissima, lunæ
Quæ ambages, solisque viæ, flexusq; recurui.
Vt sunt cum Nymphis montes & flumina nata;
Serpentumq; genus varium, & genus acre ferarum;
Vt prius Eurynomeq; & Ophion semine nata
Oceani imperium tenuere niualis Olympi.
Vtque hic vi imperii Saturno cessit honorem;

Illa Rheæ. hinc latuere maris sub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modestia & temperantia, vt neq; inter procos quidem Penelopes turpia aut lasciua canerentur; quamuis essent iuuenes ad omnem libidinem, omnemq; intemperantiam maximè propensi; sed canebatur apud hos reditus Græcorum in patriam laboriosus sanè ac perdifficilis; sicut patet ex his;

τοῖσιδ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτὸς, οἱ δὲ σιωπῇ
Εἷατ' ἀκούοντες, ὁ δ' ἀχαιῶν νόστον ἄειδε
Λυγρὸν, ὃν ἐκ τροίης ἐπετείλατο παλλὰς ἀθήνη.
Egregius cantor cantabat ibi, hiq; silentes
Audibant: reditum cantor cantabat Achiuum
Difficilem è Troia, quem Pallas præbuit illis.

Harum igitur cantilenarum, & cantorum, & poetarum præsides Musæ putabantur, quarum dux creditus est Apollo. Has tanta suauitate dixerunt esse sapientes, vt optimum creditæ sint remedium aduersus omnes voluptatum illecebras, sicut ait Theocritus in Pastoribus;

οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα, ὅσσον ἐμὶν μῶσαι φίλαι. οὓς γὰρ ὁρῶσαι
γαθεῦντι, τώσδ' οὔτι ποτῷ δηλήσατο κίρκα.
Non ita ver gratum est apibus, non lumina florum,
Vt mihi sunt Musæ. quos lætæ respiciunt hæ,
Lædere non possunt mox diræ pocula Circes.

Est autem Musarum vis propè admirabilis credita; quippe cum ob suauitatem orationis, rerumque & figmentorum mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant: neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poetarum peritorum artificium non mirificè extollat; cum præsertim ipsæ de seipsis dicant in Theogonia;

ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα,
ἴδμεν δ' εὖτ' ἂν ἐθέλωμεν, ἀληθέα μυθήσασθαι.
Mentiri scimus permulta simillima veris.
Si libeat rursus, scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauiter ferentes, quòd Venus amoris stimulos sibi iniunxisset, Adonim necasse eius amicum, cum aliæ aliorum mortalium desiderio captæ fuerunt. vt Calliope Oeagri, è quo peperit Orpheũ & Cymothonem; Terpsichore è Strymone Rhesum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantum periucundum canentes illum hiantem & imbibentem cantum detinnerunt, donec Mars Adonidis riualis in aprum verteretur, ipsumque Adonim percuteret; vel, vt alii magis placuit, in Adonim aprum excitaret, à quo fuit ictus. tum ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cum prius esset alba. cum Venus passis capillis ac nudis pedibus eò accurreret rosa rubuit ob Veneris sanguinem, quia spina eius pedem grauiter pupugisset. fuerunt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, vt testatur Plato in eo epigrammate, quod est apud Diog. Laert.

Ἁ κύπρις Μούσαισι, κοράσια τὰν ἀφροδίταν
τιμᾶτ', ἢ τὸν ἔρον ὔμμιν ἐφοπλίσομαι.
χ' αἱ μοῦσαι ποτὶ κύπριν. ἄρει τὰ στώμυλα ταῦτα.
ἡμῖν δ' οὐ πέταται τοῦτο τὸ παιδάριον.

Ad Musas Venus hæc: dabo Amori tela puellæ
In vos, vel Venerem præcipio colite.
Ad Venerem Musæ; Marti licet ista mineris.
Ad nos non didicit ille volare puer.

Fuerunt loca multa Musis consecrata, à quibus cognomina sortitæ sunt, vt Heliconiades ab Helicone monte, quem Otus & Ephialtes illis consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libetra, Pierides, Pimplides, Libetrides, & Parnasides, & Pegasides: quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotiæ accolis, vt ait Str. lib. 10. quia Thraces priscæ musicæ operam dederunt, poeticamque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, & Eumolpus, qui quòd scitè caneret, nomen obtinuit. fama est Acheloi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. fuerunt etiam Cygni Musarum aues nominati ob cantum, vt testatur Callimachus in hymno in Delũ hoc pacto;

ἥ μὲν ἔφη. κύκνοι δὲ θεοῦ μέλποντες ἀοιδοὶ
μηόνιον πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες
Ἑβδομάκις, περὶ δῆλον ἐπήεισαν δὲ λοχείῃ
μουσάων ὄρνιθες ἀοιδότατοι πετεηνῶν.

Hæc dixit. Cygnique dei prædulce canentes
Mæonium linquunt Pactolum, terq; quaterq;
Mox circa Delum volitant, circaque puellam,
Musarum volucres, auibus mage turba canora.

Nec plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quæ nunc breuiter explicemus. Musas alii Mnemosynes & Iouis, alii Antiopæ & Iouis, alii Mẽnonis & Thespiæ filias fuisse putarunt; quoniam Musæ scientia, & optimus affectus animi ad illam inbibendam creditus est, qui non nisi diuinitus in nos influit, cum omne bonum datum sit de cœlo descendens a patre luminum: conseruatur tamen & augetur memoriæ bonitate & exercitatione; quare & Iouis & memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quàm Memoria? Antiope rursus exercitatio est vel potius æmulatio, cum quis pro viribus contendit, ne ab alio superetur canendi peritia. Neq; aliud est sanè Memnon quam memoria, aut Thespia quàm diuinatio, & diuina cognitio. id apertius etiam declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloei filiabus cultæ: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria, Aœde cantus. Qui Musas cœli filias dixerunt & Ioue antiquiores, in idem propè recidunt, nisi quòd hi Iouem non mythicè sed historicè intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemen dixerunt, quoniam bonũ nomen & gloria, & laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neque vllus stimulus est hominibus acutior ac potentior quam gloria, ad impellendum ad res honorificas. Qui Musas tres tantum esse arbitrati sunt, crediderunt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quòd Musæ essent sphærarum animæ: Vrania scilicet stelliferi cœli, & eius sphæræ, quæ vocatur aplanes; Polymnia Saturni, Terpsichore Iouis, Clio Martis, Melpomene solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurii, Thalia Lunæ; quæ sicuti magis recedunt à medio mundi, ita diuersos sonos efficerent. Nam cum aliæ sphæræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia; ita vt ex velocissimo & ordinato cœlorum motu, contactuq; potentissimo & va

ria & ingens efficeretur melodia, vt arbitrati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ commemoratæ, totidem sphærarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est, Calliope; quasi bonum concentum dixerim. Hæ cum sint propinquæ primo corpori, quod mouetur; cui sedes Dei proxima creditur, dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, vt ait Hesiod. in his;

καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἀπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος κρονίωνος.
Hæ teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras
Vsque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cum verò varia sint harum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis spheris vt senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è luna, cum magis Thaliæ naturæ sint obnoxii, comica lasciuia, & petulantia delectantur. Qui descenderunt è Sphęra Saturni, vel è Polymnia, cum sicco sint ac frigido temperamento, multa pollent rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura cũ natura planetarum plerunq; consentiunt, & idcirco alii aliis studiis delectantur. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita expresserunt illa carmina;

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat męsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vranie cœli motus scrutatur & astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polymnia gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndiq; Musas.
In medio residens complectitur omnia Phębus.

Nam scriptum reliquit etiam Zez. hist. 90. chil. 6. nihil aliud esse Musas quã cognitionem, & animi vim illam quę intelligit; cum Helicon Musarum locus à vertendis foliis sit nominatus. Has igitur non harmoniæ solum musicæ vim habere arbitrati sunt antiqui, sed etiam componendorum morum, temperandorumque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studiosus sit, is ferè libidinosus & inhumanus esse non solet; cum omnia vitia otium & inscitiam, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiam crediderit Pythagoras, vt ait Strabo lib. x. Geogr. Cum crederẽt igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cœlestibus aliquo pacto gubernari, omnem cuiusq; peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à sole, & à cæteris planetis: cum re ipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum: quare Musæ sæpius ad ferendam opem vocantur à poetis. Illi, qui Musarum filii dicti sunt, ea fuerunt ingeniorum scientiæque præstantia, vt diuinitus è cœlo demissi inter homines viderentur, cum nullum Veneris desiderium alioquin cadere possit in corpora cœlestia. At nunc de Dędalo dicamus.

Dædalus, quem ingeniosum & præstantem virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularum figmentis implicatus, vt vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi vt præclara exempla recte sapienterq; viuendi hominibus relinqueret. Hunc Eupalami siue Euphemi filiũ fuisse & Alcippæ testatur Zez. hist. 19. primæ chil. At Pherecydes Dædalum Erechthei viri Atheniensis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo et tribus Dædalidæ Athenis fuerunt vocati: nam Dædalus fuit è stirpe Regia illorum, qui dicti sunt Metionidæ. At Pausanias illum fuisse Palamaonis filiũ scripsit in Bæoticis. Hic non magis ob artis præstantiam, quàm ob errores & casuum varietatem celebritate nominis apud omnes gentes claruit. Dicitur solum vertisse, quia sororis suæ Perdices filium Attalum, vel Acalum, vt alii malunt, vel Telen discipulum, at non, vt quidam putarunt, filium Perdices, de tecto per inuidiam deiecerit: id enim cum commisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius, quare metu pœnarum ad Minoem Cretæ Regẽ confugit, quem Endæus eius discipulus, patria Atheniensis secutus est. ait tamen Pauſ. in Atticis Calum nominatum fuisse illum, ob cuius cędem Dædalus è patria profugerit. Est enim illud innatum in pręstãtioribus ingeniis, vt superiores, aut etiam pares æquo animo perferre non possint; cum omnes maxime nitantur excellere. Hunc fabulantur à Minerua architecturam & vniuersam artem ædificandi, lignaque formandi edoctum fuisse: qui cum in Cretam penetrasset & ipsi Regi, & filiabus Regis, ob insignia opera, quæ fecit, mirificè gratus fuit. Hic labyrinthum ad formam illius Aegyptii labyrinthi extruxit, cum eius rationem tantum audiuisset. Deinde Pasiphae factus etiam familiaris, cum illa ingenti tauri desiderio teneretur, illudq; Dędalo aperuisset, (nam Venus ob Solis odium, qui suum adulterium patefecit in omnem Solis prolem sæuiebat) Dædalus dicitur miro artificio ligneam vaccam excogitasse, in quam inclusa Pasiphae cum tauro rẽ habuit. At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cum filio è vinculis elapsus, Inycum, quæ vrbs erat Siciliæ, ad Regem Cocalum amisso filio in itinere euasit. at eum cum Minos insequeretur naui, ad eam Siciliæ partem applicuit primum, vbi Minoam vrbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Georgius Gemistus in primo libro rerum Græcarum, κατέπλευσε μὲν τῆς Σικελίας ἐς μινώαν πόλιν, ἣν ἔκτισε μὲν μίνως ἐκεῖνος ὁ κρητῶν βασιλεύς, ὅτε ἐς Σικελίαν κατὰ δαιδάλου ζήτησιν ἀφιγμένος, κωκάλῳ τῷ Σικανῶν βασιλεῖ ἐπεξενώθη. Nauigauit ad eam primum Siciliæ partem, vbi condita est Minoa, quã Minos ædificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & vsus est perbenigno Regis Cocali hospitio. Hic cum à Minoe repeteretur, neque eum Cocalus dedisset, bellum inter Minoem & Siculos exarsit, vt ait Pauſ. in Achaicis. cum in Siciliam venisset tanto fuit in honore apud omnes Siculos, vt nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cum vero fugeret è Creta, fabulati sunt antiqui Dędalum sibi, & Icaro filio alas è cera excogitasse, vt iis ex imperio Minois, qui late terra marique imperabat, eo tempore euolarent. Sed cum Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret, sed mediam quandam regionis viam seruaret, seque volantem sequeretur: verum Icarus, quæ sunt

ado-

adolescentum ingenia, parum ea referre ratus, neglectisque vtilibus paternis, ac salubribus admonitionibus, captus suauitate volandi altiora loca expetiuit, quare alis nimio solis calore liquefactis in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum, vt ait Ouid. lib. 2. de arte

Icare clamabat, pennas aspexit in vndis;
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Andrætas tamen Tenedius in nauigatione Propontidis Icarium mare non ab Icaro Dędali filio, sed ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus dicebatur, nominatum fuisse scripsit. Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam, è qua suscepit liberos Scyllidem, & Dipænum, vt ait Pauf. in Corinthiacis, è quadã Cretensi muliere præterea Iapygem, è Naucrate serua Icarum. Atq; à Iapyge filio Dædali Iapygia dicta fuit, vt ait Stra. lib. 6. Cum ante Dædali tempora sine manibus, vel pedibus, vel oculis statuæ effingerentur ab antiquis, primus omnium mortalium Dædalus deficientes partes suffecit;, quare dictus est fecisse simulacra, quæ mouerentur, quod non etiam pedibus carerent, vt indicat Eurip. in Hecuba;

εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι,
καὶ χερσὶ, καὶ κόμαισι, καὶ ποδῶν βάσει,
ἢ δαιδάλου τέχναισιν, ἢ θεῶν τινος.
Si sit mihi vox, brachiis si robora;
Si vel manibus, comisue, si in gressu pedum,
Vel Dædali arte, vel Deum cuiuspiam.

Sic Plato Comicus in decipiente;

τὰ δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
βλέπειν τ' ἀγάλματ'.
Dicas moueri cuncta sanè Dædala, &
Videre simulacra.

Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpendarum statuarum ventum erat adhuc Dędali tempore; quippe cum scribat Pauf. in Corinthiacis Dędali opera rudia fuisse, neque aspectu decora; sed quæ tamen diuinitatẽ quandam præ se ferrent. Inter præclara Dędali opera sella compactilis numerata est, quæ fuit in delubro Mineruæ Poliadis apud Athenienses dicata; omnesque ligneæ statuæ, Dædala dicebantur antiquitus. Erat & solennitas quædam, quæ Dædalea vocabatur, quam hac de causa institutam fuisse fabulantur; Iuno aliquando Ioui irata dicitur in Eubœam peruenisse, quam cùm placare Iupiter conaretur, ad Cithęronem, qui Platæensibus imperabat, virum consilio & calliditate sanè præstantissimum peruenit. Tum Iupiter eius monitu ligneum simulachrum fabricauit, quod vestibus indutum super plaustro collocauit, famamque in omnes dedit, quod esset Platæam Asopi filiam ducturus. Id vbi sensisset Iuno statim accurrit, manusque imagini iniecit; tum lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptam, quare facile cum Ioue in gratiam rediit. Ad huius rei memoriam lignea imago, quæ Dædala vocabatur, septimo quoque anno plaustro imponebatur, & cum pompa ad delubrum Iunonis vehebatur, vt scripsit Phylarchus lib. 19. historiarum. Neque tamen ex quibusvis lignis illa imago efficiebatur, sed hoc ritu eligebatur ad illam lignum. Lucus fuit quidam in Bœotia non procul ab Alalcomenis omnium maximus, & peruetustæ ibi quercus. ibant in eum lucum Platæenses, & elixarum carnium frusta exponebant; quibus præter cæ-

teras

teras aues maximè negotium fuit cum coruis, quos omni conatu arcere & à carnibus expellere nitebātur. Ex aliis verò volucribus obseruabāt, quæ carnem abripuerit, super qua arbore consederit: neq; licet ex alia materia Dędala cędere, nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Hæc ferè illa sunt omnia, quæ de Dædalo celebrata sunt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quod artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororisque filium Actalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & sertam ad imitationem dentium serpentis, quę paruulam tabellam corroserat, inuenit, interemerit; eaq; de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quod etiam Pasiphae cum tauro congressa sit, illud historicè dictum est, vt explicauimus: atque cum adulterii non solum conscius, sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quòd fuit à Minoe in vincula coniectus vnà cū filio Icarō. Hi carceribus reclusis paruas nauiculas nacti, cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem velis in ventos explicatis, remorumque vtrinque valide impellentium beneficio, fugam arripuerunt; Dædalusque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam Naucleri in scopulū impegit, & naufragium fecit, ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, quia cum illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem inuenit; ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem anteuertit, quæ remis tantum vtebatur, vt ait Paus. in Bæoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphaen in amorem tauri incidisse, quia cum ex Dædalo de tauro inter astra collocato, deque vniuersa re astronomica audiuisset, in astronomiæ amorem inciderit; vt ait Lucianus in dialogo de Astrologia. cur verò Minos postea illū insecutus sit; aliam afferunt rationem. Atque hæc quidem historicè à diuersis scriptoribus de Dædalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus. omnium malorum, omniumque calamitatum sanè fundamentum est iniustitia: nam quia Calum Dædalus è turri per inuidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit; qui neque Regiam quidem amicitiam firmam esse aut tutam sceleratis hominibus expertus est. Quæ potest enim esse ingenii præstantia, quæ non miserrima sit, cum fuerit cum improbitate & turpitudine coniuncta? cū igitur ad summa contenderet Dædalus, summorumque hominum amicitias expeteret, illud ipse expertus est, quod filio persuadere non potuit, mediocritatem tutius exoptari; cum summæ cuiusq; fortunæ vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse coniunctæ. Hæc ipsa ratio effecit cum in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, vt illū admonuerit media semper esse expetenda, quare inter volādū ēē neq; nimis solē esse accedendū ob ingētē calorē, neq; nimis ad mare, ne fierent alæ, quā oporteret, ob aquā grauiores, aut ob frigus duriores. Sic igitur eū monet apud Ouid. lib. 2. de arte;

Me pennis sectare datis; ego præuius ibo.
Sit tibi cura sequi: me duce tutus eris.
Nam siue ætherias vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit.
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrunq; vola: ventos quoq; nate caueto.
Quaq; vocant auræ vela secunda dato.

Quæ

Quæ præcepta siquis diligentius consideret, sanè parum pertinent ad nauigationem, at plurimum ad institutionem humanæ vitæ, siquidem multo grauior est fortunatorum casus, quàm eorum, qui diu infeliciter egerunt; omnisq; felicitatis molesta est iactura illis, quibus aduersa fortuna spirare cępe rit. Neq; alia de causa hæc celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent diuitiarum, & rerum omnium excellentiam nemini esse tutam: optimamq; esse mediocritatem, quæ neq; inuidiam secum trahat plurimorũ; neq; tñ contemnatur: quod patitur infima hoium cõditio. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope. *Cap.* XVII.

PElops ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur vt testatur Eurip. in Oreste;

οὗτος φυτεύει πέλοπα, τοῦδ' ἀτρεὺς ἔφυ.

Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.

Pelopem alii patria fuisse Lydum, alii Paphlagonium memorant; verũ quæcunque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narrantur. Oenomaus Rex Elidis ac Pisæ, cum percepisset ex oraculo futurum esse vt à genero interficeretur, filiamque haberet eximiæ pulchritudinis ex Eurythoe Hippodamiam, omnibus artibus conatus est homines ab eius cõiugio deterrere. Atque currule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur: qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Alii tamen illud factũ fuisse à patre maluerunt, quia filiam amaret, quam nemini volebat concedere: quare illa de oraculo dicitur finxisse. Amabatur eadem à Myrtilo Mercurii & Cleobules filio; vel vt alii voluerunt, Phaethusæ; vt alii Mantus, qui auriga erat patris ipsius Hippodamiæ. Inter cæteros igitur procos post cædes tredecim aliorum, cũ forma præstantem Pelopem Hippodamia vidisset, in eius amorem incidit, atque clam egit cum Myrtilo vt victoriam aduersus patrem Pelopi concederet. Tum Myrtibus clauos modiolis rotarum non immisit, quare fecit vt Oenomaus à Pelope vinceretur, ac cæderetur labentibus rotis. Alii dicunt Oenomaum superatum fuisse à Pelope, quia Myrtibus cereos clauos modiolis infixerit. Concedebat enim Oenomaus procis vt Hippodamiam in suis curribus haberent, atque cursus initium à fluuio Clade, finem Isthmum Corinthiacum esse voluit; ipseque cum hasta à tergo currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla, & Arpinna trahebatur. sic igitur comprehensos procos ipse Oenomaus hasta à tergo transfigebat. Tunc itaque dolis Myrtili victus à Pelope Oenomaus cum moreretur imprecatus est Myrtilo vt à Pelope occideretur, quod etiam postea contigit. Nam cum Pelops asportaret Hippodamiam, eaque sitim pateretur in itinere, secessit parumper de via Pelops ad aquam hauriendam: hanc primam satis aptam occasionem ratus Myrtilus absente Pelope Hippodamiam vitiare conatus est. Tunc Hippodamia reuerso Pelopi Myrtilum accusauit, quem Pelops apud Geræstum promontorium in mare detrusit, quod mare ab eo postea Myrtoũ dictum fuit, vt significauit Euripides in Oreste. at Istrus libro duodecimo rerum Atticarum virum bellicosum fuisse Myrtilum scripsit, qui ob promissam sibi, & postea non concessam Hippodamiam, cum Pelope certauerit, à quo tamen victus fuerit. scripsit Pauf. in prioribus Eliacis, non duos tan-

rum, sed quatuor fuisse equos Oenomai. memoriæ prodidit Xanthus in rebus Lydiæ, quatuor illos Oenomai equos Psillam, Arpinnam, Ocyn, Aoratum fuisse nominatos: ac promissum fuisse Myrtilo doli præmium iureiurando à Pelope, vt prima nocte Myrtilus esset cum Hippodamia, quod postea cum ille reposceret, fertur è naui in mare à Pelope deiectus, veluti testatur etiam Paus. in Arcadicis. Cum eius corpus æstu maris eiectum ad Pheneatas applicuisset, sepultum fuit honorificè, & annua sacrificia illi instituta: quamuis Myrtoum mare non à Myrtilo, sed à Myrtone puella ibi summersa nomen inditum fuisse testatur Duris Samius. Dicitur Pelops filios habuisse Cleonen, Letreum, Atreum, Alcathoum, Lysidicen, Plysthenem ac Thiestem; sed è quibus mulieribus non constat. Pelopem sepultum fuisse Letrinæ, quæ ciuitas fuit Elidis scripsit Isacius; atque Troia omnino capi non poterat, vt prædixit oraculum, antequam Neoptolemus Achillis filius, & ossa Pelopis, & arcus Herculis, quem habebat Philoctetes, in Græciam portarentur. Neque plura ferè his de Pelope memoriæ prodita sunt. Sed cur hæc de Pelope & Hippodamia, quæ non dissentiunt ab historica narratione, recepta sunt à poetis, & celebrata? Quia nihil aliud est humana vita, nisi similis huic certamini contentio: quippe cũ pericula, calamitatesq; sint subeundæ, & fortiter cum voluptatibus pugnandum; à quibus si vincamur in perniciem prorsus ducimur; at si victores ipsi extiterimus, viri fortes & constantes habebimur, fortitudinemque tanquam Hippodamiam semper contubernalem habebimus per vniuersam vitam; cum in naturam prope vertatur cõsuetudo. quòd autem pronũ sit ac velox ingenium siue natura mortalium ad voluptates testantur ipsa equorum nomina. cum Arpinna rapacem significet, Ocys & Psilla veloces sint; Aoratus autem videri non possit. cum igitur vellent ostendere plenam contentionis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula, cum omnes denique calamitosæ existant. Atque vt nos ab illis retraherent, & vt viri boni efficeremur pro viribus, demonstrarunt, quæ supplicia proponantur iis, qui victi fuerint à voluptatibus. Hæc vna causa extitit, cur hæc memoriæ prodita sint, & à poetis celebrata. at nunc de Perseo dicamus.

De Perseo. Cap. XVIII.

PEr similis Oenomai fuit causa, quæ Acrisium Danaes patrẽ & auum Persei compulit, vt nemini filiam in matrimonium concederet: quippe is responsum acceperat futurum esse vt à nepote, qui nasceretur è filia Danae, occideretur. fuit enim Danae Persei mater Acrisii Argiuorum Regis & Euridices Eurotei filia, quæ cum nata esset, Acrisius adiuit oraculum vt, an marem aliquem filium postea habiturus esset, sciscitaretur. Tum respondit oraculum nullum quidem marem habiturum, sed fore vt nasceretur nepos è filia, à quo ipse occidatur, vt scripsit Pherecydes in 12. historiarum. tũ iste domum reuersus aheneum thalamum in aula domestica subterraneũ extruxit, vt ait Soph. in Antigone, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiasque adhibuit, ne filius vllus ex ea nasceretur, vt scripsit Paus. in Corinthiacis, & Horatius lib. primo Carminum;

Inclusam Danaen turris ahenea
Robustæque fores, & vigilum canum

Triste

Trifles excubiæ munierant fatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrifium virginis abditæ
Cuftodem pauidum Iupiter, & Venus
Rififfent. fore enim tutum iter & patens
Conuerfo in precium Deo.
Aurum per medios ire fatellites
Et perrumpere amat faxa potentius
Ictu fulmineo.

Huius igitur in amorem cum Iupiter incidiffet, auro fimilis dicitur è tholo defluxiffe, quod cum illa in finum cepiffet, Iupiter quis effet fe patefecit, ac illam compreſsit, ex quo natus eft Perfeus. fuerunt qui dixerint Danaen prægnantem à patre fuiffe cognitam, fed expectatam vt pareret, alii clam peperiffe maluerunt, & puerum triennium abfoluiffe, prius quam Acrifius id perfentiret. cum ad aram Hercęi Iouis Danaen à patre fuiffe adductam, & interrogatam ex quo peperiffet, cumque illa è Ioue diceret, minime creditam cæfa pius nutrice in arcam ligneam inclufam fuiffe, & in mare deiectã, vt teftatur Apollon lib. 4. Argonaut.

οἷα δὲ καὶ δανάη πόντῳ ἔνι πήματ' ἀνέτλη
πατρὸς ἀτασθαλίῃσι.
Qualia vel Danaen patris dementia ponto
Ferre coegit.

Deinde cum ad infulam Seriphum arca applicuiffet, quæ vna eft è Cycladibus, vbi Polydectes Androthoes & Perifthenis filius imperabat: vel, vt alii maluerunt, Neptuni filius & Cerebiæ, vel Amæmones, à Dictye fratre Regis, qui ibi forte pifcabatur, hæc arca rete extrahitur, quem Danae rogauit vt arcam aperiret: quam cum ille reclufiffet, didiciffetque qui nam effent, domum deduxit, &, vt affinitate coniunctos, apud fe perhumaniter habuit, vt ait Strabo lib. 10. Sequentibus poftea temporibus Polydectes uim Danae inferre conatus eft, quod cum ob Perfeum non poffet, finxit fe velle dotem in nuptias Hippodamiæ Oenomai filiæ parare, munusque id Perfeo impofuit, vt ad fe Medufæ caput, quod Hippodamiæ largiretur, afferret. Ille igitur acceptis iis, de quibus dictũ eft in Medufa, eò contendit. fama eft Acrifium deinde, vt ait idem Pherecydes, nulla diligentia fati necefsitatem, & oraculi refponfum, deuitare potuiffe: quippe cum relato capite Medufæ Polydectes, omnesque eius in faxa fuerint conuerfi, ac Perfeus relicto Dictye, qui in Seripho imperaret, cum magna Cyclopum manu, & Danae, & Andromeda ad Argiuorum ciuitatem contendit. Nam fama eft Andromedã filiam fuiffe Cephei & Cafsiopes; quæ a Nereidibus fcopulo fuit alligata, vt à Ceto voraretur; quia Cafsiope illarum iram in fe concitauerat, cum filiam vel Nereidas forma antecellere gloriaretur. hæc igitur virtute Perfei iter illac facientis liberata fuit, quem etiam poftea fecuta eft. cum Perfeus igitur Argos veniffet, non inuenit Acrifium, quoniã ob timorem Lariffam, quæ Pelafgorum fuit ciuitas, confugerat. Relicta igitur ibi Danae apud matrem Eurydicen & Cyclopibus, & Andromeda, ipfe Lariffam contendit, vbi recognouit Acrifium, illique perfuafit vt Argos fecum rediret. Verum antequam Lariffa difcederent, certamen celebrari contigit in illa ciuitate, ad quod certamen & ipfe Perfeus defcendit, atq; difcum capiens illum emit

tere incœpit. nondum enim inuentum fuerat pentathlum; sed singula certamina seorsum absoluebant. Discus igitur in pedem Acrisii reuolutus illũ vulnerasse dicitur, ex quo vulnere interiit, cuius sepulcrum ante portas ciuitatis Perseus & Larissæi magnificè extruxerunt. Paus tamen in Corinthia cis non à disco conuoluto, sed impetu illius iacti ad amnem Peneum percussum fuisse Acrisium scribit, cum Perseus inuenti à se disci gloria elatus artem in conuentu hominum ostentaret. duxit Andromedam ex India, vt ait Herod. in Polymnia, è qua cepit filium Persen, quem apud auum reliquit, quia nullum is marem filium habebat. suscepit etiam Gorgonophonen filiam, vt ait in Corinth. Paus. Hæc sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Perseo, præter illa quæ dicta fuerunt superius. Nunc quid ista significent, perquiramus. Quod Danae inclusa ita fuerit, & Iupiter in aurum versus illã vitiarit, nihil aliud significat, quàm largitionibus cuncta patere, & ab auaritia nihil esse tutum. quòd exposita fuerit in arca, ad historiam spectat. quòd Perseus illa egerit quæ de ipso superius dicta sunt, id totũ fabulosum, est enim Perseus ratio animæ nostræ & prudentia. Atqui Medusa cum esset vel meretrix, vel naturalis libido & voluptas, quæ homines in saxa conuerteret; hæc cæditur à Perseo, & caput eius Palladi datur, quod affigitur clypeo. nihil hoc aliud significat, quàm vim eandem esse sapientiæ & libidinis; neque minus esse voluptatis in rebus præclaris, quam in libidine; sed ad hanc cognitionẽ tanquam lena vtimur ratione, quare Perseus ablatum Medusæ caput illud Palladi asportauit. at de Medusa diligentius alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectæ, quoniam ratio non solum aduersus voluptates insurgit, sed etiam aliis pro viribus opitulatur. Neque enim vir bonus est solum planè, aut iustus, qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiã qui pro viribus aliis est impedimento, ne quid faciant iniquum. Hic fingitur Deorum ope Gorgonum impetum euasisse, Medusamq; obtruncasse, quã neque intueri quidem vlli licebat; quia omnis humana prudentia per se debilis est sine Dei auxilio; sine quo voluptatum illecebras effugere non satis possumus: est enim & hoc ipsum, esse virum bonum, Dei munus. Neque licet tuto cuipiam voluptates intueri, quoniam si quis illegitimis voluptatibus considerandis diutius immoretur, haud difficile est illum irretitum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mytilenæus lib. 2. historiatũ Danaen scripsit non à Ioue, sed à Præto patruo fuisse cõpressam: è quo natus est Perseus, Postea Pilumno Appulorum Regi nupsisse, cui Daunum peperit. verum quia nihil hæc pertinent ad vitæ institutionem in præsenti prætermittantur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER OCTAVVS.

Quàm sapienter Deorum multitudo antiquorum ad vnum Deum referatur.

DMIRABILIS profectò fuit, ac propè diuina maiorum nostrorum sapientia, Christianissime Rex CAROLE, qui primi religionem & Deorum immortaliũ metum inter homines introduxerunt: non solum quia nulla ciuitas, nullus hominum cętus, nulla domus sine religione diutius potest cõsistere; sed etiã quia per hanc multiplicem fabularum varietatem nullam mundi partem, nullumque locum esse demonstrarunt, qui diuina Deorum præsentia vacare possit. Nam quanquam Christianę veritatis participes esse nõ potuerunt, quia nondum summum veritatis lumen Christus veræ religionis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus, & quantum acie humani ingenii prospicere potuerũt demonstrare conabantur neminem clã vllum facinus vel turpe vel honorificum suscipere posse, quod nõ continuo à Diis obseruaretur. Atque hos res humanas curare demonstrabant, cum ritus sacrorum, & ceremonias, & preces, & proprium singulorum cultum, vel ad placandos, vel ad aliquid petendum instituissent. Illud enim fuit eorum, qui fabulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre, cunctaque audire ostenderẽt; quos ego vel Pythagora, vel Socrate, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi, multo sapientiores fuisse iudico. Nam tametsi non erat perfecta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam nihil perfectum & plane absolutum nasci solet. Illi igitur, vt nullam mundi partem, nullumque locum vel priuatum vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse, & nauigantium, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quidvis aliud faciẽtium Deos proprios esse dixerunt: quia vulgus & imperita multitudo percipere nõ poterat, quo pacto fieri posset cum vnus sit Deus, vt is omnia videret eodem tempore, que fiunt vbique & dicuntur in infinito prope hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerumque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quamuis à diuina natura non abhorreant, repellit ac pro falsis habet; quia tanquam male affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, ut tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui, cum Deum vbique esse, omniaque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negotiorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cœlum, & vniuersas

ſas mundi partes ſuperiores gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vis ea, quæ ſub terris eſſet, vocarunt Plutonem, atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cum vero in aquis eadem vis conſiderabatur, quas diuina prouidentia omnino carere non putabant, Neptunum dixerũt, atque hunc ipſum etiam crediderunt Iouis eſſe fratrem: cum per aera penetraret, rurſus vim ipſam diuinam nuncuparunt Iunonem, eamque cenſuerunt eſſe ſororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipſa elementa diffuſas, à ſuperioribus & originem ducere, & pendere arbitrati ſunt, quas omnes quaſi ab vno fonte in multos riuulos naturam earum explicantes diduxerunt. Atque, vt ſummarim dicam, ſi rem diligentius inueſtigemus, omnes propè antiquorum Deos vel Iouis fratres, vel filios, vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus; ex quo patet nihil aliud ſignificare voluiſſe antiquos, quàm vnum eſſe Deum, vnum rerum omnium gubernatorem, cuiusvis eſſet in omnes res diffuſa, qui vnus cuncta videret, & audiret, & regeret. Verum ad inſtitutum opus iam accedamus. Et de Oceano primo tranſigamus.

De Oceano, Cap. I.

OCeanus, qui fluuiorum, & animantium omnium, & Deorum pater vocatus eſt ab antiquis, Cœli & Veſtæ, quam terram nonnulli vocarunt, filius fuiſſe dicitur; vt teſtatur Heſiodus in Theogonia, vbi terræ filios ita commemorat;

γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόενθ᾽, ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτῃ.
ὄφρ᾽ εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
γείνατο δ᾽ οὔρεα μακρὰ θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἳ ναίουσιν ἀν᾽ οὔρεα βησσήεντα.
ἠδὲ καὶ ἀτρύγετον πέλαγος τέκεν οἴδματι θῦον
πόντον ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου, αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ᾽ ὠκεανὸν βαθυδίνην.

Terra ſibi par ſtellatum cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam:
Et foret hinc ſuperis ſedes firmiſsima Diuis.
Inde ſati montes ſtatio gratiſsmia Nymphis,
Quæ ſyluas habitare ſolent in montibus altis.
Hæc eadem peperit ventoſi marmora ponti,
Non vlli coniuncta mari, ſed & inde creauit
Oceanum Cœlo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatam fuiſſe Iunonem teſtatur Home. lib. ξ. Iliad.

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
ὠκεανόντε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.
οἵ μ᾽ ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐῢ τρέφον, ἠδ᾽ ἀτίταλλον.

Oceanum viſura peto namq; vltima terræ,
Vnde genus ſuperis, adeo Thetymq; parentem:
Qui me aluere ſuis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipſo Oceano videtur putaſſe Orpheus & antiquorum Deos, & res omnes initium ſumpſiſſe; quippe cum omnia prius quam oriantur, aut intercidant,

tercidant, indigeant humore; sine quo nihil neque corrumpi potest, neq; gigni, vt sensit Thales. Sic autem scribit Orpheus in hymnis;

ὠκεανὸν καλέω πατέρ' ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα
ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
ὃς περικυμαίνει γαίης περὶ τέρμονα κύκλον.
ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα.

Oceanumq; voco patrem, Tethymq; parentem,
Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus.
Qui late terram spumosis fluctibus ambit.
E quo sunt maris & fluuiorum semina primum.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita ταυρίκρανον appellauit Euripides in Oreste;

ὠκεανὸς ὃν	Oceanus quem
ταυρίκρανος ἀγκάλαις	Tauriceps vlnis
ἑλίσσων κυκλοῖ χθόνα,	Se flectens ambit terram.

Scriptum reliquit Aeschylus Oceanũ amicissimum fuisse Prometheo in his;

οὐ γὰρ ποτε φὴς, ὡς ὠκεανοῦ φίλος
ἔστι βεβαιότερος σοι.

Non rectè amicum firmiorem dixeris
Oceano tibi.

Memoriæ prodidit Isacius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano, Parthenopen & Pampholygem: atque Asiam & Libyam suscepit filias è Pampholyge, ex Parthenope Europam & Thracen, vnde nomina regionibus postea fuerunt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitæ præterea Philyra, Callirrhoe, Perse, Daira, Ephyre, Lecippe, Melobolosis, Ianthe, Electra, Pheno, Tyche, Ocyrrhoe, Eurynome, Aetra, Pleyone, Clymene, Doris, Triton, Et ne singulis commemorandis sim longior, tria millia filiorum fuisse Oceano dicuntur, vt in his ait Hesiodus in Theog.

αὗται δ' ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
Πρεσβύταται κοῦραι, πολλαὶ γέμεν εἰσὶ καὶ ἄλλαι.
Τρὶς γὰρ καὶ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι ὠκεανῖναι,
Αἵ ῥα πολυσπερίες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
πάντη ὁμῶς ἐφέπουσι, θεάων ἀγλαὰ τέκνα.

Hæ sunt Oceani & de semine Tethyos ortæ,
Prisca quidam soboles. magna est & cætera turba.
Sunt etenim ter mille puellæ Oceaninæ,
Quæ terras habitant, stagnorumq; alta profunda,
In variis dispersa locis gens, pignora Diuum.

Cum vero in perpetuo cursu & Oceanus & fluuii ex eo nati existant, θεῖον γένος, quasi non diuinum, sed decurrens genus, dicti sunt; eadem sanè ratione, qua sol & luna & astra assidue currentia Dii fuerunt nominata. Sic autem inquit Theocr. in Bubuleis;

ἄγκεα καὶ ποταμοὶ θεῖον γένος, αἴ τι Μενάλκας
πήποχ' ὁ συρικτὰς προσφιλὲς ᾆσε μέλος.

Decurrens genus ò fluuii, vallesq; ; Menalcas
Siquando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuii θεῖον γένος, non quia peculiarem in se habeant diuinitatem magis, quàm reliquæ mundi partes, sed quia omnium propè naturalium

lium corporum maxime aquarum, & inter has fluuiorum motus fit conspicuus. Nam cum venerit in dubium nonnullis cœlorum motus, qui non cœlos, sed terram moueri arbitrabantur, vt asserit Ptolomæus, nemo an fluuii etiam moueantnr,& vniuersa aquarũ moles, apparet rectè dubitare potuisse. Est enim non minus Oceani, quàm fluuiorum perpetuus motus; cum modo affluat, modo refluat, quod fieri ad lunæ cursum nonnulli arbitrantur, ita vt cum luna ascendit ab Oceano donec ad medium cœli veniat, affluant aquæ, refluantque cum descendit. Atque hic motus non semper sibi est similis: magis enim refluit in pleniluniis, cum in nouilunio vix sentiatur: & cum cœlum serenum fuerit motus etiam augetur, ita vt humiliores aquæ relinquantur. Ad hanc rem nonnihil conferunt etiam coniunctiones & oppositiones reliquorum planetarum; & quibusdā anni temporibus id etiam magis fit, maiorque varietas in his motibus exiltit: quippe cum circa tropicum æstiuum augeatur accessus & recessus, minorque fiat ad tempus vsque æquinoctii, ac rursus crescat ad hybernum tropicum, & ab eo ad vernum æquinoctium minuatur. Augetur istud etiam vi eorum signorum, in quibus luna fuerit in suis mutationibus; nam in placidioribus æquabiliores fiūt motus, in vehementioribus magis inæquales: quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorum. Hæc tanta causarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarum afferri, vel à peritissimis nauigantibus possit. Est autem Oceanus vniuersa illa aquarum moles, quæ terrā vndique circundat; nam quocunque ad extremas terræ oras quis accesserit, mare illi latissimum occurrit; quod ab Oriente quidem Indicum appellatur, ab occidente Atlanticum, vbi Hispaniam Mauritaniamque distterminat. Ad Septentrionem, & ad oppositam huic regionem mare Ponticum & glaciale nuncupatur. Multi sanè nauigiis ad extremam oram Oceani penetrare conati sunt, multorumque dierum iter fecerunt, sed illis prius annona & res victui necessariæ defecerunt, quàm aquarum spatium, & nauigabilis planities; vt testatur Stra. & Rhianus in nauigatione Hannonis Carthaginensis. At nunc quæramus, cur hæc de Oceano ficta sint. Oceanum Cœli & Terræ filium crediderunt, quoniam ex informi materia cum prius natus fuisset Amor, isque vniuersam molem miscuisset, natum est Cœlum, & Mare, & Terra, & omne Deorum genus pullulauit, vt ait Aristopha. in Auibus;

> Πρότερον δ' ὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν ἔρως συνέμιξεν ἅπαντα.
> Ξυμμιγνυμένων δ' ἑτέρων ἑτέροις, γένετ' οὐρανὸς, ὠκεανός τε,
> καὶ γῆ, πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον.
>
> Ante non erat genus immortalium, ante quàm Amor commiscuisset omnia.
> Commistis vero aliis aliis, natum est cœlum, Oceanusq;,
> Et Terra, omniumq; Deorum beatorum genus æternum.

Patet igitur ex his Oceanum post cœlum natum fuisse. Nam cum summus opifex Deus in hoc mundo architectando dixisset, fiat lux; continuo lucis instrumenta, cœli scilicet, planetarumque corpora nata sunt; quare prius natum est cęlum, deinde Deus secreuit vniuersam aquarum naturam ab aquis quæ super cœlo sunt, & in vnum locum à terra iussit secedere. Hac igitur ratione, amor, quæ diuina est bonitas, cuncta commiscuit, & ad generationem excitauit, vnde Oceanus natus est è cœlo & terra. Apud Oceanum

dicitur

dicitur fuiſſe Iuno educata, quòd aqua in aera proximum cum rarior ſit, ſoluitur: atq; aer denſior factus ad alumnum Oceanum deſcendit in aquam verſus, vt eſt elementorum inter ſe generatio. Hunc eundem oceanum tradidit Orpheus, & omnes antiquorum Theologi principium ortus Diis & rebus extitiſſe; quia, vt ſenſit Thales, nihil ſine humectatione naſcitur aut putreſcit; atque omnes elementorum qualitates, quas Deorum nominibus appellarunt, ex humore naſcuntur. Taurinum autem caput Oceano tribuerũt antiqui propter vim ventorum, à quibus excitatur & impellitur, vel quia tauris ſimilem fremitum emittat, vel quia tanquam taurus furibundus in litora feratur, cuiuſmodi finguntur eſſe etiam fluuii. fabulati ſunt propterea Oceanum fuiſſe amiciſsimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus ſit, non ſolum vt ſiderum ductu, quo cupiunt perueniant, ſed etiam peritia opus eſt in obſeruandis & deuitandis ſcopulis, in multo ante cognoſcendis tempeſtatibus ac ventorum ſignis, & in omnibus denique vitandis, quæ poſſunt nauigantes in ſummum diſcrimen inducere: Quæ eadem etſi vtilia ſunt in mari Mediterraneo, non tamẽ tantopere videntur neceſſaria. Huius vxorem fuiſſe Thetym dixerunt, de qua paulo poſt dicetur. Oceani filii tam multi & filiæ fuiſſe dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore ſolis ſublimes tolluntur, gignũtur fluuiorum aquæ, & fontes vt putarunt antiquorum nonnulli. nam etſi voluit Ariſt. fontes ex aere in locis cauernoſis in aquam verſo procreari, tamen ſi diutius ſiccitas cœli extiterit, neque fiant imbres, vel penitus areſcere flumina & fontes, vel ad tenuiſsimum curſum deduci videmus; quare etſi non tota, maior tamen pars fluuiorum & fontium ita procreatur, vt apparet. inter filios Oceani Tyche connumeratur, quæ fortuna eſt, quia fortunatos eſſe oportet nauigantes, & oẽs illos, qui ſe ventorum fidei committunt. atq; vt ſummatim dicam, per Oceanum fabuloſum rerũ naturaliũ generationem, & neceſſariam eſſe nauigantibus prudentiam ſignificarunt. at nunc de Tethye dicamus.

De Tethye & Thetide. Cap. II.

Tethys, quæ vxor fuit Oceani, Terræ & Cœli filia & ipſa fuit, vt ait Heſiod. in Theog.

οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' ὠκεανὸν βαθυδίνην.
κοῖόν τε, ζῆνά τε, θέμιν τε, μνημοσύνην τε,
θείαν τε κρεῖόν τε ὑπερίονά τ' ἰαπετόν τε
φοίβην τε χρυσοστέφανον, τηθύν τ' ἐρατεινήν.
Oceanum Cœlo peperit, cui vaſta profunda,
Et ſimul Iapetum, Cæumq; Rheamq; Themimq;,
Mnemoſynen, Thiam, Criumq;, Hyperiona, Tethym
Formoſam; Phœbenq; coma eſt cui cincta corona.

Hanc dearum matrem appellarunt, cum pater illarum eſſet Oceanus. Thetis vero, quæ priore aſpirata legitur, Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis;

Μόγις κόρα χείρωνος ὢν ἀλεύατο
Θέτις δρομοῦσα.
Puella vix Chironis horum fugerat
Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem Nerei filiam fuisse significauit in his; Ἀλλὰ ἰναρίου θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
δέξατο.
Candida sed cepit mox illum filia Nerei.

Quod etiam testatus est Anaxandrides Rhodius, vbi Thetim de se ipsa loquentem introducit in his carminibus;

ἐν ταῖς μὲν ἁλίαισιν οὐκ ἀνώνυμον
Θέτιν θύγατρα Νηρέως καλοῦσί με.
Deas marinas inter haud ingloriam
Thetim vocarunt Nerei me filiam.

Et Euripides in Iphig. in Aulide;

Μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τετραμμένον
Νηρέα φυτευργὸν Θέτιδος, ἥμ' ἐγείνατο.
At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusq; ego sum filius.

Hæc fuit vxor Pelei, atque dicta est omnium mulierum fuisse forma præstantissima; de cuius nuptiis ita scribit Apollodorus, Δία καὶ ποσειδῶνα μόνους φασὶν ἐρίσαι περὶ γάμου τῆς Θέτιδος, Θέτιν δὲ ὡς τραφεῖσαν ὑφ' ἥρας, μὴ θέλειν τῷ Διὶ συνελθεῖν, ὅθεν ὀργισθέντα τὸν Δία, θνητῷ συζεῦξαι αὐτήν. Inquiunt enim Iouem ac Neptunum solos de nuptiis contendisse. At Thetim noluisse congredi cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata: quamobrem iratus Iupiter, illam mortali dedit in matrimonium, vt est lib. 11. Metam. apud Ouid. Alii dixerunt Apollinem vnà cum Ioue & Neptuno de illius nuptiis cõtendisse, sed omnes fuisse à Prometheo, vel, vt aliis magis placuit, a Themide deterritos, quòd ex illa filius patre præstantior esset oriturus. Scriptum reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim compresisse, cum in varias formas mutaretur, atque in sepiam denique fuisset conuersa. id cum in loco Thessaliæ Magnesiæ accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, vt ait Zez. hist. 46. chil. 2. celebratæ sunt autem Pelei & Thetidis nuptiæ in Pelio monte, ad quas omnes Dii præter Discordiam conuenerunt: quæ pomum aureum in locum nuptiarũ iniecit, ἡ καλὴ λαβέτω. Contulerunt huic omnes Dii munera: Pluto Smaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum, & dii cæteri alia, Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus postea temporibus & alios filios & Achillem Thetis Peleo genuit, quos cum sub igne per noctem occultaret, vt quod mortale esset absumeretur, mortui sunt. Achilles vero Ambrosia per diem inunctus, & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perdurasse, donec re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quòd exusto labro careret dictus, vt ait in his Agamestor;

Παιδὶ δ' οὔνομα θῆκε πυρίσοον, ἀλλ' ἀχιλῆα
Πηλεὺς κίκλησκε χείλεος εἵνεκά μιν,
αἴμενον ὑπὸ κόνι σποδιῇ ἐπὶ πῦρ ἀπάμαρεν,
χείλεος αἰθομένου ἀστεροφάτους ἑτέρου.
Additur huic nomen Pyrisous. ipse at Achillem
De labri Peleus nomine dixit eum:
Sub cinere exulsit puero quia pruna iacenti

Sub

Vnum de labris, hinc quoque nomen habet.

Fuerunt qui dixerint Thetidem non sub flamma solitam esse occultate filios è Peleo susceptos, sed in lebetem aquæ bullientis iacere, vt experiretur an mortales geniti essent. atque hæc de Thetide filia Nerei. Tethys Oceani vxor, sororque Titani Ephyren peperit, quæ nupsit postea Epimetheo; & Pleionen Atlantis vxorem, de qua sic ait Ouid.lib.5. Fast.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethym,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum cœlifero Atlante
Iungitur vt fama est, Pleiadasque parit.

Verum siue Thetidem nominemus, siue Thetym, vtraque Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquæ moles, quæ ad generationem coaluetit. Thetis vero aquæ elementum, vt patet ex Pollione Virgilii;

Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Tethys ad generationem concreta, ridiculum sanè erit mare etiam vxorem habere. cũ igitur ea materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omniũ mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Staphylus in libro de Thessalia Chironem rerum astronomicarum peritissimum voluisse Peleum illustrare, quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atque famam in homines dissipauit quod Ioue concedente Peleus Thetidem esset vxorem ducturus, ad quas nuptias Dii cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cum tempus igitur huiusmodi aduentasset Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam: sed tamen nomen de Thetide inualuit, verum de his alibi copiosius dictum sit hæc: de Thetide sufficiant. at nunc de Tritone dicamus.

De Tritone. Cap. III.

TRiton Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores: Hesiodus Neptuni & Amphitrites illum filium fuisse dicit in Theog. in his;

Ἐκ δ' ἀμφιτρίτης, καὶ ἐρικτύπου ἐννοσιγαίου
Τρίτων εὐρυβίης γένετο μέγας, ὅστε θαλάσσης
Πυθμέν' ἔχων, παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
Ναίει χρύσεια δῶ, δεινὸς θεός.

Inde Amphitrite Neptunoque editus ipse
Est Triton Deus insignis, qui vasta profunda
Cum patre & cum matre colit; quiq; aurea tecta
Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylum & Tritonẽ filios fuisse Neptuni & Celænus scriptum reliquit, ac Steropem Solis filiam nupsisse Eurypylo, cui genuit Lycònem & Leucippum. At Numenius in libro de Piscationibus Oceani & Tethyos filium Tritonem fuisse inquit. Lycophron Nerei filium putauit, vt patet in iis carminibus, in quibus inquit poculũ donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam is Argonautas rexerit, cum in Syrtes incidissent.

κλασθὲν πίτυρον νερτέρων καμήλιον
Αὔσινδα κινύφειος ἣν τίγγων ῥόος
Νηρηΐς λιπαίνει; τῷδε νηρίως γόνῳ
τρίτωνι, κολχὶς ὤπασεν δῶρον γυνὴ
χρυσῷ πλατεῖ κρατῆρα κεκροτημένον.
Fractum lacunar inferorum magnæ opes.
Ausinda, cinnypheus hanc fluctus rigans
Fœcundat arua, Nerei proli hic dedit
Tritoni Colchis poculum olim fœmina
Dono, quod auro erat probè multo illitum.

Fuit autẽ Triton Oceani ac Neptuni buccinator & tubicen vt testatur Ouid. lib. primo Metam. in his; vbi etiam formam ipsius buccinæ describit.

Cæruleum Tritona vocat, conchaque sonanti
Inspirare iubet, fluctusq; & flumina signo
Iam reuocare dato, caua buccina sumitur illi,
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit vbi aera ponto
Littora voce refert sub vtroque iacentia phœbo.

Huius suprema pars corporis vsque ad vmbilicnm fuit hominis, at inferior vsque ad caudam delphini: duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudamque duplicem in lunæ formam, vt significauit Apollonius lib. 4. Argonauticorum in his; δέμας δέ οἱ ἐξ ὑπάτοιο

κράατος ἀμφί τε νῶτα καὶ ἰξύας ἔστ' ἐπὶ νηδὺν
ἄντικρυ μακάρεσσι φυὴν ἔκπαγλον ἔικτο
αὐτὰρ ὑπαὶ λαγόνων δίκραιρά οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
κήτεος ἀλκαίη μηκύνετο, κόπτε δ' ἀκάνθαις
ἄκρον ὕδωρ, αἵ τε σκολιοῖς ἐπὶ νειόθι κέντροις
Μήνης, ὡς κεράεσσιν ἐειδόμεναι διχόωντο.
Par fuerat forma superis humerosq;, caputq;,
Et latera, & partes supremas corporis omnes.
Inferius sed enim cauda hinc pendebat & illinc
Immanis ceti, tum spinis verberat alti
Terga freti, hæ lunæ similes curuantur in orbem.

Hanc eandem formam Tritonis ita expressit Virg. lib. 10.

Hunc vehit immanis Triton: & cærula concha
Exterrens freta: cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.

Fabulati sunt hunc in curru ab equis cœruleis tracto vehi solitũ, vt ait Oui. in epist. Didus;

Iam venti ponent, strataque æqualiter vnda,
Cœruleis Triton per mare curret equis.

Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo, & quali colore mortuæ triglæ perfunduntur, de quo ita ait Ouid. lib. primo.

supraque profundum
Extantem, atque humeros natiuo murice tectum
Cæruleum tritona vocat.

Tritonem humanam vocem habuisse dicunt, vt testatur Pausa. in Arcad. Fabulantur

bulantur hunc inuentam à se concham ad id bellum attulisse, quod susceptũ est aduersus gigantes, quam cum inflasset, & inauditum sonum edidisset, illi immanem aliquam belluam ac formidabilem rati se in fugam verterunt, quare victoriam facilem Diis concesserunt. De Tritia Tritonis filia meminit Pauf. in Achaicis, quæ cum esset virgo fuit sacerdos Mineruæ, sed postea à Marte compressa Melanippum peperit. Idem testatur in Bæoticis Tritonem solitum fuisse quæcunque pecora ad mare agerentur apud Tanagræos adoriri, qui etiam leuiora nauigia inuadebat. Ad hunc placandum cum Tanagræi vini craterem exposuissent, ille odore allectus vinum hausit, mox de tumulo lituris in somnum versus præceps decidit, cui Tanagræus quidam homo securi caput amputauit; quem tamen à Baccho cæsum nonnulli crediderunt. Qui diligentius Tritonum figuram exprimere conati sunt, illi Tritonum capillos apio palustri similes esse dixerunt, cum reliquum corpus exiguis squammis integeretur, duritie limæ persimili. Branchias habuit paulo inferiores auribus, naresque hominis, cum rictus tamẽ oris esset paulo latior: dentesque pantherarum dentibus persimiles, oculi subglauci, manus & vngues & digiti similes erant testę conchyliorum: cum pinnæ sub ventre & sub pectore, sicut visuntur in Delphinis, vt scriptum est à Sostrato lib. tertio animalium. Dictus est Triton etiam Neptunus, siue mare, vt ait Lycophron; qui etiam cętum, in cuius ventre Hercules Triduum fuit, Tritonis canem in his appellat, & leonem Herculem;

Τριεσπέρου λέοντος, ὅν ποτε γνάθοις
Τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων.

Triumq; noctium leonem, quem canis
Tritonis olim deglutiuit improbus.

Nam cum Hercules Laomedontis largitionibus impulsus Hesionẽ Regiè ornatam cętoque expositam Laomedontis ipsius filiam vellet ab illo periculo liberare, fertur aggerem, vt alii mallunt, murum repentinum excitasse, atque ad angustias eius aggeris armatus constitisse. Vbi vero cętus accessisset hians, in eius os Hercules irruit, vbi cum per triduum fuisset, cęto disrupto exiit omnibus amissis capillis capitis; vt scriptum reliquit Andrætas Tenedios in nauigatione Propontidis. Quam quidem fabulam nihil aliud significasse puto, nisi futurum, vt traditum est à sapientibus Christianam viuendi rationẽ oẽ pristinam malitiã disrupturã: cum multa tradita sint de Hercule, q̃ ad prædicẽdam Christi fortissimam & oĩbus saluberrimam vitam spectare appareant. Vocatus fuit etiam Triton Nilus Aegyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit; nam prius Oceanus, deinde Aegyptus, tum denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycophron;

Αἰγυπτίου Τρίτωνος ἕλκοντος ποτόν

Aegyptium Tritonis vt potum trahit.

Vocatæ sunt Tritones & vrbes nonnullæ Bæotiæ, Thessaliæ, Libyæ. Atque Tritones denique crediti sunt dei, qui præesto essent nauigantibus, ne quis locus, aut ne quod hoĩum facinus diuina numinis p̃sentia carere videretur. Quòd Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celęnus, vel Oceani & Tethyos, vel Nerei, nihil aliud significare sanè ego crediderim, quã monstrum marinum fuisse, cum aqua omnium elementorum maxime sit ad varia monstrorum genera procreanda fertilis. Et quoniam facile cadit in rerũ ignotarũ admirationẽ imperita multitudo, idcirco quod raro apparet

vel

vel diuinũ quidpiam esse arbitratur, vel certe sine aliqua diuina & maxima causa non contingere. Id cum ita sit, non fuit difficile persuadere mortalibus diuinum quidpiam esse Tritones, & Deos esse quorum in potestate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (sunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles.) Et cum inter multos precantes alicui voti compos fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Neq; illud prætermiserim, quod apud Romanos super templo Saturni Triton quidam eximiæ magnitudinis fuit collocatus, qui buccinã inflabat quoties oriebatur ventus, caudamque intra terram occultabat. Per illum significare tradiderũt nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas; at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quãuis ego occultatam verã religionem ante Christum ꝑ hæc significatum crediderim; at post Christi aduentum clarissimo sanctorũ apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legem, omnibus Christo altissimo Dei filio credẽtibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palęmone dicamus.

De Ino, & Palæmone, Cap. IIII.

INo quoque cum Palæmone filio nauigantibus præesse fuit existimata ab antiquis, & inter Deorum marinorum numerum relata. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit vt ait Hesiod.

> κάδμῳ δ' ἁρμονίη θυγάτηρ χρυσῆς ἀφροδίτης
> ἰνὼ, καὶ Σεμέλην, καὶ ἀγαυὴν καλλιπάρῃον,
> αὐτονόηνθ', ἣν γῆμεν ἀρισταῖος βαθυχαίτης.
>
> Harmoniæ hinc Veneris formosæ filia Cadmo
> Inoq;, Semelenq;, & Agauen edidit; atq;
> Autonoen, quæ nupsit Aristæo inde comato.

Fuit Ino postea Athamantis Thebanorum Regis vxor, quæ vt dictum fuit, singulari odio Npheles filios, vtpote nouerca, prosequebatur, tostisq; seminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odium in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchumque filium, quem ex Ino inter cæteros susceperat, obtruncauit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insiliit. Fuerunt qui dicant furorem immissum fuisse Ino, quòd illius filiæ peperissent & educassent Dionysium. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis non ab Athamãte, sed á furiata Ino sęuitũ esse scripsit in filios, quæ & Learchum & Melicertã trucidauit: ac postea desperatione capta in mare insilierit ob impatientiã doloris, vt ibi suffocaretur. At Dorion in libro de piscibus Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit, Melicertamque ab Ino iugulatum, post quam rem se Ino in mare præcipitauit. Alii dixerunt Ino fugisse Athamantis imperum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat in cacabum bullientis aquæ coniecisset. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, seque de saxo Moluride dicto, vt ait Pauf. in

Atticis

Atticis cum filio Melicerta, vt communior est sententia, in mare præcipitauit: vt patet ex his lib.4. Metam. apud Ouid.

Imminet æquoribus scopulus: pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas:
Summa rigent, frontemque in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seq; super pontum multo tardata timore
Mittit, onusq; suum; percussa recanduit vnda.

Alii fabulantur accidisse eo tempore vt Nereides chorum ducerent in eo loco, quare dixerunt se in honorem Melicertæ, vt Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non defuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatum ex Exhænuntia, quo fuerat portatum ab vndis, & Isthmicos ludos tunc illi institutos. Hæc Ino vocata fuit postea Leucothea, & Dea maris existimata, vt ait Home. lib.4. Odyss.

Τὸν δ' ἴδεν κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος ἰνὼ
λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
Νῦν δ' ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς.
Prospicit hunc Inò formosi filia Cadmi
Leucothea, ante fuit mortalis fœmina: sed nunc
Illam diuino nautæ dignantur honore.

Hæc Matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia mane oriretur, vt ait Cice. in lib. Tuscu. disputationum in his; Ino Cadmi filia non'ne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ quòd aurora sit, ita patet ex Lucret. libro v.

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Aetheris auroram defert, & lumina pandit.

Cœpta fuit dici Leucothea in quodam vico nõ procul ab vrbe Corone, & tũc in Deorum numerum relata, vt ait Pauf. in Messeniacis. Fuit magna vis eius existimata in seruandis nauigantibus, & in mari placando, vt ait Orpheus in hymnis;

Λευκοθέαν καλέω καδμηίδα δαίμονα σεμνὴν,
εὐδυνάτον, θρέπτειραν ἐυστεφάνου διονύσου.
κλῦθι θεὰ πόντοιο βαθυστέρνου μεδέουσα,
κύμασι τερπομένη, θνητῶν σώτειρα μεγίστη.
ἐν σοὶ γὰρ νηῶν πελαγίδρομος ἄστατος ὁρμὴ.
Aduoco Leucotheam, Dea quæ venerabilis atque
Multa potens; Bacchum puerum quæ nutriit olim.
Audi diua maris, quæ nautas, quæ regis vndas.
Fluctibus & gaudes seruatrix alma virorum,
Vt tibi collibuit sulcant tutæ alta carinæ.

Impetratũ est autem Veneris precibus à Neptuno vt Dea maris fieret Ino, sicuti scriptum reliquit Ouid. lib.4. Metam.

At Venus immeritæ neptis miserata labores
Sic patruo blandita suo est. ô numen aquarum
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas:
Magna quidem posco, sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso.
Et Diis adde tuis. aliqua mihi gratia ponto est:

Annuit

Annuit oranti Neptunus, & abſtulit illis
Quod mortale fuit, maieſtatemq́; verendam
Impoſuit, nomenq́; ſimul, faciemq́; nouauit.
Leucotheaq́; Deum cum matre Palęmona dixit.

Scripſit in Atticis Pauſ. Melicertam à delphine exceptum fuiſſe cum cecidiſſet è ſaxo Moluride, & in Corinthiorum Iſthmum expoſitum mutato nomine Palęmona fuiſſe appellatum, atque inter cæteros honores Moluridē petram illi fuiſſe conſecratam, & Iſthmicos ludos illi à Siſypho Aeoli filio fuiſſe inſtitutos, qui tunc imperabat Corinthiis, cum eſſet Melicerta fratris filius: atque primum pinu, deinde apico ſicco victores ibi coronati ſunt. Muſæus in eo libro, quem ſcripſit de Iſthmiis, duo certaminum genera celebrari ſolita in Iſthmo ſcripſit, alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertæ; quod etiam in his ait Apollon. lib. 3.

οἷος δ' ἴσθμιον εἶσι ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαώς.
Qualis adit ludos Iſthmi Neptunus vt altum
Conſcendit currum.

Habitus eſt poſtea ipſe etiam Palęmon Deus marinus, vt ait Orpheus in hymnis;

Σύντροφε βάκχε χοροῖο διωνύσοιο πολυγηθὲς.
κικλήσκω σὲ παλαῖμον ἐπ' εὐάγαις τελεταῖσιν,
ὃς ναίεις πόντοιο βυθοὺς βαθυκύμονας ἁγνούς.
ἐλθεῖν εὐμενέοντα, νέῳ γήθοντα προσώπῳ.
καὶ σώζειν μύστας κατά τε χθόνα, καὶ κατὰ πόντον.
ποντοπλάνοις γὰρ ἀεὶ ναυσὶν χειμῶνος ἐναργὴς.
φαινόμενος σωτὴρ, μοῦνος θνητοῖς ἀναφαίνῃ
ῥυόμενος μῆνιν χαλεπὴν κατὰ πόντιον οἶδμα.
Te voco qui fluctus habitas, pontumq́; Palęmon,
Cum Bacchо nutrice, veni ad tua ſacra benignus,
Et læta facie pelagi de fluctibus altis.
Cultoresq́; tuos in terris protege, & vndis.
Pontiuagis hyemem ratibus depellere ſueſti,
His quibus appares. miſeris mortalibus vnus
Namq́; faues, tumidiq́; refrenas æquoris iras.

Sic etiam Euripides in Iphigenia in Tauris cuſtodem & ſeruatorem nauium Palæmonem vocauit;

ὦ ποντίας παῖ λευκοθέας, νεῶν φύλαξ
δέσποτα παλαῖμον ἵλεως ἡμῖν γενοῦ.
Fili marinæ Leucotheæ, cuſtos bone
O nauium Palæmon, eſto mi bonus.

Hic non vehebatur in curru, ſed natandi peritiſsimus habebatur, vt ait Oui. in Epiſt. Leandri;

Et iuuenem poſsim ſuperare Palęmona nando,
Miſaq́; quem ſubito reddidit herba Deum.

Vocatus fuit Palęmon etiam Portunus, quem clauem dextra geſtantem finxerunt, quoniam portus ab hoſtibus tueretur. Huic infans mactari conſueuit, atque in Tenedo præcipue diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium Deus in Iſthmo, vt ait Pauſ. in Atticis. At Ino in ora maritima

ritima agri Megarensium à Celso & Tauropoli Clesonis filiabus & Lelegis neptibus. Hæc sunt ea, quæ de Ino & Palæmone memoriæ prodita fuerunt ab antiquis, è quibus veritas est exprimenda. Quod Ino fuerit Cadmi, & Harmoniæ filia & Athamantis vxor non dissentit ab historia; & quòd à patre fuerit filius saxo illisus, & quòd Ino timore vel furore concita in mare se cum filio præcipitauit. Quòd vero ipsa & puer Melicerta fuerint in Deos conuersi, nihil hoc habet cum veritate commune. at quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictum fuit superius tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem, vt aras, & sacerdotes, & ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam Diis immortalibus instituerint. Sic Isthmia Sisyphus, quæ prius in honorem Neptuni celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est Neptunus his aquarum imperium impertisse, atque inde Dii marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorum consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsi suos principes inter Deos fuisse relatos demum fabulabantur. Nam sicut omnium propè principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum, ita ambitio antiquorum mentes occupauerat. Leucothea, quæ Matuta dicta est à Latinis, Aurora est: Palæmon siue Portunus vis est tempestatis, nam πάλλειν agitare significat, vnde Palæmon vocatus est. Maturæ filius dictus fuit, quia venti plerunque ab aurora spirare incipiunt; & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitasse. Hi crediti sunt Dii nauigantium, quia venti nauigantibus verè præsint, qui si benigni aspirarint, felix iter contingit nauibus, & idcirco ait Virg. lib. 1. Georgic.

Votaq; seruati soluent in littore nautæ,
Glauco Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere, qui per mare nauigarent, quare non est de diuina clementia conquerendum siquid aduersi acciderit, sed de nostra leuitate & imprudentia. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accommodata est, & adhortandum ad beneficentiam & liberalitatem; quippe cum ita exagitata à Iunone Ino, quia Liberum patrem liberaliter educasset, in tantum felicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates, tamen nemo vir bonus diu potest esse infelix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quod tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorem felicitatem non possit conuertere? confidendum igitur esse diuinæ bonitati sic antiqui tradiderunt, cum nemo iustus à Deo contemptus reliquatur, cumque tanta sit diuina clementia, vt spem etiam superet mortalium iis adiuuandis, qui iniquè miserias patiuntur. Nunc de Glauco dicamus.

De Glauco. Cap. V.

Glaucus, qui & ipse marinus Deus ex homine factus est, non minus absurdum figmentum, suæque ἀθανασίας causam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bœoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono: cum tamen illum Polybi Mercurii filii & Eubeæ filium fuisse scribat Theophrastus lib. 5. eorum, quæ in sicco degunt, & Promachi-

das Heracleotas patria Anthedonium, cum Anthedon eximia ciuitas fuerit Bœotiæ. alii dicunt Nopeum fuisse Glauci patrem, quem dicentem de se ipso introduxit Thelytus Methymnæus in Bacchicis carminibus, in hanc sententiam;

Vrbs est Anthedon spumoso proxima ponto,
Eubbicis obiecta ferè, Euripique fluentis,
Est genus inde meum: Nopeus pater ipse vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à Baccho fuit viteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus. Hic quoniam natator esset peritus, Pontius fuit appellatus. Epicus vero Euanthes Neptuni & Nædis filium illū fuisse scripsit in quodam hymno. fabulantur hunc Symam Iclemis & Doridis filiam raptam in Asiam deportasse; deinde amasse Hydnam Scylli Scionei vrinatoris filiam. alii dicunt hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid. lib. 10. Metam.

Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis;
Nam modo ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.

Quidam inquiunt hunc artificem fuisse Argonauis, eamque gubernasse quo tempore Iason pugnauit cum Tyrrhenis, qui solus euasit non vulneratus vt scripsit Posis libro tertio Amazonidis. Hunc alii habitasse in Delo scribunt, & cum Deabus Nereidibus vaticinari solitum, Apollinemque artem vaticinandi à Glauco doctum fuisse, vt ait Nicander lib. 1. Georgicorum. fabulantur hunc aliquando magnam copiam piscium cepisse, qui piscatorem fuisse tradiderunt; quos cum in vrbem portaret, onusque ob nimium pondus fessus in via deposuisset, quidam ex iis piscibus herba quadam gustata reuixit, eam rem admiratus Glaucus & ipse herbam illam gustauit, quare statim immortalis est factus. ac Ouid. lib. 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo, vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, piscesque ipsos non gustata, sed tacta solum herba in mare refugisse memorat, his verbis;

ego primus in illo
Cespite consedi dum lina madentia sicco.
Vtque recenserem captiuos ordine pisces
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ, sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cœpit mea præda moueri:
Et motare latus, terraque vt in æquore niti.
Dumque moror, mirorque simul fugit omnis in vndas
Turba suas, dominumque nouum; littusque relinquunt.

Id cum vidisset Glaucus, etiam ipse illa herba gustata Deus factus in mare insiliit vt testatur paulopost idem poeta. alii tamen eo tempore, quo Iason cum Tyrrhenis pugnauit, Iouis consilio illum in profundum mare demersum inquiunt, ac Deum marinum factum soli Iasoni apparuisse. alii malunt Glaucum in Oria monte altissimo Aetoliæ leporem insecutum fuisse, quem captum cum ad fontem detulisset quia propter laborem diuturnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam gustata conualuit; qua herba gustata ipse etiam Deus marinus factus est. alii tædio vitæ illum sese in mare

præcipitasse inquiunt: fabulantur hunc interpretem fuisse Nerei, vt sensit Euripides in Oreste;

> ἐκ δὲ κυμάτων
> ὁ ναυτίλοισι μάντις ἐξήγγειλέ μοι
> νηρέως προφήτης γλαῦκος, ἀψευδὴς θεός.
>
> ast è fluctibus
> Vates fretum sulcantibus dixit mihi
> Glaucus propheta Nerei, verax Deus.

Sic autem Apollon. lib. primo vatem Nerei illum appellauit his carminibus;

> τοῖσι δὲ γλαῦκος βρυχίης ἁλὸς ἐξεφαάνθη,
> νηρῆος θείοιο πολυφράδμων ὑποφήτης.
> ὕψι δὲ λαχνῆέν τε κάρη, καὶ στήθε' ἀείρας
> νειόθεν ἐκ λαγόνων στιβαρῇ ἐπορέξατο χειρὶ
> νηίου ὁλκαίοιο, καὶ ἴαχεν ἐσσυμένοισι.
>
> Visus adest illis tunc alto ex æquore Glaucus,
> Diuini vates Nerei, qui plurima nouit.
> Hirsutum caput, & pectus summa extulit vnda:
> Tum forti dextra ex imo capit ille carinam
> Labentis nauis, atque hæc properantibus infit.

Strabo vero lib. 9. non in Deum marinum, sed in balænam conuersum fuisse scribit. Hic etsi cum Ariadna congressus fuisse scribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchis carminibus, & cum Europia Nirei, & cum Hydna Scylli, cumq; Syma Ialemi, nullus tamen filius ex eo genitus commemoratur. at Clearchus Solensis lib. 7. Vitarum aliam fabulam longe ab his diuersam recensuit, quam etiam recitauit Isacius. inquit enim Glaucum Pasiphaes filium fuisse, qui cum murem insequeretur in dolium mellis cecidit, atque ibi suffocatus est. hunc vbi pater Minos quæreret, neque vspiam inueniret, accepit responsum hominem illum significaturum, & filium in vitam restituturum, qui dixisset cui rei similis esset bos tricolor Minois, qui in agro pascebatur. Hunc Polyidus illi fructui similem esse dixit, quem ferret rubus, quare Minos illum iussit apprehendi, & sibi filium indicare. at Polyidus ex arte diuinandi suffocatum esse inquit in dolio mellis. cum igitur mortuus inuentus fuisset Glaucus, Polyidus cum illo in domũ quãdam includitur, vt illum vitæ restitueret: qui cum serpentem ad cadauer properantem vidisset volens illum irritare vt ipse ab eo necaretur, forte serpentem interfecit: tum alius draco ad mortuum serpentem accedens herbam quandam attulit, qua tacta serpens ille reuixit. Hanc ipsam herbam captam Polyidus Glauco imposuit, & ita in vitam reuocauit. coegit postea Minos Polyidum artem quoq; vaticinandi Glaucum docere, antequam in patriam suam Argos liberum dimitteret. fuit etiam Glaucus alius Sisyphi filius, qui cũ equas haberet, quæ carnibus humanis vescerentur, ab iisdem ipse in amorẽ versis, Venerisq; stimulis agitatis, discerptus fuit, vt significauit Virg. lib. 3. Georg.

> Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
> Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Id autem contigit non procul à Dirce fonte, Potniaque ciuitate vt ait Strab. lib 9. fuit & Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis ingenii existimatione clarus. & Glaucus Chius primus omnium mortalium ferruminationẽ excogitauit, artemque ferri coniungendi vt scripsit Herodotus in Clio. fuit

alius Glaucus Caryſtius, qui duas coronas victor è Pythiis, Octonas è Nemeis & Iſthmiis reportauit, cui pater fuit Demylus à Glauco marino Deo oriundus vt ait Pauſ. in poſterioribus Eliacis. ac nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrinator peritiſsimus, quare aiunt hunc ſpectantibus Anthedoniis è portu enataſſe donec ex omnium proſpectu ſub aqua latens in locum longinquum peruenerit, unde à nemine amplius videri poſſet: ibi aliquot dies commoratus multis ſpectantibus ad certum diem natans in portum rediuit, cum diceret ſe tandiu ſub vndis degiſſe. Accedebat ad hoc miraculum quòd hyeme, cum nihil caperent piſcatores, ad ciues ſuos quoſcunque illi piſces popoſciſſent, continuo apportabat, quos ille multum ante in hunc vſum reſeruauerat. Deinde captus à quadam bellua marina cum interiiſſet memoriæ proditum eſt illum guſtata quadam herba Deum marinum eſſe factum. alii dixerunt Glaucum vitæ pertæſum ſe in mare præcipitaſſe: alii ob amorem Palæmonis, qui cum non amplius viſus fuerit à bellua aliqua marina fortaſſe correptus creditus eſt in Deorum marinorum numerum receſsiſſe. Verum quid habet admirabile hæc fabula cur à poetis ſapientiſsimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad humanæ vitæ inſtitutionem? Significare per hæc voluerunt antiqui nullam adeo depreſſam & ſordidam eſſe hominum conditionem, quam non Dei voluntas extollere & illuſtrare facillime poſsit: cum nulla ſit hominum conditio, quā Deus reſpiciat ſine probitate, cum is innocentiam & integritatem animi tantum, at non aliud quidquam reſpiciat. Hunc cum diuinandi artis peritum finxerint, demonſtrabant nauigandi peritum hominem futuras tempeſtates multo ante præuidere. at nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus. Cap. VI.

Nereus vero fuit Ponti, ſiue Oceani & Tethyos filius creditus, vt his ait Heſiodus in Theogon.

> Νηρέα τ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο πόντος
> πρεσβύτατον παίδων. αὐτὰρ καλέουσι γέροντα,
> οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος. οὐδὲ θεμιςέων
> λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν.
>
> Nerea fatidicum, haud fallacem, ſemine Ponti
> Progenitum natis ſeniorem: dictus & inde eſt
> Ille ſenex. quòd veridicus, blanduſq; nec æqui
> Oblitus nouit ſemper decernere iuſta.

Nam etiam Apollodorus lib. 1. biblyothecæ hos Ponti & non Tethyos, ſed Terræ filios connumerauit, Phorcum, Thaumantem, Nereum, Eurybœam, Ceto. illum igitur & veridicum & vatem eſſe crediderunt, cū Troianas etiā calamitates Paridi nunciarit, vt ait Horatius lib. 1. Carminum in his;

> Paſtor cum traheret per freta puppibus
> Idæis Helenam perfidus hoſpitam,
> Ingrato celeres obruit ocio
> Ventos, vt caneret fera
> Nereus fata. mala ducis aui domum
> Quam multo repetet Græcia milite,
> Coniurata tuas rumpere nuptias,

Et

Et regnum Priami vetus.

Fertur hic in mari Aegæo præcipue domum habuisse, vt ait Apollon. lib. 4.

ὣς ἔφατ' αὐτίκα δ' ἶρις ἀπ' οὐλύμποιο θοροῦσα
τάμνε τανυσσαμένη κοῦφα πτερά· δῦ δ' ἐνὶ πόντῳ
Αἰγαίῳ τόθι πέρ τε δόμοι νηρῆος ἔασιν.

Iris ait: cœloque volans descendit ab alto
Præpetibus pennis passis, pontumque subiuit,
Aegeum; domus hic sublimis, & atria Nerei.

Fama est Herculem ad aurea mala Hesperidum ferenda missum, ad Nymphas, quæ in antris Eridani habitabant, adiisse, vt ex iis audiret vbi nam locorum essent illa mala aurea. Tum Hercules missus fuit ad Nereum, quem variis formis eludere conantem tandiu detinuit, vt in pristinam figuram redierit, remque indicarit. Hunc antiquissimum Deum nominauit Orpheus, in Argonauticis;

Νηρέα μὲν πρώτιστα καλῶ πρέσβυτον ἁπάντων,

Nerea cui priscum genus est, huc ante vocamus.

Hunc mari præesse, & in mari habitare solitum, delectari choris puellarum principiumque esse & finem aquarum, & omnes illius facultates denique ita complexus est Orpheus in hymno quodam;

ὦ κατέχων πόντου ῥίζας κυαναυγέτις ἕδρην.
πεντήκοντα κόραισιν ἀγαλλόμενος κατὰ κῦμα.
καλλιτέκνοισι χοροῖς, νηρεῦ, μεγαλώνυμε δαῖμον.
πυθμὴν μὲν πόντου, γαίης πέρας, ἀρχὴ ἁπάντων.

Fundamenta tenens ponti, cui cerula sedes.
Quinquaginta mari in lato lætate puellis,
Formosisque choris Nereu, venerabile numen.
Tu fundamen aquæ, tu terræ finis, & idem
Principium es cunctis.

Hunc ab vndis educatum & nutritum fuisse significauit Euripides in Iphig. in Aulide;

μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
νηρέα, φυτουργὸν θέτιδος, ὅς μ' ἐγείνατο.

At non per v ndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocaturum ita idem testatur in eadem Tragœdia;

εἴτ' ἐν ἐπ' ἀκταῖς θαλάσσιοι διοσκόρω,
ἢ νηρέως ἄγαλμα θ' ὃς τὸν εὐγενῆ
ἔτικτε πεντήκοντα νηρῄδων χορόν.

Nam seu Dioscuri sedent in littore,
Imago siue Nerei, Nereidum
Qui quinquies decem chorum olim protulit.

Fuerunt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, vt ait Hesiod. his in Theogo.

νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήριτα τέκνα θεάων,
πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ δωρίδος ἠϋκόμοιο,
κούρης ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο.

Nascuntur Nereo nam pignora clara Dearum,

Dori-

Doridis & hinc pulchræ ſpumoſis in maris vndis,
Quæ fuit Oceano fluuio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei ſoror. Has comas virides habere cenſuerunt antiqui, quare ita ait Horat. in lib. 3 Carminum;

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratiſsimæ fuiſſe putabantur, vt ait Theocritus in Theleſiis;

χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.
ἁλκυόνες, γλαυκαῖς νηρηίσι, ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίληθεν.
Alcyones ſternent vndas atq; æquora ponti,
Atq; Eurum, atq; Notum, qui extremas ſuſcitat algas.
Halcyones Nereiedibus gratiſsima proles
Cunctarum volucrum.

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Nereides, illas in vndis tripudiare, & bacchari, & tanquam lætiſsimos piſces huc illuc circa currũ Tritonis præcipuè curſitare, inter quæ & illud eſt carmen;

Τριτώνων ἐπ' ὄχοισιν ἀγαλλόμεναι περὶ νῶτα.
A tergo currus Tritonum cernere poſſes
Has geſtire ſimul.

Harum Nereidum multarum nomina ita recenſuit Home. lib. Σ. Iliad.

κώκυσέν τ' ἄρ' ἔπειτα. θεαὶ δέ μιν ἀμφαγέροντο
πᾶσαι, ὅσαι κατὰ βένθος ἁλὸς νηρηίδες ἦσαν.
ἔνθ' ἄρ' ἔην γλαύκη τε, θάλειά τε, κυμοδόκη τε,
νησαίη, σπειώ τε, θόη θ' ἁλίη τε βοῶπις.
κυμοθόη τε, καὶ ἀκταίη, καὶ λιμνώρεια,
καὶ μελίτη, καὶ ἴαιρα, καὶ ἀμφιθόη, καὶ ἀγαυὴ,
Δωτώ τε, πρωτώ τε, φέρουσά τε, δυναμένη τε,
Δεξαμένη τε, καὶ ἀμφινόμη, καὶ καλλιάνειρα,
Δωρὶς, καὶ πανόπη, καὶ ἀγακλειτὴ γαλάτεια,
νημερτής τε καὶ ἀψευδὴς, καὶ καλλιάνασσα.
ἔνθα δ' ἔην κλυμένη, ἰάνειρά τε, καὶ ἰάνασσα
Μαῖρα, καὶ ὠρείθυια, ἐϋπλόκαμός τ' ἀμάθεια.
ἄλλαι θ' αἳ κατὰ βένθος ἁλὸς νηρηίδες ἦσαν.
Tum fudit lacrymas: hanc circum numina ponti
Conueniunt, quæ imas habitant Nereides vndas.
Hic aderant, Glauceq;, Thaliaq;, Cymodoceq;,
Niſæ, Spioq;, Thoeq;, Halieq; decora.
Cymothoe, Actæe, Melite, cum candida Agaue,
Amphithoeque; & Iæra comis in colla refuſis.
Dotoq;, Prothoq;, Pheruſaq;, Dynameneq;
Doris, & Amphinome, Panopeq;, & Callianira,
Dexamene, Galatea, Amathiaq;, Callianaſſa,
Et Clymene, atq; Ianira ſimul, pariterq; Ianaſſa,
Mæraq;, & Orityia genas fucata colore.
Quæq; imas habitant aliæ Nereides vndas.

verum

Verum multo et plures his vocatæ sunt Nereides, quæ ad quinquaginta numerãtur ab Hesio. in Theogonia, q̃ ita vocatur; Proto, Euctanthe, Sao, Amphitrite, Fudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eulimene, Agaue, Pasithea, Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dynamene, Nesæe, Actæa, Protomedea, Doris, Panope, Galatea, Hippothoe, Hipponoe, Cymodoce, Cymatolege, Cymo, Eione, Halimeda, Liagore, Euagore, Laomedea, Polynome, Autonoe, Lysianassa, Euatne, Psamathe, Menippe, Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Nemertes. Apollodorus vero Athen. has etiam præter prædictas connumerauit libro primo; Glaucothoen, Nausithoen, Haliã, Pionen, Plesauren, Calypso, Cranto, Neomerim, Deianiram, Polynoen, Melien, Dionen, Isæam, Dero, Eumolpen, Ionen, Ceto, Limnoream. Istæ autem omnes pulcherrimæ habebantur, quare, vt proditum est in fabulis, Cassiope Cephei Regis Aethiopum vxor cum omnes suæ ætatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se Nereidibus etiam præferre, quamobrem illarum indignationem in se concitauit. Illæ igitur arrogantia huius fœminæ irritatæ, temeritateque commotæ incredibilis & admirandæ magnitudinis cetum in illius regionem immiserunt, quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quam vnicam habebat, vt a Ceto voraretur, saxo alligatã exponere. Andromeda tamen Persei virtute liberata fuit, & eiusdem beneficio ad perpetuum vitandæ temeritatis exemplum, Cassiope inter sydera relata, vt patet ex Aratæo carmine ita latine versum á Cicerone;

Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Cassiepia, neq; ex cœlo depulsa, decore
Fertur: nam verso contingens vertice primum
Terras post humeros euersa sæpe refertur,
Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,
Cum quibus, vt perhibent, ausa est contendere forma.

Neque plura his ferè sunt de Nereo ac Nereidibus memoriæ tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus. Nereus dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sanè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis nauibus; quippe cum peritia illa ex Oceano & vndis nascatur. Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilii mutationes ad nauigationem pertinentes: hanc peritiam antiquissimum Nereum vocarunt, ob vetustatem nauigationis. Eundem vatem esse tradiderunt, quia efficit in singulis disciplinis peritia ut multa euentura diuinemus & longe prospiciamus. Neque peritus nauigandi quispiam putandus est, nisi qui multo ante ventorum mutationes, & signa tempestatum, tanquam ex altissima specula prouideat. Hunc Deum in varias formas se vertere finxerunt antiqui, quoniam sapientis est ad multas varietates, rerumque gerendarum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur Deorum immortalium clementiam sibi deesse arbitraretur, sed vnumquenq; sua dementia perire, qui se in sæuissimas maris tempestates intruserit, nulla habita ratione illorum, quæ

Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri;

Hæc dicta sunt. Idem est autem fabulam hanc confinxisse, vt summatim dicam, atque si dicerent antiqui, esto prudens in transigendis negotiis, neque Deum incuses vbi per imprudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse conflaueris, cum Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit. Alii tamen

marinam aquam Nereum vocarunt, vt est apud Ouid. in Deianira,

Respice vindicibus pacatum viribus orbem,
Qua latam Nereus Cœrulus ambit humum.

Atq; de Nereo satis dictum est, nunc de Phorcyne dicamus.

De Phorcyne, Cap. VII.

PHorcyn, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fuit & ipse Ponti siue Maris ac Terræ filius, vt testatur Hes. in Theog.

αὖτις δ' αὖ θαύμαντα μέγαν, καὶ ἀγήνορα φόρκυν
Γαίῃ μισγόμενος, καὶ κητὼ καλλιπάρῃον,
εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.
Hinc Thaumanta parit magnum, Phorcymq; superbum
Coniunctus terræ, & præstanti corpore Ceto.
Eurybiamq; simul, cui sunt adamantina corda.

Varro tamen Phorcynem Thoseæ Nymphæ ac Neptuni filium fuisse scribit qui filias habuit, præter commemoratas superius ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoosam; quæ cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyphemum, de quo ita scribit Home. lib. 1. Odyss.

ἀλλὰ ποσειδάων γαιήοχος ἀσκελὲς αἰὲν
κύκλωπος κεχόλωται, ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν
ἀντίθεον πολύφημον ὅου κράτος ἔσκε μέγιστον
πᾶσι κυκλώπεσσι. θόωσα δέ μιν τέκε νύμφη
φόρκυνος θυγάτηρ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο μέδοντος.
Verum Neptunus qui terram verberat vndis
Succenset causa Cyclopis, quod Polyphemum
Lumine priuauit, qui robore præstitit omnes
Inter Cyclopas; peperit quem Nympha Thoosa,
Filia spumosi, qui temperat æquora, Phorci.

Genuit etiam serpentem, qui mala Hesperidum tuebatur, vt ait Hes.

κητὼ δ' ὁπλότατον φόρκυνι φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο δεινὸν ὄφιν, ὃς ἐρεμνῆς κεύθεσι γαίης
πάρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει.
Postremùm Phorco ceto coniuncta sed edit
Serpentem magnum; qui extremis partibus orbis
Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura ferè de Phorcyne leguntur apud antiquos. Fuit Phorcyn Ponti vel Neptuni ac Terræ filius, & maris Deus, quem circularem aquarum motum nonnulli esse crediderunt, qui principium ab Oceano capit, & ab humore in terra existente. Huius vxor esse Ceto dicitur exhalatio scilicet quæ calore & radiis solis excitur: qui humor cum per æstatem grauiorem extenuatus tollitur, fit draco: prope enim tremula fit illa exhalatio & obliqua, quę per calorem solis attollitur. Alii rem hanc ad historiam transferre maluerunt, dixeruntque Phorcynem Sardiniæ atque Corsicæ insulis imperasse, qui ab Atlante nauali prælio superatus, in ea pugna submersus sit, neque vspiam postea inuentus,

tus, quare creditus fuit se in Deorũ marinorum numerum recepisse. Cætera vero quæ de illo fabulosè dicuntur, in eius gratiam fuerunt ad probabilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

De Proteo. Cap. VIII.

PRoteus & ipse maris Deus fuit Neptuni & Phœnicæ Nymphæ filius, vt scriptum reliquit Zez. hist. 44 chil. 2. qui in Pharo Alexandriæ habitauit, Toronenq; ex Aegypto in Phlegram Pallenes profectus vxorem duxit. Nati sunt illi filii è Thorone Tmylus & Telegonus, de quibus meminit Euripides in Helena. Hi postea peregrinos crudeliter interimebant cum adoleuissent, quorum sæuitiam cum Proteus æquo animo ferre non posset, impetrasse à patre Neptuno dicitur vt in Aegyptum rursus ferretur: cuius preces cum au liuisset Neptunus è quodam Pallenes hiatu speluncam sub mari fecit, in qua illum in Aegyptum vsque siccum perduxit. Deinde cum Hercules ob crudelitatem, qua in hospites vtebantur, Tmylum & Telegonum obtruncasset, cognita cæde filiorum neque lacrymas emisit, quia nefarii essent homines, neque risit, quòd essent filii; vt scripsit Theopompus lib. 8. rerum Græcarum. Xanthus vero scripsit in rebus Lydiæ Proteum Oceani & Tethyos à quibusdam creditum fuisse filium. Eurip. præterea Psamathen vxorem illum duxisse scribit, de qua Theonoen, & Theolymenum marem suscepit. habuit etiam Rhetiam & Idotheam filias, quæ Menelaum de reditu in patriam ambigentem, cum diutius in Aegypto detineretur, docuit vt recentibus pellibus phocarum indutus vna cum sociis tanquam phocis se inter phocas dormire simularent; quo tempore sub meridiem Proteus in siccum exiens inter phocas dormire consueuit, atque illum dormientem cõprehendere, tandiuque retinere in varias formas se mutantem, quandiu in pristinam formam redierit. nam tunc futura demum illis prædicet omnia. Dicunt enim modo in aquam, modo in ignem, modo in feras, in arbores, volucres, serpentes se vertere solitum, vt ait Hom. lib 4. odysseæ, vbi explicat consilium Idotheæ, quæ carmina, cum multa sint, non afferibam; sed latine illa breuitatis causa pronunciabo; sic enim Græca incipiunt;

ὣς ἔφατ', αὐτὰρ ἐγώ μιν ἀμειβόμενος προσέειπον.
αὐτὴ νῦν φράζευ σὺ λόχον. sic autem latinè.

Dixerat. his ego sum contra sed talibus orsus.
Nunc senis insidias diuini Diua recense,
Ne me præuisum fugiat. nam vincere Diuos
Viribus humanis res est valde ardua. Dixi
Sic ego: sed contra Dea sic est inde locuta.
Hospes vera tibi dico, verissima nosces.
Cum medios radiis iam sol accenderit æstus,
Aequoreus solet ire senex in litora verax.
Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina.
Quem circum phocæ in spelunca è fluctibus altis
Egressæ capiunt placidam per membra quietem,
Spirantes salsas, & olentes, naribus vndas.
Huc ego te ducam cum primum Aurora fugarit
Exoriens stellas; socios tres ipse memento

Deligere è cunctis, qui præstent mente, animoq;.
Nunc agè narrabo tibi fraudes, nunc senis artes.
Primum dinumerat phocas, numerumq; recurrit,
Quas omnes vt adesse vider, prosternitur vnà
Ipse; ouium veluti custos in montibus olim.
Hunc vbi videritis stratum, somnoq; grauatum,
Cura sit hinc arcte duris innectere vinclis,
Et retinere Deum conantem fallere dextras.
Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram
Verret, fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, & Deorum antiquissimum putauit Orpheus, quem & claues habere maris, & omnibus præesse, tanquam principium vniuersæ naturæ dixit, vt patet ex eo hymno;

Πρωτέα κικλήσκω πόντου κληΐδας ἔχοντα.
πρωτογενῆ, πάσης φύσεως ἀρχὰς ὃς ἔφηνεν.
ὕλην ἀλλάσσων ἱερὴν ἰδέαις πολυμόρφοις.
πάντιμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τά τ' ἐόντα,
ὅσσα τε πρόσθεν ἔην, ὅσα τ' ἔσσεται ὕστερον αὖτις.
Gestantem claues pelagi te maxime Proteu
Prisce voco, à quo naturæ primordia primum
Edita sunt. formas in multas vertere nosti
Materiam sacram; prudens, venerabilis, atque
Cuncta sciens, quæ sint, fuerint, ventura trahantur:

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt antiqui, quos equos bipedes vocauit Virg. lib. 4. Georg.

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorum sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani filium finxerunt, quem putarunt vim esse aeris, qui de Stoicorum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertransiret, & vbique esset, vt patuit superius, cum de Ioue loqueremur: nam aer proxime fit ex aqua in illum extenuata. Hunc naturam esse aeris, per quē temperatum omnia oriuntur, & vnde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus, videtur significasse Hom. lib. 4. Odyss. in his;

Ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος.
Αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς.
Γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον,
καὶ πῦρ.
Concussit ceruice iubas leo factus, & inde
Fit draco terribilis, modo sus, modo pardalis ingens,
Alticoma aut arbor, nunc frigida defluit vnda,
Nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aeris, caloris ue ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascuntur; vel materia ipsa conuertitur in elementa; quod antiqui significarunt, per tot, tamque multiplices formarum mutationes: cum Proteus quasi τὸ πρῶτον ὂν, primum existens scilicet sit. materia enim omnis in intellectu forma prior existit. Nam certe quidē hominem aliquem fuisse,

qui se in tot formas verteret, putare, fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo, qui nauigium inscribitur, nauigandi peritissimum hominem videtur existimasse, cum ita inquiat; θαυμάσιος εἶναι τὰ κυβερνητικὰ ἔφασκον οἱ συμπλέοντες, καὶ τὰ θαλάττια εἰδέναι ὑπὲρ τὸν Πρωτέα. admirabili nauigandi peritia, vt dicebant, qui vna nauigarunt, & rerum maritimarum cognitione vel Proteum illum superare videbatur. Diodorus Siculus lib. 2. morem fuisse Regum Aegyptiorum scribit, vt priorem partem vel leonis in capite gestarent, vel draconis, vel arboris, atque ignem aliquando fumarum in diademate incitarentur, quod gestamen erat principatus insigne. Inde postea fictũ fuit, quòd Proteus se in varias formas cõmutaret. dictus est fuisse phocarũ custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit: nam Reges & principes populorum ποιμένας λαῶν antiqui vocarunt; hoc est populorum pastores. debet enim princeps non minus salutis, quam etiam vtilitatis suorum populorum esse studiosus. qui enim detondendo grege tantum & occidendo sollicitus est, non pastor sed lupus & latro est appellandus. Sũt enim diuitiæ populorũ quasi obsides, quæ in tuto metu ciues in fide retineant; atque ciuium opulentia, opulentia denique est principis, si res ita tuleat. dictus est phocarũ pastor, quoniam maritimi & natandi periti essent eius populi. At Lucianus histrionem fuisse Proteum arbitratus est, de quo ita scribit in dialogo de Saltatione; δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ Πρωτέα τὸν Αἰγύπτιον οὐκ ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γενέσθαι λέγειν μιμητικὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, ὡς καὶ ὕδατος ὑγρότητα μιμεῖσθαι, καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι, καὶ λέοντος ἀγριότητα, καὶ παρδάλεως θυμὸν, καὶ δένδρου δόνημα, καὶ ὅλως, ὅτι καὶ θελήσειεν. Videtur mihi sane antiquus ille fabulosus Proteus saltator quispiam aut histrio fuisse egregius, qui scierit se in omnia formare, omniaque imitari, ita vt aquæ humorem, & ignis acumen per motionem celeritatem imitaretur; & leonis feritatẽ, & iram pardalis, & arboris susurrum, & omnino, quidquid illi collibuisset, referret. Neque tamen soli Proteo hæc facultas fuit in omnia se conuertendi, sed etiam Thetidi, & Mastræ filiæ Erysichthonis Aethonis Thessali; quæ cum pater omnia sua bona ob assiduã famem diuinitus immissam deglutisset, sese tandiu in varias formas vertebat, quandiu à patre venderetur, vt eius fami succurreret. Sic Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Nestoris id munus à Neptuno impetrauit, vt in omnia quæ optaret, conuerti posset: quare musca dicitur ab Hercule Pylum oppugnante occisus. nam in eam formam versus indicatus fuit à Pallade; quod autem in omnia ita verteretur, sic de illo loquens Euphorion indicauit;

ὅς ῥέζετο πᾶσιν εἴκελο θαλάσσιος ἠΰτε πρωτεύς.

Qui, velut æquoreus Proteus, se vertit in omnia.

Quod etiam planius explicauit Hesiodus in his; περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον

ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ', ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
Αἰετὸς, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο θαῦμα ἰδέσθαι
Μύρμηξ. ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα,
Ἄλλοτε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
Παντοῖ', οὐκ ὀνομαστὰ, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
Βουλῇ ἀθηναίης. Periclymenumq; superbum
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam

Neptunus. volucres inter fit nanque volucris.
Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus fit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est,
Denique principium cædis, causæque fuerunt,
Pallas vti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuertendi se in quæcunque libuisset; de qua ita scripsit Aristophanes in Ranis;

καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν δία μέγα.
ποῖον δὴ, δεινὸν, παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ' οὐρεύς, τότε δ' αὖ γυνὴ
ὡραιοτάτη τις. ποῦ 'στι, φέρ' ἐπ' αὐτὴν ἴω.
Ἀλλ' οὐκ ἔτ' αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ' ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν ἐστί.

Nam maximam profecto belluam.
Qualem? nouam. fit cuncta, cum libet, statim.
Nunc mula, nunc bos, rursus illa fœmina
Formosa. dic vbi est, camus recta eò.
Haud fœmina est, sed rursus illa, sed canis,
Empusa certe est illa.

Sic etiam Epicharmus in Hebes Nuptiis;

Ἔμπουσα δένδρον, βοῦς, ἔχιδνα γίγνεται,
Λίθος τε, μυῖα, καὶ γυνὴ ὡραιοτάτη
καὶ πάνθ' ὁπόσα ἂν ᾖ, καὶ ὅσα συμφέρῃ.

Empusa planta, bos fit, atque vipera,
Lapisque, musca, pulchra & illa fœmina,
Quidquid cupit, vel denique illi conferat.

Alii, inter quos fuit Antigonus Carystius in Dictione, Proteum virum sapientissimum fuisse tradiderunt, qui multa de naturali philosophia scripserit, de plantis, de lapidibus, de natura ferarum, de mutatione mutua elementorum, & quo pacto illa principia sint omnium nascentium, quæ vt vires singula sumpserint, ita vel arbores fiunt, vel herbæ, vel animalia: quare dictus fuit Proteus in illa omnia se vertisse. Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia multa ex obseruatione syderum, & ex rerum præteritarum memoria prædiceret. Alii crediderunt per magicas artes Proteum in prædictas formas se mutasse: alii dixerunt fuisse virum dicendi peritum qui facile posset in quosuis animorum motus homines impellere, quare prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virum fuisse prudentem putauerim (si modo quis fuit) & in conciliandis conseruandisq; amicitiis callidissimum, & in temperandis motibus animorum, & in moribus ad omnes euentus rerum caute formandos, aut certe quales esse viros prudentes oporteat per hæc figmenta nobis antiquis demonstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel in quotidiana consuetudine, quam varietatem ingenii, quæ confert plurimum ad omnes opportunitates, ac rerum vicissitudines? oportet igitur virum prudentem quoniam nō omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitiam ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus: quoniam alii euentus clementiam, alii seueritatem iudi-

eis requirunt, sic enim fieri Proteum modo ignem, modo aquam intelligendum est. veruntamen non solum ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes hæc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationem, quippe cum neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinenda sit; sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cum nihil violentum sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videtur per hæc figmenta, quàm illud quod etiam dictum fuit ab oraculo; ne quid nimis. cum omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate moderationeq; sit collocata.

De Castore & Polluce, Cap. IX.

Castorem item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent omnes crediderunt antiqui, atque etiam omnium nauigantiũ vnus sermo mutatis tamẽ nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouem, vt de horum origine aliquid dicamus, captum desiderio Ledæ Tyndari Regis in cygnum se conuertisse, atq; illam compressisse. Nam cygnus factus ita iucundè cecinit, vt illum propter cantus suauitatem Leda adamauerit & contrectauerit. Deinde ab eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epist. Helenæ;

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,
Quæ falsam gremio credula fouit auem.

Alii tamen crediderunt duo oua nata fuisse ex illo congressu, quorum ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytemnestra. Non defuerunt tamen qui ex vno rantum ouo Pollucem & Helenam natos fuisse crediderint, quod Leda è Ioue conceperit, cum ex Tyndaro Castorem & Clytemnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine cõcepti, illi immortales vt ex Deo crediti fuerunt. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, et in Lacedęmone iuxta Taygetum montem Laconiæ nati, vt ait Home. in hymnis;

κάστορα καὶ πολυδεύκε' ἀείσεο μοῦσα λίγεια
τυνδαρίδας, οἳ ζηνὸς ὀλυμπίου ἐξεγένοντο.
τοὺς ὑπὸ ταϋγέτου κορυφῆς τέκε πότνια λήδη,
λάθρη ὑποδμηθεῖσα κελαινεφεῖ κρονίωνι.

Castora Pollucemq; mihi nunc pandite Musæ
Tyndaridas, Iouis è cœlestis semine natos.
Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,
Clam coniuncta Ioui cœlestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios, at non Tyndari appellauit;

ὑμνέομες λήδας τε καὶ αἰγιόχω διὸς υἱὼ,
κάστορα καὶ φοβερὸν πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζεν.

Cantamus natam de Leda & de Ioue prolem,
Castora Pollucemq; timendos hostibus acres.

Hi cum nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas insula eiusdem nominis Lacedęmoniorum ditionis, vt fuit Thalamatarum sermo, & Alcman in quodam cantico scripserat, à Mercurio Pellenen nutriendi statim deportati fuerunt.

fuerunt. Deinde cum Iason ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes, inter cęteros accessit Castor & Pollux, vt ait in lib. 1. Apollon.

καὶ μὴν αἰτωλὶς κρατερὸν πολυδεύκεα λήδη,
κάστορά τ' ὠκυπόδων ὦρσεν δεδαημένον ἵππων
Σπαρτηθεν, τοὺς δ' ἦγε δόμοις ἔνι τυνδαρέοιο
τηλυγέτους ὠδῖνι μιῇ τέκεν.

Impulit hic fortem Pollucem Aetolica Leda,
Castora & hinc eadem domitorem rursus equorum
E Sparte, partu quondam quos edidit vno
Tyndari in ęde viri.

Hi multa prǽclara facinora in ea nauigatione ediderunt: nam cum ad Bebryciorum, Amyciq; Neptuni filii litus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnam prodiuit; eumq; interfecit. Amycus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cum illos cogeret secum pugnis decertare: atque tunc etiam ad Argonauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit;

κέκλυθ' ἁλίπλαγκτοι τάπερ ἴδμεναι ὔμμιν ἔοικεν.
ὅτινα θεσμόν ἐστιν ἀφορμηθέντα νέεσθαι
ἀνδρῶν ὀθνείων, ὅς κε βέβρυξι πελάσσῃ,
πρὶν χερσὶν ἐμῇσιν ἑὰς ἀνὰ χεῖρας ἀεῖραι:
τῷ καί μοι τὸν ἄριστον ἀποκριδὸν οἶον ὁμίλου
πυγμαχίῃ στήσασθε.

Discite pontiuagi nautę, quæ discere oportet.
Nulli, Bebrycios portus qui intrauerit, est fas
Soluere, ni expertus sit nostræ robora dextræ.
Quare agite ô proceres præstantem roboré cunctis
Mittite mi pugilem.

Theocritus autem exisse aquatum Pollucem scribit, & apud fontem Amycũ inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decertare. Omnes tamen assentiuntur Amycum fuisse cum multis Bebrycibus à Polluce occisum. Iidem post Colchicam expeditionem in patriam reuersi, cum Theseus Helenam rapuisset, in Athenienses ad recuperandam sororẽ militarunt, cum expugnata Aphidna, captaque vrbe, & Helena recepta, omnibus Atheniensibus pepercerunt, prӕterquam vni Aethrӕ matri Thesei, quam captiuam abduxerunt. Inde verò effectum est vt Reges & seruatores Dioscuri ob eximiam clementiam ab Atheniensibus sint postea vocati. Post recuperatam sororem in amorem Phębes & Talayrӕ filiarum Leucippi, Arsinoesque sororũ inciderunt, quæq; ipsi in Theseo improbauerãt, in alios ipsi committere non dubitarunt. Zez. vero non Phęben, sed Ilaeram vocat alteram Leucippi filiarum hist. 48. chil. 2. quam alii Naeiram vocarunt. Fuerant illæ Lynceo & Idæ Apharei filiis despõsatę, quare earum mariti in raptores Dioscuros ob acceptam iniuriam impetum cum armis facientes grauem pugnam commiserunt ad Taygeti montis radices, ac denique Castor à Lynceo interfectus est, ac Lynceus postea ictus à Polluce columna saxea occubuit, de quo Pollux trophęum erexit. Futurum erat breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus interficeretur, nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percussisset, vt ait in his Theocritus;

ἡ γὰρ ἔτι ςάλαν ἀφαρηΐου ἐξανέχουσαν
τύμβου ἀναῤῥήξας ταχέως μεσσήνιος ἴδας
μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα.
ἀλλὰ ζεὺς ἐπάμυνε, χερῶν δέ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
μάρμαρον, αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.

Pars erat è cumulo nam Aphareio exerta columnæ,
Quam forti dextra fregit Messenius Idas:
Hanc fratrisq; sui fuerat iacturus in hostem.
Iupiter auxilium tulit, illi marmor ab ipsa
Decussit dextra, & combussit fulminis igne.

Alii Pollucem etiam cęsum fuisse dixerunt: atque cum vterque se intra ventrosam quercum occultasset, á Lynceo mortalium omnium perspicacissimo fuisse visos; vt patet ex his;

αἶψα δὲ λυγκεὺς
Τηΰγετον προσέβαινε ποσὶ ταχέεσσι πεποιθώς.
ἀκρότατον δ' ἀναβὰς διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν,
ταντελίδου πέλοπος. τάχα δ' εἴσιδεν ὄβριμος ἥρως.
Δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
κάςορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον πολυδεύκεα.

quo tempore Lynceus
Taygeti velox ascendit culmina montis
Lustrauitq; oculis quidquid tenet insula magni
Tantalidæ Pelopis. præacuto lumine vidit
Hos ambos intra ventrosæ robora quercus,
Pollucem fortem, & domitorem Castora equorum.

Habuerunt aurigas Rhecam & Amphistratum viros fortissimos, quorum alter Phthiotis illis, qui Achaiam habitarunt; alter Laconibus, qui Heniochiam vocatam, duces fuerunt, vt ait Strab. lib. 11. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationem, & cęstus certamen, vt nos lib. 2. Venationum scripsimus;

Quid referam Ledæ pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum.
Ille canes primus docuit vestigia caute,
Atque feris homines crudo decernere cęstu.

Cum cęsus fuisset igitur Castor á Lynceo fabulantur immortlem Pollucem á patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitatem assequeretur, quod cum obtinere non potuisset impetrauit denique vt dimidium suæ posset illi impartire, quare alternis diebus singuli viuere dicuntur, vt est apud Virgilium libro sexto;

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; reditq; viam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita scripsit Pindarus in Pythiis in Hierone;

ἔχον δ' ἀμύκλας ὄλβιοι,
πινδόθεν ὀρνύμενοι,
λευκοπώλων τυνδαριδᾶν βαθύδο-
ξοι γείτονες.

Habitabant Amyclas diuites

è Pindo concitati
Candidos equos habentium Tyndarindarum glorioli vicini.

Post cędem autem Castoris Castorium vocatum tripudium in honorem Castoris fuit institutum, de quo meminit Pind. in eadem Ode: in eo autem armati iuuenes tripudiabant. quidam tamen dixerunt ab ipsis Dioscuris post victos gigãtes id tripudium fuisse excogitatum. atque Palladem legẽ Enoplam cecinisse, inter quos fuit Epicharmus, quã legem postea Lacones cum tibiis in acie instructi aduersus hostes vsurparunt, quod tamen nonnulli à Curetibus inuentum fuisse inquiunt. Enimuero Castor & Pollux ob res pręclare gestas in Deorum numerum, sicuti antiquorũ plerique, relati fuerunt: cum mortales essent vt reliqui homines, vt ait Pauſ. in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, & omnibus nauigantibus salutares tali de causa creditos esse; cum ingens tempestas Argonautas à Sigæo digressos inuasisset, atque pro illorum incolumitate vota Orpheus concepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita apparuerunt. Secuta est paulo post admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum: quamobrem credita fuit inesse quædam in his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cum postea nauigantibus apparerent Castoris & Pollucis arbitrio apparere crediti fuerunt. Hæ flammæ cum geminæ apparent salutiferæ putantur nauigantibus; at si vna tantum, periculosa est nauigiis, & eò magis si terribilis illa & dira pestis quam nautæ vocant Helenam, suo aduentu geminas flammas fugauerit. Quamuis Euripides Helenam quoq; cum fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his;

Ἑλένα μὲν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
ἥμαρτες, ὀργὴν μενέλεῳ ποιούμενος,
ἥδ' ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς.
Σεσωσμένη τε, κοὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
ἐγώ νιν ἐξέσωσα κἀπὸ φασγάνου
τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ' ἐκ Διὸς πατρὸς.
ζηνὸς γὰρ οὖσαν, ζῆν νιν ἄφθιτον χρεὼν,
κάστορί τε, πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
Σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.

Helena quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hæc adest
Hæc, quam videtis in loco summo ætheris,
Seruata; nec tua manu illa concidit.
Seruaui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ictu de tui. nam viuere est
Illam necesse semper, vt satam Ioue.
Sic Castori & Polluci in æthere arduo
Salubris assidebit illa nauibus.

Hos ignes Horatius stellam appellauit lib 1. Carminum;

Dicam & Alciden, puerosq; Ledæ:
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem, quorum simul alba nautis
stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor.

Conci-

Concidunt venti, fugiuntq; nubes.
Et minax, sic Dii voluere, ponto
Vnda recumbit.

Sacrificabantur his Deis agni candidi, tanquam Diis bonis, & faustis, & felicibus, vt patet ex hymnis Hom. vbi potestatem Dioscurorum describit;

ἀμφὶ Διὸς κούρους ἑλικώπιδες ἔσπετε μοῦσαι
Τυνδαρίδας, Λήδης καλλισφύρου ἀγλαὰ τέκνα,
κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀμώμητον πολυδεύκεα,
τοὺς ὑπὸ ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι κελαινεφεῖ κρονίωνι,
Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων.
ὠκυπόρων τε νεῶν, ὅτε τε σπέρχωσιν ἄελλαι
χειμέριαι κατὰ πόντον ἀμείλιχον. οἱ δ' ἀπὸ νηῶν
εὐχόμενοι καλέουσι διὸς κούρους μεγάλοιο
ἄρνασιν λευκοῖσιν ἐπ' ἀκρωτήρια βάντες
πρύμνης.

Tyndaridas natos magno Ioue dicite Musæ,
Pignora quæ quondam peperit pulcherrima Leda,
Pollucem fortem, & domitorem Castora equorum.
Taygeti peperit Leda hos sub vertice montis
Aetherio coniuncta Ioui, cui sydera parent.
Hæc peperit miseros seruantia pignora nautas,
Atque rates, diræ quas inuasere procellæ
Hybernæ, vt pelagi fremit implacabilis æstus;
Tunc etenim nautæ summa de puppe vocarunt
Voce Iouis pueros, niueorum & munere placant
Agnorum.

Maxime omnium Deorum culti fuerunt apud Cephalenses Castor & Pollux, magnique Dii ab illis sunt vocati, per quos, vt alibi mulieres, ita viri apud illos & alias nonnullas nationes iurare consueuerunt, vt testatur in his Theognis;

κάστορ καὶ πολύδευκες, οἳ ἐν λακεδαίμονι δίῃ
Ναίετε εὐρῶτα καλλιρόῳ ποταμῷ,
Εἴποτε βουλεύσαιμι φίλῳ κακὸν, αὐτὸς ἔχοιμι:
Οὐδέ τι κεῖνος ἐμοὶ, δὶς, τόσον αὐτὸς ἔχοι.

Pollux & Castor qui Eurotæ ad fluminis vndas
Accolitis, fines qui Lacedæmonios,
Illa ego perpetiar, si quæro incommoda amico,
Is mihi si quærat, bis totidem ipse ferat.

Fama est quòd cum ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando restaurati Pollux cæstibus victor, cursu & arte pugilum Castor renunciati fuerunt: nã tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia vtrisque fuerunt, vt ait Horat. lib. 2. Serm.

Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia.

Memoriæ proditum est in Laconicis à Pauf. non procul à Sciade Laconum loco, sepulcrum fuisse Castoris, qui vna cum Polluce infaustè cum filiis Leu-

cippi Sparten inuadentibus commisso prælio cecidit, neque tamen ante quadragesimum annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati ? alii non à filiis Leucippi, sed ab aliis exsos putarunt. qui Idam fulmine ictũ dixerunt, quia Castorem cecidisset, illi datam fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cum illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, vtrum mallet eligendi immortalis ne ipse vellet fieri, an potius sex menses cum fratre viuere, & sex alterne mori. tum Pollux eum fratre viuere & mori malluit. Hæc tot fabulose de his tradita sunt ab antiquis, è quibus veram sententiam exprimamus. Castor & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur Ioue patre; quid hoc monstri est Dii boni? fieri nullo modo sanè potuit vt tanta multitudo eodē partu nata sit; quippe cum natura numerum mammarum superari omnino non patiatur: quòd si filiorum numerus mammas superauerit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & oua nata fuisse è muliere, & tot homines ex ouis, & eodem partu, & omnes vixisse. fictum fuit igitur vt quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia prægnans ventrem ad oui formam rotundum haberet, vel vt alii maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili fœtus cohæreuerint. Hanc enim Ioue in cygnum verso concubuisse inquiunt, cum Ioues reges omnes dicerentur. quam cum Rex quidam nō in mollibus stratis & regio apparatu compressisset, sed apud Eurotam fluuiū Lacedæmoniorum cygnorum more in locis humidis; locus datus est fabulæ, quòd Iupiter cygnus factus eam compresserit. fuerunt filii è Pephno in Pellenen portati educandi, quòd clam vt ex adulterio nati, educandi in alia loca missi sint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, ab historia non dissentiunt. nisi quòd fuerit Idas fulmine percussus: quod & ipsum tamen historice dictum esse scripsit Zez. hist. 48. chil. 2. quippe cum Cerauni nomē locum dederit fabulæ, cum suppetias tulerit Polluci. nam Græci ceraunum fulmen appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissime videre solitum illa etiam quæ essent sub terra; quia metalla prior inuenerit auri & argenti, & ferri: cum enim lucernam sub terra reliquisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent sub terra etiam videre. Cum pater igitur mortuos filios sepulturæ mandasset, vt vir astrologiæ peritissimus multitudini persuasit imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter sydera relatos. Istud autem ob facilitatem ingenii & humanitatem Pollucis alii factum esse existimarũt, nam δεῦκος mustum est & omne dulce appellatum, & πολὺς multus, vnde nomen est Pollucis apud Græcos, ob suauitates ingenii & in omnes clementiā dictum. cum ignes illi circa capita horum nauigantium prius apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imperitis à Castore & Polluce mitti in tempestatibus signa nauigantibus salutaria. apparent autem geminæ flammæ aliquando in castris in summa parte pilorum, aut tentoriorum, at aliquando in nauibus circa antemnas, aut in summa parte mali, aut iuxta carchesium, quod signum videntes nauigantes in magnam spem veniunt salutis & tranquillitatis futuræ. Si vna tantum flamma appareat, solum Castorem esse arbitrantur mortalem, quare periculũ omnibus portendere. si binæ, salutares sunt. si tertia accedente flamma Helenæ illæ profugerint, illaque circa malum consederit, certissima mors nauigantibus significatur, aut certissimum naufragium. Has geminas flammas nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes appellant: quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fuit semper inter scriptores contentio. Credidit nauigantium nostri temporis multitudo

tudo cum Diuos singulatim in auxilium petit eas flammas esse illos Diuos ad quorum nomina euanuerint. alii, qui rem altius vestigare voluerunt, inter quos fuit Xenophanes, crediderunt spectra quædam propter timorem mortalium oculis sese offerre, tanquam somnia senum ægrotantium. Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoq; mirificè perturbari, & prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerunque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sane nihil horum esse putauerim; sed vapores quosdam in ignes pertenues ex aere concretos, qui suapte natura summa petant malorum & antemnarum: quippe cum totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantum. nam si essent spectra solum, quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessario sequeretur, vt non solum aliis minores, aliis maiores ignes apparerent; aliis plures, aliis pauciores; sed etiam pro affectis corporibus & dominantibus humoribus, aliis ignes ardentes, aliis armati homines & dimicantes, aliis belluæ horribiles & admirandis formis viderentur: quoniã ita laborantibus, & male affectis corporibus hæc videntur in somnis, & aliquando nihilominus vigilantibus. illi igitur ignes cum gemini apparent, exhaustam propè concretam tempestatum materiam significant: cum vnius fuerit ignis, nondum concretam; cum plures, maximam superesse copiam. Isti ignes si densissimus aer, & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensatæ materiæ, fugantur ab Helena, quæ non, nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia, quæ in homines contulerunt, cum multos sceleratos homines de medio sustulerint; & in eos populos, quos subiugauerant, singulari clementia sint usi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sunt antiqui? beneficentiam, & liberalitatem in omnes, & propinquorum præcipue concordiam dis gratissimam esse demonstrarunt; quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur. at nunc de Aeolo.

De Aeolo. Cap. X.

AEolus, ventorum imperator, vel potius vt quidam putarunt, quæstor, Hippotæ filius fuit, vt innuit Ouid. in epist. Leandri;

Parce precor, facilemq; moue moderatius auram;
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Sic Apollon. lib. 4. Argonaut.

Αἴολον Ἱπποτίω παῖδα κλυτὸν
Aeolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Aeolo fuisse Meneclam Hylli Lyparensis filiam memoriæ prodidit Euthydemus Atheniensis in libro de Salsamentis; at Eudoxus Cnidius in libro secundo de ambitu terræ Ligyam Actoris Carystii filiam matrem Aeoli fuisse mallo t, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantum Hippotæ filium fuisse Aeolum vocatum eo nomine, sed etiam filium Hellanis cuiusdã Iouis nepotem. omnia tamen quæ dicuntur de Aeolis ad vnum Hippotæ filium referuntur. Nec defuerunt, qui Iouis filium putauerint. habitauit Aeolus in vna ex illis septem insulis, quæ de illius nomine dictæ fuerunt Aeoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Str. lib. 6. fuerunt omnes illæ insulæ sub imperio Aeoli; atque Strongyle dicta est à rotunditate, quæ

Didyma etiam dicebatur. dicta est & Lipara pinguis, & ab igne scatente Thermissa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibus è Lipara in Siciliam sinistra appareat, & ab arbustis Ericusa & Phœnicusa, & Hiera sacra. alii hanc, alii Liparam ob scatentium flammarum frequentiam Vulcani officinam esse dixerunt. Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. alii eũ Rhegii Italiæ imperasse maluerunt. Hunc Aeolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Hom. lib. κ. Odyss.

κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε κρονίων.
ἠ μὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν ὅνκε θέλησι.
Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cum libet vt sedet ventos, & concitet idem.

Atque vniuersam Aeoli potestatem descripsit Virg. lib. 1. Aeneid. in his;

. . . . hic vasto rex Aeolus antro
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinclis, & carcere frænat:

Sic etiam Dionys. de Situ orbis;

Τὰς δὲ μετ' αἰόλου εἰσὶ περίδρομοι εἰν ἁλὶ νῆσοι
Αἰόλου, ἱπποτάδαο φιλοξείνου βασιλῆος,
Αἰόλου, ὃς θνητὰ μετ' ἀνδράσιν ἔλαχε δῶρα,
κοιρανέειν ἀνέμων κλονεόντων ἠδ' ἱσταμένων.
Ἑπτὰ δέ οἱ ταίγ' ἐισὶν ἐπώνυμοι ἀνδράσι πλωταί.
Post hanc Aeoliæ sunt insulæ in æquore, Regis
Aeoli Hippotadæ, peregrinis regis amici.
Aeoli adest mirum cui diuum munere donum:
Ventorum imperium, seu perflent, siue quiescant.
Suntilli septem dictæ cognomine plotæ.

Dicuntur sex filii ac totidẽ filiæ fuisse Aeoli, inter quos Magnes, Aethlius, Iocastus, Arne, Pheræa: neque plura nomina filiorum Aeoli me legisse memini Hippotadæ. at aliorum Aeolorum fuerunt, Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. vocati sunt autem venti Thracii, quòd è Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia quòd specus esset in Thracia, è quo erumperent, venti, vnde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, vnde ait Hom. lib. ι. Iliad.

Βορέης καὶ ζέφυρος τώ τε θρῄκηθεν ἄητον
Treiciis Boreas, Zephyrusq; fremebat ab oris.

Et Horat. lib. primo Carm.

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Tot sunt ea, quæ de Aeolo tradita sunt ab antiquis: nunc quæ ratio illos cõpulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Aeolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cum sol tauro propinquaret exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quaue diei hora: vel quandiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret; aut

si alius ventus sub exortum Canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiam diebus creticis quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illum ventorum esse Regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclem, & Protocreontem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & rursus emittere, quos vellent spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo Aeolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum aquarum cum habitaret in locis asperrimis & difficillimis nauigantibus futuræ tempestatis ac surgentium ventorum signa multo ante prædixerit, quæ cum ad prædictum tempus euenirent, credidit vulgus mortalium ventos esse in Aeoli potestate, quos posset, cum liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac prope diuinum, posse venturas temporum mutationes multo ante præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum prænidisset, vt ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientiæ non solum in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Veruntamen cum pauci sint omnino sapientes, multique haberi cupiant, cum sapientes male imitentur, vel conuitiis etiã insectentur sapientiores, ideirco effectũ est, vt illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit;

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵ τ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας.
καὶ πάλιν ἢν κ' ἐθέλῃσθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις.
θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θέρειον.
ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τά τ' αἰθέρι θύσονται.

Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes: rursus, si forte libebit,
Flamina consurgent. pluuiæ pellentur ab agris
Cum fuerint nimiæ, induces & rursus easdem
Si libeat. pronas sistes & fluminis vndas.
Tartareis animas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti.

Verum hæc narratio ad historiam pertinet. quod attinet ad mores, Aeolus est vir sapiens qui iræ moderatur pro opportunitate temporum, & præsentium negotiorum; quando nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimũ est: id autem putatur ventos refrenare & emittere cum libuerit. Hæc autẽ varietas morum Aeolo nomen dedit. Sunt omnes fanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura concessi, quippe cum ira non mediocriter conferat ad corrigendos mores, si nimium non incaluerit; quæ si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiose damna à nobis propulsaremus. Sed omnium rerum vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda moderatio, quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ira omnium animi affectuum, & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Aeoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cęcus ad multa parum decora rapitur, vt est in lib. 4. Venationum;

non mulcent dulcia verba
Syluestres animos, nullasq; admittitur illis
Orator; laxis furiæq; vagantur habenis.
Vt grauis Aeolio cum ventus profilit antro.
Totus in arua furens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neq; veliuolæ puppes, nequæ nubila cœli
Contra stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frenatur: & illum
Non tenet imperium Regis: nil audit, at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & iræ.

Aeolum igitur Regem, siue rationem oportet his motibus animorum imperare: siquidem qui iræ non imperauerit, ille iræ, non sine pœnitentia postea, seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina prouidentia contingere, cum venti et rerum oium leuissimi & maxime inconstantes suum habeant moderatorem. Alii putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam ventorum & tempestarum, cum possent omnes multo ante hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea, quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea, Cap. XI.

BOreas autem e quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores, non tradiderunt, quod ego legerim, nisi quòd in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma præstantissima, quam cum Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephissi vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptum fuit à Cherilo. Alii dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticæ fluuium raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Pauf. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis;

Νέρθε γεφυρὴν ἰσθμοῖο πρὸς αὐγὰς ἀττικὸν οὖδας
τῆ, διὰ θεσπεσίου φέρεται ῥόος Ἰλισσοῖο.
ἔνθεν καὶ Βορέης ποτ' ἀνήρπασεν Ὠρείθυιαν.
Cecropis est tellus supra Isthmum solis ad ortum,
Ilissus per quam diuino flumine fertur,
Vnde tulit Boreas raptam grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid. lib. 6 Metam Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreæ, & geminos peperisse filios, vt est in his;

Nec prius aerii cursus suppressit habenas:
Quam Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Ilisso, sed a Brilisso raptam fuisse Orityiam putauit.

putauit, & ad petram Sarpedoniam Thraciæ deportatam, non procul ab Aemo monte. Memoriæ prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses ab oraculo, cum Xerxes ad deuastandam Græciam cum innumerabili prope classe traiiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerũt vires hostium. Cum vero in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibiq; habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Eurip. in Cyclope;

ὅταν δὲ βορέας χιόνα θρήϊκος χέῃ,
δοραῖσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμόν.
Boreas vbi niuesq; fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimachus in lauacrum Deli;

ἥμενος ὑψηλοῖς κορυφῆς ἐπὶ θρήϊκος αἵμου,
θοῦρος ἄρης ἐφύλασσε σὺν ἔντεσι. τὼ δέ οἱ ἵππω
ἑπτάμυχον βορέαο παρὰ σπέος ηὐλίζοντο.
Threicii residens sublimi vertice in Aemi,
Mars seruabat equos, atq; arma nitentia: equiq;
Hic stabulabantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim, & Loxo, & Ecaergen;

πρῶταί τοι τάδ' ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν ἀριμασπῶν
οὖπίς τε, λοξώ τε, καὶ εὐαίων ἑκαέργη,
θυγατέρες βορέαο, καὶ ἄρσενες, οἳ τότ' ἄριστοι
ἠιθέων.
Namq; Arimasporum primæ è regione tulerunt
Vpisq;, Loxoq;, Ecaerge annosa rigenti
De Borea natæ, præstans & robore pubes
Inde mares.

Fabulãtur Chionen præterea & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orithya, qui vnà cum cæteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollon. lib. I.

ζήτης αὖ καὶ κάλαϊς βορήϊοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' ἐρεχθηῒς βορέῃ τέκεν ὠρείθυια
ἐσχατιῇ θρήϊκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήνγε
θρηΐκιος βορέης ἀνερέψατο κεκροπίηθεν
ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν.
καί μιν ἄγων ἕκαθεν σαρπηδονίην ὅθι πέτρην
κλείουσιν ποταμοῖο παρὰ ῥόον ἐργίνοιο.
Zetes & Calais Boreæ de semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia
Veloci Boreæ: rapuit quam Cecropis agro
Ducentem choreas Ilissi ad fluminis vndam.
Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda.

Suscepit Boreas præterea ex Orithyia Cleopatram, quæ postea Phineo nupta Cramben & Orythum illi peperit; vel, vt alii maluerunt Thyrum & Mariandinum, quam Arpalicen at non Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phanodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodo-

tus

tus è Daulide. Aiunt præterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatemque habuisse volandi, vt testatur Theognis in his;

ὠκύτερος δ' ἦσθα πόδας ταχιῶν ἁρπυιῶν,
καὶ παίδων Βορέω, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες.
Si magis Harpyis sis velox: vincere possis
Et natos Borea, haud pes quibus vtiliter.

Cum venissent igitur cum cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineũ, Harpyias à mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cęsi fuerunt ab Hercule in partitione munerum, at non à generis Leucippi. Neq; plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus gestis Megarensium Boream, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatũ; qui cum illam in matrimonium à parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptamque in Thraciam deportauit. Quãuis alii non à Borea; sed à populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse putarunt, vt ait Oui. in Epist. Paridis;

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alii deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ cum nullibi post inuenta sit, locum dedit fabulæ, quòd eam amatam Boreas in Thraciam asportasset. Quòd Harpyias à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cum parum honestam viuendi rationem complecterentur paternas facultates immodice exinanirent, domumque paternam turpiter exhaurirent. Has ambas cum filii Boreæ secum adduxissent, putati sunt Phineum egestate fameque liberasse. Quid contineatur sub hac fabula, præter historiam, non reperio. Atquę locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nũc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi, Cap. XII.

Scylla & Carybdis, monstra infesta nauigantibus maxime timenda, existimatæ sunt; quæ fœminæ quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates filia, vt sensit Acusilaus. Vt verò Homerus Cratæis fuit eius mater. quæ tamen eadem est vt Apollon. Acusilaum fortasse secutus scripsit lib. 4.

ἢ παρὰ Σκύλλης στυγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι,
Σκύλλης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκῳ,
Νυκτιπόλος θ' ἑκάτη, τήν τε κλήουσι κράταιιν.
Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,
Ausoniæ Scyllæ Phorci de semine natæ,
Noctiuagæq; Hecates; quæ dicitur vna Cratæis.

Chariclides vero in Cathena Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiæ. Timæus lib. xxi. historiarum non è Phorcyne, sed e Typhone natam fuisse asserit, alii e fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi Regis Megarensium, quæ capta amore Minois patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculum,

culum, clam abscidit, patremque ipsum, & Nisæam ciuitatem Atheniensibus prodidit. nam cum Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent ceperunt nō nulla oppida subitis incursionibus, ipsumque Nisum in vrbem Nisæam incluserunt, & obsiderunt, vt ait Pauſ. in Atticis, & Str. lib. 8. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in monstrum marinum versa sit. alii dicunt illam desperatione captam cum à Minoe neglecta relinqueretur, post proditionem se in mare præcipitasse, & Deorum ira canes additos esse vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alteram Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum cum illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in halietum, aues inter se infensas, vt in lib. 1. Georgicorum ait Virg.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus: qua se fert Nisus ad auras
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Pauſ. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiam neque in auem mutatam scribit, neque in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque à Minoe vxorem ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectam; quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllæum vocatum promontorium sit delata, vbi tandiu insepultum iacuit cadauer, quandiu à marinis volucribus voraretur. Zenodotus lib. 3. Compendiorum suspensam fuisse inquit Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & per mare tractā, donec ita interierit. Scyllam vero, quæ dicta est Phorci filia, præstantem forma corporis mulierem fuisse memorant, quæ cum Neptuno concubuerit, qua re cognita pharmacum Amphitrite in fontem, in quo se lauere Scylla consueuerat, iniecit, eamque in furorem actam cum se in mare præcipitasset, in monstrum marinum conuertit, vt scripsit Myro Prianeus lib. 5. rerum Messeniacarum. alii fabulati sunt Scyllam rem habuisse cum Glauco, quod ægrè ferens Circe, quæ illius amore tenebatur, pharmacis fontem, in quo lauari Scylla consueuerat, infecit; quibus illa pube tenus in varias formas mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa, amissæque formæ desperatione capta se in mare præcipitauit, quare locum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyreneus. Scyllæ formam ita describit Isacius ἓξ μὲν κεφαλὰς ἔχουσαν, κυνὸς, λέοντος, γοργόνος, φαλαίνης, ἀνθρώπου. ιβ. πόδας. Sex habens capita quidem brutei, canis, leonis, Gorgonis, balenæ, fœminæ; pedes autem duodecim: qui idem aliorum sententias secutus diuersam formam illi tribuit. Alii dixerunt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mulierem, at sex habuisse canum capita, reliquam corporis partem fuisse serpentum. Hom. lib. . Odysseæ & capita sex, & duodecim pedes illi fuisse scribit, & singula capita habuisse tres ordines dentium, vt est in his;

Ἔνθα δ' ἐνὶ σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα.
Τῆς ἤτοι. φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
Γίνεται. αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακὸν οὐδέ κέ τίς μιν
γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
Τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα πάντες ἄωροι.

ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες, ἐν δὲ ἑκάστῃ
Σμερδαλέη κεφαλή. ἐν δὲ τρίστιχες ὀδόντες,
Πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλῆεις μέλανος θανάτοιο.
Hoc habitat grauiter latrans at Scylla profundum,
Cuius vox similis catulis: monstrumq; verendum,
Ipsa grauis pestis. non si Deus obuius illi
Quis fieret, posset lætari, nilque timere.
Nanque pedes illi bisseni, collaque longa
Sunt sex huic, caput horrendum quæ singula monstrant.
Dentibus est ordo triplex, illique frequentes.
Et semper nigræ mortis vestigia seruant.

At Virg. lib. 3. Aeneid. aliter eius formam descripsit in his;

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro corpore virgo
Pube tenus: postrema immani corpore pistrix.
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeo longa colla, vt vel lõginquas naues ad se posset attrahere; quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

Μήπως σμερδαλέῃσιν ἐπαΐξασα γένυσσιν
Λεκτοὺς ἡρώων δηλήσεται.
Ne forte horrendis maxillis concita lædat
Delectos heroas.

Fabulabantur igitur quòd quicunque appulissent eò, faciebant naufragium, hominesque ab iis canibus, qui erant circa pudenda Scyllæ, vorabantur, vt testatur Virg. in Sileno;

Quid loquar aut Scyllam Nisi? aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Charybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cum furata esset non nullas boues Herculi boues Geryonis abigenti, a Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum versa. Alii tamen ab Hercule cæsam fuisse ma luerunt, & à Ioue in monstrum conuersam. at Isacius Mnaseam Patrensem in nauigatione secutus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris vero Phorcynis opera postea in lebete subiectis lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia, quæ de Scylla & Charybdi periculosis maris Siculi scopulis ab antiquis memorantur. describuntur ita illi scopuli ab Hom. lib. μ. Odyss.

οἱ δὲ δύω σκόπελοι. ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
Ὀξείῃ κορυφῇ. νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
Κυανέη. τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ, οὐδέποτ' αἴθρη
Κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.
Οὐδέ κεν ἀμβαίη βροτὸς ἀνήρ, οὐ καταβαίη,
Οὐδ' εἴ οἱ χεῖρές γε ἐείκοσι, καὶ πόδες εἶεν.
Hi duo sunt scopuli: præacuto vertice cœlum
Hic adit, assiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore messis,

Nec quando apricis liuent in collibus vuæ:
Nec si viginti manibus, pedibusq; vir vllus
Scandere nitatur, poterit: non inde redire.

Alium scopulum paulo inferius idem poeta ita describit;

τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει ὀδυσσεῦ
πλησίον ἀλλήλων, καί κεν διοϊστεύσειας.
τῷ δ' ἐν ἐρινεὸς ἐστὶ μέγας φύλλοισι τεθηλώς.
τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ.
δεινόν. μὴ σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.

Alter erit scopulus depressior optime Vlysses.
Vicini inter se hi. namque hos superaueris arcu
Si libeat; foliisque viret ficulnus ibidem
Maxima, sub qua haurit pelagus diuina Charybdis.
Ter bibit illa die, epotas terq; euomit vndas.
Obserua ne sorbenti sis inde propinquus.

At Virg. luculentissime rem ita expressit, & breuissime lib. 3. Aeneid.

Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet; atque imo barathri ter gurgite vasto
Sorbet, in abruptum fluctus, rursusq; sub auras
Erigit alternos, & sydera verberat vnda.
At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Strab. lib. 1. vt videtur putasse Homerus, fluxum maris ac refluxum vehementem fieri circa eos scopulos in mari Siculo putauit; quibus in locis cum grauissimus fit strepitus propter saxorum concauitates, fabulati sunt antiqui canes esse circa latera & inferiores partes Scyllæ, qui illam vorarent. hanc rem ita scripsit Isacius; ἡ σκύλλα περὶ τὸ ῥήγιον τῆς σικελίας ἐστὶν ἀκρωτήριον, ἐξέχον εἰς θάλασσαν, οὗ κατώθεν πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἔχουσαι κοίλους τόπους, καὶ σπήλαια, ἐν αἷς κατοικοῦσι θηρία θαλάσσια. τῶν δὲ πλοίων ταῖς πέτραις ἀποντιζομένων ἐκ τοῦ τῆς χαρύβδεως ὕδατος καὶ συγκλονουμένων τοὺς ἄνδρας ἐσθίουσιν. ἡ χάρυβδις δὲ καὶ ἡ σκύλλα πλησίον εἰσίν. ἡ μὲν γὰρ χάρυβδις περὶ μεσσήνην ἐστίν, ἡ δὲ σκύλλα περὶ τὸ ῥήγιον. Scylla promontorium est iuxta Rhegium Siciliæ in mare prominens; sub quo sunt saxa multa, & ingentia, quæ locos interius habent cauos, & speluncas, in quibus habitant monstra marina. vbi nauigia fuerint iis petris ab aqua Charybdis illisa & euersa, tunc homines ab illis feris vorantur. Charybdis autem & Scylla vicinæ inter se sunt, atq; Charybdis est iuxta Messanam, Scylla iuxta Rhegium. dictæ sunt idcirco mulieres hæ fuisse, quòd illa forma fuerit scopulorum, vt procul spectantibus mulierum formam præberent. nam, vt traditum est in opticis, pro distantia spectantium, & pro situ rei collocatæ, multa sunt quæ aliam atque aliam formam, vel plantæ, vel animalis, vel regionis præ se ferant. illud autem ita esse declarauit his verbis Apollonii Rhodii enarrator, quod etiam scriptum fuit ab Agatarchide lib. 7. rerum Europicarum; Ἀκρωτήριον δέ ἐστιν ἡ σκύλλα ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ὁμοίωμα καὶ πρόσωπον ἔχον γυναικός. κάτω δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου εἰσὶ πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν οἷς θαλάσσια θηρία μένουσι. & ne omnia græca hic asscribam, sententiam tantum ita explicabo; Scylla promontorium est in mare prominens forma, facieque muliebri. sub ipso promontorio petræ sunt in-

gentes & complures, quæ locos concauos & ſpeluncas habent interius, in quibus habitant feræ marinæ. Quæcunque igitur nauigia compulſa fuerint ab vndis vel à tempeſtate in Charybdim, ibidem ſubmerſa ab ipſo mari abſorbentur. at quæ ab vndis Charybdis agitata rurſus & compulſa in aſperas & latentes Scyllæ petras irruerint, quaſſantur & diſrumpuntur: poſtea feræ illæ, monſtraque marina multiplicia exeuntia homines è nauibus colligentes edunt. dicta eſt Scylla à poetis habere canes, qui è lateribus, pectoreq́; promineant, & interimant nauigantes, quoniam ex inferiore loco è concauitate ſaxorum ſcilicet, in qua latent, exeuntes, ſeque ſuperius ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur. fuit igitur ſcopulus, & profunditas aquarum, & forma eius ſcopuli, quæ fabulæ locum dedit. cum Hercules iuxta hæc loca nauigaſſet, magnamq́; partem illarum boum, quas ſecum vehebat, amiſiſſet, dictus eſt interemiſſe Charybdim, quia machinis quibuſdam locum illum expurgauit, & in poſterum nauigabilem fecit ita, vt neque Scyllæ neque Charybdis vllum ad poſteros veſtigium manſerit. dicta fuit autem Scylla ἀπὸ τοῦ συλᾶν à ſpoliando ſcilicet, vel à σκύλλειν vexando, quamuis ἀπὸ τῶν σκυλάκων à catulis quidam putarint. at Charybdis ἀπὸ τοῦ χάσκειν ab hiando, & ῥοιβδῶ ſorbeo nominata eſt. Ego ſanè virtutum vitiorumq́; naturam ſub hac fabula contineri crediderim, quia cum inter duo pericula nauiger is, qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim habeat. Solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri horum periculorũ magis adhæſerit, hoc quid aliud ſignificat, quam quod ſcribitur ab Ariſtotele in Ethicis, virtutem eſſe medium duorũ extremorum, quæ ambo ſunt vitanda? vt autem vitia deuitaremus extrema, his partim fœminæ formas vt inuitantibus ad ſe, tribuerunt, partim figuras immaniſsimarum ferarum; quippe cum eò accedentibus calamitates proponerent, & vitæ ac facultatum iacturam; cum canes, & varia monſtra horribilia his adiunxerint, quæ inhærentes vorarent. Nam quid aliud eſt vita mortalium, quàm aſsidua inter varias moleſtias & illegitimas voluptates nauigatio? is autem vnus, qui ſanctè pieque vixerit, & qui vitia vtrobique exiſtentia deuitauerit, incolumis in patriam, quod beatarum eſt animarum poſt hanc vitam concilium, cui præeſt Deus, peruenire poterit. Sed quoniam in errores aliquando collabi omnibus facile eſt, & pleriſque contingit, ſi quis illis ſcopulis appropinquarit, continuò eſt inde totis viribus recedendum: nemo eſt enim ex omnibus hominibus, qui non ab ipſa natura ad voluptates incitetur. Idcirco poetarum omnium præſtantiſsimus Homerus multis ſociis amiſsis inde vix abnauigantem fecit Vlyſſem: quia pauci ſunt viri fortes in periculis; & multi parum prudentes, vbi ſemel voluptatũ facti ſunt captiui, ab illis ſe poſtea explicare minime poſſunt. Dicitur Scylla in hoc monſtrum à Circe conuerſa fuiſſe, cum mulier eſſet pulcherrima, quòd omnes qui declinant à ratione, rectoque viuendi inſtituto, brutorum animos induant. Quid enim Circen eſſe dicebamus? an non titillationem naturæ ad voluptates incitantem? cum vellent igitur demonſtrare antiqui, vt ſummatim dicam, pleniſsimam eſſe difficultatum & periculorum vitam humanam, nauigantique inter duos grauiſsimos ſcopulos ſimillimam; quæ ſi parum ſapienter gubernetur, voluptatibus allecti homines in maximas miſerias incident, hæc de Scylla & Charybdi excogitarunt; quæ iucundiſsimis narrationibus & fabuloſis veſtierunt, vt qui parum ſalutis ſuæ alioquin eſſent ſtudioſi, ſaltem ſuauitate

figmen-

figmentorum ad audiendam vitæ recte instituendæ rationem allicerentur. alii crediderunt hanc fabulam ad moderationem sumptuum spectare, quippe cum incauti in fœnus incidant, tãquam in Scyllæum fretum, vnde omniũ facultatum vno tempore postea fit iactura, quod videtur innuisse Cicero in Orat. pro Pub. Sextio. at nunc de Orione dicamus.

De Orione, Cap. XII.

ORion ille, qui, vt traditum est in fabulis, fuit inter sydera collocatus Hyrieo Neptuni filio et Alcyone natus fuisse dicitur, de quo scriptum est ab Euphorione his verbis; ὑριεὺς ὁ ποσειδῶνος καὶ ἀλκυόνης μιᾶς τῶν ἄτλαντος θυγατέρων, ᾤκει μὲν ἐν ταναγρᾳ τῆς βοιωτίας. φιλοξενώτατος δὲ ὤν, ὑπεδέξατό ποτε καὶ θεούς, ζῆνα δὲ καὶ ποσειδῶν καὶ ἑρμῆν ἐπιξενωθέντας αὐτῷ, καὶ τὴν φιλοφροσύνην ἀποδεξάμενοι, παρῄνεσαν αἰτεῖν ὅ, τι ἂν βούλοιτο. ὁ δὲ ἄτεκνος ὢν ᾐτήσατο παῖδα. λαβόντες οὖν οἱ θεοὶ τὴν τοῦ ἱερουργηθέντος αὐτοῖς βοὸς βύρσαν, ἀπεσπέρμηναν εἰς αὐτὴν, καὶ ἐκέλευσαν κρύψαι κατὰ γῆν, καὶ μετὰ δέκα μῆνας ἀνελέσθαι. ὧν διελθόντων ἐγένετο ὁ οὐρίων, οὕτως ὀνομασθεὶς διὰ τὸ οὐρῆσαι ὥσπερ τοὺς θεούς. ἔπειτα κατ' εὐφημισμὸν, ὠρίων. Hyrieus Neptuni & Alcyones filius, quæ vna fuit è filiabus Atlantis, aliquando in Tanagra ciuitate Bœotiæ habitauit. cum vero benignus esset aduersus hospites, Dii quoque dicuntur in eius hospicium accessisse; Iupiter autem, & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiusq́ue benignitate delectati proposuerunt, vt quodcunque liberet peteret: Hic cum adhuc esset sine filiis, filium poposcit. Tum vero Dii pellem mactati bouis sibi capientes in ipsam semen profuderunt, iusseruntque illam sub terram occultare, neque ante decimum mensem aperire; quibus mensibus peractis natus est Vrion, qui ita vocatus est, quod quasi minxissent Dei: at verò propter deuitandam turpitudinem vocis postea dictus fuit Orion. Neque enim, vt quidam arbitrati sunt, dicitur ex vrina, sed è spermate natus fuisse. Cum verò è semine trium Deorum natus dicatur, illum Lycophron tripatrem ita vocauit;

Τεφηφόρον βοῦν δεινὸς ἄρταμος δράκων
ῥαίσει τριπάτρου φασγάνῳ κανδάονος,
Bouem coronatum grauis coquus draco
Cędet tripatris ense olim Candaonis.

Fuit enim Candaon primum apud Beotos, postea Orion vocatus. Isacius non Mercurium, sed Apollinem vnà cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Colonia fuit vxor Hyriei, cui pellis illa seruãda data fuit. Scriptum reliquit Dorion in libro de piscibus Orionem fuisse Neptuni & Brylles Minois filiæ, quæ sententia fuit etiam Hesiodi. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit, vt ait Apollodo. libro primo Biblyothecæ. At Zezes, qui commentarios in Hesiodum scripsit, Orionem inquit fuisse Hyriei & Eurylles filium, quæ Eurylle fuit Minois. Nicandri verò enarrator Orieum, non Hyrieum vocauit Orionis patrem. Fabulantur hunc munus à patre Neptuno impetrasse vt tam super vndas, quàm super terram posset incedere: qui cum postea in Chium ad Oenopionem venisset Aeropen illius vxorem vitiare conatus est. Id grauiter ferens Oenopion cõprehenso Orioni oculos effodit, & mox extra suã regionẽ eiecit; qui postea in Lemnũ profectus à Vulcano ꝑbenigne excipitur: tum Vulcanus eius misertus Cedalionẽ vnũ è famulis Orioni ducẽ viatũ dedit, ꝗ in Oriẽtẽ ad Solẽ ꝓfectus ab eo sanitati

nitati restitutus est, ac lumẽ recuperauit, Deinde cõtra Oenopionẽ arma suscepit, quẽ in eius auditum aduentum ciues sub terra occultarunt: hunc vbi non speraret se amplius posse inuenire Orion, in Cretam contendit, vbi venationi operam daret. Enimuero non in Aeropẽ solum vxore Oenopionis, qui fructus esset tentatæ per vim alienarum mulierum pudicitiæ experiri voluit; quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vnà cũ illarum matre persecutum in Bœotia per quinquennium assiduè, quibus etiã potitus esset, nisi Iouis misericordia, à quo precabantur auxiliũ, inter sydera fuissent relatæ. Dianæ quoq; cum vnà venaretur aiunt vim inferre voluisse, quare illius iussu occisum fuisse, vt in his testatur Euphorion; κυνηγετοῦντα δὲ ἅμα Ἀρτέμιδι, ἐπιχειρῆσαι αὐτὴν βιάσασθαι, ὀργισθεῖσαν δὲ ἡ θεὸς κελεῦσαι ἐκ τῆς γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον ἀπέκτεινεν. Cum verò vnà cum Diana venaretur, illi vim inferre conatus est: At Dea irata Scorpium è terra excitauit, qui illius talum percutiens interemit. At Horatius libro tertio carminum illum ab ipsa Diana ob tentatam pudicitiam sagitta cæsum fuisse scribit in his;

> et integræ
> Tentator Orion Dianæ
> Virginea domitus sagitta.

Alii fabulati sunt, inter quos fuit Diocles in Letiferis pharmacis Orionem puerum insigni forma fuisse à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cum Aurora etiam dicatur illum raptum ob formam in Delum asportasse. Id cum Apollo grauiter ferret, frustraque sororem sæpius reprehendisset, nactus est satis aptam ita opportunitatem Orionis occidendi. Nam cum aduenientis Orionis caput prominens ex vnda longinquum Apollo vidisset, proposito præmio artis contendit à sorore quod non attingeret illud signum sagittis: at illa ostentandæ artis studio accensa sagittam in fronte Orionis infixit, qua re postea cognita dolore commota impetrauit à Ioue vt inter sydera referretur. Corinus autem Delius, qui Tanagræum fuisse inquit Orionem, multaque loca mansuefecisse, & venenatis animalibus expurgasse, hunc idcirco interiisse memorat, quia inter venandum cum Latona & Diana gloriaretur, quòd nullum animal ferum ipsum vitare posset; ea re Deæ inde gnaræ dicuntur scorpium excitasse, à quo occideretur; qui sub saxo quodam latuit, donec eò accederet Orion. Est enim scorpiorum consuetudo vt sub saxis lateant, sicut Sophocles ait in Captiuis;

> ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.
> Saxo sub omni delitescit scorpius.

Tum verò cum pes Orionis forte saxo appropinquasset, ab eo scorpio ictus interiit, ac demum Iouis misericordia inter sydera & ipse & scorpius relati fuerunt. Quidam maluerunt occisum fuisse à Diana, quia illam inuitasset vt disco secum luderet; alii quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis secutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum sagittis existimarunt, vt ait Apollodo. lib. 1. Neque verò ipsius solum Orionis magna fuit arrogãtia, sed etiam Side eius vxor dicitur ausa fuisse cum Iunone de forma contendere, quare ad inferos fuit ab illa deiecta. Scripsit Nicander in Theriacis scorpium immissum fuisse Orioni à Diana, quia peplum Dianæ etiam apprehendere, cum illam violare niteretur, ausus sit impuris manibus, vt patet ex his;

> τόνδε χολωσαμένη κούρη Τιτηνὶς ἀνῆκε

Σκορπίον ἐν κέντροισι τεθωρμένον, ἧμος ἐπέχρα
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠρίωνι.
ἀχράντου ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων.
αὐτὰρ ὅγε Τιβαρηΐδι κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἴχνος
Σκορπίου ἀκροτάτου ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.

Grandine signatum Titanis, at inde puella
Scorpion immisit; qui cuspide surgat acuta,
Bæoto vt medicata necem fuit Orioni.
Impuris ausus manibus quia prendere peplum
Ille Deæ est, talum percussit scorpius illi,
Sub paruo lapide occultus vestigia propter.

Orionem non fuisse postea inter sydera relatum, sed fictum id & excogitatum fuisse postea ad alicuius gratiam, testatur Paus. in Bæoticis, qui sepulchrum fuisse Orionis apud Tanagræos memoriæ prodidit. Hæc tot fabulosa de Orione ab antiquis sunt tradita; è quibus sententiam illorum eliciamus. Orion fuit Neptuni & Iouis & Apollinis filius, ex horum semine nimirum in pelle bouis incluso natus. Quid hoc est monstri Dii boni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possunt, cum omnia sint in omnibus. Est enim mare, in quo semen includitur taurus, tū ob fremitum tum etiam ob impetum, cum à ventis incitatur; atque illud manifestius est semen omnium elementorum, cum manifestius aqua ob calorem solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, eosque extenuans non sine quodam spiritu innato in aera extollit: atque quòd Iupiter aer, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δυνάμει ξυνεῖν patuit. Horum igitur trium Deorum viribus commistis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Orion dicta est. Cum vero subtilior aquæ pars, quæ extenuatur, supernatet, dixerunt Orionem à patre impetrasse, vt super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus á fundendo nominatur; nam χέιν fundere significat. At cū ibi Aeropen violare conetur, extra regionem eiicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aera pertransire, & ad summam eius partem accedere, per quem locum diffusa materia primam vim ignis quodammodo labefactari sentit. Est enim omnium quæ mouentur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cum illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benigne à Vulcano, & ad solem profectus pristinæ sanitati restitutus inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quàm circularis elementorum, & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hūc à Diana sagittis cęsum, quòd illam attingere ausus sit, quia cum vapores ad supremam partem aeris ascenderint, ita vt lunam videantur nobis aut solem attingere, lunæ vis hos congregat & in imbres aut ventos conuertit, & ita suis sagittis cędit ac deorsum mittit, cuius lunæ vis est tanquam fermentum in his rebus faciendis. Dixerunt postea Orionem occisum fuisse & in cœleste signum conuersum, quoniam sub Orionis exortum frequentes fiunt pluuiæ & venti, & tonitrua. Hoc signum, quia ita formatum est, vt stricto gladio in taurum insurgat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus Pleiadibus in earum amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse: quæ quidem Pleiades dictæ sunt ἀπὸ τοῦ πλειῶνος ab anno scilicet, cum suis ortibus æstatis

& hye-

& hyemis initium significent. Cum vero Orion oppositum habeat Scorpionem, videtur semper illum fugere ex eodem hemisphęrio, quare de illo fabula conficta est. Atque tot breuiter ea sunt, quæ pertinent ad physicam rationem. Cum multa passum fuisse propter libidinem dixerint Orionem antiqui, significare voluerunt nihil illegitimum non fore calamitosum. Alii inuisam esse Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hāc fabulam significari maluerunt, cum soli Deo, siqua in re præstiterimus, honor & gloria pro illa præstantia à nobis tribuenda sit. Nam idcirco Deorum iussu à scorpione ictus interiit Orion, quòd Diis etiam præsentibus gloriaretur, quod nulla esset adeo immanis fera, quæ illum posset deuitare. At nūc de Arione dicamus.

De Arione. Cap. XIIII.

Arion patria Methymnæus, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sanè obscurissimos fuisse crediderim: quippe cum solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandę citharę Arionem ipsum illustrauerint. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthi imperauit, vt air Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primùm Corinthi apud Periandrum tyrannum diu fuisse, ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cum ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstātiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cū esset Tarenti nullis nautis se suaque committere, quàm Corinthiis maluit: mercatus est igitur atq; conuenit de naulo cum hominibus Coirnthiis. quos cum sibi insidias struere plurimum à terra distantes persensisset, vt ipso cęso pecunia tutò potirentur, rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmen canere, hisque pecuniam profudit, vt ea ratione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minime persuasi, iusserunt vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quàm citissime desiliret. At Arion ita spe frustratus, cum sentiret illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu, quem cantaturus susceperat, in mare de prora deiecit; deinde nautæ Corinthum adierunt. Dicuntur delphines hunc in Tęnarū exposuisse, quos, dum ferretur, suauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minus luculenter expressit Ouid. lib. 2. Fast. quam Plutarchus etiam in Cōuiuio, aut Hero. his carminibus;

Quod mare non nouit? quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe sequens agnam lupus est à voce retentus.
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum.
Sæpe canes, leporesq; vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua leæ.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia sępe tuis fertur vocalis Arion,
Tanquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes,
Captaq; erat Lyricis Ausonis ora sonis.

Inde

Inde domum repetens puppim conscendit Arion;
Atq; ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan infelix ventos, vndasq; timebas.
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Nanq; gubernator districto constitit ense,
Cæteraq; armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus mortem non deprecor inquit.
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, rident que moram, capit ille coronam,
Quæ posset crines Phœbe decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam;
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas;
Spargitur impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide maius) tergo delphina recuruo
Se memorant oneri supposuisse nouo.
Ille sedet, citharamq; tenet, preciumq; vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arion igitur cum eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit; qui cum prius non credidisset, Arionem dedit in custodias, nautasque ad se aduocatos, quid audissent, de Arione percunctatus est. cum illi dicerent eum esse incolumem in Italia, quodque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare desilierat; tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt, quare vltimo supplicio fuerunt affecti. fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poeta nobilis dithyrambicus nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ: quem cyclicos choros primum omnium inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis, & Dicæarchus atque Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus: quamuis Antipater & Euphronius in suis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum, qui seruauit Arionem, ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter sydera fuisse relatum, vt ait Ouid. ibidem;

Dii pia facta vident: astris delphina recepit
Iupiter; & stellas iussit habere nouem.

Alii tamen maluerunt delphinum inter sydera fuisse relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretensibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparasse inquit, cum esset apud Periandrum: atq; nauiganti ad Methymnæos in patriam, istud contigisse. atq; tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quòd fabulosa sint, nemini obscurum est. Nam quæ de Delphinis dixerunt antiqui, quòd homines ab iis seruati fuerint, somniis simillima ego esse censeo, quippe cum sit eadem semper animalium natura, neque tamen quisquam ab illis ad hæc vsque tempora seruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus propè est numerus eorum, qui in mari perierunt. at cum in mare se præcipitasset, magis probabile est natantem & vestibus sustentatũ Arionem à nautis Tænariis fuisse

exceptum, & in naui cui picti fuissent vtrinque in prora delphines in Tænarum fuisse portatum, vt scriptum reliquit Antimenides in primo lib. historiarum. verum vt sententiam tandem antiquorum ex his exprimamus, significare voluerunt per hanc fabulam omnium scelerum Deos esse vltores; quippe cum animalia quoque rationis expertia & vocis, soleant aliquando Diis ita volentibus esse sceleratorum accusatores, & innocentibus hominibus opem ferre; omneque beneficium diis gratum contingere, quod in vitũ bonum confertur. at de Arione satis, nunc de Amphione dicamus.

De Amphione. Cap. XV.

AMphionem etiam citharœdum non solum musicę artis peritia, sed etiã fortunæ inconstantia, & calamitatum cumulus illustrauit. fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuisse Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nyctei & Androthoes à Ioue in satyrum cõuerso compressa fuit, atque grauida facta Nyctei patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cum Zethum & Amphionem peperisset, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus grauiter ferens filiæ fugam, cum hortatus fuisset Lycum fratrem negotium ne negligeret, moritur. at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuamque duxit Antiopen, quam Dirce vxori in custodias dedit. nec multo post collecta pastorum manu cum cognouissent ex alumno qui essent Zethus & Amphion ipsum patruum & Dircen ceperunt & ipsi repentino aduentu, Dirceque crudeliter laniata moniti sunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent; vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. sic autem de illa Antiope quòd odio esset patri meminit Apollon. lib. 4.

> οἷα μὲν Ἀντιόπην εὐώπιδα μήσατο νυκτεὺς
>
> Oderat Antiopen sic lapso tempore Nycteus.

Alii crediderunt Antiopen Amphionis matrem filiam fuisse Asopi, vt scripsit Apollon. lib. 1.

> Ἐν δ' ἔσαν Ἀντιόπης Ἀσωπίδος υἷε δοιὼ
> Ἀμφίων καὶ Ζῆθος. ἀπύργωτος δ' ἔτι Θήβη
> κεῖτο πέλας.
>
> Zetus & Amphion aderant duo pignora clara
> Asopi Antiopes; nondum turrita manebant
> Mœnia Thebarum.

Diophanes libro primo Ponticarum historiarum vbi scripsit de Antiope matre Aeetæ, Amphionem & Zethum non Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zez. hist. 13. chil. primæ. Epimenides Corcyræus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeo admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerentur, nõ minus quam Orpheum Calliopes filium, vt ait Pauf. in Bœoticis. nam hunc etiam lyram à Musis primum accepisse scriptum reliquit Antimenides lib. primo historiarum, & Pherecydes lib. 10. At vero Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuisse memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis consecutus est Amphion quod ob affinitatem cum Tantalo modulos edoctus fuit à Lydis, primusque tres chordas addidit tetrachordo à superioribus musicis inuento, vt ait in lib. 1. de Musica

Aristocles. nam ferunt hunc neten chordam ante portam postea Thebanã ipsum inuenisse, vnde porta nomẽ sortita fuit. dicuntur Zethus & Amphion antequam Thebæ conderentur, exiguum Thespiensium pagum Eutresim vocatum habitasse, vt testatur Strab. lib. 9. Enimuero cum Amphion & Zethus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id temporis, vt ait Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt, vt essent tutiores ab hostium incursionibus. non enim audebant sine muris ac turribus habitare, vt ait Hom. in Odyss. lib. λ.

τὴν δὲ μετ' ἀντιόπην ἴδον ἀσωποῖο θύγατρα,
ἣ δὴ καὶ διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι.
καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδας ἀμφίονά τε ζῆθόν τε
οἳ πρῶτοι θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο,
πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο
ναιέμεν εὐρύχορον θήβην κρατερώ περ ἐόντε.

Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est.
In Iouis amplexum quæ iactat se isse, gemellos
Et zethum peperisse, simulque Amphiona clarum.
Qui portis septimgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas. nec enim sine turribus ausi
Incolere, inuictis quamuis hi viribus essent.

Fabulati sunt igitur saxa sua sponte assiluisse, murumque extructum fuisse dum Amphion lyram suauiter pulsaret, vt ait Horat. in arte poetica;

Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet.

Dicitur hæc ciuitas septem habuisse portas, quæ nominabantur; Electris, Prætis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Homolois. vocatæ sunt Thebæ vt sensit Zez. à patre conditorum, vel, quod magis placet, à Thebe Nympha filia Promethei, quæ illis fuit affinitate coniuncta, vt scripsit Paus. in Bœoticis. inquiunt Thebas, post multas infelices dimicationes, quæ illi ciuitati cõtigerunt, ab Alexandro Macedoniæ Rege euersas fuisse quo tempore Thebani bellum aduersus ipsum Alexandrum in Persas arma parantem suscepe-runt: quæ ciuitas quoniam per cantum extructa non poterat nisi per cantum euerti, diruta est Ismenia quodam flebiles numeros cum tibia accinẽte, vt scriptum fuit à Callisthene. verũtamen idem Alexander, qui iusserat Thebas solo æquari, ad gratiam cuiusdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, restaurauit, quod ita significauerat oraculum;

Ἑρμῆς, ἀλκείδης, καὶ ἡμιτομάχου πολυδεύκης,
οἱ τρεῖς ἀθλήσαντες ἀναστήσουσι θῆβας.

Alcides, Pollux, nymphaq; Atlantide cretus,
Mox restaurabunt euersis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio, quòd ab eo lyram accepisset. At quoniam felicitatem æquo animo perferre non minus difficile est, quam aduersos fortunæ euentus, idcirco effectum est vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præstantiam, & in Latonam, eiusque filios contumelias coniecerit: quod Dea nulla re hominibus præstaret, atque eius filii rudes habendi sunt & imperiti si secum conferantur, cum ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas deas

pestilentiam in domum Amphionis excitasse, qua ipse eum tota familia deletus est. Et Zethus cum mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, ægritudine animi contabuit. Hæc fabulose de Amphione memorantur. Dictus est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musica exercitatione conficitur plerunque, atque omnes viri præstantes Iouis filii ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus superius. Hunc & Orpheum fuisse Aegyptios, & magorum scientia excelluisse ait Paus. in poster. Eliacis. aiunt hunc musicæ fuisse peritum, & saxa ac feras, quò vellet, ducere solitum; quoniam per orationis suauitatem duros & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatumque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, mansuetudinemque reuocauerat, cũ ob felices rerum successus nimium factus fuisset insolens, Deosque vel ipsos paruifaceret, vltimo supplicio affectus est, cum nemo impune Deum, aut Dei cultum paruifaciat, nedum contemnat. at nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. Cap. XVI.

FVit Halcyon Canobes & Æoli filia, sicuti testatus fuit Alexander Myndius, fuitq; vxor Ceycis. At Ceyx fuit Rex Trachiniorũ, qui cum nobilitate, opibus, & formæ corporis excelleret, se. vel Diis immortalibus æquare ausus est, & Deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Halcyonem appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeo sæuam tempestatẽ immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo: fabulantur postea eius cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quã sæpe veniebat Halcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta dicta est Iouis misericordia in auem sui nominis mutata cum se è specula in mare præcepitasset; tunc etiam Ceyx conuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hæ aues dicuntur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero; maresque à fœminis vbi illi consenuerint, gestari super alis. enimuero vbi fuisset Halcyon in auem conuersa, eiusque oua quæ continuo pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tempestas, Iupiter misertus dies quatuordecim per mediam hyemem illi concessit, quibus & parere per tranquillitatem maris & excludere posset; quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiunt Græci, vocarunt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus;

χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ·
Ἀλκυόνες, γλαυκαῖς νηρηίσι, ταί τε μάλιστα
Ὀρνίθων ἐφίλαθεν ὅσαις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.
Halcyones sternunt spumantes marmoris vndas,
Atque Eurum, atq; Notum, qui extremas suscitat algas.
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerũt Halcyones quòd in mari pariant, cum ἅλς sit mare, ac κύειν parere.

rete. Inquiunt Halcyones circa conuersiones solis hybernas nidulari, nidumque mirabili structura componere, ad formam piscatoriæ nassæ: tanta vero duricie, vt neque ferro, neque saxis pertundi possit, quem conficiunt ex acicularum spinis. vbi absolutus nidus perfectusque fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiscat ex aliqua parte: atque huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquit, vt scripsit Solensis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plut. in libello de amore parentum erga filios. dicuntur inter has aues esse adeo salaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriantur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore, & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de halcyonibus in suis commentariis, Halcyones fuisse gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare deiecerint, & ab Amphitrite sint in aues sui nominis conuersæ, vt patet in his; Ἀλκυονέως τοῦ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν φθονία. ἄνθη. μεθώνη. ἀλκίππα. παλλήνη. δρίμω. ἀστερία. αὗται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀπὸ κανατραίου, ὅ ἐστιν ἄκρον τῆς πελλήνης ἔῤῥιψαν αὑτὰς εἰς τὴν θάλασσαν. ἀμφιτρίτη δ' αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησε, καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀλκυόνες ἐκλήθησαν. Alcyoneo filiæ fuerũt giganti, Phthonia, Anthe, Methone, Alcippa, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitum è Canastræo, quod est Pellenes promontorium, sese in mare præcipitarunt: Amphitrite vero has in aues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit. Hæc ea sunt, quæ fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarum sunt intelligenda; quia spectant ad illarum consuetudinem. quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia; quòd per solstitiorum tempus nullæ propè fiant aeris mutationes. Omnia enim cum ad summum peruenerint, languidiora sunt, atque aliquantulum cessant; quod patet in sagittis & lapidibus in altum aera coniectis, cum inde alterius motus capiant initium. Ad deprimendum igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cum tantam felicitatem æquo animo ferre non diutius posset. Nam sæpius temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentesque & mansuetos homines supra cæteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriaremur, cum omnia nobis data sint à Deo bonorum omnium autore; atq; vt omnes intelligerent nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quã Deus, si propter peccata voluerit, non citissime possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus.

De Asopo, Cap. XVI.

At vero Asopus amnis, cuius filiam Aeginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt sensit Acusilaus, alii Neptuni & Perus, vt ait Atheniensis Apollodorus libro 3. Biblyothecæ. At Nicanor Samius in libro secundo de fluminibus Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Sesosthenes autem lib. nono rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filiũ fuisse tradidit. Pauſ. in Corinthiacis Neptuni & Ceclusæ filium fuisse creditum memorat. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum vxoremq; duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelagontem, Ismenumque suscepit,

suscepit, & filias viginti, inter quas fuit Salamin, Harpine, Corcyra, Thebe, Ismene, Antiope, Oeroe, Cleone, Nemea, Sinope, quam raptam ab Apolline memorant, & in Pontum deportatam, e quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At Dionysius In situ orbis à Ioue raptã fuisse Sinopen ita scripsit;

ἥ ποτ᾽ ἀλωομένην Ἀσωπίδα δέξατο Σινώπην.
καί μιν ἀπεχθομένην σφετέρῃ ἐνενάσσατο χώρῃ
Ζηνὸς ἐφημοσύνῃσιν, ὁ γὰρ φιλότητος ἐρασθεὶς
ἰσχανόων, πάτρης ἀπενόσφισεν οὐκ ἐθέλουσαν.
Errantem cepit qui Asopida namq; Sinopen,
Quam tristem in regione sua sopiuit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.
Inuitam idcirco e patriis hanc ceperat agris.

Alii tamen, inter quos fuit Andron Teius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopem tradiderunt: alii Martis & Aeginæ filiam. Fuit etiam Aegina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia: quam cum studiosè quæreret Asopus, neque vspiã inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perennem aquam in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicii pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum cum Iouem insequeretur fulmine percussum fuisse, vt ait Callimachus. Fuit enim Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Aræthyræa, Trachiniamque Scolum vocatam præterfluebat: qui cum fulmine ictus fuisset remissus est in sua fluenta, & diu postea carbones deuehere sueuit, vt ait Apollod. libro tertio. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit, vt est apud Stra. libro nono. Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorum suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorũ agrum lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cum multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alii hominem fuisse vere crediderunt; qui, quoniã terram forte excauans Asopi fluuii fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur. Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quod ex aere in aquam verso, oriantur flumina, vt ait Aristot. in Meteor. vel quòd mare principium est omnium fluuiorum. Huius filiæ multæ dicuntur, quæ sunt vel riui, vel aquarum proprietates, quę multa nomina sortitę sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cum Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuos exiccauerat, & cum ipse fluuius extenuatus in vapores verteretur, Iouem insequebatur, & ob calorem prope exiccatus fulmine dicitru percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Aegina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione, Cap. XVII.

Deucalionis diluuium, & aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt: sed nos vt in cæteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit libro 3. Apollonius;

ἔνθα Προμηθεὺς
ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τίκε δευκαλίωνα.
hic namq; Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Hom.lib. v. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his;

Μίνως δ' αὖ τίκτ' ἀμύμονα δευκαλίωνα.
Edidit hinc Minos præclatum Deucalionem.

Hellanicus vero Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur libro nono. Alii Minois & Pasiphaes, alii Asterii & Cretæ. Hi enim Minois recensentur; Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro: filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phędra. Istud autem accidit, vt varii parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solum quòd ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cum tamen omnia de vno Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opuntem, vt ait Apollon. lib. 3.

ἔστι τις αἰπεινοῖσι περίδρομος οὔρεσι γαῖα,
πάμπαν ἐΰρρηνός τε καὶ εὔβοτος. ἔνθα προμηθεὺς
ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τίκε δευκαλίωνα.
Est tellus quædam circundata montibus altis
Irrigua atq; ferax herbarum. hic namq; Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum, sub quo fuit diluuium, his verbis; οἱ μὲν ὦν πολλοὶ δευκαλίωνα τὸν σκύθεα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι, τοῦτον δευκαλίωνα, ἐπὶ τοῦ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, eum inquam Deucalionem, cuius tempore multa fuit inundatio. At Paus. in Atticis Iouis Olympii templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructum, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longe ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herodo. in Clio; ἐπὶ μὲν γὰρ δευκαλίωνος βασιλῆος, οἴκεε τὴν φθιῶτιν. Tempore Regis Deucalionis Phthiotim habitabat. Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus, de cuius nomine vocata fuit Thessalia primum Pyrrha, vt testatur in his carminibus Rhianus;

Πύῤῥαν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον
Πύῤῥης δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο.
Αἱμονίην δ' ἐξαῦτις ἀφ' αἵμονος, ὅν ῥα πελασγὸς
Γείνατο φέρτατον υἱόν. ὁ δ' αὖ τέκε θεσσαλὸν αἵμων.
Τοῦ δ' ἀπὸ θεσσαλίην λαοὶ μετεφημίζοντο.
Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Aemonia est & rursus ab Aemone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonæmum;
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Amphictyonem, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphorion. Memoriæ prodidit Andro Teius magnā sceleratorum hominum frequentiam fuisse Deucalionis tempore, cum fre-

quenes

quentes omnino essent homines vbique, Est enim illa consuetudo, vt, cum difficilius in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionem, neque maiestatem legum, neque autoritatem principum veretur, quare omnia scelerum genera per annonæ difficultatem oriuntur. Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorum, qualia fuerunt Iouis consilio & Oedipodis & Priami tempore cum vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortæ sunt pestilentiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furię solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatum, quæ corporum etiam singulorum hominum natura; vt cũ multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, repletæ fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cum nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudini diuina vltio. Quòd autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius lib. 1. Metam.

Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit. qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes.

At vero Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, vt ait Apollonius lib. 3.

Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τίκε Δευκαλίωνα.
ὃς πρῶτος ποίησε πόληας, καὶ ἱδρύσατο νηοὺς
ἀθανάτοις, πρῶτος δὲ καὶ ἀνθρώπων βασίλευσεν.
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum.
Mortales inter primus regnauit & idem.

Cum igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstarent, de quibus ita scripsit Ouid. libro primo;

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit: aut illa reuerentior vlla Deorum.

In quadam arca, vti monitus fuerat à Prometheo rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβωτὸν appellauit, at Adron Teius λάρνακα, vnde Parnassus, quòd eo scapha illa appulerit, Larnassus antea dicebatur; deinde mutata prima litera nominatus est Parnassus. Cum terra multos dies sub aquis latuisset, vt experiretur an aquæ decreuissent, & an longe abesset a terra Deucalion, columbam quandam quam secum habebat dicitur emisisse, vt testatur Plutarchus in libello de industria animalium. Id cum sæpius fecisset, eaque citissima eò reuolasset, quia non habebat vbi consisteret, intelligebat Deucalion aquas nondum satis decreuisse: verum cum auolasset denique, neque amplius rediisset, intellexit siccum iam alicubi esse terræ solum, & id non longe abesse quare Deucalion eo cum scapha traiecit, quo egressus cum Pyrrha Themidis oraculum, quæ tunc responsa dabat, adiuit, sciscitaturus quo pacto, si ita Diis placeret, posset humanum genus reparari. Id autem responsum tulerunt vt velatis capitibus ossa matris post se iacerent: quibus diu cogitantibus partim difficillimum, cum omnia limo obducta essent, partim etiam impium dictæ responsum visum est, si etiam mortuorum ossa, quæ vbi essent, nescirent, effodere

& munere

& mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem esse terram, cuius ossa iure saxa dici ob duritiē possent. sic autem rem expressit Ouid. lib. 1.

Atque ita, si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt: si flectitur ira Deorum,
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit: & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota dea est: sortemq; dedit. discedite templo,
Et velate caput, cinctasque resoluite vestes;
Ossaque post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu, rupitq; silentia voce
Pyrrha prior, iussisque Deæ parere recusat.
Detque sibi veniam pauido rogat ore; pauetq;
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.

Nam cum illa audiuisset Deucalion statim postea subiunxit;

Magna parens terra est: lapides in corpore terræ
Ossa reor dici. iacere hos post terga iubemur.

Verum hanc rem breuissime complexus est Iuuenalis in prima satyra his carminibus;

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortesq; poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Arrhianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarum Deucalionem in arcem, locumque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio, quare post illam inundationem Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexit, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quæ frequētes ibi pascebantur, fuit nominatus. post illam inundationem, vt ait Thrasibulus in historiis suis ptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita ab vna Oceanidum appellauit, vt scripsit in suis commentariis etiam Acestodorus. Hæc illa sunt, quæ de Deucalione memorantur ab antiquis. nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & iustus & pius, qui ob æquitatem religionemque suam, non solum Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protegente seruatus, cum nefarii omnes vno tempore periissent. est enim initium sapientiæ timor domini, quare prudentiæ filius Deucalion. cum viros bonos mergi omnino non patiatur Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestatem euaserunt. at cum rursus rudes homines, & religionis cultusque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad politiorem vitam, & à Pyrrha informati fuerunt, sunt in homines conuersi. Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultum Deorum homines adhortabatur, quæ excepta est, vt mihi quidem videtur, è sacris literis. at nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Iside, Cap. XVIII.

FVit Io, quæ Iunonis Zelotypia in candidam vaccā cōuersa est, vt scriptū fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia, vt vero ab Acesodorus Neptu

ni & Halirchoes : quam tamen Acusilaus Pirenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus lib.2. biblyothecæ. communior tamen fuit scriptorum sententia, quòd ea fuerit Inachi fluuii filia, vt scripsit Ouid. lib. primo Metamorph.

Inachus vnus abest : imoq; reconditus antro
Fletibus auget aquas; natamq; miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerunt Ionem, illam in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatam comperisset : cum verò abiurauit Iupiter se minime cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit,& Argo Arestoris filio,vt ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ,vt sensit Acusilaus, seruandam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andræas Tenedius in nauigatione Propontidis Ionem, non modo non fuisse persunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti : ad quam rem Iyngis Echus vel potius Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. illà re cognita Iynx in auem sui nominis à Iunone fuit conuersa, quam etiam auem vtilem esse veneficiis arbitrantur : quæ quoniam caudam semper mouet, dicta est à latinis motacilla. Hanc capientes veneficæ mulieres ceræ rotæ annexam super carbonibus cum quibusdã execrationibus torrent & comburunt: at nonnullæ veneficæ non totam,sed intima tantum illius, ei rotæ alligant. hactenus Andræas. Fabulantur hanc datam fuisse Iasoni à Venere quo tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter in nebula, vt lateret,compressit; quod cum sensisset Iuno Zelotipia capta eò accessit : at Iupiter id sentiens Ionem in vaccam cãdidam mutauit, vt omnem suspicionem Iunoni leuaret hac arte. cum vero Iuno illam vaccam vidisset, donum à Ioue postulauit : at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret, quamuis inuitus, tamen largitus est. cum verò diu sub Argi custodia, qui centum habebat oculos, asseruata fuisset, Iupiter tandem illius misertus mandauit Mercurio vt captam Ionem, vel interfecto Argo abduceret : tum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cum fistula per soni suauitatem Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cum vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace fuit excitatus: cum vero rem tegere amplius Mercurius non posset, Argum saxo occidit. Illa re valde commota Iuno primum Argum in pauonem cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus mutauit, deinde œstrum vaccæ immisit, quo illa grauissime exagitata est, vt testatur Virg. lib. 3. Georg.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Hæc igitur furore vexata primum mare, quod ab ipsa Ionium vocatũ est, dicitur tranasse; quod Theopompus tamen non ab ea, sed ab Ionio viro Illyrico, dictum putauit; veluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immersis. Postea vero montem Hæmum per Illyridem profecta transcendit, sinumque Thracium traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Aeschylum, vbi omnia euentura Ioni

puellæ vaticinatur: inter quæ hæc etiam sunt;

Σαφῶς ἐπίστασ', ἰόνιος κληθήσεται
τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς:
Scias apertè, Ionius vocabitur,
Tuæ viæ monumentum is omnibus viris.

& id; Ἔσται δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
τῆς σῆς πορείας, Βόσπορος δ' ἐπώνυμος.
Semper viros inter vigebit de tuo
Cursu loquela; & Bosporus cognomine.

In Scythiam vero profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Aegyptum tandem peruenit, vt ait Ouid. lib. I. Metam. quare cum tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea ex Prometheo, in desperationem propè adducta est: quare ita secum inquit;

Τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος. ἀλλ' οὐκ ἐν τάχει
Ἔῤῥιψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀποστύφλου πέτρας;
ὅπως πέδῳ σκήψασα τῶν πάντων πόνων
ἀπαλλάγην. κρεῖσσον γὰρ εἰς ἅπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
Quid vita lucri est? ipsa nec citissime
Hac de petra præceps iacio me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus.
Multò magis semel iuuaret emori,
Quàm viuere in dies acerbè singulos.

Cum igitur venisset in Aegyptum ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Theocritus his versibus in Europa;

θηεῦντο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
Ἐν δ' ἦν Ζεὺς ἐπαφώμενος ἠρέμα χερσὶ θείαις
πόρτιος, ἅτε καλλίστῳ ἑπταπόρῳ παρὰ νείλῳ
Ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.
Fluctiuagamq; bouem spectabant in maris vndis.
Iupiter hic aderat, niueæ qui terga iuuencæ
Tractabat dextra. Septemflui ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox fœmina pulchra.

Atqui scripsit Aeschylus in Prometheo, quod Ioue attrectante tergus huiusce Iuuencæ priorem formam Io recuperauit. Scriptum reliquit Apollodorus in libro de Diis, quod istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quæ ita vocata fuit ab ipsa Ione, cum Argum diuina ope superasset; ἰόπη δὲ πόλις κέκληται, ὅτι ἰὼ ἡ ἰὼ τὸν ἄργον νικήσασα, γέγονεν ἄνθρωπος. vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi post Argum diuina ope superatum, Io facta est homo. Scripsit Apollodorus Ionem pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse, quem Iuno Curetibus occultandum tradidit. id cum resciuisset Iupiter, fertur Curetes interfecisse, quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuento in Aegyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrum quoddam in Eubœa fuisse scribit, in littore maris Aegei, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est Epaphum peperisse. post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Aegyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti. Hæc illa sunt quæ de Ione Inachi filia fabulosè di-

cta sunt ab antiquis scriptoribus. memoriæ prodidit Herodotus in Clio raptam fuisse Ionem à Phœnicibus & in Aegyptum deportatam, quod scriptũ fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgo creditum est. at longe alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phęniciæ, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phęnicibus lubens in Aegyptum nauigarit. Quod autem bos facta mare tranauerit id falsum omnino esse creditur, sed datũ fuisse fabulæ locum, quia in naui, quæ priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarit. cum igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa distterminat, cuius in litore extructum est Byzantium, traiecisset, locus dictus fuit Bosporus, quia bos illac incesserit. Alii crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traiicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alii maluerunt appellatum fuisse Bosporum ab eo tauro, quem Rex Aegyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cum vero mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum neque visum in Græcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro. cum vero apparuisset longe existentibus supra vndas natans taurus ille, quòd erat super tabulatum, sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosporus. fingebatur verò Isidis statua cornuta, quæ ex palmarum foliis habebat calciámenta, cum luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminæ victimæ, vitulæ scilicet erant consecratæ, sicut scripsit Herodotus in Euterpe; τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς ἴσιος. τὸ γὰρ τῆς ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήιον, βούκερών ἐστι, κατά περ Ἕλληνες τὴν ἰοῦν γράφουσι. fœminas illis sacrificare non licet, quæ consecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua; cuiusmodi Græci Ionẽ fingunt, inquiunt postea Epaphum Aegypti imperium adeptũ vrbem Memphim ædificasse, matremq; post mortem Isidis nomine coli imperasse. atque hæc illa sunt, quæ attinẽt ad historicam expositionem. Quod ad physicas spectat, Io modo luna dicta est, modo credita est terra. nam dicitur Io fuisse Argi & Ismenes filia, vel Neptuni, vel Inachi fluuii, vel aquæ omnino, quum terræ solum Io crederetur. nam terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iupiter compressit in nebula, cum Iupiter nimirũ æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assidue exurgunt. fabulantur Ionem in vaccam mutatã fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terræ. nam cum Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cum neque ob nimium calorem assiduum, vt neq; ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam cõcessit, quia cœlum cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assidue terram intuetur, & ob suum cursum tempora assidue varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorum altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur sole illustrari, cum dimidium stellas frequentes ostentet; atq; stellæ, quæ solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse, totumque ferè terrarum orbem peragrasse, & omnia tranasse maria; quia prudentia & industria agricolarum videtur aeris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cum tellus colonorum industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio

tio agriculturæ in omnes terras dedita tandem peruenit in Aegyptum, quæ tellus, quoniam ob suam fertilitatem ac bonitatem maxime patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formā ibi recuperasse. Ad hos cum Isis trāsfretasset mulier omnino formosissima suę ętatis ab Api Aegyptiorum Rege vxor ducta est. quam dicunt nonnulli Mercurium cęso Argo sene prudentissimo Argiuorum Rege vt ipse imperio potiretur pulsum è Græcia, cum res parum feliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cū Isis agriculturam, multasque res humanæ vitæ perutiles Aegyptiis ostēdisset, pro Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuero ego fabulam hanc vniuersam ad lunæ cursum potius accomodādam putauerim: quam dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiam, cū luna sensim humectet nocturno lumine, vt ait Ptolomæus in Almagesto. Hanc dixerunt filiam Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cum Iupiter etiam sol aliquando sit; etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulæ plerunque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonem Io in vaccam mutatur, quia semper ferè die tertio saltem à coniunctione luna exit cornuta, vaccæque cornua imitatur. Nam nisi ante diem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorique aeri obtulerit, pluuiæ assiduè propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno et Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu, & vacca ab Argo liberatur, quia sole lumen & vires lunæ impartiente, illa omnium stellarum vires superat, magisque conspicuæ sunt lunæ, quàm stellarum omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus; quas exercet luna vbi aliquantulum excreuerit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peragrasse, & modo in Scythiam, quæ regio est ad septentrionem, modò in Aegyptum peruagata, quia cū luna velocissima sit, mariaque omnia secum trahat, tum modo ad septentrionem, modo ad austrum declinat ab ecclipsica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam finxerunt, cum primam formam recuperasset; quoniam primi omnium mortalium Aegyptii eum oculos in cœlum sustulissent, vidissentque cœlum, solem, lunam, astra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse, à perpetuo cursu Deos vocarunt; atq; solem & lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt testatur Eusebius lib. 1. præp. euang. & Plat. in Cratylo. Alii fabulam hanc ad humanam vitam, moresq; mortalium exprimendos retorserunt: dixeruntq; Ionem esse hominū parum cordatorum animas; quæ primùm cum Ione coniunctæ in nebula, & è cœlo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in belluas vertuntur, neque cupiūt aut diuinitatem summi Dei, aut acceptam immortalitatem speculari. Sic verò mutatæ donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quę multò etiam plures sunt, quàm oculi Argi. paulopost cum maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines deniq; refrenat, estq; omnium voluptatum satietas. Deinde oestrus à Iunone immittitur, qui stimulus est conscientiæ, & rerum præteritarum, ætatisq; inutiliter transactæ recordatio. Hæc facit vt intelligamus nos antea toto cœlo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales deniq; per sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ione satis, nunc de Vesta dicamus.

De Vesta, Cap. XIX.

NEque vero Isis solum, sed etiam Vesta ab antiquis terra credita est; quã Saturni & Rheæ filiam esse crediderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus in his;

ἑστία εὐδυνάτοιο κρόνου θύγατερ βασίλεια.
Filia Saturni Vesta ô Regina potentis.

Et libro sexto Fast.

Ex Ope Iunonem memorant, Cereremq; creatas
Semine Saturni; tertia Vesta fuit.

Quidam, inter quos fuit Posidonius, in libris, quibus titulus erat de Heroibus & dęmonibus, senserunt duas fuisse Vestas; alteram Saturni matrem, quę vocata fuit etiam Pales, alteram filiam, quæ semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum differẽtia, quid de Vesta senserint antiqui breuiter explicabimus. Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium seruatricem, cui rerum omnium primitię offerebantur, vt testatur Hom. in hymno;

ἑστίη ἣ πάντων ἐν δώμασιν ὑψηλοῖσιν
ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων
ἕδρην ἀΐδιον ἔλαχε πρεσβηΐδα τιμήν.
καλὸν ἔχουσα γέρας καὶ τιμήν. οὐ γὰρ ἄτερ σοῦ
εἰλαπίναι θνητοῖσιν, ἵν' οὐ πρώτῃ, πυμάτῃ τε
ἑστίῃ ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.
Vesta Deumq; hominumq; domos dea quæ colis altas,
Perpetuamq; tenes sedem, quæ semper honorem
Præmia cui data sunt ingentia. te sine nulli
Mortales vnquam celebrant conuiuia lęti,
Ni Vestæ primum libent prædulcia vina.

Nam cum Vesta Saturni filia prima domos extruere inuenisset, intra domos vbiq; pingebatur, quo & domos seruaret, & custos esset habitantium, vt testatur his Posidonius in Heroibus & Dæmonibus; ἡ γὰρ ἑστία κρόνου θυγάτηρ τὴν οἰκίαν κατ' ἀρχὰς εὗρεν, διὸ τῇ εὑρήματος ἕνεκεν ἐντὸς τῶν οἴκων ἐγγράφουσιν, ἵνα καὶ ταύτας σώζῃ, καὶ φύλαξ εἴη τῶν ἐνοικούντων, Vesta sanè Saturni filia domum primum inuenit, quam etiam inuentionis causa intra domos pingere consueuerant, vt & has seruaret, & custos esset in illis habitantium. Fuit hac ipsa de causa domus etiam Vesta siue ἑστία vocata, vt ait Eurip. in Medea;

... ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων καὶ συνεργὸν εἱλόμην
ἑκάτην, μυχοῖς ναίουσαν ἑστίας ἐμῆς.
... hanc ego colo
Præ cæteris Hecaten, mihi quam ferre opem
Legi meæ Vestæ colit namq; intima.

Mos autem fuit in omnibus sacrificiis vt primitiæ Vestæ offerrentur, vt dictum est; cuius cõsuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristocritus lib. 2. μετὰ γὰρ τὸ καταλυθῆναι τὴν τῶν τιτάνων ἀρχὴν, τὸν δία δεξάμενον τὴν βασιλείαν ἐπιτρέψαι ἑστίᾳ λαβεῖν ὅ, τι βούλεται, τὴν δὲ, πρῶτον μὲν παρθενίαν αἰτῆσαι· μετὰ δὲ παρθενίαν ἀπαρχὰς θυομένων αὐτῇ νέμεσθαι πρώτῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρώτῃ ἀπονέμεσθαι. Nam postea quam

deiecti

deiecti sunt Titanes ac victi ne susciperent imperium, Iupiterq; illud cepisset, optionem dedit Vestæ quod vellet capiendi. Hanc primum virginitatem postulasse inquiunt, & post illam, vt primitiæ omnium, quæ sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita vero postea sancitum est in sacris, vt primum omnium quæ sacrificabantur, primitias Vestæ offerrent. Illud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis; ἀλλ' ἵνα

ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά·

A Vesta incipiens vt contundam quempiam.

Enimuero cum duæ essent Vestæ, per antiquiorem Saturni matrem Terram, at per iuniorem ignem purum ætheris significarunt, vt testatur Ouidi. libro 6. Fastorum;

Vesta eadem est: & terra. subest vigil ignis vtriq;.
Significat sedem terra focusq; suam.

Cum igitur æternus sit ignis æthereus, iure optimo Vesta æterna vocata fuit vt est apud Horat. lib. 3. Carminum; quã Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his;

Ἑστία εὐδυνάτοιο κρόνου θύγατερ βασίλεια,
ἣ μέσον οἶκον ἔχεις πυρὸς ἀενάοιο μεγίστου.

Filia Saturni Vesta ò Regina potentis,
Quæ colis ætheree medium regionis, & ignis.

Atq; cum ara esset erecta in Prytanio, in qua perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, aram illam Pollux Vestam appulit in his; ἐφ' ὧν δὲ θύομεν, ἢ πῦρ ἀνακαίομεν, βωμὸς, θυμιατήριον, ἑστία. ἔνιοι γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. οὕτω δ' ἂν κυριώτατα καλοίης τὴν ἐν πρυτανείῳ, ἐφ' ἧς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἀνάπτεται. Super quibus sacrificamus, aut ignem accendimus, altare, acerra, Vesta: nonnulli enim sic appellarunt. Sic sane aptissime illam, quæ est in Prytanio, vocaueris, super qua ignis ille perpetuus ardere solet. At Ouid. lib. 6. Fast. flammam ipsam Vestam fuisse appellatam sensit, vt patet in his;

Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammam:
Nataq; de flamma corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse, vt vel ab initio Romæ præcipua religione cultam, argumento sunt illa, quæ ad Vestalium perpetuam virginitatem pertinebãt; quæ, cum omnibus notissima sint, minime nunc explicabo. Cum altera harum Vestarum Saturni fuisset mater, merito vocata fuit antiqua & cana; vt est in lib. 9. Aeneid. apud Virg.

Assaraciq; larem, & canæ penetralia Vestæ.

Hanc terram omnino fuisse testatur Plut. dec. 8. Sympo. probl. quippe cum inquiat mensas antiquorum fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ cũ victum nobis tanquam terra præberent, vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiam manifestius, vt ego quidem arbitror, declarauit Plato in Timæo, cum Deos omnes, elementa scilicet, ac vires cœlorum commoueri faciat, solamq; terrã in medio horum immobilem consistere, vt patet ex his; ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. Magnus sanè dux in cœlo Iupiter currum agens volucrem, primus incedit omnia coordinans & curans. Hunc sequitur Deorũ dæmonumq; exercitus in duodecim partes distributus: at Vesta sola manet in Deorum domo.

Nam

Nam cum Iupiter supremus sit Deus, Dii dæmonesq; reliqui planetæ sunt, & corpora cœlestia, ac elementa, quæ intra duodecim partes signiferi omnia continentur. Cum vero primum mobile corpus omnia reliqua secum trahat, idcirco dicti sunt Di ac dæmones volucrem currum sequi, quorum est non paruus exercitus. At sola ex iis, qui Dii habiti sunt, domum immobilis seruat Vesta, cum illa terra sit, vt Eurip. in his significauit;

> καὶ γαῖα μῆτερ ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ
> βροτῶν καλοῦσιν ἡμένην ἐν αἰθέρι.
>
> Parensq; terra, quam vocant Vestam viri
> Præstantiores considentem in æthere.

Nam terra sola ex omnibus naturalibus corporibus immobilis existens in medio totius orbis sublimis, tanquam in aere, consistit; neq; in aliquã mundi partem magis declinat; quare iure inquit Oui. lib. 6. Fast.

> Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa
> Aere subiecto tam graue pendet onus.
> Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem.
> Quiq; premat partes, angulus omnis abest.

Cum enim tantundem vndiq; distet à cœlo, dicta est sedere in æthere, & nulla re suffulta sustineri. Huic tanquam dæmoni summæ parti ignis præfecto in sacrificiis litabatur odoribus. At cum antiquior Vesta terra esse putaretur, flores vtpote illorum feraci matri, offerebantur, & far; vt est apud Virgil. lib. v.

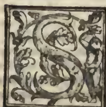
> Hæc memorans, cinerem, & sopitos suscitat ignes,
> Pergameumq; larem, & canæ penetralia Vestæ
> Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.

Vestam omnino Plotinus, aliiq; complures, animam terræ esse voluerunt; quæ Ceres etiam aliquando fuit nominata: alii Vestam esse crediderunt, inter quos fuerunt Platonici, τῶν separatarum formarum, & rerum diuinarũ solidum fundamentum: idcirco in omnium Deorum sacrificiis Vestæ primitiæ offerri ab antiquis solebant. Credita fuit altera Vesta Saturni mater, quia cum nondum existeret tempus, in confusa mundi mole terra latuerit: altera filia, quia post cœlum & tempus elementorum corpora summus opifex architectatus est Deus. Cum terra igitur esset omnium prope corporum naturalium fundamentum, merito mater Deorum etiam fuit ab antiquis appellata, vt testatur Strab. lib. x. hanc conuiuiorum præfectam, & omnium sacrorum primitias capere solitam dixerunt, quia sine terræ muneribus, vel sine calore è cœlo, nulla res nasci potest conuiuiis apta: quæ cum omnia ad sacrificia munera producat, merito omnium illorum primitias capere credita est. Atque quid Vesta sit, & quod fuerit an antiquis culta, cum omnia elementa, elementorumq; vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, qui nihil Deo vacare putarunt, iam satis explicatum fuit.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER NONVS.

Quàm sapienter religionem, & sacerdotum honores, & inferorum locum introduxerint antiqui.

SED antequam ad reliqua procedamus, cum omnem vitam mortalium multis vndique difficultatibus circumuentam esse dixerimus, multaq; ab antiquis ad eam sapienter gubernandam excogitata, me operæprecium facturum esse arbitror si demonstrauero omnem antiquorum religionem ad metum Deorum in animis hominum imprimendum fuisse inuentam. Nam cum turba fœminarum, imperitorumque multitudo rationes philosophicas minime possent imbibere, neque per eas ad religionem, & fidem, & sanctitatem facilè inuitari; Deorum metu & timore opus fuit, quæ certe sine fabularum, rerumque admirabilium figmentis in animis hominum imprimi non poterant. Hæc igitur causa fuit cur fulmen Ioui & Aegidem attribuerint antiqui pro armis, & tridentem Neptuno, & sagittas Cupidini, & faces Erynnibus vltricibus scelerum, & Palladi dracones, & Diis cæteris arma diuersa concesserint. Sed quoniam quæ excogitata fuerunt, rudia planè primum, & inutilia fortasse ad hoc efficiendum videbantur, neque obstinatos illos homines esse oportebat, qui primam rudem religionem acceperant, postea recentiorum Deorum multitudo introducta fuit; & cum his recentiores leges, & non iidem ritus sacrorum; quippe cum antiquas leges à Diis recentibus conculcatas fuisse dicat Aeschylus in Eumenidibus. Fuerunt autem recentiores Dii crediti Iupiter in primis, qui omnia priscorum Deorum iura, & omnes leges antiquauit: tum Hercules, & Dionysius, & omnis illa infinita prope Deorum turba, qui ab ipso Ioue postea manarunt. Post hos Deos etiam hominibus diuini honores sunt habiti post mortem, atque illorum nonnullis vrbes etiam dicatæ; sicuti in Chersonneso Eleus Protesilao, Lebadea Bœotiæ Trophonio, templum Amphiarao in Oropia. Atque vt hominum inuenta sibi grata esse Dii certissimis argumentis illi cófirmarent, multa miracula è rebus sibi sacratis contingere voluerunt, quòd statua Liberi patris visa ab hominibus profanis illos in insaniam verteret, quòd siquis neglecta religione in lucum Eumenidum apud Athenienses ingressus esset, furore agebatur, in aream Iouis Lycæi impuris ingressis omnino intra annum mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quòd si vel homines vel belluæ illuc intrarent, nullam reddebant corporis vmbram; quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspiciis, auguriis, vaticiniis, & omnibus diuinationibus, quę

ad religionem ſpectabant; quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templum: nam ſpeculum fuit pertenui funiculo ſuſpenſum, & ad aquam fontis ibi exiſtentis demiſſum; in quo ægri peractis prius ſacrificiis de more eius loci, vel certam ſanitatem, vel certiſsimam mortem ex offerentibus ſeſe in ſpeculo imaginibus intuebantur. id vero non niſi ad comprobandam illam religionem ab impuris dæmonibus efficiebatur. atque infinita propè miracula variis in locis contigiſſe antiquæ & nuper naſcentis religionis tempore memorantur. Ita vero effectum eſt, vt magna reuerentia & ſacrificiis, ac religioni deorum, & ſacerdotibus ipſis acceſſerit; cum ſacerdotes è nobiliſsimis tantum familiis eligerentur, & omnibus publicis conſiliis intereſſent apud Græcos: nam tanquam Diis præſentibus, quibus nihil ignotum exiſtimare debemus, ita præſentibus ſacerdotibus, Mantibus ſcilicet apud Athenienſes, at Auguribus regi apud Lacedæmonios aſsidentibus, omnia publica proponebantur conſilia. Neque ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla poſt cōſultationem aggrediebantur, quàm oraculum Delphicū, aut Ammonium, aut Dodonæum, aut aliquo pacto Deorum ipſorum voluntatem conſuluiſſent. Sic ſequentibus poſtea temporibus fuit in more poſitum, deinde legibus etiam confirmatum, vt ſenatus legitime non niſi in templis Deorum, aut in locis ſacris poſſet haberi; tanquam omnium quæ agerentur, ac dicerentur, & conſcientiæ æquitatiſque lux teſtes deos ipſos facerent. Poſtea vero ſapientiſsimi legum ciuilium latores ſinguli varios Deos ſuarum legum autores introduxerunt, cum lex omnis leuis ſit & inanis habita, quæ Deorū immortalium conſenſum non haberet. Inde cœpit priſca antiquorum theologia ſtudia menteſque hominum ad ſe allicere, quam totam tamen in corporum naturalium conſideratione Zeno & Cleanthes & Chryſippus philoſophi conſiſtere crediderunt. At non penitus à rebus diuinis, quamuis certa & legitima via eò non accedebatur, erat remota contemplatio antiquorum, neque inutilis plane erat illa inueſtigatio. Non enim animorum ſolum ingeniorumque noſtrorum quaſi naturale quoddam pabulum inuenimus conſiderationem Deorum, rerumq; diuinarum cognitionem, dum naturam Dei perſcrutamur; ſed etiā erigimur quodammodo, elatiores fieri nobis videmur, ſupera & cœleſtia cogitantes, humana, vt exigua & minima & futilia paruiſacimus, viriique boni efficimur. Nam contemptis rebus humanis, affectibuſque animorum & cupiditatibus conculcatis quid reliquum eſſe poteſt in nobis improbitatis? aut quis patet his motibus inter rerum diuinarum inueſtigationem locus? Neque vero corpora ſolùm naturalia pro Diis culta fuerunt ab antiquis, vt luna, ſol, terra, ignis, aqua, venti, qui omnes pro Diis diuinos honores obtinuerunt, vt, & Herodotus in Clio, & Plato in Cratylo teſtantur, & nos ſuperius demonſtrauimus: ſed etiam, vt certa moderatione animorum noſtrorum motus temperarentur, nihilque crederetur ſine Deo auſpice & moderatore fieri, ſinguli prope animorum motus pro Diis quoque diuinis honoribus culti ſunt. nam & ara Miſericordiæ fuit apud Athenienſes; apud quos illi numini, quia magna momenta in tota hominum vita, caſuumq; varietate habeat, præcipuus quidam honos habebatur, tum Pudoris, & Famæ, & Alacritatis aræ, & Bonæ Valetudinis erectæ ſunt: & Somnia, Pertinacia, Gratiæ, Fraus, Miſeriæ, Querela, Amor, Dolus, Motus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ pro Diis habitæ. Neceſsitatem præterea magnam Deā

vocauit

vocauit, Callimachus in hymnis, & Fortuna rebus omnibus dominari credita, & Spem ac Timorem graues Deos ita vocauit Theognis;

Ἐλπὶς καὶ κίνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖοι,
οὗτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι.
Spesq; Timorq; pares mortales inter, & iidem
Infestant animos, numen vtrunque graue.

Nam cum superiores motus animorum diuinos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis fana fuerint erecta, non'ne hoc palam indicarunt, Deos omnia prospicere, & viros bonos quàm maxime ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accommodare? Atqui cum mundum totum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina præsentia Deorum carere posse, cum multitudo rerum omnium quæ agerentur & dicerentur, & cogitarentur Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impune licuit. Neque vllus fuit ex hac tanta Deorum multitudine, cui mortalium sapientia, probitas, iustitia, integritas, fides, temperantia non esset grata; quare præclare traditum est à sapientibus duas esse vias animarum è corporibus excedentium. Qui enim se humanis vitiis cōtaminassent, seque totos libidinibus addixissent, quibus cæti se domesticis turpitudinibus ac flagitiis inquinassent; vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patriæ suæ concepissent, iis deuium quoddam iter fuisse seclusum à Deorum concilio tradiderunt, atq; hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterant. Qui vero multa quidem, at expiabilia peccata commisissent, sordibusque humanæ fœcis fuissent inquinati, illis post certum temporis spatium ad Deorum concilium accedere licebat, vbi omnes illas sordes abluissent; cum nihil nisi purum & simplex ad Deos peruenire posset. Qui vero se integros castosq; seruassent per totam vitam, quibusq; fuisset quàm minima cum corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati, his facilem patere reditum ad Deos, vnde discesserant, tradiderunt antiqui. Quare cum sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna præmia proponerentur, cumq; omnium negotiorum cogitationumq; suarum Deos testes habere singulos dicerent, qui poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorū præsentiam demissi? at nunc de Vlysse iam dicamus.

De Vlysse. Cap. I.

Vlysses, de quo tam multa, tamq; mirabilia scribuntur à poetis, & ab omnium poetarum principe Homero præcipue, natus est in Bœotia vt sensit Lycophron, vt verò alii in Ithaca parentibus Laerte & Anticlea, de qua ita meminit Hom. lib. λ. odyss.

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν ἐς ἴλιον ἱρήν.
Atque anima accessit defunctæ matris eodem,
Natæ magnanimo Autolyco claræ Anticleæ:
Quam viuam liqui petii cum Pergama sacra.

Hic vbi nauigandum esset ad bellum Troianum cum cæteris Heroibus, se insanum esse simulauit ob eximium amorem, quo vxorem Penelopen Icari fi-

liam, vt aiunt prosequebatur. Iunctis itaque duobus inter se longe diuersis animalibus litus aratro proscindere cœpit salemque pro seminibus spargere. At Palamedes eius astutia cognita cum aperire & retegere illius consilium niteretur, Telemachum Vlyssis filium infantem, quem vnicum Vlysses habebat, ante aratrum in sulco deposuit: Vlysses facinus conspicatus ne filium læderet, aratrum subleuauit. cognitum fuit eo pacto simulatam fuisse ab Vlysse illam insaniam, at non verè esse mente captum; quare ad bellum Troianum cum cęteris Heroibus classe necessario deuectus egregiam operam Græcis in eo bello nauauit. Primum enim fuit autor vt Achilles inter filias Lycomedis virginali habitu inductus, atq; ita latens, ad bellum protraheretur: deinde sagittas Philoctetis, quas is ab Hercule ceperat, ad Troianū bellum attulit, sine quibus Troia capi non poterat, vt monuerat oraculum. Cineres Laomedontis clam è Scæa porta rapuit. Palladium cæsis arcis custodibus sustulit. Explorator cum Diomede missus Rheso Traciæ rege cæso abduxit equos, ante quam Xanthi aquam bibissent. Hæc autem omnia nisi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis. Multa sunt denique & alia ab eodem Heroe in illo bello, quæ callidè excogitata fuisse cōmemorantur, quæ nunc omittenda duxi: atque illa tantum percurrā, quæ non ad subiugandam aliquam Asiæ partem, quod quidem nō valde gloriosum est cuiquam, præsertim si id fiat per multas plurimorum manus. neque ad occupandum attinent imperium Troianorum, sed ad seipsum, quod multo præclarius est, vincendum, & ad componendos animi motus, & ad mentem suam rationi, prudentiæq; legibus subiiciendam fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Capta igitur Troia eum in patriam nauigaret Vlysses, ad littus Ciconū, qui fuerunt asperrimi Thraciæ populi tempestate delatus, multis è suis in prælio aduersus irruētes Ciconas desideratis soluere tandē ab illo litore coactus est. tū rursus in Aphricam tēpestate delatus ad Lotophagorum regionem appulit: ibi eum socii eius lotorum fructus gustassent patriæ obliti ad naues minime reuerterunt. Inde verò fertur delatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim sociis intrauit, quem Polyphemū postea liberioribus poculis inuitatum, cum in profundum somnum deflexum videret, qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit; & vnicum oculum, quem is habebat, accenso titione exussit: tum pellibus ouium inductus cum superstitibus sex sociis ex antro inter oues mirificè clam elapsus est. è Sicilia deinde ad insulam Aeoliam delatus ventos in vtrem inclusos præter Zephyrū, omnes accepit ab Aeolo; nam is è Sicilia & ab Aeoliis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est vtilis. At cum sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, reclusisset vtrem, reflantibus ventis acerbissimè ad Aeoliam insulam denuo repellitur. Hic rursus cū frustra Aeoli munus id repeteret repulsam passus ad Læstrygones immanissimos Campaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cum Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ad Aeæam insulā cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæq; plurimum magicis artibus posset, Solis filia credita habitabat. Hæc etiam nonnullos è sociis Vlyssis exploratum qui nam insulam incolerent missos, in belluas cōuertit. Ad hanc Vlysses intrepidus accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quā stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cū hac postea annū versatus filiū suscepit Telegonū. Mox ad inferos

ros descendit, vt è vate Tiresia quę sibi agenda forent, perdisceret; vnde reuersus ad insulã Sirenum delatus aures sociorũ cera illitas obturauit, seque ad malum nauis alligari iussit, ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam & Charybdim pertransiens non sine aliqua sociorum iactura in Siciliam rursus peruenit, vbi Solis filiæ paternos greges custodiebant. Hic monuit socios ne Solis greges lęderent, sed ipso dormiente fame coacti, iamdiu enim permagnam annonæ penuriam plurimum passi fuerant nauigantes, plura animalia è gregibus ceciderunt; quod scelus tantum omnes naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers eius sceleris arrepto malo nauis nouem dies in mari fuit ab vndis & ventis agitatus; ac tandem ad Ogygiam insulam delatus, & à Calypsone Nympha in hospitium acceptus, septem annos cum illa versatus est, atq; ex eius congressu filios etiam suscepit. Inde cum rate denique vectus fuisset ita Diis iubentibus, cum non procul abesset à Phęacia, ratis etiam frangitur, quoniam Neptunus propter casum Polyphemi filii grauissimam tempestatem illi immisit, Huius miserta Leucothoe tabulã subiecit, cui innixus Vlysses in portum Phęacum adnatauit, nudusque inter frondes arborum ibi se occultauit. Cum verò vestes postmodo à Nausicaa filia Alcinoi accepisset, Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugem perductus est, à qua nauibus & sociis dono ceptis in Ithacam cum muneribus dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto medici habitu, vti Pallas monuerat, ad suos rediuit, domumq; suam lasciuis ac sceleratis procis expurgauit. Hæc autem omnia ita sunt à poetis decantata, vt vel solum Homeri poema nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hactenus de Vlysse dicta sunt. At nunc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. Atque illud esto primum, quòd siquis diligentius consideret illa, quæ memoriæ prodita sunt de Vlysse, is intelliget vniuersam hominum vitam in his fabulis expressam fuisse, & præclara sub his præcepta contineri, quæ spectent plurimum ad animos nostros in omnes fortunæ euentus ad sapientiam informandos. Quis est enim Vlysses? an nõ sapientia, quæ inuicta per omnia pericula intrepidè pertransit? aut qui sunt Vlysis socii? non'ne animorum nostrorum motus? Cur igitur multos è suis sociis in præliis aduersus Ciconas ad radices Ismari montis amisit? cur multi fuerunt à Lęstrygonibus absumpti? cur nonnulli à Cyclope vorati? cur alii à Scylla & Charybdi grauissimis monstris absorpti? Quoniam multi vel ira, vel doloribus vincuntur, vel rebus aduersis ita infringuntur, atque consternantur, animoque deficiunt, vt ad piorum locum, tanquam in patriam, peruenire non possint. Alii contra non cedunt quidem difficultatibus, aduersus quarum molem inuicti persistunt, sed inter Phęacum delitias, aut inter fructuum Lotophagorum suauitatem, aut per iucundissima Circes pocula, aut cantus Sirenum, propriam salutem neglexerunt. Quare non pauciores inter delitias aut voluptates, quàm inter grauissima pericula socios Vlysses desiderauit. Quanta sit autem vis voluptatum, quamq; perniciosa mortalibus, declarauit exemplum Polyphemi; quippe cum vel tanta moles Cyclopis fuerit per vini suauitatem oppressa. Cum demonstrarent rursus poetæ diuinam bonitatem omnibus patere eius auxilium implorantibus, dixerunt illum ventos in vtrem inclusos ab Aeolo accepisse, quæ tamẽ neglecta semel, postea non foret ita facilis & omnibus obuia, illum ad Aeolum reuersum repulsam passum fuisse inquiunt. Deinde ostendunt auaritiam socio-

ſociorum Vlyſsis,qui vtrem recluſerunt multorum & laborum & calamitatum fuiſſe originem. Ibidem quã neceſſaria ſit Imperatoris vigilantia oſtẽditur, cum neque tantillum quidem ab adminiſtratione rerum ad communem omnium ſalutem pertinentium, recedere liceat. Quamuis pleriſq; nõ ad publicam,ſed ad propriã vtilitatem res publicas gubernare nunc mos eſt; qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tãtum quod ſibi conferat, legitimum eſſe arbitrantur. Deinde ſignificatum fuit per hæc viro bono neceſſariam eſſe omnino prudentiam & rerum futurarum quaſi diuinationem quandam, & præcognitionem, cum ſciſcitatum de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non ſufficere vires humanas ad ſuperanda pericula, vel titillationes voluptatum,ad quas obſtupeſcit humanum ingenium, facile monere poteſt Mercurii munus, quod datum eſt Vlyſsi aduerſus omnia veneficia. Cur inter ſuauiſsimos Sirenum cantus,vel aures obturari,vel ad malum alligari conuenit? quia aduerſus illegitimarum voluptatum illecebras vel ſurdos eſſe,vel rationi firmiſsime alligatum obtemperare omnino opus eſt. Cur ſocii naui igne fulminis cœleſtis conflagrante vbi Solis greges mactauiſſent, eo Deo neglecto in mari perierunt, ac ſolus Vlyſſes euaſit? quia nemo impune denique religionem paruifacit, cum innocentes ſemper Deus protegat & adiuuet. Hic idem modo nudus & ad litus eiectus inter frondes latuit,modo auri & argenti diues multis acceptis ſociis & muneribus in patriam dormiens exponitur ob fortunæ viciſsitudines,quas virum ſapientem æquo animo perferre opus eſt. Hic idẽ ſumpto mendici habitu conſilio Palladis poſt omnes procos cęſos tranquillus in patria fuit, quoniam viri boni & mali eundem habent ortum,& exitum vitæ, omnes enim mendici & nudi naſcuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu ſuperatis denique & extinctis libidinis, voluptatumque omnium ſtimulis, qui proci ſunt animæ noſtræ,in patria,in piorum locis,in Deorum cõcilio feliciſsime viuimus. Quare, ſiquis vel illa monſtra,quæ dicitur Vlyſſes perdomuiſſe, alicubi extitiſſe credat,vel ſi extitiſſent tam diſperſa, ad illa omnia Vlyſſem fuiſſe delatum, is nimium rerum antiquarum ſcriptoribus pro quadam ſimplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat. Sin hæc omnia ad mores, vitamque mortalium recte inſtituendam excogitata putet, mecum plane ſentit; cum omnia hęc ad omnes fortunæ euentus ſapienter ferendos non mediocriter pertineant. Atq; de Vlyſſe ita breuiter, nunc de Oreſte dicatur.

De Oreſte, *Cap.* II.

ORestes autem fuit Clytemneſtrę & eius Agamemnonis filius,qui ſummus Imperator fuit Gręcorum,vbi Gręci ad Troiam militarent,quem alii dicunt in conuiuio cum domum poſt id bellum rediiſſet, alii in balneo vnà cũ nonnullis viris illuſtribus per inſidias Aegiſthi fuiſſe cęſum. Ferunt Oreſten paruulum domi cum matre relictum fuiſſe, quo tempore Agamemnon ad bellum Troianum nauigauit, vbi cantorem cuſtodẽ & admonitorem Clytemneſtræ reliquit. At Aegiſthus Clytemneſtræ deſiderio captus cantore clam per inſidias in inſula deſerta obtruncato, illa denique potitus eſt. Hic idem Aegiſthus Agamemnone patre Oreſtis cęſo filium quoque erat occiſurus,niſi is ab Electra ſorore admonitus inſidias ſibi paratiab Aegiſtho, fuga ſibi ſalutem comparaſſet. Profugit igitur Oreſtes ad

Stro-

Strophium principem Phocensium, qui sororem Agamemnonis in matrimonium duxerat, vbi ad duodecim annos commoratus, cum iam ad robustiorē ætatem peruenisset, & paternæ cędis memor, & acceptæ ab Aegistho iniuriæ non oblitus, tanquam nuntius mortis Orestis ad Clytemnestram matrem ad mittitur: atq; Electra cōscia, quę data fuerat in matrimonium cuidam agricolæ, ne possent qui ex illa nascerētur ad regnum aspirare, matrem & Aegisthum eodem ferro obtruncauit in paternæ cędis vltionem. Id autem factum est ab Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip. in Oreste his carminib.

φοίβου δ' ἀδικίαν μὲν τί δεῖ κατηγορεῖν;
πεῖθει ὀρέστην μητέρ', ἥ σφ' ἐγείνατο
κτεῖναι, πρὸς οὐχ ἅπαντας εὔκλειαν φέρον,
Quid est opus narrare Phębi iniurias?
Matrem hic Oresti suadet illum quæ edidit
Mactare; magnam quò refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerint Orestem non fuisse per id tempus apud Strophium, sed dum exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cum magna Arcadum manu Phocensium auxiliis fretum Spartæ regnum occupasse: cui Lacedæmonii haud quaquam inuiti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parerent, quā Nicostratum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionen, Menelai filiam nupsisse Oresti, de qua natus est filius Sisamenus, qui patri Oresti in regnum successit, vt ait Pausa. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam cędem diem dictam fuisse apud Areopagitas, vt sensit Nymphodorus ab Erynnibus vltricibus scelerum; vt vero Dionysiocles, à Tyndaro patre Clytęnestræ; vt vero Amorgius Simonides, ab Erigone Aegisthi & Clytemnestræ filia: in quo iudicio cū par esset vtrinq; suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes Areæ Mineruæ aram erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι sit precari, quòd preces eius audierit. Nam eò insectantibus Erynnibus, è patria ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat. cum enim nescio quo animi stimulo ob consciētiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primū profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalipoli. Atque ibi primum furiis correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alii dicunt Orestem sibi manus alterius digitum hic abrosisse impatientem furoris, vbi nigræ Furiæ sibi obuiæ primum fuerunt, quæ adeso digito mox sibi albæ visæ sunt, quare ad se ipsum rediit. Hic in Macedoniam profectus oppidum condidit, quod vocatum fuit Argos Oresticum, & vniuersa regio Orestias, vt testatus est Strabo libro septimo. Narrant Orestem Athenas per id tempus venisse, quo Lenæa Liberi patris sacrificia celebrabantur, quę scripsit Apollodorus Anthesteria fuisse antiquitus appellata, quasi floralia dixerim. cum igitur inter sacrificia non admitteretur, vtpote cęde matris pollutus, dicitur Pandion hoc excogitasse; cum choam vini, (est autem illud mensuræ nomen apud Athenienses) dari singulis conuiuis iussisset, imperauit singulis, vt suum biberent, neq; alii de suo cuipiam infunderent, ne ex eodem cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque ex eorum vino; neque rursus grauiter ferret, quòd ipse solus seorsum ab aliis biberet. Atque inde Choum solēnitas manasse eo ritu credita est. Neque vero illud ipsum sine oraculi mo-

nitu

nitu factum fuit, quod scripsit Eurip. in Iphigenia in Tauris;

πρῶτα μὲν οὐδεὶς ξένων
ἑκών μ' ἐδέξαθ' ὡς θεοῖς στυγούμενον.
οἱ δ' ἔσχον αἰδῶ, ξένια μονοτράπεζά μοι
παρέσχον οἴκοις, ὄντες ἐν ταυτῷ στέγῃ
Σιγῇ δ' ἐτεκτήναντ' ἀπόφθεγκτόν μ', ὅπως
Δαιτὸς γενοίμην, πώματός τ' αὐτῷ δίχα.

Primumq; nullus hospitum
Me cepit, inuisum velut Deis virum:
Qui me colebant, hi mihi hospitalia
Parare soli dona, mensam vna in domo;
Silentio præbere cuncta, quo forem
Nec particeps consilii ipse, nec poculi.

Enimuero cum postea oraculum sciscitatus esset Orestes, quo pacto posset ab eo furore liberari, responsum tulit illud fieri non posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus Palladis statuam, quam illi eximiè colebāt, abstulisset in Græciam. Eo igitur cum accessisset in vincula à pastoribus cum Pylade coniectus, (nam Pyladem Strophii Phocensis filium, cum quo fuit à teneris educatus, omnium profectionum, periculorumq; socium fidissimum habuit.) ad Thoantem regionis Regem deducitur, vt de more eius gentis pro victima illi Deæ mactaretur: deinde ad Iphigeniam ad templum missi cum statua per noctem conscensa nauicula omnes aufugiunt. Sed antequā inde soluerent Orestes comam lugubrem in Tauris deposuit, quem ritum postea detulit in Caraoniam, vt scriptum reliquit Phanodemus in libro septimo rerum Atticarum, & Strabo libro duodecimo. Alii tamen voluerunt Orestem comam deposuisse antequam ad iudicium Areopagitarum accessisset. Cum vero rediisset Athenas, Electram sororem Pyladæ in matrimonium collocauit, e qua Pylades postea Medontem & Strophium filios suscepit, vt scripsit Hellanicus Lesbius in primo libro rerum Aeolicarum, & Isacius in Lycophronem. Fuerunt qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitutum crediderint, in loco quem Acen vocarunt & Tonstrinam, vbi comam totondit. Alii istud ipsum iuxta Gytheum saxū contigisse memorant, quod ociosum vocarunt; super quo vbi sedisset Orestes, fuit ab insania liberatus, vt ait Nymphodorus Syracusius in περίπλῳ siue nauigatione, & Pauſ. in Laconicis Alii tradiderunt illud iuxta Ananum montem cōtigisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cum prius Melanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de fluminibus. Alii Palladis consilio Orestē Argos adiisse, & Erinnyas placasse inquiunt, quare ibi eius insaniam placatis Eumenidibus desiisse. Cum igitur Athenas rediisset sanitati restitutus, sorore data Pyladæ sorio, Neoptolemo Achillis cęso, Hermionen vxorē duxit, de qua suscepit Tisamenum: vel, vt scripsit Isacius, ex Erigone Aegisthi filia vxore ducta Penthilum genuit, habitauitque Arcadię vrbem Orestiam, vbi a serpente ictus extremum vitæ suæ diem conclusit: cuius sepulchrum fuit apud Thyreates, vt scripsit Pauſ. in Arcadicis. Huic tāquam Deo postea solennis ritus apud Trœzenios fuit institutus, vt, cum Orestes in cella quadam antequam expiaretur consistere iuberetur, cum quo epulari sunt qui lustrationi illi præfuerunt: ad eius rei sempiternam memoriam, illarum posteri statis diebus in eodem loco cęnitarent. vbi verò defossa fuerunt illa

la placula laurum natam postea fuisse memorant. Sequentibus postea temporibus cum bellum grauissimum inter Tegeates Lacedæmoniosque exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæmoniis responsum est ab oraculo præsentes calamitates cessaturas, si ventos & percutientem ac repercussum, hominumque pernitiem omnem remouentes, ossa Orestis inuenissent. Lichas igitur Lacędemonius cum Tegeam peruenisset, erant enim tunc fęderis iure oia pacata in ciuitatibus, atque fabri ærarii officinam esset ingressus ibi inueniri posse ossa Orestis in memoriam venit, quia ventos folles oraculum appellasset; percutientem, malleum; repercussum, incudem; hominum pernitiem, ferrum; quo in præliis cædendis hominibus vsi fuissent. atque sepulta fuisse postea Orestis ossa memorant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemnonis, vbi iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pauf. in Laconicis. Atque hæc illa sunt, quæ de Oreste ab antiquis memorantur. Quòd hæc ad historicam narrationem referenda sint omnia propè, nemini dubium esse arbitror. at quod ita fuerit Orestes à Furiis exagitatus ob parricidium, quod vel iussu oraculi commisserat, illud solum nobis est considerandum. Dicunt huic visas fuisse Furias, quæ ardentes faces assiduè illius oculis obiicerent, à quibus semper terrore horribili afficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiam, atque adeo hunc mentis furorem, conscientiæ stimulos fuisse cō stat, quibus scelerum flagitiorumque sibi conscii homines exagitantur: cum nihil magis animum assidue torqueat, quam præteritorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in Oratione pro Roscio Amerino; Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos, qui aliquid impie scelerateque commiserint, agitari, & perterreri Furiarum tædis ardentibus. sua quemque fraus, & suus error maxime vexat: suum quemque scelus agitat amentiaque afficit; suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduè domesticęq, Furiæ, quæ noctes diesq; pœnas præteritorum peccatorū à cōsceleratissimis hominibus repetunt. Nam cum nihil magis quàm præteritorum scelerum recordatio animum infestet, tum nihil magis hominum quieti, & tranquillitati confert, quam integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium; quod per hanc fabulam antiqui significarunt. at nunc de Chimæra dicamus.

De Chimæra. *Cap. III.*

CHimæra monstrum illud celeberrimum apud antiquos, Echidnæ ac Typhonis filia fuisse dicitur, vt scripsit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Echidna in his;

ἡ δὲ χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
Δεινήν τε μεγάλην τε ποδώκεά τε κρατερήν τε.
τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί· μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος.
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Tum parit indomitas spirantem ex ore Chimæram
Flammas, ingentem, celerem, fortemq;, grauemq;.
Huic tria erant capita: primum fuit acre leonis,

Aſt aliud capræ, atque aliud crudele chelydri.
Prima leo, poſtrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis ſpirabat naribus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amiſodari ſtudio fuiſſe educatam, vti ſcripſit Apollodorus lib. 2. Biblyothecæ. hoc monſtrum trium fuiſſe diuerſarũ formarum, & è ſuperioribus patuit, & Homerus ita expreſsit lib. ζ. Iliad.

πρῶτον μὲν ῥα χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
πεφνέμεν. ἡ δ', ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων.
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Hortendam primum iubet obtruncare Chimæram,
Cui genus haud mortale fuit de ſtirpe virorum.
Prima leo, poſtrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis ſpirabat naribus ignem.

Cum ignem igitur ex ore & naribus expiraret, fabulati ſunt Bellerophontẽ ad hanc occidendam miſſum fuiſſe, qui conſcendens equum Pegaſum alatum natum è Neptuno & Meduſa, illam ſagittis transfixit, vt ſcripſit Apollodorus lib ſecundo. quamuis aliter alii ſentiant, vt dicetur poſtea. hanc in Lycia habitaſſe memorant, quo etiam in loco nata eſt. neque his plura de Chimæra memoriæ prodita ſunt. Nunc veritatem inquiramus. Scriptum fuit à Caryſtio in hiſtoricis commentariis tres populos à Bellerophonte fuiſſe victos, quod etiam ſignificatum per triplicem Chimeræ formam fuiſſe ait Zezes hiſt. 149. chil. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracuſius Nymphodorus Chimæram Lyciæ montem eſſe dixerunt, in quo ignis naſceretur. eius in ſumma parte leones dicti ſunt habitaſſe, in medio erant vberrima & amænisſima paſcua, ad radices ſerpentes complures; quæ res locum dedit fabulæ, quòd Chimæra monſtrum eſſet è tribus tam diuerſis animalibus compoſitum, cuius caput & pectus vertex ſcilicet eſſet leonis, ignemq́ue efflaret ex ore; atque ita venter erat capræ, cauda vero draconis. Hunc locum Bellerophontes Glauci filius cum feciſſet habitabilem, dictus eſt monſtrum illud ſagittis confeciſſe. Scriptum fuit à Theopompo lib. 7. rerum Philippicarum, Chimæram non ſagittis fuiſſe transfixam, ſed haſta peritam fuiſſe, quæ plumbum haberet in ſumma parte collocatum; quam partem haſtæ cũ Bellerophon in os Chimæræ intruſiſſet, plumbum igne colliquefactam in ventrem Chimæræ defluxit, & illi combuſsit omnia inteſtina, qua re mortua eſt. Scripſit Agatarchides Gnidius lib. 3. rerum Aſiaticarum Chimæram mulierem fuiſſe Amiſodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. hi cum Lyciæ loca incurſionibus & inſidiis opportuna cum magna manu iuuenum occupaſſent, adeuntes ea loca obtruncabant. ob concordiam igitur fratrum & ſororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati ſunt. Hos Bellerophontes vi ſuperauit, & in ſeruitutem redegit; quare dictus eſt plumbum in os intruſiſſe; quod etiam teſtatur Iſacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentum præcipuè per hæc figmenta ſignificari voluit: cum dixerit Chimærã tria habuiſſe capita, & triplicem corporis formam: primum caput fuit leonis, vltimum draconis, at medium capræ, quoniam ex hybernis imbribus, aquarumq́ue abundantia fiunt fluuii quidam, qui dicuntur χίμαῤῥοι per hyemem fluentes ſcilicet, qui ſunt tanquam leones feroces & indomiti, omniaq́;

obuia

obuia secum trahunt. cum igitur omnia rapiant & strepitum edentes quasi rugiant, leonum primam partem habere dicti sunt: cum præcipuè terram quasi vnguibus effodiant, quà iter sunt habituri. At pars media capra est dicta, quoniam aqua huiusmodi proxima quæque carpit: vltima pars est serpens, quia obliquus & contortus est omnium fluuiorum, tanquam serpentum & viperarum cursus. Hoc monstrum horrificum Bellerophontes Pegaso inuectus, solis calor scilicet interemit, quia cum cessat pluuiarum copia per æstatem, tunc exiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegasus idem sunt re ipsa, vis solis scilicet, quæ variis nominibus appellatur: neq; quidquam prohibet eundem solem diuersis nominibus pro variis actionibus appellari. Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira, turpissima omnium monstrorũ reuocari crediderim: cum ira, tanquam leones furibundos faciat, quæ ex ebulliente sanguine circa cor excitatur, oculosque rubro colore tanquã flammis perfundit. Huius media pars est capra, infestum plantis animal, quoniam maxime infesta est facultatibus ira, cum nullam neque vtilitatis, neque honoris rationem habeat ira. vt autem significarent antiqui omniũ vitiorum maxime molestam esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitanda est, neque huic motui obnoxios esse amplectendos, huic monstro partem extremam draconis attribuerunt. Non minus enim cauendus ac fugiendus est is viro prudenti, qui quò tulerit vis iræ & impetus feratur, quàm draconum & crudelissimarum viperarum consuetudo. Sic enim refrænandam esse iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nullam hominum nisi stultissimorum amicitiam comparemus. Alii vim rhetoricæ facultatis sub hac fabula contineri arbitrati sunt, qui proœmiorum naturam acrem esse voluerunt, modiceque intumescere: medium orationis carpere, & sublimia sectari propter necessaria sapientiæ studia; at extremam partem se tanquam anguem ad medium reflecti summatim repetendum, virusq; habere & acrimoniam, qua excitet animos auditorum in aduersarios. at de Chimæra satis. nunc de Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. *Cap. IIII.*

DIcitur is Bellerophon, qui Chimæram interemit, patria fuisse Corinthius, & Glauci eius filius, qui natus fuit è Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthius lib. 2. de rebus patriis, & Pausanias in Corinthiacis, qui Bellerophon Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadem proprium fratrem, vel, vt Philemon putauit, Pirenen, vt vero Dorotheus Sidonius, Alcimenen, interemisset, non solum nomen, sed patriam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à Prœto perhumaniter expiatur, & in hospitium capitur. Deinde paucis interiectis diebus Antea, vel, vt alii maluerunt, Sthenebœa Præti vxor incredibili amore Bellerophontis capitur: quem cum nullis blanditiis posset ad adulterium allicere, apud Prætum tentatæ pudicitiæ accusauit. At Prœtus hunc ipse quidem iure antiquæ consuetudinis interficere noluit; quoniam fuit antiquorum consuetudo vt neminem occiderent qui eum odissent, nisi istud accidisset inconsulto: sed ad Iobatem generum suum in Lyciam misit occidendum, literasque dedit obsignatas, in quibus criminatio continebatur. Cum verò solennitas quædam per illud

tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admissus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas á socero aperuit. enimuero cum illam consuetudinem Iobates etiam seruaret, hunc quidem ipse interficere noluit, sed imperauit vt Chimæram, & Solymos, & Amazonas occideret, quæ omnia testatus est his versibus Hom. lib. ζ. Iliad.

τῷ δὲ γυνὴ προίτου ἐπεμήνατο δῖ' ἄντεια
κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι. ἀλλὰ τὸν, οὔτι
πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα βελλεροφόντην.
ἡ δὲ ψευσαμένη, προῖτον βασιλῆα προσηύδα.
τεθναίης ὦ προῖτ', ἢ κάκτανε βελλεροφόντην,
ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ.
ὣς φάτο. τὸν δ' ἄνακτα χόλος λάβεν, οἷον ἄκουσε.
κτεῖναι μέν ῥ' ἀλέεινε. σεβάσσατο γὰρ τόγε θυμῷ.
πέμπε δέ μιν λυκίηνδε, πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ,
γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.
δεῖξαι δ' ἠνώγειν ᾧ πενθερῷ, ὄφρ' ἀπόλοιτο.
αὐτὰρ ὁ βῆ λυκίηνδε θεῶν ὑπ' ἀμύμονι πομπῇ.
ἀλλ', ὅτε δὴ λυκίην ἷξεν, ξάνθόν τε ῥέοντα,
προφρονέως μιν τῖεν ἄναξ λυκίης εὐρείης.
ἐννῆμαρ ξείνισσε, καὶ ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν.
ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη ἐφάνη ῥοδοδάκτυλος ἠὼς
καὶ τότε μιν ἐρέεινε, καὶ ἤτει σήματ' ἰδέσθαι,
ὅττι ῥά οἱ γαμβροῖο παρὰ προίτοιο φέροιτο.

Occultoque vxor Prœti mox carpitur igni,
Clam petit amplexum illius: sed pectora casta
Flectere non potuit prudentis Bellerophontis.
Hinc tulit ad Regem mendacia callida Prœtum.
Prœte precor pereas, ni cædes Bellerophontem;
Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
Tentauit. Regem auditæ mouere querelæ.
Cædem deuitat tamen hanc, mens horret ab illa.
In Lyciam ad generum mittens sed tristia scripta
Huic arcana dedit, luat vt pro crimine pœnas.
Tempore quo Lyciam petiit sed forte Deorum
Festa celebrabant Lycii solennia. Rex hunc
Vt primum Lyciam petiit, Xanthumq; fluentum,
Excipit hospitio peregrinum rite diebus
Ille nouem, totidemq; boues mactauit ad aras.
Aurora vt decimo consperfit lumine terras,
Quid peteret rogat hunc, soceri tum scripta recludit.

Deinde sequuntur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pericula Bellero phontē ire imperauit. Erat enim adeo terribilis chimęra, quæ flāmas euomebat, vt proxima quæq; combureret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At verò Dei cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasum alatum equum, natum è Neptuno & Medusa, vel, vt alii maluerunt, è sanguine Medusæ, dum eius caput á Perseo cęderetur, illi dederunt. Eo equo vectus Bellerophon primum chimęram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultātem multi è Lyciis in insidiis collocati repente

pente adoriũtur, quibus omnibus profligatis cum Bellerophon incolumis ad Iobatem reuertisset, eius virtutem & fortitudinem admiratus Iobates Philonoen filiam in matrimonium illi dedit, eumque generum sibi asciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodamiam, & Hippolochum suscepit. His rebus cognitis cum innocentia Bellerophontis postea omnibus patuisset, illam infamiam non ferens Præti vxor sumpta cicuta sibi mortem consciuit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophontem instituit. Sed Bellerophon, quale est ingenium plerisq; mortalium, tanta rerum gestarum felicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit; quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex deprimendam esse ratus, œstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur. Cum in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cęcusque factus fuisset, Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aera volauit; quod cum vidisset Aurora hunc impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hactenus. Hanc fabulam alii ad historiam, alii ad physicam, alii ad ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quod Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τοῦ πηγνύειν, à cõpingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint, quàm humorem motu solis eleuatum: quoniã aere vi solis agitato pars grauior sublata paulopost rursus deorsum demittitur, atque cogitur; quæ cum feratur deorsum & coaguletur, Pegasus dicta fuit. Cum vero pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atque cum Pegaso ex aqua ob motum cœli diurnum sublato Aurora oriatur, dies dictus est, vt sensui magis patet, at non Bellerophon, à Pegaso equo portari. Alii generationẽ elementorum, cum alia sursum alia deorsum ferãtur, vt leuia sunt aut grauia, per hæc significari maluerunt. Alii vitæ humanæ rationem propè omnem sub hac fabula contineri tradiderunt; nã neq; aduersis rebus nimis tristari, neque prosperis & felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horum omnium denique moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus inique circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti; & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idẽ postea dicitur de cœlo detrusus. Alii ad astronomicas rationes hæc ipsa quæ de physicis dicta sunt transtulerunt, eaque fieri inquiunt pro viribus astrorum, quas cum prior Bellerophon deprehendisset, dictus est in cœlum ascendisse. Alii dixerũt Bellerophontem e Pegaso alato vectum chimęrã interemisse, quia is celetem prior inuenit & frẽnũ, vt ait Pindari interpres: sicuti bigarũ inuentor fuit Castor, quadrigas Erichthonius Atheniensis inuenit, Oxylus Aetolus attaben. Dictus est is equus alatus, vt voluerunt quidam nauigium, cum ille prior omnium inuenerit nauigare classe, atque ordinem classis instruendæ, cum vela & remi alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos leonibus similes dixerũt poetę, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarũt. Insidias porro quas Iobates è lectissimis iuuenibus illi parauerat redeunti, caudam serpentis vocarunt. At de Bellerophonte satis, nunc de Rhea dicamus.

De

De Rhea Cap. V.

Rheam scripsit Hesiodus in Theogonia Terræ & Cœli fuisse filiam, cum ita de filiis Terræ loquitur;

οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' ὠκεανὸν βαθυδίνην.
κοῖόν τε, κρῖόν τε, ὑπερίονά τε, ἰαπετόν τε.
θεῖαν τε, ῥεῖαν τε, θέμιν τε, μνημοσύνην τε.
Oceanum peperit Cœlo coniuncta profundum,
Cæumq;, Creumq;, Hyperionaq;, Iapetumq;,
Thiamq;, Rheamq;, Themimq;, mnemosynenq;.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à Deo factam fuisse inquit quem Protogonum appellat, cum ita inquiat;

πότνια ῥεῖα, θύγατερ πολυμόρφου πρωτογόνοιο.
O Rhea Protogni genitoris filia summi.

Quæ cum fuisset postea Saturni vxor credita, ita de illa scripsit idem Orph.

πασίτιμ' ἀγλαόμορφε, κρόνου σύλλεκτρε μάκαιρα.
Saturni felix coniux, cui splendida forma est.

Ex hac idem poeta terram, & mare, & cœlum, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphei;

μήτηρ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.
ἐκ σοῦ γὰρ καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ πόντος, πνοιαί τε, φιλόδρομε, ἀερόμορφε.
Mater Diuorum pariter, materq; virorum,
Ex te terra parens frugum, cœlumq; profundum,
Et mare cum ventis, veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrem testatur Callimach. ita in hymno in Ioue;

ἐν δέ σε παῤῥασίῃ ῥείη τέκεν, ἧχι μάλιστα
ἔσκεν ὄρος θάμνοισι περισκεπές.
Nam te in Parrhasia peperit Rhea; sunt vbi colles
Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hanc Deorum matrem à quatuor leonibus in curru vehi solitam, & corona turria coronari, cuius manibus sceptrum addiderunt, & sacerddotes tympana æraque pulsabant, & Corybantes armari circumstabant incedentem, circa quam erant feræ permultæ, quarum mater credita est, vt ait Lucretius lib. 3.

Quare magna Deum mater, materq; ferarum,
Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curro biiugos agitare leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quod pulsabatur in sacris, & à castratis sacerdotibus colebatur cum magno tibiarum cornicinumque strepitu. Illud autem factum fuit ob Atyos memoriam Phrygii pueri, qui cum à Rhea amaretur, neque tamen eius desiderio vellet satisfacere, perpetuam virginitatem se seruaturum pollicitus est. At cum eam nō seruasset, à Rhea in furorem percitus se ipsum euirauit, atque sacerdotem illi Deæ, cui fidem violauerat, dicauit. Inde vero mansit ea consuetudo, vt à Gallis vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur, vt testatur Lucianus in Dea Syria;

Syria; quam idcirco quòd vterentur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orpheus in hymnis;

τυμπανόδουπε, φιλοιστρομανὴς, χαλκόκροτε κύρη.

Tympana quam mulcent, tinnitusq; æris acuti.

Sic & Ouid.lib. 1. de Ponto;

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cum canit: exiguæ quis stipis æra neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quòd in eam arborem denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt, vt testatur Ouidius libro decimo Methamorph. in his;

Et succincta comas, hirsutaq; vertice pinus,
Grata Deum matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoq; induruit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotibus sacrificare mos fuit per aliquod tẽpus. Huiusce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati sunt: nam cum insaniam, ac belluinam quandam rabiem imitarentur, vocati sunt Corybantes à iacendis capitibus insanorum more. Hi dicti sunt etiam Galli, à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hausta aqua vertebantur in furorem, atque testa se castrabant. Fiebant autem huius Deæ sacrificia die nono lunæ vt innuit Nicãder in Alexipharm. cum magna vociferatione;

ἢ ἅτε κερνοφόρος ζάκορος βωμίστρια ῥείης
εἰνάδι ληνοφόροισιν ἐνιχρίμπτουσα κελεύθοις,
μακρὸν ἐπιβοάᾳ γλώσσῃ θρόον, οἱ δὲ, τρέουσιν.
ἰδαίης φρικτὸν ἔτ' ἠπαΐοντες ὑλαγμόν.

Vtq; Rheæ matris olim diuina sacerdos
Ipsa viis lunæ iam nona luce propinquat,
Clamoremq; altum tollit: per deuia cuncti
Diffugiunt, postquam ceperunt auribus ipsos
Idææ matris horrendos forte vlulatus.

Hæc eadem Dea vocata fuit variis nominibus, nam & Proserpina, & Isis, & Cybele, & Idæa, & Berecynthia, & Tellus, & Rhea, & Vesta, & Pandora, & Phrygia, Pylena, & Dindymena, & Pessinuntia à locis aliquando vel à causis vocata est. Fertur Rhea vbi Iouem in vtero gestaret, atque Saturni deuitaret prædictam crudelitatem, ad montem Thaumasium Arcadiæ peruenisse, qui mons fuit ab Hoplodamo, aliisque illius sociis gigantibus in auxiliũ accitus, si forte Saturnus illi vim imferre parauisset. Hic autem mons non procul distabat à Molosso flumine. Fama est Rheam in parte quadã Lycæi peperisse, atque in hoc monte deceptum fuisse Saturnum cum lapidem pro filio accepisset cuius in iugo spelunca fuit quędam, in quam ingredi viris religio prohibebat, cum solis fœminis initiaturis sacris introire fas esset. Testatur Lucianus in Nigrino satis fuisse phrygiæ tibię sonum ad incitãdos ad sacrificia Rheæ sacerdotes, cum illo audito statim in furorem verti soliti essent. Neque vero pinus solum sacrata fuit Deorum matri, vt diximus, sed etiam quercus, vt testatus est Apollodorus lib. 3. de Diis. Atque Titiæ & Cylleno prius Milesii sacrificáre cõsueuerunt, deinde Deorum matri, cuius Deæ ara frondibus quernis ornabatur, vt testatur Apollonius lib. 1. Argonauticorum, in his;

βωμὸν δ' αὖ χέραδος παρενήνεον, ἀμφὶ δὲ φύλλοις

Στεψάμενοι

στεψάμενοι δρυΐνοισι θυηπολίης ἐμέλοντο
μητέρα Δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες,
ἐνναέτιν φρυγίης, Τιτίην θ' ἅμα Κύλληνόν τε
οἳ μοῦνοι πολίων μοιρηγέται, ἠδὲ πάρεδροι
μητέρος ἰδαίης κεκλήαται, ὅσσοι ἔασι
Δάκτυλοι ἰδαῖοι κρηταιέες. οὕς ποτε νύμφη
ἀγχιάλη δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης οἰαξίδος ἐβλάστησε.
Acumulant aræ lapides, quam frondibus ornant
Quernis, & sacris onerantes lancibus aram
Dindymeam matrem placida mox voce vocarunt,
Incola quæ Phrygiæ est: Cyllenumq;, Titiamq;.
Qui soli fatis vrbes, qui regna gubernant:
Matris & Ideæ comites dicuntur: & iidem
Dactyli Idæi Cretes. quos Nympha creauit
Anchiale terram stringens Oeaxidis agri
Ambabus manibus Dictæo proxima colli.

Fuit autem Titias Heros indigena Cretensium, vt sensit Callistratus lib. 1. Heracleæ; quem fabulati sunt Iouis fuisse filium, cum tamen Callimachus in Hecale illum maiorem natu Cimmerii Mariandyni filiorum tradiderit, ob huius felicitatem cum gens illa maximè res suas auxisset, illum postea Heroem fatis vrbium præfectum existimari lege sanxerunt, vt inquit Theophanes, & Promachidas in hiis quæ scripsit de Heraclea. ἀπεθεώθη γὰρ ὁ Τιτίας ἀπὸ μαριανδυνῶν, διότι μάλιστα τὸ ἔθνος αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ ηὔξηταί τε καὶ προῆκται πρὸς εὐδαιμονίαν. Inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maxime aucta est, & ad felicitatem est perducta. atque de Rhea tot dicta sunt. Nunc sententiam antiquorum ex his eliciamus. Dictum autem fuit modo physicas rationes naturæ & elementorum, modo vitæ rectè gubernandæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata. sic enim ea quæ dicuntur de Rhea, pertinent ad elementorum naturam. Quòd autem Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationem rerum pertransit, facile patet ex eius parentibus, & ex illis, quæ ita scribuntur ab Apollonio lib. 1. Argonaut.

ἔνθεν ἐς αἰεὶ
ῥόμβῳ καὶ τυμπάνῳ ῥείην φρύγες ἱλάσκονται.
ἡ δέ που εὐαγέεσσιν ἐπὶ φρένα θῆκε θυηλαῖς
ἀνταίη δαίμων. τὰ δ' ἐοικότα σήματ' ἔγεντο.
Δένδρεα μὲν καρπὸν χέον ἄσπετον. ἀμφὶ δὲ ποσσὶν
αὐτομάτη φῦε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης.
θῆρες δ' εἰλυούς τε κατὰ ξυλόχους τε λιπόντες
οὐρῇσιν σαίνοντες ἐπήλυθον.
Tympana cum rhombis adsunt, placatur vt olim
A Phrygibus mater Diuum Rhea: cum sibi sacra
Præmissis fieri haud dubiis vult obuia signis.
Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diuæ effundit mox Dædala tellus.
Iamq; feræ in syluis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.

Erat enim rhombus rota quædam parua, quam vertentes manu loris pon-

dera

dera ferri aut æris habentibus diuerberabant, vt scripsit Bacchylides, quod fieri consueuisse inquit ne quod verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. ego autem illud fieri magis crediderim, quia terram ventis & imbribus vndique pulsari significarent. enimuero quare terra sit Rhéa, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turritam gestaret coronam, cur ue haberet Gallos sacerdotes ita patefecit Lucretius lib. 2.

Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones.
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quod quamuis effera proles,
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona,
Eximiis munita locis quod sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas didita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem, Phrygiasq; cateruas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribunt, quia numen qui violarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Viuam progeniem quòd in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua; raucisonoq; imitantur cornua cantu;
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes.
Telaque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quæ possint numine diuæ.

Hæc Dea vxor Saturni credita est, quoniam mutationibus elementorum tēpus adest necessario. Inde vero effectum est vt marinorum omnium, & cœlestium ac terrestrium Deorum pater Saturnus, ac Rhea mater crediti sint, cum Dii ipsi vires sint elementorum, vt dictum fuit. Nam terram omnium corporum naturalium vinculum & fundamētum antiqui fuisse crediderunt, circa quam frequentiores fierent mutationes ad procreandum. Hanc cum basim elementorum & vinculum esse animaduerterent, postea accidit Deos ac Deorum vires cognosci, rerumq; singularum actiones ab hominibus coli; cum omnia ab vno Deo proficisci minime adhuc intelligerent. Ex hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. 1. Apollonius;

ἐκ γὰρ τῆς ἄνεμοί τε, θάλασσά τε, ἤπειρός τε χθὼν
πᾶσα πεπείρανται, νιφόεντ' ἕδος οὐλύμποιο.

Ex hac sunt venti, tellus, atque æquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sydera mundi.

At vero multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominauit, cum omnia elementa, omnisque mundi machina a Deo rerum omnium opifice profecta sit. Finxerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura terra in aere suspensa videatur cum nulla re fulciatur, neque

tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc feræ sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur; quæ cum multas ciuitates habeat, merito corona turrita insignitur. Instrumentorum vero strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, & quasi lenones sunt ad omnia naturæ negotia, cum sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vehicula. trahitur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quàm ab Oriente & Septētrione, & his à latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. cum vero omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τοῦ ῥεῖν siue à fluendo dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. *Cap.* VI.

FVit autem Latona Cæi ac Phœbes filia, vti testatur Apollodorus lib. I. & Hesiod. ita in Theogonia;

φοίβη δ' αὖ κοίου πολυήρατον ἤλθεν ἐς εὐνὴν
κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο μείλιχον αἰεί.

Inde thorum Cæi Phœbe conscendit, & illi
Iuncta in amore Deo Latonam concipit almam.

Sic Ouidius etiam libro sexto mutationum;

Quoque modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuisse scribit hoc pacto;

λητοῖ κυδίστη θύγατερ μεγάλοιο κρόνοιο.

Inclyta Latona, ò Saturni filia magni.

Fabulantur hanc compressam fuisse à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quā cum in vtero gestare sensisset Iuno, illam depulit è cœlo, iussitque Pythoni serpenti vt illam insequeretur. Deinde terra vniuersa iurare coacta est, quòd parienti Latonæ locum non concederet, præter Delum insulam: illa enim cum esset instabilis per illud tempus, sub vndis forte delitescebat; quę deinde cum tempus pariendi Latonæ aduentasset, vtpote non iurata in Latonam, iussa est à Neptuno consistere, & locum parturienti præbere, vt scripsit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur insula in mari Aegeo cum tunc ad recipiendam Latonam emersisset atque apparuisset ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifestum & apparens significat. fuit postea in hac insula vrbs in planitie ædificata, templumque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluuius Iompus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat, vt testatur Strabo libro decimo. Sed neque tamen in illa insula clam partum edere potuisset, nisi Iunonem armorum Curetum strepitus obtudisset, cum assidue sollicita esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pareret. Complexa igitur palmam, vt à doloribus solueretur, peperit: cum mos sit parturientium mulierum proxima quæq; apprehendere, atq; ita nixæ partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus;

ἔντικτον ζωὸν γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,

γειναμένη φοῖβόν τε, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.

E Ioue quæ quondam es partus sortita dolores,
De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodorus in Euterpe Dionysii & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, ac nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Sed vt communiorem sententiam sequamur, recens natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat, vt scripsit Pindarus in Pythiis. atque cum multa de Latona dicta sint superius, eadem repetere ducimus superuacaneum, quare tot de illa in præsenti dicta sufficiant. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui perquiramus. Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderunt, quia suauitas musicæ harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonæ, quia musica modo ad lenitatem muliebrem animos mortalium inflectat, modo ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuosq; faciat. Nam memoriæ proditum est Timotheum musicum vbi in conuiuio musica instrumenta apud Macedonem Alexandrum pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, vt ad capienda arma è conuiuio exilierit. Deinde cũ ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo, vt scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinibus. Alii crediderunt Dianam genitam dici a Latona, quoniam venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hanc inquiunt Phœbes & Cæi filiam fuisse, qui Cæus è cœlo natus est, quoniam omnium bonorum pater ac mens diuina omnibus quæ sunt ac vigent suam bonitatem impertit: neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cælitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hæc malorum obliuio cum plena sit spe & pulchritudine de cœlo adueniente, ab humanis calamitatibus tanquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuuatur, ac serpentem denique superat. alii tamen, inter quos fuit Lysimachus Alexandrinus lib. 10. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci; qui dixerunt sydera & solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primum post chaos rerum informium formæ, ac elementa enituerunt; terra molli adhuc existente, & lutosa, & instabili sede nutante, cum calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent. Tunc enim lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorant, vt quæ crassiore sit natura. Sic igitur physici Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aer est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauisque existens erat impedimento, quo minus duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerentur. Sed vis Neptuni denique concessit, vt terra, quæ prius sub aqua latebat, siccaretur, qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hęc duo lumina continuo apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem, qui matrem insectabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terræ humidæ & recentis adhuc exhalatio cum esset frequens volubili impetu sursum ferebatur; at cum non apte posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum, omniaq; putredine corrumpebantur. At illa putredo, cum fiat omnis putredo per calorem nõ sine

humectatione, omnes terræ fructus infestabat, neque quidquam per illam aeris in clementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuēte Neptuno terra paulatim ficciore facta, soleq; vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit; quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illam domuisse. ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue Corybantibus. Cap. VII.

CVretes autem illi, qui Iouem cum Rhea Saturni patris crudelitati subtraxerunt, eumque in Cretam educandum deportarunt, num dæmones fuerint, an homines dubitari solet: siquidem Hecatæus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo conscripsit, modo ὀρχηστὰς θεοὺς saltatores deos scilicet, modo παιγνήμονας lusores siue iocosos vocauit. at vero Menodotus Samius in iis commentariis, quos de rebus Sami egregiis conscripsit, κουρῆτας θεοὺς χαλκασπίδας, Curetes æreis scutis armatos Deos appellauit. Heraclides autem Ponticus in rebus Amatoriis non Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omnium mortalium ærea arma in Eubœa induerint, Iouemque nutriuerint, & cum illo postea militauerint, eumque in regnum paternum deduxerint. Fama & Curetes & Corybantes ab Idęis dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretensium Echemenes, qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat, atque illos Ideos dactylos fuisse vocatos; à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere, quos postea nominarunt Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius vero Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit. at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiam ex Apolline & Rhytia nympha natos fuisse tradidit. alii contra è Cabera Pretei filia & Apolline. vocati sunt Idæi ab Ida monte Cretæ vt sensit Hellanicus, vt vero Mnaseas lib. 1. de Asia à patre Dactylo & à matre Ida. at Posidippus epigrāmarum poeta vocatos fuisse Idęos Dactylos putauit, quia in Ida monte Cretæ Rheæ obuii digitos eius attigerint cum illam complecterentur. fuerunt autem præstigiatores Idæi Dactyli, ferrique in varias formas diducendi artifices, aliorumq; metallorum inuentores, vt patet ex his carminibus eius poetæ, qui Phoronidem scripsit.

ἔνθα γόητες
ἰδαῖοι φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον.
κέλμις δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος ἄκμων.
εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης ἀδρηστείης.
οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος ἡφαίστοιο
εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον·
ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

Præstigiatores homines hic tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum.
Celmis, Damnameneus ingens, præsignis & Acmon.
Egregii famuli Adrasteæ, qui prius artem
Vulcani reperere Dei prudentis in altis
Montibus: & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthe-

Eratosthenes in Architectonico, & Scepsius Curetas & Corybantes eosdem esse tradiderunt, quod etiam sensit Orpheus in his;

κουρῆτες, κορύβαντες ἀνάκτορες, εὐδαίμονές τε.

Curetes clari Corybantes Regia proles.

Alii Rheę datos á Titanibus ministros fuisse Corybantes armis instructos è Bactriana inquiunt, alii è Colchis, alii e Phrygia. Fuerunt qui dixerint Telchines nouem fuisse Rhodi comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes ex quo tempore Iouem educarunt: at Corybantes Solis & Mineruæ filios fuisse Dæmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cum alii Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybantes in matris Deorum sacrificiis armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes ἀπὸ τῶν κορυφῶν, quia caput inter saltandum iactabant, exercebantque enopliam pyrrhicam saltationem ensibus scuta inter saltandum cum harmonia percutientes. Fuerunt nonnulli, inter quos Callisthenes in primo nauigationis, & Euphorion, qui Dactylos, Idæos, Curetas, Corybantes, Caberos, Telchinas eosdem putarint esse, cum alii cognatos quidem esse inter se, sed paulum differre: Narrant Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui Cureticus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidem inquit incoluisse, qui cum de Lilanto campo dimicarent, atque hostes priorem partē cęsariei horum caperent, cum dabatur facultas, illam capillorum partē totonderunt, & inde á tondendo Curetes sunt nominati. Cum postea in Aetoliam migrassent, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent, intonsa seruantes capita Acarnanes dicti sunt. Alii quia longas stolas gestarent tanquā puellæ, ita nominatos contenderunt. Semus libro septimo eorum quæ erāt in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ, & Apollinis, cum essent Corybantes Apollinis & Thaliæ: quare non eosdem fuisse contendit. Apollodorus autem Atheniensis libro secundo Biblyothecæ memoriæ prodidit hos fuisse á Ioue occisos, quia Epaphum, quem pellex Io pepererat, Iunonis hortatu ceperunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos & Bacchico valde tumultuosa armorum agitatione cum strepitu, fragore, cymbalis, tympanis, tibiis, vociferatione inter sacrificia vti solitos, vt præsentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hūc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deæ Rheæ, ita breuiter expressit Lucretius libro secundo;

Hic armata manus (Curetas nomine Graii
Quos memorant Phrygios) inter se forte catérua
Ludunt, in numerumq; exultant sanguine lęti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur.
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarunt æribus æra.

Atqui rectissime pro antiquorum theologia musica ratio Deorum sacrificiis addita fuit, non solum quia compositos animos sacrificātium, & ad aras Deorum accedentium esse oportere significabant, cum metro compositæ preces domo essent ad altaria afferendæ; (neque enim animus domesticis negotiis implicatus debet ad Deum colendum proficisci, sed omnia negotia pro

viribus è memoria obliteranda sunt cum ad aras accedimus.) sed etiã quia, cum Deos corpora cœlestia esse arbitrarentur, è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum, & instrumentorũ, & salta ionũ rhythmũ Deorũ naturã imitabãtur, & oblectabãtur sacrificantes, & dies festos agentes, cõuiuiis ac Genio indulgentes, Deorumque ipsorum felicitatẽ aliquo pacto imitantes, pro viribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cum præclarum Dei opus mundum concentu constare crediderint, omnia musica Diis grata esse merito existimabant. Orpheus vero cum alios marinos, alios terrestres, alios cœlestes dęmonas è Curetibus appellet, videtur dæmonas ten pestatibus præfectos, vel potius ventos ipsos Curetas existimasse, vt apparet ex his;

χαλκόκροτοι κουρῆτες, ἀρήϊα τεύχε' ἔχοντες
οὐράνιοι, χθόνιοί τε, καὶ εἰνάλιοι πολύολβοι
ζωογόνοι πνοιαὶ, κόσμου σωτῆρες ἀγαυοὶ,
Aerea pulsantes Curetes arma; marini,
Cœlestes, ac terrestres, Mauortia pubes.
Fructiferi venti, qui vasti mœnia mundi
Seruatis.

Nihil sanè aliud horum strepitus, quàm vim ventorum indicabat; qui etiã ministri Rheæ dicebantur, quoniam per ventos, vt dictum fuit, & pluuiæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal potest gigni nisi per ventum sperma extrudatur, quod ipsum accidit in omnibus plantarum seminibus. Quòd autem venti sint Curetes, & quòd iidẽ & salutis & molestiarum in naturæ operibus sint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari significant; cum nihil aliud quàm venti mare infestet magis;

Δαίμονες ἀθάνατοι τροφέες, καὶ αὖτ' ὀλετῆρες,
ἡνίκ' ἂν ὁρμαίνοντες χολώμενοι ἀνθρώποισιν.
ὀλλιῶντες βίον καὶ κτήματα, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
πιμπλάοντες. στοναχεῖ δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης.
δένδρη δ' ὑψικάρηνα ἐκ ῥιζῶν ἐς χθόνα πίπτει.
ἠχὼ δ' οὐρανία κελαδεῖ ῥοιζήμασι φύλλων.
Dæmones æterni, ac perdentes facta virorum,
Cum grauis irarum fluctus vos suscitat: arua
Vastantes, frugesq; nouas: cum rursus & arua
Frugibus implentes. per vos mare murmurat alte:
Conuulsæq; cadunt plantæ ab radicibus imis.
Et latè resonat cœlestis sibilus auræ.

Nam omnis fertilitatis & salutis animalium autores sunt venti, quare ministri terræ merito ab antiquis sunt crediti. At de Curetibus & Corybantibus satis, nunc de cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus, *Cap.* VIII.

FVerunt autem Cyclopes Cœli & Terræ filii, vt ait Hesiodus his in Theogonia;

Γείνατο δ' αὖ κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας
Βρόντην τε, Στερόπην τε, καὶ ἄργην ὀβριμόθυμον.

οἱ ζηνὶ

οἳ Ζηνὶ βροντήν τ' ἔδοσαν, τεῦξάν τε κεραυνόν.
οἳ δή τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.
κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρα, σφέων
κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἕεις ἐνέκειτο μετώποις.

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde ſuperbos,
Argem magnanimum, pariter Brontem, Steropenq́;:
Qui fulmen, tonitrumq́; Ioui grauia arma parabant.
Cætera Diis ſimiles fuerant: ſed fronte rotundum
Lumen geſtabant media; hinc ſunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc eſt Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus cum inquiat;

ἵν' οἱ μονῶπες ποντίου παῖδες θεοῦ
κύκλωπες οἰκοῦσ' ἄντρ' ἔρημ' ἀνδροκτόνοι
τούτων ἑνὸς ληφθέντες, ἐσμὲν ἐν δόμοις
δοῦλοι, καλοῦσι δ' αὐτὸν, ᾧ λατρεύομεν
πολύφημον.

Monoculi vbi Dei marini filii
Cyclopes homicidæ antra deſerta incolunt.
Vnius horum nos ſumus ſerui domi.
Illumq́; cui ſeruimus ipſi nominant
Polyphemum.

At cum Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuiſſe memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præſtaret; non ſatis conſtat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cum Apollonius libro primo Argonaut. illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuiſſe inquiat in his;

ταίναρον αὖτ' ἐπὶ τοῖσι λιπὼν πολύφημος ἵκανε.
τὸν ῥα ποσειδάωνι ποδωκέστατον ἄλλων
εὐρώπη τιτυοῖο μεγασθενέος τέκε κούρη.
κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν
οἴδματος, οὐδὲ θοοὺς βάπτεν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκροις
ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ,

His actis Polyphemus adeſt mox Tænaro. at alma
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem ſupra omnes, viribus acrem.
Per mare cęruleum tumidis cum tollitur vndis
Curreret, & ſummas vix tingeret æquore plantas.

Andron vero Teius in Affinitatum Epitomis Polyphemū patre elata, at matre Stilbe Nympha natū fuiſſe memorat. Conon in Heraclea Elaſi & Amymones Polyphemum filium fuiſſe tradidit. Homerus in primo Odyſſeæ Polyphemum Neptuni & Thooſæ Nymphæ filium ſcripſit. Cyclopas autē ſingulos vnum oculum tantum habuiſſe in media fronte ita ſcripſit Apollodorus libro primo; μετὰ τούτους δὲ αὐτῷ τίκτει γῆ κύκλωπας ἄργην, στερόπην, βρόντην, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Poſt hos tellus è cœlo Cyclopes peperit, Harpen, Steropen, Brontem, quorum ſinguli vnum oculum habebant in fronte. Hos in Lipara inſula, quæ Meligunis etiam dicta eſt, habitaſſe, quæ eſt vna ex Aeoliis, ita ſcripſit Callimach. in lauacrum Dianæ;

αὖθι δὲ κύκλωπας μετεκίαθε. τοὺς μὲν ἔτετμε
Νήσῳ ἐνὶ λιπάρῃ νέον, ἀλλὰ τότ' ἔσκεν
ὄνομά οἱ μελιγουνὶς, ἐπ' ἄκμοσιν ἡφαίστοιο
Ἑσταότας περὶ μύδρον, ἐπείγετο γὰρ μέγα ἔργον.
Continuo Cyclopas adit: tunc repperit illos
In Lipara, namq; hic habitabant: nomen at illi
Tum Meligunis erat. candentis pondera circum
Hi ſtabant ferri, Vulcani incudibus amplis
Impoſiti. nam vrgebat opus prægrande.

Eurip. in Cyclope videtur reliquos Cyclopas Polyphemi filios putaſſe cum ita ſcribat dicentem Polyphemum;

ἤδη δὲ παῖδας προσνέμοντας ἀνοσίου
ποίμνας,
Cuſtodientes filios cetno greges.

Hunc in ſpelunca habitare ſolitum, & oues in Sicilia cuſtodire, magis notũ eſt, quam vt indigeat explicatione, cum in eadem tragędia etiam id ſcribat Euripides, & Homerus libro primo Odyſſeæ. Scriptum reliquit Onaſus in 1. libro rerum Amazonicarum Laonomen Herculis ſororem Amphitryoniſq; & Almenæ filiam fuiſſe Polyphemi vxorem. Erat autem victus Polyphemi, aliorumq́ue Cyclopum fructus, quicunq; è terra naſcebantur, nulliſque vtebantur legibus, vt ait Hom. in lib. 1. Odyſſ. quos etiam ἀθέμιστας ſiue exleges vocat in his;

κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν.
ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον καί σφιν διὸς ὄμβρος ἀέξει.
τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι, οὔτε θέμιστες.
ἀλλ' οἵδ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
παίδων ἠδ' ἀλόχων, οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν.
Venimus exlegum ad cyclocum protinus arua,
Qui ſuperum freti bonitate haud ſemine iacto
Obuertunt terras, manibus nec germina plantant.
Omnia ſponte ſua nullis naſcuntur aratris
Hordea, frumentumue coactum, ac ipſa racemos
Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non cauſas norunt, non iura ſenatus:
Aſpera in excelſis habitantes montibus antra,
Et puer, & magnis de rebus iudicat vxor.

Nam primum viuendi genus, quod vrbanitatem quandam videretur continere, primi inſtituerunt Cyclopes; qui cum filiis & vxoribus de rebus vtilibus cõſulcabant. Fuerunt qui dixerint vtile fuiſſe ciuitates condere, & cum homines in vnum conueniſſent leges ferre, atque idcirco horum commodorum autores mirificis laudibus extollunt. Ego contra, nihil magis pernicioſum contigiſſe humano generi hominum cenſeo, cum commoda illa, quæ cũ ciuitatibus excogitata ſunt, omnium ſcelerum principium & cauſæ fuerint.

Satis

Satis enim erat homini ad feliciter viuendum Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quempiam vetasset, cũ auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorum contemptus, & omnia scelera denique cum commodis ciuitatum pullulauerint: quę nisi introducta fuissent, oẽs plantationibus & agriculturę nunc essemus intenti, felicissimique sine principum auaritia viueremus. Fama est Galateam fuisse amatam à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Illud autem contigit quia Philoxenus Cytherius cum eò adiisset, templumque vidisset Galateæ à Cyclope erectum causam ignorans, Polyphemum illã amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus lib. 3. rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus non modo amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse vt restatus est Bacchylides. Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheum, & Zenodotus in linguis. Dicitur & Tyrinthe vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerunt è rudibus lapidibus extructi, eratque illa eorum magnitudo, vt nec minimus quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, vt scriptum reliquit Pausanias in Corinthiacis. quod factum fuit ad Prœti gratiam, vt ait Strabo libro octauo. Erat autem Polyphemus cyclopum princeps homo non solum agrestis & ferus, sed planè inconsideratus, qui cum pecudibus etiam aliquando loqueretur, vt testatur Cicero libro quinto Tusc. disputationum. nam is beatum arietem appellat, quòd quam vellet, posset inire, & attingere, cum Cyclops ariete illo nihilo esset prudentior. Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatem humanam in turpissima libidine sitam esse arbitretur? nam qui inter vina, lautioraq; pocula, aut inter immodicum commodorum à natura ad conseruanda corpora datorum vsum se felicem censeat, ebrietateque omnium propè facinorum turpissima vincatur, non ne inter belluas potius hic, quàm inter homines est connumerandus? Quid enim deformius dici aut commemorari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spelunca prostratum, & frustra esorum hominum cum vino eructans, multoque vomitu pectus & barbã deturpatam ac tœdissimè olentẽ, & ipsum Polyphemum inter eum vomitum iacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis poculis infractæ sunt? neq; abhorret sanè ab huiusmodi ebrietate & imprudentia, legum, æquitatis, & Deorum contemptio, & impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit;

ὡς ἐφάμην, ὁ δέ μ' αὐτίκ' ἀμείβετο νηλέϊ θυμῷ·
Νήπιος εἶς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν.
οὐδὲ θεῶν μακάρων, ἐπεὶ πολὺ φέρτεροί εἰμεν.
οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην
οὔτε σοῦ, οὔθ' ἑτάρων, εἰ μὴ θυμός με κελεύοι.
Sic ego: sic contra is turbato pectore fatur.
Stultus es, aut huc è longinquis finibus erras;
Qui curare Iouemque mones, superosq; vereri.
Nec mos Cyclopum est superos curare, Iouemue;
Quòd superisq; Iouiq; superno robore præstant.
Nec tibi, vel sociis parcam, magni Iouis iram

Quo vitem; nisi sic animo mihi sederit ipsi.

Atque is, qui nullo rationis ductu, nullaque vel hominum vel Deorum reuerentia moueatur, trahatur'ue ad æquitatem, quo pacto non tanquam bellua omnem suam felicitatem in ventris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habita beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam sola humana diligentia sufficeret agris colendis. sic enim gloriatur apud Euripidē;

ἡ γῆ δ' ἀνάγκῃ κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίαν, τἀμὰ πιαίνει βοτά.
Ἁ' γὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ' οὔ.
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇ δὲ δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὐτόν. οἱ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον
κλαίειν ἄνωγα.

Necesse terræ sit, volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus.
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio.
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est hic Iupiter prudentibus.
Bibendi edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter. qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta est. nam cū in profecti illuc Vlysis socios Polyphemus sæuiisset, ac nonnullos uorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est;

οὐδένα ξεῖνον πολυπαίδη ἐξαπατήσας
οὐδ' ἱκέτην θνητῶν ἀθανάτους ἔλαθε:

Hospes decipiens peregrinos, siue rogantum
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.

Nam profectò ille, qui neque Iouem, neq; superos vel tantilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlysse, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est: Quare non solum Deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedant oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus lib. I. deorum cyclopes statim natos in tartarum deiectos fuisse, deinde Iouis opera ita precante Tellure, quia victoriam illi aduersus patrem vaticinata esset, è vinculis liberatos, & in lucem reductos cæsa Campe, quæ illos custodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam donarunt, quam si quis haberet, à nemine videri poterat. Tonitrua, & fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perterrefaceret. Tridentem autem Neptuno, quo maria omnia perdomaret. Idcirco crediti sunt ex illo tempore Cyclopes, & inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon fulmina Ioui in Aetna Siciliæ monte facere, vt ait Virg. lib. 8.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro
Brontesq;, Steropesq;, & nudus membra Pyracmon.

His

His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cœlo
Deiicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Austri.
Fulgores nunc terrificos, sonitumq; metumq;
Miscebant operi, flammisq; sequacibus iram.

Cum igitur Aesculapius fulmine cæsus fuisset, Apollo mortem filii grauiter ferens, fulminis ministros & artifices sagittis confecit, vt est apud Euripidem in Alcestide. atque ita scripsit Orpheus in Argonaut.

οὕνεκά τοι κύκλωπας ἀμαιμακέτοισιν ὀϊστοῖς
ἐν φθιτοῖσιν ἔτευξ' ἀσκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.

Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis,
Aesculapi causa miseri, quæ vulnera fleuit.

Atque hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabulose memoriæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus; nunc veritatem ex his exprimamus. omnia autem fabularum figmenta, vt diximus superius, proprium quoddam habent historiæ fundamentum; vt ea quæ dicta sunt de Aeolo, quòd adiacentibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla & Charybdis dictæ sunt non solum illis de causis, quæ commemoratæ sunt, nauigantes absorbere; sed etiam quia piratæ & latrones loca finitima habitarent, qui præter nauigantia nauigia prædarentur. Læstrygonas autem & Cyclopas Aetnæ & Leontinis vicina loca incolentes immanes & efferos quosdam homines fuisse memorant, & maleficos, & latrones, & in omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare hæc de illis tradita sunt. Verumtamen cum nullum scelus mortalium Deus inultum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlysi, vt illum, cum posset, iugularet: nam id quidem breue futurum erat supplicium, sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatemq; inauditam tribuit poeta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum, & in omnes voluptates corporis maxime propensum, atq; omnino imprudentem: cum nemo malus & prudens vno tempore esse posit. Alii tamen maluerunt fabulam hanc ad physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse cœli & terræ filii, quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cum verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, merito Europæ siue terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerunt, quod nomen splendidam significat. alii Thoosam quasi currentē eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendunt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. dicti sunt habitare Aetnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam non nisi per calores fiunt, cum frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipuè dicti sunt Ioui fulmina fabricare Harpes, Brontes, Steropes, quòd Harpes ad se rapiat vapores, pro quo alii Pyracmonem substituerunt. at βροντᾶν tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est, & splendor is, qui fulmina antecedit. cum hæc in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus conficta est ad ex-

plicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis. est enim idem atque si dixissent; vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis, solis scilicet extenuati sublimes extolluntur, qui vbi condensantur eliso calore, fiunt tonitrua & fulgura & fulmina, quæ deorsum ab aere supremo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac deiiciuntur. Hi dicuntur fuisse aliquando in tartarum à patre detrusi, & in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per hyemem vapores inferius attrahit sub terram, cum vis frigoris illos intra terram coerceat: at Ioue reuocante temperie aeris scilicet, è tartaro liberantur, Campe cæsa, siue glacie potius & crusta terræ liquefacta. fabulantur Polyphemum victum fuisse dolo ab Vlysse, cum antea esset omnibus formidabilis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ denudauerit, quæ antequam cognoscantur sunt in maxima admiratione ac metu, quales feruntur fuisse ecclipses ante Thaletis tempora, qui primus naturam rationemque defectuum solis & lunæ patefecit, animosq; mortalium insigni trepidatione liberauit. At Cyclopibus tamen aram pro mortalium dementia structam fuisse ad quam res diuina fieret, scripsit Pausanias in Corinthiacis, & diuinos honores illis fuisse institutos. ac de Cyclopibus satis, nunc de Lycaone dicamus.

De Lycaone. *Cap. IX.*

NEque verò Lycaon satis commodum pro sua crudelitate vitæ suæ finem consecutus fuit; quem tradiderunt fabulæ pro sua feritate ex humana forma in belluam omnium propè ferarum crudelissimam Deorum immortalium ira versum fuisse. Lycaon fuit eius Pelasgi filius, qui regnauit in Arcadia; qui cum primum regnare cœpisset, rudes adhuc homines tuguria ad arcendas frigoris & æstus & imbrium & ventorum iniurias ædificare docuit; tunicasque facere instituit è coriis suillis. Deinde à frondium & herbarum & radicum vsu, quibus vel incaute pernitiosis aliquando vescebantur pro cibariis, ad salubriores glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur, diuertit; quare illud dictum est, de Arcadibus ab oraculo;

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι.

Plurimi in Arcadia vescentes glande feroces
Mortales habitant.

Lycaonis mater fuisse dicitur Melibœa Oceani filia, vt putauit Hesiodus, vel, vt aliis magis placuit, Cyllene nympha, vt scripsit Apollodorus lib.3. Fertur Lycaon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Atheniensibus; quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam aram Iouis Lycæi infante mactato humanum sanguinem libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, illum in lupum fuisse mutatum, sicuti ait in Arcadicis Pausanias. hic in Lycæo monte Lycosuram vrbem condidit, Iouem Lycæum appellauit, & ludos in eius honorem instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Neque vero solus Lycaon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alii cōplures ex hominibus tēporibus sequentibus: qui non tamen in omne tēpus erant mutati, sed decimo tandē anno, nisi interim humanā carnem gustassent, pristinā formā recuperabant. Neq; sanè mirū est hęc memoriæ prodita fuisse ab antiquis, cū prisci illi homines Deorū hospites & cōuiuæ pro iustitiæ pietatisq; meritis effici dicerētur, quare viris

bonis

bonis & piis certissima prœmia, sceleratis & sontibus ingẽtia supplicia ex ira Deorũ proponebãtur. Sed ante quã in lupũ verteretur ex vxore Atlantis filia, & ex aliis nonnullis multos filios suscepit; quorũ hæc sunt nomina; Acacus, Antores, Aegeon, Ancyor, Archebates, Aliphenus, Amon, Bucolion, Canethus, Carteron, Corethon, Cynethus, Cletor, Caucon, Eleatas, Elisson, Eumon, Eumon, Eumetes, Genetor, Harpalycus, Heræeus, Harpaleus, Hæmon, Horus, Helix, Leon, Linus, Lycus, Mænalus, Mecistus, Macareus, Macedon, Macednas, Mantinus, Nyctimus, Opleus, Orchomenus, Peucetius, Polichus, Pallas, Prothous, Physius, Phassus, Phthius, Phineus, Portheus, Phthinus, Plato, Socleus, Stymphalus, Titanas, Thnocus, Tegeus, Trapezus. Nam cum Apollodorus quinquaginta fuisse inquiat, ego tamẽ multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio: quippe cum Callisto etiam, de qua & Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis filium fuisse malunt; & Dia, de qua & Apolline natus est Dryops, filiæ fuisse Lycaonis memorantur. Hecatæus Milesius libro secundo Genealogiarum longe aliam tradidit rationem cur Lycaon & eius filii fuerint in lupos conuersi, quam explicauit postea Ouidius; sic enim inquit; πελασγὸς ἦν παῖς διὸς καὶ νιόβης, ᾧ παῖς ἦν λυκάων ἐκ μελιβοίης κόρης, ἤτοι κυλλήνης ὥς φασιν. οὗτος ἔπειτα βασιλεὺς τῶν ἀρκάδων καταστὰς, κατὰ χρησμόν τινα ἐκ πολλῶν γάμων πολλοὺς παῖδας λαβὼν, αὐτὸς ὢν ἀσεβὴς ἀσεβεῖς καὶ τοὺς παῖδας προσέλαβεν, ὧν μαίναλος, θεσπρωτὸς, σὺν νυκτίμῳ, καὶ καύκωνι, λύκος, φθῖνος τε, καὶ τηλεβόας, αἵμων, μαντινεὺς, στύμφηλος, κλείτωρ, ὀρχομενός τε, καὶ ἄλλοι. οἱ πάντες ἀσεβείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐνίκων. ὁ δὲ ζεὺς χερνήτῃ εἰκασθεὶς παραγίνεται αὐτοῖς, οἳ αὐτὸν καλέσαντες ἐπὶ ξένια ἕνα τῶν ἐγχωρίων παιδαρίων σφάττουσι, καὶ τὰ σπλάγχνα συμμίξαντες παρέθεντο τῇ τραπέζῃ. τοῦτο δὲ ζεὺς ἐγνωκὼς καὶ μυσαχθεὶς, τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρεψεν, ὅθεν ἐκεῖνος ὁ τόπος τραπεζοῦς ἐν ἀρκαδίᾳ, καὶ τραπεζοῦσα πόλις καλεῖται. τῶν δὲ λυκάονος παίδων ὡς ἀσεβηκότων εἰς ξένον μετ' αὐτοῦ λυκάονος τοὺς μὲν εἰς λύκους ἔτρεψε τοὺς δὲ κεραυνώσε. Pelasgus fuit Iouis & Niobes filius, qui filium Lycaonem è Melibœa suscepit, vel, vt alii putarunt, è Cyllene. Hic postea cum Arcadum imperium adeptus esset ex quodam oraculi responso, multosq; filios è variis nuptiis suscepisset, cum esset ipse impius impios quoque filios habuit; inter quos fuit Mænelaus Thesprotusque cum Nyctimo & Caucone, Lycus, Phthinus, Teleboas, Aemon, Mantinus, Stymphelus, Clitor, Orchomenus, & alii. Omnium igitur horum admirabilis erat improbitas, & temeritas, siquidem vel Ioui in pauperem operarium verso, quem ipsi in hospitium inuitauerant, dicuntur vnum ex infantibus indigenis iugulasse, & eius intestina Ioui cum aliis cõmista epulanda in mensa apposuisse. Id scelus abhominatus Iupiter mensam quidem subuertit, vnde locus ille in Arcadia vocatus est Mẽsarius, & Mensaria ciuitas extructa postea; at e Lycaonis filiis vna cum ipso Lycaone, quoniam impie in hospitem egissent, hos quidem fecit lupos, illos percussit fulmine. Sic etiam Callisto Lycaonis filia in vrsam conuersa est, quia cum venaretur cum Diana à Ioue fuit compressa, ne dignosceretur, de qua natus est Arcas. Id cum scribat Pausa. in Arcadicis, miratus sum cur dicat vnicam tantum filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit in gratiam Iunonis fuisse sagittis transfixam: cum Dia etiam Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit idem Hecatæus. At cur hæc ficta sunt, & memoriæ prodita, vt ad posteros peruenirent? quia per illa quæ de hominibus fingebantur, significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorũ essent refrænandi, vel ad humanitatem, & beneficentiam, & Deorum cultum horta-

hortabantur; & omninò per fabulas de hominibus confictas vitam humanā optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cum, vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquando accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant: quòd siquis parui Deorum præsentiam facere videretur, neq; moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini infensos esse crederet, hunc ingentibus præmiis & pollicitationibus ad probitatem adhortabātur, cum multa præmia honorifica data sint à Diis, humanis & benignis hospitibus: quale fuit munus Triptolemi. At contra permulta sunt exempla, quæ à crudelitate & perfidia in hospites deterrebant, quod accidit conuiuio Pelopis, & eorum qui grauissime ob suam crudelitatē ab Hercule, & ab aliis Deorum filiis sunt oppressi. Quis enim cum videat ex altera parte ingentia supplicia sontibus à Diis irrogari, ex altera laudes, & gloriam, & honorifica præmia viris bonis esse proposita; supplicia potius elegerit, & se sanæ mentis esse fateri audeat? At de Lycaone satis, nunc de Pandione dicamus.

De Pandione, Cap. X.

FVit Pandion illius Erichthonii, qui, pulso Amphictyone de regno, Athenis imperauit, & Pasitheæ Naidis Nymphæ filius, vt scripsit Apollodorus libro tertio Biblyothecæ. Hic mortuo patre Erichthonio in regnum successit, quo tēpore Ceres & Liber pr̄ in Atticā venerunt. Fertur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum fortunatus, quòd filiam prognē, (nam illam & Philomelam, & geminos Erechtheum ac Butem, è Zeuxippe matris suæ sorore susceperat, vt ait Apollod lib. tertio.) Tereo Martis & Bistonidis filio, quo socio in bello de finibus aduersus Labdacum vsus fuerat, strenuo sanè viro, at nefario, & in libidinem propè furioso, in matrimoniū concesserit. Eius enim libido ipsum denique in eam rerum domesticarum difficultatem induxit, vt ipsi in vpupam verti satius fuerit denique, quàm hominem viuere; cum Progne & Philomela & Itys in aues fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignominia & opprobrio, vt ait Hora. lib. 3. Carminum;

> Nidum ponit, Itym flebiliter gemens
> Infelix auis, & Cecropiæ domus
> Aeternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicunt enim quòd vbi Boreas Zetem & Calaim ex Orythia procreasset, & Cleopatram, illa nupsit Phineo, de qua ille Pleuxippum & Pandionem suscepit, quamuis alii eos vocatos fuisse Terymbam & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortem parui adhuc existentes ab Idæa Dardani filia, vel, vt aliis placuit, Idothea nouerca, Cadmi sorore lumine capti sunt: de quibus scripsit Apollodorus lib. 3. Fuit alius Cecropis & Metiadusæ Eupalami filius; sed reliqui omnes obscuri sunt, cum vnus Erichthonii filius, qui patri in regnum successit ob eam familiæ labē celebratus fuerit à poetis. Hic filios habuit Aegeum, Lycum, Pallantem, Nisum, vt ait Strabo libro nono, qui etiam carmina quædam ad eam rem confirmandam è tympanistis Sophoclis recitauit: in quibus etiam descriptum est, quæ loca singolis filiis pater possidenda tribuerit. Quòd autem Aegeus Pandionis filius patri in regnum successerit, ita scriptum est à Phanodemo in lib. 5. de rebus Atticis; αἰγεὺς ὁ πανδίονος υἱὸς βασιλεύων ἀθηνῶν γαμεῖ μετ

τὰν πρῶτον τὴν ὁπλῆτος. δεύτερον χαλκιόπην ῥηξήνορος. Aegeus Pandionis filius cum imperaret Athenis Metam primum Hopletis filiam vxorem duxit; postea Chalciopen secundo natam ex Rhexenore. Sic Zezes hist. 142. chil. 7. illi alios mares fuisse inquit;

τῷ βασιλεῖ τῶν ἀθηνῶν πανδίονι τὴν κλῆσιν
ἄῤῥενες παῖδες ἦσαν τε καὶ θυγατέρες δύο.
Regi Athenarum nomine Pandioni
Mares erant filii, duæq; filiæ.

Hæc cum ita sint, miratus sum cur scripserit Pausanias in Atticis, Pandionem nullos habuisse filios, qui suas iniurias persequerentur, quas à Rege Thraciç acceperat: nam si noluisse filios iniurias persequi dixisset, facile illi assentirem. Hæc pauca dicenda duxi de Pandione, cum filiarum fabula superius explicata sit, vt siqua ibi desiderarentur, hinc accipi possent. Atq; cur ficta sint hæc, ex illis superioribus arbitror patuisse. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. Cap. XI.

ENimuero dictum est superius, Vulcanum cum arma Ioui, quibus in bello aduersus gigantes vsus est, fabricasset pro laboris diligentiæque mercede obtinuisse, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque poposcisset, se illi concessurum. At Vulcanus Mineruæ nuptias, cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulauit: id abnuere quidem non potuit, sed clam Mineruam monuit vt reluctaretur. Cum igitur Mineruam adiisset Vulcanus, dicitur inter luctādum semen profudisse, quod in terram fusum in hominem conuersum est: quare inquit Pausanias in Atticis huic patrem fuisse neminem mortalium, sed quoniam ex terra & contentione sit genitus Vulcani, ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam & inter serpentes educatum fuisse scripsit Eurip. in Ione hoc pacto;

προγόνων νόμον σῴζουσα, τοῦ τε γηγενοῦς
ἐριχθονίου. κείνῳ γὰρ ἡ διὸς κόρη
φρουρὼ παραζεύξασα φύλακας σώματος
Δισσὼ δράκοντε, παρθένοις ἀγραυλίσι
Δίδωσι σῴζειν. ὅθεν ἐρεχθείδαις ἐκεῖ
Νόμος τις ἔστιν, ὄφεσιν χρυσηλάτοις
τρέφειν τέκν'.
Seruans auorum legem, & è terra sati
Erichthonii. Iouis puella namq; ei
Duos dracones corporis mox addidit
Custodias, deinde seruandum dedit
Atheniensibus puellis. mansit hinc
Mos ille Erechthidis vt ornent filios
Serpentibus aureis.

Alii tamen dictum fuisse volunt non à contentione, quam ἔρις significat, sed ἀπὸ τοῦ ἐρίου, à lana scilicet, qua Minerua femur sibi abstersit, cum semine Vulcani inquinata fuerat, in terram coniecta. Inde postea dicti sunt terrigenæ omnes Athenienses. Neque vero Erichthonius solum, sed etiam Erechtheus dictus est; sic enim illum nominauit Home. in Catalogo;

οἵδ

οἳ δ' ἄρ' Ἀθήνας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.
Vrbem præclaram coluerunt isti at Athenas.
Fortis Erichthei populum, quem nutriit olim
Nata Iouis Pallas, peperit quem dædala tellus.

Fabulantur huic crura fuisse anguibus similia, quem recens natum à Minerua susceptum in cistam fuisse absconditum inquiunt. Hanc Aglauro custodiendam commisit; & Herfæ, Pandrosoque sororibus, easq; admonuit ne curiosius quid intus includeretur, inspicerent. Fertur Pandrosus quidem paruisse Deæ mandato, at sorores aliæ cista resignata Erichthonium inspexerunt, quo viso ita furiis repente percitæ sunt, vt se de altissimo & prærupto arcis loco præcipites miserint, vt ait in Atticis Pauf. Nec defuerunt, qui Vulcani & Athenæ Cranai filiæ Erichthonium filium fuisse tradiderint. Scriptum reliquit Apollodorus libro tertio Erichthonium postea fuisse à Minerua in templo educatum, qui cum adoleuisset, regnumque Athenarum accepisset, Mineruæ altricis signum in arce erexit, & Panathenæa solennitatē in honorem Mineruæ instituit, cum tamen non desint, qui à Theseo illa instituta maluerint. Hic ducta Pasithea, siue, vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha filium Pandionem qui postea in regnū successit, suscepit; & Orythiam, & Procrim filias. Fuit autem Erichthonius quartus, qui regnauit Athenis, cum primus omnium mortalium Cecrops ex Aegypto profectus vrbem Athenarum condiderit, eamque de nomine Palladis, quæ Sais apud Aegyptios vocabatur, vt ait Charax Mitylenæus, Athenas nominauit. Hunc hominem biformem fuisse fabulati sunt, cum partem corporis inferiorē haberet draconis, superiorem hominis; quòd alii ob Aegyptiæ Græcæque linguæ peritiam fictum fuisse arbitrantur: alii quòd & prudentia & robore pręstaret. Alii quia leges prior tulerit de matrimoniis apud Athenienses, cum nemo patrem antea, sed matrem tantum cognosceret; quia cuiuis ad quamuis accedere mos fuit. Hunc igitur biformem fuisse dicunt, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sanè longe diuersam ab his omnibus habeo sententiam, quippe quòd putem partim draconem partim hominem fuisse Erichthoniū existimatum, quia is vtrunq; & seueritatis & clementiæ tempus rectè cognouerit. Est enim optimi ac sapientis Imperatoris & humanitatis & asperitatis opportunitatem posse diiudicare; cum alię nationes aliis temporibus magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurū turpitudinem quadrigas excogitasse, quare ita de illo scripsit Virgilius libro 3. Georg.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos.

Post Cecropē igitur regnauit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quem hic de regno deiecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus lib. 3. qui regnauit Troiæ post Ilum, qui de Astyoche vxore Simoëtis filia Troem genuit, vt ait Hom. lib. υ Ilia. Atque tot dicta sint de Erichthonio fabulose. Illa breuiores nos faciunt in hoc loco, quæ superius explicata sunt, cum de Vulcano loqueremur, vbi patuit cur è Terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerua, quæ perpetuam ob tinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris e capite Iouis nata,

nata, è qua nulla nascuntur animalia: at Vulcanus impurus est, in materia ignis, siue calor potius, qui generationem adiuuat, & in terram decidens multiplicia gignit animalia; quare eius & terræ filius Erichthonius tā diuersæ formæ dicitur fuisse. Atqui furorem immissum fuisse sororibus Pandrosi dixerunt idcirco, quòd non paruerint Deæ monitis; qua re significabatur contra Deorum mandata non conferre esse curiosos, cum multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit. nam multi quia consiliorum secretiorum essent conscii per insidias clam de medio fuerunt sublati. at de Achille nunc pauca dicamus.

De Achille. Cap. XII.

EXplicata fuerunt suo loco illa omnia propè, quæ pertinebant ad Thetidis nuptias; & quòd illa à Peleo in matrimonium ducta præter cæteros filios Achillem etiam illi genuit. cum vero per noctem sub igne filios Thetis occultaret, vt quod mortale illis esset ita eximeret, filii reliqui omnes mortui sunt: at Achilles per diem ambrosia perunctus, & per noctem sub igne occultatus dicitur aliquandiu perdurasse, donec à Peleo deprehensa illa irata se in numerum Nereidum receperit. Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primum vocatus est; atque cum labrum tamen exustum fuisset, quod cum lingeret infans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alii in lebetem bullientis aquæ infantes ab ea iaci solitos inquiunt, vt experiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamen matrē Dorion & Chalcidicus Dionysius non Thetim Nerei, sed Chironis filiam fuisse voluerunt. Damachus cōtra Alexandrinus in lib. 2. Redituum Achillem Caloes nymphæ filium fuisse sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib. 3. Achillem à Peleo susceptum depostatum fuisse ad Chironem, quē ille amantissime educauit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorumq; & vrsorum medullis, lactis prorsus ignarum vt est in his versibus Euphorionis,

Ἐς φθίην χλαίνῃ κατῆιεν πάμπαν ἄπαστος·
τοὔνεκα μυρμιδόνες μιν ἀχιλλέα φημίξαντο.
Nescius omnino lactis Phthiam petit, illum
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quòd autem Achilles, à iustissimo Centaurorum Chirone educatus sit, ita testatur Euripidis Iphigenia in Aulide;

ἔστι μὲν οὖν, ἵν' ἡδὺ, μὴ λίαν φρονεῖν.
ἔστιν δὲ χὤπου χρήσιμον, γνώμην ἔχειν.
ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.
Quandoque dulce fit parum dignoscere.
Quandoque confert plurimum dignoscere.
Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone, mores simplices tantum imbibi.

Fama est Achillem à Chirone auo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & vsum herbarum, peritiam venandi & iaculandi & artis medicæ, leges æquitatis & prudentiæ edoctus fuit. Idem cum annum ætatis suæ nonum expleuisset, pronunciasset q; Calchas uates Troiam sine Achille capi non posse, quia responsum tulisset à matre sibi in eo bello, quod aduer-

fus Troianos gereretur, esse moriendum, puellari habitu indutus in Scyron, quæ vna est è Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, vt lateret duces Græcorum, qui ad Troiam erant militaturi. vna igitur illarum puellarum Deidamia nomine clam ab illo vitiata Pyrrhum filium illi progenuit: Hic tamen inter puellas ab Vlysse cognitus eius expeditionis laborē ac periculum deuitare non potuit. At vero cum datum fuisset Græcis responsum illum primum omnium Græcorum esse moriturum, qui prior è naui in littus Troianum exiliisset, prior exiliit Protesilaus, quare prior omnium cæsus est ab Hectore. Id cum cognouisset Achilles vltimus è sua naui exiliit in littus, quod cum magno impetu fecisset, terramque pedibus vehementer percussisset, aqua è terra manare incæpit, atque fons ibi natus est; vt in his significauit Antimachus;

ῥίμφα δ' ἀπ' ἠπείροιο μελαίνης ὑψόσ' ἀερθεὶς
πηλήδης, ἀπόρουσεν ἐλαφρὸς ἠΰτε κίρκος.
τοῦ δ' ἔμπροσθε ποδῶν κρήνη γένετ' ἀνάχουσα.

Continuo accipiter veluti nigrantis Achilles
Desilit in terræ dorsum sublimis: at illi
Ante pedes fluxit vitrea fons lympidus vnda.

Hic igitur post multas res ad Troiam præclare gestas, quas Homerus recensuit, Polyxenæ Priami filiæ amore captus significauit Priamo per nuntios se pro Troia pugnaturum, si sibi puella concederetur. Tum Priamns eam se daturum esse pollicitus est, qui cum illa de causa in templum Thymbræi Apollinis conuenissent, Paris clam ex insidiis illum sagitta transfixit, quare vltimum vitæ suæ diem ita per dolū conclusit. eius corpus non prius deditū est Græcis, quàm recepissent illa ipsa munera, quæ pro redimendo Hectore data fuerant. Propter huius præclari Herois mortem dictæ sunt Musæ & Nymphæ omnes fleuisse, quod ita significauit Lycophron in Alexandra;

αὖθις τὸν ἀντίποινον ἐγχέας ἴσον
Πακτωλίου σταθμοῖς τηλαυγῆ μύδρον,
κρατῆρα Βάκχου δύσεται κεκλαυμένος
νύμφαισιν, αἳ φίλαντο Βηφύρου γάνος.
λαβηθρίαισιν ὕπερθε πιμπλείας σκοπὴν.
ὁ νεκροπέρνας ἐς πῦρ δαμαίνων πότμον
καὶ θῆλυν ἀμφὶ σῶμα πλήσεται πέπλον
δινῶν, παρ' ἱστοῖς κερκίδος ψαύσας κρότων,
καὶ λοίσθιος ἐς γῆν δυσμενῶν ῥίψας πόδα.

Rursus redempto pro altero cadauere
Par pondus auri splendidi Pactolii
Ferent. Sed is cratera Bacchi mortuus
Persusus inibit lacrymis Libethridum
Pimplæ incolunt quæ verticem; à nymphis simul
Sororibus, Baphyri aquas amantibus.
Atque ille cædis præscius fatum timens,
Feret puellæ vestibus sese indui;
Texetque telas pectine arguto leues,
Saltabit hostium in solum idem vltimus.

Nam ossa Achillis & Patrocli & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thethidi Bacchus cum fugeret impetum Lycurgi, recondita fuisse memorant.

rant. Dictus est autem Achilles à Musis fuisse deploratus, quia cum musicis instrumentis eius pompa funeris ducta est; cum vero mare per idem tempus forte ventis intumuisset, longeque strepitus vndarum exaudiretur vt ait Isacius, datus est locus fabulæ, quod nymphæ eius cædem grauiter conquestæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ea propter Achillem contigisse credere, cum elementa minime sint de singulorum nostrum vel morte vel ortu solicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu indutus latuisse, quia cum Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partem cum sponsa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cum fortissimus esset omnium Græcorum non prius vinci potuit vel à fortissimis hostibus, quàm voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli & timidissimo omnium propè Troianorum Paride vulneratus fuit. per hæc igitur significare voluerunt antiqui maxime omnium rerum formidandas esse viris fortibus voluptatum illecebras, quæ grauissimæ sunt omnibus & perniciosæ deniq; aduersariæ. at nunc de Ganymede dicamus.

De Ganymede. *Cap.* XIII.

Ganymedes autem qui ab aquila raptus, & in cœlum ad Iouem portatus fuit, vt illi potũ pro Hebe Iunonis filia ministraret, dicitur fuisse Trois Troianorum Regis filius. Hic cum esset eximiæ & propè inauditæ pulchritudinis, ob eam dignus habitus est, non qui ad libidinem, vt crediderunt plerique raperetur, sed qui pocula Ioui ministraret, vt scripsit Homerus libro υ. Iliadis;

Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο
Ἶλός τ', ἀσσάρακός τε, καὶ ἀντίθεος γανυμήδης.
ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
τὸν καὶ ἀνηρέψαντο θεοὶ διὶ οἰνοχοεύειν,
κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη.

Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur:
Ilus, & Assaracus, pulcherrimus & Ganymedes.
Inter mortales cui præstantissima forma.
Quem superi rapuere, Ioui quo pocula magno
Præbeat ob formam, cum Diis & transigat æuum.

Apollonius vero Rhodius lib. 3. Argonauticorum non vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorum frueretur ob formam, raptum fuisse Ganymedem scribere videtur, cum inquiat;

εὗρε δὲ τόνγ' ἀπάνευθε διὸς θαλερῇ ἐν ἀλωῇ,
οὐκ οἶον. μετὰ καὶ γανυμήδεα. τὸν ῥά ποτε ζεὺς
οὐρανῷ ἐγκατένασσεν ἐφέστιον ἀθανάτοισι.

Hunc Iouis in molli seiunctum repperit aula,
Non solum: simul et Ganymedem. Iupiter illum
In cœlum rapuit cum Diis vt transigat æuum.

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agri Priapeni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomen obtinuit, vt ait Strabo lib. 13. alii circa Dardanium promontorium illud accidisse inquiunt, quod Virgilius factum in Ida monte Phrygiæ dum venaretur ita commemorat lib. 3. Aeneid.

Intextusq́ue puer frondoſa Regius Ida
Veloces iaculo ceruos, curſuq́, fatigat
Acer, anhelanti ſimilis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

Fama eſt autem aquilam quòd fauſtum augurium Ioui in bello aduerſus Titanas attuliſſet, armaque pugnanti miniſtraſſet, Iouis auem fuiſſe exiſtimatam; atque illi datum fuiſſe imperium in cæteras aues cum ita ſcribat Horatius lib.4. carminum; cum illius præcipuè ſingularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuiſſet.

Qualem miniſtrum fulminis alitem
Cui rex Deorum regnum in aues vagas
Permiſit. expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo.

Fuerunt qui non à Ioue, neque ab aquila, neque à Diis raptum fuiſſe Ganymedem tradiderint, ſed a Minoe ad concubitum; inter quos fuit Echemenes Cyprius. Hæc illa ſunt, quæ de Ganymede ab antiquis fabuloſè dicta fuerunt: quæ quidem falſa eſſe omnibus perſpicuum eſt. Alii vero, inter quos fuit Xenophon, vt ſcripſit in Sympoſio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiam potius, quam propter formam corporis, in cœlum aſcitum eſſe voluerunt. nam hi dictum fuiſſe Ganymedem putarunt non à γανύμι, quod conuiuari & genio indulgere ſignificat; ſed potius ab his dictionibus in vnum compoſitis ad præſtantiam prudētiæ & conſilii exprimendam ἄγαν, & νὺ, & Μήδεα, nam illæ cum intenſionem & incrementum ſignificent, extrema eſt conſilium. Enimuero diuinum quidpiam ſub hac fabula contineri ita inquit Cicero lib. 1. Tuſcul. Diſput. Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam vt Ioui pocula miniſtraret: Non iuſta cauſa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus & humana ad Deos transferebat. Quidam ad ſolatium coniunctorum ipſi Ganymedi hanc fabulam fictam eſſe tradiderunt, cum is clam raptus fuiſſet inter venandum: atque illis perſuaſum denique Ganymedem inter ſydera relatum eſſe, & in id ſignum quod dicitur Aquarius. Ego ſanè longe aliter ſentio, neque puto diuina ad nos deferenda fuiſſe, vt cupiebat Cicero, ſed humana potius vtiliter ad deorū naturam oportere conferri. Nam quid aliud per hanc fabulam demonſtrabant ſapientes, quàm prudentem virum à Deo amari, & illum ſolum proxime accedere ad diuinam naturam? eſt enim Ganymedes anima hominum, quàm vt diximus ob eximiam prudentiam Deus ad ſe rapit, cum ſtulti neq; ſibi, neq; cæteris quidem ſint vtiles. Illa vero anima pulcherrima eſt, quæ minimum ſit humanis ſordibus, aut flagitiis corporis contaminata: quam Deus diligens ad ſe rapit. ſic igitur cum diceret viros bonos, & prudentes, & integerrimos poetæ diuinam bonitatem ad ſe rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtilius nos ad diuina tranſtulerunt ſapientes, quam diuina ad nos deduxiſſent. at de Ganymede ſatis, nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo. Cap. XIIII.

HArmonia verò quibus orta ſit, non parua eſt dubitatio, ſi quidē Diodorus lib. 5. illam Electræ & Iouis filiam fuiſſe inquit. At Heſiodus in Theogonia

gonia illam ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his;

αὐτὰρ ἄρηι
ῥινοτόρῳ κυθέρεια φόβον καὶ δεῖμον ἔτικτεν
Δεινούς, οἵτ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας,
ἐν πολέμῳ κρυόεντι, σὺν ἄρηϊ πτολιπόρθῳ,
Ἁρμονίην θ', ἣν κάδμος ὑπέρθυμος θέτ' ἄκοιτιν.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vnaq; Timorem.
Qui dare terga virum armatas iussere phalangas
In bello tristi. quam Cadmus duxit, at inde
Harmoniam peperit Marti Cytherea decoram.

Hæc igitur vbi adoleuisset Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, à Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex iis multis, quæ de illo memorantur, colligere placuit. Hic vbi Iupiter Europam suam sororem rapuisset, è qua in Cretã deportata Iupiter Sarpedonem, & Minoem, & Rhadamanthum suscepit, iussus est ab Agenore patre sororem inuenire, neque prius redire domum, quàm illam secum adduceret. Atqui cum multas regiones peragrasset, neque tamen illam inuenisset, post mortem Telaphassæ matris Delphos de Europa sciscitaturus oraculum adiuit; cui responsum est nihil curiosius de Europa esse quærẽdum, sed vrbem ibi condere oportere, vbi bos defessa humi procubuisset, quam habuisset viæ ducem. Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens bouem ex armento Pelagontis obuiam habuit, quæ Bœotia peragrata vbi conditæ fuerunt Thebæ humi procubuit. Tum bouem Palladi mactaturus socios aquatum ad Dircen fontẽ misit: cum vero ibi draco natus è Marte fontem seruaret, Seriphum & Daileontem Cadmi amicos interemit, tum ipse Cadmus eò profectus ad fontem draconem trucidauit. At vero coactus est Cadmus eius dentes exertos serere, quod fecit consilio Mineruæ, e quibus nati sunt armati homines, qui erant cum illo pro patre pugnaturi, sed cadmus lapidem, quem à Mineruа acceperat, inter illos iaciens, omne certamen à se diuertit, quod inter illos excitatum est, atque omnes mutuis vulneribus natiuorum armorum se vicissim confecerunt. Illa de causa coactus fuit Cadmus mercenarius annũ Marti seruire, qui annus eius temporis octo ex his nostris annis constabat. Post id tempus fabulantur Mineruam Regiã Cadmi multis ornamentis præclare comparasse, cui Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit in matrimonium Harmoniã, ad quas nuptias Dii omnes relicto cœlo dicuntur aduentasse; quo tempore fama est inter alia præclara Deorum munera peplum & monilæ admirabilis pulchritudinis, quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatum fuisse sponsæ. Cadmus ex illa suscepit postea Ino, Semelen, Agauen, Antonoen, & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes præterea Harmoniæ Martisq; filias fuisse Amazones, vt testatur Apollon. etiam lib. 2. Argonaut.

οὐ γὰρ ἀμαζόνισσαι μάλ' ἐπητέες, οὐδὲ θέμιστας
τίουσαι πεδίον δοιάντιον ἀμφενέμοντο.
ἀλλ' ὕβρις στονόεσσα, καὶ ἄρεος ἔργα μέμηλε.
Δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν ἄρεος ἁρμονίης τε
Νύμφης. ἥ τ' ἄρηϊ φιλοπτολέμους τέκε κούρας.

Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes,

Hinc

Hinc tenuere procul Dœantia protinus arua.
His bellum cordi fuit, his & prælia Martis.
Iure quidem; Harmonia quòd Nympha & Marte feruntur
Patre satæ: hæc peperit Mauortia pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotumque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo Agaues & Echionis filio relictis Thebis ad Enchelienses cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cum ab Illyriis bello infestarentur responsum tulerunt futuram penes ipsos victoriam, si Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabāt, qui Illyrios à Liburnis disterminat, vt scripsit in his Metrodorus in commentario de consuetudine; δρίλων δὲ καὶ νάρων ποταμοὶ ἰλλυριῶν, οἳ διαχωρίζουσι τοὺς ἰλλυριοὺς καὶ λιβύρνους, ἐνταῦθα γὰρ ᾤκησαν ὁ κάδμος καὶ ἡ ἁρμονία, οἳ καὶ εἰς ὄφεις μετεβλήθησαν. Sunt autem Drilo & Naro Illyriorum fluuii, qui Illyrios Liburnosque disterminant. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitarunt illi, qui sunt in angues conuersi: qui oraculi autoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios deligunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu feliciter egit, deinde paulopost in draconem et ipse & vxor mutati dicuntur à Ioue in campos Elysios demissi fuisse, de qua mutatione quòd apud Illyrios contigerit, ita meminit Dionysius in lib. de situ Orbis;

ἐπὶ δ' ἄσπετον ὁλκὸν ἄγουσα
ἰλλυρικὸν περὶ χέρσον ἐλίσσεται ἄχρι κολώνης,
οὐρίων τ' ἠλιβάτων, τὰ κεραύνια κικλήσκουσι.
κεῖνον δ' αὖ περὶ κόλπον ἴδοις ἐρικυδέα τύμβον
τύμβον, ὃν ἁρμονίης κάδμοιό τε φῆμις ἐνίσπει.
κεῖθι γὰρ εἰς ὀφίων σκολιὸν δέμας ἠλλάξαντο,
ἐκ πότ' ἀπ' ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἵκοντο:

ingentia pondera voluens
Illyricis terris deuoluitur vsq; Colonam,
Collesq; apricos, quos alta Ceraunia dicunt.
His celebrem tumulum terris, antrumq; videbis,
Antrum, quod Cadmi dixerunt, Harmoniæq;.
Namq; hic serpentes atri facti esse feruntur
Vt texere caput cani, turpisq; senecta.

Sic Nicander in Theriacis;

ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε δρίλων καὶ νάρονος ὄχθη,
Σιδονίου κάδμοιο θεμείλιον ἁρμονίης τε.
ἔνθα δύω δασπλῆτε νομὸν στείβουσι δράκοντε.

Irimq;, hanc Drilon aluit, & Naronis vnda.
Sidonii Cadmi monumentum hoc, Harmoniæq;.
Hinc duo terribiles fremuerunt forte dracones.

Atque tot de Cadmo & Harmonia fabulosè dicta fuerunt. Maior harū rerum gestarum pars ad historiam transferenda est; non enim à tauro Europa asportata fuit in Cretam, sed nauigio quodam Cretenses illam rapientes è Phœnicia in patriam deportarunt. Cum vero illi nauigio esset præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam è Sarapia Phœniciæ ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem & Tyrum, locus datus est fabulæ, quòd rapta fuit, & à Tauro in Cretam deportata, vt scripsit Echemenes in rebus Cretensibus. Quod

Quod missus ad Europam quærendam cadmus draconem ad fontem Dircen occidisset, illud quidem fabulosum esse dixerunt; sed latronem ab ipso Cadmo cęsum, qui peregrinis in iis locis insidiaretur, & iam nonnullos è Cadmi sociis ceciderat. Dictus est eius draconis dentes seminasse, cum asseclæ & socii illius latronis duce cęso dissipati sint. Nihil autem horum factum est sine Mineruæ consilio, quia cum omnibus in rebus, tum in militaribus præcipue necessaria est hominis prudentia, & Dei optimi auxiliũ. Quòd autem lapidem inter natos homines armatos iecerit, quare inter illos bellum exortum est; futuras contentiones Thebanorum significat, post Thebarum mœnia ædificata: nam eius vrbis imperium magnum bellum inter Thebanos postea excitauit. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, quoniam vis musicæ non solum erigit ãnimos iacentes, & calamitatum miseriarumque humanarum cumulis oppressos, suauitateque quadam perfundit, sed etiam ad bellum viriles animos inflãmat, cum musica multæ nationes ante bellum vsæ sint, atque nunc etiam nonnullus est vsus musicorum instrumentorum, quibus milites ad prælium incitentur. Hæc causa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electræ & Iouis filiam crediderunt; Harmoniam esse putarunt eam, quam Pythagorici in motibus sphęrarum, corporumque cœlestium fieri crediderunt. quod autem ad mores pertinet, significabãt antiqui, dũ sumus in hac miserrima vita oĩum laborũ ac molestiarũ plenissima, fortitudine & prudẽtia vti oportere, ꝙ omnium humanarum actionum statutus est finis, neq; vnquã Deus viris bonis & fortibus solet deesse, cũ senem Cadmum & Harmoniam Iupiter post omnes molestias ad Elysios campos demiserit. At nunc de Mida dicamus.

De Mida, *Cap.* XV.

FVit autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omnium Regum suæ tempestatis fuit ditissimus. Fabulantur ad hunc aliquando Silenũ Bacchi comitem captiuum ob ebrietatem, cum iter facere cum Baccho nõ potuisset, adductum fuisse; quem ille perhumaniter tractauit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuersus cognita Midæ liberalitate & humanitate ab incolis eius regionis, ipse etiam hospes ad Midam proficiscitur, à quo perbenigne acceptus illi proposuit vt quidquid optaret, expeteret, quòd esset statim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quę solicitat animos mortalium, summam felicitatem ratus in multis possidendis, expetiuit vt quidquid contingeret continuo aurum fieret: quam fabulam explicauit Ouid. libro vndecimo Metamorph. Cum postea cibaria etiam, quibus vesceretur, contacta repente fierent aurea, pęnitentia captus est suæ petitionis; atq; nisi Deus fuisset illi benignus ea molestia subleuãdo, omnino inedia mori necesse fuisset. Orauit igitur eundem Deum cum satis aptas pœnas suæ stultitiæ ac temeritatis dedisset, vt hoc munus auferret. Tum vero Bacchus respondit illud futurum si se in Pactolo flumine lauisset; quare lotus ibi illa molestia liberatus est: ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cępit, quod ita testatur Ouidius;

Rex iussæ succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen: & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoq; iam veteris percepto semine venæ

Arua

Arua rigent auro madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluasq; & rura colebat,
Panaq; montanis habitantem semper in antris.

Eo igitur morbo liberatus Midas cum se rus contulisset, syluasque semper ferè ab hominum frequentia longinguas incoleret, iudex & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica cõtendentes delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronuntiauit, quare indignatus Phœbus aures asini Midæ, vt qui de arte musica iudicare non nosset, adhibuit, cum rudis homo planè parum iudicio valeret, & tamen iudicare non detrectasset. Id autem ita explicauit Oui.

Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium, sanctiq; placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram.
Sed trahit in spatium, villisq; albentibus implet.
Instabilesq; illas facit, & dat posse moueri.
Cętera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturq; aures tardè gradientis aselli.

Ita verò scitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonsorem rem cognosceret. Sed cum id tonsor tacere nõ posset terram effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita submurmurauit; auriculas asini Midas Rex habet. Tũ fossa illa rursus terra repleta discessit, ibique cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabãt; auriculas asini Midas Rex habet. Atque tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ tradita. Ego sanè crediderim auarissimum, & opulentissimum omnium suæ tempestatis fuisse Midam, qui vt multas pecunias cumlaret, cibis etiam parcissime frueretur, omniaque propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cum verò aliis in rebus esset planè rudis, neque à belluis eius iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. alii contra quod acutissime audiret istud fictum fuisse arbitrantur, quòd asinus illum sensum omnium propè animalium habeat acutissimum. Alii fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alii dicunt, inter quos fuit Callisthenes in nauigatione, & Hecatæus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia, qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt, è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cũ arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potitus fuisset obtruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alii voluerunt illum, quia Liberum patrẽ fefellisset, in asinum fuisse mutatum, sed cum recuperasset pristinam formam, aures tamen non deposuisse. Alii quia Dionysii asinos ac iumenta iniuriis affecerit ab irato Deo illi asini aures fuisse iniunctas maluerunt. Alii aures asini datas Midæ a Deo fuisse idcirco putarũt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantiæ: qui n. se scire omnia vel quę nescit, arbitratur; is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quòd siquis diligenter hæc animaduertat, id profectò intelliget, antiquos per hæc ad humanitatem & liberalitatem homines adhortari solitos, cum Deus sibi gratissimam esse in hospites benignitatem ostenderit, iidem postea nos à petẽdis rebus certis à Deo deterruerunt, cum plerũq; perniciosa expetamus; quare quòd

re quòd nobis conferat à Diis poscendum est, illisq; relinquenda rerum omnium optio. Deinde singulorum vires metiri oportere docuerunt; neque iudicanda sunt illa, quæ non rectè nouimus, cũ temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per inscitiam aut fraudem alterius opes aut dignitatem alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restituere iure æquitatis debet. Quod verò nullum scelus, nullumq; iniquum iudicium diu latere potest, declarauit tonsoris sermo silentio proximus: omnia .n. turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

De Narcisso, Cap. XVI.

NArcissus autem, quem fabulæ in florem sui nominis mutatum fuisse inquiunt, dicitur fuisse amnis Cephissi & Nymphæ Lyriopes filius, vt patet apud Ouid. lib. 3. Metamorph.

> Prima fide, vocisque ratæ tentamina sumpsit
> Cærula Lyriope; quam quondam flumine curuo
> Implicuit, clausæq; suis Cephisus in vndis
> Vim tulit. enixa est vtero pulcherrima pleno
> Infantem nymphe, iam tum qui posset amari:
> Narcissumq; vocat. de quo consultus an esset
> Tempora maturæ visurus longa senectæ,
> Fatidicus vates, si se non nouerit, inquit.

Echo autem capta eius amore illum diu insecuta est: sed cum amoris impatiens contabuisset, in solam vocem denique conuertitur. fabulantur hunc, vbi iam excreuisset, corporisq; forma in dies cum tenerioribus annis augesceret, ad fontem quendam purissimum labore venationis & æstu aliquando fatigatum deuenisse; qui cum se ad fontem bibiturus in genua deflexisset manibus in ora fontis firmatis, nondum labris ad aquam fontis admotis suam imaginem in fonte despexit: erat enim eius fontis aqua lympidissima, quæ fundum habebat subnigrum. Tum Narcissus amore ac desiderio suæ imaginis ita captus est, vt cum nullam potiundæ talis formæ sibi spem reliquã esse intelligeret, sui ipsius desiderio tandem paulatim contabuerit, ac Deorum misericordia denique in florem sui nominis fuerit conuersus. Dictus fuit autem Narcissus ἀπὸ τῆς νάρκης à torpendo scilicet, quia ob id desiderium torpuerit. Is flos Eumenidibus fuit postea consecratus, è quo deabus illis sacrificantes coronis vtebantur, vt ait Ister in libro de Coronis. Scriptum reliquit Phanodemus lib. 5. rerum Atticarum coronas è Narcisso consecratas fuisse Proserpinæ, quoniam florem illum colligeret cum rapta fuit à Plutone. Memoriæ prodidit Pausanias in Bœoticis in finibus Thespientium vicum Hedonacum fuisse, & in eo fontem Narcissum vocatum, in quo se Narcissus vt fama est, inspexerit. Scripsit Euanthes in fabulosis sororem illi gemellam fuisse cum oris forma, tum coma, & vestitu, & omni corporis parte similem. Hi cum simul venarentur ferunt sororem à puero amatam, qua mortua ille desiderii impatiens dicitur ad fontem venire solitus, vt eius imaginem ibi intueretur. Sed cum id solatium non leue videretur, denique magnitudine desiderii deperiit: vel vt aliis magis placuit, se in fontem deiecit ac periit, ad quem ambo solebant conuenire. At verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiam ficta testatur Pausanias, qui multis annis ante Narcissi

tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorauit. Hæc fabulosè dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages ad posteros iure transmittere? imprudentem, & libidinosum, ac facinorosum hominem vltionem sequi significabat, veluti vmbra sequitur corpus: nam tametsi Deus vindictam aliquandiu differt, tamen multò est acrior postea perditis hominibus profligandis. Illud autem tanto fit facilius, quanto maiores facultates aliquis ad res præclare gerendas nactus fuerat. Nam qui nimium forma corporis gloriabatur, & in lasciuiam acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire? omnis enim rerum humanarum nimius amor perniciosus est imprudentibus. at nūc de Belidibus dicatur.

De Belidibus. Cap. XVII.

NEque prætermittendæ fuerūt omnino Danai filiæ, quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse addictæ, vt semper aquam ex amplissimo puteo hauriant; neque tamen vnquam ad oram putei plena cribra possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento prisci filius illius, qui post Apidis mortem Isim vxorem duxit, quo tempore Cecrops Athenis imperauit. Hic vbi pulso Sthenelo Argiuorum Rege Argos occupasset ex Aegypto profectus, quinquaginta filias è variis mulieribus suscepit, quas ex aui Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter simultatem quandam, quam cū Aegypto fratre habebat Danaus, in Græciam profugisse; quod rara fit affinium & coniunctorum beneuolentia inter principes homines, & ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cum igitur Aegyptus filios quinquaginta haberet, cuperetq; fraternam simultatem aliquando compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negotii conficiendi existimauit, si, cum totidem haberet filios, illas in matrimonium suis filiis poposcisset. eius igitur preces non aspernatus est Danaus, sed nuptias magnificè parari instituit. verumtamen vel quia non crederet pollicitationibus, vel quia memor adhuc esset acceptæ iniuriæ, vel quia ab vno illorum mortem sibi imminere ab oraculo monitus fuerat, clam singulis dedit pugiones, quibus suos sponsos, vbi dormirent, iugularent. Sortitò igitur nuptiæ celebrantur, atque nomina filiorum Aegypti ista fuerunt; Agenor, Aegius, Alcis, Alcmenon, Agaptolemus, Argius, Archelaus, Aegyptus, Arbelus, Bromius, Busiris, Chthonius, Chalcodon, Chætus, Chrysippus, Clitus, Cisseus, Daiphron, Diacorystes, Dorion, Dryas, Enceladus, Euenor, Eurylochus, Eurydamas, Hippodamus, Hippocorystes, Hyperbius, Hippolytus, Hippothous, Hermus, Imbrus, Idmon, Idas, Lixus, Lampus, Lynceus, Lycus, Menachus, Megacles, Oeneus, Periphas, Pandion, Polyctor, Proteus, Peristhenes, Phantes, Potamon, Periphantes, Sthenelus. Filiarum Danai nomina fuerunt; Anexibia, Anthelea, Adiante, Actæa, Adyte, Autonoe, Asteria, Agaue, Automate, Amymone, Bryce, Cercestis, Clite, Calyx, Cleopatra, Cleodora, Chrysippe, Callidice, Celæno, Dioxippe, Erato, Euippe, Electra, Eurydice, Euhippe, Glaucippe, Gorge, Glauce, Gorgophone, Hippodice, Hyperipte, Hippodamia, Hippomedusa, Hypermnestra, Iphimedusa, Mnestra, Nelo, Ocypete, Oeme, Pharte, Pirene, Podarce, Pylarge, Rhode, Rhodia, Scæa, Sthenele, Stygne, Theano. omnes igitur patris mandato paruerunt,

runt,

runt, præter Hypermnestram natu maximam filiarum, quæ Lynceo marito pepercit. reliquæ omnes igitur sponsorum capita abscissa dicuntur in Lerna infodisse, atque eorum corpora ante vrbem humasse, vt scripsit Herodorus in Argonauticis, qui etiam inquit quòd postea Danai filiæ à Mercurio & Pallade Iouis iussu expiatæ fuerunt, quæ omnes in Gymnica certamina productæ vna Hypermnestra excepta, victoribus datæ sunt. fuerunt tamen qui inquiant has nuptias tanto sanguine perfusas antequam Danaus Argos venisset, contigisse, quo tempore Danaus cum fratre Aegypto de regno contenderet. cum igitur Hypermnestræ beneficio Lynceus vnus esset superstes è tot fratribus periculum tantum euadens, Lyrceam confugit, quod oppidum fuit illis temporibus non procul ab Argis, vt scripsit in Corinthiacis Pausanias. eo igitur in loco face sublata Lynceus signum dedit se euasisse omne periculum, quod ita conuenerat cum Hypermnestra, vt deuitatis Danai insidiis vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatam ostentaret. Sic etiam paulo post Hypermnestra vicissim facem è Larissa sustulit, qua significabat se quoque omne periculum euasisse: quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriã festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus lib. 2. biblyothecæ Hypermnestram fuisse postea datam vxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danai filias primas Thesmophoria sacrificia mulieres Pelasgicas docuisse, quod genus sacrificii, cum fuisset occupata Peloponnesus à Doriensibus, prorsus obsoleuit. At enim Danai filiæ post mortem ob id scelus, quòd tam immites aduersus innocentes & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt addictæ apud inferos, vt aquam vase perforato haurire conentur; quibus promissum esse perhibent ab eo labore tum cessandum esse, cum plena cribra è puteo hauserint. de illa pœna ita meminit Horat. lib. 3. carm.

stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Sic autem Ouidius lib 4 Metam. ab auo Belidas nominans inquit;

Assiduas repetunt, quas perdant Belides vndas.

Atque tot fabulosa de iis memoriæ prodita sunt: nunc veritatem inquiramus. Has annos esse dixerunt nonnulli, qui assiduis fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cum tamen tantundem absumatur, quantum producitur. Sic autem id Lucretius lib. 3. explicat,

Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus, satiareq́ue nunquam.
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt, fœtusq́ue ferunt, variosq́; lepores;
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.
Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quod memorant laticem pertusum congerere in uas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Sic igitur temporum & annorum vicissitudines quidam per hæc significari voluerunt. nonnulli putarunt omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cum omnia quæ agimus frustra à nobis fiant in terris, cum nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alii beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc vana esse

indicabant. ego contra per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tandiu pios & obedientes parentibus esse oportere, quandiu ab humanitate & Deorum immortalium religione ac reuerentia illorum mandata non dissentiant. Quòd si quid ab iis contra religionem, aut summi Dei voluntatem legesq; præcipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem, omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperanti, quod deuitare potest, Deorum immortalium animaduersionem ac vindictam omnino fugere non poterit. si quis denique neglecta Dei reuerentia, & viri boni officiis aliquid impurum atque crudele commiserit, ille perpetuis suppliciis post hanc vitam apud inferos discruciabitur. ac de Belidibus quidem satis, nunc de Sphinge dicamus.

De Sphinge. *Cap.* XVIII.

FVit autem Sphinx Echidnæ Typhonisq; filia, vt scribit Lasus Hermioneus, quam Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hæc muliebri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autem volucris. At Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis vngues, alas auis, illā habuisse scripsit. Hæc Sphinx singulis hominibus prætereuntibus in Phyceo colle residens obscura sanè ænigmata proponebat, quæ capiebat a Musis; atque quicunque illa soluere nequiuisset, is vnguibus Sphingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Sphingi moriendum, cum quis propositum ænigma soluisset: atq; cum multi ab ea laniarentur, pronunciatum fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberari, quòd is esset Thebarum regnum capturus, & vxorem Creontis Aemonis filii habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierum eius ætatis, qui Sphingis ænigma soluisset. Scripsit vero Myrleanus Asclepiades, quod etiam testatur Isacius facillime Sphingem lacerare homines victos consueuisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac vngues Gryphi; neq; quisquam poterat aufugere, cum alas haberet aquilæ, citissimeq; ad illos conuolaret, quamuis postremas corporis partes haberet hominis. multa fuerunt ænigmata, & longe diuersa, quæ diuersis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper proponebatur Thebanis enucleandum, vt scripsit idem Asclepiades;

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον, οὗ μία φωνὴ,
καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσ' ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα, καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

Hoc ænigma cum soluisset Oedipus, regnum & Iocastam matrem Aemonis filii Creontisq; vxorem duxit;

Est bipes & quadrupes in terris: solaq; vox huic:
Atq; tripes. mutat vocem solum, omnia campis,
Inter quæ serpunt, quæ cœlo, & fluctibus errant.
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus, illi
Deficiunt vires, & lentis robora neruis.

Significari hominis senescentis naturam per hęc pronunciauit Oedipus, qui cum baculo indiget vt sustineatur, aut cum infans quatuor pedibus incedit,

manibusque

manibusque vtitur, p pedibus, tunc maxime est inualidus. Cum hæc Sphinx audiuisset, sese de loco præcipiti ac prærupto deiecit, atq; Thebani omni periculo fuerunt liberati. Hæc de Sphinge fabulosè dicta sunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prędatrix fuisse, quæ iuxta Moaben locū, Phyceumque montem rapinas exercuerit, atque ex insidiis erumpens ad hominum prætereuntium pernitiem conuolauerit. In eo autem monte in insidiis consedit, donec Oedipus superata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illam superauerit, vt scripsit Strabo libro nono, & Phanodemus libro quinto rerum Atticarum. At idem Strabo memoriæ prodidit mare illud prius, quod est apud Anthedonem, piraticis incursionibus Sphingem infestasse, deinde ad eas terrestres insidias & latrocinia se contulisse. Dicta est ænigmata indissolubilia propè viatoribus proponere, quia ob difficultatem locorum nemo illam vincere poterat ante Oedipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates superauit. Alii dicunt illam cum latrocinia exerceret ænigmata captiuis proponere solitam, quæ siquis soluisset, liber cum omnibus suis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeritatem exprimendam, varia diuersorum animalium membra attributa sunt; nam crudelitatem & rapinas significabant vngues leonis aut griphi, Alæ sociorum prædonum erat celeritas. Atque cum vnum esset corpus variæ omnino formæ illi tribuebantur commistæ. Philochorus in libro de sacrificiis, Mineruæ consilio edoctum Oedipum inquit societate rapinæ simulata se ad Sphingem contulisse; atque, nouis semper sociis Oedipo se addentibus, denique illam cum magna suorum manu oppressisse. Eius Sphingis corpus cū delatum fuisset Thebas asino impositum, Oedipus Rex à Thebanis declaratur, vtpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quique posset pro sua prudentia ciuitatem ab hostium iniuriis, si opus esset, defendere. Tum matrem nescius vxorem duxit. Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego non solum historicas narrationes sub hac fabula contineri crediderim; nam id quidem ridiculum esset simplices res gestas ita occultare, ne à quovis perciperentur, semperque aliquo indigeret Oedipode. Sed illud fiebat, vt dictum est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cum suauitate imbibuntur, qui à nudis præceptis rectè viuendi audiendis abhorrerent. Nam perceptis prius fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebantur, quam perceptæ fuerunt ipsæ fabulæ. Quòd siquis meam sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias iuuentuti faciliores ad philosophiam instituendæ, quàm vt fabulas diligenter prius perciperent, deinde vt præcepta philosophica sub his occultata, aperirentur. Atque per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapientibus crediderim, suam fortunam æquo animo cuique esse ferendam: quam tamen vel siquis ægerrime ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significant alæ? an non fortunæ inconstantiā? aut cur vngues in prædam flexæ illi tribuuntur? non'ne quod vndecunque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subiici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferenda aduersa significat, quæ vel vi omnino sunt perferenda: siquis enim miserias prudenter sustinere nequiuerit, aut nisi se sapienter inter aduersa custodierit, ille ab ipsa Sphinge crudelissime torquetur, & laniatur. Atque vt summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt aut prudentia &

Mineruæ

Mineruæ consilio fortunæ iniquitatem esse superandam; aut si minus illud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore ænigmate? an'non de humana imbecillitate, cum nihil nascatur homine debilius aut calamitosius? atque de Sphinge satis, nunc de Nemesi dicamus.

De Nemesi, *cap.* XIX.

VT autem non solum in aduersis prudentia opus esse, sed etiam in felicibus successibus animi moderatione demonstrarent antiqui, Nemesim, Noctis & Oceani filiam vt ait Paus. in Achaicis introduxerunt. Memoriæ prodidit Apollodorus libro tertio Biblyothecæ Iouem aliquando Nemesis desiderio exarsisse, quæ, cum eius concubitum vitaret, se in anserem dicitur mutasse: Iupiter vero in cygnum versus sic illam compressit, quæ cũ ouum postea peperisset, illud opilioni obuio dedit vt Ledæ seruandum deferret. Id cum in arca seruauisset Læda, dicitur Helena ex illo fuisse nata, quam Lęda tanquam ex se genitam educauit; quæ cum adoleuisset, omnesq; reliquas mulieres forma corporis & oris elegantia antecelleret, hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilem ætatem peruenisset; Antilochum, Agapenorem, Amphilochos duos alterum Amphiarai, alterũ Cteati filium. Aiacem Oilei, Ascalaphum, alterum Aiacem Telamonis. Diomedem, Eurypylum, Elephenorem, Eumelum, Menelaum, Megetem, Mnesitheum, Ialmenũ, Leonteum, Machaonem, Polyxenum, Peneleum, Podalirium, Philoctetem, Protesilaum, Patroclum, Sthenelum, Vlyssem, Thalpium, Schedium, Polypætem, Teucrum. Inter quos ne nasceretur dissensio ob Helenam, si vni horum cõiugi addiceretur, omnes iurare iussi sunt se illum defensurum ab iniuriis cæterorum cuicunq; illa obuenisset; propter quam etiã raptam exortum est bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia Adrastea etiam vocata, sed non ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neque ab Adrasto illo profligato qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso, euaserit: pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellum erexerunt. Neq; ab Adrasto antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit, vt ait Antimachus poeta in his versibus;

ἔστι δέ τις νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
πρὸς μακάρων ἔλαχε, βωμὸν δὲ οἱ εἵσατο πρῶτος
ἄδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον αἰσήποιο.
ἔνθα τετίμηταί τε, καὶ ἀδρήστεια καλεῖται.

Est Dea, quam Nemesim dicunt; Dea magna, potensq;,
Quæ bona cœlestum concessu cuncta Deorum
Possidet, huic primus sacratam condidit aram
Fluminis Aesapi gelidas Adrastus ad vndas.

Quam etiam opinionẽ habuit Callisthenes, sed multò melius ἀπὸ τοῦ δράσκειν, siue à fuga dicitur, cum litera priuante & impediente illam actionem cum nemo malus vindictam Dei possit effugere. Hâc Deam alatam sicuti Victoriam & Cupidinem finxerunt, cuius Phidiaca statua fuit apud Athenienses, vt ait Scepsius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos incisa, cum victoriæ sigillis, quæ leua fraxinum gestabat, ac dextra phialam cũ Aethiopibus cęlatis. Atque tot breuiter dicta sint de Nemesi. Nunc quid per hæc significent antiqui explicemus. Cũ vellent demonstrare sapientes nihil vel

optimo

optimo Deo gratius, vel hominum vitæ moderatione animi in vtraq; fortuna esse vtilius, multa vel marina vel terrestria pericula nobis per fabulas proposuerant, quibus partim deterreremur ab omni turpitudine, partim ad constantiam & patientiam & fortunæ mutationes æquo animo ferendas instrueremur. Cum verò nonnulli miserias & infortunia quidem æquo animo ferant, at contra felicibus rerum successibus nimis extollantur, Deam hãc finxerunt, cuius vnum id erat munus, vt ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præstò esset; & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo felicitate aliqua vel honorum, vel imperii magnitudinis, vel insignium opum, vel rerum huiusmodi, facti essent superbi, conuolaret, vt declarant ea carmina Theæteti;

ἵδρυσε ἀδρήστειαν ἀριστώδινος ἀθῆναι,
  Δαίμον' ὑπερφιάλων ἀντίπαλον μερόπων.
Misit Athenarum clara vrbs olim Adrasteam.
  Vindex elatis est nimis illa viris.

Hæc igitur implacabilis aduersus temerarios homines Dea, credita est vna Barbaros profligasse & afflixisse ira commota; qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deportarant, vt ibi trophæum erigerent aduersus Athenienses, cuius opes omnino contemnebant; ex quo lapide Phidias Nemesim incidit, vt ait Pauf. in Atticis, & vt patet ex his carminib.

κἀμὲ λίθον πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
  στήσωνται νίκας. εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
Ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα καὶ ἑλλήνεσσι τρόπαιον
  Νίκης, καὶ πέρσαις τοῦ πολέμου νέμεσις.
Huc saxum Persæ traxerunt me, inde trophæum
  Quò fierem; sed nunc facta fui Nemesis.
Erexit Græcis victoria parta trophæum,
  At Persis belli facta fui Nemesis.

Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cum omnibus copiis deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires paruifacientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam ferre potest, illi nulla sunt negotia cum Nemesi: verum cum pauci sint sapientes, neq; videant homines nihil non diuinitus fieri; ob inscitiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur: cum Oceanus pater sit rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum abundantia Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapiẽtem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiam ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat Nemesim esse sensit Arist. in libro, qui de Mundo inscribitur; νέμεσιν μὲν, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως, ἀδράστειαν δὲ ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύσιν. Nemesim quidem appellant, quia singulis distribuat, at Adrasteam, quòd pro vi naturæ nemo hanc causam aufugere valeat. Huic coronam addiderunt, quod omnibus præsit, ceruos habet, quia timidos reddit quos percusserit, fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet Phialam cũ Aethiopibus, quia neque ad vltimas quidem Aethiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cum Nemesis in mare etiam habeat imperium. Hanc Iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt. & rotam, & currum, & gubernaculum, quia per cuncta elementa labens non homines solum, sed etiam elementa iustitia coniuncta

tencat

teneat, ac seruet. Cum vero plures Nemeses colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantiæ cuiusq;. Atq; de Nemesi satis, nunc de Momo iam dicamus.

De Momo, Cap. XX.

Momus diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehēsor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiod. in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deū nihil quidē ipsum facere solitū, at cæterorū Deorū & hoīum opera reprehēdere: quippe cū iudex etiam inter Deos Neptunū, Vulcanum, Mineruamq; de artificio contendentes delectus, omnium opera reprehenderit. Nam cum Neptunus taurum effinxisset, Minerua extruxisset domum, Vulcanus hominem formasset, nihil non reprehensione dignum inuenit. Cum ad arbitrum enim eius certaminis ventum esset, ille iudex singulorum opus diligentissime inspexit; atque vt ait Lucianus in Nigrino; οἷον ἐμέμφετο τοῦ ταύρου τὸν δημιουργὸν θεὸν οὐ προθέντα τῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρατα, Deum scilicet tauri opificem carpebat, quia cornua ante oculos non præposuisset. vel naturam etiam ipsam accusabat Momus ille Aesopicus, vt ait Aristoteles libro tertio de partibus animalium, quia potius capiti quàm harmis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent harmis cum totum corpus in vulnera incubuisset, viderentur tauri multo maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus hominem Vulcani fuisse reprehensum, quia prætermissum fuisset illud, quod maxime oīum erat necessarium; quod artifex scilicet non præuidisset quot doli clam in clausis pectoribus pullularent. Nam multò laudabilius opus futurum videbatur si fenestratum pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisq; strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus lib. 2. rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæq; posset facile circumagi, si forte malum haberet vicinum. Atq; omnis Momi autoritas deniq; & licentia fuit in operibus, laboribusq; alienis reprehendendis. Nam idcirco στύγιος μῶμος Stygius Momus scilicet vocatus est in Epigrammate quodā: quia omnibus & Diis & mortalibus esset odio. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neq; bonum neq; malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cum neq; Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentū, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum, & ociosorum nullam omnino viro bono habēdam esse rationem, aut nihil gloriosum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cum illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potius ad vulgi, & imperitæ multitudinis opinionem, quàm ad veram probitatis, & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse paruifacere.

NATALIS

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE

LIBER DECIMVS.

Quò omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

ANIFESTVM esse ducimus ex iis, quę hactenus explicata fuerunt Opt. ac Sapientiss. CAROLE Rex, omnia priscorum instituta tum ad cognitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia, fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Verumtamen non inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea, quæ latius in superioribus libris fuerunt contenta: quippe cum ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque à mediocriter quidem eruditis facile secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, &, ante illum, diuinus Plato, de naturæ opificio tradiderunt, quæque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras, in medium protulerunt, aliique philosophi, aut quæ de moribus singulorum; illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum artificum dogmata, è quibus tantum quisque hauserit, quantum sui ingenii ferret facultas. Significabant enim, vt dictum est, Mundum à Deo fuisse creatum, eumq; consistere ex vniuersa materia; quare vnum esse mundum, at non plures. Tempus natum esse è cœli motu. Cœlos harmoniam musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporũ, efficere. Aetheris sempiternam materiam existere. Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cum tamen tota moles ita creata sit à Deo, vt esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina, à corruptione præseruat. Terram esse immobilem, cæteraque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus corrumpi & gigni; omniumq; horum frequentiores fieri circa terram mutationes per fabulas innuebant. Grandines & imbres & fulmina fieri, cæteraque quæ fiunt in sublimi, è vaporibus à Sole in sublime elatis. Tum rursus è commistione elementorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas; quorum omnium autor est sol per moderatum calorem. omnibus animalibus, & è multis principiis compositis, semel esse moriendum, cum omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam planrarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines; cum per has modo vires resumere, modo vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ. Vtrisq; procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus lunæ ac viribus pertra-

ſtarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus, & incremento plantarum, & conſeruandis animalibus, quæ nata ſunt. Atque eiuſdem facultatis autorem & principem ſolem eſſe dixerunt, quem idcirco & medicæ artis peritum, & ſanitatis ac peſtilentiæ moderatorem putarunt. Nam cum mediocritas, temperiesque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, merito hæc facultas illi tributa eſt. Poſtea demonſtrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihilque eſſe quod ſine Dei auxilio diutius poſsit conſiſtere. Solem eſſe Dei miniſtrum, per quem omnia fiunt & naſcuntur; cum is miſceat elementa, è quorum commiſtionibus naſcuntur omnia. Animas hominum eſſe immortales, quæ, poſtquam fuerint his corporibus exolutæ, pro ſuis meritis vel præmia, vel ſupplicia ſortiantur. Deum adeſſe vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clam eſſe ſcelerato. Solam innocentiam intrepidas animas mortuorum ad ſeuerisſimorum iudicum præſentiam deducere. Atque vt ſummatim complectar, omnem Dei & Naturę diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his compoſita, vel ad ſimplex illud ac diuinum vocatum ſupernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eædem fabulæ non minus ad informandos mores conferebant, cum ſignificarent Deorum cultum & religionem à nemine poſſe impune negligi. omnia diuinæ prouidentiæ eſſe obnoxia, nihilque carere Dei præſentia. Deum fauere humanæ induſtriæ. Dæmones Dei nuncios nobis ſemper conſulere, atque recta ſuggerere conſilia. Sapientiam rem eſſe Deo gratisſimam, maximeque à Deo diligi ſapientem. omnium ſcelerum grauisſimam eſſe auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura, cultumque vel ipſius Dei peſſundare conſueuit; cum nihil ſit tam ſanctum, quod non auaritia violare ſoleat. Neminem eſſe poſſe auarum, qui idem ſit vir bonus. omnibus neceſſariam eſſe ſapientiam, ſed principibus hominibus præſertim. Opum eximiam præſtantiam neque vlli vtilem eſſe, neque neceſſariam: cum breuis ſit omnino fruitio illorum, quæ diuturnis laboribus compararueris. omnem eximiam opulentiam deuitandam, vt inſidiis plenam. Iuſtisſimas eſſe opes, quæ ex agrorum cultu proueniunt. Naturam paucis eſſe contentam, fatuos eſſe, qui plura quàm opus habeant, per aliorum iniurias & aſsiduos labores ſibi parare contendant. Nullam eſſe opum, honorum, libidinum, rerumq; huiuſmodi ſatietatem. Ab omni ambitione abſtinendum, cum honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipſis, & iis qui detulerunt, aliquando fiant calamitoſi. Nihil eſſe à Deo petendum proprium, niſi quod videatur illi nobis conferre. omnium mortalium ſtatum eſſe inconſtantisſimum. Neminem impurum poſſe Dei vltionem deuitare. Legem eſſe hominum Reginam. Belluarum eſſe armis, at hominum ratione diſceptare. Nemini ſcelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro eſſe firmam diutius. Qui ſemel à recto deſciuerit, legesque contemnere didicerit, is poſtea fit ad omne improbitatis genus propenſus. Si quis voluptatum imperium ſemel æquo animo patiatur, illum poſtea variarum belluarum ac ferarum formam induere. Neminem poſſe ſatis ſibi à voluptatibus tēperare, niſi diuinam opem implorauerit, & ab illa adiuuetur; quare temperans putandus eſt Dei amicus. opus eſſe eximia quadam ſapientia vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedem retrahere poſſit. Animæ partes eſſe duas, hanc rationi parentem, illam minime audientē rationem; oportereq; meliorem deteriori imperare. omnis probitatis eſſe

funda-

fundamentum religionem; omnemque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quam plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exépla. Ebrietatem corpus, & animum inutilem facere rebus omnibus; multaque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Iræ vim plurimum obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur; superbiamque & pertinaciã & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. omnem arrogantiam & temeritatem diuinæ naturæ maxime esse aduersam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestare. Mortalium superbia & crudelitate Dei iram concitari. omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium neque vllam esse nobilitatem, aut vires, aut diuitias, aut potentiam, quæ possit dignæ pœnæ sceleratum hominem subtrahere; quippe cum vel debilis fortissimum hominem iniquum sæpe profligarit. Animos esse immortales, quæ diutissimè possint pœnas dare illorũ scelerum, quorum perbreuem voluptatem expetiuerint. omnibus esse moriendum, cum somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse vt recordatio vitæ præteritæ possit nos in morte consolari, at non terrores inîicere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. omnia peccata vel esse medicabilia, vel minime. Singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur faciendum; cum nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existat. Ego sanè, cum ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris, exuuiisque fabularum explicata. Nam cum ab Aegyptiis vniuersa propè philosophia in Græciam primùm fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cum enim inuestigare philosophiam à principio Aegyptii sacerdotes priscis illis temporibus cœpissent, rerumque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus; dederunt operã vt aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas Hieroglypticas nominarunt. Sunt enim hiera sacra; at glypho sculpo. Illud vero admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nonnullæ historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cum aliæ naturalem tantum, aliæ moralem solam contineant. Atq; nos in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralem tantum, vel naturalem; cum facile esse vnicuique censeamus hæc omnia pro iudicio colligere. atque primum de Ioue incipiamus.

De Ioue Historicè.

Hic Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno ipse imperium suscepit. quia Reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum

torum sibi arrogauit; quòd humanioris vitæ autor extitit; quòd omnia diuina prouidentia gubernari prior demonstrauit, quod homines ad cultum Deorum erexit. At Phisicè.

Idem modo aer, modo æther creditus est; modo sol, modo fatum, modo cœlum, modo mundi anima: quæ vbi agit in corpora cœlestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mari, Neptunus. at castratio Saturni vnum tantum esse mundum & vnum tempus significat, neque posse plures procreari. parentes Iouis Deum denique cuncta genuisse & procreasse significant; cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cum tota moles sit sempiterna, corporaque cœlestia minime corrumpantur, frequentiorque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cum tamen vtrorumque fungantur officio. omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum, cœlesteque corpus reiectæ sint. atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnemque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam; cum per fraudes etiã & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarum desiderium æquitatis & religionis cultum, & humanitatis iura facile prosternit: cum tranquillitas animi, & honor, & multorum reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiam & integritatem omnium rerum bonarum vbertas, ac felicitas demum consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eaque esse scelerum omnium fundamentum, neque quidquam magis formidandum illa esse viro bono, cum vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is, qui deditus fuerit libidini, facile in omnes brutorum formas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. patet igitur quòd neque nimio diuitiarum desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum, & quòd omnis turpitudo fugienda est viro bono: quæ omnia per Iouis figmenta significabant.

De Saturno historicè.

CVLTVS fuit Saturnus vt Deus de multis benemeritus, quòd cum in Italiam venisset ad Ianum, & illum & populos Italię primus politioris vitæ rationem docuerit, & nummos imprimere inuenerit, & agrorum cultum; & Italos primus plantationes, insitiones, educationes arborum, fructiferarumque plantarum culturam docuerit. Qui cum esset sapientissimus, ob eius æquitatem & sapientiam dicitur ætas aurea sub illo fuisse, & vbertima terræ feracitas, & summa omnium concordia. Non enim legendis, quæ iusta essent, exercebantur homines sub eius imperio, sed potius agendis: cum lex & æquitas foret necessariò in animis omnium impressa. Tunc igitur viri boni sine calamitatibus, sine curis, sine ægritudine propter temperantiã viuebant, per iucundissimam senectutem, quã maximè omnium infestat præteri-

torum

torum peccatorum memoria. At Physicè.

Saturni parentes declarant illum esse tempus, quod natum est ex astrorũ cœlique agitatione. Hic partes genitales patri abscidit, quia vnus est æther vnus mundus, vnum tempus, quod cursum cœli metiatur. Pactiones cum Titane siue Sole ita factæ sunt, vt quæ tempore nascerentur, postea omnia interirent: sic enim & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corruptio indicatur, cũ nihil nasci possit nisi ex corruptioni obnoxiis principiis: atque hæc sine tempore confici non possunt. Cum vero res absumantur per tempus, & rursus aliæ in absumptarum locum sufficiuntur, Saturnũ filios edisse finxerunt, & rursus vomuisse: qui deiectus de regno idcirco fuit, quòd ætheris natura credita sit immunis ab omni corruptione, cũ non sentiat vim temporis, quod inferius extra suum regnũ detrusit. Sic igitur corrumpi, vti dicebam, significabant elementa, aut ex iis composita, cum quinta vocata οὐσία sit suapte natura sempiterna. Locus elemẽtorum vocatus fuit tartarus, quasi ἀπὸ τῶν ταραχῶν à perturbationibus scilicet, quibus est plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia secundum totũ sit sempiterna. Atq; hæc dogmata sub hac fabula ad philosophiam spectantia occultabantur. Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cum Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus; quia paternæ vel iniquitatis vel probitatis exempla domestica filii plerunque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, vt neq; tutam neq; naturæ necessariã, & ab omni iniuria abstinendum, significabant.

Physicè è Cælo.

COELVS Terræ filius ob mundi procreationem dictus est; quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstrabatur quòd vnus est æther; neque vllum tempus patietur alterum æthera produci; ac neque alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur vnum tantum esse per hæc quæ dicta sunt, significabant: non minus q̃ philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

IVNO fuit Saturni filia, quia prius cœlum ab opifice Deo factum est; deinde ex eius cursu natum est tẽpus, ex illo continuo æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aer, Iuno scilicet, omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantæ, pro cuius temperie mores plerunq; imbibimus. Cum vero ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. cum in aera vis ætheris ad animalium procreationẽ agat, vxor est Iouis, cum vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cum aeris benignitas rebus omnibus nascentibus cõferat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires, & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proxime vertatur, quod in ipsum agat, ipsumq;

aera

aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad rerum omnium ortū.

De Hebe Physicè.

HEBE igitur merito nata esse dicitur è Iunone, quia omnia cum aeris temperie pubescunt. Hæc ideò soror est Martis, quia propter fertilitatem regionum, vbertatemque & opulentiam prouinciarum bella plerunque nascuntur: cum nemo propè de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione. At Ethicè.

Fuit illa remota à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima, omnique vel minima de causa aliquando amittitur; quibus haud idem semper, sed aliud aliis temporibus placet, ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

VVLCANVS verò ex aere natus dicitur, quia extenuatus aer conuertitur in ignem: atque sic mutuas elementorū mutationes per huius fabulam significabant. Cum vero ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus, quare deiectus est à Iunone, & à Thetide Nymphisque marinis exceptus educandus; ex iis enim natura fulminis, & cœlestium ignium, qui fiunt in nubibus, procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse, quia vapor ille, è quo eliduntur fulmina, per calorem extollitur & gignitur. Sic enim Meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cum Mineruam cuperet semen in terram deiecit, quia non purus, at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat. At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerē, & inualidus fortissimum bellorum Deum; quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam; & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

MARTEM nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere coniunctus superueniente Vulcano præcipuè, nihil procreat. Per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorum symmetria consistere demonstrarunt; quippe cum per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent. Per Vulcanum exuperantem aliquā qualitatem. Nihil.n.ex vna tantum qualitate elementorum nascitur, neq; ex similibus, sed ex his tēperatis & modicè inter se permistis. At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opolentiæ Dea, quod ex opibus omnis est contentio, cum aliquando causæ aliæ iniuriarum palam à principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thero nutrice, quæ feritas est, quia belluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare; quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt; cum lex hominū regina sola esse debeat, quod honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De

De Neptuno Physicè.

NEPTVNVS Iouis frater elemẽtum aquæ creditus est. At aliquando tamẽ vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat; quam animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modo mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animaliũ significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deũ ipsum esse rerum omnium semper & vbique artificẽ. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aere Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimũ esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem; quod etiam testatur id victimarum genus. At nunc Ethicè.

Enimuero cum omnia fiant diuina prouidentia, nos admonuerũt antiqui per preces Thesei, quibus mortem Hippolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant tantum: cum multi sibi calamitosa sæpius postulauerint. Cum pulsus sit de cœlo & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos; cũ nullus sit tam sublimis ac felix status viri improbi, qui non possit facile labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem, quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum, omniumque parentem neglexerit, ac non merito in omnes calamitates prolabetur? qui vero probè sanctèque vixerit, & Deum piè coluerit, hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

PLVTO patre Saturno Iouis, Neptunique & Iunonis frater & ipse natus est, post cœlum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnà cum cæteris elementis creatus. Hic terra esse creditur, & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quòd omnium diuitiarum vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic idcirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terrã manifestius. Sic ostendebantur in ea solui vnumquodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quòd autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula; quam rapuit illa de causa Pluto sub terrã, quia radices primũ plantarũ inferius, deinde superius excrescunt: si modo apud Plutonem, modo apud Iouem est Proserpina. At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatem nos hortabantur; quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cum diuturnis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullumque dedecus vereri, qui diues esse cupiat, quod idem est atque esse sceleratum. Nam q equi Plutonem vehebant? Alastor pernitiosus, Orphneus obscurus, Nycteus nocturnus, Aethon ardens; quod crudelitas, & omnis æquitatis obliuio, & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

CVM vero animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id

fecerit, si posset; per Pluti inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur, cum dicerent Plutum esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet; cum opes iustissimæ è terra nascerentur. cæcus fuisse fingebatur, cum diuitias hominibus nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei consilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At vero ne quid temerè fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quã aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De fluminibus inferorum.

ENIMVERO vt pateret non in vita solum plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquillèque viuendum, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum vitæ præclarè transactæ recordationẽ, terrores & pericula mortuis complura esse tradiderunt, & monstra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine scelerum torquendi traderentur. Deferebant sceleratos Acherontis fluuii strepitu; quia conscientia, rerumque turpiter aut crudeliter gestarum memoria sub mortem animũ magnopere infestat. Sic igitur significare voluerunt ita vitam nostram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur, & nos intrepidos ad vel seuerissimorum iudicum præsentiam perducat. At qui fuerit sceleratus & improbus, ille querulus lamentationibus & curis plenus flumina quæ sunt apud inferos traiicit, quæ suis locis fuerunt commemorata. Sunt enim curæ sub mortis tempus animum infestantes sub harum fabularũ figmentis expressæ ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, siqua anima illegitime descenderit, neque iusta consecuta sit, ibi errare diu permittitur antequàm traiiciatur: quæcũque verò capta fuerit commissorum peccatorum pœnitentia, omnemque spem in clemẽtia Dei collocarit; hæc à Charonte traiicitur. Quibus rebus significare voluerunt nos viros bonos pro viribus esse oportere, cum probitatis comes sit vbique lætitia & fidentia, quòd vbi vires mortalium attingere non possunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Physicè.

VBI ad inferos animæ descenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum lætitia, qui postea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura est rerum; quæ gaudet ortu singulorum, cum grauiter ferat interitũ. Per hæc immortalitatem animarum antiqui ostendebant; nam animas semper fuisse putarunt Pythagorici, quæ de cœlo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra aditurus superos reclamabat. at verò Ethicè.

Cerberus est auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur sumptibus vero vel necessariis tristatur. capita cõplura sunt Cerberi, cum multa scelera ex vno auaritiæ fonte nascantur: neque vllus esse potest auarus vno tempore & vir bonus, cum inter auaritiam & probitatem magna semper sit contentio.

De

De Parcis.

AT verò Parcas crediderunt antiqui deas esse potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarunt, quoniã vel singulis animabus Deus pro prioris vitæ meritis corpora & fortunã traderet, vt sentiebant Pythagorici; vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cum causam prisci ignorarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt: quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas homiuibus causas demonstrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De iudicibus inferorum.

NEQVE vero in hac vita solum, sed etiam post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omnino sine Dei cura perfici, iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentisime iudicarent. neque enim conueniebat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortem præmia consequerentur, nisi fuissent prius iudicatæ: quare huic iudicio tres præfecti sunt, qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia; sanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deduci iubebant. quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundisimum tartarum deiiciebantur. at quæ piè sanctéque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicatæ, illæ in loca tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuam suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabãtur ad probitatẽ quoniam si quis dum viuit pœnas suorum scelerum deuitauerit, at certè post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenibus.

VERVM ne quis sua flagitia se occultaturum esse speraret, additæ sunt ministræ & tortores his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nonnulli Erinnyas appellant: quas conscientiæ stimulos esse diximus, cum ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut magis infestus testis, quàm sit sua cuiusq; sententia. atque, vt summatim dicam, per hæc significare voluerũt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perducere. quippe cum vel hæc, vel non valde his dissimilia, de impuris hominibus sint expectanda.

De Tartaro.

ANIMAE igitur sceleratorum multis grauissimisq; vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur; cum is locus esset pœnarũ luce omnino carens, multisq; plenus perturbationibus, vnde non dabatur amplius reditus, quæ quidem

Eeee præce-

præcepta fabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis: nisi quod illi sub fabulosis hæc occultarūt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

CVM vellent autem demonstrare omnibus necessario esse moriendum, neque posse quenquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, Hecaten Iouis filiam & Asteriæ finxerunt esse; quæ credebatur vis esse per astra descendens & occultè agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur. quamuis alii fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur; quam,cū nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

ENIMVERO ne obliuisceremur Somnum morti esse simillimū, atque omnia quæ dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atque Somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis. non enim solum ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animalibus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quod mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

AD explicandam vero seminum plantarumq; omnium naturam Proserpinæ figmenta antiqui introduxerunt; quæ sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum. sex menses in ramos ob frigus subterraneum significabant, cum ab hyemis frigore superiore & circūstante virtus earundem plantarum intra terram includatur. nam sic natura suas vires omnibus animalibus, naturalibusque corporibus impertit, vt alterne exerceant. quippe cum dies etiam negotiis agendis, nox quietis causa concessa sit.

De Luna.

LVNAE naturam præterea viresq; explicantes illam filiam Hyperionis siue solis dixerunt, quia cum corpus sit diaphanes, tanquam speculum lumen à sole acceptum rursus in terras ad nos transfundit. atque eadem de causa solis soror etiam dicta est. per currum celeritatem motus proprii indicarūt. ad exprimendam naturam, quia semper vel maior vel minor quotidie fieret, variorum colorum vestes illi tribuerunt. ad explicandas vires, hanc eandem marem & fœminam dixerunt, quia vt fœmina, humorē præbeat vtilem animantium nutrimento, atque eadem calorem vnà sensim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam sine hoc ipso calore inutilis eius opera esset omnino putanda, vt autem quantum possit manifestum fiat, argumento sunt ea, quæ pertinent ad partus prægnantium animalium; quæ vim

Lunæ

Lunæ perſpicuè ſentiunt, quare Lucina etiam dicta eſt, quòd in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus lunæ creticis periclitantur grauiter ægrotantes.

De Diana.

DIANA & Phœbus Latonæ ac Iouis filii creduntur, per quam fabulam ſignificare mundi ortum voluerunt; nã cum informis eſſet prius in vnã molem confuſa mundi materia, quia omnia obſcura eſſent & laterent, tenebræ illæ Latona vocatæ ſunt. Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris ſpiritus domini ſcilicet, cum dixiſſet fiat lux; cuius lucis autor eſt Phœbus & Diana. ſic igitur mundi creationem a luce incepiſſe antiqui ſignificabant. ſed de his latius poſtea ſuo loco dicemus.

De campis Elyſiis.

SED quoniam explicata ſunt ſupplicia quæ grauiſsima & ſempiterna cõ ſceleratis hominibus ab antiquis poſt mortem proponebantur, vt deterrerentur ab omnibus ſceleribus, & ab omni turpitudine, videtur eſſe neceſſarium vt quæ præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iiſdem propoſita, perquiramus. Erant igitur iis inſulæ duæ conceſſæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tanquam per incredibilem florum copiam pertranſiſſent, ſuauiter ſpirabant, ſolum pingue, quod omnia ſine humana diligentia facile produceret. locus multis ſemper florum fructuumq́, ſuauium gñibus abũdabãt & plantis domeſticis vbiq; veſtiebatur. vineæ ſingulis mẽſibus fructum ferebant. aer ſincerus & temperatus, qui nullam temporum patiebatur mutationẽ. nam oẽs maligni venti vel prorſus hinc exulabant, vel ſi peruenirent, prius per inapia loca defatigantur, omnemq́ue in clementiã exuebãt, quàm loca illa attingerent. placidiſsimi imbres hic a Zephyris vel ab Argeſte excitabãtur, cum plerunque tamen terra ob ſuam naturæ bonitatem imbribus non egeret. Ibi erat ſuauiſsimarum tantum auicularum genus, quæ dulces concentus muſicæ ſymphoniæ non diſsimiles paſsim per totum anni tempus exercerẽt. ibi cantilenæ erant mirificę ſuauitati, chorosq; ducebãt virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cũ muſicis inſtrumentis peritiſsimi cantores. Epulæ ibi naſcebãtur ſaluberrimæ. nulla ſentiebatur ibi ſenectus, nulla ægritudo, nulla mẽtis perturbatio. non auri, non diuitiarum cupiditas, non honorum animos beatarum animarum infeſtabat: omnes priuatam vitam rebus neceſſariis contentã vel maximis imperiis anteferendam exiſtimabant. Hic vnuſquiq; iiſdem ſtudiis exercebatur, quæ viuenti gratiſsima extitiſſent.

De Lethe fluuio.

ENIMVERO quia putabant antiqui philoſophi animas hominum eſſe immortales ac ſempiternas, quæ fuit Pythagoræ opinio, & aliorum quorunda, has crediderunt pro ſingulorum meritis, & pro rebus in priore vita geſtis ſemp in noua corpora denuo tranſmitti; atq; hoc ipſum ad inferos mitti, eſſe putabant, in noua corpora redire. At.n. quia non facile adduci poterant

animæ, quæ graues molestias & miserias humanas semel expertæ fuerant, vt rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, qua fierent omnium pristinorum incommodorum immemores. Sic igitur Lethen fluuium ea aqua fluere dixerunt, vt semel epota rerum omnium memor iam omnino obliteraret. Sed enim fluuius ille vbi sit, dubitari posset, quoniam alii apud inferos esse dixerunt, cũ Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerit. ego sanè censeo in circulo lunæ fuisse Lethen collocatam, cum satis aptæ obliuioni vires eius appareant. quippe cum Cancrum cœleste signum portam putauerint per quam animæ hominum ascendant, ac descendant, cum per Capricorum istud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

VT autem manifestum fieret omnibus nihil esse quod diuina prouidentia non gubernetur, nostraque omnia semper diuino consilio protegi, cum Dei præsentia nullo in loco carere possimus, non solum Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse finxerunt, quæ illas à doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dæmonas continuo crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur; hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ætatem perdurauit; nunc hos nuntios Dei nominant: physici vero Iouem, Iunonem, Mineruam, Vestam hos esse dixerunt, vires elementorum scilicet, cum illis nati continuo perfruamur; atque hos Deos æthera medium, aera imum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinæ intelligentiæ, quam Mineruam nominarunt. Hæc enim numina domorum priuatarum, & singulorum in iis habitantium, & vniuersarum ciuitatum curam habere putabantur. Alii Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt; calorem, tanquam principium à quo fieret opus naturæ; & humorem ex quo fieret, principia poneutes. atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

CREDITVS autem fuit Genius dæmon, non quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio vbique frueremur, sed is, qui nobis semper bona consilia suggereret, & quem haberemus in totam vitam nostram consultorem. Sed cum multa alia quoque Genium proprium, vt plantæ, & animalia, quæ non egent consilio, habere dicantur; videtur probabilior illorũ sententia qui occultam vim planetarum, quæ ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt; quare omnia humana & cœlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare tradiderunt.

De Pallade.

VT vero demonstrarẽt antiqui non sola vi cœlesti mortalium res gubernari, sed etiam prudentiæ hominum aliquid loci relictum esse, cum Deus diligentes & prudentes semper adiuuet, tum sapientiam rem Deo gratissimã esse dixerunt, cum Deus magnopere diligat sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre, cũ solus Deus verè sit

sapiens,

ſapiens, alii vero ſimilitudine quadã, vt pateret quanta vis eſſet ſapientiæ, illam armatam natam eſſe finxerunt, cum ſapiens nullas neq; fortunæ iniurias, neque humanam iniquitatem magni faciat, ſed omnia conſilio & patientia ſuperet, omnemque ſuam ſpem in Deo collocarit. & quoniam initium ſapientiæ eſt timor domini, hanc dixerunt antiqui profligauiſſe impios gigãtes, qui neglecto Deorũ immortalium cultu in Iouem inſurgere conati ſunt. omnis enim ſapientia humana, quæ diſsideat à diuina voluntate, inanis eſt & contemnenda, cum ſolus vir bonus & amicus Dei ſit ſapiens.

De Prometheo.

ENIMVERO vt demonſtrarent omnem humanam prudentiam quæ à diuina voluntate diſſentiret eſſe perniciosã mortalibus & inſulſam, Promethei fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitaſſe inquiunt, & idcirco grauia ſupplicia paſſum fuiſſe. Hunc aiunt columnæ alligatum fuiſſe, multaque grauia paſſum tandem reconciliatum fuiſſe Ioui, qm̃ viris bonis plerunque pugnandum eſt cum infortuniis; atque ſoli propè mali vel fatui ſunt fortunati. At cum breuis vita mortalium exiſtat, qui multas moleſtias æquo animo pertulerit, ille Deo tandem ſit amicus. quare per ſapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

NEQVE tamen putanda ſunt omnia, quæ fabuloſè tradita ſunt ab antiquis, ad humanę vitæ inſtitutionem, vel ad vires naturæ exprimendas fuiſſe conficta: ſicuti non neceſſe eſt in fertili agro nullam naſci plantam inutilem. Quæ de Atlante igitur & de Endymione prodita ſunt memoriæ, illa de viris aſtronomicæ ſcientiæ peritis dicta ſunt, poſtea ad illorum gratiam, vt cum ſuauitate ad poſteros tranſmitterentur, ita fabuloſis narrationibus fuerunt implicata.

De Fortuna.

NEQVE illa quidem, quæ memoriæ prodita ſunt de fortuna, non ſingulari conſilio fuerunt excogitata: quæ quid ſit ſatis explicatũ fuit in Phyſicis ab Ariſtot. Sed ego, cum omnia diuina prouidentia gubernari putem, nihil fortunæ tribuendum verè ſentio: ſed nomen ipſum tributum fuiſſe fortunæ putarim, vt à cogitatione diuinæ potentiæ, cum moleſtiis, vt ſibi videntur, præter dignitatem homines infeſtantur, deducerentur: atque in fictũ nomen ſuas lamentationes & conuitia coniicerent, quæ leuis & ſtulta, & cęca, & iniqua vocaretur. cũ cauſæ neſcirentur cur huic res aduerſæ ferè omnes euenirent, at illi contra, nihil non ex ſententia ſuccederet.

De Apolline.

EXPLICATVM fuit in ſuperioribus fabulis de mundi principiis, & mutuis elemẽtorum inter ſe mutationibus, deque animæ immortalitate, quòd illa ſempiterna ſit in hominibus, quòd vnus ſit mundus ex vniuerſa materia;

& quæ

& quæ sint corruptionis ac generationis elementorum principia; nunc videtur dicendũ de iis quæ pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum sol artifex, quem à splendore Phœbum nominarunt. Nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantæ & animalia modo eius accessu fœtum producunt, modo recessu vires resumunt. Fuit idem medicæ artis peritus, & salubritatis ac pestilentiæ artifex creditus, quoniam vis solis medicinæ confert, cũ nimius eius calor sit pestifer omnibus animantibus. Est enim omnis animantium salus in symmetria caloris constituta: quare generationis & corruptionis artifex sol est appellandus, vt censerunt antiqui.

De Aesculapio.

AESCVLAPIVM idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis, quam aeris temperamentum esse dicebamus filium, quia nisi solis calor aera purget ac rariorem faciat modicè, & nisi humoris vis quædam in ipso sere relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Aesculapius aer benè affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona valetudo. Est enim aeris temperies non homini solum, sed etiam cunctis cæteris animalibus, & plantis salubris, quare iure & Solis filiũ Aesculapiũ, & salubrẽ vim de sole animis corporibusque subuenientem dixerunt. Sed quia vis solis assiduè commisceat oportet ipsum aera matrem illi Deo mistionem tribuerunt. Per hæc igitur non solum autorem generationis & corruptionis solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis; cum mediocritas conseruet, at quod nimium est vel minimum interimat; omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

De Chirone.

ATQVE cum in aeris optime affecti natura facultas sit constituta facile conualescendi, accidit aliquando male affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere; quod enim per totum corpus diffusum fuerat à vi naturæ in vnũ locum expellitur, Chironem peritũ chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabant ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venere.

DEINDE quoniam alia ex animalibus nascuntur è corruptione, alia è coniunctione; quid conferret vtrisque explicarunt. Atque nascentibus quidem ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educãdum necessaria est. illis rursus animalibus, quæ generant ex coniunctione maris & fœminæ, peroppoituna est aeris temperies. Nam cum semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facile istud fit, nisi sanguis modice incaluerit, quod fit per ver præcipuè. Est enim verna temperies quasi lena ad procrationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aeris clementiam procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimentes, Venerem è ge-

è genitalibus cœli partibus & ex mari natam fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes cœli caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

INDE Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora & ipsa animalium bene affecta in procreãdi cupiditatem sensim illabuntur. Nam cum vigere singula animalia putanda sunt, cum existunt naturæ negotiis habilia; sic igitur antiqui ex optima valetudine & ex aeris tẽperie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At vero quia multa turpia propter libidinem à nonnullis committuntur, ad exprimendã indignitatem eorum, qui nimis ad libidinem sunt propensi, Cupidini tantũ deformitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratijs.

SVNT autem argumento illis quę dictã fuerunt superius, Gratiarũ vires & nomina, quæ nihil aliud significabant quàm fertilitatem agrorum, frugũmque abundantiam, quæ pacis beneficio latè proueniunt. Has hac ipsa de causa Veneris asseclas esse dixerunt, & Solis Aeglesque filias, cum nihil sine solis clementia fœcundum fieri posit.

De Horis.

PRAETEREA quia nihil satis commode videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cœli tẽperiem consequatur, nisi humana adiuuetur industria, introduxerunt horas antiqui, quæ singulorum diligentiã spectarent, diligentioribusque hominibus fauerent. Nam humanam industriam nunquam deserit diuina clementia, quare hæ nubes pro arbitrio inducere, & cœlum sereoum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem Horas rursus improbitatis hominum sterilitatẽ agrorum, & omnes diuinitus immissas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

ATQVE vt intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculum quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autem fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanæ diuinitus gubernarentur, percipere non poterant. Nam Mercurius vis est illa diuina, quæ in mentis hominum diuinitus infunditur, quæque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, vbi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabantur, aut vbi animæ in corpora nascentium deduci, aut post mortem ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur. Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapiẽtissimus mũdum à Deo creatum fuisse dixerit, & non posse sine diuina prouidentia gubernari, omnemque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque vllũ

fieri posse crediderit sine Deorũ nutu ortũ & interitũ. Nam cũ hæc prior homines docuisset, quasi res consiliaque diuina ad nos detulisset, Deorũ nuntius creditus est. Quæ pertinent ad vim orationis exprimẽdam huic Deo dicatæ prætermitto, cum natura ipsius planetæ, suo loco legendam.

De Pane.

CVM vellent rursus demonstrare antiqui omnia naturalia corpora diuinæ naturæ subiici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Pana Mercurii filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles, velut ipsum nomen significat: in qua diuina humanis coniunguntur, quod exprimebant per superiorem formam Panos quæ pulcherrima erat, & Diis simillima; cum inferior magnopere esset deformis ob in inferiorũ corporum naturalium sordes, quæ sunt tanquã hypostasis naturæ. Reliqua quę pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus, vbi latè declarata sunt.

De Silenis.

ENIMVERO non solum rebus humanis præesse Deos statuerunt fabularum inuentores, & sub hisce occultandæ philosophiæ artifices; sed etiã alios ex Diis potentia & autoritate aliis pręstare crediderũt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dæmonibus præesset, alii dæmones imperia in certa vel loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmonas haberent ministros. Sic igitur Sileni Bacchum, vt ministri, sequebantur; qui cum Bacchus esset sol creditus, Sileni vires solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem prętereà ante oculos proponentes, Silenum vim .f. vini & ebrii hominis formam, expresserunt. Illum igitur ventricosum, & senem, & vsque titubantem finxerunt, quòd hæc omnia vinũ & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsenti & in posterum corpus & animũ omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit: quare propositis his incommodis maiores per hæc figmenta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

VT vero retinerentur homines in officio, omnesque forent probitatis & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluanum, & Oreades Nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbiq; pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiumque calamitates aliquantulum subleuarent: nam cum nihil in agris, vel in syluis, vel in densis montium nemoribus non præsente vbiq; Deo cõmitti liceret, mox additum fuit illi opinioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari. Quippe cum neq; arborum neque pecudum fœtus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

SED quoniam nulla res est, quæ tota sit vtilis, cum neque ciborum maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque tota materia aquæ gignendis animalibus sit vtilis, cum alia pars in fœtum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præcipuè, vires illas seminis, aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarunt; quare dictæ sunt Nymphæ fructiferæ & homines atque animalia omnia nutrire, & pastorum Deæ, præsidesq; pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriā singulis rebus naturalibus subiici, significabant.

De Baccho.

NEQVE ea quidem, quæ de Baccho fingebantur ab antiquis fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à nymphis nutritum dixerunt. cum enim Nymphæ materia sint in rebus naturalibus, illæ formam recipiūt ac fouent: est enim Dionysius virtus solis generationi conferens, quæ vicem maris obtinet in operibus naturæ. huic idcirco phallum siue mēbrum virile dicatum fuisse memorant, & genus id sacrificii, quod vocabant Caniphoria. Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deum exprimentes, ad moderatum vini vsum nos hortabantur, cum proponerent ante oculos quot turpitudines ex ebrietate nascerentur. nam cur Cobali malefici & perniciosi dæmones Bacchū comitabantur, inter quos Acratus præcipuum locū obtinebat? quia multa sunt flagitia, quæ ebrietatem, ac immoderatum bibendi vsum sequuntur: loquacitas nimirum, & temeritas, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, præsentiumque bonarum profusi sumptus, & inimicitiæ, multaque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ feræ crudelissimæ sequerentur.

De Cerere.

MOX ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cum Cererem terram esse dicerent ex qua nascuntur diuitiæ; cum iustissimum sit habitum genus illud, quod è terra capitur. terræ enim feracitas è cœli clementia & diligentia hominum nascitur, quod per Cereris fabulam explicarunt. hæc orbem terrarum peragrauit, quoniam ob signiferi circuli obliquitatem, & ob solis cursum sub eo, variis in locis pro variis anni temporibus æstas fit, & segetes ad maturitatem perueniunt. At Ethicè.

Nemo Deos impune contemnit, cum improbitatis comites sint miseriæ: necesse est impium hominem & imprudentem in multa turpia incurrere. quare & pietas in Deos & in rebus agendis prudentia, & parsimonia in præsentibus bonis conseruandis necessaria est viro bono.

De Priapo.

ATQVE quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapum semen esse genitale crediderunt; quem Deum idcirco putarunt antiqui, quia diui-

na potentia plena essent, vt putabant, semina generationis.

De Adoni.

NEQVE vero simplex erat modus vires solis ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum. nam modo capitur pro messe vt Proserpina, quæ per quoddam spatium est apud inferos, modo apud superos, modo pro sole: qui eadem ratione modo diuturnior est apud inferos, modo apud superos. hunc aiunt ab apro ictum interiisse, propter horridam vim hyemis, per quã deficiunt penè solis vires. nam dũ est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, vt apparet, inutilis, cum vere omnia reuiuiscant.

De Sole.

SOL quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum & rerum omnium copiæ largitor, & Deus denique, cum Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristeo.

ARISTEI vero fabula solis filii posthæc introducta fuit, cum nos ad prudentiam antiqui hortarentur, quæ non mediocre assiduè rebus nostris est adiumentum, vitamq; facit faciliorem, minusque molestam mortalibus: quippe cum imprudentiæ multæ molestiæ & insuauitates vitæ soleant esse adiunctæ.

De Phaethonte.

AD explicanda vero illa quæ fiunt virtute solis, excogitata fuit fabula Phaethontis: cuius error omnia propè humana exussit, quia facta fuit eximia siccitas, & æstus inusitatus, qui per totam æstatem ad med um Autumnum perdurauit. Post illam ram acrem & horridam æstatem, eximios calores ingentia tonitrua necessario sunt consecuta, & fulmina complura, quare dictus est Phaethon fulmine fuisse à Ioue deiectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ temporum inundationes huiusmodi cum pestilentia plerunque sequuntur. At Ethicè.

Monuerunt sapientes præterea sæpius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum, expetuntur, nonnunquam & ipsis calamitosos fuisse qui acceperunt, & iis qui concesserunt parum honorificos. nam multis pernitiosa fuit ambitio, & honores ac magistratus præter dignitatem concessi.

De Aurora.

ENIMVERO non solum motus solis, & planetarum nonnullorum, per fabulas expresserunt antiqui, sed etiam cum talia vel talia nobis apparerent sydera illorum vires explicarunt. tum apparentem lucem ante ortũ solis cum primum cœlum rubescit, auroram vocarunt, quia sub exortum solis aura lenis plerunque spirare consueuit, quam lucem cum interiectis sur

gentibu

gentibus vaporibus intueamur, rubentem videmus, vnde rosea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita sunt memoriæ, cum is orientis regionibus imperauerit, omnia ad historiam spectant.

De Tithono.

NVLLA alia de causa fictam fuisse Tithoni fabulam crediderim, quòd in cicadam denique fuit mutatus ob longam senectutem, nisi vt ostenderet mortem esse omnium calamitatum ac miseriarum humanarum finem, quæ Deorum immortalium beneficio sit hominibus concessa; quippe cum Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus imperrata fuerat, supplex à Diis petiuerit, vt sibi liceret mori, cum satius esse duceret semel interire, quàm semper esse miserum, naturæq; difficultatibus infestari.

De Pasiphae.

PER Pasiphaes vero fabulam animæ nostræ naturam antiqui ostendebant: est enim anima hominum Minois vxor viri iustißimi, quòd omnia nostra negotia debent esse cum ratione coniuncta. vbi vero illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarserit alicuius turpitudinis, aut ira incaluerit plus æquo, desciueritq; aliquo pacto ab ipsa ratione; tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congredi, ex quo mõstrum parit. nam qui semel leges contemnere æquitatemque didicerit, difficillimè postea potest intra iustitiæ clatros coerceri, quare multa postea & perniciosa monstra ex iniqua animi consuetudine nascuntur.

De Circe.

AT per Circes fabulam, quæ dicta est à miscendo, significarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea necesse sit humorem à calore misceri; quare mistio hæc solis & humoris filia fingebatur. miscentur enim ab ipsa natura inter se elementa cum aliquid procreant. cum vero sempiterna sit hæc generandi ratio, & elementorum natura, Circen immortalem esse dixerunt. & quoniam vnius corruptio generatio sit alterius, neque vnquam aliud eiusdem formæ ex illa corruptione nasci poteſt, sed longe diuersum, finxerunt hanc posse homines in varias animalium formas mutare. Vlysses ab illa non mutatur, cum anima immortalis existens & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ dissoluatur, cum diuina quædam facta sit à Deo per se subsistens οὐσία siue substantia per hæc igitur immortalem esse animam significarunt, quamuis corpus multis morbis vexetur, & corruptioni denique sit obnoxium. Ethicè.

Circe libido est, quæ nascitur ex humore & calore in animalibus, hæc titillatio naturæ si nobis dominetur, belluarum vitia in animis nostris imprimit, & pro cuiusque ingenio modo in Venerem impellit, modo ad iram perducit, modo crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dicti sunt comites Vlyssis animæ motus scilicet in belluas diuersarum formarum conuersi. Sed quoniam adhoc nonnihil impellit vis syderum, dicta est sydera etiam de cœlo deducere. at anima quæ prudens & diuina existit, si

modo se colligat, nullis horum motuum capitur; neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum periculorumq; multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

MEDEAM rursus effinxerunt Solis filiam, quoniam plurimum possit bene affecti aeris natura, quæ prouenit è solis clementia: mores enim & animi motiones corporis temperamentum plerunque consequuntur. cum igitur Medea sit consilium Idyiæ siue cognitionis filia; illa cum vi syderum cõsentir, quæ etiam deducit de cœlo, quia nemo sapiens iure appellari potest, nisi idem viribus planetarum moderetur, sibiq́ue ipsi imperet. opus est autem viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrænare, multaque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at vero qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa, solum verterit, patriamq́ue & parentes & coniunctos prodiderit, quæ sunt animæ ratione præditæ consilia, quo pacto non in grauissimas miserias & omnium bonorum iacturam vno tempore illabetur? sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

SIGNIFICABANT rursus per Iasonem, quem à iustissimo centaurorum chirone educatum memorant, & artem medendi edoctum, animo adhibendam esse medicinam, quæ prudentia est, vt viri boni, & fortes, & prudentes efficiamur: hunc sequitur consilium siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniam prudentia singula consilia debet antecedere, domanda est pertinacia, & superbia, & inuidia, & ira, qui omnes animorum motus rationi & prudentiæ & medicinæ animorum sunt subiiciendi. quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maximè verò omniũ colenda est Deorum immortaliũ religio, quæ res est omniũ virtutum, omnisq; felicitatis principium. in tot vero labores Iason nauigans incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficillimis rebus constituta. qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudens, neque constans iure potest appellari.

De Phryxo.

ATQVI fortunæ vicissitudines ferre æquo animo didicerit, cum omnino cuique ferre necesse sit; ille sapiens cũ magna sua vtilitate & non sine aliqua gloria existimari solet. quam fortunam siquis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare amplissimum miseriarum delabitur ob mollem & muliebrem animum. Qui vero sapienter rebus præsentibus vti cognouerit, ille proxime ad Deorum immortalium naturam accedere putandus est, sin imprudenter & superbe abutatur, is ex altissimo dignitatis & potentiæ gradu Deorum consilio tandem deiicitur, quoniam superbos & crudeles odit Deus.

De

De Argo, & Capra cælesti.

TANTOPERE gratam esse Diis omnem mortalium beneficentiam demonstrabant antiqui, vt Iouem vel Capram inter sydera collocasse memorauerint, quod sibi lac præbuerit; & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit. hanc consilio Palladis factam fuisse inquiunt, vt per hoc significarent omnem beneficentiam, quæ quidem cum ratione suscipitur, gratam esse Diis immortalibus, maximeq; laudabilem; quamuis illa etiam quæ fortuito, aut potius naturæ ductu, quàm iudicio fit, non sit reprehendenda.

De Niobe.

CVM per superiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas postea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & superbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ vicissitudines perferremus. Nam cum nonnullis ob felicitatem amicorum contemptus, & acceptorum à Diis obliuio, & Deorum ipsorum despicientia in animo oriatur; tunc proxima est Dei vindicta, quæ omnia vel felicissima vno die potest labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnemque humanæ felicitatis inconstãtiam ante oculos proponentes, Nioben abundantem rebus omnibus felicissime eodem die, & iisdem carentem rursus introduxerunt, quoniam vel Deos ipsos irrisisset. Sic Thamyris cum nimis fuisset arrogans ob poeticæ facultatis peritiam cum Musis certare ausus, satis ingentes suæ temeritatis pœnas dedit. Non enim cõuenit rebus aduersis nimis tristari, aut prosperis nimis animo extolli, cum rebus omnibus adhibẽda sit moderatio, quia nihil boni habemus, nisi à Deo. Ille enim deposuit potentes de sede, & excitauit humiles. Sic nõ leue supplicium passus est Marsya, quia vel cum ipso Deo, à quo canẽdi artem acceperat, de cãtu contendere ausus fuit. Sic Arachne etiam fertur in bestiam mutata, quia ausa fuisset cum illa Dea, à qua didicerat texendi artificium, de artificio contendere.

De Ixione.

TVM rursus ad animorum nostrorum tranquillitatem multa fuerunt figmenta ab antiquis sapientibus prudenter excogitata. Non enim solùm crudelitatem, & inanem gloriam ob felicitatem præsentẽ reprehẽderunt, homines q; ad liberalitatem adhortati sunt, sed etiam ad expellendam ex animis nostris ambitionem & inuidiam, qui acutissimi sunt & infestissimi animorum nostrorum stimuli, & ad reprimendam libidinem, dixerunt Ixionem ob optatum adulterium de cœlo fuisse ad inferos deiectum, quod nonnulli ad historiam retorserunt. At verò quòd fuerit rotæ alligatus, à qua perpetuo circumferretur illud certè ad historiam referri non potest. Cum enim ex aulica familia Regis eius, cuius vxorem constuprare tentauit, excidisset; ixion, factus est omnium hominum miserrimus; quia perpetua ambitione & inuidia discruciabatur. Nam qui gloria inani, tanquã imagine virtutis capiuntur, illi nihil syncerum, nihilq; laudabile faciunt, sed multa illegitima & absur-

& absurda agant necesse est, multisque cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequantur. Neque vero ob hos motus animi tantum hæc tradita sunt in fabulis, vt ab iis abstineamus, sed etiam vt demonstraretur quòd nullus status illorum est diuturnus, qui ob illegitimas artes ad honorum apicemque gloriæ contenderunt. Nullus enim honor nisi per virtutem teneri potest.

De Sisypho.

DEINDE ad deprimendam loqnacitatem omnis improbitatis vindicem Deum esse dixerunt, qui soler in illos etiam animaduertere, qui fidem non seruarunt iis magistratibus ac Regibus, à quibus dignitates acceperūt: non enim conuenit res arcanas principum in vulgus proferre. Neque tamē minus hoc ad illos pertinet, qui magistratus & honores expetunt cum summa animi contentione, & tamen sępius repulsam patiuntur, qui per hāc fabulā admonebantur nihil esse humano generi calamitosius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ studia istud ipsum transferri, quòd vbi ilia, quæ prius admirabatur, aliquis consecutus fuerit: tum eius rei pertęsus alterius cupiditate capitur.

De Tantalo.

REVOCANTVR præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantali, cum opulenti propter diuitias dici filii Iouis consueuerint. Iidem cōdemnati sunt apud inferos siti perpetuæ, cum nulla sit vel in maxima diuitiarum copia satietas: quippe cum illarum etiam desiderium vnà cum ipsa copia excrescat.

De Tityo.

SI quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquasque virtutes neglexerit, ille poterit Tityi supplicio ab omni turpitudine deterreri, cum neque tantum quidem corpus, tantaque proceritas ipsum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamen nonnulli qui Tityi fabulam ad segetum naturam retraxerint, vt suo loco dictum fuit.

De Titanibus.

TITANVM fabula non quidem ad mores componendos, sed ad naturæ negotia explicanda, conficta est: qui dicti sunt aduersus Iouem arma cepisse, & rursus ab eo fuisse in tartarum deiecti, quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cum tamen ad interitum cito prolabantur; quàuis singulæ formæ animantium sint sempiternæ. Has igitur formas siue Titanes patres hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam solem Titana putarunt esse, alii crassiora elementa, quæ ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

SIC etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimit, qui confisi magnitudini suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos paruifaciunt. Nam certè quidem qui plurimum valent viribus, illi minimum pollent ingenio. Hi igitur cum impudentes, & temerarii, & crudeles, & ad omnia flagitia propensi sint, facile Dei vltionem in se conuertunt, cum nullum scelus deniq; impune committatur, quare cœlesti fulmine icti sempiternis suppliciis apud inferos, & perpetuis miseriis fuerunt addicti.

De Typhone.

AD explicandam ventorum quoque naturam, uel incendiorum subterraneorum, non inelegantem fabulam de Typhone antiqui excogitarunt, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt, & altera manu orientem, altera occidentem pertingere. Venti enim à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt, & vel orientem vel occidentem versus latissime perflant. Ad celeritatem ventorum exprimendam totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires ventorum multiplices; cum enim aliquando sint noxii, Typhoni viperarum spiras circa crura tribuerunt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alii ad historiam deduxerunt.

De Paride.

POSTEA vt non solum à temeritate & arrogantia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi imperu, qui se dignos putant, vt cæteris dominentur; Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes, & sapientiam Dearum neglexisse; atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum vniuersum Asiæ imperium funditus euertisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per hanc fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cum neque nobilitas, neque vires, neque opes dignæ sint imperio, si sapientia, & iis virtutibus, quæ necessariæ sunt, cæteris imperaturis careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu lætari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? ne igitur temeraria iudicia fierent, & quantæ calamitatis auctor sit libidinosus & dolosus iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Actæone.

ATQVE cum ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniumque scelerum fundamentum esse obliuionem acceptorum beneficiorum existimarent, significabant per Actæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantum beneficia conferri conuenire; quia quæ ingratis fiunt hominibus, nō solū amittuntur, sed absumuntur vires quæ viris bonis adiuuādis forent opportunæ. Ne igitur honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & vt prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus

nostris beneficiis, hac fabula admonebamur. Significant præterea deuitandam esse omnibus curiositatem, & earum rerum studium, quæ nihil ad nos pertinent: quoniam multis perniciosa fuit arcanorum consiliorum principum cognitio.

De Hercule.

VT autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullamque virtutem esse sine diuina voluntate, Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis, voluptatibusque conculcandis, Iouis filium finxerunt: proxime enim ad diuinam naturam vel viuētes accedunt, qui per summam integritatem & beneficentiam in omnes cum summa omnium laude suam ætatem transigunt. vt autem ad hoc incitemur non erit inutile alienæ virtutis exemplum, atque in primis superbia, & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placanda sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas parum honesta auertenda, auaritia præterea, rapinæ, latrocinia viro bono fugienda. subleuandi iniquè oppressi, intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam siquis vel paululum conniueat, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atq; cum voluptatum omnium finis sit dolor & miseriæ, siquis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demum quàm miserum sit turpibus cupiditàtibus inseruire.

De Acheloo.

NEQVE elementorum solum procreationem inter se mutuam, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabāt antiqui, sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerūt, cum ex oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alii postea ex aere in aquam verso flumina generari.

De Apro Calydonio.

AT verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad Deorum cultum inuitabant, propositis etiam grauissimis suppliciis illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret, ab Vlysse obcæcatus fuit, & aper Calydonius regionem late deuastauit Aetolorum, quia Oeneus Dianæ cultum neglexisset. Nam cum nulla calamitas sine Deorum consilio & prouidentia contingat, tum nihil certe fit horum, nisi propter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

AD reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quæuis turpia feruntur, quę incommoda passi sint centauri per res eorum gestas explicarunt. Nam qui vino immode-

moderatius vsus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperarit, qui manus in res alienas violenter iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, liberos, vxorem relinquere cogitur, & extorris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyis.

NEQVE per Typhona solũ vim ventorum antiqui explicare nitebantur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriumq; natura per Naiades ac nymphas; per Iouem vi ignea, & pars aeris superior; per Neptunũ aqua; per Vestam terra, per Iunonem inferiore aeris pars; sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumántis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Ethicè.

Significabant præterea per hanc fabulam auaritiam & immoderatum opũ desiderium tanquam graue supplicium mortalibus esse immissum Deorum consilio. nam vel sibi ipsi, vel cæteris hominibus auarum crudelem esse necesse est; quòd in comparandis opibus auarus per multorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis captus fuit Phineus, cui Harpyiæ epulas surripiebant? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucisq; esse contentam. atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

HAESPERIDVM fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerum astronomicarum rationem explicandam, per quam & orizontis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus hominibus, præterquam hábitantibus sub æquinoctiali, & sydera solis lumine per diem occultari; at Herculem tamẽ perceptam siderum etiam illorum, quæ occultabantur, cognitionem in Græciam detulisse. quod quidam ad studium auarorũ transferendum censuerũt.

De Atalanta.

VT vero ante oculos mortalium proponerent quantopere insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiuntur, Atalantam per summum capitis discrimen á nonnullis petitam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta, quam non per pauca vitæ pericula expetimus. Hanc vbi quis consecutus fuerit nulla habita vel Deorum vel legum reuerentia, non amplius is humanam formam animi retinebit, sed in teterrimam belluam vertetur.

De Theseo.

ALTERA ex parte difficultates & labores complures humanam vitã circumsistunt, quas res nemo superare poterit nisi optimis & firmissimis sapientię institutis confirmatus: ad quod significandum Theseum tradiderunt

multos latrones & crudelissimos tyrannos obtruncasse, ac labyrinthi fraudes aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis difficultatibus implicita, cum semper grauiores aliæ ex aliis oriantur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam & fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas difficultates intra se continet ambitio, & auaritia, & libido, & omnia scelera, in quæ si quis semel ingrediatur, haud facile exitum inueniet. si quis verò singulari prudentia non existat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingressus ante ibi emoritur, quã se expedire possit. quam turpium enim rerum voluptas sit patens, & quam calamitosarum, argumento fuit Terei libido.

De Medusa.

VT quantopere opus sit constantia aduersus voluptates demonstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum pulcherrimam effinxerunt, ob apparentem & ad se allicientem suauitatem. sed omnes ab illa in lapides cõuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cum vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem deorum cultum paruifaciunt, omnisque humanitatis & officii iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibusque honorificis rebus fiunt inutiles. alii superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimendam putabant, quia cum dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine, qui enim illis vitiis laborant, & homines & Deos paruifaciunt. sic igitur refrænandam libidinem, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant, quia horum vitiorum Deus est grauissimus vltor. nam non modo capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

QVONIAM vero duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est compos, seniores natæ Grææ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet quæ in rebus difficillimis præcipuè, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sunt Gorgones voluptates dictæ, quæ homines implicant ac perimunt, à quibus Perseus sine græarum auxilio se explicare non potuisset. cum enim ratio & cupiditas ex eodẽ animo nascantur, cupiditas rationi pareat necesse est, quare dictus est Perseus siue prudentia capto Grææarum oculo, consilio & auxilio Palladis illas superasse. at Physicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filiæ, à fremitu dictæ, ad has sol diuinæ mentis minister contendit, idque Mineruæ consilio, quia omnes actiones naturæ fiunt pro diuina sapientia, cum Deus & natura nihil frustra agãt. ob motus celeritatem huic Nympharũ volucres calceos tribuerunt, quia per omnia penetret. cum extenuet vapores ita vt videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & ensem Mercurii. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantum aquæ partem attrahit, quæ supernatat, quæque habilis est ad mutationem. cum vero admirabilis sit sapientia Dei, qui vires has soli attribuit, attonitus propè fit ad reliqua hæc humana negotia, qui cognitione & mente in hæc arcana naturæ opera penetrare valeat;

nam reliqua neque tantilli quidem faciet.

De Sirenibus.

CVM nobis vitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnemque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hanc per Sirenum suauitatem cantilenæ omnes ad se allicere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. alii voluptates esse intellexerunt, quæ patre taurino Acheloo scilicet natæ sunt. cum vero partim essent belluæ, partim virgines, duplicem animæ facultatem ostendebant rationi parentem scilicet, & rursus appetentem. nam qui paret rationi, homo est; qui non paret, bellua: neque quidpiam aliud verè hominem facit. vnusquisque nostrum merito inclusas habet Sirenes, cum animus diuersis motibus agitetur. si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas miserias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ. quidam adulatores esse Sirenes putarunt, qua peste nulla est neq; humano generi perniciosior, neque suauior.

De Orpheo.

CELEBRATVS fuit Orpheus à poetis non solum quidem ob poeticæ facultatis præstantiam, sed multò magis ob iustitiam & æquitatem, qua non solum in cæteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis animi perturbationibus scilicet, iustitiam siue Euridicem in lucem extraxit. at si quis fuerit paulo negligentior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, vnde fuerat profectus. vt igitur moderationem animi motibus adhibeamus hæc ita confictа fuerant.

De Musis.

CVM vellent Pythagorici demonstrare omnia cœlestia corpora musicã harmoniam efficere, & sonos varios pro magnitudine sphærarum, aut pro celeritate. musarum nomina introduxerunt; atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis septem chordas primum accommodarunt. quæ deinde additæ fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiam Pythagoras significauit, qua possent animi mortalium ab impuris cupiditatibus refrænari, & mores componi. Quòd diuinorum illorum corporum animæ poeticæ facultati præessent, id planè significabat res humanas à mente diuina, cælestibusque corporibus gubernari; atque omnem in quauis facultate præstantiam ad homines cælitus demitti.

De Dedalo.

PER Dędali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam. mediocritatem tutius expeti, quàm ardua quæque & sublimia, quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque valde inuidiosa est, neque contemnenda.

De Pelope.

VOLVPTATVM naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cum Hippodamia de nuptiis curruli cursu certantem introduxere, ita tamen vt si vinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium vitam miseriarum, contentionum, periculorumque plenissimam potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuitandas tot miserias, quæ vitam mortalium circumsistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinendas; quas nisi vincamus, nos ab illis vinci omnino necesse est.

De Perseo.

CVM vellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullumq; locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cœlo in gremium Danaes ad illam contra instituta patris vitiandam finxerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncauit, vt diximus, cum ratio sit, quæ omnes illegitimas voluptates infringit. neque tamen illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi adhoc ipsum opus tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano

VBI superioris partis elementorum, ac virtutes solis per fabulas expressissent antiqui, moresque animam hominum optimis pro viribus informassent, & eorum quæ in aere gignuntur naturam declarassent, mox ad aquarũ naturam explicandam accesserunt: dixeruntq; oceanum vniuersarum aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatum, quem è terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cuncta commiscens ad ortum excitauit, vt dixerunt sapientes. dictus est pater idem rerum, quod imbres & fluuii ex oceano procreantur, atque ex iis omnia plantarum animaliumque genera. Deinde cum reperta sit nauigatio significarunt in ea opus esse singulari prudentia, quare dixerunt Prometheum amicissimũ fuisse Oceani. non enim solum scopuli vitandi sunt, sed tempestates etiam præuidendæ.

De Tritone.

TRITONES vero nulla alia de causa fuerunt introducti ab antiquis, nisi vt demonstrarent nullum locum Deo vacare; sed vbique & præstò esse aduocantibus, & facile de consceleratis pœnas sumere.

De Ino & Palæmone.

NEQVE tempestates quidem sine Deorum consilio contingere nauigantibus existimabant, quando Leucotheam siue Ino, quæ aurora est, & Palæmonem nauigantium tempestatibus præesse voluerunt. nam cum venti mare inuadant, dicti sunt se in mare præcipitasse. at Ethicè.

Cum homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus exemplum in mediũ

attulerunt, quæ etsi grauissima pericula ob liberalitatem, qua vsa est in Bacchum contulit, tamen in summam felicitatem denique peruenit. nam pro rebus bene gestis solet Deus calamitates in summã felicitatem conuertere

De Nereo.

VT autem prudentiam omnibus in rebus vtilem esse ostenderent, & nauigationibus præcipuè necessariã ob multa quæ nauigantibus eueniunt aduersa, Nereum siue nauigandi peritiam filium oceani & Tethyos esse dixerunt. qui Nereus, quoniam sapientis est ad multas opportunitates se accommodare, dicitur in varias formas se vertere solitus. Ne quis igitur ob inclementiam Deorum, potius quam ob suam ipsius inscitiam, se naufragium pati, aut perire arbitretur, hæc de ipso Nereo & Nereidibus confinxerunt. Nõ enim accusanda est diuina clementia, si quis temeritate imprudentiaq; sua fretus se in grauissima pericula intruserit; cum Deus prudentes tantum & diligentes, vbi vires desunt humanæ, adiuuare soleat.

De Proteo.

CVM adhortarentur autem ad prudentiam, quæ necessaria est ciuitatibus, & amicitiis conseruandis Proteum non solum virum bonum, sed etiam in omnes formas se vertentem, vt Nereum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti non solum motibus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunæ euentus, & ad omnes temporum vel personarũ opportunitates animum suum accommodare. Id, qui facere potest, nostris præcipuè temporibus plurimum gratia & opibus valet. Sed ego, (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia nõ patitur Genius cuipiam adulari, neque possum cum nebulonibus, quorum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero, qui id facere possit, cum præsens opportunitas illa postulauerit: nam cum stultis ridendum est. Hanc ipsam prudentiam necessariam magis ciuitatũ præfectis, quàm priuatis, iudico: quoniam alteris vt omnium sint exemplar, alteris ad honestatem tantum se accommodare opus est. Sic igitur significatur prudenter cedendum esse tempori, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castore & Polluce.

NEQVE vero flammas illas sine Deo apparere crediderunt, quę nauigantium antemnis, vel carchesiis, insiderent per tempestatis tempora; quæ, vt suo loco dictum fuit, modo certam tranquillitatem prædicerent, modo portenderent pernitiem nauigantibus.

De Aeolo.

AEOLVS ventorum, tempestatumque Deus creditus est, non solum quia signis obseruatis ventura multo ante prædicebat, sed etiam quòd iræ modera-

moderaretur, eamque pro opportunitate negotiorum, cum res ita postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His præterea accedebat, quòd nihil omnino carere moderatore poterat; quando vel leuissimi venti suum habebant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

ATQVE, vt paucis complectar, illud tandem demonstrarunt antiqui, quod in Ethicis scribit Aristoteles, virtutem esse mediã inter duo extrema, quorum extremorum vtrunque est vitium. Nam cum ex altera parte Scylla, ex altera Carybdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus sint deuitanda, mediumque iter inter vtrunque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cum enim vita mortalium sit tanquam longa nauigatio, in qua permultæ occurrunt difficultates, multæque variorum monstrorum illecebræ, neque difficultatibus, neque illecebris cedendum est; sed omnibus moderatio adhibenda; cum neque assiduam seueritatem, neq; assiduam mollitiem vita hominis possit perferre.

De Orione.

TVM rursus vt explicarent antiqui generationem elementorum, & ventorum, & eorum, quæ fiunt in sublimibus, Orionẽ trium patrum filium introduxerunt. Est enim orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruum materia. Nam rerum omnium semina in mari continentur, quia sunt elementa omnia in omnibus, manifestius autem in mari, quod aqua magis sensu percipiatur, cum accipit mutationem. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, eosque extenuans non sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quòd aer sit, patuit. Vt vero supernatantem materiam esse demõstrarent, Orionem impetrasse à patre fabulati sunt, vt super aquas incederet. Hæc materia in aera diffunditur; atque cum Orion ibi conetur Aeropen violare extra regionem eiicitur priuatus lumine; necesse est enim vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sentit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorũ motum & generationem hunc excipi à Vulcano dixerunt, & ad solem proficisci, mox reuerti in Chiũ; quia vapores per calorẽ attracti sursum feruntur; mox ab antiperistasi siue à circũstãti frigore in suprema, ad quam peruenire possunt, aeris regione rursus coacti in pluuias funduntur. quod quoniam fit per vires lunæ, fabulati sunt Orionem ausum fuisse Dianam attingere, & idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videntur enim nobis vapores lunam attingere, cuius vis est tanquam fermentum in pluuiis concitandis, & cogẽdis vaporibus, veluti reliqui planetę vim eius adiuuãt aut impediunt. Quòd autem Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento; quòd, cũ in signũ cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina. At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam

primendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habeas te in aliqua re præstantiorem, cæterosque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deū habes, qui te longo spatio relinquant, omnesque vires humanas antecellat.

De Arione.

ENIMVERO nequis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cum turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui; vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquādo nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare, & laborantibus viris bonis opem ferre; cum Dii sint scelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

MERITO itaque Amphion vltimo supplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiam gloriaretur. Nam Latouam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus pręstaret, cum rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Dii, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauissimis domesticis calamitatibus addixerūt. Quare siquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De Halcyonibus.

SIC Ceyx maritus Halcyonis Rex Trachiniorum cum forma corporis, opibus, nobilitate cæteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem esse mortalibus arbitratus est; quare se Iouem, vxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus sæuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit, quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortunæ gradu collocata, citissimè posse diuina potentia euerti, cum quis paulo feliciorem fortunam æquo animo ferre non poterit.

De Deucalione.

AT prudentes & innocentes & pios homines, & certā moderationē animi in rebus omnibus adhibentes, Deus ab imminētibus periculis subtrahit; quare Deucalionem prudentię siue Promethei filium in arca seruatum fuisse inquiunt per diluuium.

De Ione.

IONIS cōtra fabulā præterea introduxerunt cū natura terræ exprimerent; ꝙ in medio aquarum vndique consistat, quod vapores assiduè ex illa exurgūt, quod fertilissima est omnis generis frugum & animalium, & re-

rum prope innumerabilium. Quod temperatum calorem illa cupiat. quòd cœlo vndique tegitur. quòd altera pars semper solis lumine illustratur, cũ altera vicissim noctem habeat. Deinde ostendebant terrã fieri feracem agricolarum industria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alii ad lunæ congressus cum sole & ad totam naturam lunæ fabulam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à coniunctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse inferiorem. Mox sole lumen & vires impatiente, illa omniũ stellarum vires exuperat; cuius vires magis conspicuæ sunt in humanis corporibus, quas exercet luna cum aliquantulum excreuerit. Cum vero luna velocissima sit omnium planetarum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cum eadem modo ad meridiem, modo ad septentrionem declinet à signifero circulo.

Ethicè.

Io anima dicitur impurorum hominum, quæ è cœlo in hoc corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in belluam vertitur, neque cupit diuinitatem aut immortalitatem speculari. Illa donatur Iunoni ita cõuersa, tanquam opum desiderio; Argi vero oculi sunt libidines, asilus cõnscientiæ stimulus, rerumque prætteritarum recordatio: hic facit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, & pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales denique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur; si Deus optimus hunc asilum nobis immittere voluerit, quod vt faciat assiduè rogandus est.

De Vesta.

CVM vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quæ nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt; quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quòd autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Vlysse.

VLYSSEM autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes, introduxerunt antiqui, nam cũ ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circũsistãt, sicuti dictum est cum de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab vtrisque se cum summa laude, omniũmque hominum admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta prosperam & aduersam fortunam, difficultates & suauitates vitæ sapienter, & cum quadã animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

ATQVE vt omnibus manifestum esset nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorum scelerum conscientiam, & suppliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti, quæ armatæ facibus ardentibus illum

illum semper infestarent memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestũ est, aut ad perturbandum animum concitatius, quam recordatio præteritorum scelerum: nihilq; contra magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quam integritatis & innocentiæ opinio.

De Chimera.

PER Chimeræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipuè significarunt; qui ob imbres hybernos, aquarumque copiam, perpetuo propè violentoque cursu delabuntur, fiuntque tanquam leones indomiti & effrænes, cum vero proxima quæque carpant, similes capris habiti sunt. at cũ sinuosis & reflexis sæpius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, qui calor solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur, quare torrentes exiccantur. At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira omnium monstrorum turpissima, proposita ita turpitudine eius reuocabant. nam furibundos illos facit, qui illi motui animi exagitantur; oculosq; rubro colore perfundit, quare flammas expirare Chimæra dicta est. nullum est vitium magis vel honori, vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quàm ira, quæ omnia vno tempore euertit, nisi ratio illi moderetur. qui sint huic vitio dediti, non minus à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quam teterrimi & maxime perniciosi serpentes.

De Bellerophonte.

FINXERVNT præterea Bellerophontem humorem esse motu solis eleuatum; quoniam aere vi solis humectato pars leuior sursum elata paulo post deorsum demittitur, atque cogitur. cum verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior a Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso deiectus fuit Bellerophon. alii hoc ad totam elementorum naturam, circularemque motum generationis transtulerunt. At Ethicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstrabant; quia neq; aduersis nimis tristari, neque felicibus rebus nimis gloriari opus est; quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minus in prosperis quàm in aduersis imploranda. qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is siquid aduersi postea contingat, eum iam placatũ & adiutorem consequetur. At si quis nimium felicitate rerum præsentium efferatur, neque moderationẽ vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnisq; arrogantiæ vindice Deo de summa felicitate deiicitur.

De Rhea.

AD exprimendam vero terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, deque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita. est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generationem pertransit: atque lora quæ ferri & æris ponderibus rotam pulsabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quæ de cœlo decidunt pulsari significabant. Hæc dicta est in aere pen

dere, nullamque in partem magis deuergere, quam turrita corona insigniñ idcirco in curru vehi finxerunt. vocata est omnium deorum mater, quia, vt diximus, omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quã & ex qua omnis fit animalium generatio, & elementorum ferè mutationes. atque harum mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

NEQVE vero simplex de mundi ortu explicatio per fabulas excogitata est ab antiquis; quippe cum ex informi materia, quam chaos appellabant, natum esse primum Solem ac Lunã crediderint. nam Latona dicta est chaos, quòd omnia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse credita fuerint. alii dixerunt Latonam esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo recente adhuc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cum vero ita frequentes nebulæ contingant sole inualescente præcipuè, pestifer fit aer, multiq; grauissimi morbi animalia & plantas infestant. at vbi sol iustas vires assumpserit, tunc cessant illi morbi ob aerem digestum, omnisque vis pestilentiæ, nisi si qua fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus & Corybantibus.

QVOD autem venti terræ, rerumque omnium generationi plurimum conferant, patuit vel ex eo, quòd Curetes ac Corybantes, qui venti erant, matris Deum ministros esse tradiderunt, quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modo pluuiæ & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera, neque vllum est vel plantæ vel animalis semen quod ventosum non sit & per ventum extrudatur, cum sit generationi proximum. sic igitur venti dicebantur salutis animalium autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quod significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

TVM rursus eorum, quæ fiunt in sublimi materiam, naturamque explicantes Cyclopum fabulam effinxerunt: Dixerunt enim Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent. neque vero vapores illi, nisi per calorem solis in aera possunt extenuari, qui partim è mari partim è terra extrahuntur. fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina, hi postea in sublimi vi lunæ condensati à superiore frigore detruduntur. At Ethicè.

Cyclopas impios, & deorum cultum contemnentes faciunt, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos; & eorum principem Polyphemum præcipuè, qui nihil honestum, nisi quod ventri placeret, nihil pium, nihil sanctum existimabat. Sed cum improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatisque suæ condignas pœnas persoluit in omne vitæ tempus.

pus. Is enim vino facile victus fuit, qui omnem Deorum immortalium potentiam antea minime formidauerat.

De Lycaone.

SIC igitur multis rationibus ad probitatem & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiam fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquemque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse: atque ingentibus suppliciis Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent: illiq; rursus honorifica & vtilissima præmia reportarunt, qui per humani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

GANYMEDEM fuisse à Ioue amatum omnes antiqui consentiunt, at cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus, quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proxime ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat, virum consilio præstantẽ, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cum stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd anima prudentis hominis nullis prope sordibus humanis sit contaminata; quæ cum talis existat, facile ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

ENIMVERO vt cunctis hominibus fieret manifestum quod necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quæ de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruæ consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit, latronem scilicet cum sociis; quia maxime rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus, quæ tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at vero Harmonia Iouis & Electræ filia dicitur, quòd illam in motibus sphærarum inesse arbitrabantur, vti dictum, fuit.

De Medea.

NEQVE vero vno tantum exemplo, vt humanitate aduersus hospites vteremur, nos hortabantur antiqui; quando Midæ etiam facinus, qui Silenum perbenigne tractauit, ira celebratur. is enim suæ liberalitatis ergo magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quam liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius perniciosa petuntur à precantibus: temerè nihil iudicandum monemur per hanc ipsam fabulam, quoniam vel temerarium, vel stultum, vel dolosum iudiciũ non patitur Deus diutius esse inultũ.

De Narcisso.

VT autem temperantes, & prudentes & viri boni essemus, nullum esse facinorosum hominem impune tradiderunt antiqui. nam tametsi Deus aliquandiu differt vindictam, tamen multo grauiorem illam postea concitat; quod per Narcisi fabulam explicatur. si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine, vel nobilitate generis, vel viribus glorietur ac efferatur, neque cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere, ille ob suā imprudentiā hæc sibi facit perniciosa, non minus quàm male affectus ægrotantis stomachus, cui vel optimi cibi fiunt noxii ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

AD educationem verò liberorum Belidum exemplum pertinet, nam neque parentes quidpiam liberis contra humanitatem, iusque naturæ, & deorum religionem debent imperare; ne paterno consilio improbi esse consuescant; neq; liberi crudelia & impia & inhumana parentum mandata exequi. sin autem magis paterna, quàm diuina reuerentia teneantur, Deum denique sentient esse grauissimum impurorum & consceleratorum hominum vindicem. nemo enim malus est impune.

De Shinge.

QVAE autem dicta sunt de Sphinge, hortabantur vnumquemque ad fortunam suam æquo animo ferendam, cum omnis humanæ vitæ status sit inconstans, cum humanum sit calamitatibus subiici, cum vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit. atque, vt summatim dicam, necesse est vnicuique vel suam sapienter fortunam perferre, vel omnino si quis illam ferendo vincere non poterit, ab illa denique superari, & in extremas miserias incidere.

De Nemesi.

ENIMVERO cum vellent demonstrare antiqui sapientes nihil Deo gratius, vel vitæ hoīum vtilius q̃ in vtraq; fortuna animi moderationē, multas fabulas finxerunt, quibus ad miserias & calamitates fortiter perferendas nos hortarentur. Sed quia nonnulli æquo animo aduersa tulissent, at felicia & prospera ferre nescirent, Nemesim Iustitiæ filiam introduxerunt grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimis elati aliquo felici rerum successu non mediocriter extollerentur, fierentque cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quàm citissime ad superborum pœnas conuolare finxerunt.

De Momo.

DENIQVE nemini esse grauiter ferendum aiebant siquis vel illa quę humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundum leges fecerimus, carpserit; quando neque Deus quidem placet omnibus, cum neque ipse quidem

Momi reprehenſione carere potuerit. Non eſſe curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cum nobis multorum rectè factorum fuerimus conſcii. Enimuero ſiquā vtilitatem ſtudioſi homines ex hiſce meis laboribus percipient, primùm gratias agere debebunt ſummo Deo noſtro Ieſu Chriſto, à quo omnia recta procedunt conſilia, cuius ope & impulſu, vt arbitror, omnes propè antiquæ religionis fallacias & vana myſteria patefeci. Deinde gratias agere debent nonnullis viris illuſtribus, inter quos principē locū obtinet vir clariſsimus & optimus Renaldus FERRERIVS Præſidens Parlamēti Pariſienſis, oībus quidē egregiis animi dotibus ornatiſsimus; & Valerius Faenzus Quæſitor prauitatis hæreticæ apud Venetos prudentiſsimus; quorum autoritas plurimum me impulit, vt iſta ipſa ederem ad omnium commoditatem, quæ mihi per vniuerſum propè vitæ meæ curſum ad facilitatem meorum ſtudiorum mihi comparaueram. Fateor illud ingenuè, quòd niſi me tantorum virorum autoritas commouiſſet, nunquam eram iſta in lucem emiſſurus: cum vt maleuolorum calumnias deuitarem, cum etiam vt meis his laboribus aliquid adiungerem. quid enim phibet hæc fieri poſſe à me indies meliora? ſed tantorum virorum voluntati nō parere nefas putaui. plurimum igitur gaudeo me tantum opus ad bonorum gratiam abſoluiſſe, in quo præſertim patefactum eſt, illa quæ fuerant ab antiquis ſapientibus ad probitatem excogitata, non prorſus abhorrere ab integritate & ſanctitate Chriſtianæ religionis. Nam facile eſt ex ipſa fabularum vniuerſitate iudicare, diuinas leges, quæ ſanctis illis patribus diuinitus traditæ ſunt ante Chriſti aduentum, ſub fabularum inuolucris ab antiquis Græcis fuiſſe occultatas. Quis enim conſtanter negare poſsit leges illas quæ datæ ſunt Hebræis ſanctis hominibus primum ad ſacerdotes in Aegyptum, deinde ex Aegypto in Græciam commigraſſe? Cum præſertim omnis Græcorum theologia & philoſophia occultè ſub fabulis antiquitus ab Aegyptiis capta traderetur. Nam tametſi conſceleratorum vel hominum vel dæmonum conſilio, aut imperitorum veritatis vitio res poſtea fuit in populorum perniciem conuerſa, qui res non ſatis cognitas coluerunt; tamen hæc ipſa dogmata fuerunt à ſapientibus primum ad ſanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iuſtitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa ſunt, quæ nos pro noſtri ingenii viribus colligere diuturnis laboribus ſtuduimus, quæq; ſub fabulis antiqui ſapientes ſignificabant.

FINIS.

NOMINA ILLARVM FABVLARVM, QVAE IN HOC VOLVMIME CONTINENTVR.

Pa-

INDEX NOMINVM ET LOCORVM VARIORVM SCRIPTORVM,

Quorum sententiæ vel verba in his libris Mythologicis citantur.

Heca-

D

Orpheus

Kkkk Plu-

Q

R

S

Sosi-

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVAE IN HIS MYTHOLOGICIS LIBRIS INVENIVNTVR, quæ ordine literarum indicantur.

Aeaci

anaxago-

B

Bacchi

C

Dianæ

Gany-

H

N

P

Pelagi s

Sire-

T

Tri-

Z

NOMINVM ILLORVM, QVAE IN IPSIS FABVLIS CONTINENTVR, EXPLICATIO;

Quæ quidem aliquam interpretationem posse admittere visa sunt: quorum cognitio non mediocriter confert ad mysteria facilius percipienda ipsarum fabularum.

BSYRTVS quasi ἄψυρτος purus, illimis. nam ψυρὴ terra vocatur.

Acacus. bonus, non malus. nam κακὸς malus est, a, priuationem significat.

Acamas, indefessus κάμνω .n. laboro significauit, a, priuat.

Acastus, valde ornatus. instructus. κάζω orno, instruo, a, significationem aliquando adauget.

Ace, medicina, remedium, siue curatio.

Acheron. lætitia carens, tristis, mæstus. nam χαίρω gaudeo, lætor, à priuat.

Achilles. sine labro. χεῖλος labrum est, vel, vt alii malunt, quia cibum lactis, τὴν χιλὸν omnino non gustarit: cum medullis ceruorum vesceretur apud Chironem;

Aconitum, dictum est ἀπὸ τοῦ κονίουσθαι τὸ παλαίειν à luctando scilicet, quia domari non possit, sed vincat, quamuis Theophrastus lib. 9. hist. plant. nuncupatum putat ab Aconis vico Periandynorum. alii quòd inter cautes nascatur. nam ἀκόνη cos dicitur.

Acontes, iaculator est, cum ἀκοντίζειν sit iaculari, ἀκόντιον iaculum.

Acratus, intemperans, effrenis, immoderatus, κεραννύω misceo, tempero, a, priuatio est.

Acræa, puella vocabatur à Thessalis, ἄκρα.

Acrisius, efferus, crudelis. nam κρίνω iudico. vnde quasi ἄκριτος, iniustus, enormis, sine iudicio, temerarius.

Acrodrya, fructus arborum, quòd in extrema parte ramorum nascantur. ἄκρος summum est, δρῦς quercus, aut quæuis arbores.

Actæa, litorea, cum sit ἀκτὴ litus.

Adiante, non madida, nam διαίνω madefacio, qualis fertur capillus Veneris à Theophrasto lib. 7. hist. plant. cuius folia vel in aquam demersa nunquam madent.

Admetus, indomitus, cum δμάω sit domare, à priuationem significat.

Adonis, iucundus, lætus, nam ᾄδω cano significat, cum alii tamen ab ἥδειν quod est lætum facio, deductum malint. sol enim mentis nebulas plerunque discutit.

Adrastea, ineuitabilis, Nemesis iustitiæ dea sic dicta. διδράσκω fugio, à, priuat.

Adyte, non occidens, non decedens, nam δύομαι decedo.

Aeacus, terrestris. nam αἶα est terra.

Aeæa, Circes insula sic vocata, αἶ αἶ lamentantium sunt aduerbia, cum esset insula inferis finitima.

Aœde, cantus vocatur ab ᾄδω canto.

Aegæ, dictæ sunt ἀπὸ τῆς αἰγὸς à capra, quasi caprariæ.
Aegæon dictus est sol, quasi αἰγλαίων, ἀπὸ τῆς αἴγλης à splendore.
Aegiale. litoralis, nam αἰγιαλὸς est litus. vnde etiam Aegialeus.
Aegina dicta est à capris, cum αἶγες capræ dicantur.
Aegiochus, habens capram nutricem vt nonnulli voluerunt, αἶγα capram vocant. ἔχω habeo. alii αἰγίδας ventos appellantes, Iouem ita appellarunt, quod ventis sint in eius potestate.
Aegius, autem caprinus: nam à capra videtur deductum.
Aegle, splendor, ab αἴσσω, quod irruo citissime significat.
Aello, procellosa: nam ἄελλα vocatur procella, ἀπὸ τοῦ εἰλεῖσθαι, à voluendo, siue ab ἄω spiro.
Aemonia, sciens, prudens. nam αἵμων sine aspiratione sciens est dictus, quasi dæmon, inde etiam Aemathion.
Aeolus, varius: nam αἰολίω vario significat, vel celer ἀπὸ τῆς ἀέλλης, à procella.
Aerope, quasi aeria.
Aeson, fatalis, ἀπὸ τῆς αἴσης, à parca vel fato.
Aesculapius, idem qui græcè ἀσκληπιός. nam ἀσκεῖν exercere, ἠπίως blande; quæ medicorum est ars.
Aethalides dictus est à vaporibus, cum sit αἰθάλη fuligo siue fauilla.
Aether, ab ἀεὶ semper & αἴθω, ardeo vel θέω curro.
Aethlius quasi ἄεθλος bellicosus, qui delectatur certaminibus.
Aethon, item bellicosus; cum sit αἴθεσθαι ardere, alii magnum, alii strenuum interpretantur.
Aetna, ardens ab αἴθω ardeo.
Agamemnon, ex ἄγαν valde, & μένειν maneo persto.
Aganus, placidus, ἀγανὸς mansuetus, mitis, suauis.
Agaptolemus, ex ἄγαν strenue, & πολέμου bello.
Agaue, splendida, admirabilis, nam splendidus est ἀγαυὸς.
Agenor, ex ἄγαν valde seu strenuè, & ἀνέρος viro, significat autem valde strenuum virum.
Aglaia, splendor, venustas, decor, nitor.
Aglaope, claram habens vocem, ἀγλαὸς clarus, ὄψ vox.
Aglaophonos, idem quod Aglaope. nam φωνὴ vocem significat.
Agnò ignota ἀπὸ τῆς ἀγνοεῖν ab ignorando, modo puram significat.
Agreus, in agris genitus, cum ἀγρὸς sit ager.
Alcathous, validus cursor. ἀλκὴ vis est, θέω curro. vel ab ἄλξ ἀλκὸς, quod est firmitas, robur.
Alceste, fortiter consistens ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, à vi, & ἵστασθαι consistendo.
Alcidice fortiter ius dicens, est enim δίκη, ius.
Alcimene constans: nam μένω persto, maneo.
Alcinous, uis cogitandi, cum sit νοῶ cogito: ac νόος mens, cogitatio.
Alcmena, robusta, fortis, strenua; quasi ἀλκιμένα ac μ interposito fit Alcmena.
Alcyon in mari nidum faciens, ἅλς mare est; κύω in vtero fero, pario.
Alebio. erro dicitur, cum sit ἄλη error & βίος vita, quasi in errore viuens.
Alexander, auxiliator dicitur, ἀλέξειν auxiliari est, ἀνδρῶν hominibus.
Alethia, veritas græce appellatur ἀλήθεια.
Aliphemus, satis celeber, cum ἅλις satis designet φήμη fama. quam dictionem magis aspiratam agnouerim.

Allecto,

Allecto, non cessans. nam λήγω cesso significat, a priuat. implacabilis.
Aloeus, triturator; nam græcè ἀλοιὼς triturator vocatur.
Alope, ἁλς mare ὄψ sonus. sic dicta est vrbs Lyciæ, quia ibi sonitus maris audiretur.
Amalthea, indomita, μαλθακία mollities est, a priuat. non ferens μαλάσσεσθαι molliri.
Amnus, non insaniens. nam μαίνεσθαι insanire significat, a priuat.
Amathia, inscitia; quoniam ἀμαθεῖς sunt indociles.
Amazones, carentes vberibus, est μαζὸς mamma papilla, vel quia mammas non attingerent: sed carnibus ferarum vel paruulæ vesci cogerentur.
Ambarualia, ex ἀμφὶ circum, & arua.
Ambrosia diuina, ex eo composita quod est βρῶσις, cibus; βρωσία vescus, & per priuationem ac pleonasmum literæ m.
Amphidamas, circum se domans, δαμάω domo.
Amphinome, circum pascens, νέμω pasco.
Amphion, ex ἀμφὶ circum & ἰὼν vadens fit per crasim amphion duobus ii, in longum versis.
Amphistratus, qui versatur in exercitu, aut certe apud exercitum, cum sit στρατὸς exercitus, bellicosus.
Amphithoe, circum currens, θέω curro, ἀμφὶ circum.
Amphitrite, circũ terens. ἀμφὶ circũ; τρίβω tero. mare enim terrã circũ terit.
Amphytrio, vbique labore implicitus, ἀμφὶ circum, τρύος labor.
Amymone, inculpata vocatur à græcis.
Amythaon, non loquens. nam μῦθος verbum est, & μυθέω loquor.
Anaxibia, quæ vitam rursus receperit, est enim ἀνάγειν reducere. βίος vita.
Andromeda, virũ curans. μέδω curo, ἀνδρὸς genit. à recto ἀνὴρ virũ significat.
Androthee, a viro itẽ cõponitur, & currendo, quasi in more hominis currẽs.
Anthæus, aduersarius, hostis, inimicus vocatur a Græcis.
Anthelea, florida dicitur quasi ἀνθηλὴ, ab ἀνθέω floreo.
Anthesteria, à multitudine florum. nam ἄνθεα flores sunt στηρίζειν firmare; tunc enim maxime vigebant flores.
Anticlea, ex ἀντὶ quod contra significat, aut loco, & κλέος gloria.
Antimachus, hostis, ἀντὶ contra, μάχομαι pugno, decerto.
Antiopa, contrariam habens vocem significat, cum sit ὄψ vox
Anus, demens, amens. νοῦς mens est. à priuat.
Apate. fraus, dolus, ἀπὸ τοῦ ἀπατᾶν a decipiendo.
Apaturia. dolosa, insidiosa infesta. ab ἀπατάω decipio, dolis circumuenio.
Aphidas, contemptor. nam ἀφειδέω paruifacio significat.
Aptera. sine alis. nam πτερὸν ala est.
Apollo. solus, πολλοὶ multi, à priuat. vel ab ἀπολύω soluo.
Ardalus. irrigator. nam ἄρδα irrigatio est.
Archelaus princeps populi. nam ἄρχω impero. λαὸς populus.
Arctus. vrsus. cum ἄρκτος vrsum significet.
Areius. mauortius. ἄρης enim Mars est.
Archebates, primus progrediens ἀρχὴ principium βαίνω eo.
Areopagus. martius pagus. ἄρης Mars. πάγος campus, pagus.
Arethusa, irrigans. nam ἀρδεύω irrigo.
Arges. ociosus. ab ἀργέω desideo.

Argius.

Argius. leuis, velox.
Argò, velox, celer.
Ariſtæus. optimus. nam ἄριστος optimus eſt, inde deducitur Ariſtæus.
Arne, negans. ἀπὸ τοῦ ἀρνεῖσθαι à negando.
Arno. a negando item dicta.
Arſia. iuſta, ἄρσιον enim iuſtum dicitur.
Arſinoe, iuſta cogitans. νοέω cogito, ἄρσια iuſta.
Asbolus, niger, caliginoſus. ἄσβολος, fauilla, fuligo.
Aſcolia, Bacchi feſta ἀπὸ τῶν ἀσκῶν ab vtribus, vel ἀσκωλιάζειν in vtres ſaltare, vel vno tantum pede ſaltare vt alii maluerunt.
Aſopus, limoſus, cænoſus. nam ἄσις limus eſt: ὤψ aſpectus, forma.
Aſpondus. infidus, fœdifragus. σπονδὴ fœdus eſt. à priuat.
Aſterope fulgor, fulmen. quaſi ἀστραπὴ, corruſcatio.
Aſteria, ſtellaris, ἀπὸ τοῦ ἀστέρος, ab aſtro.
Aſterius ſtellaris eodem modo deductum.
Aſterodia. quaſi ἀστεροειδὴς habens aſtri formam.
Aſtyocha habens ciuitatem. nam ἄστυ ciuitas eſt, ἔχω habeo.
Aſtylus quaſi Vrbanus, ciuis.
Aſtypalæa. antiqua ciuitas. ἄστυ ciuitas, παλαιὰ antiqua.
Atalanta, non æquiparanda. nam τάλαντον trutina, ἀτάλαντος impar dum trutina ponderatur. hoc eſt inſuperabilis, aut non compar habens.
Athamas, valde attonitus. nā θαυμάζω admiror, aliqñ auget ſignificationē.
Atlas, valde tolerans, à verbo τλῆναι, tolero. à auget.
Attalus, venerandus, ab ἄττα vox ducta, qua voce minores ſolent ad maiores vti honoris gratia.
Auge. à ſplendore dictum nomen. nam αὐγὴ ſplendor eſt.
Augias, ſplendens, illuceſcens.
Augeas, ſplendoris plenus.
Auſon, audens, confidens, nam αὔω confido, intrepidus ſum.
Autolycus. ſolers, fur, depeculator. ſic enim fures vocantur tanquam lupi. nam αὐτὸς ipſe, λύκος lupus.
Automate. ſua ſponte exiſtēs, vel aliquid faciens, vel ſe mouēs, aut incedēs.
Autonoe. prudens, callida. quæ cogitatione valet. αὐτὴ ipſa, νοεῖ cogitat.
Axiothea. quæ digna eſt Dea. nam ἀξία digna, θεὰ Dea.

BAcchus. inſaniens, à βάζω clamo, vel βακχεύω inſanio, debacchor.
Bacchæ. inſanientes ἀπὸ τοῦ βακχᾶν, ab immoderato vlulatu.
Belides. βηλὸς ſolum liminis cœli, vel, vt alii malunt, cœli ambitus, & pars aeris ſuprema. ſunt autem anni hebdomades ita dictæ, quaſi cœli filiæ. nam βηλὸς quandoque cœlum eſt.
Bellerophon. occiſor malorum βέλλερα mala, φονέω occido.
Bellerophontes. idem, prius ἱππόνοος vocabatur. at vbi Corinthium Bellerum occidit, ita dictus eſt Bellerophontes. ſunt autem βέλλερα mala, φονέω occido. prudentia ſcilicet placans animi perturbationes.
Bianor. violentus, βία vis. καὶ νοηρίζω cognoſco.
Biantus, quaſi βίαιος, ferox, immanis, ἀπὸ τῆς βίας, à vi.
Boreas, effrænis, cum impetu irruens. nam βοῦ auget ſignificationem, ῥέω fluo, v. abiecto.

Bosporus,bouis transitus. βοῦς bos. πόρος vadum.
Briareus,fortis,strenuus. nã βριαρὸς fortis, vel grauis ἀπὸ τοῦ βρίθειν à pődere.
Brimo. ἀπὸ τοῦ βρόμου à strepitu aut mugitu. nam βρεμεῖν mugire, aut alte fremere significat.
Bretus,quasi βρέτας statua scilicet humana. hoc est stupidus, attonitus.
Bromius,dictus est Bacchus ἀπὸ τοῦ βρέμειν, fremo.
Bromus, strepitus bacchantium,qui βρόμος appellatur.
Bryce,stridula, βρύχω strideo.
Brontes. ἀπὸ τῆς βροντῆς, à tonitru,cum sit βροντάω tono.
Broteas, humanus, mortalis. βροτὸς enim homo est, à quo deduci videaur.
Brumalia dicta sunt à strepitu,cũ sit βρόμος, vt dictũ est,clamor baccantium.
Busiris,streuuus,componitur ex his, βοῦς bos est, εἴρω iungo, quòd posset solus duos boues iungere. vel quòd bouem posset σειραῖς chordis scilicet trahere,vt traditur de Laerte.
Butes, bubulcus vocatur à Græcis.
Buphagus,edax. nam βοῦ significationem auget, φάγω comedo.
Bunicus. montosus dicitur,cum sit βουνὸς locus collibus frequens.
Bucolion,armentarius. nam βουκολέω, boues pasco.

CAeneus. nouus, à καινίζω, nouo, renouo.
Calyx, inuolucrũ,quo aperto ac disrupto flos pãditur.κάλυξ appellatur.
Callidice.quæ pulchra & iusta est. δίκη iustitia. καλλὴ pulchra.
Callianira.virago,quæ pulchre virum imitatur. καλλὴ pulchra. ἀνὴρ vir.
Callianassa,pulchre imperans. καλλὴ pulchra, ἀνάσσω impero.
Calais, pallidus. vñ καλάϊνον χρῶμα. color calainus,palidus scilicet.
Callirhoe, pulchre fluens. nam ῥέω fluo.
Calliope,habens pulchram vocem. καλλὴ pulchra, ὄψ vox.
Calypso,occultans ἀπὸ τοῦ καλύπτειν ab occultando,tegendo.
Carpò. ἀπὸ τοῦ καρποῦ, à fructu. nam καρπὸς fructus nuncupatur, quem horæ producunt.
Canephoria. κάνεον canistrum significat, φέρω porto.
Caeus,ignitus. nam καίω ardeo, vro.
Charybdis. vortex maris, nam Græcè ita vocatur vortex. Alii maluerunt, quò d ad chaos vsque descendat dictum, atque componi ἐκ τοῦ χάους chao & βαίνω, venio,
Canthus,quasi κανθὸς hirquus. sic enim hirqui vocati sunt.
Casiphon,quasi κατηφὴς, tristis,demisso vultu,melancholicus.
Cassiope,vsta facies. nam κάσσα ductum à καῦσα vssi ὤψ facies.
Castor,ornatus. ἀπὸ τοῦ κάζομαι, quod ornor significat.
Carteron,tolerans. nam καρτερέω tolero.
Caucon, à verbo καίω καύσω, vro.
Celæno,nigra,obscura, κελαινὸς niger à Græcis dicitur.
Centaurus,bubulcus, pungens tauros. κεντάω pungo, ταῦρος taurus. inde compositum nomen.
Cephalus,quasi capito. nam κεφαλὴ caput est.
Cercopes, astuti, callidi. κέρκωψ astutus.
Cerberus,quasi carniuorus κρέας caro. βορεῖν edere, vorare.
Ceres, à Græcis δημήτηρ, quasi terra mater. γῆ terra. μήτηρ mater.

Chætus,setosus,iubatus,magnam habens cæsariem, quæ χαίτα vocatur.
Chaos,confusio rerum. nam χέω confundo, siue fundo.
Charon,gaudens,lætus. χαίρω gaudeo, inde participiũ indefiniti temporis.
Chalciope,crudelis,immitis,quasi ærea. nam χαλκὸς æs, ὤψ forma.
Chariclo,iucunda,suauis,gratiarum plena. χάρις gratia.
Chione,candida.cum sit χιὼν nix apud Græcos.
Chimæra,capra. quasi per hyemem pariens ἡ ἐν χειμῶνι τίκτουσα.
Chiron,manibus agens,chirurgus. cum χεὶρ manum significat.
Chloris,virens.nam χλωρὸς viridis est aut croceus aliquando.
Chromia,audacia,fortia.est enim χρόμη audacia,& impetus irruentium.
Chrysippus,habens equum auratum. nam χρυσὸς aurum, ἵππος equus est.
Chrysaor,habẽs auratũ ensem,cũ ἄορ ensem Græci appellent, χρυσὸν aurũ.
Chthonius,terrestris, χθὼν terra est dicta.
Cinyras,quasi lyristes,siue mouens chordas. κινεῖν mouere est, νεῦρα neruos, vnde cinyram vocarunt.
Circe, à miscendo dicta. κιρνᾶσθαι miscere est.
Cisseus,absurdus,enormis. nam cissa absurdorum ciborum appetitus, qualis inuadit prægnantes mulieres.
Clearchus,princeps gloriæ. κλέος gloria, ἀρχὸς princeps.
Cleopatra,gloria familiæ. κλέος gloria, πατριὰ familia, cognatio.
Cleon,celeber,clarus. κλέω celebro.
Cleobule, boni consilii,aut voluntatis. κλέος gloria. βουλὴ consiliũ,voluntas.
Cleone,vt cleon,celebris,gloriosa.
Cleia,sonora,altisona. nam κλάζω resono, altè loquor.
Cleodoxe,gloriosi nominis,ac famæ. κλέος gloria, δόξα fama.
Cleodora,munifica, liberalis ac splendida. κλέος gloria, δῶρον donum.
Cletor,nuncius,qui mittitur ad aliquem aduocandum,qui etiam κλήτωρ dicitur à Græcis, aut κλήτηρ.
Clio,celebrans,laudans. κλείω enim illa significat.
Clitus,decliuis,pronus. nam κλίνω declino.
Clita,decliuis item ac prona ab eodem verbo.
Clytius,clarus,inclytus,qui κλυτὸς à Græcis nuncupatur.
Clymene,laudibus cumulata. nam κλύω gloriosa celebratione illustro significat.
Clytemnestra,gloriosa & inclyta cogitans dicta est. κλυτὸς inclytus, μνάω cogito, quasi κλυτομνήστρα.
Cocytus,lugubris,flebilis. nam κωκύζω, vel κωκύω eiulor,lamentor,lugeo.
Coccyx,astutus callidus. κόκκυξ cuculus.
Cobali,futiles,dicaces,illiberales. ἀπὸ τοῦ κοβαλεῖν à delusione.
Cœlus,concauus. κοῖλος concauus.
Cometes,crinitus,comatus. nam κόμη coma est.
Copreus,quasi stercorator, cum sit κόπρος stercus,significat autem immũdũ.
Coronus,ferox,immitis,iactabundus,qui κορωνὸς à Græcis dicitur.
Coronis,iucunda,suauis,sic enim corona è violis cõposita vocata est κορωνὶς.
Corybantes,abscondentes,occultantes. κρύπτω occulto, βάντες qui iuerunt, hinc κρύβαντες, ο. postea addito, κορύβαντες. vel ad κόρην proserpinam βάντες euntes, profecti.
Corythus, galeatus. κόρυς, θος. galea est.

Cor-

Cottas, magnum habens caput. nam κόττα magnum caput est.
Crataeis. fortis, robusta, cum κραταιὸς fortis dicatur.
Craneus. corneus, fortis, prædurus. κράνεια cornus.
Crenæa, fontana, à κρήνης fonte scilicet nomen ductum.
Creontiades, Creontis filius, patronymicum. κρέων autem imperans. nam κρέω impero, regno.
Cronius. saturnius, priscus. nam κρόνος Saturnus.
Creteis, Cretensis, sic enim vocati sunt κρητιεῖς cretenses.
Criton, quasi iudex ἀπὸ τῆς κρίσεως, à iudicio; vel κρίνω iudico:
Criteus. iudicio valens, iudiciarius. quasi κριτὴς iudex.
Ctearus, opulentus, possessor, κτάω vel κτάομαι possideo, vel mihi comparo significat, vnde κτῆσις possessio.
Curetes. comati, ἀπὸ τῆς κουρᾶς a coma. vel à puero, quia Iouem paruum educarunt, vt nonnullis placet: dicitur enim κοῦρος puer.
Cureotis, tertius dies apaturiorum, in quo pueri ad sacra admittebantur. κοῦροι pueri sunt dicti.
Cupido, à cupiendo à latinis dictus, desiderium scilicet, à Græcis ἔρως cupido ab ἔραμαι cupio, amo.
Cyclopes. oculum circularem habentes. κύκλος circulus. ὢψ oculus.
Cygnus, garrulus, dictus est vt quidam putarunt, ἀπὸ τοῦ κλῶ, quod garrio vel canto significat.
Cyllarus, velox, pernix, est enim κέλλω, celeriter curro. inde Cyllarus, quasi Cellarus.
Cymodoce. fluctibus delectata. κῦμα fluctus δοκέω probo, laudo, præstans existimo, eoque delector. alii à sedandis fluctibus.
Cymothoe, per vndas currens. κῦμα vnda, θέω curro.
Cynethus, venator, indagator, canum ductor. κύων canis. ἡγοῦμαι duco: quasi κυνηγέτης venator.
Cyrene, fertilis, ferax. κύρα Ceres dicta est apud Cnidios, quasi domina victus, κυρία ζωῆς.

D Actyli. digiti, δάκτυλος digitus vocatur à Græcis.
Dædalus. ingeniosus, solers, astutus.
Daira. bellicosa, truculenta, ferox. δάιος hostilis, inde r. interiecto.
Daiphron. crudelis, belli peritus, ἀπὸ τῆς δάιδος à bello, & φρενὸς mente, consilio.
Damasicthon. agricola, terræ domitor. χθὼν terra; δαμάω domito.
Deidamia. domitrix in bello. δηΐς pugna, bellum, δαμάω domo.
Deianira. virago. prò viro existens in bello, δηΐς bellum, ἀνὴρ vir.
Deioneus. bellicosus eodem pacto.
Delus. manifesta. δῆλος enim manifestus dicitur à græcis.
Delphi, fratres, quasi ἀδελφοὶ sic fratres dicuntur.
Dæmogorgon. terribilis dæmon. γοργὸς formidabilis, δαίμων, numen dæmō.
Demoleon. popularis. δῆμος populus, λαὸς turba, multitudo.
Democoon, popularis item, vt Demophoon; ambo enim ἀπὸ τοῦ δήμου, à populo scilicet ducuntur.
Deucalion, quasi restaurator populi. δεύω curo, restauro. λαὸς populus.
Dercynus, peruigil, quasi quod apertis oculis dormiat. δερκυνὸς apertis

oculis dormiens. hinc δέρκων.

Dexamene. capiens, participium indefinitum à δέχομαι, capio.

Dia. diuina: nam δῖος diuinus dicitur.

Diana, quæ dicta est à græcis ἄρτεμις ἀέρα τέμνουσα, aera secans, luna scilicet.

Dicterius, quasi δηκτήριος, mordax, maledicus.

Didyma. gemella, δίδυμος gemellus.

Dione. Iouis vxor prima. Διὸς, Διώνη. o. producto, vel quasi διδοῦσα, dans; dat enim cuncta cum sit terra. alii ἀπὸ τοῦ διαίνεσθαι ab irrigando dictam esse maluerunt.

Dioscuri. Iouis filii κοῦροι filii, Διὸς Iouis.

Dionysius. ἀπὸ τοῦ Διὸς à Ioue, & loco τῆς νύσης Nysæ.

Dioxippe. equestris. διώκω persequor, ἵππος equus est.

Dithyrambus. duabus exiens portis, δὶς bis, θύρα porta, βαίνω eo.

Doris, munifica, quod omnia largiatur ἀπὸ τοῦ δωρεῖσθαι, à largiendo.

Dorion. largitor, donator δωροῦμαι largior.

Dorpia. cœna, δορπίω cœno.

Dorylus, belligerator, ἀπὸ τοῦ δόρατος ab hasta: nam δόρυ hasta vocatur.

Doto. à dando, δῶσις enim datio dici potest.

Drepanum. falx messoria, sic enim δρέπανον falcem messorum Græci vocant.

Dryades. quasi quernæ. δρῦες quercus sunt.

Dryas. à quercubus item dicta, quasi querna.

Dryalus. indidem deductum nomen, quamuis alii ἀπὸ τοῦ δρύειν, ab occultando maluerunt, fur, latro.

Dynamene, potens participium. δύναμαι possum.

ECHIDNA. vipera. ἔχιδνα. ἔχουσα ἐν αὐτῇ γόνον habens intra se sobolem vsque ad interitum.

Echidnades. serpentariæ prope, ἀπὸ τῆς ἐχίδνης à vipera dictæ.

Echion. quasi serpentarius, ἔχεις viperæ sunt. ἔχιον herba semina habens similia viperinis capitibus.

Echo. sonus, ἠχέω resono, reclamo.

Elates, impulsor. ab ἐλάω impello.

Elasus item ab eodem deductum.

Electra, sine lecto, lecto carens. à priuat. λέκτρον lectum significat. sic etiam Electris.

Elope, muta. ἀπὸ τοῦ ἐλλείπειν à deficiendo, & ὀπὸς voce.

Elops. mutus, sine voce, indidem deducitur.

Elisson, erro, vagus, ab ἐλίσσω, erro, vagor.

Elysius, solutionis ignarus λύσις solutio, η. pro à priuat. alii à significationem augere putarunt, dicique quòd ibi solutæ sint animæ piorum: ac nullis addictæ suppliciis.

Emmachius. pugnator, belligerator. μάχομαι pugno, belligeror, em, pro ἐν, in, propositio.

Empusa. quasi ἐμποδίζουσα impediens. est enim phantasma terribile, multas formas varians. alii quòd vnum haberet pedem æneum dictam putarũt.

Endæus, bellicosus, quasi ἐνδάϊος; nam δάϊς pugna vocatur.

Enceladus: clamore vel sonitu plenus: nam κέλαδος strepitum, clamorem, ἐν, propositio in, significat.

Enopion

Enopion, in faciem versus, in conspectu constitutus, sic enim ἐνώπιος dicitur à græcis.
Enyo, bellona, Dea incitans ad bellum, ἀπὸ τοῦ ἐνύειν ab incendendo.
Eous, matutinus, orientalis, ἠὼς aurora vel oriens, quæ ab ἄω spiro dicta est.
Epaphus, cognitor ab ἐπαφάω discerno, dignosco.
Epænus. laudatus, laudabilis ve, nam ἐπαινέω laudo.
Ephemeria. diurna, vnius diei. ἡμέρα dies, ἐπὶ propositio, in.
Ephialtes. insultor, incubus. ab ἐφάλλεσθαι insilire dictus.
Ephiola. tota, integra, ὅλος enim totus est, ἐπὶ in propositio.
Ephyre, irrigata, vel contaminata, à φύρω irrigo, vel φυράω contamino.
Epilenæa. torcularia, nam ἐπὶ in propositio, ληνὸς torcular, aut prælum.
Epimedes. excogitator, ab ἐπιμήδομαι excogito. astutus scilicet & prudens. vel qui post negotium excogitat.
Epimetheus. qui post rem transactam sapit. ἐπὶ modo in, modo post, μανθάνω vel μήδομαι disco, sapio.
Epochus. insidens, vel qui compos fiat, sic enim ἔποχος dicitur à græcis.
Erasia: amabilis, ab ἔραμαι amo.
Erato. amatoria, ab ἔραμαι amo.
Erebus, subterraneus, ἔρα terra, βαίνω ingredior; vel, vt alii malunt, ab ἐρέφω tego.
Erechtheus. quasi terram scindens, ἔρα terra, σχίζω scindo. vel ab ἐρείκω scindo, vt aliis placet.
Erginus, operarius, ἀπὸ τοῦ ἐργάζειν, ab operando.
Eribotes. pastor egregius. nam ἐρι valde vel egregie significat; βόσκω pasco.
Ericusa, scindens, nam ἐρίκω scindo, vel seco significat.
Erichthonius. ex lana & terra compositum nomen. ἔριον lana, χθὼν terra.
Brigone. mane genita, ἦρι mane, γίνομαι fio.
Erinnyes. terrestres, ἔρα terra; ναίω habito, vel ἀραὶ execrationes, & ἀνύειν perficiendo vocatæ sunt.
Eris. cõtentio, lis, cõtrouersia, disceptatio ab ἐρίζω cõtendo. vel ab ἐρῶ dico.
Erisichthon. contentiosus, ἔρις contentio, χθὼν terra.
Erymanthus, ab Erymanto. qui ab ἐρύω distraho, discerpo.
Erythreus. ruber, hinc mare rubrum, à montibus rubris circa ipsum, rubras vmbras mane facientibus.
Euæmon. peritus, vel bellicosus, nam εὖ bene, δαήμων peritus, at aspiratum αἵμων cruentum significat.
Euanthes, bene florens: ἄνθος enim flos dicitur.
Eubœa, pulchras habens boues, εὖ bene, βοῦς bos, vel bene pascens βόσκω pasco, vel propter εὐβοσίαν fertilitatem, ac vbertatem.
Eubuleus. prudens, boni consilii, βουλὴ enim consilium est.
Eudora. liberalis, munifica, εὖ bene, δωροῦμαι largior, δῶρον donum.
Euchius, gloriosus, honorificus. εὖχος gloria, decus, honor.
Euenor. generans bonos viros, hoc est robur addens aut animum. εὖ bene. ἀνὴρ vir.
Euhyius. bonus filius. υἱὸς siquidem filius est.
Euippe. pulchra equa, vel apte equitans. εὖ bene, ἵππος equa.
Eumenides, mites, placidæ, humanæ. εὐμενὴς enim mitis, beneuolus, placidus.
Eumetes. prudens, consilio præstans. μῆτις consilium.

Eumolpus. bene canens, εὖ bene. μέλπω canto, celebro.
Eumon. beneuolus, ἀπὸ τοῦ εὐμενεῖν, esse animo propitio.
Eunæus. iners, sopitus, ab εὐνάω dormio dictum.
Eunomia. concordia, æquitas legum. εὖ bene, νόμος lex vocatur.
Euonyme. sinistra, vel bene audiens. vtrunque significat εὐώνυμος.
Eupalamns. dexter, agilis, εὖ bene, παλάμη, palma manus. hoc est manuum dexteritate præstans.
Euphemus. boni ominis, benedictus. εὖ bene, φημὶ dico.
Eupheme. benedicta, eodem modo nomen deductum est.
Euphrosyne. lætitia, hilaritas mentis, εὖ bene, φρὴν mens hinc εὐφραίνομαι lætor, exhilaror.
Euryale. lata, ampla. sic enim εὐρύαλος γῆ patens regio vocatur, & ampla.
Euryanassa. latè imperans. εὐρὺ late, ἀνάσσω impero.
Eurybia. late potens, βία enim vis vocata est à Græcis.
Eurydice. cuius iustitia late patet, εὐρὺ late. δίκη iustitia, ius.
Eurydamas. late domitans, est enim δαμάω domo.
Eurylochus. late insidians, siue insidiis abundans. λόχος insidiæ dicuntur.
Eurynome. quasi lex late patens, νόμος lex. vel etiam à νέμω, pasco, quasi fertilis, & ferax: vel à νέμω, distribuo, dono.
Eurynomus. eadem ratione, ferax, deductum.
Euryphaessa. late splendens, εὐρὺ late, φάος lumen, φάω antiquum luceo, vnde φάε illuxit.
Eurysichthon. quasi lata terra. nam εὐρὺς latus χθὼν terra, i. vero interiectum est ad deuitandam asperitatem dictionis.
Eurypylus. habens latam portam. πύλη enim porta vocatus.
Eurystheus. late potens. nam εὐρὺ late. σθένω possum. hinc εὐρυσθενὴς præpotens, late potens.
Eurythoe. late discurrens. θέω enim curro significat.
Eurytes. bene fluens.
Eurytion. late honorans, vel palam honorans. τίω enim honoro.
Euterpe. bene delectans. nam εὖ bene, τέρπω delecto, demulceo.
Exadius. egregiè insequens, κατ' ἐξοχὴν egregie ἐν ὁδῷ in uia, διώκων insequens scilicet.

FEronia. fertilis, ferax. φέρω produco, ὤνια venalia. quasi ferens vel quæ vendi possint.

GAlatea. candida, lactea. γάλα enim lac significat.
Ganymedes. multi consilii, sapiens. ἄγαν valde, νῦ certe, μῆδος consilium a, abiecto fit nomen.
Genetor. genitor, parens, qui γενέτωρ vocatur.
Gigantes. terra geniti, παρὰ τὸ ἐκ γῆς εἶναι, quòd è terra exierint, vel γῆ terra, ἄγω perduco.
Glauce. cæsia, γλαυκὸς enim cæsius, cæruleus, subuirens.
Glaucippe. habens equos cæruleos. ἵππος equus, γλαυκὸς cæruleus dicitur. hinc nomen deductum.
Glaurus. clarus, illustris, splendidus, γλαυρὸς hæc significat.
Gorgones, horrendæ, terribiles γοργὸς acer, terribilis, formidabilis.
Gorgophone. occidens gorgonas. φονεύω occido.

Grææ.

Grææ, annosæ, vetulæ. γραῖα anus dicitur ἀπὸ τοῦ γραίνειν à corrumpendo & deuastando.
Gripheus, coniector, callidus. γριφεύω coniecto, ænigmata soluo. γρῖφος sermo implicitus.
Gratiæ, dictæ sunt χάριτες à Græcis ἀπὸ τοῦ χαίρειν, à gaudendo

HAemon, cruentus, crudelis. αἷμα sanguis.
Halcyones in mari nidulantes ac parientes. ἅλς mare, κύω vterũ gero.
Halie, marina, salax, sic enim ἅλμη dicitur à Græcis.
Halirrhothius, in mare fluens. cum sit enim ἅλς mare, ῥοθέω cum impetu feror significat.
Halyoneus, fluctiuagus, in mari pererrans, ac solutus, nam cum ἅλς sit mare, λύομαι soluor inde deducitur.
Hamadriades, cum quercubus natæ. ἅμα simul, δρῦς quercus.
Harmonia, concordia, cohærentia. ἀπὸ τοῦ ἁρμόζειν à conueniendo, cohærẽdo.
Harpagia, rapina. ab ἁρπάζω rapio, & aufero.
Harpe, falx. quam & ἅρπην & δρέπανον appellant Græci.
Harpaleus, rapax. qui rapinis delectatur, ab ἁρπάζω rapio.
Harpalycus, quasi lupus rapax. cum enim ἁρπάζειν rapere significet, tum λύκος lupus est.
Harpagus, raptor ab eodem verbo ἁρπάζω rapio deductum.
Harpinna. sic fœmina rapax, dicta est ab eodem verbo ἁρπίννα. quæ etiam
Harpine. vocata est ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν à rapiendo, vel ἁρπαγῆς rapina.
Harpyiæ, raptrices. quod omnia secum rapiant ab eodem verbo nomen deductum.
Hebe, pubes, vigor. ἡβάω enim pubesco, vel vigeo.
Hecaerge, longe agens. ἑκὰς de longe, è longinquo, ἐργάζομαι ago, operor.
Hecate, eminus agens. ἑκὰς e longinquo. Alii dictum malunt ab ἑκατὸν centum, vel ad singula accedens dicta.
Hecatæus, quasi centesimum dixerim, ab ἑκατὸν centum deductum.
Hecuba, è longinquo veniens. βαίνω. venio. ἑκὰς vero vel ἕκαθεν è longinquo.
Hegemone, dux, ducens. ἡγεμὼν enim dux, imperator, ductor. hinc ἡγεμόνη dux.
Helix, inuolucrum, vertigo, capreolus vitium. ab ἑλίσσω, verto, inuoluo.
Helena ab ἕλκω traho, quod omnes ad se ob formam traheret.
Heliades, solares, solis filiæ. ἥλιος sol, inde nomen ductum.
Heliopolis, solis ciuitas. ἥλιος sol, πόλις ciuitas.
Hemathion, diurnus. ab ἤματος à die. ἦμαρ enim diem significat.
Hemithea, semidea. nam ἥμισυ dimidium, θεὰ dea.
Heniochia, moderatrix, auriga. ἡνία habenas significant, ἔχω habeo.
Hera. Iuno, quæ à Græcis ἥρα vocatur.
Hercules, dictus à Græcis ἡρακλῆς, à Iunone gloria, ἥρα Iuno, κλέος gloria.
Hermandio, constans, fortis, intrepidus. quasi ἀπὸ τῶν ἑρμάτων, a firmamentis, eo nomine vocantur res magnæ, & anchoræ nauigia retinentes.
Hermaphroditus, Veneris & Mercurii fil'. ἑρμῆς Mercurius, ἀφροδίτη Venus.
Hermione, conueniens, accommodata, ab ἥρω conuenio, coapto, cõgruo.
Hermus, facundus, eloquens, ab ἔρω dico.
Hersa, ros. vnde ἕρσεα verna, roscida dicuntur.

Hesperi-

Hesperides, matutinæ, ἀπὸ τῶ ἑσπέρας à fine. καὶ τῆς ἠοῦς ab aurora. est enim hesperus finis aurorę, ad quem perdurat.
Hiera, sacra. nam ἱερὸς sacer vocatur à Græcis.
Hippasus, quasi ab ἱππασίας ab equitatione, equestris, equitator.
Hippocrene. fons equinus. ἵππος equus, κρήνη fons.
Hippodamia. domitrix equorum. ἵππος equus. δαμάω domo.
Hippolochus, qui eques insidias struit. ἵππος equus, λόχος insidiæ.
Hippocorystes, habens conum ex cauda equina, bellicosi scilicet, ἵππος equus. κορυστὴς armatus, vel galeatus.
Hippodice, equestris, equos regens. nam δίκη mos, ratio.
Hippolytus, ab equis discerptus. λύω enim soluo, discerpoq; significat.
Hippomedusa, equorum studiosa. ἵππος equus. μεδέω curo, studiosus sum.
Hippomanes, insanus, furiosus, equorum studio flagrans. μαίνομαι insanio, furiosus sum.
Hippotes, equestris, equo insidens. ab ἵππου equo.
Hippothoe, currens in equo. θέω enim curro.
Hippothous. idem quod Hippothoe.
Hirmine, ordinata, ratione composita. εἱρμὸς enim series est & consequentia.
Historis, expositor, narrator, indagator, ἀπὸ τῶ ἱστορῶ, à narrando.
Homolois, pacificus, tranquillus. ὅμολος pacificus, concors.
Hopleus, armatus. nam ὅπλα arma sunt.
Horæ, obseruantes ὁρῶ enim obseruo. vel, vt alii malunt, ab ὁρίζω à terminando, ὅρα, & ὥρα.
Horus, sol dictus ab Aegyptiis, vnde horas nonnulli dictas volunt.
Hyades. pluuiosæ, ὕω enim pluo significat.
Hyas. tis. ἀπὸ τῶ ὕειν item dictus, quasi pluuialis scilicet.
Hygia. sanitas. valetudo. ἀπὸ τῶ ὑγιαίνειν. quod valere ac sanũ esse significat.
Hygiia. idem quod Hygia.
Hydra. serpens aquatica. nam ὕδωρ est aqua.
Hybris. iniuria. ἀπὸ τῶ ὑβρίζω. iniuria afficio. alii malunt ab ἰβάλλω impedio.
Hydriades. aquaticæ. nam ὕδωρ aquam vocant.
Hylas. resonans, clamans. ὑλάω resono. reclamo. latro.
Hyleus syluestris. materia abundans. ὕλη enim materia est.
Hyllus. nugax. verbosus. ὑλλίω nugor.
Hypermnestra. excellens sponsa. supra alias sponsas ὑπὲρ supra. μνηστὴρ. sponsus. procus.
Hyperion. superiens. ὑπὲρ super. ἰὼν iens.
Hyperipte. supra volans. ὑπὲρ supra. ἵπταμαι volo.
Hypsiste. altissima. suprema. ὕψιστος altissimus dicitur.
Hyrieus, quasi ὑριεὺς. vriuator. ab ὑρέω mingo. vrinam emitto.

IAeno. læta. hilaris. iucunda. ἰαίνω lætifico, exhilaro.
Iæra. vocem extollens. sonora. ἴα vox. αἴρω extollo.
Ianassa. voce præstans & excellens. ἀνάσσω excello. impero. ἴα vox.
Ianira. vocem habens virilem. ἴα vox. ἀνὴρ vir.
Iante. florida. est enim ἴανθος flos.
Iapetus. nocens. ἀπὸ τῶ ἰάπτειν à nocendo.
Iasion salubris. ab ἰάομαι medeor.

Iasius.

Iasius. salubris item indidem ductum nomen.
Iason. medicus, dictus & ipse ἀπὸ τοῦ ἰάσεως à medela scilicet.
Icelus. similis, ἴκελος. inde ἰκελόω similem facio.
Ichnea. vestigia sequens. nam ἴχνος vestigium est. ἰχνάομαι inuestigo.
Idas. magnus. ἴδη enim magna dicitur.
Idæus. ingens, inde deductum.
Idmon. quasi ἰδήμων peritus, doctus ἀπὸ τοῦ εἰδέναι quod scire significat.
Idothea. deæ similis, quæ Dea videtur, εἴδομαι videor, θεὰ Dea.
Idyia. sciens, intelligens, quæ cognouit. ab εἴδω scio, εἰδυῖα quæ sciuit.
Ino. ab emergendo dicta, à δύνω scilicet immergo vel subeo, abiecta prima litera, & sequenti immutata.
Iobates. pugnator, bellator, ἰὸς sagitta, βαίνω vado, quasi certando per sagittas incedens.
Io. vox est dolentis apud apud Græcos. ἰώ.
Iodama. domitrix hostium. δαμάω enim domo, ἰὸν sagittam hostes scilicet.
Iolaus. vis populi, ac defensor. λαὸς enim populum significat.
Iphiclus. eximiæ gloriæ, ἶφι eximie, κλέος gloria. alii quasi ἰφίκωλος, præstantium membrorum.
Iphigenia. summo loco nata, è potentibus genita. ἶφι potenter, γίγνομαι fio.
Iphimedea. potenter & eximiè consulens. μῆδος consilium.
Iphimedusa. eximiè curans. ἶφι potenter, eximiè, μέδω curo.
Iphinoe. eximiè cogitans, mente præualens. νοῦς enim mens est.
Iphitus, fortis, strenuus, egregius potens.
Irene. pax, quies. εἰρήνη.
Iris. nuntia, ἀπὸ τοῦ εἴρειν, à dicendo.
Isis. quasi ἴση æqualis, terra scilicet rotunda, vndiq; æqualis.
Ismene. prudens, sapiens. ἀπὸ τῆς ἴσμης, à prudentia.
Ismenus. prudens tanquam Ismene.
Ithome. ciuitas, quæ θώμη dicitur à Græcis, cui i est additum.
Iupiter, qui ζεὺς à Græcis dicitur. ἀπὸ τοῦ ζῆν à viuendo, autor vitæ à Latinis, iuuans pater.
Ixion, qui venturus est, ab ἵκω venio, ἵξω veniam, ἱξίων venturus, quasi ἵξων.

LAbyrinthus. ineuitabilis, difficilis exitus.
Lamia. helluo, vorago, gurges, habens amplum & patens guttur, λαιμὸς enim guttur vocatur.
Lampetie. splendida, illustris, λάμπω enim splendeo significat.
Lampadophoria. lampadifera, in quibus lampas ferebatur. λαμπάς lampas. φέρω porto.
Lampus. splendidus, quasi λαμπρός, quod splendidū significat, r, abiecto.
Laertes, quasi portator saxorum. λᾶας enim saxa significant, ἀείρω tollo, porto, hoc est robustus, validus.
Laodamia. domitrix populorum, λαὸς populus. δαμάω domo.
Laomedon. curam habens populi. λαὸς enim cum populus sit. μέδω curo significat.
Laonome. regens populum. νόμος est lex vocata:
Lapithæ. diserti, eloquētes, populo persuadentes. λαὸς populus, πείθω persuadeo. alii ꝙ essent conspicui omniumq; oculos in se verterent. λαὸς populos

pulos ὄψιν aſpectum vocantes.
Larona. latens, quæ λητὼ à Græcis vocatur, ἀπὸ τοῦ λήθειν à latendo ſcilicet vocata.
Latramys. mercenarius, ſeruilis, λάτρον merredem vocarunt antiqui. alii à λα, quod intendit, & τρῶ timendo dici maluerunt.
Latreus. ſeruus, ſeruilis. λατρεύω ſeruio.
Learchus. princeps populi. nam cum λαὸς ſit populus, ἀρχὸς eſt princeps.
Leodochus. populum excipiens. aut complectens. λεὼς atticè populus. δέχομαι capio.
Leon. perſpicax. ἀπὸ τοῦ λάειν à perſpiciendo.
Lethe obliuio, quæ λήθη à Græcis vocatur.
Leucippe. habens equos candidos, λευκὸς enim candidus eſt, ἵππος equus.
Leucippus. eadem ratione ductum, qua Leucippe.
Leucoſia. alba, λευκὸς albus vocatur.
Leucothea. alba Dea, candida Dea. θεὰ enim Dea eſt. λευκὸς albus.
Lichas, index, qui λιχανὸς etiam nominatur, at cum ſit hominis nomen futilem & dicacem ſignificat.
Ligea, ſonora, canora, quæ λίγεια, vocatur à Græcis.
Libetra, humida, quaſi λίβηθρα, vnde λιβήθρος aquæductum vocant.
Lilæa. cupida, auida, ἀπὸ τοῦ λιλαίεσθαι, à cupiendo.
Lmnides. lacuſtres, paluſtres, vnde λίμνη palus eſt aut ſtagnum.
Liriope, habens formam lilii, pulchra. ſ. λείριον lilium. ὄψ forma.
Lipara, fertilis, ferax, abundans, opima, opulenta λιπαρὸς. n. ita ſignificat.
Loxo obliqua, nam λοξὸς obliquus eſt.
Lothophagi. lotum comedentes, λωτὸς lotus, φάγω comedo.
Lucina, quæ à Græcis εἰλήθυια dicitur ἀπὸ τοῦ εἰλεῖσθαι, quia verſetur circa pertinentes à luce diu eſt à Latinis, quia naſcentia in lucem educat.
Luna, quæ σελήνη vocatur à Græcis, σέλας lumen, νέον nouum, à lucendo vocatur à Latinis.
Luſius. lotor, ἀπὸ τοῦ λούειν à lauando.
Lyæus, ſolutor æui, λύω. n. ſoluo, αἰὼν æuum, alii ἀπὸ τῆς λύσεως ſimpliciter, à ſolutione. ſ. quia mentes ſoluat bibentium.
Lycaon. lupus exiſtens, λύκος. n. lupus, ὢν exiſtens.
Lycus. lupus qui à Græcis λύκος vocatur.
Lycomedes crudelis tanquam lupus, λύκος lupus, μῆδος conſilium, voluntas, habens lupinum conſilium.
Lycochrhon, crudelitatis locus, λύκος lupus, χθὼν terra, locus, regio.
Lycurgus, ſeuerus, quaſi aſpera & lupina opera faciens. λύκος lupus.
Lynceus. perſpicax, acutè cernens, λυγκεὺς.
Lyſianaſſa, quaſi imperans furor. λύσσα. n. furor eſt, ἀνάσσω impero.
Lyſidice. ſolutor ius. λύω ſoluo. δίκη ius.

Macareus, beatus quaſi μακάριος, ὁ μὴ περὶ τῶν κηρῶν, parcæ aut fato non obnoxius.
Macednus, excelſus, eminens. μακεδνὸς.
Machaon, quaſi pugnator, nam μαχάω pugnam cupio.
Mænades, inſanientes, furioſæ. μαίνομαι inſanio.
Mænalus. inſania percitus, indidem.

Mantinus. fatidicus, vates, quasi μαντικὸς diuinus, μάντις vates.
Mars, ἄρης Græcè ἀρὰ detrimentum belli, à morte dici potest, quasi mors.
Mœra. parca, fatum, Græcis μοῖρα.
Mecisteus. prælongus, μήκιστος longissimus.
Medea. consilio pollens, consilio præstans. μῆδος consilium.
Medon. curans, rex, imperator. μέδω curo, impero.
Medusa. curans, ab eodem verbo ductum participium.
Megæra. inuidiosa, μεγαίρω inuideo.
Megacles. gloriosus, μέγας magnus, κλέος gloria.
Melete. meditatio, exercitatio, μελετάω exerceo, ac meditor.
Meleager. agricola, cui curæ est agricultura, μέλω curo, ἀγρὸς ager.
Melantho. flos niger, μέλας nigrum; ἄνθος flos.
Melias. syluicola, μελία fraxinus. Meliæ nymphæ cum arboribus natæ.
Melibœa. cui curæ sunt boues, μέλω curo, βοῦς boues.
Melissa. apis callida scilicet, ἀπὸ τοῦ μέλειν à curando.
Molobosis. pascẽs oues μῆλον ouis βόσκω pasco. μηλοβότης opilio.
Melobolosis. malis petens. μῆλον malum βάλλω iacio, pomum Veneri sacrũ.
Melpomene. cantans, μέλπομαι cano.
Menachus. expectans molestiam. μένω expecto, ἄχος dolor, mœror.
Menætius. luctum expectans. μένω expecto, οἶτος luctus.
Menecla. expectans gloriam. μένω expecto, κλέος gloria.
Meneleus. robur populi. μένος robur, λαὸς populus.
Mercurius. ἑρμῆς à græcis παρὰ τὸ ἔρω dico, vel ab ἔρω nuntio.
Mermerus. curiosus, μερμαίρειν, curare, μερμηρίζω idem significat.
Merope. habens vocem diuisam, articulatam. μερίζω diuido, ὄψ vox est.
Metiadusa. dans consilium, μῆτις consilium est, δοῦσα dans.
Metis. consilium quod μῆτις a græcis vocatur. inde μητιόεις.
Metope. consultoris formam præ se ferens, ὤψ forma.
Midas. fortunatus, à iactu tesserarum felicissimo, qui Midas dicebatur.
Mimallones. bellatrices, imitatrices, quod hoĩes imitenrur, μιμεῖσθαι imitari.
Minerua. ἀθηνᾶ à θῆν lac sugere, à priuat. sine matre enim fuit.
Minos. manens, ἀπὸ τοῦ μίμνειν ab expectando. vel μένειν manendo.
Misenus. inuisus, odiosus, μισέω odio habeo, vnde μισηνὸς Misenus.
Mneme. memoria, quæ à græcis μνήμη vocatur.
Mnemosyne. recordatio, memoriæ mater, quæ μνημοσύνη vocatur.
Moliones. veredarii. latrones, crassatores. μολίονες à græcis vocati.
Momus. inquisitor, μῶ enim inquiro.
Moly. molliens herba, ἀπὸ τοῦ μαλύνειν à mansuefaciendo.
Mormorus. terribilis, horrendus. ἀπὸ τῆς μορμοῦς, a larua, seu strige.
Morpheus. similem referens, μορφὴ forma, μορφόω formam refero.
Mors. à græcis μοῖρα parca, μορ enim mors vocatur, vna litera abiecta.
Musæ. ab inquirendo, μῶ inquiro. alii μάω idem.
Myrrha. ἀπὸ τοῦ μυρόω ab vnguendo quòd vnguentis apta myrrha.

Naiades. fluentes. νάω fluo, quasi νάαδες.
Napeæ. saltus incolentes, νάπη loca syluestria quasi saltuum Deæ.
Naphtha. quasi incendiaria, ab ἀνάπτω verbo accendo.
Narcissus. torpescens, ἀπὸ τοῦ ναρκέω vel ναρκάω torpesco.

Nauplius. nauita, in naui nauigans. ναῦς enim nauis. πλέω nauigo.
Neæra, quasi nuper elata, νέως enim nuper, αἴρω extollo.
Negretus. suauis, q nō facile excitatur, νη nō sanè, ἐγείρω excito. inde cōponitur.
Neleus. carens misericordia, νη non ἔλεος misericordia.
Nemea. compascuus locus, νέμω pasco.
Nemesis. accusatio, νεμεσάω succenseo, iuste accuso.
Nephalia. quasi ieiunia, νήφω siquidem sobrius & castus dego.
Nereides. vnde fluentes. νη certe significat, ῥέουσα fluentes, ῥέω fluo.
Nereus. natans, fluctuans, νη sanè, ῥέω fluo.
Nesæe. insulana, νῆσος insula. alii à νέω natando malunt.
Nestor. νη sanè, ἵστωρ sapiens, prudens.
Nete. ita vocata est chorda acuti soni subtilissima in musicis instrumentis.
Nomia. iusta νόμου à lege, vel à νέμω pasco, pastoralis.
Nomius. iustus aut pastoralis inde deductum.
Nox, quæ νὺξ Græcis. νύττω incito, quid ad somnum impellat.
Nycteus. nocturnus νυκτεὺς. quasi νυκτεῖος nocturnus.
Nyctimus, ita vocantur aues quæ noctu volant, vt noctuæ.
Nyctiporus. qui noctu incedit, νύκτα noctem vocant, πορεύομαι incedo.
Nymphæ. quasi nuper visæ. νέον φαινόμεναι. à φαίνω ab apparendo.

OCeanus. celeriter fluens. ὠκέα celerem vocant, νάω fluo.
Ocypete. celeriter volans ὠκὺς celer; πέταμαι volare significat.
Ocyrrhoe. celeriter fluens, ῥέω enim fluo.
Ocyrrhæ. celeres fluxus, ῥοῦς siquidem fluxum significat.
Odeus viator, ab ὁδεύω iter facio.
Oeager. quasi solitudine delectatus, οἶος enim solū significat, ἀγρὸς vero agrū.
Oeneis quasi vinacea, à vino deductum. οἶνος vinum.
Oeneus vinosus, ebrius, vino deditus.
Oenopion. vinum bibens. οἶνος vinum, πίω bibo.
Oeta. miserabilis, lugubris, perniciosus. à οἴτου à pernicie vel luctu.
Ogygia. nam omne antiquum vocatur ὠγύγιον.
Omphale. rotunda, circularis. nam ὀμφαλὸς est vmbilicus.
Onites. adiutor, vnde ὄνημι vtilitatem affero.
Ophthion. quasi serpentarius, ὄφις enim serpens est.
Opleus. quasi ὅπλων ab armis dictus, armatus scilicet.
Orchomenus, saltator, gesticulator, à ὀρχεῖσθαι à tripudiando.
Oreades. montanæ, in montibus natæ. ὄρος enim mons vocatur.
Orestes. montanus, qui in montibus versatur, ὄρος mons ἵστημι maneo.
Orestiades. in montibus habitantes, vt supra.
Orion. quasi οὐρίων, ab vrina dictus, vel à mingēdo, οὐρέω. n. mingo significat.
Orithyia. montiuaga, in montibus errans. ὄρος mons, θύω erro, curro.
Orneus. obscurus, nocturnus. ὄρφνη nox aut tenebræ.
Ornythio. impetuosus, celer, vafer, ab ὄρνυμαι concitor, commoueor.
Orpheus. quasi ὀρφνεὺς obscurus, ὄρφνη enim nox est.
Orthia. recta ὀρθία cantus in Palladem bellicum continens argumentum.
Orthrius. matutinus, antelucanus, cum ὄρθρος vocatum sit crepusculum.
Ortygia. dicta à cothurnicibus, nam ὄρτυξ cothurnix.
Orythus. excauator, ab ὀρύσσω excauo.

Oscho-

Oschophoria. à ramis ferendis, ὄσχος ramus, φέρω porto.
Otus. auritus, qui aurium auditu, plurimum valet, ὤτων ab auribus.

PAeantor. decantalor, hilaris, à verbo παιανίζω pæana modulor.
Pagasæ. à verbo Græco πηγνύμι compono, agglutino.
Pæan. à feriendo aut percutiendo dicitur. παίω enim ferio.
Pæon. a cessando siue placando dicitur. παύω enim placo a quo pæon.
Palæmon. palæstræ peritus. πάλη palæstra est, δαήμων peritus.
Pallas, quatiens, percutiens, vibrans, πάλλω vibro, ferio, concutio.
Pampholyge. quasi pamphalyge, frigore tremens. παμφαλύζω frigore tremo significat, vel πομφόλυξ bulla quæ nascitur è pluuia.
Pandion. quasi ad cuncta iens. πᾶν omne, totum, ἰὼν iens.
Pan. totum, vniuersum, quod etiam Græcis πᾶν.
Pandora. omnium donum. πάντων omnium. δῶρον donum.
Prandrosus. totus roscidus. δρόσος enim ros.
Panopeus. cuncta videns. πᾶν omne, ὀπτεύω video.
Pannychius. nocturnus, per totam noctem. πᾶν totum, νύχιος nocturnus.
Parcæ. quæ μοῖραι dictæ sunt à Græcis, ἀπὸ τοῦ μοιράειν, à diuidendo.
Parthenia. virginalis, virginea παρθένος virgo.
parthenope, habens faciem virginalem. παρθένος virgo. ὤψ facies.
paris. παριέναι à prætereundo, quia mortem vitarit, vel à πήρας a pera, quòd in pera pastorali sit nutritus.
pasiphae. omnibus apparens. πᾶσι omnibus, φαίνομαι appareo.
pasithea, tota dea. πᾶσα tota, θεὰ dea.
pegasus. compactibilis, πηγνῦσθαι, à compingendo, vnde πηγὰς glacies.
pelarge. quasi ciconiaria, ciconia enim πέλαργος vocatur.
plethronius. πέλεσθαι, esse, καὶ θρόνοις medicamentis.
pelias, niger, liuidus, πέλιος liuidus ac niger.
pelopia, nigro existens aspectu, πελὸν nigrum vocatur, ὤψ facies.
pelops, niger aspectu, nigra facie existens. nam πελὸν nigrum est, ὤψ facies:
penates. penes nos natos putant, δαίμονας vocanl græci ἀπὸ τοῦ δαίειν à sciendo.
penia paupertas; Græcis, πένεσθαι quod est pauperem esse.
penthilus. quasi πένθιμος lugubris, πενθέω luctu prosequor.
pephrado, horrida, à verbo φρίσσειν, horrere.
perdice, valde iusta, πέρι supra, δίκη iustitia.
periboea. boum diues, πέρι περισσῶς abunde, βοῦκος bubulcus.
periclymenus. circumfluus, vndis çinctus. περὶ circa, κλύζω inundo.
perimedes. consilio excellens. πέρι supra. μῆδος consilium.
periphas. præclarus, supra cæteros excellens. πέρι supra φαίνομαι appareo.
periphetes. supra alios celebratus. πέρι supra, φημὶ dico, celebro.
peristhenes. valde potens. πέρι supra, σθένος robur.
perseis. populatrix. πέρθω enim populari.
perseus. populator, ἀπὸ τοῦ πέρθειν, à populando.
perseus. labens, cadens, a πίπτω cado.
pesinus, mente concidens, animove. πίπτω cado. πεσοῦμαι cadā νοῦς mens.
petrarchus. montiū princeps, aut saxorū. πέτρα mōs aut saxū, ἄρχω impero.
petræus. saxosus, petrosus, ἀπὸ τῆς πέτρας deductum.
peucetius, lætifer, exitiosus. πευκὴς mortifer.

Phaates. apparens, ſplendidus, à verbo φαίνομαι appareo.
Phæaces. nigri fuſci. nam φαιὸς fuſcus aliis quaſi φέναχες fallaces.
Phædimus. clarus, illuſtris, fortis, qui φαίδιμος à græcis vocatur.
Phædra. clara, pura, ſplendida. φαιδρὸς enim illa ſignificat.
Phaethon. lucens, ardens, φαέθω, ardeo, luceo.
Phaethuſa. ſplendens, ardens, ab eodem verbo.
Phæno index, indicans, à φαίνω indico, demonſtro.
Phæo. obſcura, atra. ἀπὸ τοῦ φαιοῦ, ab atro. vnde phæola.
Phaetha. ſplendida, clara, ἀπὸ τοῦ φαέθειν, à ſplendendo.
Phalerus. ſpumoſus, ſpumeus, quem Græci φάληρον vocant.
Phallica. priapeia, nam Græci φαλλὸς penem è ficulno vocant.
Phanope. claram habens faciem φανὸς clarus, ὢψ facies.
Phantaſus. ab imaginatione manans, φαντάζομαι imaginor.
Pharicus lætifer, φαρικὸν genus quoddam veneni vocant.
Phæna. clara, lucida, φαεινὰ Græcis.
Pheno. pernitioſa lætifera, φένω occido.
Phereus. gerulus, baiulus, φέρειν, gerere.
Pheretes. portator, qui gerit, φέρειν, ferre. vnde Pheruſa.
Philomela. amica cantus. φίλη amica, μέλος cantus.
Philomache. amica pugnæ. φίλη amica, μάχη pugna.
Philammon. amicus arenæ, quæ ἄμμος vocatur.
Philonoe. amica iudicii ac mentis, νοῦς enim mens, νοέω cogito.
Phineus. mente forti, παρὰ τὸ ἶφι fortiter, καὶ νοῦν mentem.
Phlegræi. ardeentes, vſtulati, φλέγω ardeo.
Plegon. ardens, participium φλέγειν ardere.
Philyra. tilia, ſic planta vocatur à Græcis, è cuius corticibus fiunt funes.
Phœnicuſa. ſpadix, punicea, φοινίκω rubefacio.
Phœnix. rubicundus, purpureus, qui color φοῖνιξ vocatur.
Phœbe. ſplendida, clara, φοῖβος enim ſplendidus eſt.
Pholus. quaſi obſcurus, φῶς lumen, ὀλῶ perdo.
Phorbas. pallor, nam φορβὴ pabulum eſt, φέρβω paſco.
Phorcides. phorci filiæ, albæ ſcilicet, & canæ. φορκὸς canus.
Phorcus. canus, albus, quem Græci φορκὸν appellant.
Phorcyn. à ferendo φέρειν, quia ferat naues. vel quòd feratur ὠκέως cito.
Phrontis. cura, à φροντίζειν curando. vel φέρω, quaſi φερτὶς onus animi.
Phthimus. deficiens, ſiue moriens quaſi φθίμενος.
Phyleus. tribulis, nam φυλὴ tribus eſt, vel cognatio.
Phyſius. naturalis à φύσεως à natura.
Phytalus. plantator, genitor, parens. φυτεύειν, plantare.
Phyxius. fugitiuus, à φυγεῖν fugere.
Pieriæ. bibaces, bibulæ, à πίνειν bibere dictæ fuerunt.
Pimpla plena, nam πιμπλάω impleo.
Pirene. perficiens, à περαίνοντος, a perficiente, vel πείρειν experiri.
Pirithous. in experiendo celer. nam πεῖρα experientia, θοὸς celer velox.
Piſenor. perſuadens efficaciter. nam πείθειν perſuadere ἀνύω efficaciter ago.
Piſidice. ius perſuadens, πείσομαι patiar, vel πείσω perſuadebo. δίκη ius.
Piſinoe. perſuadens menti, πείθω perſuadeo, νοῦς mens.
Piſione. perſuadendo iuuans, ὄνημι iuuo, & affero vtilitatem.

Pithecu-

Pithecusæ, quasi pithecusæ, simias habentes, πίθηκοι simia, ἔχω habeo.
Pithægia, tempus cũ dolia aperiuntur. πίθος. n. dolium vocant, οἴγω aperio.
Plato, quasi πλατὺς ὤν, latus existens, πλατὺς latus. ὤν existens.
Pleiades. à nauigatione dictæ, πλέω. n. nauigare significat.
Pleione, quasi vtilis nauigantibus, πλέω nauigare est. ὄνημι iuuo.
Pleuxippus, quasi πλήξιππος, eques, à verbo πλήττω pcutio, ἵππος equus.
Ploides nauigabiles, vel nauigationi assuetæ, πλόος siquidem nauigatio est.
Pluto, à discescendo dictus, qui etiã Dis, ἀπὸ τοῦ πλουτεῖν, quod est discescere.
Plutus, diuitiarum Deus, πλοῦτος enim sunt diuitiæ.
Podarce, pedibus velocibus. πούς pes, ἀρκέω præsto, vnde ἄρκος velox.
Podalirius, pedes habens inter flores, πούς pes, λείρια flores.
Polychus, habens ciuitatem. πόλις ciuitas, ἔχω habeo.
Pollux, q à Græcis πολυδεύκης multæ suauitatis, πολὺς multus, δεύκης dulcis.
Polybotes, multa pascens, πολὺς multus, βόσκω pasco.
Polygius, multam habens terram. γῆ terra est. πολὺς multus.
Polymeda, multa curans. πολὺς multus, μέδω curo.
Polymnia, multum canens aut celebrans. πολὺ multum, ὑμνέω cano, celebro.
Polyctor, diues. πολὺ multum, κτήτωρ possessor, πολυκτήτωρ multorum possessor.
Polyphemus, multi nominis, vel famæ, vel soni. πολὺς multus. φημὴ fama.
Polysthene, multum potens. πολὺ multum, σθένος robur.
Porsymna, ornata, decora. ἀπὸ τοῦ κοσμεῖν ab ornando.
Porus. luctus ita πῶρος Græcis.
Potamon, fluuialis. ποταμὸς fluuius vocatur.
Praxion, negotiator. ἀπὸ τῆς πράξεως, ab actione.
Priamus, emptor vel emptus. cum πρίαμαι emere fit, ac vendi.
Priapus. est dictus ἀπὸ τοῦ πριῆσαι à dimittendo.
Promachus, propugnator, ante alios pugnans. πρὸ ante, μάχομαι pugno.
Prometheus, quasi προμηθεύς. πρὸ ante, μῆδος consilium. vel à πρὸ ante. & μάθω disco.
Proserpina. περσεφόνη. ἀπὸ τοῦ πέρθειν à populando, & φόνου morte.
Prospelea, adhærens. ἀπὸ τοῦ προσπελάζειν appellere vel propinquare.
Protesilaus, primus in populo. πρῶτος primus. λαὸς populus.
Proteus, princeps. ἀπὸ τοῦ πρωτεύειν, quod est excellere.
Protheus, præcursor. πρὸ ante, θέω curro.
Protò, primaria, ἀπὸ τοῦ πρώτου à primo deductum nomen.
Prothyrea, ante fores sita. πρὸ ante. θύρα ianua.
Procles, primus gloria excellens. πρῶτος primus. κλέος gloria.
Protocreon. princeps, primus imperans. πρῶτος primus, κρέω impero.
Protogenia primogenita. πρῶτος primus. γίνομαι gignor.
Protogonus, primogenitus. πρῶτος primus, & vt supra.
Psylla, velox, callida. quo nomine vocatus est etiam pulex à Græcis.
Pycagmus, multis ex partibus dissimilis. πύκα frequenter. ἀκμὸς inæqualis.
Pyracmon, ignis vigens. πῦρ enim ignis, ἀκμὴ vigor.
Pyretus, inflammatus, ἀπὸ τοῦ πυρὸς ab igne, vnde πυρετὸς febris.
Pyrisous, ab igne seruatus. πῦρ ignis. σῶος seruatus, incolumis.
Pyrois, igitus, inflammatus. πυρόεις vocatus à Græcis.
Pythius, à putrescendo dictus est. πύθομαι enim putresco.

Rhadaman-

RHadamantus, eruditus & educatus Rhodi ab Heliadibus. ἀπὸ τοῦ ῥόδου rhodo, & μανθάνω disco.
Rhea, facilis materia.n. rerum oĩum putata eſt. ῥεῖα facillime, ἀπόνως.
Rhetus, ordinatus, quiue dici aut explicari poteſt. ῥητὸς à Græcis dictus.
Rhode, planta roſarum roſea ſcilicet, & pulchra. ῥόδη à Græcis.
Rhytia, maledica, infeſta; ῥυπαίνειν, conuiciis lacero.
Ripheus, à proiiciendo dictus. eſt enim ῥίπτω emitto, iaculor, iacto.
SAbazius, debacchator, tripudiator. à σαβάζειν, bacchari.
Salacia maris dea, ſalum mare σάλος vocant maris turbationem.
Satyri dicti ſunt à ſalacitate, nam σάθη pudendum virile vocant Græci.
Scylla rapax. à σκυλλέω rapio vnguibus trahere vnde σκύλλαρος ſquillam vocarunt, quæ multas habet chelas.
Semele, membra concutiens. σείω concutere μέλος membrum.
Silanthus. σίλλαιθος, deriſor. καῖθος oculus, at σιλλέω, loquendo oculos aliò cũ contemptu torqueo.
Sileni, moadaces. σιλλαίνω ſiquidem cauillari ac maledictis laceſſere.
Sinope. lædens viſum, aut vultum. σίνω lædo, ὤψ vultus.
Sirenes à dicendo εἴρω dico. vel à σύρειν trahere.
Siſyphus, rerum diuinarum peritus, σιὸς Deus vocatur, σοφὸς ſapiens.
Sorus, aceruus, accumulator, à σωρεύειν accumulare.
Spio, dicta eſt à ſpeluncis, quas incoluit. σπέος enim ſpeluncam ſignificat.
Somnus à iuuando. ὑπὸ clam. ὀνᾶν iuuare. vnde ὕπνος ſomnus.
Sphynx a cogendo. σφίγγω cogo.
Staphylus, dictus fuit quaſi σταφυλὴ vua, vtpote Bacchi filius.
Sthenebia, robuſta, robore, viq; præſtans. σθένος robur. βία vis. hinc ſtheno.
Steropes, dictus fuit quaſi στεροπὴ fulgur. & ὤψ forma aſpectus.
Sterope, fulgur, ac ſplendor ita vocatur. à Græcis verò στεροπὴ.
Stilbe, ſplendor, à verbo στίλβω refulgeo. coruſco, reſplendeo.
Stiphalus, cuneatus, denſatus, ſtipatus. στῖφος enim denſa acies aut cuneus.
Strongyle, rotunda. στρογγύλος turbinatus rotundusq; vocatur, ac teres.
Strophades, à vertendo. στροφὰς conuerſio, & στρέφω conuerto.
Stygne, triſtis, męſta, moleſta. στυγνὸς enim moleſtus vocatur.
Stryx, odioſa, inuiſa, à verbo στύγω dicta, quod ſignificat, odio habeo.
Syrinx, fiſtula apud Græcos, qua vtebantur paſtores præcipuè.
TAlayra, bellicoſa, fortis in bello, ſtrenua, quaſi ταλαύρινα.
Tãtalus. dictus eſt quaſi ταλαίτατος miſerrimus .ſ. cum ſit τάλας miſer.
Tartarus, dictus eſt à perturbatione ταράττω enim perturbo.
Tauropolis, tauri ciuitas. ταῦρος taurus. πόλις ciuitas.
Tegeus, altus, eximius, quaſi à τέγους tegere.
Teleboas, procel exclamans. τῆλε procul, βοάω exclamo.
Telaphaſſe, procul nudita. τῆλε ꝓcul, φημὶ loquor. ꝓcul exiſtẽtibus loquẽs.
Telemachus, procul pugnans, eminus pugnans. τῆλε ꝓcul. μάχομαι pugno.
Telodice, iuſtitiam exercens, τελέω perficio. δίκη ius, æquum, iuſtitia eſt.
Thelxione. quæ delectat ac prodeſt. θέλγω delecto. ὀνέω iuuo, proſum.
Terres, infel. x ſuſpiciorum plenus. τείρω ſuſpiro, vnde τείρης.
Terpſichore, delectãs chorũ aut cętum. τέρπω delecto. τέρψις delectatio.
Tethys quaſi τιθήνη nutrix, quia omnia per humorem nutriuntur.
Thalia feſtiuitas, lætitia. θάλλειν viuere eſt,

Thallote, virescens, ἀπὸ τῶν θαλλῶν à ramis dicta.
Thaumas, admirabilis, aut admirator, θαυμάζω enim admiror.
Thelxiope, delectans voce. θέλγω delecto ὀπὴ vox.
Themis, fas, ius, iustitia, vocatur à Græcis θέμις.
Themisto, prudens, iusta. quasi à θεμιστεύειν siue à legibus dicta.
Thebe, ita vocatur bos Syriorum lingua, cum Thebæ dictæ sint cōditæ ex oraculo vbi Cadmus bouem decumbentem inuenisset.
Thelxinoe, delectans mentem. θέλγω delecto. νοῦς mens.
Thelxiepia, delectans verbis aut loquendo. θέλγω delecto, ἔπος verbum.
Thermissa, calida. θέρμη à calore.
Therimachus. pugnans cum feris. θῆρες feræ sunt. μάχομαι pugno.
Thereus, venator, inuestigator θηρεύω inuestigo, venor, inquiro.
Thero, fera, crudelis, inhumana, θηρὸς à fera.
Theseus, dictus fuit παρὰ τὴν θέσιν à deposito. θέσις .n. positio, modo adoptio.
Thesmophoria, légum promulgationes. θεσμὸς lex. φέρω promulgo.
Theramon, feras expectans, θῆρα feram vocant, μένω expecto.
Thespiades, vaticinantes, fatidicæ. θεσπίζω vaticinor, diuino.
Thia, παρὰ τὴν θέαν à spectaculo, θεάομαι aspicio.
Thione, diuinitus, iuuans. θεῖος diuinus. ὀνίω iuuo.
Thisoa, diuinitus seruata. θεῖος diuinus. σῶος incolumis, seruatus.
Thoas, celer, vel insanus. θοάζω currere ac properare, & insanire.
Theoboon, currendo clamans θέω curro, βοῶν clamans.
Thoon cursor, currens. à θέω vel θῶ quod est currere. vñ θοὸς velox.
Thoe, velox fœmina, θοὸς velox.
Thurius, bellicosus, strenuus. qui etiam θούριος vocatur.
Thyella, turbo, procella à verbo θύω cum impetu irruo.
Thynnus, ab irruendo dictus. θύνειν .n. irruere est, & cum impetu ferri.
Thyades, ab irruendo, quia cum impetu ferrentur.
Tiphysq; locis humidis delectaretur. τῖφος palus.
Tiresias, vaticinator, εἴρω dico, τείρεα astra, q; seruatis astris diuinaret.
Tisamenus, qui puniuit aut castigauit: à verbo τίομαι punio, vlciscor.
Tisiphone, quæ vsq; ad mortem vlciscitur. τίσις, vltio, φόνος mors.
Titanus, à verbo τιταίνω extendo, q; sol radios vsq; in terram protendat.
Tithonus à mansuefaciendo. τιθασὸς mansuetus.
Tityri, modo calami, modo ignaui homines τίτυροι.
Trieterica, tertio quoq; anno Bacchi sacra. τρίτος tertius. ἔτος annus.
Triptolemus in bello versatus, τρίβω versor, πόλεμος bellum.
Triton conterens. τρίβω contero, rodo.
Tyche. fortuna. τυχεῖν contingere.
Typhœus. ardens. τύφομαι fumigo. alii τύφου à fastu dictum volunt.
Typhon. ardens. τυφω inflammo, vro.

Venus ἀφροδίτη, ἀφρὸς spuma. δύω emergo vel ob dementiam q̄ ἀφροσύνη.
Vesta ἑστία παρὰ τὸ ἑζέσθαι à sedendo. sedet semper eius imago.
Vlysses viator. ὁδεύω. iter facio. iter faciens mater illum peperit.
Vpis ab ὀπίζεσθαι ab obseruandis parentibus.
Vulcanus ἥφαιστος τῆς ἁφῆς tactus ἄιστος nescius.

Zephyrus à ζωῆς vita. φέρω affero.
Zetes ζαέντης valde spirans. ζα valde. ἄω spiro.

FINIS.

